

שבוע פרשת בהר - בארץ הקודש

(29 April – 5 May 18)

י"ד – כ' אייר תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבת תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתִי.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עֵמֶק בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עֵמֶק בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוּחַ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַחֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וְכָכָל נַפְשְׁךָ וְכָכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתָּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וְכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִיכֶם בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַחֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיפְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיָּשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויחפץ "לחדר ובית של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: ב כִּי נָבֵר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיח.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
 כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמַרְחֵב יָהּ:
 ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
 מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִידִים: י כָּל־גּוֹיִם סָבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סָבְבוּנִי
 גַּם־סָבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יב סָבְבוּנִי כְּדַבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דָּחָה
 דְּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזַ וְזָמַרְתָּ יְהוָה וַיהוֹדֶה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וִישׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
 יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
 יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
 צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וְתַחֲיֵלִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ תְּבוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
 כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגְלָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
 יְהוָה וַיֹּאֲרֶ לָנוּ אֶסְרוּחַג בַּעֲבַתִּים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
 לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... וכאן מקום אתי להערה כללית, אשר אף כי מכל אנ"ש ובפרט מעסקני הצבור שביניהם, דורשים תקיפות בעמדה חזקה - א שטארקען שטעל - להגן על התורה ומצוה בכלל וחסידות בפרט בכל מקום שהם, אבל תמיד בכל זמן ובכל מקום יש להבחין ולהבדיל בזה בין הענינים שכנגדם צריך להתקומם, ובין האנשים שעמהם צריכים להתנהג בדרכי נועם ודרכי שלום, היינו - אף במקום שמוכרח לחוות דיעה גלויה נגד איזה ענין, צריך להזהר בזה ככל האפשרי עד קצה האחרון מלפגוע בכבודו של מי שהוא, ומלבד שידוע מרז"ל יתמו חטאים ולא חוטאים, הנה זה תועלת בהמלחמה ומקרב הנצחון של הענין שעליו מגינים ונלחמים, כיון שגם הצד השני רואה בעליל שאין כאן כוונה למעט בדמות אישים, נאר מען מיינט דעם אמת, ובודאי האריכות בזה אך למותר, כי הענין ברור למדי.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ואשר תהי' ההצלחה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מצוי"פ הקונטרס שהו"ל לל"ג בעומר הבע"ל שבטח יזכה בתוכנו את הרבים.

בברכה.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כג) עין יעקב מסכת תענית	רה
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	כד) מסכת זבחים עם ביאורים	רו
ג) מאמר ד"ה להבין ענין ספירת העומר		מדף טז עד דף כב	רז
ה) שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשס"י	ה		
ד) שיחת יום א' פרשת אמור, פסח שני ה'תשמ"ח			
– לאחר תפילת שחרית	יח		
ה) שיחת שבת פרשת אמור ה'תשמ"ח	כ		
ו) שיחות (ליל ומוצאי) ל"ג בעומר ה'תשמ"ח	כח		
ז) משיחות ל"ג בעומר (ט"ו אייר – תענית שני תניינא)			
ה'תשמ"ח	לח		
ח) שיחת שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש			
סיון ה'תשס"י	מב		
ט) לקוטי שיחות פרשת בהר – ל"ג בעומר כרך יז	מח		
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל			
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נד		
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר	נו		
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהר	נז		
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר	עג		
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת בהר	עד		
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר	פו		
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פט		
שיעורי רמב"ם			
יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר	צב		
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר	קמ		
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר	קסז		
כ) מסכת סוטה עם ביאורים		לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ד	רנה
מדף כט עד דף לה	קסח	לו) חומש לקריאה בציבור	רנו
כא) נביאים וכתובים		לז) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רסא
ישעיה פרק סב, איוב פרק מב	קצו	לח) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר	רסב
כב) משניות – מסכת כתובות		לט) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רסג
ביאור קהתי	קצח		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עצמית כמו תבואה מוכנה שעומדת וניצבת בתוקף ועבודת האדם היא לבטל
ולהכניע את הישות העצמית על ידי הנפת חרמש ש'קוצר' ומבטל את 'עמידת'
המידות והדבר צריך להיות בכל ה'ציור' והדמות של ה'קומה', היינו בכל
פרטי המידות, כפי שיבואר בהרחבה להלן בהמשך המאמר. **וְעֵנֵן זֶה**
צָרִיף לְהִיּוֹת בתקופת הזמן הוּו
בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמַתָּן
תוֹרָה בגלל הקשר התוכני הפנימי
של ביטול ואיבוד הדברים הבלתי־
רצויים לשני העניינים, יציאת מצרים
ומתן תורה, כפי שהולך ומבאר.

דְּהֵנָּה, הֵהֲפֹרֶשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין
יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתָּן תוֹרָה
הוא, **שְׂבִיעִיַּאת מִצְרַיִם הָיוּ**
כָּל הַגְּלוּיִים האלוקיים מלמעלה
בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דלעילא
התעוררות מלמעלה, **מְלַמְעֵלָה**
לְמַטָּה, התגלות אלוקית מלמעלה אל
בני ישראל למטה בעוד שהם מצידם
לא התעוררו ועדיין היו במצב נחות
ביותר **שֶׁהָיָה בְּיְצִיאַת מִצְרַיִם**
נֶאֱמָר⁷ בדברי הנביא שבאותה שעה
כנסת ישראל היו במצב של **וְאַתָּה**
עָרוֹם וְעֵרְיָה מהמצוות ללא כל
לבושים או עיטורים מבחינה רוחנית כי
לא היו להם מעלות וזכויות מצד
עצמם, כיוון **שְׁלֹא הָיָה אֲצִלָּם**
עֵנֵן הַעֲבוּדָה עבודת ה' רוחנית
כָּלֵל, וְכָל מַעֲלָתָם הָיְתָה רַק
עֵנֵן הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בִּכְחִינַת
קִטְנוּת, לעומת לימוד התורה בהבנה
והשגה וקיום המצוות האמונה
כשלעצמה נחשבת דרגה נמוכה בחינת
'קטנות' **וְאֵין זֶה בְּעֶרְףְּ הָעֵרֶךְ** של
האמונה בלבד קטן מדי (מבחינה
רוחנית, כמובן) בשביל **לְעוֹרֵר** את
הרצון העליון של הקדוש־ברוך־הוא
ו**לְהַמְשִׁיךְ** מלמעלה למטה ולהביא
לידי גילוי **אֵת הַהִמְשָׁכוֹת** של
האורות האלוקיים העליונים

לְהַבִּינִי¹ את המשמעות הפנימית, לפי תורת החסידות, של **עֵנֵן סְפִירַת**
הָעֵמָר, שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ אמצעי המקשר ומחבר **בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם**
בְּחַג הַפֶּסַח לְמַתָּן תוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² בתורה
אודות מצוות ספירת העומר שהיא מקשרת בין חג הפסח מצד אחד לחג
השבועות מצד שני שהרי נאמר
וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת
7 (ודרשו חכמינו ז"ל ש"ממחרת
8 השבת" היינו מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח³
9 והיום הבא לאחר היום הראשון של חג
10 הפסח שחל בט"ו בניסן, היינו יום ט"ו
11 בניסן הוא היום שבו מתחילה ספירת
12 העומר) גו' הַמַּשִּׁים יוֹם גו',
13 וְיוֹם הַמַּשִּׁים לאחר ספירת
14 העומר במשך ארבעים ותשעה יום
15 (שהם שבעה שבועות) הוא חַג
16 הַשְּׁבוּעוֹת, וְהַמְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם
17 בֵּין חַג הַפֶּסַח וְחַג הַשְּׁבוּעוֹת הוא
18 עֵנֵן סְפִירַת הָעֵמָר.
19 וְהָעֵנֵן בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּסִפְרִית
20 הָעֵמָר נֶאֱמָרוּ בתורה ב' עֵנִינִים.
21 עֵנֵן הָא' הוא מֶה שֶׁכְּתוּב²
22 שְׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת
23 תְּהִינָה, שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת
24 תְּמִימוֹת היינו שבועות שלמים,
25 ובהמשך המאמר יבואר מהי
26 המשמעות הרוחנית הפנימית של
27 המושג "תמימות" וְעֵנֵן הַב' הוא
28 מֶה שֶׁכְּתוּב⁴ בתורה בהמשך הציור
29 על ספירת העומר שְׁבַע שְׁבוּעוֹת
30 תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ
31 בַּקֹּמָה, וְאַתָּה בְּרָאשׁוֹנִים⁵
32 אַל־תִּקְרִי בַקֹּמָה אֶלָּא בַקֹּמָה,
33 דְּקָאֵי שהכתוב מכוון **עַל הַצִּיּוֹר**
34 קוֹמָה כו', וְהֵינּוּ, שְׁצָרִיף
35 לְהִנִּיף חֶרְמֶשׁ כְּדִי לְהַחֲרִים
36 וּלְהַחֲרִית ולאבד לחלוטין **אֵת כָּל**
37 הָעֵנִינִים (הַלֹּא־טוֹבִים) שֶׁכָּכֵל
38 ה'צִיּוֹר קוֹמָה⁶ כי המידות מצד
39 עצמן הן בעלות תחושה של ישות

בס"ד. שבת פרשת בהר־ בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

לְהַבִּינִי¹ עֵנֵן סְפִירַת הָעֵמָר, שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ בֵּין
יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּחַג הַפֶּסַח לְמַתָּן תוֹרָה
בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² וּסְפַרְתֶּם לָכֶם
מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת (מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח³) גו' הַמַּשִּׁים
יוֹם גו', וְיוֹם הַמַּשִּׁים הוא חַג הַשְּׁבוּעוֹת,
וְהַמְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם הוא עֵנֵן סְפִירַת הָעֵמָר. וְהָעֵנֵן
בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּסִפְרִית הָעֵמָר נֶאֱמָרוּ ב' עֵנִינִים.
עֵנֵן הָא' הוא מֶה שֶׁכְּתוּב² שְׁבַע שָׁבָתוֹת
תְּמִימוֹת תְּהִינָה, שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת תְּמִימוֹת,
וְעֵנֵן הַב' הוא מֶה שֶׁכְּתוּב⁴ שְׁבַע שְׁבוּעוֹת
תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בַּקֹּמָה, וְאַתָּה
בְּרָאשׁוֹנִים⁵ אַל־תִּקְרִי בַקֹּמָה אֶלָּא בַקֹּמָה, דְּקָאֵי
עַל הַצִּיּוֹר קוֹמָה כו', וְהֵינּוּ, שְׁצָרִיף לְהִנִּיף
חֶרְמֶשׁ כְּדִי לְהַחֲרִים וּלְהַחֲרִית אֵת כָּל הָעֵנִינִים
(הַלֹּא־טוֹבִים) שֶׁכָּכֵל ה'צִיּוֹר קוֹמָה⁶. וְעֵנֵן זֶה
צָרִיף לְהִיּוֹת בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמַתָּן תוֹרָה.
דְּהֵנָּה, הֵהֲפֹרֶשׁ בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתָּן תוֹרָה
הוא, **שְׂבִיעִיַּאת מִצְרַיִם הָיוּ כָּל הַגְּלוּיִים בְּדֶרֶךְ**
אֲתַעְרוּתָא דלעילא, מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, שֶׁהָיָה
בְּיְצִיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמָר⁷ וְאַתָּה עָרוֹם וְעֵרְיָה, שְׁלֹא
הָיָה אֲצִלָּם עֵנֵן הַעֲבוּדָה כָּלֵל, וְכָל מַעֲלָתָם
הָיְתָה רַק עֵנֵן הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בִּכְחִינַת קִטְנוּת,
וְאֵין זֶה בְּעֶרְףְּ לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ אֵת הַהִמְשָׁכוֹת

(1) על העתק ההנחה שבספריית אגודת חסידי חב"ד – ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק: "אחרי רנה" [ד"ה משכני דש"פ אחרי־קדושים תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' קעב ואילך)]. (2) אמור כג, טו. (3) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ. (4) ראה טז, ט. (5) רא"ש סוף פסחים. כסף משנה הל' תמידין ומוספין פ"ז הכ"ג בשם ראשונים. שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"ד. וראה זח"ג קכד, רע"א. ועוד. (6) ראה לקו"ת במדבר טו, ד. טז, ד. יז, ג. ד"ה ועשית חג שבועות תרע"ו (סה"מ תרע"ו ע' קד). (7) יחזקאל טז, ז.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 אָמַנְם תַּכְלִית הַפִּנּוּנָה הִיא שְׁפָל הַהִמְשָׁכוֹת וְהַגִּילויִים שֶׁל הָאוֹרוֹת
44 הָאֱלֹקִיִּים הַעֲלִינִים יִמְשְׁכוּ עַל-יְדֵי עֲבוּדָה דְּקָא מִצַּד הַתַּחְתּוֹנִים,
45 וְעֵנִין זֶה נִתְחַדֵּשׁ בְּמִתְן תּוֹרָה, שְׁמִמְשִׁיכִים אֶת כָּל
46 הַהִמְשָׁכוֹת וְהַתְּגִלוֹת הָאוֹרוֹת הָאֱלֹקִיִּים מִלְּמַעַל עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה

דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת עַל יְדֵי

48 הַתַּחְתּוֹנִים וּמִצַּד עֲבוּדָתָם דְּקָא.

49 וְהַהֲכָנָה לְמִתְן תּוֹרָה הִיא עַל-

50 יְדֵי סְפִירַת הָעֵמֶר, שְׁלֹכֵן

51 צָרִיכִים לִהְיוֹת בְּסְפִירַת הָעֵמֶר

52 מִעֵין הָעֵנִינִים שְׁבִמִתְן תּוֹרָה,

53 כִּי כְאֹמֶר סְפִירַת הָעֵמֶר הִיא 'מִמּוֹצֵע'

54 בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמִתְּנַת תּוֹרָה וְלִכְן

55 צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּהּ מִעֵין וְדוּגְמָא שֶׁל שְׁנֵי

56 הַדְּבָרִים, וְכִדִּי שְׁסִפִּירַת הָעֵמֶר הִיא

57 הַכְּנָה לְמִתְן תּוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּהּ מִעֵין

58 הָעֲבוּדָה שֶׁל מִתְּנַת תּוֹרָה שְׁהוּא עֵנִין

59 הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ מְלִמְטָה

60 לְמַעַל, וְעַל-זֶה נֶאֱמַר

61 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, עִם דָּגֶשׁ עַל

62 "לָכֶם", כְּלֹמֶר מִעֵין דְּאֶרְךָ

63 אֲנִהוּיָן עֲפָעַס אֲלֵיין טָאן,

64 אַתֶּם בְּעֲצָמְכֶם צָרִיכִים לְהַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת

65 מִשְׁהוּ לְבַד, וְלֹא לְהִסְתַּפֵּק בְּגִילויִים

66 מִלְּמַעַל וְהָעֲבוּדָה הִיא מִהֲחֵל

67 חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה, בְּקוּמָה, בְּכָל

68 הַצִּיּוֹר קוּמָה, כְּמוֹבָא לַעֲיֵל

69 שֶׁבְּסִפִּירַת הָעֵמֶר לֹא מִסְתַּפְּקִים בְּבִירוֹר

70 וְתִיקוּן פֶּרֶט מִסּוּיִים אֲלֵא מִתְּקִינִים אֶת

71 כָּל הַמִּידוֹת לְפִרְסִיחָן עַל בִּיטוּל וְהַכְּנָעָה

72 שֶׁל הַיְּשׁוּת הַעֲצָמִית. וּבְפִרְסִיחָתָא

73 יוֹתֵר הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׁפָתוֹב

74 בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁת בְּחֻקוֹתֵי¹⁰

75 (שְׁקוֹרִין עַל-פִּי תַּקְנָתָא

76 הַגְּאוּנִים קִדְּם חֵג

77 הַשְּׁבוּעוֹת¹¹) וְאִלּוּךְ אֲתֶכֶם

78 קוּמָמִיּוֹת, בִּי קוּמוֹת¹², נֶאֱמַר

79 בְּתוֹרָה שֶׁאֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְיִמוּ אֶת חֻקֵּיהֶן שֶׁל הַקְּדוּשָׁתִּים הָאֵלֶּיךָ, יִלְמְדוּ תּוֹרָה

80 וְיִקְיִמוּ מִצְוֹת, יִתְבָּרְכוּ בְּבִרְכּוֹת רַבּוֹת – וְאִלּוּךְ אֲתֶכֶם קוּמָמִיּוֹת וְאִמְרוּ

81 חֲכָמֵינוּ ז"ל: "רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מֵאִתֵּי אִמָּה, כְּשֶׁתִּי קוֹמוֹת שֶׁל אָדָם הָרָשׁוֹן

82 (וְהַבִּיטוּי "קוּמָמִיּוֹת" נִדְרֵשׁ כְּאִילוּ נֶאֱמַר "קוּמוֹת") וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת מִפְּרִישִׁים

83 שְׁתֵּי קוּמוֹת הֵינּוּ הַקּוּמָה דְּנִפְשָׁא הָאֱלֹקִית וְהַקּוּמָה דְּנִפְשָׁא

84 הַבְּהִמִּית, שִׁיחַד הֵן שְׁתֵּי קוּמוֹת וּבְשִׁיחַתָּהּ תִּהְיֶה עֲלֶיהָ וְהַגְּבָהָה וְהֵינּוּ¹³,

1 שְׁנִמְשָׁכוּ וְנִתְּגַל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אֲלֵא כָּל הַהִמְשָׁכוֹת הָיוּ אֶז
2 בְּדֶרֶךְ מְלִמְעָלָה לְמִטָּה לֹא כָּל הַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה,
3 שְׁלֹא מִצַּד עֲבוּדָתָם כָּלָל וְלֹא הִיטָּה עֲבוּדָה רִחוּנִית כְּלִשְׁהִי שֶׁל בְּנֵי
4 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּכוּחָה לְגִרוֹם אֶת הַתְּגִלוֹת הָאוֹרוֹת הָאֱלֹקִיִּים מִלְּמַעַל.

5 וְזֶהוּ גַם כֵּן מִה שְׁנִתְּבָאָר

6 בְּמִקּוֹם אַחֵר⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת

7 בְּדִבְרֵי הַמְּדֻרָּשׁ (עַל הַכְּתוּב

8 "צִינָה וְרִאנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֵּךְ שְׁלֹמֹה

9 בְּעִטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אִמֶּר") לֹא זֶה

10 מִחֲבִיבָה הַחִיבָה וְהַחֲבָה שֶׁל

11 הַקְּדוּשָׁתִּים בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלָה

12 לְחַתֵּן הַקּוּרָא לְכֹלָה בְּלִשְׁוֹנוֹת שְׁנֵים שֶׁל

13 חִיבָה עַד שְׁקָרָא בְּתִי אַחֲוִיתִי

14 אִמִּי, וְכָל אֶחָד מִשְׁלוֹשֶׁת הַבִּיטוּיִים

15 מִבְּטָא קֶשֶׁר וְשִׁיכּוֹת שׁוֹנָה שֶׁל אַחֲבָה

16 וְחִיבָה שְׁבִחִיתָא אִמִּי הַקֶּשֶׁר

17 וְהַשִּׁיכּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁתִּים בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

18 יִשְׂרָאֵל שְׁבוּ הֵם מְכֻנִּים "אִמִּי" הוּא

19 בְּחֵג הַסְּפִירָה (וּבְכָלִּלוֹת יוֹתֵר

20 בְּכָל חֲדָשׁ תְּשִׁירִי וְלֹא רַק בְּחֵג

21 הַסּוּכוֹת כִּי בְּכָל הַחֹדֶשׁ הָאֲחֵבָה

22 וְהַחִיבָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁתִּים בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

23 יִשְׂרָאֵל הִיא יוֹתֵר בְּגִילוֹי מֵאִשֶׁר בְּכָל

24 יְמוֹת הַשָּׁנָה, וּבְחִינַת אַחֲוִיתִי הוּא

25 הַבִּיטוּי "אַחֲוִיתִי" הוּא מִשָּׁל לְקֶשֶׁר

26 וְלִשִּׁיכּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁתִּים בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

27 יִשְׂרָאֵל כִּפִּי שְׁהוּא בְּחֵג הַשְּׁבוּעוֹת,

28 וּבְחִינַת בְּתִי הַבִּיטוּי "בְּתִי" כִּפִּי

29 שְׁהוּא מִשָּׁל לְקֶשֶׁר וְלִשִּׁיכּוֹת שֶׁל

30 הַקְּדוּשָׁתִּים בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא

31 בְּחֵג הַפֶּסַח, וְהֵינּוּ, שְׁבִחָה

32 הַפֶּסַח יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבִחִינַת

33 בְּתִי, בְּחִינַת מְקַבֵּל, כְּמוֹבָא

34 בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת שׁוֹכֵר הוּא בְּחִינַת

35 מִשְׁפִּיעַ וְנִקְבָּה הִיא בְּחִינַת מְקַבֵּל.

36 וְעֵינֵינוּ, תְּכֻנָּה זֹאת שֶׁהִנֵּקְבָה מְקַבֵּל

37 מִהֲזֹכֶר מוֹדַגְשֵׁת בְּבִיטוּי "בְּתִי" יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בְּבִיטוּי "אַחֲוִיתִי" וְהֵטַעַם

38 לִכְךָ שְׁדוּקָא בְּחֵג הַפֶּסַח מוֹדַגְשֵׁת שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבִחִינַת "מְקַבֵּל" הוּא לְפִי

39 שְׁפָל הַהִמְשָׁכוֹת וְהַגִּילויִים הַעֲלִינִים בְּחֵג הַפֶּסַח הָיוּ בְּדֶרֶךְ

40 אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעֲיָלָא הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעַל מִצַּד עֲצָמָה וְלֹא בְּעַקְבוֹת

41 "אַתְעוּרָא דְּלִתְתָּא" מִצַּד עֲבוּדַת הָאָדָם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ רַק בְּחִינַת "מְקַבֵּל"

42 שֶׁל הַהִשְׁפָּעָה מִבְּלִי שִׁיחַד גִּוֹרֵם לְהַתְּעוֹרְרוֹת הַהִשְׁפָּעָה.

(8) ראה אוה"ת: בא כרך א ע' רנח. כרך ח ס"ע ב'תתק"ח; שמע"צ ע' א'תשעג ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' קלח ואילך. ד"ה וידבר גו' כה תברכו תשמ"ז. (9) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ס"פ. (10) כו, יג. (11) ראה תוס' מגילה לא, ב. (12) ראה ב"ב עה, א ובחידא"ג מהרש"א שם. סנהדרין ק, א. (13) ראה ד"ה ועשית חג שבועות הנ"ל. וראה לקו"ת במדבר שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמִכְרָר בַּעבוּדָה הַרוּחִיָּת שֶׁל סְפִירַת הָעוֹמֵר אֶת כָּל ה'צִיּוֹר קוֹמָה'
- 2 דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, וְעַל־יְדֵי הַבְּרִיר דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָל הַפְּרָטִים
- 3 שֶׁלָּה נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת כַּח אֹר וְחַיּוֹת גַּם בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁגַם
- 4 הִיא מִתְעַלֶּית לְדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם לָכֵן וְכִיּוֹן
- 5 שֶׁהַהוֹסָפָה שֶׁל הַכּוֹחַ, הָאֹר וְהַחַיּוֹת
- 6 בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית בָּאָה עַל־יְדֵי
- 7 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בִּנְפֶּשׁ
- 8 הַבְּהֵמִית, לָכֵן הִנֵּה גַם
- 9 הַקּוֹמָה הַהִתְעַלּוֹת וְתוֹסֶפֶת הַגְּבוּהָה
- 10 הַרוּחִיָּת דִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית אֵף
- 11 שֶׁכְּמוֹכֵן הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא הוּא הַנוֹתֵן
- 12 בֵּה אֶת הַכּוֹחַ וְהַהִתְעַלּוֹת הַנוֹסֶפֶת, בְּכָל
- 13 זֹאת הוּא עֹנֵן שָׂבָא מִצֵּד
- 14 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, הִיָּינוּ, שֶׁגַם
- 15 זֶה הוּא בִּבְחִינַת מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר¹⁴.
- 16 שֶׁל הָאָדָם לְהִתְפָּאֵר¹⁴.
- 17 וְעֹנֵן זֶה עֲבוּדַת הָאָדָם שֶׁגִּירָמַת
- 18 הַתְּעַלּוֹת הֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ
- 19 הָאֱלֹקִית הוּא הַכֹּהֵן לְקַבֵּל
- 20 הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה עֹנִינָה
- 21 לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שֶׁל
- 22 מַעֲלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מִטָּה¹⁵,
- 23 כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַלּוּמַד תּוֹרָה
- 24 לִשְׁמָה "מַשִּׁים שְׁלוֹם" גַּם לִמְעַלָּה וְגַם
- 25 לִמְטָה שֶׁמֶזְהָ נִמְשָׁךְ גַּם לִמְטָה
- 26 הַשְׁלוֹם בֵּין נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
- 27 שֶׁהִיא בְּרוּגְמַת "פִּמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה"
- 28 וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית¹⁶ שֶׁהִיא בְּרוּגְמַת
- 29 "פִּמְלִיא שֶׁל מִטָּה", וְלָכֵן צָרִיכָה
- 30 לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה דִּסְפִירַת
- 31 הָעֹמֵר בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁפְּעוּלָתָהּ
- 32 וְהַשְׁפַּעְתָּה תְּהִיָּה בָּב' הַקּוֹמוֹת
- 33 דִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ
- 34 הַבְּהֵמִית שֶׁתִּפְעַל עִילּוֹ וְהַגְּבָהָה
- 35 בִּשְׂתִּיָּהּ גַּם יָחַד, וְעַל־יְדֵי־זֶה
- 36 זֻכְרֵם בְּמִתֵּן תּוֹרָה לָב' ³⁷
- 37 הַקּוֹמוֹת הָאֲמוּרוֹת, הִיָּינוּ הַתְּעַלּוֹת הֵן
- 38 בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית
- 39 בְּאֹפֶן שֶׁשְׂתִּיָּהּ בָּאוֹת עַל־יְדֵי
- 40 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְכִן יֵשׁ לָהֶם
- 41 תּוֹקֵף וְגִדּוּלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַגִּילּוּיִים
- 42 שֶׁהִיוּ בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִיוּ רַק
- 43 מִלְּמַעְלָה, לֹא עֲבוּדַת הָאָדָם.

- 44 וְזֶהוּ כָּלָלוֹת עֹנֵן סְפִירַת הָעֹמֵר שֶׁהוּא מִמְצָע הַמַּחֲבֵר וּמִקְשֵׁר
- 45 בֵּין יִצִּיאַת מִצְרַיִם וּמִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁאוֹתָם הָעֹנִינִים שֶׁהִיוּ
- 46 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיִלָּא הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה
- 47 וְהִיוּ אֲוֵרוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּיוֹתֵר, לִמְעַלָּה מֵאֲוֵרוֹת שֶׁהָאָדָם מִסּוּלָל לִגְלוֹת וְלִהְיוֹת
- 48 עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ, הִנֵּה בִּסְפִירַת
- 49 הָעֹמֵר נַעֲשִׂית בָּהֶם עֲצָמִים
- 50 הָעֲבוּדָה מִצֵּד הָאָדָם בְּדֶרֶךְ
- 51 עֲבוּדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,
- 52 שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁכִים אַחֲרָיו
- 53 כֵּף אוֹתָם הָעֹנִינִים שֶׁבִּיצִיאַת
- 54 מִצְרַיִם הִיוּ עֲדִיין ב"קִטְנוֹת" בְּמִתֵּן
- 55 תּוֹרָה וְכַעַת הֵם בִּבְחִינַת "גְּדוּלוֹת".
- 56 וְכָלָלוֹת הָעֲבוּדָה דִּסְפִירַת
- 57 הָעֹמֵר הִיא מִהַחֲל חֶרְמֶשׁ
- 58 בְּקָמָה, שֶׁהוּא עֹנֵן הַבְּרִיר
- 59 בְּכָל ה'צִיּוֹר קוֹמָה' הִיָּינוּ בְּכָל
- 60 הַפְּרָטִים, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי, וּבָב'
- 61 הַקּוֹמוֹת הֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ
- 62 הָאֱלֹקִית, וְהָעֲבוּדָה הִיא בְּבִיר
- 63 הַמִּדּוֹת שֶׁבִּנְפֶּשׁ הָאָדָם, שֶׁזֶּהוּ
- 64 חֲמִשְׁמִיעוֹת הַפְּנִימִיָּת שֶׁל הַצִּיּוֹר שֶׁכָּעָה
- 65 שְׁבוּעוֹת תִּסְפֵּר לָךְ, שֶׁכָּעָה
- 66 שְׁבוּעוֹת הֵם כְּנֶגֶד שְׁבַעַת
- 67 הַמִּדּוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל מִדָּה
- 68 כְּלוּלָה מִכָּל ז' הַמִּדּוֹת, כִּי
- 69 בְּמִידַת הַחֹסֶד, לִמְשָׁל, יֵשׁ חֹסֶד שֶׁבַחֲסֵד
- 70 וְגִבּוּרָה שֶׁבַחֲסֵד וְתַפְאֶרֶת שֶׁבַחֲסֵד וְכוּ'
- 71 וְכֵן בְּמִידַת הַגְּבוּרָה יֵשׁ חֹסֶד שֶׁבַחֲבוּרָה
- 72 וְגִבּוּרָה שֶׁבַחֲבוּרָה וְתַפְאֶרֶת שֶׁבַחֲבוּרָה
- 73 וְכוּ' לָכֵן צָרִיכָה לְהִיּוֹת סְפִירַת
- 74 הָעֹמֵר שֶׁבַעַת שְׁבוּעוֹת שֶׁהֵם מ"ט יוֹם,
- 75 כִּדִּי שֶׁהַבִּיר וְהַתִּיקוֹן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּיָמֵי
- 76 סְפִירַת הָעוֹמֵר יִהְיֶה בְּכָל פְּרָטִי
- 77 הַמִּדּוֹת כְּפִי שְׁכָלָלוֹת זֹ מִזֹּ.
- 78 (ב) וְבִאֹר הָעֹנֵן אֵיךְ שֶׁכָּל מִדָּה
- 79 מִדָּה וּמִדָּה כָּל אַחַת מִשְׁבַּע הַמִּדּוֹת
- 80 חֹסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, נִצַּח, הוֹד, יִסּוּד,
- 81 מַלְכוּת כְּלוּלָה מִז' ¹⁷ הַמִּדּוֹת
- 82 מ"חֹסֶד שֶׁבַחֲסֵד" עַד "מַלְכוּת
- 83 שֶׁבַחֲלֹחַ", הִנֵּה, מִדַּת הַחֹסֶד
- 84 הוּא עֹנֵן הָאֲהֻבָּה, כְּמוֹ
- 85 שְׁכָתוֹב¹⁸ אֲהֻבַת עוֹלָם
- 86 אֲהֻבַתִּיךְ עַל כֵּן מִשְׁכָּתִיךְ חֹסֶד

(14) ע"פ לשון הכתוב — ישע' ס, כא. (15) סנהדרין צט, ב. (16) ראה לקו"ת מטות פה, ד ואילך. (17) בהבא לקמן — ראה ד"ה משכני תרנ"ה שבהערה 1. (18) ירמ' לא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באמת, אזי מטבע הדברים הוא שונא את האוייבים של אהובו **שְׂשֹׁנָה זו**
 היא אמנם פעולה שנראית כביטוי של מידת הגבורה ובכל זאת היא **פָּאָה**
מִצַּד מִדַּת הָאֱהָבָה עֲצָמָה ובעצם היא ביטוי של מידת האהבה ולא
 של מידת הגבורה, **שֶׁכֵּל כֶּף גְּדֻלָּה אֶהְבְּתוּ לְאַהֲבֹב** והיחס שלו כלפי
 אהובו נובע כולו מהחסד והאהבה,
שֶׁמִּצַּד זֶה הוּא שׁוֹנֵא אֶת
אוֹיְבָיו שהנהגתם ומציאותם סותרת
 ומתנגדת לאהובו אבל השנאה הזו היא
 חלק בלתי נפרד מהחסד והאהבה וכן
 היא מוגדרת "גבורה שבחסד". **וְכִמּוֹ**
כֵּן קיימת דוגמא נוספת לגבורה
 שבחסד **בְּאַהֲבַת הָאֵב לְכִנּוֹ**
שְׂאוּהֶבּוּ שׁוֹחֲרוֹ מוֹסֵר¹⁹, הָרִי
גְּבוּרָה זו כאשר האב מחנך את בנו
 באמצעות דברי מוסר, הדבר הוא
 פעולה שנראית כביטוי של מידת
 הגבורה אבל לאמיתו של דבר הרי זו
 נובעת מחסד ואהבה (והראייה שהוא
 מייסר רק את בנו האהוב עליו ולא את
 בניהם של אחרים) והגבורה הזו היא
מִצַּד הַחֶסֶד, וְלִכְן כָּכָל
שֶׁתְּגַדֵּל אֶהְבְּתוּ של האב לבן
יִגְדֵּל גַּם כֵּן עֲנִין הַגְּבוּרָה והוא
 יתמסר לחינוכו ובמידת הצורך ירבה
 לייסר אותו, **לְפִי שְׂאִין זֶה מְכַלֵּל**
מִדַּת הַגְּבוּרָה, אֲלֵא מְכַלֵּל
מִדַּת הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁבָּאָה עֲנִין
שֶׁל גְּבוּרָה ולכן תוספת בחסד
 ואהבה תגדיל את המוסר שנובע
 מהחסד והאהבה, והדבר נקרא גבורה
 רק על שם אופן הביטוי החיצוני שלו.
 וענין תפארת שבחסד היינו
שֶׁהַחֶסֶד בָּא ופועל ומתגלה **בְּאַפֵּן**
שֶׁל תְּפָאֲרֵת, על דרך לשון חכמינו
 ז"ל בפרקי אבות שה"דרך הישרה"
 לעבוד את ה' היא דרך שהיא
 תפארת לעושיה ותפארת לו
 מן האדם²⁰, **וְכִמּוֹבָאֵר בְּמָקוֹם**
אֲחֵר הִדְגָּמָא לָזֶה, שֶׁלְפָעֲמִים
 ההתגלות והפעולה של מידת החסד
 הוא באפן שמטיב לכל, גם לרשעים, ללא הבחנה קלל
 האם מקבל הטובה ראוי לקבל את החסד או לא, **שְׂאֵז אֵין זֶה תְּפָאֲרֵת**
לוֹ מִן הָאָדָם כי זו אכן פעולה של מידת החסד אבל לא פעולה עם יופי
 ו"תפארת", **וְכִמּוֹלֵא אֵין זֶה תְּפָאֲרֵת לְעוֹשִׂיהָ** והפעולה הזו לא

הרי שהחסד והאהבה הם עניין אחד. **וּמִדַּת הַחֶסֶד כְּלוּלָה מְכַל** שאר
 שבע המדות, **שִׁישׁ חֶסֶד שֶׁבְּחֶסֶד גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד וְכו'.** והולך
 ומבאר את משמעות ההתכללות של כל המידות במידת החסד **חֶסֶד**
שֶׁבְּחֶסֶד הֵינּוּ שֶׁהָאֱהָבָה לֹא תהיה רק כפי שהיא מצד
הַטָּבֵעַ שֶׁהִיא בְּהֶעֱלֵם, כל עוד
 החסד הוא רק רגש של אהבה ייתכן
 שהתחושה הזו תישאר בהעלם ולא
 תקבל ביטוי ואילו "חסד שבחסד" הוא
 כאשר האהבה והחסד אינם בהעלם
אֲלֵא כְּפִי שֶׁבָּאָה מִדַּת הַחֶסֶד
בְּגִלּוּי אל הזולת באמצעות מעשה
 בפועל **וּבִתְקָף** כי תחושה נעלמת
 איננה מורגשת כל כך ואיננה חזקה כל
 כך כמו כאשר יש פעולה ניכרת
 ונרגשת שלה, **וְכִמּוֹ בְּאִישׁ הַחֶסֶד**
כְּאִשְׁרֵי מִדַּת הַחֶסֶד שהיא אמנם
 המידה העיקרית שלו ולכן הוא נקרא
 "איש החסד" אבל היא חזקה יותר
 ובתוקף יותר כאשר היא **בָּאָה בְּגִלּוּי**
לְהִטִּיב לְזוּלָתוֹ. וְכִמּוֹ כֵּן
בְּאַהֲבַת הָאֵב לְכִנּוֹ, שֶׁהִיא
אֶהְבָּה טְבָעִית, אֶהְבָּה עֲצָמִית
 הנובעת מכך שמעצם מהותו הבן
 קשור באב, **הֵנָּה עֲנִין חֶסֶד**
שֶׁבְּחֶסֶד הוּא שֶׁאֶהְבְּתוֹ לְכִנּוֹ
 שקיימת באופן טבעי **בָּאָה בְּגִלּוּי**
וּבִתְקָף שאז כל עניינה ומהותה הוא
 בִּתְקָף שאת והיא הופכת מ"חסד" סתם
 ל"חסד שבחסד". **וְעֲנִין גְּבוּרָה**
שֶׁבְּחֶסֶד הוּא שֶׁהַחֶסֶד עֲצָמוֹ
בָּא בְּהִתְלַבְּשׁוּת עֲנִין שֶׁל
גְּבוּרָה כְּפִי שְׁהוּלָךְ ומבאר. והינו,
שְׂאִין הַפְּנוּהָ לְעֲנִין הַתְּפִלָּלוֹת
 מידת הגבורה בחסד, **שֶׁסְּפִירַת**
הַגְּבוּרָה כְּפִי שֶׁהִיא מִדָּה בְּפִנִּי
עֲצָמָה ולא חלק ממידת החסד היא
כְּלוּלָה בְּחֶסֶד, אֲלֵא הַפְּנוּהָ
הִיא לְגְבוּרָה שֶׁהִיא מַעֲצָמוֹת
מִדַּת הַחֶסֶד וחלק בלתי נפרד ממנה
 ולא נטייה ר'תנועה' שסותרת לחסד,
 היינו, **שֶׁמִּצַּד מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה נַעֲשִׂית אֲצִלּוֹ פְּעֻלָּה**
שֶׁבְּגִלּוּי כְּלָפִי חוץ היא ענין של גבורה, **שֶׁגְּבוּרָה זו** שבעצם
 היא חסד אלא שנראית כפעולה של גבורה היא **מַעֲצָמוֹת מִדַּת הַחֶסֶד.**
וְכִמּוֹ מִי שֶׁשׁוֹנֵא אֶת אוֹיְבֵי הָאֱהֹב, כאשר אדם אוהב מישהו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 כשלעצמו הוא חסר טעם וריח. אִמְנֵם הַפִּנּוּנָה פֶּאֶן הִיא לא למידת
45 הנצח עצמה אלא לַעֲנִין הַנִּצָּח שֶׁבְּחֶסֶד, שֶׁהוּא מִפְּלֵל מִדָּת
46 הַחֶסֶד מִמֶּשׁ ומהווה חלק בלתי נפרד ממנה, היינו שֶׁבְּחֶסֶד עֲצֻמוֹ
47 בָּא ופועל ומתגלה בַּעֲנִין שֶׁל נִצָּח, שֶׁמִּצַּד גִּדְּל אֶהְבְּתוּ הָרִי
48 הוּא עוֹמֵד בְּנִצְחוֹן כו', כאמור
49 לעיל וְלִכְן כָּל שֶׁהֶאֱהָבָה הִיא
50 גִּדְּלָה יוֹתֵר, כִּף תִּגְדֵּל גַּם
51 הַעֲמִידָה בְּנִצְחוֹן והאדם מוכן
52 להתגבר גם על מניעות ועיכובים קשים
53 כדי לנצח ולהביא את האהבה לידי
54 ביטוי וגילוי, וכל זה כחלק ממידת
55 החסד.
56 וְעִנִּין הוּד שֶׁבְּחֶסֶד כאשר מידת
57 החסד כלולה ממידת ההוד ופועלת
58 באופן שמידת ההוד באה לידי ביטוי
59 הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'פִּרְדָּס' 23
60 שֶׁנֶּקְרָא מִידַת הַחֶסֶד הוּד בְּהִיּוֹתוֹ
61 מִתְּלַבֵּשׁ בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה מְבוֹרָא
62 בַּקְּבֵלָה וחסידות שבאופן כללי עשר
63 הספירות נחלקות לשלושה 'קרים'. קו
64 ימין שעיקרו מידת החסד, שמאל
65 שעיקרו מידת הגבורה, ואמצע שעיקרו
66 מידת התפארת. והחלוקה היא כך:
67 חח"נ (חכמה, חסד, נצח) בימין, בג"ה
68 (בינה, גבורה, הוד) בשמאל, דת"י
69 (דעת, תפארת, יסוד) באמצע. ולענייננו
70 – מידת ההוד היא בקו הגבורה ומכאן
71 שיש דמיון וצד שווה בין חסד
72 שבגבורה לחסד שבהוד, כפי שהולך
73 ומבאר שהחסד מלושב בהוד כאשר
74 הוא בא על מנת להשפיל אוֹיְבָיו
75 וּלְנִצָּח מִלִּחְמוֹת אבל הדבר לא
76 נעשה בתור פעולה של הוד כשלעצמה
77 אלא בתור ביטוי של מידת החסד כי
78 הסיבה של הפעולה להשפיל אויבים
79 ולנצח מלחמות היא מתוך 'תנועה' של
80 אהבה וחסד וּלְהַצִּיל אוֹיְבָיו
81 עֲלִיּוֹן ולשחרר אותם מהאויבים והמונעים ומעכבים, אֲלֵא שֶׁאֵין זֶה
82 מִדַּת הַהוּד עֲצֻמָּה, כִּי אִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בַּעֲנִין הַגְּבוּרָה
83 שֶׁבְּחֶסֶד שאין זו מידת הגבורה עצמה אלא, שֶׁהִיא חלק בלתי נפרד
84 מִמִּדַּת הָאֱהָבָה עֲצֻמָּה, שֶׁמִּצַּד אֶהְבְּתוּ הָרִי הוּא שׁוֹנָא
85 לְאוֹיְבֵי אוֹהֲבֵוֹ ואם כן נמצא שהשנאה אינה ביטוי של מידת הגבורה אלא
86 דווקא של מידת החסד והאהבה, וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּהוּד שֶׁבְּחֶסֶד,

1 מוסיפה תפארת לאיש החסד שעושה אותה, וְרַק בְּאֶשֶׁר הַחֶסֶד הוּא
2 בְּהִבְחָנָה והנתינה היא לאחר מבחן למי ראוי לתת, הָרִי זֶה תִּפְאָרֶת
3 לוֹ מִן הָאָדָם פעולה שאפשר להגדיר אותה כראויה ומפוארת ביחס לאדם
4 המקבל את החסד, וְכִמְלִיא גַם תִּפְאָרֶת לְעוֹשֶׂיהָ הנותן, העושה את
5 החסד.
6 וְעִנִּין נִצָּח שֶׁבְּחֶסֶד הִינּוּ כאשר
7 ביחד עם פעולת האהבה והנתינה
8 שנובעת ממידת החסד יש גם פעולה
9 והתגלות של מידת החסד שֶׁמִּצַּד
10 גִּדְּל אֶהְבְּתוּ של האדם לְדָבָר
11 הָאֱהוּב הָרִי הוּא מִתְּעוֹרֵר
12 בְּמִדַּת הַנִּצָּח לְהִתְגַּבֵּר עַל כָּל
13 הַמְּנִיעוֹת וְעוֹכָבִים הַמְּפַסְקִים
14 בִּינּוֹ לְאֱהוּב ויוצרים ריחוק והבדלה
15 בנייהם, לְנִצָּח אוֹתָם באמצעות
16 מידת הנצח (כפי שהיא חלק ממידת
17 החסד), וּלְהִתְקַרֵּב אֶל האדם
18 הָאֱהוּב אוֹ הַדָּבָר הָאֱהוּב
19 עֲלִיוֹ. וְאִין הַפִּנּוּנָה פֶּאֶן ב'נצח
20 שבתסד" לְמִדַּת הַנִּצָּח כְּפִי
21 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצֻמָּה לא כחלק
22 ממידת החסד, לֵאלֹא הַתְּגִלוֹת אוֹר
23 הָאֱהָבָה, וְהִנּוּ שְׁלֻפְעִים מִידַת
24 הַנִּצָּח עצמה פועלת בכיוון של חסד,
25 שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שֶׁנִּסְתַּמַּלַק מִמֶּנּוּ
26 הִרְגֵּשׁ הָאֱהָבָה שֶׁכָּלֵב שהיה
27 בְּעֵבֶר וְנִשְׁאָר רֶשֶׁם בְּעֵלְמָא אך
28 לא רגש ניכר וגלוי, הִנֵּה מִצַּד זֶה
29 בכוחו של ורשם האהבה בלבד, האדם
30 עוֹמֵד בְּתִקְוָה וְעִקְשָׁנוֹת נִגְדֵּל כָּל
31 מוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב לְנִצָּחוֹ להתגבר
32 עליו ולהתקרב לאהובו למרות
33 המניעות והעיכובים, שֶׁאֵזַר כאשר
34 מידת הנצח לא פועלת כתוצאה מרגש
35 גלוי של אהבה אלא מהורשם בלבד
36 מִדַּת הַנִּצָּח הִיא מִפְּלֵל בְּדִי
37 עֲרֻכּוֹת (כִּידוּעֵי) 21 כמבואר בקבלה
38 ובחסידות שֶׁנִּצָּח וְהוּד הספירות שבאות לאחר עיקר המידות שהם חסד
39 גבורה ותפארת נִקְרָאִים בְּדִי עֲרֻכּוֹת), שֶׁאֵין בָּהֶם טַעַם וְרִיחַ 22,
40 כדברי המדרש הידועים שמבין ארבעת המינים, הערבות הן ללא טעם וללא
41 ריח (ומסמלות את ההתאחדות עם היהודים שאין בהם תורה, טעם, ומצוות,
42 ריח) לְפִי שֶׁאֵין פֶּאֶן במידות נצח והוד וְעִנִּין הִרְגֵּשׁ, אֲלֵא רַק
43 עִנִּין שֶׁל פֶּעַל בְּלִבָּד שלעומת העושר והעומק שברגש, המעשה בפועל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זולתו כלל. אמנם מצד שני, האהבה דבכל לבבך היא בלב
- 2 בלבד, ולא בשאר אברי הגוף. ולמעלה מזה היא האהבה
- 3 דבכל נפשך, שהאהבה היא גדולה כל כך שלא זו בלבד
- 4 שהיא ממלאת את כל הלב, אלא עוד זאת, שהיא
- 5 מתפשטת גם לשאר אברי
- 6 הגוף ויש לה השפעה על כל
- 7 ההתנהגות וההתנהלות של האדם,
- 8 וכמו למשל שהאדם יהיה רץ
- 9 לדבר מצוה²⁹, שזהו מצד
- 10 התפשטות האהבה עד כדי כך
- 11 שלא זו בלבד שהיא ממלאת את כל
- 12 הלב כולו אלא היא מתפשטת
- 13 ומתרחבת ופועלת בכל אברי הגוף עד
- 14 כח ההלך שברגל שהוא
- 15 באבר היותר תחתון, שמצד
- 16 זה בגלל שהאהבה מגיעה עד אליו
- 17 הרי הוא (לא רק הולך לדבר
- 18 מצוה, אלא) רץ דוקא, שזהו
- 19 ענין שבאין-ערוף כלל שכן
- 20 ריצה היא דבר שונה לחלוטין מאשר
- 21 הליכה רגילה עד שאין ביניהם דמיון
- 22 ורק כאשר אהבת ה' שכלל מגיעה גם
- 23 לרגלים אזי האדם רץ לדבר מצוה.
- 24 ויש אהבה גדולה יותר, שגם
- 25 היא באה לידי ביטוי במצב של חסד
- 26 שבחסד, היינו כאשר האהבה היא
- 27 בחזק ובתוקף רב שכל כך גדלה
- 28 אהבתו של האדם לקדוש-ברוך-הוא
- 29 עד שמתבטל ממציאותו (ער
- 30 פארלייט זיך מאבד את ה'אני'
- 31 שלו) לגמרי ומגיע למצב בו כאילו
- 32 אין לו מציאות משלו והוא חסד רק
- 33 במציאות ה' וזאת מצד גדל
- 34 אהבתו, וכמו דוגמא לדבר, כיצד
- 35 האהבה לה' גורמת לו לשכוח את
- 36 מציאותו האישית היא שמצד גדל
- 37 אהבתו לתורה הגורמת לו לעסוק
- 38 בלימוד התורה במסירות גדולה מאד
- 39 הרי הוא שוכח שהוא רעב
- 40 וצמא ושאר צרכי גופו, והינו
- 41 לפי שנתבטל ממציאותו מצד
- 42 גדל האהבה וכיוון שמציאותו האישית לא נחשבת בעיניו כלל, הרי הוא
- 43 לא שם לב אפילו לצרכי גופו ההכרחיים.
- 44 וענין גבורה שבחסד כפי שהיא בנפש האלוהית היינו שהאהבה

- באה לידי גילוי בענין של גבורה. וכמו שנתבאר לעיל שאין
- זה שמדת הגבורה כפי שהיא מדה בפני-עצמה כלולה
- בחסד, כי אם שגם הגבורה היא מכלל החסד ולכן אין זו
- פעולה של מידת הגבורה אלא של מידת החסד, אלא שהחסד בא בצורה
- שנראית כפעולה של גבורה, וכמו
- השנאה של האדם האוהב את ה'
- לאויבי הו', כמו שכתוב³⁰
- תכלית שנאה שונאה
- לאויבים היו לי, ולכן ככל
- שתגדל אהבתו להו' ותהיה
- חזקה יותר כך תגדל שנאתו
- לאויבי הו' וכיוון שבמקרה זה
- האהבה היא הגורמת את השנאה, מובן
- שגם השנאה היא חלק ממידת החסד
- והיא גבורה שבחסד.
- ותפארת שבחסד היינו
- שהאהבה היא באפן של יפי,
- שמניפה ומפארת אותו, כך
- שהודות לאהבה האדם האוהב מתעלה
- ומקבל תוספת יופי ותפארת רותניים
- כלשון חכמינו ז"ל שעבודת ה' כראוי
- גורמת תפארת לעושיה מצד
- האדם העושה עצמו ותפארת לו
- מן האדם מצד הזולת.
- ונצח שבחסד היינו שמצד
- אהבתו של האדם להו' הרי
- הוא עומד נגד כל המניעות
- ועפובים המרחקים אותו
- מאלקות, ומתגבר עליהם
- ומנצחם, כדי שיוכל לקרב
- את האלקות אליו או
- להתקרב לאלקות כמבואר
- בחסידות שההתקרבות וההתחברות
- של האדם לאלקות יכולה להיות בשני
- אופנים: בדרך מלמעלה למטה, היינו
- שאר אלוהי עליון מאיר על האדם,
- ובדרך מלמטה למעלה, היינו שהאדם
- מצידו מודכן ומתעדן ומתקרב
- לאלקות. ובעניינינו, בשני האופנים
- יתכן מצב של מניעות ועיכובים על
- ההתקרבות. וכאשר האדם מתגבר
- עליהם ומנצח אותם ונצחת התקרבות, הרי כיוון שההתייבשות נגד המונעים
- והמעכבים וההתגברות עליהם נובעים מהאהבה, הרי זו פעולה של נצח
- שבחסד.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הָעוֹלָם, הַיּוֹד כְּלוּלָה גַּם מִכָּל הַמִּדּוֹת, חֶסֶד שְׂבֻחָסֵד, גְּבוּרָה
שְׂבֻחָסֵד וְכוּ' וּפְעוּלָתָהּ הִיא בְּאוֹפֶן מִקְבִּיל לַמְּבוּאָר לַעֲלִיל לַגְּבִי הַמִּדּוֹת
דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הֵינּוּ שְׂכָאֶשׁר הַמְּנִיעַ הַעִיקָרִי וְהַמְּטָרָה שֶׁל הָאָדָם הִיא רִגְשׁ
הָאֵהָבָה לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם וְעִשִּׂית פְּעוּלוֹת שׁוֹנוֹת כְּדִי לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן הַזֶּה אִי
גַם כֹּאשֶׁר הָרְגֵשׁ מִתְּפַשֵּׁט וּמִתְגַּלֶּה
בְּאוֹפֶנִים אֲחֵרִים וְגוֹרֵם לַעֲנִינִים שֶׁל
גְּבוּרָה אוּ מִדּוֹת אֲחֵרוֹת, עֲדִיין מְדוּבָר
בְּפְעוּלוֹת שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד. וְכֵמוֹ כֵּן
הוּא בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ
הַבְּהִמִּית, שְׂכָל אַחַת מֵהֶן
כְּלוּלָה מִכָּל.

אִמָּנָם, עֲנִין הַהִתְכַּלְלוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית דּוֹרֵשׁ בִּיאור: וְהַעֲנִין
כְּזֶה, דְּלִכְאוּרָה הִיָּה מְקוֹם
לֹמַר, דְּבִשְׂלָמָא בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כִּיּוֹן שְׂשֻׁרְשָׁהּ
מֵעוֹלָם הַתִּקּוֹן, שֶׁהוּא בְּאֶפֶן
שֶׁל הַתְּפַלְלוֹת, לְכֵן הַמִּדּוֹת
דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כְּלוּלוֹת זֶה
מִזֶּה, אֲבָל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שְׂשֻׁרְשָׁמָה כֵּן הִיא, שְׂנִקְרָאת
בְּשֵׁם בְּהִמָּה, שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם
הַתְּהוֹ, שֶׁהוּא בְּאֶפֶן שֶׁל
פְּרוּד, אִם כֵּן אִין בְּה עֲנִין
הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת מְבוּאָר
בְּחִסְדוֹת שִׁישׁוֹ עוֹלָם רֹחוּנִי עֲלִיין בּו
הָאוֹרוֹת מְרֻבִּים וְהַכִּלִּים מוֹעֲטִים
וְכַתּוּבָא מִכָּן הָאוֹרוֹת לֹא נִקְלָטִים וְלֹא
'מִתִּישְׁבִּים' אֵלָּא מֵאִירִים יֵתֵר עַל
הַמִּידָה וְעוֹלָם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַתְּהוֹ,
בְּשׁוֹנָה מֵהָעוֹלָמוֹת שֶׁבָּהֶם הָאוֹרוֹת כֵּן
'מִתִּישְׁבִּים' בְּכִלִּים וְנִקְרָאִים בְּחִינַת
'תִּיקוֹן' הֵינּוּ שֶׁהָאֵרָה וְהַתְּגַלּוּת הִיא
מִתּוֹקֶנֶת וּמְסוּדֶרֶת כְּרִיאִי. וְעוֹד מְבוּאָר
שֶׁבְּעוֹלָם הַתְּהוֹ הַמִּדּוֹת הֵם בְּתוֹקֶף רֵב
(בְּדוּמָה לַמִּדּוֹת שֶׁל הָאָדָם כְּפִי שֶׁהֵם
מִצַּד עֵצָם נִפְשׁוּ, מִבְּלִי שִׁיחִי נִשְׁלֻטוֹת
עַל יְדֵי הַשְּׂכָל) וְכֵל מִידָה לֹא נֹתֶנֶת
מְקוֹם לְזוּלָתָהּ בְּשׁוֹנָה מֵהַמִּדּוֹת שֶׁל
עוֹלָם הַתִּיקּוֹן שֶׁמִּתְאַפְּיִנוֹת בִּכְךָ שֶׁכֵּל

מִידָה כְּלוּלָה מִחִבְרָתָהּ כֵּךְ שֶׁלְּמִדּוֹת שֶׁחֶסֶד וְהַגְּבוּרָה, לְמַשְׁל, הֵן שְׁנֵי 'קִיּוֹן'
שׁוֹנִים, יֵשׁ בָּהֶם 'גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד' ו'חֶסֶד שֶׁבְּגְבוּרָה'. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְתוֹמָה מָה
פֶּשֶׁר הָאִמּוֹר לַעֲלִיל שְׁעִינִן הַהִתְכַּלְלוֹת קִיִּים גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית?.
אֶף הַעֲנִין הוּא, כִּדְרֹע' ³² שִׁישׁ דְּעָה שֶׁגַּם בְּתוֹה הִיָּה עֲנִין

וְהוּד שְׂבֻחָסֵד הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי' עוֹמֵד הוּא
בְּתַנּוּעָה דְּהוּד שֶׁהִיא מִידָה דוּמָה לַמִּידָה הַגְּבוּרָה, כְּמְבוּאָר לַעֲלִיל, וּפּוֹעֵל
לְהַשְׁפִּיל אוֹיְבָיו וְלִכְבֹּשׁ מַלְחָמוֹת וְלַהֲצִיל אוֹהְבֵי עֲלִיין וְגַם
כֹּל הַפְּעוּלוֹת הַלָּלוּ הַנִּרְאוֹת כְּפְעוּלוֹת שֶׁל גְּבוּרָה וְהוּד הֵם בִּיטוּי שֶׁל מִידַת
הַחֶסֶד, כְּמְבוּאָר לַעֲלִיל.

וְעֲנִין יִסוֹד שְׂבֻחָסֵד כְּפִי שֶׁהוּא
בֹּא לִידֵי בִיטוּי בְּעִבּוּדֵת הָאֵהָבָה שֶׁל
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי'
הָרִי הוּא מִתְקַשֵּׁר בְּאֱלָקוֹת,
וְכֹאשֶׁר מִתְקַשֵּׁר בְּאֱלָקוֹת אִי
אִינוֹ שִׁיף לְהַתְקַשֵּׁר בְּעֲנִינִים
אֲחֵרִים, וְכֵמוֹ אֶמְרֵי הַדְּרֹע' ³¹ אִזְ מ'אִיז צוֹגְעֵבּוֹנֶדֶן
אוֹיְבֵן, פֹּאֲלֵט מַעַן גִּיט אוֹנֶטֶן. וְעֲנִין מַלְכוּת
שְׂבֻחָסֵד הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי' הָרִי הוּא
מְדַבֵּר דְּבָרֵי אֶהְבָּה, בְּהִדְר גְּאוּנוֹ כו', אוּ גַם
עֲנִינִים אֲחֵרִים, וְכֵמוֹ דְּבוּרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת כו'.
וְכֵשֶׁם שְׂנִתְבָּאָר בְּמִדַּת הַחֶסֶד אִיף שֶׁהִיא כְּלוּלָה
מִכָּל, כֵּן הוּא גַּם בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה וְיִרְאָה, וְגַם
בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת, שְׂכָל אַחַת מֵהֶן כְּלוּלָה מִכָּל ז'
הַמִּדּוֹת.
וְהִנֵּה כֵשֶׁם שְׂנִתְבָּאָר עֲנִין הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת
בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, כֵּן הוּא גַּם כֵּן בְּנֶפֶשׁ
הַבְּהִמִּית, וְהִנּוּ, שְׂמִדַּת הַחֶסֶד שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שֶׁהִיא הָאֶהְבָּה לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם, הִיא כְּלוּלָה גַּם
מִכָּל הַמִּדּוֹת, חֶסֶד שְׂבֻחָסֵד, גְּבוּרָה שְׂבֻחָסֵד וְכוּ'.
וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שְׂכָל אַחַת מֵהֶן כְּלוּלָה מִכָּל. וְהַעֲנִין כְּזֶה,
דְּלִכְאוּרָה הִיָּה מְקוֹם לֹמַר, דְּבִשְׂלָמָא בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כִּיּוֹן שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם הַתִּקּוֹן, שֶׁהוּא
בְּאֶפֶן שֶׁל הַתְּפַלְלוֹת, לְכֵן הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
כְּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה, אֲבָל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שְׂשֻׁרְשָׁמָה כֵּן
הִיא, שְׂנִקְרָאת בְּשֵׁם בְּהִמָּה, שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם
הַתְּהוֹ, שֶׁהוּא בְּאֶפֶן שֶׁל פְּרוּד, אִם כֵּן אִין בְּה
הַמִּדּוֹת.

וְהִנֵּה כֵשֶׁם שְׂנִתְבָּאָר עֲנִין
הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כֵּן הוּא גַּם כֵּן
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁהִי שְׁתֵּי הַנִּפְשׁוֹת הֵן "זֶה לְעוֹמֵת זֶה" וְכֵשֶׁם שֶׁלְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית יֵשׁ שֶׁבַע מִדּוֹת כֵּךְ גַּם לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית יֵשׁ שֶׁבַע מִדּוֹת וְכֵשֶׁם שֶׁבְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית יֵשׁ הַתְּכַלְלוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת זֶה בּוֹז, כֵּךְ גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְהִנֵּנוּ,
שְׂמִדַּת הַחֶסֶד שְׂבֻחָסֵד הַבְּהִמִּית, שֶׁהִיא הָאֶהְבָּה לַעֲנִינֵי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

48 הנפש האלוהית על ידי הפיכתה לקדושה וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה
49 תּוֹסֶפֶת אֹר גַּם בְּכָל־לַיְלָה הַקּוֹמָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִ"ל
50 כפי שהוסבר לעיל שבידור הנפש הבהמית מביא לנפש האלוהית תוספת
51 אור וכן תוספת כוח וחיות.

52 (ד) וְהָיָה נִתְבָּאֵר לְעִיל שְׂאוֹתָם

53 הָעֲנִיִּים והתגלות האורות האלוהיים
54 העליונים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
55 בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיָלָה
56 התעוררות מלמעלה והארה מאת
57 הקדוש-ברוך-הוא ללא פעולה והכנה
58 מצד בני האדם, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
59 בָּהֶם באותם עניינים עצמם
60 הָעֲבוּדָה הרוחנית של האדם
61 בְּסִפִּירַת הָעֵמֶר מְלֻמָּטָה
62 לְמַעַלָּה בתהליך שתחילתו פעולה
63 מצד האדם והמשכו התקבוצות של
64 האדם לאלוקות, וְאַחֲרֵי-כֵן
65 נִמְשָׁכִים אוֹתָם הָעֲנִיִּים בְּמִתָּן
66 תּוֹרָה בתוספת המעלה שנובעת מכך
67 שתחילת ההתעוררות ועיקר ההמשכה
68 והתגלות היא כתוצאה מעבודת
69 האדם. וְכִיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה
70 דְּסִפִּירַת הָעֵמֶר הִיא בְּב' **הַקּוֹמוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ**
71 **הַבְּהֵמִית** היינו בכל הפרטים
72 ובשלימות ה'ציור' של שתי הנפשות,
73 שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית מְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל
74 כיוון שהנפש האלוהית, המשפיע,
75 מתלבשת בנפש הבהמית, המקבל, כדי
76 לברר ולזכך אותה, לְכֵן ה'נְתִיבָתָהּ
77 כַּח' עַל-זֶה העבודה של ספירת
78 העומר עם שתי הנפשות שהיחס ביניהן
79 הוא של משפיע ומקבל הִיא
80 מִיצִיאַת מִצְרַיִם, שִׁישׁ בָּה גַּם
81 פֶּן עֲנִין מְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל.
82 וְהִינוּ, דָּעִים הֵיּוֹת שֶׁכָּל־לַיְלָה
83 הַגְּלוּיִים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֵם
84 בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיָלָה,
85 מְלֻמָּעָלָה לְמַטָּה, ואם כן נשאלת
86 השאלה: מאחר שיציאת מצרים הייתה
87 התגלות מלמעלה ללא כל פעולה מצד
88 בני ישראל למטה הרי לכאורה לא היה
89 בתהליך זה כל 'מקבל' ומהו הדמיון בין
90 יציאת מצרים לעבודה של הנפש האלוהית עם הנפש הבהמית? מְקַבֵּל-

91 מְקוֹם יֵשׁ בָּהּ גּוֹפָא בענייני יציאת מצרים עצמם ב' הַחֲלֻקוֹת שֵׁנִי
92 העניינים השונים וחלוקים זה מזה דְּמְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל, שֶׁהֵם ב'
93 הָעֲנִיִּים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת יַם-סוּף כפי שיתבאר להלן.
94

1 הַתְּכַלְלֹת הַמְדוּת, אֲלָא ההבדל בין תהו ותיקון הוא שֶׁהַתְּכַלְלֹת
2 בתהו הִיָּתָה רַק מִיּוֹ"ד שכל אחת מעשר הספירות הייתה כלולה מכל
3 הספירות וְלֹא יוֹתֵר, וְהִינוּ, שֶׁבְּתִקּוֹן הַתְּכַלְלֹת הִיא מִיּוֹ"ד,
4 וְיּוֹ"ד מִיּוֹ"ד כּו', כך שגם חסד שבחסד עצמו, למשל, כלול מכל עשר

5 הבהינות וכל אחת מהעשר כפי שהיא
6 כלולה בהתכללות זו, גם היא כלולה
7 מעשר, שְׁאֵז נִקְרְאוֹת בָּשֶׁם
8 פְּרָצוּף שלם שיש בו בהינות רבות
9 ושונויות, אֲבָל בתהו הַתְּכַלְלֹת
10 הִיא רַק מִיּוֹ"ד וְלֹא יוֹתֵר,
11 שְׁאֵז נִקְרְאוֹת בָּשֶׁם סִפִּירָה
12 אחת. וְכִיּוֹן שֶׁגַּם בְּתַהוּ יֵשׁ
13 הַתְּכַלְלֹת מִיּוֹ"ד, לפחות, לְכֵן
14 גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁשְׂרָשָׁה
15 מִתַּהוּ הִנֵּה כָּל מִדָּה כְּלוּלָה
16 מְכַל הַמְדוּת לפחות במידה
17 מסוימת (למרות שההתכללות בתיקון
18 ובנפש האלוהית היא אכן באופן אחר).
19 וְזֶהוּ עֲנִין סִפִּירַת הָעֵמֶר
20 שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה עבודת ה'
21 רוחנית בְּצִיּוֹר קוֹמָה' בכל
22 הפרטים מהדרגות הכי גבוהות עד
23 הדרגות הכי נמוכות שביחד מהוות
24 'ציור' ודמות של קומה שלמה
25 דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבְצִיּוֹר
26 קוֹמָה' בכל הדרגות דְּנֶפֶשׁ
27 הָאֱלֹקִית, שֶׁהָיָה כָּל נֶפֶשׁ
28 תהיה דרגתה אשר תהיה הִיא
29 בְּצִיּוֹר קוֹמָה שלם ואין נפש
30 שמורכבת מפרט אחד בלבד, כִּיּוֹן
31 שֶׁכָּל מִדָּה כְּלוּלָה מְכַל
32 הַמְדוּת וביחד הן מרכיבות 'ציור'
33 של קומה שלמה, וְלִכְּן צְרִיכָה
34 לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַבְּרִיר
35 בְּכָל־לַיְלָה הַקּוֹמָה דְּנֶפֶשׁ
36 הַבְּהֵמִית כדי שלא יישאר אף חלק
37 ממנה בלתי מבורר, וְהִינוּ עַל-

38 יְדֵי-זֶה שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
39 מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
40 לְבִרְרָה לְזַכָּה וְלַהֲעֲלֹתָהּ
41 וְלִיְחִידָהּ עִם הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
42 כמבואר בחסידות שפעולת הבידור
43 של הנפש הבהמית על ידי הנפש

44 האלוהית היא בדרך 'התלבשות', היינו בהתעסקות בצורה קרובה ופנימית
45 ולא רק בהארת אור כללי 'מקיף' מלמעלה ויש בזה דרגות שונות - בידור
46 שעניינו הפרדת הטוב מהרע, זיכרון ועידון המידות הלא טובות של הנפש
47 הבהמית, העלאת של הנפש הבהמית לקדושה ועד להתאחדות שלה עם

יציאת מצרים לעבודה של הנפש האלוהית עם הנפש הבהמית? מְקַבֵּל-
מְקוֹם יֵשׁ בָּהּ גּוֹפָא בענייני יציאת מצרים עצמם ב' הַחֲלֻקוֹת שֵׁנִי
העניינים השונים וחלוקים זה מזה דְּמְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל, שֶׁהֵם ב'
הָעֲנִיִּים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת יַם-סוּף כפי שיתבאר להלן.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה³³, דְּהֵנָּה בִּיצִיאַת מִצְרִים כְּתִיב³⁴ בתורה שבזמן
 2 שהייתה מכת כינים, גם חרטומי מצרים ניסו לברוא כינים ולא הצליחו, והם
 3 אמרו לפרעה שמכה זו היא אֶצְבַּע אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת,
 4 וְהִינוּ, שְׂבִיציאַת מִצְרִים הִיָּה עֶקֶר הַגְּלוּי של האור האלוקי
 5 מִבְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמֵאמָר³⁵
- 6 כפי שאומרים בהגדה של פסח שֶׁנֶּעַת
 7 יציאת מצרים נִגְלָה עֲלֵיהֶם על בני
 8 ישראל מֶלֶךְ מַלְכֵי
 9 הַמְּלָכִים, והטעם על כך שהקדוש-
 10 ברוך הוא מְכַנֶּה כֵּן דווקא בתואר
 11 "מלך מלכי המלכים" המדגיש את ענין
 12 המלכות הוא מפני שְׁזָהוּ גְלוּי
 13 בְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֵין-סוּף
 14 כמבואר בחסידות שעיקר ענין
 15 הספירות העליונות עם 'ציור' והגדרה
 16 וחלוקה ברורה לעשרה כוחות שונים
 17 מתחיל מעולם האצילות ומטה, אבל
 18 בעצם כל התגלות וכל פעולה של
 19 האור האלוקי היא באמצעות עשר
 20 הספירות הללו אלא שבדרגות יותר
 21 עליונות הדבר הוא כהעלם (והספירות
 22 נקראות "עשר ספירות הגנוזות") ולכן
 23 גם באור אין סוף שאין בו 'ציור'
 24 והגדרה כזו או אחרת יש בחינת מלכות
 25 דאין-סוף. וְעַם הָיִית שְׁהִיָּה גַם
 26 הַגְּלוּי דְּבְּחִינַת (מֶלֶךְ מַלְכֵי
 27 הַמְּלָכִים) הַקָּב"ה, בְּחִינַת
 28 זְעִיר אֲנָפִין פנים קטנות, היינו
 29 ששת המידות שלמעלה מספירת
 30 המלכות (כפי שהן "גנוזות" באין סוף)
 31 ואם כן לכאורה אין להדרגש דווקא את
 32 ענין המלכות, מִפְּלִמְקוֹם, הֵנָּה
 33 עֶקֶר הַגְּלוּי בִּיצִיאַת מִצְרִים הִיָּה
 34 מִבְּחִינַת מַלְכוּת והגילוי של שאר
 35 המידות היה בתור דבר נוסף על
 36 העיקר, וְכֵמֵאמָר³⁶ כפי שמוסיפים
 37 ואומרים בהגדה של פסח שהאמור
 38 בתורה שיציאת מצרים הייתה
 39 וְכִמְּאִמָּרָא גְדוֹל זֶה גְלוּי שְׂכִינָה,
 40 דְּשְׂכִינָה הִיא בְּחִינַת הַמְּלָכוּת. וְמָה שְׂכִתוֹב וְכִמְּאִמָּרָא גְדוֹל,
 41 הסיבה לכך שהגילוי מספירת המלכות נקרא דווקא בשם זה הִיָּינוּ לְפִי
 42 שְׁהִיָּה גְלוּי בְּחִינַת הַמְּלָכוּת כְּפִי שֶׁהִיא בְּגִדְלוּת, בְּחִינַת
 43 מַלְכוּת דְּאֵין-סוּף בשונה מספירת המלכות כפי שהיא בעולם האצילות
- ומטה שם מודגש כיצד אין לה שום מציאות ותוכן משלה וכל עניינה הוא
 להעביר ולמסור את האורות וההשפעות מהספירות שמעליה. אֲמָנָם
 בְּקָרִיעַת ים-סוּף כְּתִיב³⁷ הִיָּד הַגְּדוֹלָה (לֹא רַק אֶצְבַּע, אֲלָא
 כָּל הַיָּד), שֶׁהוּא גְלוּי בְּחִינַת זְעִיר אֲנָפִין היינו התגלות כל ששת
 המידות של הספירות העליונות. וְעַם
 הָיִית שְׁהִיָּה בקריעת ים סוף גַם
 הַתְּגָלוּת הַמְּלָכוּת, כְּמוֹ
 שְׂכִתוֹב³⁸ כְּעַתָּה יָם, בְּחִינַת
 הַמְּלָכוּת, מִפְּלִמְקוֹם, עֶקֶר
 הַגְּלוּי הִיָּה מִבְּחִינַת זְעִיר
 אֲנָפִין בחינת המידות והגילוי של
 המלכות כתוספת לעיקר, בשונה
 מיציאת מצרים שבה עיקר הגילוי היה
 מבחינת המלכות, כפי שהולך ומבאר.
 וְהִינוּ, שְׂבִיציאַת (בִּיצִיאַת
 מִצְרִים וּבְקָרִיעַת ים-סוּף)
 הִיָּה הַגְּלוּי מִבְּחִינַת זְעִיר
 אֲנָפִין ומבחינת הַמְּלָכוּת,
 וְהוּא עֲנִין יַחֲדָא זְעִיר-אֲנָפִין
 וְנוֹקְבָא בדרך כלל, ההשפעה מדרגה
 לדרגה הבאה אחריה היא באופן שרק
 הסוף והחיצוניות של דרגה אחת
 עוברים אל הבאה אבל כאשר יש
 השפעה פנימית ועמוקה מדרגה לדרגה
 הדבר קרוי "יחוד", כלומר התאחדות,
 של שתי הדרגות, ובענייננו, השפעה
 פנימית מבחינת המידות (ז"א, שנמשלו
 לזכר המשפיע) לבחינת המלכות
 (שנמשלה לנקבה המקבלת) נקראת
 "יחוד ז"א ומלכות" וזה היה אופן
 הגילוי הן ביציאת מצרים והן בקריעת
 ים סוף אֶךְ מִפְּלִמְקוֹם יֵשׁ
 הַפְּרָשׁ הַבְּדִל בֵּינֵיהֶם,
 שְׂבִיציאַת מִצְרִים הִיָּה הָעֶקֶר
 מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, וּבְקָרִיעַת
 ים-סוּף הִיָּה הָעֶקֶר מִבְּחִינַת
 זְעִיר אֲנָפִין. וְהִירֵי זְעִיר
 אֲנָפִין, וּמַלְכוּת הֵם מְשַׁפֵּיעַ
 וּמִקְבֵּל וּמַצֵּא שְׂבַעצֵם גַם בִּיצִיאַת
 מִצְרַיִם, למרות שעיקרה הוא גילוי מלמעלה, כן היה ענין של משפיע ומקבל.
 אֲמָנָם, כָּל זֶה הִיָּה בְּדֶרֶךְ גְלוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאַחֲרֵי-כֵן
 נִסְתַּלְקוּ הָעֲנָנִים כו' וחזרו ועלו למעלה, בְּכִדִּי שְׂמִי'שִׁיכוּ אוֹתָם
 מַחֲדֵשׁ עַל-יְדֵי עֲבוּדָה מִצַּד הָאֵדָם. וְזֶהוּ הַשַּׁעַם שֶׁאֵין גּוֹמְרִין אֶת

(33) בהבא לקמן – ראה סד"ה וספרתם תרע"ג (סה"מ תרע"ג ע' רמז ואילך). (34) וארא ח, טו. (35) הגש"פ פיסקא "מצה זו". (36) שם פיסקא "ביד חזקה". (37) בשלח יד, לא. (38) תהלים עח, יג.

מלמעלה למטה היתרון הוא בעיקר בכך שנמשך אור נעלה שהאדם מצידו
לא מסוגל להמשיך ולעורר ובדרך מלמטה למעלה היתרון הוא בעיקר
שההתעוררות היא פנימית ועמוקה יותר ובת-קיימא. ולענינו, העבודה של
ספירת העומר היא מלמטה למעלה ולכן לכאורה ביכלתה לפעול המשכת אור
מדרגה נמוכה בלבד אבל **מכל-**
מקום, גם אז ישנה ההמשכה
לא רק בבחינת המלכות כמו
שהיא בקטנות, אלא גם כמו
שהיא בגדלות, היינו, כפי
שהמלכות היא מצד המוחין,
ועד כפי שהיא בשרשה לפני
הצמצום, ולמעלה יותר בדרך
כלל, לפי הסדר הרגיל של הספירות יש
הארה והשפעה מהמוחין (הספירות
חכמה בינה ודעת) אל המידות (ספירת
החסד ושאר המידות) ומהמידות אל
המלכות. ומספירה לספירה ומדרגה
לדרגה ההארה הולכת ומתמעטת עד
שבספירת המלכות עצמה יש רק הארה
מצומצמת, אבל ישנו גם אופן של
השפעה שלא לפי סדר זה אלא
שהמוחין עצמם מאירים במלכות ואז
ההארה שבמלכות היא בבחינת גדלות,
ויש אופן שבו האור המאיר במלכות
גדול עוד יותר והוא כפי שהמלכות
היא בשרשה באור אין סוף, כפי שנוכר
לעיל שלפחות בהעלם הספירות
קיימות באין-סוף ושם בוודאי גם
המלכות היא בבחינת "אין סוף"
ו"גדלות". וכמו כן גם בבחינת
זעיר אנפין, המידות,
שהמשכה שעל ידי עבודת האדם,
למרות שהיא מלמטה למעלה, היא
לא רק ב'זעיר אנפין' כמו
שהוא בקטנות, אלא גם כמו
שהוא בגדלות, והינו כפי
שה'זעיר אנפין' הוא מצד
המוחין כפי שהמוחין עצמם, עם כל
העומק והפנימיות, נרגשים במידות
שרשו כו' שם האור שבבחינת ז"א (המידות) מאיר ביתר שאת.
וזהו מה שכתוב שבע שבתות תמימות תהינה, דענין
התמימות הוא על-דרך מה שכתוב בגמרא⁴¹ על הפסוק⁴²
שנה תמימה, להביא חדש העבור, והינו שכתבת תמימה

1 **ההלל אחרי הימים הראשונים דפסח** ורק בשני הימים הראשונים
2 **(בחוץ לארץ, ובארץ ישראל ביום הראשון בלבד, גומרים את ההלל ואומרים**
3 **הלל שלם) לפי שהענינים מתמעטים ומסתלקים כו' ובימים**
4 **שבהם ה'גילויים' פחותים יותר לא אומרים הלל שלם, והסיבה לכך שהגילויים**
5 **מתמעטים וחותרים ועולים למעלה היא**
6 **לא כדי למנוע גילוי אור אלא בכדי**
7 **שימשיכו אותם מחדש על-ידי**
8 **עבודה³⁹ ואז הגילויים יהיו עוד**
9 **יותר נעלים.**
10 **וזהו ענין ספירת העמר, שאז**
11 **העבודה היא מלמטה**
12 **למעלה, ועל-זה נאמר**
13 **וספרתם לכם, ופרש רבנו**
14 **הזקן וספרתם מלשון הארה⁴⁰**
15 **כשם שהספירות העליונות נקראות**
16 **בשם זה על שהן מאירות, והינו**
17 **העבודה הרוחנית שנועדה להאיר**
18 **בב' הקומות דפסח האלקית**
19 **ונפש הבהמית, שהם משפיע**
20 **ומקבל (פנ"ל) ובאמצעות עבודה**
21 **זו הנפש הבהמית מקבלת תוספת אור**
22 **כי הנפש האלוקית מזככת אותה**
23 **והנפש האלוקית מקבלת תוספת אור כי**
24 **בסופו של דבר ההתעסקות עם הנפש**
25 **הבהמית מוסיפה בה אור וחיות.**
26 **וזהו גם כן מה שכתוב בתורה**
27 **וספרתם לכם ממחרת השבת,**
28 **ואמרו חכמינו ז"ל שאין הכוונה**
29 **ממחרת יום השבת כפשוטו, יום שביעי**
30 **בשבוע, אלא דקאי הביטוי מכון**
31 **על מחרת הפסח, הוא ט"ז**
32 **בניסן, ללא הברד באיזה יום בשבוע**
33 **חל חג הפסח ובכל אופן ספירת העומר**
34 **מתחילה מיד לאחר חג הפסח כו',**
35 **הפסח על העבודה דספירת**
36 **העמר בענין משפיע ומקבל,**
37 **כמבואר לעיל, הוא מצד זה**
38 **שבחג הפסח האירו הענינים**
39 **דמשפיע ומקבל בדרך מלמעלה למטה, שעל-ידי-זה נתן**
40 **הפסח להמשיכם אחר כך מחדש על-ידי עבודה מלמטה למעלה.**
41 **והנה עם היות שהעבודה דספירת העמר היא בדרך**
42 **מלמטה למעלה, מבואר בחסידות שלכל אחד מאופני ההתעוררות**
43 **וההתגלות, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, יש יתרון לעומת השני. בדרך**

(39) ראה לקו"צ יו צו, ד. 40) ראה לקו"צ אמור לה, ב. ועוד. 41) ערכין לא, א-ב. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ יט, ח (ע' סו). 42) בהר כה, ל.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 חכמינו ז"ל הנלמדים מהפסוקים שמצוות ספירת העומר כוללת שני ענינים –
 44 מצוה למנות את הימים ומצוה למנות את השבועות, וכך נפסקה הלכה
 45 למעשה. ולפי פנימיות הדברים הסיבה לכך היא משום **דְּיוּמִי וְשָׁבוּעִי**
 46 **הֵם זְעִיר־אֲנָפִין וּמַלְכוּת** הימים מכוונים כנגד המידות (כמבואר
 47 בחסידות שהעולם נברא בשישה ימים
 48 כנגד ששת המידות, בחינת ז"א)
 49 והשבועות הם כפי שבנוסף לששת
 50 המידות יש עניין שביעי, מידת
 51 המלכות. **וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה**
 52 **דְּסִפִּירַת הָעֵמֶר בְּבַחֲנֵינָה זְעִיר־**
 53 **אֲנָפִין וּמַלְכוּת**, כמבואר לעיל,
 54 **מִמְשִׁיכִים אוֹתָם הָעֲנִינִים**
 55 **בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת**, ובכך זוכים לשתי
 56 המעלות גם יחד, כי בספירת העומר
 57 מודגשת המעלה של עבודת האדם
 58 מלמטה למעלה ובחג השבועות נוספת
 59 על כך ההמשכה מלמעלה שְׁזָהוּ מַה
 60 **שְׁכָתוֹב⁴⁵ בְּמִתֵּן תוֹרָה אֲנִי**
 61 **הוּא אֶלְקִיד, דְּהוּי' אֶלְקִיד**
 62 **הוא זְעִיר־אֲנָפִין** כי שם הו"י כולל
 63 את כל הספירות ובהן המידות
 64 וּמַלְכוּת.
 65 (ה) וְזָהוּ עֲנִין סִפִּירַת הָעֵמֶר
 66 שֶׁהוא מִמְצָע בֵּין יְצִיאַת
 67 מִצְרַיִם לְמִתֵּן תוֹרָה, שְׁאוֹתָם
 68 הָעֲנִינִים שֶׁהֵאִירוּ מִצַּד עֲצָמָם
 69 בְּיִצְאָת מִצְרַיִם, צְרִיכָה
 70 לְהִיטֵב בָּהֶם הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ
 71 מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה בְּסִפִּירַת
 72 הָעֵמֶר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִמְשִׁיכִים
 73 עֲנִינִים אֵלּוּ בְּשַׁעַת מִתֵּן תוֹרָה
 74 שִׁיחֵיו הֵן מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה וְהֵן מְלֻמָּעָה
 75 לְמַטָּה.
 76 וְזָהוּ גַם כֵּן מַה שְׁכָתוֹב⁴⁶
 77 מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה, הִבְיָאֵנִי
 78 הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה
 79 בְּךָ, מִשְׁכְּנִי קָאֵי עַל הַזְמַן
 80 דְּיִצְאָת מִצְרַיִם, וּכְמוֹ אָדָם
 81 הַמוֹשָׁף דָּבָר שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ
 82 כָּלֵל וּבִיכּוּלָתוֹ לְמִשּׁוֹךְ דָּבָר מִבְּלִי
 83 שֶׁהִדְבֵּר יִהְיֶה מוֹדַע לִכְךָ כֵּלֵל, וְהוּא
 84 עֲנִין הַמְשִׁיכָה בְּדֶרֶךְ אֲתַעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא מְלֻמָּעָה לְמַטָּה

1 בָּאָה לְרִבּוּת גַּם חֲדָשׁ הָעֲבוּרִי, שֶׁהוא עֲנִין שֶׁל הוֹסָפָה כְּדִי
 2 לְהַשְׁוֹת שְׁנַת הַלְבָנָה לְשְׁנַת הַחֹמֶה כי תוספת חודש אדר בשנים
 3 מעוברות נועדה להשלים את הפער שנוצר בין שנת הלבנה לשנת החמה,
 4 שהוא אחד עשר יום (כדי שחג הפסח יחול בחודש האביב ולא פעם בחורף
 5 ופעם בקיץ) ונמצא שכדי להשיג
 6 "תמימות", היינו שלמות, יש צורך
 7 בהוספה על הרגיל. וּכְמוֹ כֵּן הוּא
 8 גַּם בְּמַה שְׁכָתוֹב שָׁבַע שְׁפָתוֹת
 9 תְּמִימוֹת, שְׁקָאֵי הַמוֹשֵׁג תְּמִימוֹת
 10 בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל שְׁלֹמֹת מְלָאָה מְכוּוֹן
 11 עַל הַהוֹסָפָה בְּבַחֲנֵינָה זְעִיר־
 12 אֲנָפִין וּמַלְכוּת כְּמוֹ שֶׁהֵם
 13 בְּבַחֲנֵינָה גְדֻלּוֹת כי התוספת יותר
 14 מהרגיל היא שמביאה את השלמות
 15 והתמימות. וְזָהוּ גַם כֵּן מַה
 16 שְׁכָתוֹב מִמְחַרַת הַשְּׁבַת דּוֹקָא,
 17 וְלֹא מִמְחַרַת הַפֶּסַח, אִף
 18 שֶׁלֹּמַעֲשֵׂה הַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל מַחֲרַת
 19 הַפֶּסַח וְלֹא עַל יוֹם רֵאשׁוֹן בִּשְׁבּוּעַ הָאָה
 20 לְאַחֵר הַשָּׁבַת כִּי מְחַרַת הַשְּׁבַת
 21 מוֹרָה עַל בְּחִינָה שְׁלֻמָּעָה
 22 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁴³ כְּמִבּוּאָר בְּלֻקוּטֵי
 23 תוֹרָה אִדּוּת הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית שֶׁל
 24 סִפִּירַת הָעֵמֶר שֶׁהָעֵמֶר בֹּא מִן
 25 הַשְּׁעוּרִים, מֵאֵכָל בְּהֵמָה וְכֵן לְמַעַלָּה
 26 חַיִּית הַקּוֹדֶשׁ שֶׁבְּמִרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה הֵם
 27 בְּחִינַת בְּהֵמָה לְמַעַלָּה, שׁוֹרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ
 28 הַבְּהֵמִית לְמַטָּה וְכֹאשֶׁר הִכְהֵן מְנִיף אֶת
 29 הָעֵמֶר הוּא מַעַלָּה וּמְבַרֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ
 30 הַבְּהֵמִית "לִפְנֵי הוּי", לְמַעַלָּה מִשֵּׁם
 31 הוּי וְעַל יְדֵי נִמְשָׁכִים אִוֵּרוֹת "מִקִּישִׁים"
 32 שֶׁלֹּמַעַלָּה מְסַדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל
 33 הָאוֹרוֹת הַפְּנִימִיִּים.
 34 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שְׁפָלָלוֹת
 35 הָעֲבוּדָה דְּסִפִּירַת הָעֵמֶר שֶׁהיא
 36 בְּאוֹפֵן שֶׁל חִיבוּר בְּחִינַת הַמִּשְׁפִּיעַ עִם
 37 בְּחִינַת הַמְקַבֵּל הִיא הָעֲבוּדָה
 38 בְּבַחֲנֵינָה זְעִיר־אֲנָפִין וּמַלְכוּת
 39 הַפּוֹעֵלֶת יַחֲדוֹ וְחִיבוּר בִּינִיחָה וּמִמְשִׁיכָה
 40 אוֹתָם כְּפִי שֶׁהֵם בְּאוֹפֵן הַכִּי נַעֲלָה. וְיִשׁ
 41 לּוֹמֵר בְּדֶרֶךְ־אֶפְשָׁר שְׁזָהוּ גַם
 42 כֵּן עֲנִין מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמִי וּמִצְוָה לְמִימְנֵי שְׁבוּעִי⁴⁴, כְּדִבְרֵי

(43) ראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, ב. (44) מנחות סו, ב. (45) יתרו כ, ב. (46) שה"ש א, ד. וראה ד"ה משכני באוה"ת שה"ש ח"א ע' נט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבלי שהמטה והתחתון מצידו יעשה פעולה של הכנה לזה ואפילו מבלי
- 2 שיהיה מודע לכך. אַחֲרֵיכֶם נְרוּצָה קָאִי עַל הַזְמַן דְּסִפִּירַת
- 3 הַעֲמָר כאשר העיקר הוא עבודת
- 4 האדם מלמטה, וְעַל־זֶה על ¹ נְרוּצָה קָאִי עַל הַזְמַן דְּסִפִּירַת הַעֲמָר, וְעַל־זֶה
- 5 העבודה של האדם מצד עצמו, ² נֶאֱמַר נְרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה עַל הָעֲבוּדָה
- 6 מלמטה למעלה נֶאֱמַר נְרוּצָה ³ בְּבִי הַקּוֹמוֹת דְּנִפְשָׁה הָאֱלֹקִית וְנִפְשָׁה הַבְּהֵמִית.
- 7 לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה עַל ⁴ וְמָה שֶׁכְּתוּב הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ דְּחֲרִי קָאִי עַל הַזְמַן
- 8 הָעֲבוּדָה בְּבִי הַקּוֹמוֹת דְּנִפְשָׁה ⁵ דְּמִתַּן תּוֹרָה, שְׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה מִתְקַשְּׁרִים
- 9 הָאֱלֹקִית וְנִפְשָׁה הַבְּהֵמִית. ⁶ בְּהַקְבֵּ"ה, כַּמֶּאֱמָר ⁴⁷ יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁרִין בְּאוֹרֵייתָא
- 10 וְמָה שֶׁכְּתוּב הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ ⁷ וְאוֹרֵייתָא בִּקְנוֹד־שָׂא בְּרִיךְ־הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה
- 11 דְּחֲרִי שֶׁמִּשְׁמַעוּ קִירוב וְחִיבור ⁸ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ, בָּךְ בְּעֶצְמוֹתֶךָ ⁴⁸.
- 12 פְּנִימִי וְעוֹמֵק קָאִי מְכוּון עַל

(47) זח"ג עג, א. 48) אורח"ת שם ע' סז. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

- 1 ב. 'בד', שִׁיחֵהוּ חֲדָשִׁים, כפי שהיה הפשתן בעת עשיית הבגדים.
- 2 ג. 'בד', שִׁיחֵהוּ הַחוּטִים שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹשִׂים הַבָּגִידִים שְׁזוּרִים – שכל חוט
- 3 עשוי מכמה חוטים השזורים יחדיו.
- 4 ד. 'בד', שִׁיחֵהוּ חוּטֵן כְּפֹל שֶׁשָּׁה – שכל אחד מהחוטים שֶׁמִּמֶּנּוּ
- 5 עוֹשִׂים הַבָּגִידִים יִדִּיה מורכב משה חוטים שזורים יחדיו.
- 6 ה. 'בד', שִׁלָּא יִלְבַּשׁ בְּגַד שֶׁל חוּל עֲמָתָה בעת העבודה, ש'בד'
- 7 ממשמעותו לשון 'לבד', והיינו שילבש הכהן בגדים אלו לבדם.
- 8 מקשה הגמרא: אִמָּר לִיה אִמָּר לִיה אִמָּר לִיה, יוֹסֵף, בְּשִׁלָּא מַה שֶׁדִּרְשָׁה
- 9 הַבְּרִייתָא מִתִּיבַת 'בד' שִׁיחֵהוּ הַבָּגִידִים שֶׁל בּוּץ, הָא קָא מְשַׁמַּע לָן בּוּץ
- 10 אִין מִידי אַחֲרֵינָא לֹא – שִׁיחֵהוּ הַבָּגִידִים עוֹשִׂים דווקא מבוץ (ופשתן)
- 11 וְלֹא מִדְּבַר אַחֵר, ואִין לָנוּ סְתִירָה לַכֹּהֵן. אֲלָא מַה שֶׁדִּרְשָׁה 'בד' שִׁיחֵהוּ
- 12 חֲדָשִׁים קָשָׁה, וְכִי חֲדָשִׁים אִין – כשרים הם, שֶׁחֲקִין לֹא, וְהִתְנַחֵא
- 13 בְּבִרְייתָא שֶׁהוּבָא לַעֲלִי (ע"א) בְּגִידֵי כְּהוֹנָה מְשֻׁחָקִין בְּשִׁרְיָם.
- 14 רב יוסף משיב לאביי בקושיא: אִמָּר לִיה, וְלִשְׁמַעֲמֶיךָ – לשיטתך
- 15 שהבנת שכונת הברייתא לדרוש את כל הדינים ממשמעות תיבת
- 16 'בד', ולכן כולם מעכבים העבודה, והלא אם כן יש לך להקשות
- 17 גם איך דרשה הברייתא 'בד', שִׁיחֵהוּ חוּטֵן כְּפֹל שֶׁשָּׁה, והלא לא די
- 18 שאין שום משמעות בתיבת 'בד' לכך, אלא אדרבה, 'בד' חד חד
- 19 לַחֲדוּתָא מְשַׁמַּע – 'בד' משמעותו לשון יחיד, והיינו שכל חוט יהיה
- 20 יחיד ולא שזור מכמה חוטים. אֲלָא בְּהִכְרַח הָכִי קָאִמָּר הַתָּנָא,
- 21 בְּגִידִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן 'בד', צְרִיכִין שִׁיחֵהוּ שֶׁל בּוּץ, ושִׁיחֵהוּ חֲדָשִׁים,
- 22 וְשְׁזוּרִין, וְשִׁיחֵהוּ חוּטֵן כְּפֹל שֶׁשָּׁה, וְיֵשׁ מִהֶן – מדינים אלו, שנאמרו
- 23 רַק לְמַצָּחָה לְכַתְּחִילָה, והיינו הדין שִׁיחֵהוּ חֲדָשִׁים, שאינו נלמד
- 24 ממשמעות הפסוק, אלא מצוה לכתחילה שִׁיחֵהוּ בְּגִידֵי כְּהוֹנָה
- 25 נאים, ולכן בדיעבד אין הדבר מעכב, וְיֵשׁ מִהֶן – מדינים אלו, והיינו
- 26 שִׁיחֵהוּ מְבוּץ, ושזורים, וחוטן כפול ששה, שנאמרו לְעֶבֶב אֵת
- 27 הָעֲבוּדָה, שאינה כשרה אלא בבגדים כאלו, כיון שדינים אלו
- 28 נלמדים ממשמעות הפסוק.
- 29 שנינו בברייתא ש'בד' היינו 'בוץ' שהוא פשתן, הגמרא מבארת
- 30 מקור הדבר. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מִמָּאִי בְּדִי בְּהִתְנַחֵא – פשתן הוא.
- 31 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמָּר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי חֲנִינָא, 'בד' משמעותו דְּבִי
- 32 הַעֲלִי מִן הַתְּרַקַּע בְּדִי בְּבִי – צִמְחָה הַצּוֹמָח בִּיחִידוֹת, והיינו פשתן
- 33 שכל גרעין שזורעים יוצא ממנו גבעול אחד בלבד.
- 34 מקשה הגמרא: אִיכָא שֶׁהַכּוֹנֵה לְעֶמְקָא – צִמָּר, שכל שער צומח
- 35 ביחידות מִהַבְּהֵמָה, ואִין שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יוֹצְאוֹת מִגּוֹמָא אֶחָת. מְשִׁיבָה
- 36 הַגְּמָרָא: עֲמָרָא מִיִּפְעָל – כל שער ושער מהצמר נחלק מאליו
- 37 בעודו על גבי הבהמה לכמה שערות.

- 38 מקשה הגמרא: בִּיתָנָא נָמִי מִיִּפְעָל – הלא גם גבעולי הפשתן
- 39 כשכותשים אותם קודם טוויתם, כל גבעול נחלק לכמה חוטים.
- 40 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: עַל יְדֵי לְקוּתָא מִיִּפְעָל – גבעולי הפשתן אינם
- 41 מתחלקים מעצמם, רק על ידי הכאה בעץ וכדומה, מַה שֶׁאִין כֵּן
- 42 בצמר השערות מתחלקות מעצמם בעודם על גבי הבהמה. ולכן
- 43 בהכרח שכונת הכתוב 'בד' לפשתן.
- 44 מקור אחר ש'בד' האמור בבגדי כהונה היינו פשתן: רַבִּינָא אִמָּר,
- 45 מִקְּבָא יֵשׁ לַלְמוּד הַדְּבַר, שֶׁנֶּאֱמַר לַעֲנִין הַכְּהֹנִים בְּעֲבוּדָתָם (יחזקאל
- 46 מִד יח), 'פֶּאֱרִי פִּשְׁתִּים יְהִי עַל רִאשֵׁם וְיִמְכְּנִי פִּשְׁתִּים יְהִי עַל
- 47 מִתְּנִיחָם, לֹא יִחְגְּרוּ בִּצְעָה', וְהִרִי לַעֲנִין הַמְכַנְסִים נֶאֱמַר בְּתוֹרָה (ויקרא
- 48 א' ו') וְיִמְכְּנִי בְדִי, וּבְנִבְיָא נֶאֱמַר שֶׁהַמְכַנְסִים הִיוּ מִפְּשֵׁתָן, הִרִי שִׁבְד' ⁴⁹
- 49 היינו פשתן.
- 50 מקשה הגמרא: אִמָּר לִיה רַב אִשִּׁי לְרַבִּינָא, לְדַבְרִיךְ שֶׁהַמְּקוֹר הוּא
- 51 רַק דְּבַרְיִי יִחְזַקָּא, קָשָׁה, וְהָא עַד דִּאֲתָא יִחְזַקָּא מְנַלְן – עד שבא
- 52 יחזקאל ולימד זאת, מדיחין למדנו דין זה.
- 53 רַבִּינָא מְשִׁיב לַרַב אִשִּׁי בְּקוּשִׁיא: וְלִשְׁמַעֲמֶיךָ – ולשיטתך שמקשה
- 54 אתה כן, יֵשׁ לָךְ לְהַקְשׁוֹת גַּם, הָא דִּאֲמַר רַב חֲסִידָא (הלל כב),
- 55 דְּבִי הָא שַׁעֲרָא פְּסוּל לְעֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ, מִתּוֹרַת מִשָּׁה רַבִּינָא לֹא
- 56 לְמַדְנָה, שאינו מפורש בתורה, אִמָּנִם מְדַבְּרִי הַנְּבִיא יִחְזַקָּא בֵּין
- 57 בּוּץ לְמַדְנָה אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מד ט) 'כֹּה אֶמַר ה' אֱלֹהִים כֹּל
- 58 בֵּין נָכַר עָרַל לֵב וְעָרַל בָּשָׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי' (לְשַׁחֲתֵנִי), ו'בֵּין
- 59 נָכַר עָרַל לֵב' הוּא כֹהֵן מוֹמֵר, ו'עָרַל בָּשָׂר' הוּא כֹהֵן שֶׁאִינוֹ
- 60 מְהוּל, הִרִי שְׂכֹחַן עָרַל אֲסוּר בְּעֲבוּדָה. וְגַם כֹּהֵן יֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְכִי
- 61 עַד שֶׁבָּא יִחְזַקָּא לְלַמֵּד זֹאת מְנַלְן, אֲלָא נֶאֱמַר נְמִירִי לָח – נִתְקַבַּל
- 62 דִּין זֶה הִלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינָי, וְאַתָּא יִחְזַקָּא וְאַסְמַכְיָא אֶתְרָא –
- 63 וְכֵן יִחְזַקָּא וְכֹתֵב דִּין זֶה בַּפְּסוּק, הֵכָא נָמִי בְּעֵנִינֵינוּ, נֶאֱמַר נְמִירִי
- 64 לָח כּו' שִׁבְד' הָאֲמַר בְּגִידֵי כְּהוֹנָה הִיוּ פְּשֵׁתָן, וְכֵן יִחְזַקָּא
- 65 וְכֹתֵב זֹאת בַּפְּסוּק.
- 66 אַגַּב שֶׁהִבִּיא רַבִּינָא אֵת הַפְּסוּק בִּיחְזַקָּא מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֵת סִיּוּם
- 67 הַפְּסוּק, מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מִאִי לֹא יִחְגְּרוּ בִּצְעָה, מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמָּר
- 68 אִבִּי, כּוֹנֵת הַכְּתוּב שֶׁלֹא יִחְגְּרוּ הַכְּהֹנִים אֵת הָאֲבֵנִט בְּעֲבוּדָתָם
- 69 בְּמִקְוֵם שְׁמוּרָעִין – בְּמִקְוֵם שֶׁהַבָּשָׂר נִכְפַּל עַל הַבָּשָׂר וּמִחַמַּת כֵּן מוֹזֵעַ
- 70 שֶׁם הָאֲדָם. בְּרַתְנָא, בְּרַתְנָא, שֶׁשָּׁהם חוֹגְרִין אֵת הָאֲבֵנִט, אִין חוֹגְרִין אוֹתוֹ לֹא
- 71 לְמִשָּׁה מִתְּנִיחָה, שְׁשׁוּמָן הַבָּטֵן נִכְפַּל עַל עֲצָם הַמּוֹתְנִים וְגוֹרֵם
- 72 לְזִיעָה, וְלֹא לְמִעֻלָּה מִאֲצִילֵיהֶן – לְמַעַלָּה מִכְּנֵגֵד הַמִּרְפָּק, שֶׁהִידִים
- 73 מוֹנְחוֹת תָּמִיד עַל מְקוֹם זֶה, וְגוֹרְמוֹת לְזִיעָה, אֲלָא

בס"ד. שיחת יום א' פרשת אמור, פסח שני ה'תשמ"ח – לאחר תפילת שחרית –

בלתי מוגה

- א. אודות ענינו של 'פסח שני' - ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹ ש'פסח שני' מלמדנו ש"אף פעם לא אבוד, אלא יכולים תמיד לתקן, אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שנעשה ברצונו, מכל-מקום יכולים לתקן".
- וחידוש נוסף בזה - שכללות ציווי 'פסח שני' נתחדש על-ידי אותם אנשים שהיו זקוקים לתיקון, ולא עוד אלא שעל-ידם ובזכותם נתחדש ציווי לכל ישראל - "ראויה היתה פרשה זו להאמר על-ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיה"².
- כלומר, על-ידי-זה שאחדים מישראל טענו "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' גו"³, הרי לא זו בלבד שפעלו שניתנה להם האפשרות למלא את החסרון ולהקריב קרבן פסח ("בחדש השני גו' על מצות ומוררים יאכלוהו גו' ככל חוקת הפסח גו'"), אלא יתירה מזה - שעל-ידם (ובזכותם) נתחדשה פרשה בתורה לכל בני-ישראל עד סוף כל הדורות.
- ב. ובפרטיות יותר:
- החידוש של פרשת 'פסח שני' הוא - לא רק בנוגע לאלו שזקוקים לתיקון של 'פסח שני' (הן כפשוטו, בנוגע לקרבן פסח, והן בנוגע להוראה ולימוד אודות תיקון החסרון כו') במשך כל הדורות, אלא גם לכל שאר בני-ישראל, כולל גם משה רבינו ואהרן הכהן, שהרי גם אצלם נוספה פרשה בתורה שלומדים אותה (לא רק בבוא זמן 'פסח שני', כשצריכים לקיימה בפועל, אלא) גם במשך כל השנה כולה, בתור לימוד ענין בתורה שהיא למעלה מזמן ומקום - רצונו וחכמתו של הקב"ה, כנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו".
- ותירה מזה - שהחידוש בפרשת 'פסח שני' הוא (לא רק בנוגע ללימוד התורה, אלא גם) בתורה עצמה כפי ש"קדמה לעולם"⁵, כלומר, אף שפרשה זו נתחדשה בזמן מסויים, הרי זה נעשה חלק בתורה עצמה כפי ש"קדמה לעולם", ועל-אחת-כמה-וכמה בדרגת התורה כפי שלמדה אדם הראשון בגן-עדן⁶, ועד לדרגת התורה שנלמדת בעולם הזה על-ידי כל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות.
- וכל זה הוא בהדגשה יתירה בבוא הזמן המיוחד 'פסח שני', שאז ישנו גם קיום ציווי 'פסח שני' בפועל ממש, כולל גם בזמן הגלות ובחוץ לארץ; שאף שלא שייך ענין הקרבת 'פסח שני', הרי ישנם כמה מנהגים מיוחדים ב'פסח שני'⁷, כולל גם הענין הכי נפלא שנוספה עוד הזדמנות להתוודותם של כמה וכמה מישראל, אנשים נשים וטף, מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל.
- ג. ומכאן באים לנקודה משותפת עם עוד מצוות שנתחדשו באופן של אתערותא-דלתא על-ידי אחדים מישראל:
- 'פסח שני' - נתחדש על-ידי אנשים. ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לנשים - פרשת נחלות, "ראויה היתה פרשה זו להכתב על-ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על-ידן"⁸, על-ידי שטענו "למה יגרע שם אבינו גו' תנה לנו אחוזה גו'".⁹

(6) ראה פרקי דר"א רפ"ח.

(7) ראה ספר "בין פסח לשבועות" (ירושלים תשד"מ) פ"ז.

וש"נ.

(8) פירש"י פינחס כז, ה.

(9) פינחס שם, ד.

(1) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. סה"ש תש"א ע' 115.

(2) פירש"י בהעלותך ט, ז.

(3) בהעלותך, שם.

(4) שם, יא"ב.

(5) פסחים נד, א. ב"ר פ"א, ד. פ"ח, ב. ועוד.

- 1 וענין זה מהווה הוראה נפלאה לכל אחד ואחד מישראל - "החי יתן אל לבו"¹⁰ - עד כמה גדול כחו
 2 של כל אחד ואחד מישראל, שאפילו אחדים מישראל, אנשים או נשים, יהיה מי שיהיה, אפילו מי שהיה
 3 טמא או בדרך רחוקה כו', בכוחם וביכולתם לפעול הוספה בעניני תורה ומצוות עבור כל ישראל
 4 (כשתובעים שרצונם להתקרב להקב"ה - על-ידי קרבן, או על-ידי נחלה בארץ ישראל, וכיוצא בזה),
 5 כאמור, שעל-ידי מספר אנשים או נשים, נוספו אצל כל ישראל פרשת 'פסח שני' ופרשת נחלות.
 6 ד. ויש להוסיף, שהוראה זו (פעולתם של אחדים מישראל על כלל ישראל) היא בהדגשה יתירה ב'פסח
 7 שני' בשנה זו:
 8 (א) מצד הענין המיוחד בשנה זו - 'שנת הקהל', "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"¹¹, היינו,
 9 שפעולתו של כל אחד ואחד מישראל צריכה להיות באופן שפועלת על כל ישראל, האנשים והנשים
 10 והטף, שיתווסף אצלם בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה.
 11 (ב) מצד הקביעות של 'פסח שני' ביום ראשון של פרשת אמור - "אמור גו' ואמרת"¹², "להזהיר
 12 גדולים על הקטנים"¹³, היינו, שהגדולים צריכים להזהיר ולפעול גם על הקטנים (קטנים כפשוטו, בשנים,
 13 וגם קטנים בדיעת התורה), וכן לאידך, להזהיר גדולים על-ידי הקטנים, שעל-ידיה ניתוסף גם אצל
 14 הגדולים ענין הזהירות, כולל גם הפירוש הפנימי - "להזהיר" מלשון זוהר ואור¹⁴.
 15 ה. ויהי-רצון שינצלו את הלימוד וההוראה הנ"ל בפועל ממש, שעל-ידיה יתוסף עוד יותר בפעולות
 16 ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", ומתוך שמחה וטוב לבב, כמודגש במנינה של השנה - שנת
 17 תשמח, תשמיח ותשמיח.
 18 ועל-ידי "מעשינו ועבודתינו"¹⁵ בכל הענינים האמורים - ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה
 19 האמיתית והשלימה, "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁶ על-ידי הקב"ה בעצמו, שמלקט את כל
 20 אחד ואחד מישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁷, ועושה מהם מציאות אחת - "קהל
 21 גדול"¹⁸, ובאופן כזה - "ישוּבו הנה"¹⁸, לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה
 22 ועד אחרית שנה"¹⁹, כפי שהיא בשלימותה, "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"²⁰.
 23 ובפרט כשמוסיפים ומסיימים בענין הצדקה, לתת לכל אחד ואחת שליחות-מצוה לצדקה - "גדולה
 24 צדקה שמקרבת (ומזרזת) את הגאולה"²¹.
 25 ובפשטות - שבמהרה בימינו ממש, בזריזות הכי גדולה, "לא עיכבן המקום כהרף עין"²², הולכים
 26 לקבל פני משיח צדקנו, ותיכף ומיד - "ארו עם ענני שמיא"²³ - לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש
 27 ולבית-המקדש, שבו הקריבו 'פסח ראשון' ו'פסח שני', ובקרוב ממש יקריבו בו קרבנות, החל מקרבן
 28 תמיד פעמיים בכל יום, מתוך שמחה וטוב לבב, כהנים בעבודתם ליום בדוכנם וישראל במעמדם.
 29 והעיקר - ש"לא עיכבן המקום כהרף עין", ביאת משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

(17) בא יו"ד, ט.
 (18) ירמי' לא, ז.
 (19) עקב יא, יב.
 (20) שופטים יט, ח ובפירש"י.
 (21) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
 (22) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
 (23) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

(10) קהלת ז, ב.
 (11) וילך לא, יב.
 (12) ר"פ אמור.
 (13) תו"כ ופירש"י עה"פ. יבמות קיד, סע"א.
 (14) ראה צוואת הריב"ש בתחילתו, ובכ"מ.
 (15) ראה תניא רפ"ז.
 (16) ישע"י כז, יב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1... נוסף על ענין "החי יתן אל לבו" בקשר לתחילת פרשת השבוע ופירוש רש"י, יש להתעכב גם
- 2 על ענין "החי יתן אל לבו" בקשר לכללות הזמן - יום השבת שלאחרי ל"ג בעומר.
- 3 ובהמשך להמדובר לעיל²⁷ אודות ענינו של רבי שמעון בן יוחאי, "בחד קטירא אתקטירנא כו"²⁸, אשר
- 4 מהתוצאות מזה בעבודה בפועל, לימוד התורה באופן ד"תורתו אומנתו²⁹, והתעסקות בעניני העולם באופן
- 5 שבכל פרט ופרט³⁰ חדור ענין "בכל³¹ דרכיך דעהו"³², כנ"ל בארוכה - יש לקשר זה גם עם ענין השבת.
- 6 ונוסף לזה - לקשר עם תחילת פרק הרביעי בפרקי אבות שלומדים בשבת זו, שהרי הפעם היחידה
- 7 שלומדים פרק רביעי בפרקי אבות בשבתות שבין פסח לעצרת (והפעם הראשונה³³ בכל שבתות הקיץ
- 8 בשנה זו), היא - בשבת שלאחרי ל"ג בעומר, כדלקמן.
- 9 ח. ביום³⁴ השבת נפעל "ויכולו"³⁵ מלשון שלימות ומלשון תענוג³⁶, בכל ימי השבוע שעבר, כולל
- 10 ובמיוחד - יום סגולה ל"ג בעומר.
- 11 ובפרט בשנה זו, של"ג בעומר היה ב'מקמי שבתא'³⁷, ובזה גופא - ביום החמישי, בתוך שלשה ימים
- 12 בלי הפסק לפני השבת.
- 13 ובהדגשה יתירה, בזה שתוכן השבת קשור עם עבודתו של רבי שמעון בן יוחאי, כידוע שרשב"י
- 14 במיוחד נקרא בשם "שבת"³⁸ (נוסף על-זה שכל תלמיד-חכם "איכרי שבת"³⁹):
- 15 החילוק שבין שבת לימי החול הוא, שבימי החול העולם הוא במצב שמעלים ומסתיר על אלקות,
- 16 ונרגש כמצאיות בפני עצמו⁴⁰. מה-שאין-כן בשבת ישנה עליית העולמות, שההסתר אינו כל-כך חזק,
- 17 ונרגש בעולם שהוא נברא מהקב"ה.
- 18 ויש לומר, שזהו הפירוש הפנימי במה שכתוב ב'ספר החינוך'⁴¹ שהטעם על מצות שבת הוא "כדי לקבוע
- 19 בנפשותינו אמונת חידוש העולם" - שבשבת מורגש בגילוי יותר ענין חידוש העולם בכל רגע ורגע⁴².
- 20 ומזה מובן, שבשבת נפעלת עבודת "בכל דרכיך דעהו" ביתר קלות. [ותירה מזה: על-ידי אכילה ושתיה
- 21 בשבת מקיימים מצות עונג שבת⁴³, לא רק מה שיש בזה "דעהו", שבדברים הגשמיים רואים את הכח
- 22 האלקי שבראם מאין ליש, אלא שהם נעשים מצוה, קיום רצון הקב"ה עצמו שלמעלה מענין הבריאה⁴⁴].

(39) שם כט, א. וראה שבת קיט, א.

(40) ראה ספהמ"צ להצ"צ מצות מילה (ח, א), ש"לכן גם האדם נצטווה לעשות מלאכתו כו' ימות החול, כדי שיהנה מיגיע כפו ויתראה כאילו הוא יש בפ"ע... שזוהי ההעלם דחול".

(41) מצוה לא-לב.

(42) ואף שבחינוך שם, שע"י שמירת שבת נקבעה אמונת חידוש העולם - יש לומר, דזה גופא (שע"י שמירת שבת נקבעה האמונה) הוא מפני שבשבת עצמו מאיר ענין זה. וע"ד מ"ש בספהמ"צ מצות חמץ ומצה (כג, ב) בנוגע לטעם על אכילת מצה שבספר החינוך, ש"הגליא שבתורה הוא כפי הסתום", עיי"ש.

(43) ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ובנ"כ. ויש"נ. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. סה"מ תרס"ג ע' ס ואילך. ובכ"מ.

(44) להעיר מהמבואר בכ"מ שבירור דברי הרשות מגיע בבחי' לבוש מלכות, ועשיית המצוות בבחי' כתר מלכות (סה"מ תרס"ב ע' שלח ואילך. סה"מ תש"ה ע' 78) - והרי גם כשעשיית דברי הרשות היא באופן ד"בכל דרכיך דעהו" היא בכלל עבודת הבריורים, כמובן גם מהמבואר שם (סה"מ תש"ה ע' 79) "המצוות הן רק תרי"ג, ועם ד' מצוות דרבנן הן תר"ך ... בירורים דנוגה אינן בחשבון המצוות". ועצ"ע. ואכ"מ.

(27) שיחת ל"ג בעומר.

(28) זח"ג רפח, א.

(29) שבת יא, א.

(30) כלומר, עם היותו לכאורה פרט שבפרט בלבד, יש בו חשיבות גדולה ביותר, שעל-ידו נעשה ענין "דעהו". ולהעיר ממ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ב) בנוגע לגודלם של הזכויות כו' - "אין שוקלין אלא בדעתו של א"ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכויות כו'".

(31) משלי ג, ו.

(32) כולל גם - לשון חיבה, כפירוש רש"י על הפסוק "כי ידעתיו", "לשון חיבה".

(33) להעיר מאנה"ק (ס"ד) שבכל שנה ושנה יורד ומאיר . . . אור חדש ומחודש כו'.

(34) מכאן ועד סוף סט"ו - תרגום מהשיחה באדיש שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(35) בראשית ב, א.

(36) ראה אוה"ת בראשית ד"ה ויכולו - מב, ב ואילך. תקח, א ואילך. ועוד.

(37) פסחים קו, סע"א.

(38) זח"ג קמד, ב.

החידוש של רשב"י היה כנ"ל²⁷, ש"כל יומין", גם בימי החול – תומשך קדושת השבת, שבכל פרט ב"דרכיך" ("מלאכתך") של העולם⁴⁵, גם באכילת חול ובכל דברי הרשות, יעשו לא רק לשם שמים, אלא בהם עצמם יהיה "דעהו", ועד באופן ש"ביה אחידא כו'", התקשרות עם עצמותו יתברך, מצד זה שמרגיש שכל דבר שבעולם מתחדש בכל רגע ורגע ממהותו ועצמותו יתברך.

ולכן נקרא רשב"י בשם "שבת"⁴⁶, כי הוא פעל בעבודתו את הענין מה שהשבת פועלת – גילוי "דעהו" בכל העולם כולו.

ט. ויש לקשר ענין הנ"ל עם המשנה הראשונה בפרקי אבות שלומדים בשבת זו – פרק רביעי: במשנה הראשונה [ההתחלה וה"ראש"⁴⁷] של פרק רביעי⁴⁸ ישנן ארבע בבות: "איזהו חכם כו' איזהו גיבור כו' איזהו עשיר כו' איזהו מכובד כו'".

ואיתא בכתבי האריז"ל⁴⁹ שארבע הבבות הן כנגד ארבע אותיות שם הוי"ו⁵⁰. וזה-לשונו: "פה נרמז יחוד השם-יתברך בארבע אותיות הוי"ו⁵¹, איזהו חכם הלומד מכל אדם – כנגד אות י' שבחכמה⁵². איזהו גיבור – נגד אות ה' שבבינה שנקראת גבורה, בסוד אני⁵³ בינה לי גבורה⁵⁴. איזהו עשיר – כנגד אות ו' שבתפארת הנקרא עשיר כו'⁵⁵, איזהו מכובד – כנגד אות ה' תתאה הנקראת כבוד כנודע⁵⁶. ומסיים שם: "והאדם הקורא משנה זו, יכוין ביחוד הזה".

וצריך להבין: אפילו כאשר מפרשים את המשנה בדרך הסוד – אין זה שולל את הפירוש בדרך הפשט, והכלל ש"אין ענין יוצא מידי פשוטו". ואדרבה: הפירוש בדרך הפשט (כנגד עולם העשיה) משתלשל מהפירוש בדרך הסוד (כנגד עולם האצילות⁵⁷). ובנידון-דידן, שארבעה הסוגים ותכונות בשלימות האדם (חכם, גיבור, עשיר ומכובד) משתלשלים מארבע אותיות שם הוי"ו.

ועל-פי-זה צריך ביאור: מהי שייכות ארבע התכונות אצל האדם עם ארבע אותיות שם הוי"ו? ויתירה מזו: לפי פירוש האריז"ל, ארבע הבבות אינן רק רמז על "יחוד השם-יתברך בארבע אותיות הוי"ו", אלא "האדם הקורא משנה זו יכוין ביחוד הזה". ונשאלת השאלה: מה שייכת הכוונה ביחוד שם הוי"ו עם הפירוש הפשוט במשנה – ללמד את האדם איך להיות חכם וגיבור וכו'? י. והביאור בזה מובן על-פי המדובר לעיל בנוגע ל"בכל דרכיך דעהו":

התכלית של כל תכונות ומעלות האדם (שכללותן – חכם, גיבור, עשיר ומכובד), אינן רק שהאדם יגיע על-ידיהן לידי שלימות, כי-אם שבהן ועל-ידין יהיה "דעהו", ידיעה בהשם-יתברך, ועד להתקשרות בהשם-יתברך ("אתקטרגא ביה כו'").

- להעיר שבהלכות עצמן – ממונא מאיסורא לא ילפינן (כתובות מ, ב. קידושין ג, ב. וש"נ).

(51) ובלקוטי הש"ס שם מוסיף: שהם עולמות אבי"ע. (52) ובלקוטי הש"ס: איזהו חכם שהוא עולם האצילות, אשר שם הוא אבא עילאה, וז"ש מכל מלמדי השכלתי, כי היסוד דאצילות, משם חיות כל העולמות בסוד כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד).

(53) משלי ח, יד.

(54) ובלקוטי הש"ס: דדינן מתערין מינה כו'.

(55) ובלקוטי הש"ס: איזהו עשיר שהוא שמח בחלקו, כנגד הזעיר, שבו ה' חסדים שהם מורים על העושר, ושמח בחלקו אע"פ שנותנים בידו חלק הנוקבא, שמח בחלקו ונותן לה חלקה. וז"ס ישמח משה במתנת חלקו.

(56) ובלקוטי הש"ס: ואיזהו מכובד, הוא כנגד הנוקבא, בסוד ובהיכלו כולו אומר כבוד, ושם שייך לומר כי מכבדי ובווי יקלו, ווי למאן דאנהיג וגו'.

(57) ראה ע"ח – הובא בנגיד ומצוה בתחילתו. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופו. משנת חסידים מס' חייב הנשמות פ"א מ"ב. הובא ונת' בלקו"ד ח"ד תשעא, א.

(45) ובכללות בג' הענינים שבזוהר פרשתנו (צד, א) – "כל שאר יומין (ימי החול) היותן כל חד וחד בבית", דא עביר עבירתי, ודא אזיל בסחורתי, ודא אזיל בחקלי", שהם כנגד ג' עולמות בי"ע (לקוטי לוי"צ לזוהר שם). וי"ל בעבודה – כנגד מחשבה דיבור ומעשה, שבהם נכלל "כל דרכיך" של האדם, ובכל ג' דרגות אלו צ"ל "דעהו" – עליית השבת. וראה לקמן בפנים ס"ט ואילך.

(46) וזוהי גם דרגת התורה (וכמאחז"ל דכולי-עלמא בשבת ניתנה תורה – שבת פו, ב. וראה תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך), ובפרט תורתו של רשב"י – "תורתו אומנתו".

(47) הכולל כל הפרק, כמו ראש האדם הכולל חיות כל אברי האדם.

(48) וכולל כב משניות.

(49) שער מאמרי רז"ל ולקוטי הש"ס לאבות כאן.

(50) עד שנקרא שם בן ארבע (קידושין עא, א. ועוד. וראה מו"נ ח"א פס"א. וראה פרדס שער יט הנקרא שער "שם בן ד"). - ולהעיר שגימטריא הוא דרך הלימוד ע"פ תורה (אף שהלכה אין למדים מגימטריא, שלכן לא הובא ברמב"ם (רפ"ג דהל' נזירות – שיעור יום זה) הלימוד "יהי' בגי' תלתין הוי", בנוגע לדין "סתם נזירות שלשים יום" – ראה פי' הרדב"ד לרמב"ם שם).

- 1 ויש לומר, שזהו התוכן בדברי האריז"ל ש"האדם הקורא במשנה זו יכוין ביחוד הזה", איך שארבע
- 2 התכונות בשלימות האדם מרמזות על "יחוד השם-יתברך בארבע אותיות הוי'":
- 3 לא די בכך שהאדם ילמד מהמשנה איך להגיע לשלימות (בחכמה, גבורה, עשירות וכבוד), כפירוש
- 4 המשנה בדרך הפשט, אלא צריך גם ללמוד מזה שארבע המעלות באדם נלקחות (וקיימות) מזה שהאדם
- 5 הוא על-שם אדמה לעליון⁵⁸, ולמעלה ב'אדם העליון' ישנן ארבע מעלות אלו, (כנגד) ארבע אותיות שם
- 6 הוי', שבהן⁵⁹ ועל-ידן נשתלשל כל סדר השתלשלות, ארבעה עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה,
- 7 ובפרטיות - בכל עולם גופא ארבע דרגות (כנגד ארבע אותיות שם הוי'): חכמה, בינה, מדות (שעיקרן
- 8 - תפארת) ומלכות⁶⁰.
- 9 ועד ש"נשתלשלו מהן" בעשר כחות נפש האדם⁶¹, ועד ל"דרכיך" של האדם, הנחלקת בכללות לארבע
- 10 דרגות - "חכם", "גיבור", "עשיר" ו"מכובד", כנגד כח החכמה שבאדם, כח הבינה, מדות, ומלכות.
- 11 והעבודה של יהודי היא "בכל דרכיך דעהו", שבכל אחת מארבע המעלות שלו (שבהן נכללת "כל
- 12 דרכיך"), יהיה "דעהו" בדרגה למעלה שממנה נשתלשלה המדה.
- 13 יא. והביאור בזה - בפרטיות:
- 14 עניני האדם נחלקים בכללות לארבעה סוגים: א) כמו שהאדם הוא בפני עצמו, נבדל ונעתק אפילו
- 15 מהתפשטות השכל והכחות שלו. ב) כמו שיש לו שייכות עם התפשטות השכל והכחות. ג) איך שהוא
- 16 משפיע לאחרים על-ידי (שכלו ו)מדותיו. ד) איך שהוא מקבל מאחרים.
- 17 הדרגה הראשונה היא חכמה שבנפש - דרגת האדם כמו שהוא בפני עצמו, וגם אם יש לו כבר הברקה
- 18 בשכל, הרי זה רק נקודה כללית, שעדיין אין לה שייכות להתפשטות והתרחבות השכל בפרטים באופן
- 19 של הסברה כו' (לעצמו ולאחרים), ועל-אחת-כמה-שעדיין אין לו שייכות למדות (השפעה אל
- 20 הזולת) ולשאר כחות האדם.
- 21 ענין זה משתלשל מספירת החכמה למעלה (ובכללות - עולם האצילות), שהוא אצלו⁶², ולמעלה
- 22 מהספירות שלמטה ממנה, ובפרט הדרגה הנעלית שבחכמה (פנימיות החכמה)⁶³, שמובדלת ונעתקת
- 23 מעשר הספירות, גם מחכמה כפי שהיא ראשית הגילוי וראשית ההשתלשלות; שלא בערך לספירות
- 24 שלמטה ממנה. וגם כפי שהיא בראשית הגילוי, היא רק נקודה (כצורת אות י') לא כמו הספירות שלמטה
- 25 ממנה.
- 26 ועל זה בא הלימוד במשנה - "איזהו חכם הלומד מכל אדם" - ומלמטה למעלה, מתחילים בלימוד
- 27 בדרך הפשט, ואחר-כך מגיעים מזה ל"דעהו", ועד איך שזה בחכמה למעלה.
- 28 שלימות החכמה אצל האדם (גם כפי שהוא בפני-עצמו) הוא כאשר "לומד מכל אדם". הסימן על
- 29 חכם אמיתי הוא, שגם כאשר הוא בפני-עצמו, אפילו לפני שקיבל מאדם אחר ענין בשכל או בדיבור
- 30 בכלל, מעמיד את עצמו באופן שהוא "לומד מכל אדם", הוא לומד מעצם הענין (שנפגש ו)רואה אדם
- 31 אחר בכלל (שהרי זה בהשגחה פרטית), ולומד גם מהפרטים שרואה אצלו, כתורת הבעל-שם-טוב שגם
- 32 מכל דבר שאדם רואה (אפילו לפני ששומע ממנו משהו) יכול ללמוד ממנו הוראה בעבודת ה' ("בכל
- 33 דרכיך דעהו").
- 34 והמשנה מוסיפה ראייה מהפסוק - "מכל מלמדי השכלתי"⁶⁴, שזה מוסיף, שהלימוד "מכל אדם" צריך

(58) עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א.
כ, ב. ועוד.
(59) ראה אגה"ת פ"ד. ובארוכה בכל זה - ראה ספר הליקוטים
דא"ח צ"צ, ערך הוי'. שם ס"ט ואילך. וש"נ.
(60) ראה אוה"ת בלק ע' תחקפ ואילך.

(61) תניא רפ"ג.
(62) ראה פרדס שער אבי"ע בתחילתו.
(63) ראה קונטרס ומעין מאמר כז פ"ב. רד"ה וירד העיט
תרנ"ח. ובכ"מ.
(64) תהלים קיט, צט.

להיות לא רק בנוגע לענין של מעשה, אלא גם בנוגע ל"השכלתי", שכל (וחכמה של) האדם, ש"מכל
 אדם" הוא לוקח (ולומד) חכמה. ויש לומר, על-דרך ש"מתלמידי יותר מכולם"⁶⁵.
 ומזה למדים גם בנוגע לחכמה שלמעלה, ששלימות החכמה מתגלה בעת (שבאות ממנה כל עשר
 הספירות וכל סדר השתלשלות, ו) שמגלים ומוציאים לאור בחינת חכמה בכל הענינים⁶⁶, ששרשם
 מהחכמה, "כולם בחכמה עשית", על-דרך ש"מתלמידי יותר מכולם"⁶⁷.
 יב. הדרגה השניה בכחות הנפש היא - התפשטות והתרחבות השכל שבבינה (שבא לאחר נקודת
 השכל שבחכמה), שזהו כבר כשהאדם "מוריד" את השכל באותיות ופרטים של הסברה (לעצמו
 ולאחרים).
 שזה משתלשל מספירת הבינה, כנגד אות ה' של שם הוי' - כי ענין התפשטות והרחבת השכל הוא
 כמו צורת אות ה' (ביחס לנקודה של אות י').
 ועל זה באה ההוראה מהמשנה - "איזהו גיבור הכובש את יצרו":
 מיהו הגיבור האמיתי, מתי יודעים שיש לו התרחבות אמיתית בשכל (בינה) - כאשר יש אצלו
 התגברות השכל, מוח שליט על הלב⁶⁸, ו"כובש את יצרו", שיצר האדם הוא בלבד⁶⁹, ובכדי לכבוש אותו,
 צריך לדרגה יותר נעלית, מוחין, ובזה גופא - התרחבות המוחין בבינה, ששליט על הלב, ועל-ידי הלב
 — ש"לבא פליג לכולא שייפין"⁷⁰ - כובש את "העיר קטנה, זה הגוף"⁷¹ כפסוק שבהמשך המשנה "טוב
 ארך אפים מגיבור, ומושל ברוחו מלכוד עיר"⁷².
 וזה מודגש גם בספירת הבינה למעלה, כי השלימות האמיתית של כח הבינה, היא כאשר היא גוברת
 ומנהיגה את המדות.
 יג. ואחר-כך באים למדות האדם, שעל-ידן יש לאדם שייכות עם אנשים אחרים⁷³, על-ידי המדות
 הוא משפיע אל הזולת (מה-שאינ-כן השכל הוא לעצמו ואינו צריך לזולת)⁷⁴.
 שמשלשלות מהמדות שלמעלה, שהן כנגד אות ו' - ו' מדות, וגם צורת אות ו' היא קו, המורה על
 המשכה והשפעה מהיו"ד (שורש אות ו') למטה, כמו שהמדות נמשכות מהמוחין למטה, ועד שעל-ידן
 משפיע אל הזולת.
 ולכן נקראות המדות "עשיר", כי כמו שהעשיר משפיע לאחרים, כמו-כן המדות משפיעות לאחרים
 (מה-שאינ-כן 'מלכות' היא בחינת מקבל, שנקראת "עני").
 וזהו גם הדיקו שהעשיר הוא השמח "בחלקו": המדות הן "חלקו" של האדם, כי "חלקו" מורה שאין
 זה עצם האדם כמו שהוא לעצמו (כמו שכל האדם), כי-אם חלק בענין שמחוץ ממנו - המדות שיש להן
 שייכות לזולת שמחוץ ממנו.
 ועל זה באה הוראת המשנה "איזהו עשיר - השמח בחלקו", מתי הוא משפיע אמיתי לאחרים (עשיר),
 כשהוא "שמח בחלקו", שאף שמדותיו הן רק בבחינת "חלק", אף-על-פי-כן, מכיון שזה "חלקו" (החלק
 שלו), כי זה בא על-ידי "יגיע כפיך" (כהראיה מהפסוק⁷⁵) - לכן הוא "שמח", ובאופן ש"אשריך וטוב
 לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא" - שתי פעמים "טוב", על-דרך "טוב לשמים וטוב
 לבריות", כי הוא עשיר שמשפיע אל הזולת (על-דרך "טוב לבריות"), והוא גם "שמח בחלקו" (על-דרך
 "טוב לשמים").

(72) משלי טז, לב.

(73) ע"ד שייכות למעלה והעולם, "עולם - חסד יבנה", ד' ימי
 הבנין (אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' שיר ואילך. סה"מ תש"ח ע'
 (273).

(74) ראה סה"מ תש"ח שם. ובכ"מ.

(75) תהלים קכח, ב.

(65) תענית ז, א.

(66) ראה תו"א מקץ מ, ד. ועוד.

(67) ראה לקוטי הש"ס דלעיל הערה 51.

(68) ראה תניא פ"ב.

(69) תניא פ"ט.

(70) ראה זח"ג רכא, ב.

(71) נדרים לב, ב. וראה תניא פ"ט ואילך.

- 1 ומזה למדים בנוגע למדות של ה'אדם העליון' - ששלימות המדות להשפיע היא כאשר הוא "שמח
2 בחלקו".
- 3 יד. הדרגה הרביעית והאחרונה היא 'מלכות', שזה קאי על כח המקבל שיש בכל אדם - שהוא מקבל
4 מסיבתו, שזה משתלשל מספירת המלכות שלמעלה, שהיא כנגד ה"א אחרונה של שם הוי", שהיא כצורת
5 כלי המקבל.
- 6 ולכן זה מורה על ענין הכבוד - "איזהו מכובד": 'כבוד' שונה משלשה דברים הראשונים (חכמה,
7 גבורה ועשירות) בזה - שהאדם צריך לקבל כבוד משני, ולא שייך שהוא יכבד את עצמו. מה שאין-כן
8 חכמה, גבורה ועשירות, הן מעלות של האדם עצמו.
- 9 ועל זה אומרת המשנה - "איזהו מכובד המכבד את הבריות", שאז הוא מקבל כבוד מהשני, מדה
10 כנגד מדה⁷⁶. והראיה על זה היא מהפסוק⁷⁷ - "כי מכבדי אכבד". והמשנה מביאה גם את סיום הפסוק
11 בצד השלילה - "ובווי יקלו", כי היות שמדובר אודות דרגת המקבל, בחינת עני, צריך להבהיר ולשלול
12 גם את אופן ההיפך⁷⁸.
- 13 ומזה למדים בנוגע לספירת המלכות שלמעלה, שהכבוד האמיתי של ה'מלכות' הוא כאשר מלכות
14 (דאצילות) 'יורדת לבריא-ה-יצירה-עשיה להשפיע לנבראים למטה ("בריות")', אז מקבלת ה'מלכות' את
15 כבודה האמיתי.
- 16 טו. ולאחרי שלמדים את כל ארבע הבבות - בא לימוד נוסף, ששלימות האדם היא כאשר יש לו
17 בשלימות כל ארבעה הענינים, גם חכם, גם גיבור (בינה), גם עשיר (מדות) וגם מכובד (מלכות),
18 זאת-אומרת, גם כמו שהוא בפני עצמו, וגם כאשר השכל מתגבר ומתפשט ושליט על הלב, וגם בכח
19 ההשפעה על-ידי המדות, וגם כח המקבל או כח המעשה שלו.
- 20 ומזה למדים גם ב"דעהו", ששלימות ההשתלשלות היא כאשר ישנן כל ארבע אותיות שם הוי',
21 ובכללות - כל ארבעה עולמות, אצילות, בריאה, יצירה וגם עשיה, ואדרבה - תכלית השתלשלות העולמות
22 כו' אינו בשביל עולמות העליונים כו', אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון כו', שבו עושים דירה
23 בתחתונים⁷⁹.
- 24 ועל-דרך המבואר בכמה מקומות⁸⁰ בחילוק שבין 'שלש' ל'ארבע': שלימות בהשפעה הוא על-ידי
25 'שלש', ועד שזה נותן תוקף בעמידת העולם - 'על שלשה דברים העולם עומד' ו"העולם קיים"⁸¹; אבל
26 בעולם עצמו - מתבטא ומודגש בארבע (ד' ד"אחד", ארבע רוחות העולם), תכלית השלימות היא כאשר
27 יש גם הדרגה הרביעית, בחינת המקבל (מלכות, עולם העשיה) [ועל-דרך-משל בכסא או שולחן גשמי:
28 ברוחק יכול כסא לעמוד גם על שלש רגלים, אבל שלימות ותוקף העמידה הוא דוקא על ארבע רגלים]
29 - ארבע רגלי המרכבה, גם רגל הרביעית⁸² בחינת דוד⁸³.
- 30 טז. שיעור היומי ברמב"ם - ראה במאמר, ובשיחות דלעיל הערה 49.
- 31 יז. ויהי-רצון שכל האמור לעיל אודות הענינים שלומדים מל"ג בעומר - יומשך בעבודה בפועל ממש.
32 ובפרט לאחר אריכות הדיבור בזה, ושלש פעמים, "בתלת זימני הוה חזקה"⁸⁴, כולל גם שנותנים כח
33 וחוזק לכל אחד ואחד לעסוק בכל הענינים האמורים, "איני מבקש כו' אלא לפי כוחי"⁸⁵, ומכיון שכן,
34 בוודאי שצריכים לנצל כחות אלו במילואן, כדי שכוחות אלו לא ילכו לבטלה חסו-שלום.

(76) ראה סנהדרין צ, סע"א.

(77) שמואל-א ב, ל.

(78) ראה לעיל הערה 55.

(79) תניא פל"ו.

(80) לקו"ש ח"ז ע' 202 ואילך. ח"ח ע' 322 ואילך. חכ"ו ע'

46 ואילך. ועוד. - ע"פ צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא (ממו"נ ח"ב פ"י).

(81) אבות ריש וסוף פרק א.

(82) ושלימו דאבהן - הוא רגל הג' - יעקב (זח"א רמח, ב.

זח"ג רסב, ב. ובכ"מ).

(83) ולהעיר שדוד הוא ר"ת וס"ת ד'.

(84) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(85) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

- ובזה גופא - שלימות העבודה, עד לאופן ש"בא בימים"⁸⁶, יומין שלימין⁸⁷, כמו שכתוב בדוד המלך,¹
שאצלו מודגשת שלימות העבודה, להיותו רגל הרביעית שבמרכבה, כמוזכר לעיל.²
- ויש להוסיף, שגם כאשר העבודה היא בשלימות ש"בא בימים", ועד כדי כך, שגם כאשר במשך זמן
קצר פועלים רבות כו' [על-דרך שמצינו אצל רבי אלעזר בן עזריה, שבהיותו בן שמונה-עשרה שנה, אמר
"הרי אני כבן שבעים שנה"⁸⁸, ועל-דרך-זה מצינו אצל רבי בון, ש"למד . . תורה לכ"ח שנה, מה שאין
תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה"⁸⁹] - מוסיפים לכל אחד ואחד אריכות ימים ושנים טובות, עד
מאה ועשרים שנה, כמו שכתוב⁹⁰ "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", כפי שנקבע (לאחרי המבול) בטבע
העולם.
- כלומר: ענין "בא בימים" אינו באופן שמציאותו של היהודי (קיומו בעולם הזה) מוגבלת ב"ימים"
— כי אדרבה, מציאותו של יהודי היא למעלה מ"ימים", ועבודתו פועלת ב"ימים" (שיהיו יומין שלימין).¹⁰
ולכן לא שייך שה"ימים" יגבילו חס-ושלום, את מציאותו של היהודי.¹¹
- ולא עוד, אלא שיהודי מבקש ותובע אריכות ימים ושנים עד מאה ארבעים ושבע שנים - כשני חייו
של יעקב⁹¹, ש"נשמתו (של יעקב) . . כלולה מכל הנשמות שבישראל" (כמבואר ב'אגרת הקודש'⁹²), וגם
כשנמשכת נשמה פרטית יש בה מנשמתו של יעקב (ש"קדושה לא זזה ממקומה"⁹³), ואם-כן שייכים
עניניו של יעקב (ובנידון-דין - מאה וארבעים ושבע שנות חייו) לכל אחד ואחד מישראל.¹⁵
- ותירה מזה - "יעקב אבינו לא מת", "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים"⁹⁴, ועד לתכלית השלימות
ב'חיים' - חיים נצחיים, שזהו ענין "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"⁹⁵, עולם התחיה.¹⁷
- וענין זה נעשה תיכף ומיד (על-דרך מה שכתב הרמב"ם⁹⁷ בנוגע לעולם-הבא ש"הוא מצוי ועומד"
גם עתה) אצל כל אחד ואחד מאתנו, בתוככי כלל ישראל, נשמות בגופים - כמדובר כמה פעמים⁹⁸ שענין
"אל עפר תשוב"⁹⁹ נעשה בעבודה הרוחנית [על-דרך שמצינו בענין שעבוד הגלות "בחומר ובלבנים",
שבזמן הזה נעשה הדבר על-ידי היגיעה בתורה, "בחומר, דא קל-וחומר כו"¹⁰⁰], על-ידי הביטול של
נפשי כעפר לכל תהיה", כפי שאומרים בסיומה של תפילת העמידה.
- ועוד לפני-זה - אומרים "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", וגם ביום השבת - אומרים "ותחזינה
עינינו בשוכך לציון ברחמים", ובפרט על-ידי ההוספה ב"מעשינו ועבודתינו", כולל ובמיוחד לימוד
והפצת פנימיות התורה, תורתו של רשב"י, אשר "בהאי חיבורא דילך . . יפקון ביה מן גלותא
ברחמים"¹⁰¹.
- ובפרט לאחר דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר נסתיימה העבודה, כולל גם "צחצוח
הכפתורים"¹⁰², וכהכרזתו הידועה "לאלתר לגאולה" (מכיון שכבר היה "לאלתר לתשובה")¹⁰³, וממילא
"עמדו הכן כולכם"¹⁰⁴ לקבל פני משיח צדקנו, כולל גם קיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁰⁵, ורשב"י
עמהם, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו עמהם, ותיכף ומיד ממש.

* * *

(97) הל' תשובה ספ"ח.	(86) מ"א א, א.
(98) ראה קונטרס "יהי יתן אל לבו" ע' 65. וש"נ.	(87) ראה סה"מ מלוקט ע' רפט. וש"נ.
(99) בראשית ג, יט.	(88) ברכות יב, סע"ב - במשנה.
(100) זח"ג קג, א. וראה תו"א ר"פ שמות.	(89) קה"ר פ"ח, יא (ה).
(101) זח"ג קכד, ב - ברע"מ. הובא באגה"ק רסכ"ו.	(90) בראשית ו, ג.
(102) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.	(91) ר"פ ויחי.
(103) ראה "קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" בשנת תש"א-תש"ב, ועוד.	(92) סימן ז.
(104) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט, וש"נ.	(93) ראה ע"ח שער ד פ"ג. של"ד פ"ג, של"ה פ"א.
(105) ישע"י כו, יט.	(94) תענית ה, ב.
	(95) סנהדרין ר"פ חלק.
	(96) ראה לקו"ש ח"ז ע' 344. וש"נ.

1 יח. מאמר דיבור-המתחיל "ונקדשתי בתוך בני ישראל" גו'.

* * *

2 יט. בהמשך¹⁰⁶ להמדובר בענין "והחי יתן אל לבו" - יש להוסיף ולהדגיש את ההוראות במעשה בפועל:

3 לכל לראש - להוסיף בכל ההחלטות הטובות שקיבלו בל"ג בעומר בנוגע לעניני העבודה של רשב"י, הן ענין "תורתו אומנתו", והן ענין "בכל דרכיך דעהו", מצד שלימות ההתקשרות עם הקב"ה, "בחד קטירא אתקטירנא כו'", כנ"ל בארוכה.

7 ובהדגשה יתירה - בנוגע לפעולות עם ילדי ישראל, ובפרט לאחר שראו את גודל ההצלחה וביותר שהיתה בל"ג בעומר בשנה זו, ובמיוחד במקומות שבהם עסקו באופן של "יגעתי", שעל-ידי-זה נעשה "ומצאתי"¹⁰⁷, באופן של מציאה, שלא לפי ערך היגיעה.

10 ומכאן באים לענין נוסף בקשר לפעולה עם ילדי ישראל - ענין שהזמן גרמא:

11 (א) המשך הפעולה באופן של "יחד כל ילדי ישראל" (כמו בל"ג בעומר) כהכנה לחג השבועות - על-ידי ההשתדלות שכל ילד יהודי יהיה נוכח בחג השבועות בבית-הכנסת (לכל-הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות (כמדובר בארוכה בשנים שלפני-זה¹⁰⁸).

14 (ב) בעמדנו שבועות אחדים לפני זמן (שנקרא בשם) ה"חופש" של ימי הקיץ, כאשר רבים מילדי ישראל אינם נמצאים במסגרת הלימודים הרגילה - יש להשתדל ככל האפשרי שיהיה זה "חופש" מענינים של חול, כדי להוסיף עוד יותר בעניני קדושה, תורה ומצוותיה, כולל בפרט ענין "בכל דרכיך דעהו", על-ידי-זה שיפעלו על ההורים לשלוח את הילדים ל'מחנות קיץ' של חינוך הכשר, עד לחינוך על טהרת הקודש.

18 ומוכן, שהפעולה בכל זה צריכה להיות בהקדם האפשרי - עוד לפני בוא הזמן שההורים רושמים את ילדיהם ל'מחנות קיץ', שהרי לאחר הרישום כו' קשה יותר לשנות את הנעשה כבר, ומה גם שהשינוי כרוך עם טירחא והוצאה יתירה, כמובן ופשוט.

21 כ. ויש להוסיף בכל האמור - שזכה דורנו, שבו יכולים לפעול בכל הענינים האמורים בקלות, ומתוך עזר וסיוע כו'.

23 ולהעיר, שאף שיש מקום לסברא שאין זה ענין של זכות, כי בפעולה שבאה לאחר הטירחא והקשיים כו', יש מעלה יתירה, כמאמר "לפום צערא אגרא"¹⁰⁹ - הרי המענה לזה, על-פי סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹¹⁰ שה'צמח צדק' התחרט על שלא לקח מרכיבו הזקן את עניני התורה שרצה ליתן לו במתנה, באמרו, שאדרכה יש לקחת וכו', וככל שיקבל במתנה, יוכל להתייגע בכח עצמו על ענינים נעלים יותר, ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שאין הכוונה לחסכון הטירחא והיגיעה שבעבודה [שהרי היגיעה בעבודה היא דבר חיובי, וכפתגם הידוע¹¹¹ שאצל חסידים אין 'דרך ממילא', כ"אם על-ידי עבודה ויגיעה], אלא שמנצלים את כל הכחות והיגיעה על ענינים נעלים יותר, מכיון שהענינים שלמטה מזה נעשו כבר בדרך ממילא כו'.

31 כא. והיה-רצון שעל-ידי מעשינו ועבודתינו בכל הענינים האמורים, כולל גם באופן "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" (כנ"ל בארוכה) - נזכה לקיום ההבטחה שקוראין עתה בזמן המנחה [עליה נאמר¹¹² "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה", "זהיר" דייקא, כמו "להזהיר", מלשון זוהר ואור] כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה"¹¹³, שבת בשנים.

(110) לקו"ש חט"ו ע' 81. ועוד.

(111) סה"ש ה'ש"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

(112) ברכות ו, ב.

(113) בהר כה, ב.

(106) מכאן ועד סוף ס"כ - ע"פ השיחה באידיש שהוגהה ע"י

כ"ק אדמו"ר שליט"א,

(107) מגילה ו, רע"ב.

(108) לקו"ש חכ"ג ע' 249 ואילך. ועוד.

(109) אבות פ"ה מכ"א. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ו.

- ולהעיר, שגם כאן מודגש ביותר ענין "בכל דרכיך דעהו" – שתיכף ומיד "כי תבואו אל הארץ" צריך
להיות "ושבתה הארץ שבת לה", אף-על-פי שהסדר בפועל ממש הוא (כהמשך הכתובים) "שש שנים
תזרע שדך גו' (ואחר-כך) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ"¹¹⁴, כי גם עבודת "שש שנים תזרע
שדך", צריכה להיות חדורה בענין "ושבתה הארץ שבת לה".
- ונקודת הענין – שממשיכים את קדושת השבת לא רק ב'ימים טובים', כמו שכתוב בפרשתנו¹¹⁵ "אלה
מועדי ה' מקראי קודש", שקוראים וממשיכים בהם בחינת קודש של יום השבת¹¹⁶, אלא יתירה מזה –
המשכת קדושת השבת גם בימי החול ובעניני החול.
- ויש לקשר ענין זה עם המבואר בהערות אאמו"ר על הזוהר בפרשתנו¹¹⁷ בביאור משל הזוהר, לענין
"מקראי קודש":
- "למלא דזמין אושפיזא יקרא, אמר לבני היכליה, כל שאר יומין הויתון כל חד וחד בביתיה, דא
עביד עבדיתיה, ודא אזיל בסחורתיה, ודא אזיל בחקליה, בר ההוא יומא דילי דכולכון מתערין בחדוותא
דילי כו"¹¹⁴. ומבאר אאמו"ר, "עבודה שהוא מלאכה הוא הברור שבעשיה, כי מלאכה גימטריא א-ל'
אד' שבעשיה, סחורה שמוכרין וקונין בכסף וזהב הוא הברור שביצירה, כי התלבשות המדות היא
ביצירה, עבודת השדה היא בבריאה כו".
- וכאמור, המשכת קדושת השבת צריכה להיות לא רק ב'ימים טובים', שבהם מתעלים משלושת
הענינים: מלאכה, סחורה ועבודת השדה (כנגד שלושה העולמות, עשיה יצירה ובריאה), אלא גם בימי
החול שבהם עוסקים במלאכה, סחורה ועבודת השדה, יש להמשיך ולהחדיר את קדושת השבת.
- כב. והעיקר – שעל-ידי הקריאה בתורה בענין זה ("כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'") נזכה
תיכף ומיד לקיום בפועל ממש, ועד לתכלית השלימות ביום השבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
העולמים"¹¹⁸.
- ואז תהיה גם הקריאה והלימוד בתורה בתכלית השלימות – "תורה חדשה מאתי תצא"¹¹⁹, לימוד
תורתו של משיח מפיו של משיח, ועד ללימוד מהקב"ה בכבודו ובעצמו, "מאתי (דייקא) תצא".
- ולהעיר, שענין זה שייך במיוחד ל'שנת הקהל' – שהרי קריאת פרשיות התורה על-ידי המלך ב"הקהל"
צריכה להיות באופן ש"יראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא
להשמיע דברי הא-ל"¹²⁰.
- ו"כן תהיה לנו" – כאמור – "תורה חדשה מאתי תצא", לימוד התורה ממשיח צדקנו ומהקב"ה
בבית-המקדש שיבנה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית-המקדש". ואחר-כך
הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- ואחר-כך אמר: אלו שהכניסו קנקני המשקה – יגשו עתה לקבלם, ויכריזו כו' בכל ה"שטורעם", כרגיל
בכגון דא.
- לאחרי חלוקת המשקה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה".
- ואחר-כך אמר: חוזרין ומזרזין בשעת מעשה¹²¹ – להזכיר עוד פעם אודות אמירת ברכה אחרונה].

(118) תמיד בסופה.

(119) ישע' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(120) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

(121) מכילתא ופירש"י יתרו יט, כד.

(114) שם, ג"ד.

(115) כג, ד.

(116) זוהר פרשתנו צד, א.

(117) לקוטי לוי"צ ע' שכ.

בס"ד. שיחות (ליל ומוצאי) ל"ג בעומר ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

א. אודות השמחה בל"ג בעומר - שבו נתבטל הענין הבלתי־רצוי שאירע במשך ל"ב ימים שלפני־זה - מצינו חילוקי דעות¹ אם ענין זה מתחיל רק ביום, או שמתחיל כבר בלילה (ועד שאין אומרים תחנון² גם במנחה שלפניו, כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו, השוה לכל נפש), אבל כבר פשט המנהג בכמה קהילות קדושות בישראל (ומספרם הולך ומתרבה), וכן הוא מנהג חב"ד - שהשמחה בל"ג בעומר היא במשך כל המעֶת־לעת, מהתחלת המעֶת־לעת, ל"ג בעומר, והולך ומוסיף (משעה לשעה כו') במשך כל המעֶת־לעת.

ויש להוסיף בבירור והכרעת הענין - על־פי המבואר בדרוש הידוע בסידור³ גודל עילוי ל"ג בעומר, שבו נשלם בירור פרטי הספירות עד הוד שבחוד, "תשלום וסוף לעיקר המדות", ומכיון שענין זה נעשה בליל ל"ג בעומר, בתפילת ערבית, שבסיומה סופרים בשם ומלכות "היום שלשה ושלשים יום", ומסיימים בנוסח ה"ריבונו של עולם": "בזכות ספירת העומר שספירתי היום, יתקן כו' הוד שבחוד . . . ועל־ידי־זה יושפע שפע רב בכל העולמות", הרי מובן שכל עניני ל"ג בעומר מתחילים כבר בליל ל"ג בעומר.

וכאמור, שלאחרי ההתחלה בליל ל"ג בעומר - הולך ונוסף במשך היום כולו, כולל גם בלילה שלאחריו, אף שכבר ספרו את יום ל"ד, מכל־מקום ישנה עדיין (ובפרט לפני חצות הלילה) השפעת יום הל"ג בעומר הסמוך אליו (ללא הפסק ביניהם), ועל־ידו נמשכת השפעת ל"ג בעומר בכל שאר ימי הספירה⁴ (ועד לפעולה נמשכת על כל השנה כולה).

ב. ויש לבאר ענינו של ל"ג בעומר בעבודת האדם, ובלשון הידוע (שמדגישים לאחרונה) - "והחי יתן אל לבו"⁵, ובאופן המובן לכל אחד ואחת מישראל⁶, אנשים נשים וטף⁷, כל אחד ואחד לפי שכלו והבנתו⁸. ובהקדמה - שבלשון "והחי יתן אל לבו" מרומז ענינו של ל"ג בעומר:

ל"ג בעומר חל ביום י"ח אייר - "חי". ובו נוסף עילוי ושלמות בכל ל"ב הימים שלפני־זה - "לב", על־ידי־זה ש"החי (ח"י באייר) יתן אל לבו" (ל"ב ימי הספירה שלפני־זה).

ובפרטיות יותר: הנוסח בספירת העומר הוא - "היום שני ימים לעומר", "שלשה ימים" וכו', עד ליום ל"ב (לפני ל"ג בעומר) - "שנים ושלשים יום". כלומר, לא (רק) יום הל"ב, אלא ל"ב ימים⁹, שישנם גם כל ל"ב הימים (שכבר עברו) בשלימותם, מכיון שמצות ספירת העומר¹⁰ היא באופן ש"שבע¹¹ שבתות תמימות¹² תהיינה"¹³, מציאות אחת של "שבע שבתות תמימות".

ע"פ - מחגיגה ג, סע"א).

ולהעיר גם מהקשר והשייכות לפרשת השבוע - "אמור גר ואמרת", "להזהיר גדולים על הקטנים" (ר"פ אמור ובפירש"י).

(8) וכמדובר כמ"פ שגם ההסברה לקטנים צ"ל הסברה אמיתית

ע"פ תורת־אמת, ובפרט ע"פ הידוע בגדול הזהירות מדבר שקר כו' בדיבור לקטנים.

(9) ולהעיר, שעפ"ז תמוה הנוסח (המקובל בקהילות ישראל) "ל"ג בעומר" - שבו מודגש יום הל"ג, ולא ל"ג ימים. ותן לחכם ויחכם עוד.

(10) נוסף לכך שגם בכל המצוות כולן - "יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" (תניא פכ"ה).

(11) אמור כג, טו.

(12) ובשנה זו - "תמימות" גם ביחס לימי השבוע, שתחילת הספירה (בכל שבוע) היא ביום הראשון בשבוע, וסיומה (בכל שבוע) ביום השבת־קודש, שעפ"ז נוספת שלימות יתירה בעין ה"תמימות" - ראה לקמן סוס"ד.

(13) ולכן, ביום הראשון של ספח"ע מדגישים כבר (בנוסח ה"ריבונו של עולם") ענין "שבע שבתות תמימות תהיינה".

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ג ס"ה. וראה ספר "בין פסח לשבועות" פ"ח ס"ח. וש"נ.

(2) מכיון שעילוי אמירת תחנון נפעל מאליו - מצד מעלת היום, "יום זכאי" (כמדובר כמ"פ).

(3) עם דא"ח - שער הל"ג בעומר דש, א ואילך.

(4) להעיר גם מחילוקי המנהגים בנוגע לימים שלאחרי ל"ג בעומר (ראה בהנסמן לעיל הערה 1).

(5) קהלת ז, ב.

(6) כולל גם קטנים (וקטנות) שלא הגיעו עדיין ל"בן חמש שנים

למקרא", שהרי החינוך שלהם ("חנוך לנער על פי דרכו") הוא גם - ובמיוחד - ע"י סיפורי התורה, תושב"כ ותושבע"פ, אגדות

מדרשי חז"ל שבספר עין־יעקב (שרוב סודות התורה גנוזין בה - אנה"ק סכ"ג), ובנדר"ד, סיפורי חז"ל אודות תלמידי רבי עקיבא,

אודות רשב"י וכו', שפועלים "עולמ ומלואו" בחינוכם של הקטנים. (7) ובהדרגה יתירה בשנה זו, "שנת הקהל" - "הקהל את העם,

האנשים והנשים והטף גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה" (וילך לא, יב). כולל גם העילוי שנוסף אצל הגדולים ע"י חינוכם

של הקטנים - "הטף למה באו, ליתן שכר למביאיהם" (פירש"י

1 ונמצא, שלאחרי ספירת "שנים ושלושים יום" ישנה כבר שלימות ה"לב", ועל זה באה ההוראה "והחי
2 יתן אל לבו" - שיום ח"י אייר מוסיף חיות ב"לב", ובאופן ש"יתן אל לבו", "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"14.
3 ועל-ידי-זה נוסף גם בכל ימי הספירה, כאמור, שצריכה להיות באופן ש"שבע שבתות תמימות תהינה".

4 ג. וביאור הענין בעבודת האדם:

5 ספירת העומר היא לאחר ובהמשך להקרבת העומר - "וספרתם לכם גו' מיום הביאכם את עומר
6 התנופה גו'" - מן השעורים15, מאכל בהמה, דקאי על בירור וזיכוך הנפש הבהמית (בחינת הבהמה
7 שבאדם), עד לשלימות הבירור והזיכוך - באופן ד"וספרתם", מלשון 'אבן ספיר'16. וענין זה נעשה במשך
8 "שבע שבתות", מ"ט ימים, כנגד שבע המדות כפי שכל אחת כלולה משבע, היינו, שבכל יום נעשה
9 בירור וזיכוך מדה פרטית, מחסד שבחסד (ביום הראשון של ספירת העומר) עד מלכות שבמלכות (ביום
10 האחרון של ספירת העומר).

11 נויש להוסיף, שמצינו עוד נוסח בנוגע לבירור המדות בספירת העומר (אף שלא נהגו לאמרו בדיבור)
12 — מ'מלכות שבמלכות' עד 'חסד שבחסד'17, מלמטה למעלה.

13 ולהעיר גם מפירוש החסידות18 בדיוק הלשון "והתהלכתי בתוכם"19 - דקאי על שני אופני הילוך,
14 מלמעלה למטה (מ'חסד שבחסד' עד 'מלכות שבמלכות'), ומלמטה למעלה (מ'מלכות שבמלכות' עד
15 'חסד שבחסד'), ובכללות - החילוק שבין תורה למצוות: תורה - "מן השמים דיברתי עמכם"20 - המשכה
16 מלמעלה למטה, ומצוות (ובמיוחד עבודת התפילה) - העלאה (של החפץ הגשמי שבו מקיימים את
17 המצוה) מלמטה למעלה, למעלה מכל העולמות, עד שעל-ידי-זה נמשכת השפעה בכל העולמות21].

18 ולאחרי שנשלם בירור הנפש הבהמית בכל פרטי המדות שבה (מ'חסד שבחסד' עד 'מלכות
19 שבמלכות') - אזי מוכנה גם הנפש הבהמית לגילוי במתן-תורה22, ובלשון הכתוב23 "משכני אחרין נרוצה,
20 הביאני המלך חדריו גו'", היינו, שלאחרי ש"אחרין נרוצה", לשון רבים, הנפש האלקית והנפש הבהמית
21 יחד, אזי נעשה הגילוי במתן-תורה24, שזהו ענין ד"הביאני המלך חדריו"25.

22 ומכיון שבל"ג בעומר נשלם בירור עיקרי המדות - הוד שבהוד - הרי זה בבחינת "החי יתן אל לבו",
23 היינו, שה"חיי" (ח"י אייר, ל"ג בעומר, "תשלום וסוף עיקר המדות") פועל ב"לב" (שבו משכן המדות)
24 להיות בשלימות הראויה (ומהלב* נמשך בכל אברי הגוף - "לבא פליג לכל שיפין"26), ועד לתכלית
25 השלימות בבירור המדות, "שבע שבתות תמימות תהינה".

26 ד. ומזה באים לעילוי בספירה שלאחרי-זה27 - "ארבעה ושלושים יום".

27 ובהקדמה: מספר "שנים ושלושים" - הוא בגימטריא "לב", ומספר "שלושה ושלושים" - הוא
28 בגימטריא "גל", כידוע28 שענינו של ל"ג בעומר מרומז בפסוק29 "עד הגל הזה", "לרעה אי אתה עובר,
29 אבל אתה עובר לפרקמטיא"30. ועל-אחת-כמה-וכמה "פרקמטיא" רוחנית, בעניני תורה ומצוות31.

ונה"ב, שלכן הגילוי דמ"ת צריך לפעול ולחדור גם במציאותה של נה"ב.

(23) שה"ש א, ד.

(24) להעיר, שגם במ"ת מודגש ענין ה"ספיר" ("וספרתם", מלשון אבן ספיר) - כמ"ש (משפטים כד, יו"ד) "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר".

(25) לקו"ת ויקרא ב, ד ואילך. ובכ"מ.

(26) ראה זח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב.

(27) בסמיכות ממש לל"ג בעומר, ועל-ידיה נמשכים עניני ל"ג בעומר בכל שאר ימי הספירה, כנ"ל ס"א.

(28) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, ג ואילך.

(29) ויצא לא, נב.

(30) פירש"י עה"פ.

(31) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק הערה 88.

(14) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(15) פירש"י שם, טז. סוטה רפ"ב. רמב"ם הל' מעה"ק פ"ב.

ה"ב. הל' תמידין ומוספין פ"ז הי"א.

(16) לקו"ת אמור לה, ב ואילך. ובכ"מ.

(17) ראה סידור האריז"ל במקומו. פנ"ח שער ספיה"ע פ"ה.

(18) לקו"ת ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז, ספפ"ח ואילך. ועוד.

(19) בחוקותי כו, יב.

(20) יתרו כ, יט.

(21) במכ"ש וק"ו מספה"ע כל יום - חלק א' ממ"ט (ביחס לכללות מצות ספה"ע) בלבד - ש"על-ידי-זה יושפע שפע רב בכל העולמות".

(22) אף ש"אלפיים שנה קדמה תורה לעולם" (ראה זח"ב מט, א. ועוד) - הרי ניתנה למטה דוקא, לנשמה המלוכשת בגוף

- אמנם, בנוגע למספר "ארבעה ושלשים", כשמחפשים רמז כו', יש בו גימטריא של ענין בלתי-רצוי
- 1 - "דל", לא רק היפך העשירות, אלא גם היפך "מחסורו אשר יחסר לו"³² (כפי שכבר למד ה'בן חמש למקרא' בפרשת הקרבנות "ואם דל הוא גו'³³), ואם-כן, מהו הענין המיוחד - למעליותא - במספר זה?
- ויש לומר הביאור בפשטות - באופן המובן גם לקטנים - שמספר ל"ד הוא בגימטריא טוב (י"ז) כפול, היינו, שלאחרי העילוי בל"ג בעומר ("והחי יתן אל לבו"), אזי נפעל בירור וזיכוך כו' ("לטהרנו ולקדשנו כו'"), נוסף על השפעת שפע רב בכל העולמות (כו') באופן של טוב כפול (ל"ד).
- 7 [ויש לקשר ענין זה עם העילוי שנוסף בל"ג בעומר להיותו יום ההילולא דרשב"י (כדלקמן סעיף ה) - דמכיון שרשב"י אמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"³⁴, הרי מובן וגם פשוט שלאחרי-זה ישנו טוב כפול].
- ויש להוסיף, שענין זה הוא בהדגשה יתירה בשנה זו, שהשלימות ב"תמימות" היא גם מצד ימי השבוע³⁵ - שיום ל"ד בעומר (שמספרו 'טוב כפול') חל ביום הששי בשבוע, שנאמר בו "טוב" שתי פעמים: "וירא³⁶ אלקים כי טוב", "וירא³⁷ אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאד"³⁸.
- ה. נוסף על האמור לעיל אודות פעולת ל"ג בעומר ("החי יתן אל לבו") ביחס לכללות עבודת ספירת העומר בבירור המדות, שבל"ג בעומר, ספירת הוד שבהוד, נעשה "תשלום וסוף עיקר המדות" - ישנו ענין נוסף בל"ג בעומר (שנתחדש כמה מאות שנים לאחר שהתחיל כללות ענין ספירת העומר) - יום הסתלקות-הילולא דרשב"י, גמר ושלמות עבודתו אשר עבד במשך כל ימי חייו (בספירת 'הוד שבהוד')³⁹.
- והענין בזה: ל"ג בעומר, יום הסתלקותו של רשב"י, הוא - יום שמחתו, מצד גודל העילוי שנעשה אצלו בעת ההסתלקות, כאמרו "בחד קטירא אתקטנא.. ביה אחידא, ביה להיטא, ביה אתדבקת"⁴⁰, ועד ש"לא סיים בוצינא קדישא למימר חיים כו'"⁴¹ ("חיים עד העולם")⁴².
- ולא עוד, אלא שרשב"י צוה⁴³ שישמחו ביום זה⁴⁴, היינו, ששמחתו של רשב"י פעלה גם אצל (כל העומדים סביבו, ועל-אחת-כמה-וכמה אצל) תלמידיו⁴⁵, ואצל כל בני-ישראל (עד סוף כל הדורות) - שמחה גלויה, שזוהי הנהגה מיוחדת שלא מצינו דוגמתה אפילו בהסתלקותו של משה רבינו⁴⁶ (ועל-אחת-כמה-וכמה אצל שאר תנאים ואמוראים).
- ולהעיר, שענין השמחה הוא בהדגשה יתירה בשנה זו - שנת תשמח, תשמח בעצמך, ותשמח גם אחרים⁴⁷.
- ולכן, יש להשתדל שביום ל"ג בעומר ירבו כל בני-ישראל בכל מקום שהם בעניני שמחה, הן בנוגע לאנשים והן בנוגע לנשים (בנפרד, בתכלית הצניעות, כמובן), והן בנוגע לטף, ובהדגשה יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל' - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"⁴⁸.

(41) שם רצו, ב.

(42) תהלים קלג, ג.

(43) כולל גם נתינת-כח שיוכלו לשמוח ביום זה, ולא רק באופן של גזירת הכתוב, אלא גם באופן המובן בשכל, ועד להשכל דנה"ב.

(44) ראה פע"ח שער ספה"ע פ"ז.

(45) וביניהם גופא - ככל שגדלה מעלת התלמיד בקירובו לרשב"י, גדלה מעלת השמחה מגודל עלייתו של רשב"י.

(46) ראה ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י תרנ"ד.

(47) להעיר, שב' אופני השמחה (תשמיח ותשמיח) הם ע"ד ובדוגמת ב' אופני העבודה בבירור המדות (בספה"ע) מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה, כנ"ל ס"ג.

(48) וילך לא, יב.

(32) פ' ראה טו, ח.

(33) מצורע יד, כא.

(34) סוכה מה, ב.

(35) ראה קה"ר פ"א, ג ובמ"כ שם.

(36) בראשית א, כה.

(37) שם, לא.

(38) ואף שפסוק זה נאמר בנוגע לכללות הבריא, "כל אשר עשה" (במשך כל ששת ימי בראשית) - מ"מ, מכיון שנאמר ביום הששי, הרי זה בוודאי מוסיף גם בעניני הפרטי של יום הששי. וע"ד שמצינו בהלכה - "שבת למוספין אהנאי, לתמידין לא אהנאי" (בתמ"א), שמוספי השבת פועלים עילוי גם בתמידין (זבחים צא, רע"א. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ קורח).

(39) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(40) זח"ג רפח, א. רצב, א.

- 1 ובמיוחד - בנוגע לילדי ישראל, כידוע⁴⁹ במנהגי ישראל אודות פעולות מיוחדות עם ילדי ישראל בל"ג בעומר, וכמדובר כמה פעמים בשנים שלפני-זה (וגם בשנה זו) אודות עריכת "תהלוכות" של ילדי ישראל בסיסמא "יחד כל ילדי ישראל" - כלשון הכתוב⁵⁰ "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", כידוע⁵¹ הקשר ושייכות פסוק זה לרבי שמעון בן יוחאי.
- 2 ובהמשך לזה, יש להוסיף ולבאר גם את הלימוד וההוראה ("והחי יתן אל לבו") מענינו של רבי שמעון בן יוחאי (בעל ההלולא בל"ג בעומר), אופן עבודתו וכו', כדלקמן.
- 3 ו. ולכל לראש - בענין השייך גם לטעם השמחה בל"ג בעומר עוד לפני הסתלקות רשב"י - אהבת ישראל:
- 4 טעם ההנהגה בקו היפך השמחה במשך ל"ב הימים שלפני ל"ג בעומר, הוא - מפני שבימים אלו מתו תלמידי רבי עקיבא, שלא נהגו כבוד זה בזה⁵².
- 5 ובהקדים⁵³ - שעובדת היותם "תלמידי רבי עקיבא", בעל המאמר ש"ואהבת לרעך כמוך"⁵⁴ זה כלל גדול בתורה⁵⁵, היא בסתירה לגמרי לזה ש"לא נהגו כבוד זה בזה"??!
- 6 ולכן צריך לומר, שפירוש "לא נהגו כבוד זה בזה" הוא באופן נעלה ביותר - מצד מעלת ושלמות עבודתם של תלמידי רבי עקיבא:
- 7 בעבודתם של תלמידי רבי עקיבא, היו חילוקי דרגות כו', על-דרך חילוקי הדרגות בעבודתם של כל בני-ישראל, אשר כל שבט ושבט במסילתו יעלה⁵⁶, "נהרא נהרא ופשטיה"⁵⁷. ומכיון שעבודת כל אחד מתלמידי רבי עקיבא - באופן העבודה המיוחד לו - היתה בתכלית השלימות⁵⁸, לא היה יכול לנהוג כבוד (בשלמות) בתלמיד שעבודתו היתה בקו אחר. ולדוגמא: תלמיד שעבודתו היתה בקו חסד שבחסד - לא היה יכול לנהוג כבוד (בשלמות) בתלמיד שעבודתו היתה בקו עבודת מלכות שבמלכות, או אפילו בקו גבורה שבחסד.
- 8 ועל-דרך שמצינו⁵⁹ ש"עתיד הקב"ה לעשות כו' חופות לכל צדיק וצדיק כו' כל אחד ואחד נכוה מחופותו של חברו", היינו, שאפילו אצל צדיקים לעתיד-לבוא - תכלית השלימות - ישנו הענין ש"נכוה מחופותו של חברו", מכיון שאין זו דרך העבודה שלו.
- 9 ואף-על-פי-כן, לפי ערך גודל מעלתם כו' - הרי, ביחד עם שלימות העבודה בקו המיוחד לכל אחד ואחד בפני-עצמו, היו צריכים לנהוג כבוד זה בזה בתכלית השלימות, היינו, שכל אחד ואחד יקבל גם מקו העבודה של חברו, על-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁶⁰ "הרכה קיבלתי מרבתי, ומחבירי יותר מרבתי".
- 10 ושלמות זו - לנהוג כבוד זה בזה - היתה אצל רשב"י, שהיה מחמשת תלמידיו הגדולים של רבי עקיבא (שמהם נבנה העולם לאחר ל"ג בעומר), והמיוחד שבהם (כעדותו של רבי עקיבא רבו "דיין שאני ובוראך מכירין כוחך"⁶¹), שאמר לתלמידיו "שנו מדותי, שמדות תרומות מתרומות מדותי של רבי עקיבא"⁶², שהדגיש את ענין אהבת ישראל כ"כלל גדול בתורה" (כנ"ל).

נהגו כבוד זה בזה" מודגשת גם מעלת ושלמות עבודתם כו', שזוהי הסיבה לכך ש"לא נהגו כבוד כו'". דוגמא לדבר - סיפור הגמרא (סנהדרין נב, סע"א) "אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו (משה ואהרן), ואני ואתה ננהיג את הדור", שבסיפור זה מודגשת גם מעלת ושלמות עבודתם אפילו לגבי משה ואהרן, כדברי משה לאהרן שעליהם לא נאמר "בקרובי אקדש", "רואה אני שהם גדולים ממני וממך" (שמיני י"ד, ג ובפירש").

(59) ב"ב עה, א.

(60) תענית ז, א. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ה.

(61) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב.

(62) גיטין סז, א.

(49) ראה ספר "בין פסח לשבועות" פ"ח סל"ג-ד. פי"ט ס"ח-ט. וש"נ.

(50) תהלים קלג, א.

(51) ראה זח"ג נט, רע"ב.

(52) יבמות סב, ב. שו"ע אדה"ז או"ח רסתצ"ג.

(53) בבבא לקמן - ראה גם לקו"ש חל"ב ע' 149 ואילך. וש"נ.

(54) קדושים יט, יח.

(55) תו"כ ופירש"י עה"פ.

(56) החל מיצי"מ - בתחילת ספה"ע - "לגזור ים סוף לגורים"

"ב גורים, כנגד י"ב שבטי ישראל, דרך סלולה (עם אילנות ופירות כו' שצמחו - באופן נסי - בצידי הדרך) לכל שבט בפ"ע.

(57) חולין יח, ב. וש"נ.

(58) ועפ"ז י"ל שבסיפור אודות ההנהגה הבלתי-רצוי" (ש"לא

ויש להוסיף בהדגשת הנהגתו של רשב"י באהבת ישראל – בסיפור הגמרא⁶³ אודות פעולתו של רשב"י בצאתו מן המערה (לאחרי י"ג שנה), "אמר: איכא מילתא דבעי לתיקוני, אמרו ליה: איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה, ואית להו צערא לכהנים לאקופי וכו'", היינו, שהמעשה הראשון שעשה מיד בצאתו מן המערה (יציאה ממאסר לגאולה באופן של פריצת גדר) הוא – אהבת ישראל, לעזור לכהנים שלא תהיה להם טירחא מיותרת, אפילו טירחא קלה, "להקיף דרך אחר ארוך"⁶⁴, ובזה גופא – לא רק שעסק בעצמו בסבר פנים יפות לאחר שביקשו ממנו, אלא יתירה מזה, שמעצמו שאל ודרש⁶⁵ "איכא מילתא דבעי לתיקוני".

ז. ונוסף לזה, יש ללמוד גם מעניני העבודה המיוחדים שמצינו אצל רשב"י: תוכן ונקודת עבודתו של רשב"י היא – "בחד קטירא אתקטרנא.. ביה אחידא, ביה להיטא כו'", אשר מהתוצאות מזה בעבודה בפועל – לימוד התורה באופן ש"תורתו אומנתו"⁶⁶, והתעסקות בעניני העולם באופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁶⁷.

[פרטי הביאור בענין זה – ראה בשיחות לעיל].
ויש להוסיף ולקשר ענין "בכל דרכיך דעהו" עם הסיפור⁶⁸ אודות פעולתו של רשב"י, שהכהנים לא יצטרכו "להקיף דרך אחר ארוך":

"כהנים" – קאי על כל אחד ואחד מישראל, שנקראו "ממלכת כהנים"⁶⁹, ותפקידם – להלך בדרך העולה בית א-ל.

אמנם, מכיון ש"כל⁷⁰ הדרכים בחזקת סכנה"⁷¹, יש צורך בפעולתו של רשב"י לתקן ולהכשיר את הדרך – על-ידי-זה שהנהגה היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו", היינו, שכל פרטי עניניו, גם דברי הרשות ("דרכיך"⁷²) נעשים "דרכים" כאלו שעל-ידם באים לענין "דעהו".

ולכן, בעמדנו בל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י – צריך כל אחד ואחד לקבל החלטות טובות גם בעניני העבודה המיוחדים של רשב"י (נוסף על האמור לעיל אודות הנהגה באהבת ישראל):

א) להוסיף בלימוד התורה באופן ד"תורתו אומנתו", היינו, שבאותה שעה (ששים דקות, שלשים דקות, או אפילו שמונה-עשרה דקות) שלומד תורה, יהיה במעמד ומצב ש"תורתו אומנתו", שבשעה זו אין בעולמו שום דבר מלבד לימוד התורה, ושום דבר שבעולם אינו תופס מקום אצלו שיפסיק מלימוד תורתו של הקב"ה – "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן⁷³ לנו את תורתו".

ומה טוב – להוסיף גם בלימוד תורתו של רשב"י, כולל ובמיוחד – פנימיות התורה, "חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר"⁷⁴, ובפרט כפי שנתגלתה ונתבארה באופן ד"יתפרנסון"⁷⁵, בהבנה והשגה בחכמה בינה ודעת, כולל – שגם לימוד נגלה שבתורה חדור בפנימיות התורה, בהתאם לחידושו של רשב"י שהסיר את המחיצה שבין פנימיות התורה לנגלה שבתורה ("מחצתי ואני ארפא")⁷⁶, כך שכל אחד ואחד יכול לבחור וללמוד "במקום שלבו חפץ"⁷⁷, לאו דוקא לימוד הזוהר ו'תיקוני זוהר', אלא גם בכל חלקי התורה, ובמיוחד – תלמוד בבלי, ש"בלולה במקרא, בלולה במשנה כו"⁷⁸, כל חלקי התורה, כולל גם פנימיות

(72) "דרכיך" – לשון רבים, כל סוגי הדרכים, גם אלו שצריכים להפכם לטוב וקדושה, עד לשתי פעמים טוב (כדוגמת יום ל"ד דספח"ע, כנ"ל ס"ד).

(73) באופן של נתינה גמורה, עד כדי כך, שהתורה נקראת על שמו, "תורתו" (ע"ז יט, א).

(74) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא באגה"ק רסכ"ו.

(75) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.

וש"ג.

(76) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה.

(77) ע"ז יט, א.

(78) סנהדרין כד, א.

(63) שבת לג, סע"ב ואילך.

(64) פירש"י שם.

(65) ע"ד נתינת הצדקה קודם שישאל, שיש בה עילוי לגבי נתינת הצדקה (בסבר פנים יפות) לאחר שישאל (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ה הי"א-יב).

(66) שבת יא, א.

(67) משלי ג, ו.

(68) להעיר ש"סיפור" הוא גם מלשון "אבן ספיר", כלומר, שיש בו הוראת-דרך שמאירה בכל העולם כולו.

(69) יתרו יט, ו.

(70) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

(71) ולכן יש צורך בתפילה ובקשה מיוחדת – "תפילת הדרך".

- 1 התורה, ועד שאפילו בפירוש רש"י על התורה, פשוטו של מקרא⁷⁹, יש "ענינים מופלאים"⁸⁰, "נפלאות" שבתורה, פנימיות התורה⁸¹ (כפי שנתגלה על-ידי רבותינו נשיאינו).
- 3 (ב) להוסיף בעבודת "בכל דרכיך דעהו", היינו, לא רק "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁸², אלא גם "בכל דרכיך דעהו", מכיון שכל מציאותו, וממילא כל פרטי עניניו במשך כל היום כולו, חדורים ב"דעהו".
- 5 ח. ויש להוסיף ולבאר את הקשר ושייכות עבודתו המיוחדת של רשב"י - "בחד קטירא אתקטרנא כו" - לספירת "הוד שבהוד":
- 7 מבואר בדרושי ל"ג בעומר⁸³ ש"ענין ההודאה (ספירת ההוד) הוא בחינת הביטול מצד עוצם הפלאת הדבר ממנו . . . לכך אינו מגיע שם רק בבחינת ההודאה בלבד.. ואף גם זאת לא בהודאה עצמה רק בבחינת ההודאה שבהודאה (הוד שבהוד) בלבד.. היינו שגם אין לו הכרה בדעת להודות, אלא רק מודה שצריך להודות.. לעוצם הפלאת הדבר ממנו ביותר, עד שגם בהודאה שבדעת לא יגיענו אלא בהוד שבהוד בלבד".
- 12 ונמצא, שב'הוד שבהוד' ישנם שני קצוות: מחד גיסא - הרי זו דרגה נמוכה, היינו, לא זו בלבד שאין לו שלימות ההשגה, אלא יתירה מזה, שאין לו אפילו הכרה בדעת להודות. אבל לאידך גיסא, על-ידי-זה מגיעים בבחינה הכי נעלית, שאי-אפשר לבוא אליה באופן של הבנה והשגה כו', כי-אם באופן של הודאה, עד להודאה שבהודאה (כמבואר בארוכה בדרושי ל"ג בעומר).
- 16 ובאותיות פשוטות, בעבודת כל אחד ואחד מישראל בכל יום ויום - אמירת "מודה אני לפניך מלך כו'" בתחילת היום:
- 18 בתחילת היום, כשניעור משנתו⁸⁴ - אינו שייך עדיין להתבוננות באופן של הבנה והשגה כו', ולא עוד אלא שלפני נטילת ידיים אסור לו להזכיר שמות הקדושים⁸⁵.
- 20 ואף-על-פי-כן, גם במצב זה - "יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב.. לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה"⁸⁶, וברגע כמימרא נעשה אצלו ענין ההודאה - "מודה אני", שעל-ידי-זה מתקשר עם בחינת האלקות שלמעלה מכל עניני שמות - בחינת "לפניך"⁸⁷.
- 23 ומזה נמשך בעבודה בפועל - ש"יקום מיד בזריותו⁸⁸ לעבודת בוראו"⁸⁹ במשך כל היום כולו, בדעו שבתחילת היום החזיר לו הקב"ה נשמתו ("שהחזרת בי נשמת") "חדשה ורגועה", ועשאו "כבריה חדשה", "כדי לעבוד להשם-יתברך בכל יכלתו ולשרתו כל היום"⁹⁰, לא רק בעניני תורה ומצוות, אלא גם בעניני הרשות, "בכל דרכיך דעהו", עד לסוף היום, שאז מחזיר את נשמתו להקב"ה (לאחרי הקדמת תפילת ערבית⁹¹ ש"האידנא קבעוה חובה"⁹²) "בידך אפקיד רוחי"⁹³.
- 28 ויש לקשר זאת גם עם ענין המלכות - "מודה אני לפניך מלך":

(79) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(80) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א). וראה "היום יום" כ"ט שבט.

(81) ובאופן שאין זה מבלבל כלל הבנת פירוש פשוטו של מקרא, ואדרבה - מוסיף ומסייע כו'.

(82) אבות פ"ב מ"ב.

(83) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר שו, ב.

(84) כולל גם שינה ותרדמה רוחנית (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).

(85) שו"ע אדה"ז א"ח ס"א (מהדו"ב - ס"ו, מהדו"ק - ס"ה).

(86) שו"ע שם (מהדו"ב - ס"ד, מהדו"ק - ס"א).

(87) להעיר גם מענין "אני מתפלל לדעת זה התינוק" (ראה סהמ"צ להצ"צ שורש מצות התפילה פ"ח), שאין לו השגה בעניני ספירות ושמות כו', ותפילתו (התקשרותו) היא לעצמותו ומהותו

ית' ממש.

(88) אלא שצ"ל באופן שלא יזיק ח"ו לבריאות גופו ("גופא דילהון קדישא"), שלכן "ישהה מעט קודם שיעמוד" (מהדו"ק שם ס"ו).

(89) מהדו"ק שם ס"א.

(90) שו"ע שם רס"ד.

(91) להעיר, שתפילת ערבית היא כנגד יעקב - "נחלת יעקב אביך", "נחלה בלי מצרים" (שבת קיח, סע"א), למעלה מכל מדידה והגבלה, וביחד עם זה, נמשכת לכאור"א מישראל (שנשמתו קשורה ונלקחת מנשמתו של יעקב - אגה"ק ס"ז) באופן של "נחלה", ירושה (גם אצל תינוק בן יומו שירש הכל), שאין לה הפסק, באופן קבוע ונצחי (כיעקב שקראו בית - פסחים פח, א).

(92) טור אר"ח ר"ס רלה (מרי"ף ברכות כז, ב).

(93) תהלים לא, ו.

- ידוע⁹⁴ שמציאותם של כל בני המדינה (וכל עניני המדינה⁹⁵) היא - מציאות המלך ("הנשיא הוא הכל"⁹⁶), שלכן "מאן דמחוי במחוג קמי מלכא"⁹⁷ הרי זה היפך מציאותו כו'.
- ונמצא, שאמירת "מודה אני לפניך מלך", הוא ענין של קבלת עול מלכותו יתברך, שעל-ידי-זה מתקשר עם המלך באופן שכל מציאותו אינה אלא מציאות המלך (ועד שגם עניני העולם שעוסק בהם באופן ש"בכל דרכיך דעהו" נעשים מציאות אחת עם מלכו של עולם⁹⁸), שזהו ענין "בחד קטירא אתקטירנא.. ביה אחידא, ביה להיטא כו'", שנעשה מציאות אחת עם "מלך מלכי המלכים הקב"ה", עד לבחינת "בכבודו ובעצמו" שלמעלה מכל עניני צמצומים כו' (כמבואר בדרושי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן⁹⁹).
- ט. נוסף על האמור לעיל אודות עניני ל"ג בעומר - יש להתעכב גם על השיעור בתורה השייך ליום זה, יום חמישי בפרשת "אמור ואמרת", "להזהיר גדולים על הקטנים"¹⁰⁰, הן השיעור היומי בחומש, והן השיעור היומי ברמב"ם:
- תוכן שיעור החומש היומי, מחמישי עד ששי, הוא - ראש-השנה ויום הכיפורים¹⁰¹, והנקודה המשותפת שביניהם¹⁰² - על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'¹⁰³ ש"יום הכיפורים נקרא גם-כן ראש-השנה בכתוב¹⁰⁴, והוא בחינת נשמה ופנימיות" (פנימיות ראש-השנה)¹⁰⁵.
- והרי ענינו של ראש-השנה הוא - "תמליכוני עליכם"¹⁰⁶, קבלת עול מלכותו יתברך, ובזה גופא - קבלת עול כללית של עצם הנפש, שכוללת (וממנה נמשך)¹⁰⁷ את קבלת-עול בכל הפרטים ופרטי פרטים בעבודת כל השנה כולה, ועד ליום-הכיפורים, שבו נאמר "לפני הוי'¹⁰⁸, היינו, למעלה משם הוי'¹⁰⁹, על-דרך האמור לעיל (סעיף ח) בענין "מודה אני לפניך מלך", שקאי על דרגה שלמעלה משבע שמות הקדושים (כולל שם הוי'), "לפניך", "לפני הוי'".
- ונמצא, שנקודת שיעור החומש היומי היא - שלימות הביטול למציאות המלך, שזהו תוכן ענין "בחד קטירא אתקטירנא כו'", כנ"ל.
- וכאמור, ענין זה חודר ונמשך בכל פרטי העבודה, שגם עניני הרשות הם באופן ש"בכל דרכיך דעהו" - שזהו תוכן השיעור היומי ברמב"ם בהלכות נדרים, שענינם להמשיך קדושה בחפצא שבעולם, שהרי הנודר צריך לומר 'הרי זה כעולה וכקרבן' שהם קודש, ועד לדרגה נעלית ביותר בקדושה - "כלל¹¹⁰ הנודר כאילו נודר בחיי המלך"¹¹¹.
- י. ויש לבאר גם לימוד והוראה מענין פרטי בשיעור היומי ברמב"ם:
- "נדרה והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר, ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון, הרי זו פטורה, ואף-על-פי שנתכוונה לאיסור, הואיל ונעשה ההיתר פטורה, ועל זה נאמר¹¹² וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה"¹¹³.

(94) ראה לקו"ש ח"ח ע' 25. וש"נ.

(95) גם אלו שלמטה מסוג ה"מדבר", ועאכ"כ הסוג הכי נעלה - "מדבר שבמדבר", "אתם קרוין אדם", ע"ש "אדמה לעליון" (ראה שלי"ג, רע"א. ויורד).

(96) פירש"י חוקת כא, כא.

(97) חגיגה ה, ב.

(98) כלומר, שגם ב"עולם" מלשון העלם (לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ) ניכר שהקב"ה הוא "מלכו של עולם", מלך דייקא, שבו תלוי מציאות כל העולם.

(99) ראה סה"מ אעמ"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד.

(100) ראה לעיל הערה 7.

(101) אמור כג, כד ואילך.

(102) שלכן נעשים חלק אחד בפרשת השבוע. וביום השבת קורין חלק זה בברכה לפני"ז ולאח"ז, ובאמצע - קורין שניהם (ר"ה ויוה"כ פ').

(103) דרושים לר"ה נח, א.

(104) יחזקאל מ, א. - ולכן שייך גם לבן חמש למקרא, אף שעדיין לא למד הדרוש בלקו"ת, ובפרט כשמסבירים לו כו'.

(105) להעיר, שבכמה ענינים נחשבים "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ פ"פ" למציאות אחת (ראה לקו"ש חכ"ט ע' 203. וש"נ).

(106) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(107) כשם ש"ראש השנה" כולל (וממנו נמשכים) כל ימי השנה (לקו"ת שם א"ב. ע"ט שער ר"ה בתחילתו. ובכ"מ).

(108) אחרי טז, ל. אמור כג, כח (בשיעור היומי).

(109) לקו"ת אחרי כו, סע"ג. ובכ"מ.

(110) זח"ג רנה, סע"א.

(111) ראה לקו"ת מטות פב, ב.

(112) מטות ל, ו.

(113) הל' נדרים פ"ב הי"ח.

- 1 והלימוד מזה ב"לתקן הדעות"¹¹⁴ - שמצד גודל אהבתו של הקב"ה (האב) לכנסת-ישראל (בתו),
 2 בוודאי ש"הניא אביה אותה", ומכיון שכן, הרי גם כאשר יהודי נכשל בענין בלתי-רצוי, ואפילו בזדון
 3 חסו-שלום - מפורש בתורה ש"ה יסלח לה כי הניא אביה אותה", ולכן "הרי זו פטורה".
 4 ויש לקשר זה עם ל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י - שאמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו
 5 מן הדין"³⁴.
 6 ומה שכתב הרמב"ם בהמשך ההלכה ש"מכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור" - הרי מכת
 7 מרדות האמורה בכל מקום היא (א) כפי מראה עיני הדיין, (ב) וכפי צורך השעה¹¹⁵.
 8 ולכן, לאחר שהדיין יודע ש"ה יסלח לה", סליחה ומחילה גמורה מידו המלאה הפתוחה הקדושה
 9 והרחבה - הרי, אף-על-פי שכתוב ש"מכין אותה מכת מרדות", בוודאי יראה הדיין שיכולים להסתפק
 10 בדבר הכי קטן כו'.
 11 ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שיעשה החשבון של "צורך השעה" - שנמצאים בחושך כפול ומכופל
 12 של זמן הגלות, ואף-על-פי-כן עוסקים בעניני תורה ומצוות כו', החל מאמירת "מודה אני" בתחילת כל
 13 יום, ועל-דרך-זה במשך כל היום כולו, ולכן גם אם נכשל בענין מסוים, הרי זה רק מצד דוחק השעה
 14 כו'.
 15 ועוד וגם זה עיקר - פסק-דין הרמב"ם¹¹⁶ שמבלי הבט על המעמד ומצב הגלוי, הרי רצונו האמיתי
 16 והפנימי¹¹⁷ של כל אחד ואחד מישראל הוא "לעשות את כל המצוות", אפילו כאשר יש צורך לכופו
 17 שיאמר רוצה אני (מכיון שבלבו אינו רוצה)¹¹⁸, כי "יצרו הוא שתקפו", ובמקרה כזה - מקרא מלא דיבר
 18 הכתוב¹¹⁹ "ולנערה לא תעשה דבר גו' כי בשדה מצאה גו'", המקום שבו נמצא "עשו גו' איש שדה"¹²⁰,
 19 ולכן "מה יעשה הבן ולא יחטא" - על-כל-פנים 'חטא' מלשון חסרון¹²¹.
 20 ועל-אחת-כמה-וכמה כשנמצאים לאחר העבודה בל"ב ימי ספירת העומר - שלימות ב"לב", לב בריא
 21 כו', כולל גם ספירת יום הל"ג, הוד שבהוד, "תשלום וסוף עיקר המדות" (כנ"ל סעיף א).
 22 יא. ענין נוסף בשיעור היומי ברמב"ם - "קטן בן שתי-עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת-עשרה
 23 שנה ויום אחד.. אם יודעין לשם מי נדרו . . נדריהן קיימים"¹²².
 24 ובענין זה - יש דבר פלא, לכאורה, הדורש ביאור והסבר:
 25 ידוע מה שכתב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'¹²³ ש"עכשיו שנתמעטו הלבבות, צריך לומר בלי נדר", כי
 26 על-ידי הנדר ממשיכים קדושה נעלית בחפצא שבעולם, ומצד ירידת הדורות כו' אין לנו עכשיו הכח
 27 להמשיך דרגה נעלית זו.
 28 ומכיון שכן, נשאלת השאלה, היתכן שדווקא ענין נעלה זה (שעכשיו אין אנו יכולים להמשיכו) יוכל
 29 להיות גם לפני בר-מצוה ובת-מצוה - דבר והיפוכו? !
 30 בנוגע לכל המצוות שבתורה - צריך להמתין עד שיהיה בן י"ג שנה (או בת י"ב שנה), ואילו בנוגע
 31 לנדרים (ענין נעלה ביותר, כנ"ל) - אם רק בדקוהו ומצאו שידוע לשם מי נדר, נדרו נדר גם במשך השנה
 32 שקודמת לחיובו בכל המצוות¹²⁴? !
 33 ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:
 34 מעלת הקדושה, והבנה שכלית - הם שני ענינים בפני-עצמם, שאינם תלויים זה בזה. - ישנו אמנם

(114) תצא כב, כרכו. וראה ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

(120) תולדות כה, כז.

(121) ראה פירש"י ויצא לא, לט.

(122) ריש פי"א.

(123) מטות פב, סע"ב.

(124) ופשוט, שדין זה - שנדרו נדר - הוא בכל התוקף מן התורה בכל הזמנים, גם בזמן הזה, בעקבתא דמשיחא.

(114) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.

(115) פי' הרע"ב נזיר פ"ד מ"ג.

(116) הל' גירושין ספ"ב.

(117) ועל יסוד זה - מקריבים קרבנו בביהמ"ק (מכיון שקרינן ביי "לרצונו"), כהנים בעבודתם ליום בדוכנם וישראל במעמדם.

(118) שלא כנדרים, שבשעה שידור צ"ל פיו ולבו שוין

(רמב"ם הל' נדרים פ"ב ה"ב).

הפתגם הידוע שכאשר מתבגרים ומתחכמים (כראוי ל"עם חכם ונבון"¹²⁵) נוסף גם בענין הקדושה ("מ'ווערט פרימער"), אבל אף-על-פי-כן, מדובר אודות שני מושגים שונים זה מזה.

ובנידון-דידן: דין נדרים של קטן בן י"ב וקטנה בת י"א - תלוי ברמת ההבנה השכלית שלהם, לאו דוקא ביחס לעניני קדושה, אלא גם (ואדרבה - בעיקר) ביחס לעניני הרשות¹²⁶; ואילו בנוגע לענין המשכת הקדושה כו' - הרי זה אכן תלוי במצב הדור כו', כאמור, שמצד ירידת הדורות אין לנו הכח להמשיך הקדושה על-ידי נדר, ולכן צריך לומר 'בלי נדר', כנ"ל.

יב. ויש לקשר זה עם שיעור החומש במוצאי ל"ג בעומר, ל"ד בעומר - חג הסוכות: ענינו של חג הסוכות הוא - "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"¹²⁷, אשר ידיעה זו היא (לא רק כוונת המצוה, אלא גם) חלק מקיום המצוה¹²⁸. כלומר, במצות סוכה מודגש ענין הדעת - על-דרך האמור לעיל בנוגע לענין הנדרים.

ותוכן הידיעה - "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", דבר והיפוכו: (א) "בסוכות" - דירת עראי, ו"הושבתי" - באופן של קביעות ("תשבו כעין תדורו"¹²⁹). (ב) "בהוציא אותם מארץ מצרים" - יציאה ממצרים וגבולים, ואז - "בסוכות הושבתי", עניי הכבוד¹³⁰, שהקיפו על בני-ישראל להיות בתוך שטח מדוד ומצומצם, היפך תנועת פריצת גדר. ויש להאריך בכל זה, ו"תן לחכם ויחכם עוד"¹³¹.

* * *

יג. כרגיל בכגון-דא לסיים ב'שליחות מצוה' לצדקה¹³² - השקולה כנגד כל המצוות¹³³, ומקרכת את הגאולה¹³⁴.

ובפרטיות יותר - בנוגע לקירוב הגאולה:

לכל לראש - גאולה פרטית מכל הענינים המבלבלים, ועל-אחת-כמה-וכמה - "אל זר אשר בקרבך"¹³⁵, לבטלו לגמרי, ויתירה מזה - להפכו לקדושה. כלומר, לא רק דרגת העבודה ש"לבי חלל בקרבי"¹³⁶ (דרגתו של דוד בתחילת העבודה), אלא יתירה מזה - "ומצאת את לבבו (שני לבבות) נאמן לפניך"¹³⁷, כמו שכתוב באברהם אבינו, היהודי הראשון, שעניניו נמשכים ובאים בירושה לכל אחד ואחת מישראל, החל מ"אהבה מסותרת שבלב כללות ישראל"¹³⁸ (שפועלת פעולתה במעשה בפועל, עד לעקב שברגל), ועד לתכלית השלימות בהתגלות האהבה - כדברי הרמב"ם בפרק עשירי בהלכות תשובה, שזוהי "מעלה גדולה מאד.. מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו", וביחד עם זה, הובא כפסק-דין והלכה פסוקה "לקטן ולגדול"¹³⁹.

וכל זה - מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך בריאות הנשמה והגוף, והרחבה ברוחניות ובגשמיות גם יחד, בכלם רויחא, שעל-ידי-זה יכול להוסיף עוד יותר בכל עניני העבודה, כולל ובמיוחד - עבודת

רגליו, כולל העמדת כל הגוף, גם הראש, ועד לבחי' המקיף שעל הראש, כמבואר באגה"ק (ס"ג) בענין "כובע ישועה בראשו" שע"י מצות הצדקה.
(133) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
(134) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא שם.
(135) ראה שבת קה, ב. זח"ג קו, רע"ב. לקו"ת תבוא מב, ב. ובכ"מ.
(136) תהלים קט, כב.
(137) נחמי' ט, ח. וראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה.
(138) תניא רפי"ח.
(139) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר הי"ד.

(125) ואתחנן ד, ו.
(126) שבהם מונח רוב זמנו. ולא עוד, אלא שהתעסקותו בעניני קדושה היא מצד החינוך ע"י אחרים.
(127) אמור כג, מג.
(128) ראה ב"ח או"ח סתרכ"ה. ועוד.
(129) סוכה כו, א. וש"נ.
(130) שם יא, סע"ב. תו"כ ופירש"י עה"פ שם. טור ושו"ע ואדה"ז שם.
(131) משלי ט, ט.
(132) להעיר, שגם במצות הצדקה ישנו דבר והיפוכו (ע"ד הנ"ל בסוכה ובנדרים): מצות צדקה קשורה עם ממון, שלמטה מרגליו של אדם, כדו"ל (פסחים קיט, א. וש"נ) "היקום אשר ברגליהם, זה ממנו של אדם", אבל לאידך גיסא - "מעמידו על

- 1 ספירת העומר, והעבודה בכל עניניו של רשב"י, עד שגם אצלו נעשה הענין ש"יכול אני לפטור את כל
- 2 העולם כולו מן הדין" (מעין ודוגמת רשב"י)¹⁴⁰, אף שענין זה קשור עם דרגתו של רשב"י, "בני עליה"¹⁴¹,
- 3 ועד ש"אם חד הוא, אנא הוא"¹⁴¹ - הרי זה נמשך ונתגלה בבחינת "אחד" שבכל אחד ואחת מישראל,
- 4 ועל-אחת-כמה-וכמה בבחינת "יחיד" שבו, "יחידה לייחד"¹⁴².
- 5 ומזה באים גם לגאולה הכללית של כל בני ישראל, כולל גם גאולת השכינה, כמאמרו של רשב"י¹⁴³
- 6 "בכל מקום שגלו - שכינה עמהן ("שכינתא בגלותא"¹⁴⁴). . ואף כשהן עתידין להגאל - שכינה עמהן,
- 7 שנאמר¹⁴⁵ ושב ה' אלקיך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין
- 8 הגלויות".
- 9 ובפרט על-ידי ההוספה במצות הצדקה שמקרכת ומזרזת את הגאולה, עד לשלימות הקירוב והזריות
- 10 - "לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁴⁶.
- 11 ולכן, יתנו עתה שליחות-מצוה לכל אחד ואחת (האנשים הנשים והטף) כדי לתת לצדקה בפועל ממש,
- 12 "החיית את נפש העני"¹⁴⁷, כולל גם תוספת חיות בנוגע לעצמו - "החי יתן אל לבו"⁵ - "מחיה חיים יתן
- 13 לך חיים"¹⁴⁸, ועל-ידי-זה הוא מחיה גם את חלקו בעולם והעולם כולו, ועד לשלימות ענין החיים - חיים
- 14 נצחיים לנשמות בגופים למטה מעשרה טפחים, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 15 יד. ויהי-רצון שבקרוב ממש נזכה לשמוע את הציווי בפרשת השבוע "אמור אל הכהנים בני אהרן
- 16 גו'" - מהקב"ה בעצמו ("תורה חדשה מאתי תצא"¹⁴⁹), כל פרטי הציוויים לכהנים [כולל גם כל
- 17 בני-ישראל - כמו שכתוב במתן-תורה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"⁶⁹, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר
- 18 "תורה חדשה מאתי תצא"], מכיון ש"יראה כהן בציון", "משה ואהרן עמהם"¹⁵⁰, בבית-המקדש
- 19 השלישי, בהר הקודש, בירושלים עיר הקודש, בארצנו הקדושה, שתתפשט בכל הארצות¹⁵¹.
- 20 ועוד לפני-זה - ענין "זכרון תרועה" (בשיעור החומש היומי)¹⁵², שעיקרו ושלימותו - "תקע בשופר
- 21 גדול לחירותנו" (כפי שאמרנו זה-עתה בתפילת ערבית), בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 22 והעיקר - שכל זה נעשה תיכף ומיד, ובפועל ממש, "מראה באצבעו ואומר זה"¹⁵³, הנה הגאולה
- 23 האמיתית והשלימה, "הנה אלקינו זה גו' זה הרי קוינו לו"¹⁵⁴, והנה 'זה משה ואהרן', מכיון ש"הקיצו
- 24 ורננו שוכני עפר"¹⁵⁵, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בקרבם.
- 25 ורוקדים כולם יחדיו לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית-המקדש (עד
- 26 לקודש-הקדשים), ו"לא עיכבן כהרף עין", תיכף ומיד ממש.

(149) ישע"י כא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
 (150) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.
 (151) ראה ספרי דברים בתחילתו. יל"ש ישע"י רמז תקג. ועוד.
 (152) אמור כג, כד.
 (153) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו,
 ב.
 (154) ישע"י כה, ט.
 (155) שם כו, יט.

(140) ראה שיחת ש"פ אחו"ק ס"י.
 (141) ב"ר פל"ה, ב.
 (142) נוסח הושענות ביום ג' דחגה"ס.
 (143) מגילה כט, א.
 (144) זח"ג ד, ב. סו, א, עה, א. ועוד.
 (145) נצבים ל, ג.
 (146) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
 (147) ראה תנחומא משפטים טו.
 (148) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44 .

בס"ד משיחות ל"ג בעומר (ט"ו אייר – תענית שני תניינא) ה'תשמ"ח.

תרגום מאידיש

ברוך-הוא, נשמתי ביה אחידא, ביה להטא, ביה
אתדבקת¹¹.

מהלשון "כל יומין כו"¹² מובן, שבזה
התבטאה העבודה (העיקרית) של רשב"י כל ימיו
”בהאי עלמא” – להיות קשור עם הקב"ה¹³ (אלא
שבזמן הסתלקותו - הגיע רשב"י לשלימות
העבודה).

ומכיון שזהו סיפור בתורה (בזוהר), מובן שיש
בזה הוראה לכל אחד ואחד.

ואף-על-פי שרשב"י היה מ"בני עליה"¹⁴, עד
שאם אחד הוא "אנא הוא, דכתיב¹⁵ צדיק יסוד
עולם"¹⁶, ורוב בני אפילו אינם בדרגת רשב"י
("הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם, כרשב"י
ולא עלתה בידם"¹⁷) - וא"כ "מי הוא זה ואיזהו"¹⁸
שיכול להתדמות לרשב"י, וללמוד מעבודתו,
ובפרט העבודה ד"אתקטנא ביה בקוב"ה, ביה
אחידא כו", שאפילו רשב"י הגיע בשלימות לזה
רק בעת הסתלקותו -

מ"מ, מכיון שכל אחד יש בו כחו של רשב"י
[כמובן מזה שרשב"י הוא ניצוץ של משה רבינו¹⁹,

א. ל"ג בעומר הוא יום הסתלקות¹ ויום
הילולא² של רבי שמעון בן יוחאי.

וזהו גם אחד הטעמים על השמחה בל"ג
בעומר, כידוע שרבי שמעון בן יוחאי אמר של"ג
בעומר (יום הסתלקותו) הוא יום שמחתו³, ולכן
”מצוה לשמוח שמחת רשב"י⁴ ביום זה - יום
ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי
חייו” עולה למעלה⁵, ונתגלה ומאיר ”בבחינת גילוי
מלמעלה למטה כו” ופועל ישועות בקרב הארץ⁶,
ועל-דרך-זה חוזר ונשנה בכל שנה ביום זה⁷.

על-פי הידוע שמכל מאורע צריך יהודי לקחת
הוראה בעבודת ה', ועל-אחת-כמה-וכמה מדבר
הקשור ליהדות, תורה ומצוות (תורה מלשון
הוראה⁸) – צריך להיות גם לימוד והוראה בעבודת
ה' מל"ג בעומר, יום הילולא ויום שמחתו של
רשב"י ושל כל בני ישראל, על כל השנה כולה.

ויכולים ללמוד זאת מ"מעשיו ותורתו ועבודתו"
של רבי שמעון בן יוחאי, שמתגלים ומאירים ביום
ל"ג בעומר.

ב. מסופר בזוהר⁹, שביום הסתלקותו (ל"ג
בעומר) אמר רשב"י ("פתח רבי שמעון ואמר"):
”אני לדודי ועלי תשוקתו¹⁰, כל יומין דאתקטנא
בהאי עלמא, בחד קטירא אתקטנא ביה בקודשא-

(1) פ"ח שער ספה"ע פ"ז. ובכ"מ.

(2) אדרא זוטא - זח"ג רצא, סע"א. רצו, ב. וראה גם זח"א
ריח, סע"א. וראה ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י - בסה"מ
אתהלך לאזניא ע' א. סה"מ תקס"ד ע' קא. מאמרי אדמו"ר
האמצעי ויקרא ח"ב ע' תרסו ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' רסא ואילך.
סה"מ תרע"ח ע' רצא ואילך. ועוד.

(3) שער הכוונות ענין ספה"ע דרוש יב. פ"ח שם. וראה זח"ג
שם רפז, ב. רצא, סע"א.

(4) משנת חסידים מס' אייר פ"א מ"ו.

(5) אגה"ק סז"ק (קמו, א"ב). וראה סידור שער הל"ג בעומר
דש, ב"ג. ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י שבהערה 2.

(6) אגה"ק סכ"ח (קמח, א).

(7) ד"הימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט, כח), כפי
האריז"ל (ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד
להחיד"א פכ"ט).

(8) ראה זח"ג נג, ב. ועוד.

(9) אדרא זוטא - זח"ג רפח, א. רצב, א.

(10) שה"ש ז, יא.

(11) כן הובא בכ"מ בדא"ח (ראה לקו"ת תבוא מג, סע"א.
המשך תרס"ו ד"ה ויכולו (ס"ע מד ואילך). ועוד). והוא חיבור ב'
מאמרי רשב"י באדרא זוטא (שבהערה 9) "בחד קטירא אתקטנא
כו" ו"נשמתי ב' אחידא כו".

(12) וכן מובן ממה שאמר (זח"ג שם) "מסתכל הוינא כל יומא
בהאי קרא, דכתיב בה' תתהלל נפשי ישמעו עניים וישמחו,
והאידינא אתקיים קרא כולא, בה' תתהלל נפשי ודאי, דהא נשמתי
ב' אחידא ב' להטא ב' אתדבקת" - דאף שדווקא "האידינא
(בשעת הסתלקותו) אתקיים קרא כולא", אבל כיון ש"מסתכל
הוינא כל יומא בהאי קרא", מובן, שרשב"י השתדל כל ימיו
להגיע לדרגא זו, ובוודאי הגיע לזה (עכ"פ מעין זה) בחייו (אלא
שהשלימות בזה (ו"קרא כולא") נתקיים דוקא "האידינא").

(13) והדיוק "בחד קטירא" - ראה לקו"ת ואתחנן יב, סע"ב.
סידור עם דא"ח קסג, א. ועוד.

(14) סוכה מה, ב.

(15) משלי י, כה.

(16) זח"א רנה, סע"א.

(17) ברכות לה, ב.

(18) ע"ד מ"ש בתניא (פמ"ד - סג, א) בנוגע למשה רבינו.

(19) עמק המלך סב, ד. וראה גם סידור שם דש, ב. שז, ב.

ובכ"מ. וראה זח"ג קלב, ב.

35 אצל רשב"י היתה "תורתו אומנתו"²⁵ (ועד
36 שהדוגמא בש"ס ופוסקים²⁶ על "תורתו אומנתו"
37 היא מ"רשב"י וחבריו").

38 מצד סדר העולם (ע"פ תורה) יכול יהודי ללמוד
39 תורה, אבל אין זה "אומנתו"²⁷, "אומנתו" ע"פ
40 תורה יכולה להיות בשאר ענינים (לא בתורה)²⁸,
41 וגם אז הוא מאוחד בזמן הלימוד עם התורה
42 (וממילא עם "נותן התורה") ב"יחוד נפלא שאין
43 יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל כו"²⁹. אבל
44 מכיון שמתעסק גם בענינים אחרים, ועד שבהם
45 הוא "אומנתו" – לא ייתכן שהיחוד יהי בשלימות
46 (הגילוי) בכל היום כולו ובכל הענינים (אלא רק
47 בזמן הלימוד ובתורה שלומד).

48 משא"כ אצל רשב"י הי' החידוש, ש"תורתו
49 אומנתו": לא רק שלמד תורה כל היום כולו, אלא
50 ש"אומנתו" (הקשורה עם כל מציאותו) היא תורה.
51 ולכן נתאחד לגמרי ע"י הלימוד (ביחוד נפלא כו')
52 עם התורה ועם "נותן התורה"³⁰ – "אתקטנא ביה
53 בקוב"ה, ביה אחידא כו"³¹.

54 ה. ההוראה הראשונה שישנה מזה, וכל אחד
55 יכול ללמוד זאת מעבודת רשב"י – בלימוד התורה
56 שלו:

57 אע"פ שרוב ישראל אינם בדרגת "תורתו
58 אומנתו" במשך כל היום כולו ("הרבה עשו כרבי
59 ישמעאל ועלתה בידם, כרשב"י ולא עלתה בידם")
60 – מ"מ, נותן ה"רשב"י שבכל אחד" את הכח,
61 שעכ"פ בשעות אלו שלומד תורה יהי' מונח לגמרי
62 בזה באופן ש"תורתו אומנתו", שמתאחד לגמרי
63 ("ביה אחידא"), ושום דבר אינו יכול לבלבלו, כי
64 כאשר לומד תורה – הדברים המבלבלים אינם
65 תופסים מקום אצלו.

1 וכל אחד יש בו בחינת משה²⁰, הפועל אצלו עד
2 למעשה בפועל²¹] – יכולים ללמוד ממנו ולקחת
3 נתינת-כח לפעול עכ"פ "אפס קצוהו ושמץ מנהו"¹⁸
4 מהדרך והצינור החדש שרשב"י פתח ("פתח²² רבי
5 שמעון כו' כל יומין דאתקטנא כו'") – ועד שיהי'
6 אצלו (מעין ד) "כל יומין כו' אתקטנא ביה
7 בקוב"ה, ביה אחידא, ביה להטא, ביה אתדבקת",
8 עכ"פ בנוגע לתוצאות שבאות מזה.

9 ג. ויש לומר הענין בזה:
10 הקב"ה ברא את העולם – ואת האדם בפרט –
11 באופן כזה, שמלכתחילה הוא (בגלוי) דבר "נפרד"
12 מתורה ומצוות, ועליו להתחנך ואח"כ לבחור
13 ברצונו ובבחירתו את דרך התורה והמצוות.

14 ולכן, כאשר כבר מקיים בפועל תומ"צ – יכול
15 להיות שמקיימן בשלימותו, הוא לומד תורה
16 ומקיים מצוות, אבל הוא (ונותן ה)תורה ומצוות,
17 נשארים שני דברים נפרדים: יש "אני" ויש "קוני".
18 זאת-אומרת שמורגש (גם בשעה שהוא משמש את
19 קונו) שיש מציאות של אדם "אני", והוא (האדם)
20 משמש את קונו.

21 ועאכו"כ לא בזמן הלימוד וקיום המצוות, אלא
22 כאשר הוא עוסק במשאו ומתנו כו', מורגשת עוד
23 יותר מציאותו.

24 עבודת רשב"י (באופן ד"כל יומין כו' אתקטנא
25 ביה בקוב"ה כו' ביה אחידא, ביה להטא, ביה
26 אתדבקת") פעלה חידוש, והכניסה כח בעבודת כל
27 אחד, שבנוסף לעבודת ה' בקיום התומ"צ בתכלית
28 השלימות, יכולה לחדור בכל מציאותו, ש"כל
29 יומין" יהיו אצלו מעין "ביה אחידא כו'", שיהי'
30 מקושר ומאוחד עם הקב"ה [ועד מעין ודוגמת
31 רשב"י, שכל מציאותו היתה סימן על הקב"ה, כמו
32 שאמר²³ – "אנא סימנא בעלמא"²⁴].

33 ד. ענין זה מודגש לכל לראש – בלימוד התורה
34 של יהודי:

(20) תניא רפמ"ב. מברכות לג, ב.

(21) "ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאבה אותו
ולעבוד את ה' אגו' לשמור את מצוות ה' גו'" (עקב י, יב).

(22) ראה ד"ה כי כאשר השמים תרע"ח. ובכ"מ.

(23) זח"א רכה, א. וראה סה"מ תקס"ד ע' קי. אוה"ת ויחי
שנט, א ואילך. המשך תרס"ו ע' קנט. סה"מ תר"ח ע' מג. ועוד.

(24) ועד שנאמר "מאן פני האדון ה', דא רשב"י" (זח"ב לח,
א. נתבאר בסה"מ תקס"ד שם. תרנ"ה ע' נב ואילך. ועוד).

(25) שבת יא, א.

(26) שבת שם. טוש"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קו. הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ד ס"ד-ה.

(27) ואדרבה – הרבה עשו כו' ישמעאל ועלתה בידם, כרשב"י
(תורתו אומנתו) ולא עלתה בידם, כנ"ל בפנים.

(28) ראה קידושין פב, א (במשנה).

(29) תניא פ"ה.

(30) ומטעם זה – גם בתורה עצמה – חיבר רשב"י נגלה דתורה
ופנימיות התורה (ראה המשך תרס"ו שבהערה הבאה).

(31) ראה המשך תרס"ו שם ס"ע מה ואילך (שמקשר "ביה
אחידא" עם "תורתו אומנתו" של רשב"י). וראה גם לקו"ת תבוא
מג, א. אוה"ת פינחס ע' א'קכב.

30 אלא בהם עצמם "דעהו"³⁹, שבדרכים שהאדם הולך
 31 בהם בחיי היום-יום, בהם עצמם "ידע" את השי"ת.
 32 כמו לדוגמא באכילה: נוסף לזה שאכילתו היא
 33 "לשם שמים", בכדי שיהי' לו כח לעבוד את
 34 השי"ת – הוא יודע שזה גופא מה שמקבל כח
 35 מהאכילה, הרי זה מצד הניצוץ האלקי שיש במאכל
 36 [כפירוש האריז"ל⁴⁰ עה"פ⁴¹ לא על הלחם לבדו
 37 יחי' האדם, כי על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם,
 38 שזה שהלחם מזין ומחי' את האדם, אין זה "הלחם
 39 לבדו", אלא ה"מוצא פי הוי'" שיש בלחם].

40 ועד"ז בכל עניני הרשות, "בכל דרכיך", שבהם
 41 גופא יודע את הקב"ה.

42 ובכללות - עי"ז שמתבונן (בתורת הבעש"ט⁴²),
 43 שכל פרט שבעולם, וכל אדם, וכל דרכיו שהולך
 44 בהם - מתהווים בכל רגע ורגע מחדש מהשי"ת.
 45 ובנוסף להתהוות כל הבריאה כולה, הקב"ה גם
 46 משגיח עליהם בהשגחה פרטית⁴³, ועד גם על פרט
 47 שבפרט (אפילו על העלה המתגלגל ומתהפך מצד
 48 אל צד).

49 ובפרטיות - שבכל פרט של "דרכיך", מוצא
 50 ענין ב"דעהו", ידיעת ה'. ועד"ז תורת הבעש"ט⁴⁴
 51 שמכל דבר (אפילו פרט הכי קטן) שאדם רואה או
 52 שומע, צריך ללמוד הוראה בעבודת ה' - "דעהו".
 53 החל מתחילת היום: מיד כשניעור משנתו⁴⁵,
 54 ואינו יכול עדיין ללמוד תורה⁴⁶, הרי מיד
 55 כשמרגיש שהוא חי, שזהו חלק מ"דרכיך"
 56 (מציאות האדם) – הוא מודה להקב"ה, "מודה אני
 57 לפניך כו' שהחזרת בי נשמת".

58 ועד"ז במשך כל היום, כל פרט ופרט שבפרט
 59 מ"דרכיך", גם בימי החול כאשר עסוק בעניני חול,
 60 אינו נשאר הפרט נפרד ונבדל בפ"ע, אלא על-ידי
 61 כל אחד מהם נפעל "דעהו".

1 והלימוד הוא באופן שמרגיש שהתורה היא
 2 "תורתו" (בפירוש -) של הקב"ה, "נותן התורה"
 3 (כי יש אצלו ה"ברכה בתורה תחילה")³².

4 כולל במיוחד - בלימוד תורתו של רשב"י,
 5 פנימיות התורה (מתחיל מ"האי חיבורא דילך,
 6 דאיהו ספר הזוהר"³³), כפי שהיא מתבארת באופן
 7 ד"תפרנסון מיניה"³⁴ בתורת חסידות חב"ד, וגם -
 8 לימוד נגלה דתורה ביחד עם פנימיות התורה, שעל
 9 זה ישנו הכח של רשב"י, שחיבר נגלה דתורה
 10 ופנימיות התורה³⁵.

11 ועד"ז כשמקיים מצוה – נעשה היהודי דבר
 12 אחד עם המצוה ועם נותן המצוות. ז.א. שבנוסף
 13 לזה שמקיים מצוה בפועל, ניכר עליו איך שזה
 14 חודר בו לגמרי, ועושה אותה מתוך חיות ותענוג
 15 וכיו"ב, כדבר שהוא חלק מחיותו ומציאותו.

16 ו. בנוסף לזה, ישנו לימוד שני מ"ביה אחידא
 17 כו'" בעבודת רשב"י – בנוגע לשאר שעות היום,
 18 כשעוסק בדברי הרשות, שגם אז צ"ל מעין "ביה
 19 אחידא כו'":

20 בעבודה בדברי הרשות עצמם, ישנן שתי דרגות
 21 (ע"ד שתי דרגות הנ"ל בלימוד התורה וקיום
 22 המצוות: שהאדם ותומ"צ הם שני דברים נפרדים,
 23 או שהם דבר אחד):

24 (א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁶, ש"כל
 25 מעשיך" (כמו אכילה, שתיה, שינה, משא ומתן)
 26 עושה לשם שמים, עם כוונה שזה יביא אח"כ
 27 לעבודת ה'.

28 (ב) "בכל דרכיך דעהו"³⁷, שבכל הדרכים של
 29 האדם ("דרכיך") נעשה "דעהו", לא לשם "דעהו"³⁸,

(32) ראה נדרים פא, א. ב"מ פה, ריש ע"ב. ב"ח או"ח סמ"ו.
 וראה רבינו יונה - הובא בר"ן נדרים שם. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס
 מז.

(33) זח"ג קכד, ב.

(34) לשון תקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת ה'מקדש מלך'
 לספרו. 'כסא מלך' לתקו"ז שם. ועוד.

(35) ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה.

(36) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טוש"ע
 או"ח סרל"א.

(37) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטוש"ע שם.

(38) כפירוש מצו"ד משלי, שם: בכל ענין דע את ה', ר"ל תן
 דעתך לחשוב לעשות מעשיך למען יבוא בדבר תועלת לקיים דבר
 ה'. אבל מפשטות לשון הכתוב "בכל דרכיך דעהו", מובן
 שה"דעהו" הוא "בכל דרכיך" עצמם.

(39) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. ועוד.

(40) ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב.

(41) עקב ח, ג.

(42) הובא בשעה"ה פ"א.

(43) ראה כתר שם טוב הוספות סקכ"ו ואילך.

(44) ראה כש"ט שם סקי"ט ואילך.

(45) סידור אדה"ז בתחילתו.

(46) טוש"ע ושו"ע אדה"ז ס"א ס"ו.

ועד ש"תכלית הידיעה שלא נדעך⁵¹, כולל
 הפירוש בזה - שתכלית הידיעה היא הדרגה ש"לא
 נדעך⁵², שיהודי כפי שנמצא במציאותו ("דרכיך",
 הדרכים שלך, ודרכים לשון רבים), מתקיים
 ומתאחד עם הקב"ה.
 ולהוסיף, שה"דעהו" שצ"ל "בכל דרכיך" אינו
 ידיעה בעלמא, אלא באופן של דעת ("דעהו"),
 מלשון "התקשרות והתחברות (ע"ד "אתקטנא"),
 שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד, ויתקע
 מחשבתו בחוזק בגדולת אין-סוף ברוך-הוא כו"⁵³,
 ז.א. שזה חודר את כל מציאותו, ועד שנעשה דבר
 אחד, "ביה אחידא".

(51) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב סוף פ"ל.
 של"ה קצא, ב.
 (52) ע"ד הפירוש ב"ידעתי הייתי" בניחותא (ראה ס'
 השיחות ה'ש"ת ע' 26 ואילך. וראה סה"ש תש"ה ע' 85. תש"ג
 ע' 63. שיחת ש"פ אחו"ק ש.ז. לקו"ש חכ"ז ע' 263 הערה 26).
 (53) תניא ספ"ג.

ז. ויש להוסיף, שמעלת "בכל דרכיך דעהו" על
 "כל מעשיך יהיו לשם שמים" היא (נוסף לזה
 שב"דרכיך" גופא יודע אלקות) גם בנוגע למדריגה
 שהוא יודע: ידיעתו היא (לא רק בדרגת "שמים",
 אלא) בהקב"ה עצמו⁴⁷. כפירוש הפשוט ב"דעהו"
 — דע אותו⁴⁸, עצמותו ית'⁴⁹ ("אמיתת המצאו"⁵⁰).

(47) ויש לומר, ששני ענינים אלו קשורים זב"ז: "שמים" הם
 המדות דו"א (לקו"ת פרשתנו לד, ב. ובכ"מ), ומכיון שלגבי
 המדות יש נתינת מקום לנבראים, לכן נרגשים הם למציאות,
 ובמילא העבודה היא רק "לשם שמים": משא"כ לגבי עצמות
 או"ס שלמעלה מלהיות מקור לנבראים - מציאות הנבראים
 עצמה היא אלקות, ולכן העבודה היא "בכל דרכיך דעהו",
 (48) להעיר ש"בכל דרכיך דעהו" בא בהמשך למש"כ לפנ"ז
 (פסוק ה) "בטח אל הוי'", דהוי' הוא שם העצם (פרד"ס שי"ט.
 מור"נ ח"א פס"א ואילך).
 (49) להעיר מהמבואר לעיל, ש"בכל דרכיך דעהו" הוא ע"י
 ההתבוננות בחידוש יש מאין בכל רגע - והרי החידוש יש מאין
 הוא רק בכח העצמות (אגה"ק ס"ב).
 (50) וכלשון הרמב"ם בריש ספרו: לידע שיש שם מצוי ראשון
 כו' אמיתת המצאו כו'.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אייר, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מוהרניץ שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מר"ח אייר ומכתב הקודם לו ודיו"ד ניסן, ות"ח על הבשוי"ט
 שהלימודים הם בסדר והתלמידים לומדים כדבעי, והשי"ת יצליחם ויצליחו לראות פרי טוב בעמלו
 מתאים לרצון ולברכת נשיאינו הקי' נשיאי ישראל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ופ"ש כל הת' שיחיו.

ת"ח על רשימת הת' חוזרי דא"ח ברבים. וחבל שהחזרה היא פ"א בכמה שבתות, - ובטח ניצלו
 ימי חה"פ שהם בביתם שיחזרו בסביבה החדשה.

בענין שילמדו אחדים מהת' אומנות שו"ב, מפני מצבם וכשרונם המתאים לזה - אם כן הוא
 דעת ההנהלה, על אתר, נכון הוא, ובלבד שיהי' אצלם גם שיעור בגפ"ת...

הוספת זמן לימוד דא"ח של הת' ממרוקו - נכון הוא במאד, אבל צ"ל: א) הוספה לפי ערך
 בכמות. ב) שתבוא באתדל"ת של הת'. ועיי' קנאת סופרים בטח יש לסדר זה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר־בחוקותי, מברכים החודש סיון ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- א. בתחילת¹ הסדרה נאמר²: "וידבר הוי' אל משה בהר סיני גו' ושבתה הארץ שבת להוי'". ומפרש רש"י בשם 'תורת כהנים'³: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני".
- וצריך להבין: מדוע הלימוד "בהר סיני" הוא במצות שמיטה דוקא, הרי הלימוד היה יכול להכתב במצוה אחרת (שבה נמנים הפרטים), ומאותה מצוה היינו למדים על כל המצוות שכל דקדוקיהן נאמרו מסיני?
- בפשטות יש לומר: כיון שמצות שמיטה נאמרה בכללות בפרשת משפטים (לאחר מתן־תורה) — "והשביעית תשמטנה ונטשתה"⁴, ובפרשת בהר חוזרת ונשנית בדרך פרט. אבל אין זה מספיק, כי ישנן עוד מצוות שנאמרו בפרשת משפטים.
- וביותר יוקשה: מצוה שממנה למדים על כל המצוות — היתה צריכה להיות מצוה כללית, ומדוע נבחרה מצות שמיטה, שלכאורה היא מצוה פרטית, ויש בה כמה וכמה הגבלות: נוהגת רק בזמן שהיובל נוהג; ואפילו להדעות שנוהגת גם בזמן הזה — הרי זה לדעת רוב הפוסקים רק מדרבנן⁵. זוהי הגבלה בזמן. ויש בה גם הגבלה במקום: בארץ ישראל דוקא ולא בחוץ־לארץ⁶.
- ולכן בהכרח לומר, שמצות שמיטה היא מצוה כללית במובן ידוע, כפי שיתבאר לקמן.
- ב. בהמשך הכתוב נאמר⁷: "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך גו'". ולכאורה, למה הוצרך הכתוב לומר זאת — כיון שאין זה ציווי אלא ענין של רשות, מהיכי תיתי שיהיה אסור, שהוצרך לומר "שש שנים גו'"? —
- ובהכרח לומר, שגם "שש שנים תזרע שדך גו'" נכלל בענין מצות שמיטה. המצוה היא לא רק "ובשנה השביעית שבת שבתון"⁸, אלא גם "שש שנים תזרע גו'" הוא חלק מהמצוה.
- ענין זה הוא בשני אופנים:
- (א) זהו הכנה למצות שמיטה: בכדי שיוכלו לקיים "ובשנה השביעית שבת שבתון" — הרי זה על־ידי ההכנה ד"שש שנים תזרע גו'".
- (ב) זהו התכלית של מצות שמיטה: תכלית הכוונה ד"שבתון" שבשנה השביעית היא — בכדי שלאחרי־זה יהיה "שש שנים תזרע גו'".
- ג. ענין השמיטה כפשוטו הוא, שבשנה השביעית צריך להיות שבתון לארץ — "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וגו'". בשנה השביעית צריך להיות "שבתון" בכל עניני מלאכות הארץ שמהם עושים לחם וכו' שעליו יחיה האדם.
- "וכי תאמרו מה נאכל" — על כך עונה התורה: "וצויתי את ברכתי גו' ועשת את התבואה לשלש השנים"⁹.

רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ט (לפי' הב"י יו"ד ששל"א בתחלתו — וראה כס"מ שם פ"ט ה"ב). טויו"ד שם. חינוך מצוה פד.

(6) קידושין לו, ב. רמב"ם שם פ"ד הכ"ה. טור וחינוך שם.

(7) כה, ג.

(8) שם, ד.

(9) שם, כ"בא.

(1) מכאן עד סוס"ח — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"א ע' 273 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) ר"פ בהר.

(3) עה"פ.

(4) כג, יא.

(5) ירושלמי בפ' השולח. הובא ברש"י ובתוס' גיטין לו, א.

- 1 תוכן ענין מצות שמיטה הוא: תובעים מיהודי שאחת לשבע שנים ייפרד מכל הענינים הארציים,
- 2 הצרכים הארציים, שלא יהיה לו עסק עם מלאכות הארץ הקשורות עם הלחם שעליו יחיה האדם, ויסמוך
- 3 לגמרי על הקב"ה, שיתן לו פרנסתו למעלה מהטבע.
- 4 אין זה סדר עבור כל הזמנים. רוב הזמן – בכמות – צריך יהודי להתעסק עם עניני העולם, בשביל
- 5 עבודת הבירורים. והרי זהו ענין התהוות העולם על-ידי שם "אלקים", בגימטריא "הטבע"¹⁰, בכדי
- 6 שהאדם יעסוק על-פי תורה בעניני הטבע, ועל-ידי-זה יברר ויזכך את עניני הטבע.
- 7 אבל בזמנים מסויימים תובעים מיהודי ש"יצא" מן העולם. הגם שצריך לבררו, הנה בזמן מן הזמנים
- 8 צריכה להיות התנועה להעמיד את עצמו למעלה מן העולם.
- 9 ד. שני ענינים אלו תלויים זה בזה:
- 10 כדי שתהיה התנועה להעמיד את עצמו למעלה מהעולם, "ושבתה הארץ שבת להוי'", היה הוה ויהיה
- 11 כאחד¹¹, למעלה משם אלקים בגימטריא "הטבע" – הרי זה על-ידי העסק בעניני העולם על-פי תורה.
- 12 וזהו האופן הראשון, ש"שש שנים תזרע שדך גו'" – שהפירוש "תזרע שדך גו'" הוא, שבשדה נזהר
- 13 הוא בכל הענינים על-פי שולחן ערוך, כמו כלאים וכו' – הוא הכנה ל"ובשנה השביעית".
- 14 האופן השני: בכדי שיוכל להיות הבירור בעניני העולם, הרי זה דוקא על-ידי-זה שמזמן לזמן מעמיד
- 15 את עצמו בעבודתו למעלה לגמרי מהעולם. ואז, גם כשבא אל העולם, הרי לא זו בלבד שאינו נגרר ("ער
- 16 ווערט ניט אַריינגעשלעפּט") בתוכו, אלא אדרבה – הוא עושה מהעולם גופא כלי לאלקות.
- 17 וכמו שכתוב בקונטרס 'עץ החיים'¹², שכדי לאחוז במדריגת "יחודא תתאה" כדבעי, צריך להיות
- 18 ההרגש, בכללות על-כל-פנים, של "יחודא עילאה".
- 19 וזהו האופן השני: "תזרע שדך גו'" הוא התכלית, אבל אי-אפשר שיהיה בירור העולם, אלא כאשר
- 20 ישנה גם תנועת ההפשטה מהעולם.
- 21 ה. באופן כזה מצינו גם בענין השבת וששת ימי החול.
- 22 בששת ימי השבוע ישנה עבודת הבירורים, "ששת ימים תעבוד"¹³, אבל בשבת – בורר אסור. ולכן
- 23 נאמר בנוגע לשבת "ויכל אלקים"¹⁴ – שמסתיימים ההעלמות דשם אלקים, ומאיר שם הוי' שלמעלה
- 24 מהטבע¹⁵. ושני ענינים אלו דשבת וחול תלויים, כאמור, זה בזה.
- 25 ו. באמת יש מעלה בשמיטה על שבת: שבת – אסור ב"עובדין דחול", ואז עומד האדם למעלה
- 26 מהעולם, ואין לו קשר עמו. מה-שאין-כן בשמיטה – מותר לעשות שאר עניני "עובדין דחול", והיינו,
- 27 שנמצא בתוך העולם, ואף-על-פי-כן "ושבתה הארץ שבת להוי'": לא עבודת הבירורים שבשם אלקים,
- 28 אלא "שבת להוי'" שלמעלה מהעולם, אף שנמצא בתוך העולם. בעולם גופא – ממשיך הוא את שם
- 29 הוי' שלמעלה מהעולם לגמרי.
- 30 וזהו על-דרך הפירוש על-פי תורת הבעל-שם-טוב: "ושבתה הארץ" – שביתה וביטול בארץ¹⁶;
- 31 מחדירים שביתה בענינים הארציים גופא.
- 32 ז. ובזה יובן גם כן מה שכתוב בפירוש רש"י על הפסוק "שבת להוי'": "לשם ה' כשם שנאמר בשבת
- 33 בראשית"¹⁷.

(13) יתרו כ, ט. וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 8. לעיל ע'
117 הערה 7. וש"נ.
(14) בראשית ב, ב. וראה לקו"ש פרשתנו (בהר) מב, ג. ובכ"מ.
(15) ראה לקו"ש ח"א ע' 270.
(16) ראה תולדות יעקב יוסף ר"פ בהר.
(17) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 108 ואילך.

(10) פרדס ש"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל
– קבא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו.
ובכ"מ.
(11) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז
(פב, א).
(12) פ"ז ואילך.

לכאורה, מה מחדש כאן רש"י? – אבל לפי האמור לעיל מוכן: כיון שבשמיטה מותר לו לעשות "עובדין דחול", להתעסק עם העולם – היה מקום לחשוב שאיסור החרישה והזריעה בשמיטה אינו ענין של "הוי" שלמעלה מהעולם, אלא ענין של עבודת הברורים, ועל־דרך המצוות ד"ש שנים תזרע גו", שענינם בירור בעולם גופא, לא למעלה מהעולם;

על כך אומר רש"י, שזהו ענין של "לשם הוי" כשם שנאמר בשבת בראשית". זהו ענין של שביתת הארץ שממנה תצא לחם, עיקר חיות האדם; זוהי הפשטה מהעולם, כשם שהוא בשבת בראשית. ואילו ההיתר לעשות "עובדין דחול" אחרים – הרי זו מעלה נוספת – שב"עובדין דחול" גופא מחדירים את אור הוי' שלמעלה מהעולמות לגמרי¹⁸.

ח. על־פי־זה יובן גם כן שמצות שמיטה היא מצוה כללית: זהו התוכן של כל המצוות, אלא שבמצות שמיטה הרי זה בגילוי.

אדמו"ר הזקן מבאר בתניא¹⁹ ש"עסק התורה ומצות והתפילה הוא גם כן ענין מסירת־נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף כו' שאינה מהרהרת בצרכי הגוף אלא מחשבתה מיוחדת ומלובשת באותיות התורה והתפילה", כלומר, שבשעת עסק התורה ומצוות והתפילה, צריך להיות ההרגש כאילו הוא עומד כבר לאחר יציאת הנפש מהגוף, "אליך הוי' נפשי אשא"²⁰.

לאידך גיסא, תובעים ממנו שכל מצוה יקיים כתיקונה, עם הגבלותיה בזמן ומקום, ועם כל הדקדוקים שבכל מצוה, שהם הם הגבלות העולם.

כלומר, שענין המצוות הוא: יש לקחת את התנועה ד'מסירת נפש', הפשטה מגוף וגשמיות, ובתנועה זו גופא לקיים את המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה; המשכת בלי־גבול בגבול.

אלא שבסתם מצוות ענין זה הוא בהעלם, ונרגש רק באופן קיום המצוות. אבל בשמיטה ענין זה הוא בגלוי, ונרגש במצוה עצמה.

ט. המשך השיחה – שהכח לחיבור ב' הפכים אלו (גשמיות ואלקות) הוא מהר סיני, "דמכין מכל טוריא"²¹, חיבור ב' ההפכים דהגבהה ושפלות בעבודה²², ולכן נאמר דוקא במצות שמיטה "בהר סיני"; וזהו "משה קבל תורה מסיני"²³, שהטעם שקבלת התורה היתה על־ידי משה הוא לפי שבמשה עצמו היו ב' הפכים אלו²⁴ – הוגה על־ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק א עמוד 276 ואילך²⁵.

* * *

י. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' להבין ענין ספירת העומר.

* * *

יא. מתן־תורה²⁶ היה בחודש סיון, חודש השלישי. ומזה מוכן שהתורה קשורה עם "שלישי", שהרי נוסף לכך שכל הענינים, ובפרט עניני תורה ומצוות, הם בהשגחה פרטית, הרי הקישור דחודש השלישי עם מתן־תורה מפורש בדברי רבותינו ז"ל²⁷ – "אוריאן תליתאי לעם תליתאי . . . בירחא תליתאי".

(18) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 108.

(19) פמ"א (נח, א).

(20) תהלים כה, א. פו, ד. וראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא שם (ע' רעג).

(21) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים סח, יז.

(22) וכמו בגשמיות, שהתכלית אינה להיות עני ועי"ז להיות שפל בעיני עצמו, אלא כוונתו של הקב"ה היא – שיהי' לישראל כל צרכיהם בבני חיי ומזוני רוחי ("הרי"), ואעפ"כ יהיו בתכלית הביטול והשפלות ("מכין"). ועד"ז בנוגע לכללות העבודה – שגם בהיותו עשיר בגשמיות, הרי בשעת העסק בגשמיות גופא עליו לעשות מהגשמיות כלי לאלקות (חיבור ב' ההפכים שבמצוות).

(23) אבות בתחלתה.

(24) וכדאיתא במפרשים (ראה "ביאורים לפרקי אבות" (קה"ת תש"ס) ח"א ס"ע 28 ואילך. וש"נ) שמושה למד מהר סיני את ענין הביטול. ועד"ז בנוגע לכל "מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", שעליו להיות בבחי' הביטול דסיני, ואזי זוכה הוא שחידושיו יהיו מאלו שנאמרו למשה מסיני (ראה מגילה יט, ב. ועוד).

(25) בשילוב עם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשט"ז.

(26) מכאן עד סוסי"ד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באדינת), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 301 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(27) שבת פח, א.

- 1 ואינו מוכן: מהי המעלה בחודש "שלישי" דוקא? ובפרט שכל ענין התורה הוא להמשיך ולגלות
- 2 בעולם את הענין ד"הוי' אחד"28 על־ידי "תורה אחת"29, ואם כן, הרי מעלת התורה היא באחדות, ולא
- 3 בשלשה?
- 4 יתירה מזו: השייכות לחודש השלישי היא בעיקר לתורה, כלשון רבותינו ז"ל: "אוריגן תליתאי כו' בירחא תליתאי".
- 5 מצוות — היו גם קודם מתן־תורה, כמו מצוות בני־נח, מצות מילה והמצוות שנצטוו במרה. ואף
- 7 שאינן שוות אפילו לאותן המצוות עצמן כפי שניתנו בסיניא30, מכל־מקום, ענין המצוות בכלל על־כל־פנים
- 8 היה גם קודם לכן. עיקר החידוש בחג השבועות שבחודש השלישי היה — מתן־תורה.
- 9 מעלת התורה על המצוות מבוארת בתניא31, שעל־ידי המצוות נעשים מרכבה לאלקות, שמרכבה
- 10 בטלה לגבי הרוכב, אבל אינה דבר אחד עם הרוכב; אבל על־ידי תורה נעשית אחדות ממש עם הקב"ה.
- 11 ועל־פי־זה אינו מוכן עוד יותר: איך יתכן שהתורה, שעל־ידיה נעשים דבר אחד עם הקב"ה, ניתנה
- 12 בחודש השלישי דוקא?
- 13 יב. וביאור הענין32:
- 14 התכלית היא אמנם אחדות, ולא שניות חס־ושלום. אבל מתי האחדות היא אמיתית, ואחדות שהיא
- 15 באה לידי מבחן־נסיון — כאשר יודעים אודות מציאות אחרת, ואף־על־פי־כן אוחזים במדרגת אחדות
- 16 אמיתית. אם לא יודעים כלל אודות מציאות אחרת — אין עדיין ראייה שהאחדות שבה אוחזים היא
- 17 אמיתית; עדיין לא יודעים מה יהיה עמו כשייוודע לו אודות מציאות אחרת.
- 18 וכידוע33 המשל על ענין ירידת הנשמה למטה, מבין מלך שרוצים לנסות עד כמה חזקה התקשרותו
- 19 אל המלך34, מסלקים אותו מהיכל המלך ומוליכים אותו משם למקום רחוק, בין אנשים שפלים, וכאשר
- 20 הוא מתנהג גם שם כבן מלך — אזי רואים שהוא באמת קשור עם אביו, המלך.
- 21 וכן הוא בעניננו: כשאדם בא למקום של שניות, והוא נתקל בענין הפכי, והדבר אינו מעכב את
- 22 האחדות אצלו — אזי רואים שהוא באמת מאוחד.
- 23 ובזה גופא ישנם שני אופנים: (א) הוא מבטל את המציאות ההפכית, שלא מתחשב עמה לגמרי35; (ב)
- 24 הוא עושה ממציאות זו גופא כלי לאלקות.
- 25 האחדות באופן הב' היא עמוקה יותר, אמיתית יותר. כאשר רק מבטלים את המציאות ההפכית — הרי
- 26 עדיין ישנה מציאות הסותרת ומנגדת לאחדות, אלא שאין מתחשבים עמה. אבל כאשר האחדות חודרת
- 27 כל־כך עד שכל מציאות נעשית בעצמה כלי לאחדות — אזי האחדות היא אמיתית.
- 28 יג. ג' התנועות האמורות הם בג' החדשים, ניסן, אייר וסיון36:
- 29 ניסן הוא חודש הראשון. בניסן היא יציאת מצרים, "שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה"37,
- 30 גילוי מלמעלה שאין לו שום שייכות למטה. "כי ברח העם"38 — בורחים מהכל ונדבקים באלקות.
- 31 אייר הוא חודש השני. בכל החודש סופרים ספירת העומר39 — בירור המדות דנפש הבהמית. עוסקים

(מוגה).

(35) ובאופן זה יש אצלו ב' תנועות: אחדות הוי', וההתעסקות עם מציאות העולם כדי לבטלו, כדי שיוכל לעמוד בהתקשרותו באלקות; משא"כ במצב שאינו יודע כלל ממציאות העולם, שאז יש בו רק תנועה אחת — אחדות הוי' (מהנחה בלתי מוגה). (36) ראה גם לקו"ש ח"א ס"ע 263 ואילך. (37) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו". (38) בשלח יד, ה. וראה תניא ספלא". (39) משא"כ בחודש ניסן וסיון, שספירת העומר אינה בכל ימי החודש (מהנחה בלתי מוגה).

(28) ואתחנן ו, ד.

(29) לשון הכתוב — בא יב, מט. ועוד.

(30) ראה פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז: ושים לבך על העיקר הגדול כו'.

(31) פכ"ג ובהערות הצ"צ שם (קיצורים והערות ע' קד ואילך). וראה גם שם פ"ד ופ"ה.

(32) ראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח סיון דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"כ ע' 16 ואילך). וש"נ.

(33) ראה המשך תרס"ו ס"ע שפ ואילך. וראה גם תו"מ ח"ט ע' 53. וש"נ.

(34) וגם לגלות את תוקף התקשרותו אל המלך (מהנחה בלתי

ב"מטה" – שניות – ומבררים אותו. אבל המציאות היא עדיין מציאות, ולא אלקות. זהו גם הרמז בשם החודש – אייר, ראשי־תיבות: אברהם יצחק יעקב רחל⁴⁰, ד' רגלי המרכבה, שענין המרכבה הוא רק ביטול לרוכב, ולא יחוד.

סיון הוא החודש דמתן־תורה⁴¹, חודש השלישי. נוטלים את ב' הענינים, מעלה ומטה⁴², ועושים מהם ענין שלישי, שהוא למעלה משניהם – אמיתית האחדות וההתכללות באלקות.

יד. ולכן ניתנה תורה בחודש השלישי, כי ענין התורה הוא אחדות. כאשר מקיימים מצוה, מבטלים אמנם את המציאות הפרטית בשביל המצוה, אבל אין נעשים דבר אחד עמה. אבל בתורה – הרי שכל האדם מיוחד⁴³ עם חכמתו ורצונו של הקב"ה. וזהו הענין דשלישי: הוא נוטל את שכלו שלו ואת חכמתו של הקב"ה, ועושה משניהם דבר אחד – "כולא חד"⁴⁴.

וזהו גם כן מה ש"משה קבל תורה מסיני"²³: המצוות ניתנו גם במרה, אבל התורה – "מסיני" דוקא, כי ענינו של סיני הוא "דמכין מכל טוריא"²¹, איחוד ב' ההפכים⁴⁵, ואיחוד זה נתגלה בתורה דוקא.

* * *

טו. דובר לעיל במאמר⁴⁶ בענין קריאת פרשת בחוקותי קודם עצרת⁴⁷, ולאחריה קורין פרשת במדבר, כדי להפסיק בין התוכחה למתן־תורה⁴⁸.

ויש לומר בביאור הסדר בקריאת ב' פרשיות אלו:

בנוגע לפרשת בחוקותי – מבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁹ בארוכה, שכל עניני התוכחה "לפי האמת אינם רק ברכות". הענינים דהיפך הברכה – הם רק בנוגע לנפש הבהמית ויצר הרע, אבל בנוגע לנפש האלקית – הרי הם עניני ברכות.

ותוכן הענין בזה – שעל־ידי בירור המדות דנפש הבהמית ודחיית היצר־הרע, נעשית תוספת עליה בנפש האלקית. וכמו שנתבאר במאמר⁴⁶ בענין "קוממיות"⁵⁰, ב' קומות⁵¹, שעל־ידי בירור נפש הבהמית ישנן ב' הקומות: קומת נפש הבהמית עצמה, והעליה שנעשית על־ידיה בקומת נפש האלקית.

ולכן קורין פרשה זו קודם מתן־תורה, כיון שהענין ד"קוממיות" הוא הכנה למתן־תורה, כמו שנתבאר במאמר⁴⁶ שבשביל הענין דמתן־תורה צריכים להיות ב' הקומות.

והטעם שמפסיקין ביניהם בפרשת במדבר דוקא [דאף שבפשטות הטעם הוא כיון שפרשת במדבר באה לאחרי פרשת בחוקותי, הרי כל ענין יש לו תוכן בפנימיות, ולכן בהכרח לומר שגם פרשת במדבר יש לה שייכות למתן־תורה⁵²] – ע"פ הידוע⁵³ בטעם שהתורה ניתנה במדבר, שההכנה לגילוי דמתן־תורה היא על־ידי ענין המדבר, שהוא ענין ההפקרות והביטול, מסירות־נפש. ועל־דרך־משל מענין הצמיחה, שתחילה צריך להיות רקבון הגרעין, ורק לאחר־יזה יכולה להיות הצמיחה.

וזהו סדר הפרשיות – תחילה פרשת בחוקותי, ולאחרי־זה פרשת במדבר: פרשת בחוקותי – ענינה בירור המדות דנפש הבהמית (בדוגמת הענין דספירת העומר), שבירור זה נעשה על־ידי טעם ודעת,

(40) מאור"א א, פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו סק"כ.

(41) שהרי התחלת הענין דמ"ת היא מר"ח סיון, וכמבואר בתו"א (יתרו סז, ג) בפירוש הכתוב (יתרו יט, א (ובפרש"י)) "בחודש השלישי ג' ביום הזה (ר"ח) באו מדבר סיני", שלאחרי העבודה דספירת העומר, הנה "בשבוע הז' ביום הג' בו (ר"ח סיון) הוא כאילו כבר נכנסה כל השבוע (כיון שכבר נעשה בירור ג' הראשונות – חג"ת – שהם עיקרי המדות שבספירת המלכות) ונעשו אז ישראל מוכנים ועומדים לקבל כו'" (מהנחה בלתי מוגה).

(42) וכדאיאת במדרש (שמו"ר פ"ב, ג. ועוד) שבמ"ת נתחדש היחוד דבני רומי ובני סוריא כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(43) ראה תניא פ"ה (ט, ב): והוא יחוד וכו'.

(44) ראה זח"ג עג, א.

(45) ראה לעיל ס"ט. וש"נ.

(46) בתחלתו (לעיל ע' ז).

(47) מגילה לא, ב.

(48) ראה תוס' שם בסוף העמוד.

(49) פרשתנו (בחוקותי) מח, סע"א ואילך.

(50) פרשתנו (בחוקותי) כו, יג.

(51) ראה ב"ב עה, א ובחדא"ג מהרש"א שם.

(52) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 22. וש"נ.

(53) ראה עירובין נד, א. נדרים נה, סע"א. במדב"ר פ"א, ז.

ועוד.

1 דהיינו שהאדם הוא עדיין בבחינת מציאות; ולאחרי-זה באה פרשת במדבר – ביטול ומסירות-נפש
2 שלמעלה מטעם ודעת, הביטול האמיתי שהוא הכנה למתן-תורה⁵⁴, שעל-ידי-זה הולכים לקבל את התורה
3 בשמחה ובפנימיות על כל השנה כולה.

(54) כמדומה שאמר שב' ענינים אלו (פ' בחוקות ופ' במדבר) הם ע"ד ב' ההכנות דספירת העומר והקדמת נעשה לנשמע (המזל).

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

קטין היא כרבי אלעזר וללמוד מכאן את דעתו לגבי לינה במי
כיוור.
הגמרא ממשיכה לדרון במחלוקתם של רבי ורבי אלעזר ברבי
שמעון לגבי פסול לינה בקידוש: **אמר רבי יוחנן, קידוש ידיו ורגליו**
קודם עלות השחר **לתרומת הדין**, שהיא העבודה הראשונה
הנעשית במקדש השכם בבוקר, כמו שנאמר בפסוק (ויקרא ו א)
וְהָיָה אֵת הַדִּשָּׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֵת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁמוֹ
אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. והיינו שהכהן נוטל במחתה מן הגחלים המאוכלות
הפנימיות שעל גבי המערכה הנקראות 'דשן', ויורד ונותן את
הדשן במזרחו של כבש בדרומו של מזבח 'אצל המזבח' ושם הוא
נבלע במקומו. **למחר** – אחר עלות השחר, כשבא להמשיך
בעבודות נוספות **אינו צריך לשוב ולקדש**, משום **שכבר קידש**
מתחילת עבודה, שתחילת עבודת היום היא תרומת הדשן שהיא
ראשונה לכל העבודות, וקידוש בתחילת עבודה מועיל גם
להמשך היום ואף שעבר עליו עלות השחר.
הגמרא מבררת כשיטת מי אפשר להעמיד את המימרא של רבי
יוחנן: **למאן** – כשיטת מי אמר רבי יוחנן את דינו, **אי לרבי** – אם
כשיטת רבי, **האמר** – הרי רבי סובר שפסול לינה את הקידוש, ואם
קידש קודם עלות השחר נפסל הקידוש, ואין יתכן שלמחר אינו
צריך לשוב ולקדש. **ואי** – ואם נאמר שרבי יוחנן אמר את דינו
לרבי אלעזר ברבי שמעון – כשיטת רבי אלעזר ברבי שמעון, **האמר**
– הרי רבי אלעזר ברבי שמעון סובר שכהן שקידש ולא פסק מן
העבודה **אין צריך לקדש אפילו מיד** **ועד עשירה ימים**, כיון שקידש
אינו נפסל בלינה. ואם כן מדוע העמיד רבי יוחנן את דינו רק באופן
זה שקידש מתחילת עבודה, ולכן אינו צריך לשוב ולקדש. הרי
לרבי אלעזר גם אם קידש אתמול אינו צריך לשוב ולקדש, כיון
שאין הקידוש נפסל בלינה.
הגמרא מביאה את תירוצי האמוראים על קושיא זו: **אמר אביי**
לעולם לרבי **נפסול לינה** של כהן שכבר קידש מקריאת הגבר **דרבנן**
היא, כיון שאין אנו דנים על המים בהם קידש שיפסלו בלינה,
שהרי המים כבר אינם לפנינו, ואינם יכולים להיפסל בפסול לינה.
ואנו דנים רק על פסול לינה בידים המקודשות, ופסול לינה זה אינו
אלא גזירה דרבנן, שגזרו משום שאם נתיר לינה כזו, יבואו לזלזל
גם בלינה בדבר שנתקדש בכלי שרת כמו המים עצמם, ומודי רבי
בלינה כזו של ידים מקודשות **דמקורות הנגר** **ועד צפרא לא פסלה**
לינה.
רבא אמר, לעולם מימרא דרבי יוחנן **ברבי אלעזר ברבי שמעון** [היא],
אבל לרבי נפסל הקידוש, **ורבא רבי יוחנן דרבנן** של רבי אלעזר
ברבי שמעון שאין הידים נפסלים **בתחילת עבודה** שכשקידש
לתרומת הדשן שהיא תחילת עבודת יום, **ולא ראה דבריו באופן**
שקידש ידיו להקטר חלבים של הלילה שהיא **סוף עבודה**, אלא
נחלק עליו בזה, וסבר שבקידש לעבודת לילה נפסלו הידים, וצריך
לקדש שוב.
הגמרא מקשה על תירוצו של רבא: **מיתיבי, ראוהו אחי הכהנים**
את התורם את המזבח **שנגד מן המזבח**, והניח את הגחלים במזרחו
של כבש, **והן רצו ונאמו** ונכנסו בין האולם ולמזבח, **מיהו וקידשו**
ידיהם ורגליהם מן הכיור

1 שאמר 'בין האולם ולמזבח לא מוסיף' – לא הוסיף רבי, הרי כל
2 שכן הוא, אם מקום הקדוש בקדושה קלה יותר, דהיינו עזרת
3 כהנים ועזרת ישראל, הוסיף רבי ואמר שגם הוא נקרא 'צפון'. כל
4 שכן 'בין האולם ולמזבח' שהוא מקום הקדוש בקדושה חמורה,
5 שהוא נקרא 'צפון'. ועל כרחק שכונת הברייתא 'רבי מוסיף' אינה
6 שהוא מוסיף רק על דברי רבי יוסי ברבי יהודה, אלא שהוא מוסיף
7 גם על רבי אלעזר ברבי שמעון. שלא רק 'בין האולם ולמזבח' הוא
8 'צפון', אלא גם עזרת כהנים ועזרת ישראל. כיון שנתברר שגם
9 לרבי 'בין האולם ולמזבח' הוא צפון, שוב אפשר שהמשנה
10 העוסקת בפרו של כהן גדול היא כרבי, וגם הרישא של משנה זו
11 העוסקת בבן קטין, היא כרבי. ואם כן אפשר שלפיכך סברה
12 המשנה שמים נפסלים בלינה, כיון שלרבי גם קידוש וגם מים
13 נפסלים בלינה. אבל אין לפשוט ממשנה זו את דעת רבי אלעזר,
14 שאף שאנו יודעים שלשיטתו קידוש אינו נפסל בלינה, מכל מקום
15 שמא מים נפסלים בלינה, ומשנה זו ששנינו בה 'כדי שלא יהיו
16 מימיו נפסלין בלינה' אינה כשיטתו.
17 הגמרא מנסה להוכיח באופן אחר שהמשנה היא כרבי אלעזר
18 ברבי שמעון. מבארת הגמרא: **אין הרי קאמרין** – כך רצינו
19 להוכיח, **אי פלגא דעתך** – אם אתה סבור שמשנה זו של 'בא לו
20 אצל פרו' **כרבי היא**, אם כן **לוקמה** – נעמיד את פרו של הכהן
21 הגדול **במקום דריסת רגלי כהנים** – בעזרת כהנים ובמקום דריסת
22 **רגלי ישראל** – בעזרת ישראל, שהרי לרבי גם עזרת אלו הן 'צפון'
23 ואפשר לשחוט בהן קדשי קדשים. ואין זה דרך ארץ להקריבו
24 להיכל כל כך, כשאפשר לשחוט רחוק יותר. ומכך ששנינו במשנה
25 שהפר עומד 'בין האולם ולמזבח' מוכח שהמשנה היא כרבי
26 אלעזר ברבי שמעון, ששם הוא צפון, ועזרת כהנים ועזרת ישראל
27 אינן כשרות לשחיטת קדשי קדשים.
28 הגמרא דוחה גם הוכחה זו: **אלא מאי** – אלא מה אתה חפץ
29 להוכיח ממקום העמדת הפר 'בין האולם ולמזבח', שהמשנה כרבי
30 **אלעזר ברבי שמעון היא**, ולכן העמידו את הפר שם. אך עדיין יש
31 להקשות, **לוקמה** שנעמיד את הפר **מקרי מופת צפוני עד פותל**
32 **עזרה צפונית** כנגד המזבח, כפי שאמר רבי יוסי ברבי יהודה בברייתא
33 שזוהו 'צפון'. שהרי לא נחלק רבי אלעזר ברבי שמעון על מקום זה,
34 אלא הוסיף עליו שגם 'בין האולם ולמזבח' הוא צפון. ואם אין זה
35 דרך ארץ לשחוט סמוך כל כך להיכל, יש להקשות כן גם לרבי
36 אלעזר ברבי שמעון שנעמיד את הפר מצפון המזבח, שהוא 'צפון'
37 לפי כולם, ואינו סמוך להיכל כל כך. **אלא מאי אית לך למימר** –
38 אלא מה יש לך לומר ולתרוץ, שהטעם שהעמידו את הפר סמוך
39 להיכל הוא משום **חולשא דכהן גדול**, שאחר קבלת דם הפר הוא
40 לוקח את המזרק עם הדם להוות בייחל, ואילו ירחיקו את הפר
41 יותר, יהא כבד עליו לשאת גם את המרחק הזה. וכיון שאתה
42 מוכרח לתרוץ כן לרבי אלעזר ברבי שמעון, **האם נמי תתרוץ** כן גם
43 לרבי, שאף ש'צפון' הוא גם עזרת כהנים ועזרת ישראל, מכל
44 מקום לא העמידו שם את הפר **משום חולשא דכהן גדול**. אלא
45 העמידוהו סמוך להיכל 'בין האולם ולמזבח', שגם רבי לא נחלק
46 ששם הוא גם 'צפון'. ואם כן אפשר שהמשנה כרבי ולא כרבי
47 אלעזר ברבי שמעון, ולכן אין לפשוט מהירשא שהסיפא של כן

לקוטי שיחות פרשת בהר – ל"ג בעומר כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו¹² 22
מגיעים לשלמותם, כידוע¹³, היא מפני שבמאמר זה 23
מתבטא עיקר ענינו של רבי שמעון בר יוחאי. 24

ולפי האמור לעיל, של"ג בעומר קשור לפרשת 25
בהר, מסתבר, שמאמר זה של רבי שמעון בר יוחאי 26
קשור לפרשת בהר. 27

ב.

שני הקטבים בפרשת בהר

באופן כללי יש בפרשתנו שני קצוות: 28
בתחילת הפרשה כתובה מצות שמיטה, שקיומה 29
בארץ ישראל, כאשר יהודים נוהגים בדרך הטבע, 30
בסדר של "ארץ נושבת", עד אשר לפי התורה יש 31
אפשרות ל"כי תאמרו", לשאלה "מה נאכל"¹⁴, ואין 32
יודעים כיצד אפשר יהיה לקיים את מצות שמיטה. 33
לאחר מכן באות הפרשיות השונות "על הסדר"¹⁵ 34
של ירידה נוספת, ח"ו, כדברי חז"ל¹⁶, שהפרשיות 35
מראות כיצד יכולה להתחיל הידרדרות של יהודי עד 36
שהוא עלול להגיע לדרגה נמוכה ביותר של הימכרות 37
לנכרי, ואף "לעקור משפחת גר"¹⁷, שמשמעותה 38
"הנמכר לעבודת אלילים עצמה להיות לה שמש..."¹⁸ 39
– מצב שבו לפי תורת אמת מתאפשרת דעה ש"הואיל 40
ורבי מגלה עריות... עובר עבודת אלילים... מחלל 41
שבת, אף אני כמותו"¹⁹. 42

א.

יש קשר בין פרק ד' באבות, ל"ג בעומר, 1
ופרשת בהר

לפי המנהג¹ ללמוד פרקי אבות בשבתות שבין פסח 1
לשבועות, פרק בכל שבת, יוצא בשנים רבות, כבשנה 2
זו², שבשבת פרשת בהר³ לומדים את הפרק הרביעי. 3
כיון שכל הענינים שבתורה ובמנהגי ישראל הם 4
מדויקים, מובן, שלפרק זה יש קשר לפרשת בהר 5
הנקראת בשבת זו⁴. 6
בנוסף לכך: בשנים מסוימות חל ל"ג בעומר 7
בשבוע של פרשת בהר, כבשנה זו², ולפי דברי 8
ה"של"ה⁵ המפורסמים, שכל מועד קשור לפרשת 9
השבוע שבו הוא חל, מובן, של"ג בעומר קשור 10
לפרשת בהר, ובמילא גם לפרק הרביעי במסכת אבות. 11
ואכן מוצאים⁶ בפרק זה, משנה י"ג⁷, מאמר של 12
רבי שמעון בר יוחאי⁸ – "שלשה כתרים הם כתר תורה 13
וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על 14
גביהן", ול"ג בעומר הוא יום הסתלקותו⁹ ויום 15
ההילולא¹⁰ של רבי שמעון בר יוחאי. 16
ויש-לומר, שהעובדה שמכל מאמריו של רבי 17
שמעון בר יוחאי, אשר "בכל¹¹ פרק מפרקי המסכתות 18
שבש"ס נזכר רבי שמעון ואפילו בכלים ובנגעים 19
ועוקצין", יוצא, שדוקא מאמר זה נלמד בסמיכות ליום 20
ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי, יום שבו "כל 21

(8) דסתם ר"ש הוא רשב"י – רש"י ד"ה משמו שבועות ב, ב. פיה"מ להרמב"ם בהקדמה ד"ה "הפרק הששי". ובנדר"ד מפורש הוא ביל"ש קהלת רמז תתקצג.

(9) פע"ח שער ספה"ע פ"ז. סדור שער הל"ג בעומר. ובכ"מ.

(10) זח"ג רצו, ב. ועייג"כ זח"א ריח, א.

(11) לקו"ת אחרי כח, א. וראה בהערות שבס"ס לקו"ת הוצאת קה"ת עא, ב [בהוצאות תשד"מ ושל"אח"ז – קכה, א].

(12) לשון אדה"ז אגה"ק ביאור לסי' זך (קמו, סע"א).

(13) אגה"ק סי' זך וביאורו. שם סי' כח. סידור שם (בנוגע לרשב"י) דש, סע"ב ואילך.

(14) פרשתנו כה, כ.

(15) לשון רש"י פרשתנו כו, א.

(16) קידושין כ, א. וש"נ.

(17) פרשתנו כה, מז.

(18) פרש"י עה"פ. מתו"כ עה"פ. קידושין שם, ריש ע"ב. ועוד.

(19) רש"י כו, א. מתו"כ עה"פ. נת' בארוכה בלק"ש [המתורגם] ח"ז ע' 187 ואילך.

(1) אדמו"ר הזקן בסידורו (ושם: נוהגין לומר פרקי אבות). וראה הנסמן בלק"ש [המתורגם] ח"ז ע' 185 הערה 1, 2.

(2) תשל"ח*.

(3) בחו"ל. משא"כ בא"י שקורין בשבת זו פ' בחוקותי.

(4) ראה לקו"ש שם שייכות דפרשתנו למשנה יוד.

(5) ר"פ וישב.

(6) נוסף על השייכות דל"ג בעומר – שבו פסקה מיתת תלמידי רע"ק (טושו"ע ושר"ע אדה"ז אור"ח סתצ"ג) על שלא נהגו כבוד זל"ז (יבמות סב, ב) – למשנה י"ב ("יהי כבוד תלמידך כו' וכבוד חבדך כו'"). ועפמ"ש בחדא"ג מהרש"א יבמות שם ד"לא חש כ"א מהם על כבוד תורה של חבירו דאין כבוד אלא תורה – שייך גם למשנה ו' (כל המכבד את התורה כו'). וראה ג"כ אוה"ת בהר ס"ע קפו.

(7) בסידור אדה"ז. ובש"ס ווילנא הוא משנה יב (ולכאורה הוא טה"ד דמוכת, שהרי חסרה שם משנה טו), ובכמה דפוסים דאבות – בשינוים. וראה שער הכולל (פ"ל, ג) ש"אפשר שמהו הטעם הדפיסם אדמו"ר בסידור – לקבוע גירסא הנכונה (גם בנוגע לחלוקת המשניות. ראה לק"ש [המתורגם] ח"ד ע' 155 בהערה).

(*) הערה זו והבאה לאח"ז מתייחסים לשנת הוצאה לאור של שיחה זו בפעם הראשונה המו"ל.

והוא אומר שאין מסתכלים על מעלת התורה,²⁷
ובתורה עצמה על החשיבות של "כתר תורה" – שיא²⁸
השלמות של התורה אצל יהודי: תורתו אומנותו –²⁹
אלא "כתר שם טוב (מעשים טובים) עולה על גביהן",³⁰
כי מטרת התורה היא להגיע לידי "מעשים טובים".³¹

ג.

מדוע "כתר שם טוב" עולה על "כתר תורה"?

לכאורה נדרש הסבר:³²
לגבי רוב אנשי העולם, שאין תורתם אומנותם,³³
ועיקר עסקם איננו בתורה (כדברי חז"ל³⁴ "הרבה עשו
כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן),³⁵
אלא הם "מארי עובדין טבין" (= בעלי מעשים טובים),³⁶
מובן, שאצלם "כתר שם טוב" הוא מעלה גבוהה יותר
מ"כתר תורה" אבל, כיצד יתכן לומר, שרבי שמעון בר
יוחאי, שתורתו אומנותו, והוא תלמידו³⁷ של רבי
עקיבא³⁸, הסובר ש"תלמוד גדול"³⁹, יאמר ש"כתר שם
טוב עולה על גביהן" – נעלה מ"כתר תורה"⁴⁰?

אמנם מובן, שגם לפי רבי שמעון בר יוחאי אין
להסתפק בתורה⁴¹, והכרחיים גם "מעשים טובים"⁴²,
ויותר מכך, כנאמר ב"ירושלמי"⁴³: ולא מודה רשב"י
שמפסיקין (מלימוד התורה) לעשות סוכה...? –⁴⁴
אך לכאורה הכוונה היא שאצל מי ש"תורתו
אומנותו" צריכים להיות גם מעשים טובים⁴⁵, כשם
ש"מארי עובדין טבין" חייבים ללמוד תורה⁴⁶, לפחות
פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית⁴⁷. אך מהו ההסבר⁴⁸

ומצד שני, כל זה כחלק מפרשת "בהר סיני" מקום
גבוה ומרומם, מקום מתן תורה, שבו היו ישראל בשיא
התעלותם, ומרוממים על-פני העולם, הרבה יותר
מאשר במדבר בכלל, שהוא ההיפך מ"ארץ נושבת".

ההסבר לכך הוא, שאדרבה: מטרת מתן תורה
איננה שישאל ישראל "בהר סיני", ויהיו מנותקים מן
העולם ומחיי הטבע, אלא, להיפך: שיכנסו ל"ארץ
נושבת" וינהגו בדרך הטבע, שבה ישנה אפשרות של
ההידרדרות המוזכרת בפרשה – ובכח שניתן להם
"בהר סיני" יתגברו על הסתרת האלוקות שבטבע.

אמנם ההעלם שבטבע מאפשר לפי התורה את
השאלה "וכי תאמרו מה נאכל" (שהרי אין סומכין על
הנס⁴⁹), אך בכל זאת, התורה נותנת כח להתחזק
ולהתגבר על הטבע, ואף "וציויתי את ברכתי לכם
בשנה השישית"⁵⁰ – לפני שנת השמיטה כבר רואה
האדם שיש בידו "תבואה לשלש השנים"⁵¹.

ואף מי שנמכר לגוי, שעל פי התורה הוא משועבד
לרבו וקיימת האפשרות למחשבה "אף אני כמותו",
אבל התורה אומרת⁵² "לא תעשו..."⁵³, שבעניני יהדות
אף אחד אינו שולט על היהודי.

ודומה לכך תוכנו של מאמר רבי שמעון "ג' כתרים
הן... וכתר שם טוב עולה על גביהן", ש"כתר שם טוב"
הוא השם הטוב שיש ליהודי על-ידי "מעשים
טובים"⁵⁴: על רבי שמעון נאמר ש"תורתו אומנותו"⁵⁵,
עד אשר "רשב"י וחביריו" מובאים בגמרא ובספרי
הפוסקים⁵⁶ כדוגמא למי ש"תורתו אומנותו",

(20) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב.

(21) פרשתנו כה, כא.

(22) פרשתנו כז, א.

(23) ראה כו"כ* מפרשי המשנה. ובאזה"ת בחקותי (כרך ב') ע' תערב: כש"ט דפי' מקיים מצות מעשיות. וראה לקמן הערה 67.

(24) שבת יא, א. – בשבת שם (ועד"ז ברמב"ם הל' תפילה פ"ו ה"ח. וראה במ"מ והערות להל' ת"ת שבהערה הבאה) – "אומנותן". אבל בטושו"ע ושו"ע אדה"ז (שבהערה הבאה) – "אומנתם". וצע"ק, שהרי לכאורה צ"ל "אומנותם" (לשון אומנות).

(25) שבת שם. טושו"ע ושו"ע אדה"ז אור"ח סו"ס קו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד-ה.

(26) ברכות לה, ב.

(27) והמיוחד שבהם – ראה ירושלמי סנה' (פ"א ה"ב): א"ל (ר"ע) דייך שאני ובוראך מכירין כוחך.

(28) ולהעיר מנסהדרין (פר, רע"א): וכולהו אליבא דרע"ק.

(29) קידושין מ, ב. ובאזה"ת ואתחנן (ע' רסח. ע' רפ) שכונתו (לא כהסיים) נענו נוסט ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה – כ"א דזה שתלמוד גדול הוא גם זוגי הענין ד"מביא לידי מעשה". וראה פסק אדה"ז (הל' ת"ת שם ס"ג): מ"ע של ת"ת מצד עצמנה היא ג"כ גדולה

משאר המצות (רק שאינה שקולה כנגד כל המצות כולן אלא משום שהתלמוד מביא לידי מעשה כר).

(30) אין לתרץ ע"פ היריד (אזה"ת ר"פ יוגש אזה"ת ואתחנן ע' רעו ואילך. ועוד) דלעת"ל יהי' מעשה גדול – כי מזה נשקבע מאמר זה באבות, הוראות עתה, מוכח, שזה שכש"ט עולה על גביהן הוא קודם הזמן דלעת"ל.

(31) ראה גם דרך חיים (למהר"ל) אבות כאן: ודאי מה שאמר כאן כתר תורה לא אמרו כשאין לו מעשים דודאי כהאי גוונא לא כתר הוא כלל.

(32) להעיר מב"ק יז, א: אר"י משום רשב"י.. כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים כר.

(33) ברכות פ"א סה"ב. שבת פ"א סה"ב.

(34) ובמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים (ולא תחסר המצוה) – אין מפסיקין (מור"ק ט, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ד. הל' ת"ת לאדה"ז שם (ושם, שאין מפסיקין גם מלימוד שאינו נוגע עכשיו למעשה מפני ש"ת מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצוות)).

(35) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רמו. שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס קנה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג פרטי דינים בזה.

(36) מנחות צט, סע"ב. הל' ת"ת לאדה"ז שם סעיף ד'.

(*) ומש"כ בפיה"מ להרמב"ם וכו'. ולשיטתו אזיל גם בס' ריד שלא הביא "כש"ט עולה ע"ג". וראה הל' ת"ת שלו רפ"ג, ורפ"ד – הובאו בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד ובסופו.

נמצא שלמד שלא לעשות". כלומר, כאשר אין הוא
מפסיק באמצע לימוד התורה לצורך מצוה (שאינה
יכולה להיעשות על-ידי אחרים), הרי הלימוד הוא
פגום.

יוצא, שחז"ל אומרים, שתכלית ושלמות החכמה
הם תשובה ומעשים טובים, אבל אין הם נעלים מן
התורה.⁴² ולפי-זה חוזרת ומתעוררת השאלה: מדוע
אומר רשב"י ש"כתר שם טוב עולה על גביהן"?
ה.

גם מקיימי המצוות צריכים ללמוד תורה

ההסבר לכך הוא: תכלית הבריאה היא עשיית
העולם לדירה לה' יתברך, ומובן, שכל הדרכים של
עבודת ה' הכרחיות לביצוע מטרה זו – לא רק מעשה
המצוות.⁴³ המתקיימות בדברים גשמיים, אלא גם לימוד
התורה, ואף הדרך של תורתו אומנותו, שבה מנותקים
לגמרי מן העולם, היא למען עשיית העולם לדירה לה'
יתברך.

אחד ההסברים לכך הוא:⁴⁴ ישנו כלל⁴⁵, ש"אין
חבוש מתיר עצמו", ואם כך, אילו היתה אצל ישראל
רק הדרך של ביצוע מעשים בהיותם שקועים בתוך
העולם, הם לא היו יכולים לזכך ולרומם את העולם מן
המצב של העלם⁴⁶ והסתור. לכן יש הכרח גם בכיוון
העבודה של "התפשטות" מן הגשמיות, והתרוממות
על-פני העולם.

הכח לכך ניתן על-ידי מי שתורתם אומנותם, והם
צריכים ליישם כיוון זה של עבודה אצל כל ישראל,
אצל "מארי עובדין טבין", שבזמנים שבהם עליהם

1 לך שאצל מי שתורתו אומנותו המעשים הטובים
2 נעלים יותר מלימוד התורה?³⁷

ד.

אי קיום המצוות - פגם בלימוד התורה

3 לכאורה ניתן היה לומר, שהדבר מובן מדברי
4 ה"ירושלמי" דלעיל: לאחר השאלה "ולא מודה רשב"י
5 שמפסיקין לעשות סוכה...?", שואלים ב"ירושלמי":
6 "ולית ליה לרשב"י (=האם אינו סובר) הלמד על מנת
7 לעשות... שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא" –

8 ומכך למדים, שצריך להפסיק כדי "לעשות סוכה"
9 לא רק מפני שיש צורך גם במעשה המצוות, אלא יותר
10 מכך, זוהי מטרת הלימוד, "למד על מנת לעשות".

11 ומכך מובן שלמעשה המצוות חשיבות גדולה יותר
12 מהלימוד³⁸.

13 אך לאמיתתו של דבר, הדברים הם להיפך: צריך
14 להפסיק למען עשיית מצוה, כדי שלימוד התורה יהיה
15 כראוי, ולא מפני חשיבות המצוות, שהרי אם ה"למד"
16 איננו כדי "לעשות", זהו פגם בלימוד עצמו.

17 כפי שהוסבר בהרחבה³⁹ על דברי אדמו"ר הזקן
18 בהלכות תלמוד תורה⁴⁰, ששם הוא מסביר את הדין
19 שצריך להפסיק את לימוד התורה כדי לקיים מצוה
20 שאינה יכולה להיעשות על-ידי אחרים: כי זה כל
21 האדם, כמו שאמרו חכמים⁴¹, תכלית חכמה – תשובה
22 ומעשים טובים, ואם אינו עושה כן, נמצא שלמד שלא
23 לעשות... – שבכך מתכוון אדמו"ר הזקן להסביר,
24 שצריך להפסיק ללמוד כדי לקיים מצוה מפני שזוהי
25 תכלית ה"חכמה" עצמה, ולכן "אם אינו עושה כן,

(40) פ"ד ס"ג.

(41) ברכות יז, א.

(42) עייג"כ תניא ספ"ז (מט, סע"א). וראה ג"כ (במעלת התורה על
המצוות) – תניא פ"ה, פכ"ג, ועוד.

(43) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ. ועייג"כ אגה"ק סוס"ה. סוס"ט. ועוד.

(44) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 194.

(45) ברכות ה, ב. וש"נ.

(46) דעולם לשון העלם – לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(37) ראה מאמר רשב"י* (קה"ר פ"ז, א (ב)) 'ג' כתרים הם כל מי
שזוכה לתורה כאילו זכה לשלשתן וכל שלא זכה לתורה כאילו לא זכה
לאחת מהן – ואינו מסיים שם** וכש"ט עולה על גביהן. וראה מת"כ
שם, דמה שמסיים "כל מי שזוכה לתורה כו'" – "י"ל שזה מ"ש במשנה
במס' אבות שכש"ט עולה על גביהן כי התורה שם הטוב***. וראה
לקמן הערה 67.

(38) ע"ד פרש"י ד"ה מביא ב"ק יז, א: אלמא מעשה עדיף. אבל ראה
תוס' שם, וקידושין שם ד"ה תלמוד.

(39) לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 149 ואילך.

(* ע"ד מאמר זה איתא ביומא עב, ב. טפרי קרץ יח, כ. יל"ש משלי רמז תתקמא. הובא בהל' ת"ת להרמב"ם (רפ"ג) ולאדה"ז (רפ"ד) – אבל במקומות הנ"ל אינו
מורשב"י.

(**) אבל בפסקא שלאח"ז (ג) הובא מאמר רשב"י "חביב שם טוב מארון הברית כו' חביב שם טוב מכהנה ומלכות כו'."
(***) ולהעיר מאד"ר רפמ"א. שמביא מאמר ר"ש ואח"כ מפרש רק וג' כתרים ומעלת כתר תורה על כתר כהונה ומלכות (כתר כהונה כיצד אפילו נותן כו' כתר מלכות
אפילו נותן כו' אבל כתר תורה כו' כל הרוצה ליטול יבוא ויטול כו'). וראה רמב"ם הובא לעיל הערה 23 בשו"ג.

ה"למד" עצמו הוא "על מנת לעשות". כבר בעצם
הלימוד צריך להיות מורגש שכוונת הלימוד היא
לעשות, ואילו לא כן יהיה בלתי אפשרי, בעת הצורך
להפסיק את הלימוד.

ז.

לימוד לשם מעשה אפשרי על-ידי התעלות על המגבלות

אבל אפשר לשאול: כאשר הלימוד איננו באופן של
תורתו ואומנותו, כאשר אין מנותקים לגמרי מעניני
העולם, אפשר להבין שיתכן לחשוב בעת הלימוד
עצמו אודות הירידה לעולם, אל הזולת.

אבל כאשר מדובר אודות מי שתורתו ואומנותו,
כיצד ייתכן שבזמן לימוד כזה, הוא יוכל לחשוב על
ההתעסקות עם מי ששקוע ב"ואספת דגן" – הרי
זאת סתירה?

ההסבר לכך הוא⁵⁴: הכיוונים של "רצוא" (= יציאה
מן העולם) ו"שוב" (= התישבות בתוך העולם) נראים
הפוכים רק מצד הגבלות הנכבדים וסדר ההשתלשלות,
ואילו כאשר יהודי מתעלה על-פני ההגבלות, כאשר
הוא מתבטל כלפי רצון ה' ומבצע את כל פעולותיו
בהתאם לכך, הרי אז מצבו הפנימי הן ב"רצוא" והן
ב"שוב" הוא זהה: התבטלות לרצון ה'⁵⁵.

דוגמא נוספת: שלוחו של אדם כמותו⁵⁶, ועבד מלך
מלך⁵⁷, הן כאשר השליחות והעבודה הם דברים
המתאימים למעלת המשלח והמלך, והן כאשר הן
בדרגת השליח והעבד.

יתר-על-כן: מצד עצמותו יתברך, שהוא נושא
הפכים, ייתכנו שני הכיוונים בבת אחת⁵⁸.

ולפיכך: כאשר לומדים באופן של תורתו ואומנתו
לשם תענוג עצמי, אכן בלתי אפשרי לחשוב באותה עת

ו.

לימוד התורה צריך להיות חדור בכוונה לעשות

כדי שיהודי שתורתו ואומנתו יוכל להפסיק
מלימודו ולהתמסר לפעילות עם יהודים אחרים, אין די
לו לחשוב על-כך כאשר הוא צריך מיד להתעסק
למעשה עם הזולת, כי אז, בהיותו שרוי בתמידות
בעבודה של לימוד, יתכן, שהוא לא יוכל לשכנע את
עצמו להתנתק מן הלימוד ולהתעסק עם אנשים שהם
בדרגה נמוכה יותר מ"תורתו ואומנתו".

לפיכך צריך לימוד התורה עצמו להיות חדור
בכוונה, שתכלית הלימוד היא השפעה על העולם,
ויישום סוג העבודה של תורתו ואומנתו גם אצל
אחרים.

[בדומה למוסבר⁴⁹ על מעלתו המיוחדת של רבי
עקיבא, אשר "נכנס בשלום ויצא בשלום"⁵⁰, שלא
כאחרים אשר "נכנסו לפרדס" ולא יצאו בשלום⁵¹,
אשר הוא "יצא בשלום" מפני ש"נכנס בשלום": כניסתו
לפרדס – "רצוא", יציאתו מן העולם – היתה
ב"שלום", בכוונה להגיע אל ה"שוב" לתוך העולם,
ולכן – "ויצא בשלום"].

לפי-זה אפשר להסביר את דברי ה"ירושלמי" (לגבי
הפסקת לימוד התורה, ואפילו מי ש"תורתו ואומנתו"
למען עשיית מצוה) – "ולא מודה רשב"י שמפסיקין...
(ובהמשך) ולית ליה לרשב"י הלמד על מנת לעשות...".
ויש להסביר, שאין כוונת הדברים, שיש להפסיק
לעשיית סוכה רק למעשה בלבד, או שרק תכלית
הלימוד מתממשת ב"לעשות" בפועל, אלא יותר מכך:

(53) ראה גם ד"ה אחרי מות שם (לענין כוונת ה"שוב" שצ"ל
בה"רצוא" שהוא חיבור ואיחוד דשני הפכים).

(54) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 133.

(55) להעיר מהמכילתא (יתרו כ, א) דרע"ק* (דרשב"י תלמידו
המיוחד – וראה לקמן הערה 65) אומר דהן בעשה והן בל"ת עונין הן
(נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 131 ואילך. הדרן (הא') לפסחים נדפס
בהגש"פ (קה"ת תשמ"ד) ע' תסה ואילך).

(56) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(57) ספרי (ורש"י) דברים א, ז. פרש"י לך טו, יח. בהעלותך יב, ח.

ועוד (ובשבועות מז, ב: עבד מלך כמלך).

(58) ראה שו"ת הרשב"א סי' תיח. הובא בס' החקירה להצ"ע ע' 68.

(47) ולהעיר דרשב"י הוא המ"ד (מנחות שם) דיוצאין מצות לא ימוש
גו' בק"ש שחרית וערבית. וראה קו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג (תו"א
מג"א צח, ג). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ס"ע 266 ואילך.

(48) שפ"ז מוכן מאמר רו"ל (מכילתא בשלח טז, ד) שלא ניתנה
תורה אלא לאוכלי המן וביחד עם זה נאמ"א מחוייב בת"ת ומברך נותן
התורה (לי' הוזה) וכו'.

(49) ד"ה אחרי מות, תרמ"ט בסופו (סה"מ תרמ"ד תר"נ ע' רס).
לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 251.

(50) חגיגה יד, ב (כגירסת הירושלמי שם פ"ב ה"א. ע"י שם).

(51) חגיגה שם. ירושלמי שם.

(52) עקב יא, יד. ברכות לה, ב.

מצד הדרגה של "שנים עשר" – השתלשלות, 25
 כאשר "רצוא" ו"שוב" הפכים, אומרים "מניחין חיי 26
 עולם ועוסקין בחיי שעה" – אין איחוד בין "חיי 27
 עולם" לבין "חיי שעה", שגם אצל אלה ש"כרבי 28
 וזרע"י⁶³ (=חורשים וזרעים) תיתכן העבודה של 29
 התמסרות ל"חיי עולם". 30

רק מצד הדרגה של "שלוש עשרה"⁶⁴, נבעה 31
 התנהגות של "הוי מסי רבי שמעון"⁶⁵, לא להינתק מן 32
 העולם, אלא להיפך, לרפא את העולם⁶⁶ – ליישם 33
 בעולם את העבודה של "עוסקי תורה". 34

ט.

ההסבר לדברי רשב"י

זהו ההסבר גם לדברי רבי שמעון "וכתר שם טוב 35
 עולה על גביהן": הכוונה היא, בפנימיות, לענין של 36
 "מעשים טובים" שבתוך לימוד התורה עצמו⁶⁷ – 37
 התמסרות לאחריהם, שגם אצל "כתר תורה", מי שתורתו 38
 אומנותו, תהיה עבודה של מעשים טובים. 39

ולכן "כתר שם טוב עולה על גביהן": כאשר בנוסף 40
 ללימוד לעצמו באופן של "כתר תורה", תורתו 41
 אומנותו, מתווסף "על גביהן"⁶⁸ גם "כתר שם טוב", 42
 כלומר, ש"כתר תורה" עצמו (וכך גם "כתר כהונה 43
 וכתר מלכות") הוא באופן של "שם טוב" – התמסרות 44
 לאחרים – אז הוא "עולה", הוא מממש את מטרת 45
 לימוד התורה⁶⁹. 46

ובדרך הרמז יש לומר: מאמר זה של רשב"י נקבע 47
 כמשנה י"ג בפרק, כדי לרמז, שהענין של "כתר שם 48
 טוב עולה על גביהן" התקיים אצל רשב"י לאחר היותו 49

1 על הכוונה של "שוב". אבל כאשר לומדים תורה
 2 באופן זה כדי לממש את כוונת הקדוש-ברוך-הוא
 3 לעשות לו דירה בתחתונים, אז ייתכנו שני ההפכים
 4 בבת-אחת: היהודי יכול להיות שקוע לגמרי בתורה,
 5 ובאותה עת להיות חדור בידעה שמטרת לימודו
 6 להשפיע על בעלי העסקים.

ח.

רשב"י לאחר שלוש עשרה שנה - מרפא את העולם

7 ענין זה נמצא אצל רשב"י:
 8 מסופר בגמרא⁵⁹, שכאשר יצא מן המערה לאחר
 9 י"ב שנה, וכאשר ראה אנשים עסוקים בחרישה
 10 ובזריעה, "אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה,
 11 כל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף". ורק לאחר השנה
 12 השלוש-עשרה "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוי
 13 מסי רבי שמעון (=כל מקום שהכה רבי אלעזר, ריפא
 14 רבי שמעון) אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה":

15 ההדגשה באמירה "די לעולם (בעוסקי תורה)⁶⁰ אני
 16 ואתה" איננה, שמספיק שרק הם יהיו "עוסקי תורה"
 17 ואחרים לא יעסקו ח"ו בתורה, אלא שמספיק שאצלם
 18 היתה עבודה של תורתו אומנתו, כדי ליישם עבודה זו
 19 בעולם – "די לעולם".

20 ויש לומר, שזה רמז בהבדל שבין י"ב לבין י"ג
 21 שנים: המספר שנים-עשר מורה על "סדר
 22 ההשתלשלות" (י"ב ראשי חדשים, י"ג גבולי אלכסון,
 23 ועוד⁶¹), והמספר שלוש-עשרה הוא מעל לסדר
 24 ההשתלשלות⁶². לפיכך:

הר"ע הריקודים בשעת הקפות (שמחת התורה).
 וע"פ המבואר בפנים יש לתווכ מאמר זה דרשב"י עם מאמר הנ"ל
 הערה 37 – כי "כתר שם טוב" הוא (גם) פרט במעלת התורה.
 (68) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ס"ע 193 ואילך. ובלקולוי"צ
 לזח"א ע' כב: מהלשון וכש"ט עולה על גביהן משמע שהוא למטה מהג'
 כתרים אלא שעולה על גביהן.
 (69) ע"פ המבואר בפנים – שכונת ר"ש ב"כתר שם טוב" הוא (גם)
 פרט בלימוד התורה – יש לבאר ג"כ טעם חלוקת משנה זו, דלכאורה:
 (א) מהי השייכות בין מאמר זה למאמר ר' יהודה "הוי זהיר בתלמוד
 ששגגת תלמוד עולה ודון"?
 (ב) המאמרים הי' צ"ל בסדר הפוך – מתחילה מאמר ר"ש "וכתר שם
 טוב עולה על גביהן" שקרוב לתוכן משנה שלפנ"ו "יהי כבוד תלמידך כו'
 וכבוד חברך כו'" (והרי כל המכבד כו' מכובד – אבות שם מ"ו), ואח"כ
 מאמר ר"י "הוי זהיר בתלמוד כו'" שקרוב לתוכן משנה שלאח"ו "הוי
 גולה כו' שחבירך יקיומו (התלמוד) בידך כו'" (וראה נחלת אבות לאבות
 כאן)?

(59) שבת לג, ב.
 (60) רש"י שם ד"ה די לעולם.
 (61) ראה ביאורם אוה"ת בראשית ז, א ואילך. ועוד.
 (62) שלכן מדות הרחמים (ועוד) – הן במספר יג. וראה אוה"ת
 בראשית (שם, סע"ב ואילך) בענין חודש העיבור.
 (63) לשון הגמרא שבת שם.
 (64) להעיר מאוה"ת בראשית (יד, א) ד"זו" – שענינו חיבור דשמש
 ולבנה – בגימטריא יג, עיי"ש.
 (65) כי ר"ש הרי אמר (גיטין סז, א) "מדות תרומות מתרומות מדותיו
 של רע"ק (רבו) ש"ננס בשלום" (כנ"ל בפנים ס"ו), שהכנסה למערה
 (התבודדות מהעולם – רצוא) היתה כדי שיהי' אח"כ ה"שוב". וראה
 לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 215.
 (66) ולא רק היכא ד"מחי ר"א" בנו, כ"א "אמר איכא מילתא דבעי
 לתקוני" (שבת שם בסוף העמוד). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 267.
 (67) עיי' גם פיה"מ להרמב"ם כאן. ולהעיר מלקו"ת סוכות (פ"ג, א)
 דכתר שם טוב הו"ע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה": שיחת כ"ק מו"ח
 אדמו"ר (נעתקה בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 193 הערה 13) דכש"ט

20 מן הטבע, ויותר מכך: ענינים אלו הם חלק מפרשת
21 בהר סיני, מביצוע כוונת מתן תורה בהר סיני.

22 דבר זה מתבטא בתחילת הפרשה, הכולל את כולה,
23 ובסופה (והכל הולך אחר החתום⁷⁶):

24 בתחילת הפרשה מדובר על מצות שמיטה,
25 שמשמעותה, שגם אצל יהודי המתעסק בעבודת אדמה,
26 באופן שלפי התורה הוא עשוי לשאול "וכי תאמרו מה
27 נאכל", כדלעיל, תהיה שנה שהיא "שבת לה"⁷⁷, שבה
28 הוא יתמסר ל"בהר סיני", ללימוד התורה⁷⁸, ללא
29 דאגות, כמי שתורתו אומנותו. וביתר דיוק: מאיר
30 ומשפיע עליו שם הוי"ה – "שבת לה" – שמעל לטבע.

31 ובסוף הפרשה יש בענין זה חידוש גדול יותר ("על
32 הסדר"), שאפילו מי ש"נמכר לנכרי" שזוהי ירידה
33 מוחלטת גם יחסית לעולם, שהוא משתעבד לנכרי עד
34 אשר קיימת אפשרות בתורת אמת שהוא יאמר "אף אני
35 כמותו" –

36 גם על כך אומרת התורה⁷⁹, שלא זו בלבד ש"לא
37 תעשו...", שאף אחד אינו יכול לשלוט על היהודי
38 בעניני תורה ומצוות, אלא יותר מכך – "אני ה', נאמן
39 לשלם שכר"⁸⁰:

40 ענין השכר מראה, שהאור האלוקי יורד למטה
41 ומתגלה על-ידי קיום המצוה, מאיר אצל האדם, ויורד
42 להשגתו. כלומר, אפילו מי שנמכר לנכרי יכול
43 להתעלות על פני השעבוד לרבו, ולהגיע ל"אני ה'",
44 שמעל לטבע⁸¹.

(משיחות ש"פ בהר"ב תשכ"ג ותשכ"ד,
ש"פ אמור תשל"ו)

1 שלש עשרה שנה⁷⁰ במערה, מצד הדרגה של "י"ג",
2 כדלעיל.

י.

ל"ג בעומר - איחוד בין נגלה לנסתר

3 בכך אפשר להבין את הקשר שבין כל האמור לעיל
4 לבין ל"ג בעומר:

5 נאמר⁷¹ ב"זהר"⁷² שביום הסתלקותו של רשב"י,
6 הרי בנוסף לכך שהוא עצמו הגיע להשגות גבוהות
7 ביותר ברזין דאורייתא⁷³, הוא גם גילה לתלמידיו
8 "מילין קדישין דלא גליאן עד השתא" (=דברים
9 קדושים שלא גילינו עד עתה).

10 וזאת, בהתאם לדרך עבודתו הכללית של רשב"י
11 לגבי רזי התורה: תנאים אחרים שעסקו ברזי התורה,
12 לא גילו אותם לאחרים⁷⁴. ואילו ענינו של רשב"י היה
13 איחוד בין ה"סתים" לבין ה"גליא"⁷⁵ – הוא גילה את
14 חלק התורה שהוא "רז" ונעלה מן העולם. ויש לומר
15 שזה דומה לאיחוד בין "חיי עולם" לבין "חיי שעה".

יא.

פרשת בהר: איחוד בין "חיי עולם" לבין "חיי
שעה"

16 החיבור בין "חיי עולם" שמעל לעולם לבין "חיי
17 שעה" הוא התוכן של פרשת בהר:

18 בפרשה מודגש, שגם כאשר מתעסקים בענינים של
19 "ארץ" וטבע, קיים ביחד עם זאת "בהר סיני" הנעלה

[ואף שמצינו בכ"מ שר"י קודם לר"ש* – ה"ז מפני שהוא ראש
המדברים (שבת לג, ב). – ועפ"י י"ל ומתורץ מה שבמקומות אחדים ר"ש
קודם – מפני שהי' לפני העובדא דשבת (שאו נתמנה ר"י לראש
המדברים)**:]

70 להעיר ד"משנה" היא גם לשון "שנה" (ראב"ע בא יב, ב. ספר
השרשים לר' יונה בן ג'נאח ולהרד"ק ע' שנה).

71 לכללות סעיף זה – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 131 ואילך,
וש"נ.

72 אד"ו רפ"ז, ב. וראה גם שם רצא, א.
73 סדר שער הל"ג בעומר דש, סע"ב. המשך והחרים תרל"א ס"ע
נד ואילך.

74 זח"ג קה, ב. וראה גם פסחים קט, רע"א. חגיגה יג, א.

75 המשך והחרים עם ע' נב ואילך. ועייג"כ המשך חייב אדם לברך
תרל"ח פכ"ה.

76 ברכות יב, א.

77 פרשתנו כה, ב.

78 ראה ספורנו ועוד עה"פ.

79 וע"ד זה מצינו ברשב"י שאמר (סוכה מה, ב) "יכול אני לפטור
את כל העולם כולו מן הדין" – שגם אלה שיש עליהם דין ועונש הוא
פטור אותם (שזה כולל ג"כ הענין שעונשי התורה הם תיקון להנענש).

וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ס"ע 267 ואילך. לקמן ע' 388 ואילך.
(80 סוף פרשתנו וברש"י. ואינו אומר בכתוב "אלקיכם", ענין העונש,
כי אינו שייך בו.

(81 ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 196-7.

(*) אבל יז"ע אם המאמרים דאבות בכלל נסדרו ע"פ סדר הומנים וכיו"ב (לבד פרק א'); ואפילו במשנה אחת עצמה – ראה לדוגמא בפרק דילן משנה ה'.
(**) וכבר הקשו על הקדמת הרמב"ם בפי"מ בסופה שרשב"י בדור לאחרי דורו דר". ועוד להוסיף – דעפ"ז קשה גם מה שבכ"מ הקדס ר"ם.

אבל זה שייך רק כשידבורם במטיבה אחת (ואולי – גם בענין אחד ממש) – שאז צ"ל ר"י ראש כו' אבל בנד"ד – אין כאן מטיבה בכלל ולא דבור בענין אחד. ומצד
תוכן המאמרים מתאים יותר שיהיו בסדר הפוך. כנ"ל.

וע"פ המבואר בפנים מובן, כי תוכן אחד לשני המאמרים – הוויות באופן לימוד הנרצח; אלא שר' יהודה (מלשון ההדאה) מדבר בתחילת העבודה שצריך להויר על
"שגת תלמוד", ואילו רשב"י מדבר ע"ד לימוד באופן (כלימודו הוא –) דתורתו אומנתו, שגם לימוד זה צ"ל באופן ד"כתר שם טוב" (לפעול בהחלוצות).

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, לח: וַיָּמָת חָשֶׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הַדָּד בֶּן־בְּדָד הַמֶּלֶךְ אֲתִימָדִין בְּשָׂדֶה מוֹאָב וַשֶּׁם עִירוֹ עֵוִית: רַמְזוּם הַמֶּלֶךְ "הַדָּד בֶּן־בְּדָד" הוּא בַחֵי "תַּפְאֶרֶת" דַּתְּהוּ, וַעֲמֵם דַּעוֹר לְמוֹאָב וְלֹא לְמִדִּין וְכוּ

הַדָּד בֶּן בְּדָד.

תפארת¹ דתהו הוא היפך מתפארת דתיקון, שתפארת דתיקון ענינו הוא שמחבר חסד וגבורה שהם הפכים זה מזה, אש ומים, ומחברם יחד, והוא עושה שלום במרומיו שהם חו"ג, מים ואש, ועיין באגה"ק פ' י"ב בד"ה והי' מעשה הצדקה שלום ע"ש.

ותפארת דתהו הַדָּד בֶּן בְּדָד, אינו עושה שלום בין חו"ג שהם הפכים זה מזה, והוא מדין ומואב.

מדין, מלשון דין, הוא גבורה דתהו.

מואב,³ מאב, הוא חסד דתהו.

שחסד הוא בחי' אב' ע"ד כמו בסטרא דקדושה אברהם איש החסד נקרא⁵ אב המון גוים.

גם חסד⁶ הוא ענף החכמה, זהו מואב מ"ו אב, מ"ו

(1) פירוש: המלך "הַדָּד בֶּן בְּדָד" הוא המלך דתפארת דתהו. ראה עץ חיים שער (ח) דרושי הנקודות פרק ד.

(2) תניא — אגרת הקדש פרק יב, וז"ל: מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים, ובחי' אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן.

אך הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס ב"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו בבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים ומתמזקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק' בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם הוי' ב"ה שכלל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביותר שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך. ע"ש.

ראה ספר המאמרים ה'תשל"ד עמוד 42.

(3) בראשית יט, לז "ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עד היום".

(4) מבאר ד"מואב" הוא בחי' "חסד" מצד שני טעמים: (א) מצד ה"תוכן" של התיבה, שחסד עצמו שמשפיע הוא בחי' "אב" וזהו מואב מ"אב". (2) גם מרומז בה"ג'ימטריא" מואב הוא נוט' "מוראב", אב קאי על חכמה (ראה הערה 7) ואותיות מ"ו קאי על חסד.

(5) בראשית יז, ד.

(6) ראה זהר — רעיא מהימנא — פרשת בהעלותך קנ"ג, ב. סידור עם דא"ח קמ"ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד שיז. וש"נ. אור התורה שבת שובה עמוד א'תקכד. לעיל סימן פ' הערה 2. צא. ועוד.

הוא המלוי בלבד דע"ב⁷ דחכמה, כי מובן שחסד שהוא ענף החכמה הוא רק המלוי בלבד דע"ב דחכמה.

ומדין שהוא גבורה⁸ הוא ענף הבינה. מדין מספרו⁹ אָם ס"ג, או"ל¹⁰ ל"ז (היינו מילוי ס"ג) בינה.

הנה מואב ומדין היו במריבה זה עם זה, כי חו"ג הם שני הפכים.

והַדָּד בֶּן בְּדָד, תפארת דתהו, אינו עושה שלום ביניהם, אלא הוא מכח את מדין בשדה מואב, והוא עוזר למואב ולא למדין, כי מכה את מדין, ולא את מואב, יען כ"י¹¹ תפארת נוטה יותר לחסד.

ושם עירו עויות שהוא מלשון עיות ועיקום.

היפך מן תפארת דתיקון הנקרא ישר, כי קו האמצעי הוא ישר, וישראל שהם בחי' תפארת הוא ישר¹² אל, וכמ"ש¹³ כי ישר ה' צורי, ישרים¹⁴ דרכי ה', האלקים עשה את האדם¹⁵ ישר.

ובתניא פרק מ"ה¹⁶ עוד יש דרך ישר כו' מדתו של יעקב כו' מדת הרחמים כו' הוא תפארת דתיקון, מדת הרחמים¹⁷, המחבר ר"ן מספר יצחק¹⁸, עם מ"י¹⁹ חסד מדתו של אברהם ועיין במאורי אור¹⁷ מע' רחמים ע"ש,

(7) פירוש: שם ע"ב הוא מילוי שם הוי' ביודי"ן, כזה: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י, והאותיות המילוי הוא, יו"ד, י, יו"ג, 46, "מו". וזהו "מואב" נוט' "אב" (זהו חכמה עיין תניא פ"ג), ואותיות מ"ו זהו המילוי — חסד, (דהמילוי הוא התולדה מהאותיות עצמן, נמצא דה"אב" הוא חכמה, והתולדה — ה"מילוי" הוא חסד).

(8) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד רכח, ובהנסמן שם. (9) כידוע שבינה נק' "אם" (עיין תניא פרק ג), וכן שם ס"ג הוא בבניה, והוא: שם הוי' במילוי כזה, יו"ד (20), + ה"י (15), + וא"ו (13), + ה"י (15) = 63, וזהו "מדין" (104), בגי' אָם" (41) + ס"ג (63) = 104. (10) או ל"ז (היינו מילוי ס"ג) בינה. פירוש: כנ"ל בהערה 9, האותיות המילוי של ס"ג הוא יו"ד, י, או, י"ו = 37, + בינה, 67 = 104, וזהו "מדין" בגי' לז — בינה. ומרומז בהמילוי, היינו ענף הבינה, והוא "גבורה".

נמצא ד"מואב" מרמז על "חסד" דקליפה, ומדין "גבורה" דקליפה. (11) ראה לעיל סימן ו' מדת תפארת נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד וכתוב (ישעי' כט, כב) "ליעקב אשר פדה את אברהם" (בחי' חסד).

(12) ישראל הוא אותיות "ישר-אל". ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קמא וז"ל: "כהנים הם בחי' חסד שם אל, וליוואי הם בחי' גבורה, שיר (כי עבודת הלויים בשיר), היינו שם ישראל שהוא שיר אל — גבורה חסד", ע"ש. עיין לקמן סימן קמא.

(*) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 222.

(13) תהלים צב, טז.

(14) הושע יד, י.

(15) קהלת ז, כט.

(16) וז"ל: עוד יש דבר ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמים, לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה'... וע"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמנו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו... ויעקב במדתו העליונה שהיא מדת הרחמים דאצילות הוא המעורר רחמים וכו'.

(17) מערכת אות רי"ש סעיף כ'. וז"ל: רחמים בתפארת, כולל בו חסד

השגחת אפין באפין, שזהו בתיקון דוקא, שהוא בבחי' יושר, וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד כ

(אז לא היו הפרצופים מסתכלים פנים בפנים, ומסיבה זו) ומלכין קדמאין מיתו (מלכי קדם מתו, והם שבעה מלכי אדום שמתו וכו'). ע"ש.

[והטעם שלא היו הספירות בהתכללות. ראה המשך תער"ב חלק א' עמוד תסו. לקמן סימן קמח הערה 13. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יב הערה 28.]

וכמו שמים א"ש מ"ם יחד כנ"ל.

ובפרק מ"ו שם נקט ג"כ דרך ישר כו', כי שם הוא האהבה דכמים הפנים לפנים כו', הנה זהו ע"ד¹⁸

וגבורה, ר"ח יצחק, מ"ם חס"ד. ראה גם לעיל סימן כז.

18 פירוש: הוא לשון ה"ספרא דצניעותא" (זהר חלק ב', פרשת תרומה דף קע"ו ע"ב) וז"ל: תנא (למדנו בברייתא) דעד לא הוה מתקלא (שעד שלא הי' העולם כעין משקל, כלומר קודם התיקון עד שלא היו הפרצופים בסוד ג' קוים ימין ושמאל וקו המכריע ביניהם כעין המשקל, שרק אז נקרא פרצוף), לא הוו משגיחין אפין באפין

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

ומשום שלינה פוסלת את הקידוש. רבי אלעזר ברבי שמעון אמר, כיון שקידש ידיו ורגליו מתחילת עבודה ולא נפסל הקידוש מאז, יכול להמשיך ולעבוד אפילו נפל בן. ועד עשרה ימים, ואינו צריך לשוב ולקדש, שאין הקידוש נפסל בלינה. הגמרא מבארת מדוע יש צורך בשתי הברייתות: וצריך, דאי אשמיעין קמיהי' – אילו היינו למדים רק את הברייתא הראשונה, היה אפשר לומר שדווקא בזה"ל קאמר רבי שאם הכהן קידש ועבד בלינה וחפץ להמשיך ולעבוד ביום, עליו לשוב ולקדש, משום דפסק ליה מעבודה לעבודה – הפסק בין העבודות, ואף שלא הסיח דעתו מן הקידוש, מכל מקום כיון שעלה עמוד השחר, נפסל הקידוש בלינה וצריך לקדש בשנית. אבל בהא – באופן בו עסקה הברייתא השניה, דלא פסק ליה – שלא הפסיק בין העבודות, כלשון הברייתא. שהוא עומד כל הלילה על גבי המזבח ומקריב, אם כן אימא – שזא מודי ליה רבי לרבי אלעזר ברבי שמעון שבאופן זה אין הלינה פוסלת את הקידוש תוך כדי שהוא עומד ועובד. ואי אשמיעין בהא – אילו היינו למדים רק את הברייתא השניה, שנחלקו בה רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון אם לינה פוסלת את הקידוש בכך העומד על גבי המזבח ומקריב כל הלילה, היינו סבורים לומר שדווקא בהא – באופן זה שאין הכהן פוסק מן העבודה קאמר רבי אלעזר ברבי שמעון שאין לינה פוסלת, אבל בהא – באופן שזכחנו מפסיק בין העבודות אימא מודי ליה רבי אלעזר ברבי שמעון לרבי שלינה פוסלת את הקידוש. ועל כן צריך – יש צורך בשתי הברייתות.

הגמרא מבארת את מקורות דברי רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון. מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי שלינה פוסלת את הקידוש, ואף כהן שקידש מאתמול ולא הסיח דעתו, צריך לקדש שוב אחר שעלה עמוד השחר. משיבה הגמרא: דכתבי לגבי קידוש 'או בנשקם אל המזבח לשרת להקטיר' (שמות ל ב), וזרי שחיוב הקידוש תלוי בגישה אל המזבח, וגישה שניגש הכהן לעבוד בבוקר אחר שעלה עמוד השחר היא גישה חדשה, שהרי יש מערכה חדשה, ולפיכך צריך לשוב ולקדש.

מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון שאין הקידוש נפסל בלינה, ויכול הכהן להמשיך ולעבוד גם אחר שעלה עמוד השחר על סמך קידוש שקידש מאתמול. משיבה הגמרא: דכתבי לגבי קידוש 'או בנשקם אל המזבח לשרת להקטיר' (שמות ל ב), וזרי שחיוב הקידוש תלוי בגישה אל המזבח, וגישה שניגש הכהן לעבוד בבוקר אחר אהל מועד וקידש ידיו ורגליו, שוב אינו מתחייב לקדש בשנית אפילו עלה עמוד השחר, כיון שלא יצא מאהל מועד.

שואלת הגמרא: ואידך נמי – רבי, שדרש מתיבת 'בגשתם' שחיוב הקידוש תלוי בגישה חדשה, ולא בביאה אל אהל מועד, הא כתיב בפסוק גם 'בבואם' ומה למדים מזה. משיבה הגמרא: אי כתיב – אם היה כתוב רק 'בגשתם', ולא כתיב גם 'בבואם', הוה אמינא – היינו סבורים לומר שיש חיוב קידוש על כל גישה וגישה, ובכל פעם שהכהן ניגש לעבוד, אפילו באותו היום בלא הסיח דעתו, צריך לקדש. ולפיכך כתב רחמנא גם 'בבואם', שאין חיוב הקידוש תלוי

בכל גישה לעבודה, אלא רק בגישה חדשה. שואלת הגמרא: ואידך נמי – רבי אלעזר ברבי שמעון, שדרש מתיבת 'בבואם' שחיוב הקידוש תלוי בביאה אל אהל מועד, הא כתיב בפסוק גם 'בגשתם' ומה למדים מזה. משיבה הגמרא: אי כתיב – אם היה כתוב רק 'בבואם', ולא כתיב גם 'בגשתם', הוה אמינא – היינו סבורים לומר שיש חיוב קידוש אפילו אביאה ריקנית, שאף הבא אל המקדש שלא על מנת לעבוד, חייב לקדש. שהרי נאמר 'בבואם אל אהל מועד' ומשמע שהבא אל אהל מועד חייב לקדש, אף שאינו עובד. ולפיכך כתבה התורה גם 'בגשתם אל המזבח' ללמדנו שהדבר תלוי בעבודה, אבל הבא אל אהל מועד ביאה ריקנית שלא לצורך עבודה, אינו חייב לקדש. תמדה הגמרא: וכי אפשר לומר שתיבת בגשתם באה ללמדנו שאין חיוב קידוש אביאה – על ביאה ריקנית, הא כתיב בפסוק 'בגשתם אל המזבח לשרת', הרי שחיוב קידוש תלוי בשירות, וביאה ריקנית שלא לצורך שירות אינה מחייבת קידוש. ואם כן, אפילו אם לא היה נאמר 'בגשתם' היינו למדים מתיבת 'לשרת' שאין חובה לקדש על ביאה ריקנית. ויש להבין אם כן, לרבי אלעזר ברבי שמעון שדרש מתיבת 'בבואם' שחיוב הקידוש תלוי בביאה אל אהל מועד, מה למדים מתיבת 'בגשתם'. מתרצת הגמרא: אלא 'בגשתם' מיבעי ליה – יש בו צורך להקריב אהא בר יעקב – לדין שדרש רב אחא בר יעקב (יומא לב), לגבי מחלוקתם של רבי מאיר ורבנן (שם לד), שנחלקו רבי מאיר ורבנן כיצד מקדש הכהן בין עבודה לעבודה. לרבנן 'כשהוא לבוש מקדש', והיינו שקודם מקדש הכהן ידיו ורגליו, כשהוא לבוש בגדי קודש. ורק אחר כך פושט בגדיו, טובל, לובש בגדי קודש אחרים, ומקדש בשנית. ואילו לרבי מאיר 'פושט ואחר כך מקדש', והיינו פושט בגדיו, מקדש ידיו ורגליו, טובל, לובש בגדי קודש אחרים, ומקדש בשנית ידיו ורגליו. דאמר רב אהא בר יעקב, הכל מודים – בין רבי מאיר ובין רבנן מודים בקידוש שני מבין השנים, שהוא הקידוש שמקדשים על לבישת הבגדים, שפשהו לכוש מקדש, אחר שכבר לבש את בגדי הכהונה. ולא נחלקו אלא לגבי הקידוש הראשון. מאי טעמא כולם מודים בקידוש שני, משום דאמר קרא 'או בגשתם' ויש לדרוש מתיבת 'בגשתם' שאין עושה את הקידוש אלא מי שאינו מחוץ אהל מועד, ויגיש ללבוש, והיינו שמיד כשהוא מקדש הוא כבר מוכן לעבודה, יצא זה שעדיין לא לבש בגדיו שהוא מחוץ לבישת וגישה, שגם אם יקדש עתה, לא יוכל לגשת לעבוד מיד אלא יהא צריך קודם ללבוש בגדי כהונה. וכיון שאין אפשרות לקדש כשהוא 'מחוץ לבישה וגישה', לפיכך מודים כולם שקידוש זה נעשה רק אחר הליכה. הגמרא מבררת את לשון הפסוק: נאמר בפסוק שצריכים הכהנים לרחוץ בבואם אל אהל מועד, 'או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לד' (שמות ל ב), ויש להבין להקטיר אשה למה ל, מדוע צריך הפסוק לומר שהניגש להקטיר צריך לקדש, הרי הקטרה נעשית ממזבח, וכבר מתחילת הפסוק אנו למדים שהניגש אל המזבח צריך לקדש.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר

**כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון
יהיה לארץ שבת לה' שזך לא תזרע וכרמך
לא תזמור**

א. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהיו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.
תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למשה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמאי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהיו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכין למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמא יתקלקלו הקרקעות ע"ש, אלא לא תקנו שמאי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שייך התוספת אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא). דיום הנף מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התו' שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למשה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש¹ ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג'

(1) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.

אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפרק ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל מכל מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'.
חסדי דוד² על תוספתא, ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל מס' שביעית פ"ב מ"א

**כה, מז – והתנחלתם אותם לבניכם
אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבדו
ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה
בו בפרך**

ב. בחידושי הרשב"א ריש מסכת שבת כתב ביישוב קושית תוס' דבחצי עבד ליכא עשה דלעולם בהם תעבדו, ושיח יצחק ריש חגיגה תמה עליו מש"ס דגטין ל"ח דמדמה ש"ס שפחה גמורה לחצי שפחה וחצי בן חורין.
וכבר ידע פרמכ"ת מה שדרכי לתרץ על קו' זו ואשתקד אמרתי סברא מחודשת בענין זה ד"ל דלא שייך לעולם בהם תעבדו אלא היכי דשייך והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה והיינו עבד הראוי לולדות שבניו ובני בניו יהיו עבד עולם לבניו אחריו ובוודאי שאין לחלק בזה בין עבדים סריסים ואיילוניות וכדומה כל שהוא מומין שראוי שיולידו לאדון, משא"כ מי שחציו עבד דלא משכחת ל' ולדות לאדון ממילא לא שייך לרשת אחוזה ולא שייך נמי לעולם בהם תעבדו, זה נ"ל.

וא"כ בחצי שפחה וחצי בן חורין דמהרה יבנה המקדש ויכול למוסרה לעבד עברי ויהי' הולדות שלו שייך שפיר לעולם בהם תעבדו ושפיר מדמה ש"ס שפחה גמורה לחצי שפחה לענין זה.

שו"ת חתם סופר אהע"ז סי' קנא

(2) ר' דוד פארוז ז"ל, מו"ח משכיל לדוד על פירש"י עה"ת, ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מל"ג בעומר, הוא יומא הילולא דרשב"י. וידוע המובא בכ"מ בדא"ח בדיוק לשון המורגל בזוהר הקדוש, פתח כו', שהפירוש בזה הוא שהם פתחו הצנור שעיי"ז תוקל העבודה בזה אל כל הבאים אחריהם, ולכן לפלא שבכל מכתביו אינו מזכיר ע"ד הפצת מעיינות פנימיות התורה ומעיינות הבעל שם-טוב אשר יום ההילולא שלו הוא בחג השבועות זמן מתן תורתנו. ותקותי אשר אין זה חסר אלא בכתב, אבל הענין נעשה בהשתדלות הראוי' כראוי לגודל ערכו ובפרט שהיפך דעת העולם, הנה דוקא בחג השבועות זמן מתן תורתנו, הנה תורת הנגלה ניתנה בנסתר וברמז בעשרת הדברות ותורת הנסתר מעשה מרכבה ראו כל ישראל בנגלה וכדאי' במדרש.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

♦ יום ראשון י"ד אייר ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

נ"י! בהר סיני • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה בתורת כהנים. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמודיקים בלשון; ובכללותיות, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "כללותיהן ודקדוקיהן".

כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א). **כללותיה** – "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** – "לא תזרע... לא תזמור" (פסוק ד). **דקדוקיה** – "לא תקצור, להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'כללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש (סיני הוא מדבר, לא מקום 'שוב וסדר'), ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מה שמטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "כללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל-מועד" (זבחים קטו). **רבי ישמעאל** - הינו עבודת הצדיק. שכן רבי ישמעאל היה כהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". **רבי עקיבא** - הינו עבודת בעל-תשובה, כי רבי עקיבא היה בן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

מצד שני, עבודת בעל-תשובה היא מתוף מסירות-נפש **תמידית**, כך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מ'סיני'.

במלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יחב לכון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

(ב) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה:

נ"י! שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

ספורנו

העיד בסוף דברי הימים באמרו "עד רצתה הארץ את שבתותיה" (דברי הימים ב לו, כא). תורה ב
(ב) **כי תבאו אל הארץ**. אל גליל הגוים.
ושבתה הארץ. הקרקעות המוכנות לעבודת האדמה.
שבת לה'. שתהיה כל השנה הבטלה מעבודת האדמה מוכנת לעבודתו, כמו שכן בשבת בראשית, באמרו "שבת לה' אלהיך" (שמות כ, י). תורה ג

באמרו ו"ל: מה ענין שמטה אצל הר סיני, אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה ופרושיה מסיני, אף כל המצוות נאמרו מסיני כללותיהם ודקדוקיהם ופרושיהם. והזכיר משה רבינו זאת הפרשה בזה המקום, כי חשב שיכנסו תכף לארץ, כמו שהעיד באמרו "נסעים אנחנו אל המקום" (במדבר י, כט). והזכיר על שמטת קרקע בפרט, כי בחטאם בשמירתה יגלו ממנה, כמו שהעיד באמרו "אז תרצה הארץ את שבתותיה" (לחן כה לד), וכן

כה (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי. הנה לא יזכיר בשום מצוה מקום צווי, וזלתי באשר קרה חידוש אז באותו המקום. אצל באר, ששפאמור האל יתעלה בסיני "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם" וכו' (שמות כג, יא), פרש למשה אז כל דיני השביעית האמורים בזה המקום, וזה להבין ולהורות שנה בעצמו היה בכל שאר המצוות, שאף על פי שנאמר בקצתם מקרא מעט היה הפאור אז רחב באר היטב,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר התש"ט)

הבריאה, הוא באופן של "מקדשא וקיימא", שהוא ענין הקדושה הבאה מלמעלה. ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים, הוא באופן שבא על ידי עבודת האדם - "לעשות את השבת".

וכמו כן, ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה: ישנה קדושת שנת השמיטה שבאה מלמעלה, ללא הקדמת עבודת האדם - שעל זה נאמר "כי תבאו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה"; וישנה קדושת השמיטה שבאה על ידי עבודת האדם - שעל זה נאמר "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון".

ואף שענין זה בא על ידי העבודה מלמטה, הגה ההמשכה שנעשית על ידי העבודה היא נעלית יותר מאתערוותא דלעילא שמצד-עצמה - שזהו מה שנאמר "ובשנה השביעית שבת שבתון", הינו, לא רק שבת סתם, אלא "שבת שבתון", כפי שנאמר ביום הפיפורים, שזהו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת כו'".

ידועה הקושיא, שמסגנון לשון הכתוב משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הגה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה באה לאחר שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הכתוב: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון הינה לארץ גו'?"

והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית:

בשבת (שבת בראשית) - ישנם ב' ענינים: (א) ענין השבת כפי ששיר לבריאת העולם - "ויכולו השמים והארץ גו'", שעל זה נאמר "זכר למעשה בראשית", (ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים - "זכר ליציאת מצרים".

וב' ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לב' זמנים: ליל שבת - שאז אומרים "ויכולו", ויום השבת - שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".

וכללות החילוק ביניהם - שענין השבת הקשור עם

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה לקושיחות כרך כב, עמוד 143 - מתוך 'לקראת שבת')

שלמות חרות העבד ביציאתו בשמיטה

ענגיל כלל ה' בארוכה), שישנם דוגמאות רבות לכך שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואבהו דכולהון הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הכתוב לעבד" (יומא נא, ב).

ועל-דרך-זה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אמת שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא שסבירא-ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה כללית, הרי כשיוצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמותה. מה-שאינן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמותה. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מהנה עבודו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה כללית, הרי כשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, כנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יותר.

ושבתה הארץ שבת ליהנה: (כה, ב)

בהור (פרשתנו קח, א) מביא על כך את הפסוק "כי תקנה עבד עברי . . . ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת השמיטה צריך להיות כל איש וישאר במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד): הלכה רוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחק גדול לומר שנהלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו).

ויש לומר בזה:

מצינו בפרמה וכמה מצות וסוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ובדיעבד. וכמבאר באחרונים (עיין לקח טוב להגרי

(ג) **שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה:**
גשית שנין תזרע חקלך ושית שנין תכסח פרמך ותכניש ית עצלתה:

ספורנו

(ג) **שש שנים תזרע שדך.** אז תוכל לזרע שדה אחד בעצמו שש שנים רצופות שלא כמשפט עבודת האדמה, כי אמנם המנהג בה הוא שיהיה נרה שנה וזרעה שנה, כמו שהזכירו רבותינו ז"ל. **ואספת את תבואתה.** שכל כמנהג בעבודת האדמה, שיהיה חלקה אחת בעצמה שנים רצופות, לא תוסיף תת כחה. תורה ד

(ד) **וּבַשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שְׂדֶה לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר:**
ד ובשנת השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת
דתשמיט קדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא
תכסח:

זש"י: יהיה לארץ • לשדות ולפרמים. לא תזמר • שקוצצין ומורותיה; ותרגומו: "לא תכסח", ודומה

(ה) **אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת-עֲנָבֶיךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ:**
ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שקדך
לא תקטוף שנת שמיטתא יהי לארעא:

זש"י: את ספיח קצירך • אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי 'ספיח'. לא תקצור • להיות מחזיק בו כשאר קציר,

(ו) **וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְרֶךָ וּלְתוֹשֶׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ:**
ו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך
ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך:

זש"י: והיתה שבת הארץ וגו' • אף-על-פי שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה, אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה • (ת"כ) מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישיחות חלק ט, עמוד 407)

"שַׁבַּת הָאָרֶץ" - שְׁבִיתָת וּבִיטוּל הָאֲרָצִיּוֹת וְהַחֲמִרִיּוֹת
(שַׁבַּת מַלְשׁוֹן "וְהַשְׁבִּיתִי חֲתֵי רְעָה") צְרִיכִים לִהְיוֹת לֹא רַק
בְּשַׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָה, אֲלָא גַם, **"לְאֹכְלָהּ..."**

(ז) **וּלְבִהֲמֶתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בָּאֲרָצְךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֹל:**
ז ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל
עללתה למיכל:

זש"י: ולבהמתך ולחיה • אם חיה אוכלת, בהמה לא כל-שכן, שמזונותיה עליך! מה תלמוד לומר "ולבהמתך"? מקיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה

(ח) **וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים וְהָיוּ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תְּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה:**
ח ותמני לך שבע שמיני דשנין שבע שנין
שבע זמנין ויהיו לך יומי שבע שמיני
דשנין ארבעין ותשע שנין:

ספורנו

(ד) **שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ.** גם מפל מְכַשִּׁירֵי עֲבוֹדַת הָאָדָמָה, כְּגוֹן זִקְמַת הַנְּטִיעוֹת וּמְשִׁיחַת וּנְקִיבַת הַפָּגִים וְוֹלָתָם שֶׁהוֹכִירוּ וְלִי. **שַׁבַּת לַח.** שָׁגַם עוֹבְדֵי אֲדָמָה כְּאֲשֶׁר יִשְׁבְּתוּ בַּשָּׁנָה הַהִיא

יתעוררו לדרש את ה' באפן מה. תורה (ח) **וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות

ומעבדות בתקון חכמים, באפן שיכוננו עם תשע וארבעים שנות חמה, כמו שהענין בשביעית בלי ספק בהיותה תלויה בחרישה וזריעה כמו שהתבאר בה. תורה ט

וגו'. מגיד לך, שאף-על-פי שלא עשית שמטות, עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט.

כ"י. שבת שנים • שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים וצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם? תלמוד לומר: שבע שנים שבע פעמים, הרי אומר: כל שמטה ושמטה בזמנה (כ"ב). והיו לך ימי שבע

ט ותעבר שופר יבבא בנחא שביעאה בעשרא לירחא ביומא דכפוריא תעברון שופרא בכל ארעכון:

(ט) והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית-דין בלבד.

כ"י. והעברת • לשון (שמות לו) "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים • (ת"כ) ממשמע שנאמר: "ביום הכפרים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן, למה נאמר בעשור לחדש? אלא לומר לך:

י ותקדשון ית שנת חמשין שנין ותקרון חרותא פארעא לכל יהבקה יובלא היא תהי לכון ותתובון גבר לאחסנתה וגבר לזרעיתה תתובון:

(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה יובל הוא תהיה לכם ושבבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשובו:

ואינו ברשות אחרים. יובל הוא • שנה זאת מבדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה? "יובל" שמה, על שם תקיעת שופר. ושבבתם איש אל-אחוזתו • שהשדות חוזרות לבעליהן. ואיש אל-משפחתו תשובו • לרבות את הנרצע.

כ"י. וקדשתם • (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בבית-דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרור • לעבדים, בין נרצע בין שלא פלו לו שש שנים משנמכר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר ביד-דירא וכו', שדר בכל מקום שהוא רוצה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התנועותיות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אכילה ושתיה כדי לשפר את מקום מגוריו. לכן גם פאן מפרש רבי יהודה שהאפשרות לבחר את מקום המגורים היא תכונתו החשובה ביותר של בן-חורין, עד כדי כך שהחרות עצמה נקראת בשם "דרור" על-שם תכונה זו.

וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה (כה, י) בגמרא מובא מאמרו של רבי יהודה: "פחות ממיכלך וממשתיתך ותוסיף על דירתך". כלומר: מקום המגורים הוא חשוב ביותר, עד כדי כך שפדאי לאדם למעט בצרכי

יא יובלא היא שנת חמשין שנין תהי לכון לא תזרעון ולא תחצידון ית פתהא ולא תקטפון ית שבקהא:

(יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-נזריה:

כ"שם שנאמר בשיעית, כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו: שנת מ"ט – שמטה, ושנת החמשים – יובל.

כ"י. יובל הוא שנת החמשים שנה • מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "וקדשתם וגו'", כדאיתא בראש-השנה ובתורת כהנים. את-נזריה • את הענבים המשמרים, אבל בוצר אתה מן המפקרים.

ספורנו

תהיה לכם. כמו שיצאה הקרקע לחרות מיד הקונים (פסוק י), בן תהיה בלתי משעבדת ביד הבעלים השבים אליה, שלא ישתמשו בה כדרך בעלים באותה השנה. תורה יב

הפך מה שאמר "אתם לא שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו, הנני קרא לכם דרור נאם ה' אל החרב אל הדבר ואל הרעב" (ירמיהו לז, יז). תורה יא (יא) יובל היא שנת החמשים שנה

(ט) שופר תרועה. לשמחת חרות העבדים והשבת השדות לבעליהם. תורה י (י) יובל היא תהיה לכם. שתהיו גם אתם בני חורין משעבוד האמות, על

יבֹאֲרִי יוֹבֵלָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לְכוֹן מֶן
חֻקְלָא תִּיכְלוֹן יָת עַלְלִתָּהּ :

הַשְׂדֵּה אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַבֵּית, שָׁאֵם כָּלָה לַחֲיָה מִן
הַשְׂדֵּה, אֶתָּה צָרִיד לִבְעֹר מִן הַבֵּית, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר
בַּשְּׂבִיעִית, כֹּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל.

תו: יג בַּשָּׁמַיִם דְּיוֹבְלָא הָדָא תְּתִיבּוּן גָּבֵר
לְאַחֲסִנְתָּהּ:
בְּתָם אִישׁ אֶל-אַחֲזָתוֹ? אֵלָּא לְרִבּוּת הַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ
זֶרֶת לְאָבִיו בְּיֹבֵל.

♦ יום שני ט"ו אייר ♦

יְדֹאֲרִי תִזְבֵּן זְבִינִין לְחֶבְרֶךְ אוֹ תִזְבֵּן מִידָא
דְּחֶבְרֶךְ לֹא תִנּוּן גָּבֵר יְתֵאֲחֹהֵי :

לוימנין שאם באַת קלנות, קנא מישׂראל חֲבֵרָךְ? תלמוד
לומר: "או קנא — מיד עמיתך". • אלתנונו • (ת"כ, ב"ב
(נח) זו אונאת קמון.

טו בַּמִּנִּין שְׁנֵי בָּתֵּר יוּבֵּל תִּזְכֶּן מִן חֶבְרֹן
בַּמִּנִּין שְׁנֵי עֲלֵלְתָא יִזְכֶּן לָךְ :

שְׁנָאֵמֶר: "בְּמִסְפָּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכֹּר־לָךְ", לִפִּי מִנְּךָ
שְׁנֵי הַתְּבוּאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עֹמְדָת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ תִּמְכֹּר לוֹ.
וְרִבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ (עריכין ב): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שֹׁדְהוֹ אֵינוֹ
דֹּשָׁא לְגַאֵל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמִד שְׁתֵּי שָׁנִים
לְבִיד הַלּוֹקֵחַ מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִפְלוּ יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ תְּבוּאוֹת
בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְכָרָהּ לוֹ בְּקֻמוֹתֶיהָ, וְ"שְׁנֵי"
אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוּמֹר, מִסְפָּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוּאוֹת
וְלֹא שֶׁל שְׁדֻפּוֹן; וּמַעוֹט שָׁנִים, שָׁנִים.

ספורנו

או קְנֵה. בְּאִשֶּׁר לֹא יָדַע הַמּוֹכֵר שְׂוִיו
שֶׁל דָּבָר, אָף עַל פִּי שֶׁכִּכֵּר הָיָה הַדָּבָר
בְּיָדוֹ וְהָיָה לוֹ שְׁהוּת לְהִרְאוֹתוֹ לְתַגֵּר אוֹ
לְקַרְבּוֹ -

אל תונו. ואף על פי שאמרו 'אין
אונאה לקרקעות' (כתובות צט, ב), מפל
מקום - תורה טו

(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים.. תִּקְנָה. לֹא תִהְיֶה
אוֹנָאָה בְּמִנֵּן הַשָּׁנִים, בְּאִמְרָם ו'ל: כָּל
דְּבַר שְׂבִמְדָּה וְשְׂבִמְשָׁקֵל וְשְׂבִמְנִין,

לַבְעָלִים הַשֵּׁבִים אֵלָיָה לְהַחְזִיק בָּהּ
לְאַחֲזָהּ, וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּכַנּוּן בְּתִים
וּשְׂבָכִים וּגְדֵרוֹת צֹאן וְזֹלָתָם, חוּץ
מֵעֲבוֹדַת הָאֱדֹמָה וּשְׁמִירַת
פְּרוֹתֶיהָ, תוֹרָה יִד

(יד) וְכִי תִמְכְּרוּ, בְּשׁוֹם מִמְּכָרְךָ לֹא תִהְיֶה שׁוֹם מִיֵּן אֲוֶנְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ו'ל: לא יבֹר מַעַל פִּי הַמְּגֹרֶה, שְׂאִינוֹ אֲלֹא כְּגֹיֵב אֶת הָעֵינָן (בבא מציעא ס, א במשנה).

(יב) קָדַשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן הַשָּׁדֶה
תֹּאכְלוּ. אף על פי שְׁאֶסְרֹתִי לְבַעֲלִים
 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּזִרְעָה וּבְצִירָה, וְשֹׁלֵא
 יֵאָסֵף כָּל פְּרוֹת הַשָּׂדֶה אֵלָיו בְּשָׂאֵר
 הַשָּׁנִים, בְּאָמְרוֹ "וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת
 סִפְיֵיהֶן וְלֹא תִבְצְרוּ" (פסוק יא), לֹא
 אֶסְרֹתִי לְבַעֲלִים לֵאמֹל מִפְּרִיָהּ, אֲבָל
 מִתְּרִים הֵם לֵאמֹל פְּרוֹתֶיהָ בְּשָׂאֵר כָּל
 אֲדָם, כְּמוֹ בְּשִׁבְיעִית. תורה יג
 (יג) תִּשְׁכּוּ אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ. וּמִתֵּר

(מז) לְפִי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנֶתוֹ וּלְפִי מַעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנֶתוֹ בִּי מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת הוּא מִכֹּר לָךְ:

כ"י- תִּרְבֶּה מִקְנֶתוֹ • תִּמְכְּרֶנָּה בִּיקָר. תִּמְעִיט מִקְנֶתוֹ • תִּמְעִיט בְּדַמְיָהּ.

(יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י- וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ • (ת"י) כָּאֵן הִזְהִיר עַל אוֹנָאת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאָנוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאָתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְפַּנְנִיתִי לְרַעָה?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 146)

וְאִף שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְמִצַּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאֵין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לַעֲבֹד עֲלֵיו בְּשָׁנֵי לֵאוּיִן" – הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הֵלֵאוּ, וְאֵלּוּ אוֹנָאת דְּבָרִים כּוֹלֵלֶת גַּם עֲצָה שְׂאִינָה הַגּוֹנָה וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיף ל"לִפְנֵי עוֹר").

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 147)

פֶּרֶשׁ שֶׁהַחֲסִדוֹן הוּא רַק בְּנִיתִינֶת הָעֲצָה (הָעֲצָה הִיא לְהִנָּאָת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבַת הַשּׂוֹאֵל). וְאֵלּוּ ב"מִשְׁגָּה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מִי"א אֲרוּרִים שֶׁבַּתְרוּרָה, פֶּרֶשׁ שֶׁהָעֲצָה עֲצֻמָּה הִיא רָעָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאֵן מִיָּרִי בְּאוֹנָאת דְּבָרִים, וְלִכְּן

(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אִתְּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבַטָּח:

כ"י- וַעֲשִׂיתֶם עַל-הָאָרֶץ לְבַטָּח • שֶׁבַּעוֹן שֶׁמֶטָה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו לד): "אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ

ספורנו

אֶפְלוּ פְחוֹת מִכִּדֵּי אוֹנָאָה, חוֹזֵר נִכְבָּא מִצִּינָא נח, ב).
אֲחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה. שְׁאֵין רֵאיוֹ לְקִנּוֹת בַּיּוֹבֵל, בְּאִפֵּן שֶׁלִּפְעָמִים לֹא תִשְׁקָה בֵּיד הַבְּעָלִים הַשִּׁבִּים אֵלֶיהָ שׁוּם זְמַן, וְהָיוּ כָּלֵא שָׁבִים אֶל אֲחֻזָּתָם כָּלֵל.
שְׁנֵי תְבוּאוֹת. וְלֹא שְׁנֵי שְׂדֵפוֹן וִירְקוֹן, כַּמִּשְׁפֵּט בְּשִׁכִּירוֹת קִרְקַע וְחִכִּירוֹתוֹ. תוֹרָה טו
(טז) תִּרְבֶּה מִקְנֶתוֹ. תִּקְנֶה בְּיוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהָיָה רֵאיוֹ לְקִרְקַע בְּתוֹרַת שִׁכִּירוֹת לְשָׁנָה, כִּי אֲמַנֵּם כְּשֶׁתִּקְנֶה לְשָׁנִים רַבּוֹת עַד הַיּוֹבֵל תּוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בָּהּ לְשָׁנִים רַבּוֹת גְּדוּרוֹת צֶאֱן וְשׁוֹכְכִים וְזוֹלָתָם
מִלְּבַד הַתְּבוּאוֹת. שֶׁלֹּא תִקְנֶה לְפִי חֲשַׁבּוֹן מִמֶּה שֶׁהָיָה שׁוֹכֵר וְאֵין צָרִיף לוֹמַר קוֹנֶה לְשָׁנִים מְעֻטּוֹת. וְהִשְׁתַּמֵּחַ, כִּי מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת הוּא מִכֹּר לָךְ. כִּי כְּשֶׁתִּקְנֶה לְשָׁנִים מְעֻטּוֹת, לֹא תוֹכֵל לַהֲשִׁתַּמֵּחַ בָּהּ אֶלֶּא בְּתוּבָאָה לְבִדָּה, וְלֹא בְּדָבָר מִכְּחִישׁ אֶת הָאָרֶץ בְּאִפֵּן שֶׁלֹּא תִשׁוּב לְאִיתָנָה כְּשֶׁתִּשְׁבִּיב הַשָּׂדֶה לְבָעֲלִים, בְּאִמְרָם ו'ל: הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מְעֻטּוֹת לֹא יוֹרְעָנָה פֶּשְׁתָּן (כבא מִצִּינָא קט, א. תוֹרָה יז
(יז) וְלֹא תוֹנוּ. אֶפְלוּ בְּדָבָרִים וְגִנְבַת דַּעַת וְעֲצוֹת רַעוּת, אֶפְלוּ בְּלִתֵּי שׁוּם
דְּרָכָא דְּמִמוּנָא. כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֱלֹהֵי הַקּוֹנֶה וְאֱלֹהֵי הַמּוֹכֵר, וּמִקְפִּיד אֲנִי עַל אוֹנָאת כָּל אֶחָד מֵהֶם. תוֹרָה יח
(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי. עֲנִין הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל.
וְאֶת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ. בַּעֲנִין הַמִּכֹּר וְהַמִּקְנֶה לְמַנְיִן הַיּוֹבֵל (פסוק טו) וְזוֹלָתוֹ (פסוק טז), שֶׁלֹּא תִהְיֶה שׁוּם אוֹנָאָה.
וְיִשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבַטָּח. שֶׁלֹּא תִגְלוּ מִמֶּנָּה. עַל הַפֶּךְ "וְתִרְצֶן אֶת שְׁבִתֶּיהָ בְּהִשְׁמָה מִדָּה" (לחל כו, מג), וְעַל הַפֶּךְ "בַּעֲוֹן בַּעֲוֹן קִצְפִּיתִי" (ישעיהו נו, יז). תוֹרָה יט

♦ יום שלישי ט"ז אייר ♦

(יט) וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי שְׁבַתְכֶם
לִבְטַח עָלֶיהָ:

כ"י וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ וּגְו' וַיִּשְׁבַּתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ • שְׁלֹא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרְתָּ. וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעָה • אִף בְּתוֹךְ
הַמַּעֲשִׂים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתָנוּ:

כ"י וַלֹּא נֶאֱסַף • אֶל הַבֵּית. אֶת־תְּבוּאָתָנוּ • כְּגוֹן יֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסִפְיָחִין הַבָּאִים מֵאֲלֵהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית (כה, כ)
'שש שנים' וְהַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית' הֵם כְּנֶגֶד שֵׁית אֲלִפֵּי שָׁנִין
דְּהוּי עֲלֵמָא וְהָאֵלֶף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה - פִּיּוּד יָכוֹל
הַדוּר שְׁלָנוּ, הִירִיד וְהַחֲלָשׁ, לְהִבִּיא אֶת הַגָּאֵלָה? עַל כֵּן בָּאָה

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשַׂת
אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:

כ"י וְלִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מִנִּסָּן וְעַד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית וְלִשְׁמִינִית, שִׁזְרַעוּ בַּשְּׁמִינִית
בְּמִרְחָשׁוֹן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתוועדות שבת פרשת בהר ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 279-275; 283-285, בלתי מוגה)

וְזֶהוּ גַם פְּרוֹשׁ מֵאֲמָר רַבּוּתֵנוּ ז"ל "יִכְפֹּה שְׁעָה אַחַת
בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיִּי הָעוֹלָם
הַבָּא":
ב"כ חַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא" נִכְלָלִים כָּל פְּרָטֵי הַמִּדְרָגוֹת: תַּעֲנוּג
הַמִּוִּרְגָשׁ, תַּעֲנוּג הַבְּלִיתִי מוֹרְגֵשׁ כו', עַד לְדִרְגַּת "יוֹם שְׁכּוּלוֹ
שֶׁבֶת וּמִנוּחָה". וְכִיּוֹן שֶׁכָּל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ,
הֲרִי מוֹבָן, שֶׁהָעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ הִיא לְמַעַלָּה אֲפִילוּ מִ"יוֹם
שְׁכּוּלוֹ שֶׁבֶת וּמִנוּחָה".
וְכָל זֶה הוּא בִּ"שְׁעָה אַחַת" - שֶׁכָּל שְׁעָה, אִם מִנְּצִלִים אוֹתָהּ
כְּדָבָעִי, אִזִּי הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר מִהַגִּילּוּיִים שֶׁלְעֵתִיד, לְמַעַלָּה
גַּם מִהַעֲלִיּוֹת שֶׁל "יוֹם שְׁכּוּלוֹ שֶׁבֶת וּמִנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים".
וְזֶהוּ גַם עֲנִין וּפְרָצֶת" בְּנוֹגַע לְזָמַן - שְׁנוֹסֵף עַל שְׁמִירַת

בְּעֵנִין הַנִּזְכָּר - "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי גו' בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית, וְעָשַׂת
אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים" - יֵשׁ גַּם הוֹרָאָה בְּנוֹגַע לְיוֹקֵר
הַזָּמַן, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַקָּשׁוּר גַּם עִם יְמֵי הַסְּפִירָה:
לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹבָן: מַהוּ הָעֲנִין בְּסִפִּירַת הַזָּמַן - הֲרִי מִהַלֵּךְ
הַזָּמַן הוּא תְּמִיד בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן?
אִף הָעֲנִין הוּא - שְׁנִיצוֹל הַזָּמַן יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּכַמּוֹה אוֹפְנִים:
יֵשׁנוּ אוֹפֵן שְׁמִמְלָאִים אֶת הַזָּמַן בְּתוֹכָן שֶׁל עֲבוּדַת ה', וּמוֹצֵד
זֶה הֵנָּה גַם רִיבּוּי זְמַן נֶחֱשֵׁב "כְּיָמִים אֲחָדִים"; וְיֵשׁנוּ אוֹפֵן
שֶׁהַזָּמַן אֵינוֹ מִמּוּלָא כו'. אָדָם יָכוֹל לְחִיּוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה,
שְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלֹא לְפַעוֹל מֵאוּמָה;
וְיָכוֹל לְהִיּוֹת מַעֲמִיד וּמוֹצֵב שֶׁ"בְּשָׁעָה אַחַת" הֲרִי הוּא "קוֹנֵה
עוֹלָמוֹ", עַד כְּדִי כֵּן, שֶׁרַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ מִקְנָא בּוֹ!

ספורנו

לְשִׁבְעִית. וַיִּשְׁבַּתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ. וְלֹא תִשְׁאֹו
הַרְפַּת רֶעֶב בְּגוֹיִם, שְׁלֹא תִצְטָרְכוּ לִלְכֹּת
בְּאַרְצוֹתֶם לִקְנוֹת הַתְּבוּאָה. תוֹרָה כ
(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל. וְכֹאשֶׁר
יִסְפֹּק זֶה אֲצִלְכֶּם, וְלֹא תִבְטְחוּ שִׁיחִיָּה
הַמַּעֲט מִסְפִּיק בְּאִיכוֹתוֹ. תוֹרָה כ
(כא) וְעָשַׂת אֶת הַתְּבוּאָה. בְּאִפֵּן
שֶׁתִּשְׁבַּע עֵין מְרָאוֹת, וְתִרְאֹו שִׁסְפִּיק
הַכַּמּוֹת. תוֹרָה כב

ונתניה וחיית כו', כך שגם מיעוט הזמן בכמות – כולל ריבוי זמן באיכות, על-דרך שבשנה הששית נעשית צמיחת תבואה לשלש השנים.

הזמן באופן שכל כמות הזמן ממוקד בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע **לאיכות** הזמן. הינה, שמילוי הזמן בעניגי תורה ועבודה, יהיה מתוך מסירה

כב ותזרעון ית שתא תמינתא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא עד מעל עללתא תיכלון עתיקא:

(כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

לארבע שנים: בששית שלפני השמיטה השביעית, שהן בטליו מעבודת קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות בלן.

כ"י- עד השנה התשיעת. עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשלש השנים", שכן הצורך לתרוץ קשיא ("מה נאכל") קיים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע. . השביעית והיובל (רש"י כה, כב) שמיטה - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול היש. כלומר, העובד הוא 'יש ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. יובל - הוא בספירת

כג וארעא לא תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא ארי דירין ותתבין אתון קדמי:

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת כילי הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:

לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. כילי הארץ. (כ"ג) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

כ"י- והארץ לא תמכר. (ת"כ) לתן 'לאו' על חזרת שדות לפעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2066. ע"9 ביאורי החומש)

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר שנכנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג)

הבטוי "גרים" מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אף לפני הכניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני-ישראל

כד ובכל ארעא אחסנתכון פרקנא תתנון לארעא:

(כד) ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ: ס

אחזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב.

כ"י- ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש בקדושין בפרק ראשון (דף כא). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר

♦ יום רביעי י"ז אייר ♦

כה ארי יתמספן אחור ויזנן מאחסנתה וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק ית זביגי אחוהי:

(כה) כיימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו תקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

ספורנו

(כד) ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ. אבל בחוצה לארץ, אין שם דין שמטין ויובלות. תורה כה

כי גרים ותושבים אתם עמדי. באותו הגליל, שאינו בכלל "הארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטו, טז). תורה כד

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת. הקרקע הנעבד. כי לי הארץ. הגליל הוא ארץ ה'.

כ"י • כִּי־יִמְוֶה אֶחֱיד וּמִכָּר • (ת"כ) מְלַמֵּד, שְׁאִין אָדָם וְשָׂאִי לְמִכָּר שְׂדֵהוּ אֶלָּא מִחֲמַת דִּחַק עֲנִי. מֵאַחֲזָתוּ • וְלֹא כֹלָה, לְמִדָּה תוֹרָה דְּרָף אֶרֶץ שְׂיִשְׁיִר שְׂדֵה לְעֶצְמוֹ. וְגָאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו • (ת"כ) וְאִין הִלּוּקִתּוּ יָכוֹל לְעַכְבִּי.

(כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גָּאֵל וְהִשְׁיגָה יָדוֹ וּמִצָּא כוּ וּגְבֵר אָרִי לֹא יִהְיֶה לֵּה פְרִיק וּתְדַבֵּק יָדָה וַיִּשְׁפַּח כְּמִסַּת פְּרָקְנָה: כְּדִי גָאֵלָתוּ:

כ"י • וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גָּאֵל • (קידושין שם. ת"כ) וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׁאִין לוֹ גּוֹאֲלִים? אֶלָּא גּוֹאֵל שְׂיִיכַל לְגָאֵל מִמְכָּרוֹ.

(כו) וַחֲשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת־הָעֵדֶף לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכָּר־לוֹ וְשָׂב לְאַחֲזָתוֹ: כוּ וַיַּחֲשַׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוּהִי וַיִּתֵּב יָת מוֹתָרָה לְגֵבֵר דִּי זָבֵן לֵה וִיתִיב לְאַחֲסָנְתָהּ:

כ"י • וַחֲשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ • כְּמָה שְׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? בָּךְ וְכָךְ; וּבְכֻמָּה מִכְרִיתָ לָךְ? בָּךְ וְכָךְ; עֲתִיד הָיִיתָ לְהַחֲזִירָה בַּיּוֹבֵל, נִמְצְאָתָה קוֹנָה מִסְפָּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֲשֻׁבוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה – אַכְלָתָ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבָּע, הוֹצָא אֶת דְּמִיתָן מִן הַחֲשֻׁבוֹן וְטַל אֶת הַשְּׂאָר. וְזֶהוּ: וְהִשִּׁיב אֶת־הָעֵדֶף • בְּדַמִּי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שְׂאֵכֵל, וַיִּתְּנֵם לְלוֹקָח. לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכָּר־לוֹ • הַמוֹכֵר הֵזָה שָׂבָא לְגָאֵלָה.

(כח) וְאִם לֹא־מִצָּאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בֵּיד הַקִּנְיָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׂב לְאַחֲזָתוֹ: כח וְאִם לֹא תִשְׁפַּח יָדָה כְּמִסַּת אֲתֵב לֵה וְהָיָה זְבִינוּהִי בִּידָא דְזָבֵן וְתָה עַד שְׂמָא דַּיּוֹבֵלָא וַיִּפּוֹק בַּיּוֹבֵלָא וִיתִיב לְאַחֲסָנְתָהּ:

כ"י • דִּי הָשִׁיב לוֹ • (ערכין ל) מִכָּאֵן, שְׁאִינוּ גּוֹאֵל לְחֻצְאִין. עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל • (ת"כ) שְׁלֹא יִפְגֹּס לְתוֹף אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מִשְׁמַט בְּתַחֲלָתוֹ.

♦ יום חמישי י"ח אייר ♦

(כט) וְאִישׁ כִּי־יִמְכָּר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גָּאֵלָתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גָּאֵלָתוֹ: כט וּגְבֵר אָרִי יִזְבֵּן בֵּית מוֹתֵב קִרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתִהִי פְרָקְנָה עַד מְשָׁלֵם שְׂמָא דְזְבִינוּהִי עַדן כְּעֵדֶן תִּהִי פְרָקְנָה:

כ"י • בֵּית־מוֹשָׁב עִיר־חוֹמָה • (ת"כ) בֵּית בְּתוֹף עִיר הַמִּקְפָּת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן. וְהָיְתָה גָּאֵלָתוֹ • לְפִי שְׁנֵאֲמַר בְּשָׂדֶה שְׂיִכּוֹל לְגָאֵלָה מִשְׁתִּי שְׁנִים וְאֵילָף כָּל זֶמֶן שְׂרִיצָה, וּבְתוֹף שְׁתִּי שְׁנִים הָרָאוּשׁוֹנִים אֵינוּ יָכוֹל לְגָאֵלָה, הֶעָרֶף לְפָרֵשׁ בָּזָה שְׁהוּא חִלּוּף, שְׂאֵם רוּצָה לְגָאֵל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, גּוֹאֲלָה, וּלְאַחַר מִכָּאֵן אֵינוּ גּוֹאֲלָה. וְהָיְתָה גָּאֵלָתוֹ • שֶׁל בֵּית. יָמִים • יָמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן (בראשית כד נח): "וַיָּשָׁב הַנְּעִרָה אֶתְּנוּ יָמִים".

(ל) וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לְצִמּוּתָהּ לְקַנְהָ אֹתוֹ לְדוֹרָתוֹ לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: לו וְאִם לֹא יִתְפָּרַק עַד מְשָׁלֵם לֵה שְׂמָא שְׁלֵמָתָא וּיקוּם בֵּיתָא דִּי בְּקִרְתָּא דִּי לֵה שׁוּרָא לְחִלוּטִין לְדִי זָבֵן יְתָה לְדוֹרָהִי לֹא יִפּוֹק בַּיּוֹבֵלָא:

כ"י • וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמּוּתָהּ • יֵצֵא מִכּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמֵּד בְּכּחוֹ שֶׁל קוֹנֶה. [אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה • "לו"] קְרִינֵן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְכַרְכָּה: אֶף־עַל־פִּי שְׁאִין לוֹ עֲכָשׁוּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ קֶדֶם לְכֵן. וְ"עִיר",

(לא) וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב
עַל־שָׂדֶה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא:

כ"י • וּבְתֵי הַחֲצִירִים • פְּתָרְגוּמוֹ: "פְּצָחִיא", עִירוֹת פְּתוּחוֹת מֵאֵין חוֹמָה, וַיֵּשׁ הַרְבֵּה בַסֶּפֶר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע יג כח): "הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶם"; (בראשית כה טו) "בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֵיהֶם". עַל־שָׂדֶה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב • הָרִי הֵן פְּשׁוּדוֹת

(לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם
תִּהְיֶה לְלְוִיִּם:

כ"י • וְעָרֵי הַלְוִיִּם • אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה עִיר שְׁנֵתָנוּ לָהֶם. גְּאֻלָּת עוֹלָם • גּוֹאֵל מִיָּד אָפְלוֹ לִפְנֵי שְׁתֵּי שָׁנִים, אִם מָכְרוּ שָׂדֶה מִשְׁדוֹתֵיהֶם הִנָּתוּנוֹת לָהֶם

(לג) וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר
אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֹל כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם • וְאִם יִקְנֶה בֵּית אוֹ עִיר מֵהֶם. וַיֵּצֵא בִּיבֹל • אוֹתוֹ מִמִּכְר שֶׁל בֵּית אוֹ שֶׁל עִיר, וַיָּשׁוּב לְלוֹי שְׁמִכְרוֹ, וְלֹא יִהְיֶה חָלוּט כְּשֶׁאֵר בְּתֵי עָרֵי חוּמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וַיִּגְאֹלֶה זֶה, לְשׁוֹן מְכִירָה. דְּבַר אַחֵר: לְפִי שְׁנָאֵמַר: "גְּאֻלָּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוִיִּם", יָכוֹל לֹא דְבַר הַפְּתוּב אֲלֹא בְּלוֹמַם יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה בֵּית בְּעָרֵי הַלְוִיִּם, אֲבָל לוי שֶׁקָּנָה מִלוֹי יִהְיֶה חָלוּט? תִּלְמוּד לומַר:

(לד) וַיִּשְׁדֶּה מִגֵּרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזָּת עוֹלָם
הוּא לָהֶם:

כ"י • וַיִּשְׁדֶּה מִגֵּרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר • מִכְר גִּזְבֵּר, שָׁאֵם הַקֹּדֶשׁ בֶּן לוי אֶת שְׂדֵהוּ וְלֹא גְאֻלָּה, וּמִכְרָה גִזְבֵּר, אֵינָה יוֹצֵאָה לַכֹּהֲנִים בִּיבֹל, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר

(לה) וְכִי־יָמוּד אֶחָיד וּמָטָה יָדוֹ עַמּוּד וְהַחֲזֹקֶת בּוֹ גֵּר
וְתוֹשָׁב וְחֵי עַמּוּד:

כ"י • וְהַחֲזֹקֶת בּוֹ • (ת"כ) אֵל תִּנִּיחֶהוּ שִׁירָד וַיִּפֹּל וַיִּהְיֶה קָשָׁה לְהַקְיָמוֹ, אֲלֹא חֲזָקָהוּ מִשְׁעַת מוֹטֶת הַיָּד, לְמַה זֶּה דוּמָה? לְמַשְׁאוּי שֶׁעַל הַחֲמוּר; עוֹדָהוּ עַל הַחֲמוּר, אַחַד תּוֹפֵס בּוֹ וּמַעֲמִידוֹ; נָפַל לְאָרֶץ, חֲמִשָּׁה אֵין

לא וּבְתֵי פְצָחִיא דִּי לִית לְהוֹן שׁוּר מִקֶּף
סְחוּר סְחוּר עַל חֶקֶל אֶרֶעָא יִתְחַשֵּׁב פְּרָקְנָא
תְּהִי לֵה וּבִיבֹלָא יָפּוֹק:

הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל וַיּוֹצֵאֵין בִּיבֹל לְבַעֲלִים — אִם
לֹא נִגְאָלוּ. גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ • (ת"כ) מִיָּד אִם יִרְצֶה,
וּבִזְזָה יָפָה כַּחוֹ מִכַּח שְׁדוֹת, שֶׁהַשְּׁדוֹת אֵין נִגְאָלוֹת
עַד שְׁתֵּי שָׁנִים. וּבִיבֹל יֵצֵא • בְּחֻסָּם.

לִב וּקְרָוִי לִינְוִאי בְּתֵי קְרָוִי אַחְסָנְתָהוֹן פְּרָקוֹן
עָלָם תְּהִי לְלִינְוִאי:

בְּאַלְפִּים אָמָה סְבִיבוֹת הָעָרִים, אוֹ אִם מָכְרוּ בֵּית
בְּעִיר חוּמָה, גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם וְאֵינּוּ חָלוּט לְסוֹף
שָׁנָה.

לִג וְדִי יִפְרוֹק מִן לִינְוִאי יוֹפּוֹק זָכִין בֵּיתָא
וּקְרָתָא אַחְסָנְתָהּ בִּיבֹלָא אָרִי בְּתֵי קְרָוִי
לִינְוִאי הִיא אַחְסָנְתָהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

"וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם", אִף הַגּוֹאֵל מִיָּד לוי, גּוֹאֵל
גְּאֻלָּת עוֹלָם. וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית • הָרִי זֶה מִצְוָה אַחֶרֶת,
וְאִם לֹא גְאֻלָּה, יוֹצֵאָה בִּיבֹל, וְאֵינּוּ נִחְלָט לְסוֹף שָׁנָה
כְּבֵית שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הִיא אֲחֻזָּתָם •
לֹא יִהְיֶה לָהֶם נִחְלָת שְׁדוֹת וּכְרָמִים, אֲלֹא עָרִים לְשִׁכַּת
וּמִגֵּרִשֵׁיהֶם, לְפִיכָף הֵם לָהֶם בְּמִקּוֹם שְׁדוֹת, וַיֵּשׁ לָהֶם
גְּאֻלָּה כְּשְׁדוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא תִפְקַע נִחְלָתָם מֵהֶם.

לִד וְחֶקֶל רֹחַ קְרִוּיָהוֹן לֹא יִזְדָּבֵן אָרִי אַחְסָנָה
עָלָם הוּא לְהוֹן:

בְּיִשְׂרָאֵל (וּיִקְרָא כ"ד): "וְאִם־מָכַר אֶת־הַשְּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר
לֹא־יִגְאֹל עוֹד", אֲבָל בֶּן לוי גּוֹאֵל לְעוֹלָם.

לֵה וַאֲרִי יִתְמַסְפֵּן אַחוּף וְתַמּוּט יָדָה עַמּוּד
וְתַמְקָף בֵּה דְעִיר וְתוֹתֵב וִיחֵי עַמּוּד:

מַעֲמִידִין אוֹתוֹ. גֵּר וְתוֹשָׁב • אִף אִם הוּא גֵּר אוֹ
תוֹשָׁב, וְאֵינּוּ תוֹשָׁב? כָּל שֶׁקָּבַל עָלָיו שֶׁלֹּא לְעַבֵּד
עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְאוֹכַל נִבְלוֹת.

(לו) אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וַיֵּרָאֲתָ מֶאֱלֹהֶיךָ
וַיְחִי אַחִיד עִמָּךְ:
לו לא תסב מנה חבוליא ורבימא ותדחל
מאלהך ויחי אחוד עמך:

כ"י • נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית • חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו
בשני לאוין. וַיֵּרָאֲתָ מֶאֱלֹהֶיךָ • לפי שדעתו של
אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה
לעצמו החר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו,
הצרך לומר: "וַיֵּרָאֲתָ מֶאֱלֹהֶיךָ", (ב"מ סב) או התולה
מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי
זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכן הצרך
לומר: "וַיֵּרָאֲתָ מֶאֱלֹהֶיךָ".

(לז) אֶת־כֶּסֶףךָ לֹא־תִתֵּן לֹו בְנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן
אִכְלָךְ:
לז את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית
לא תתן מיכלך:

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים: ס
לח אנא יי אלהכו די אפקית יתכוז מארעא
דמצרים למתן לכוז ית ארעא דכנען למתן
לכוז לאלה:

כ"י • אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וגו' • והבחנו בין בכור לשאינו
בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל
ברבית ואומר: "שֶׁל נְכָרִי הֵם". דבר אחר: "אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", על־מנת שתקבלו
עליכם מצותי, אפלו הן כבודות עליכם. לָתֵת לָכֶם
אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן • בשכר שתקבלו מצותי. לְהִיּוֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים • (ת"ס) שכל הדר בארץ ישראל, אני לו
לאלהים. וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, פְּעוּבֵד עֲבֻדֹת אֱלִילִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך ח עמ' 97)

וְאֶפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עֲלֵיכֶם (רש"י כה, לח) לרש"י הקשה: הרי
יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל מצות התורה כֵּלָן,
ומדוע היא מְזַכֶּרֶת לגבי אסור רבית דווקא. וכדי לתרץ
שאלה זו מוסיף "וְאֶפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עֲלֵיכֶם".

♦ יום שישי י"ט אייר ♦

(לט) וְכִי־יִמּוֹךְ אַחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
עֲבֹדַת עֵבֶד:
לט וכי ימוךך אחיד עמך ונמכרלך לא תעבד בו
עבדת עבד:

כ"י • עֲבֹדַת עֵבֶד • עבודה של גנאי, שיהא נפר בה כעבד: שלא יוליך פליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעל
לו מנעליו.

(מ) כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד
עִמָּךְ:
מ באגריא כתושבא יהי עמך עד שתא
דיובלא ופליח עמך:

כ"י • כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב • עבודת קרקע ומלאכת אמונות, כשאר שכירים התנהג בו. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אם פגע
בו יובל לפני שש שנים, היובל מוציא.

ספורנו

(לו) אֶל תִּקַּח מֵאֲתוֹ. כי זה דרך נאות
להקימו, כשתלוהו בלי נשך ותרבית.
וַיְחִי אַחִיד עִמָּךְ. וזה תעשה כשיש
לא לך ידך די להיות אתה ולהלותו,
באמרם ז"ל: חייך קודמים לחיי חברך
(בבא מציעא סב, א). תורה לו
(לח) לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים. שיהיה
התכלית המקנן ממנו משג בין בלכם,
ולכן ראוי שיהיה סדר המדינות בכם
באפן שתוכלו בלכם להיות זה עם זה,
ותעזרו זה את זה להשלים
המקנן. תורה לט
(מ) כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ. הקנוי
קנן שש שנים יהיה אצלך "כשכיר
שנה בשנה", והקנוי קנן יובל יהיה

(מא) וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָה הָהָא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
וְאֶל־אַחֲזֵת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃
מא וַיִּפּוֹק מֵעֶמְקָה הָהָא וּבְנָיו עִמּוֹ וַיָּשׁוּב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אַחֲזֵת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃

רש"י: הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכַּר, בְּנָיו מִי מִכְרָן? אֲלָא מִכְרָן, שָׂרְבוּ חֵיב בְּמִזְזוֹנוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 152)

בְּנָיו מִי מִכְרָן (רש"י כה, מא) וְאֵלּוּ בְּגִמְרָא נֶאֱמַר "מִי נִמְכָּרִים". וְיֵשׁ לְבָאֵר: מִי נִמְכָּרִים - לְפִי רז"ל אֵין בְּכָלל אִפְשָׁרוֹת שְׂאֵב יִמְכֹּר אֶת בְּנוֹ, כִּפִּי שִׁדְרָשׁוּ בְּגִמְרָא מִן הַתָּנוּב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה". מִי מִכְרָן - בְּדִרְךְ

(מב) כִּי־עֲבָדֶי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד׃
מב אֲרִי עֲבָדֵי אֲנִי דִּי אִפְקִית יְתֵהוּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יִדְבְּנוּ וְכוּן עֲבָדִין:

רש"י: כִּי עֲבָדֵי הֵם • (ת"כ) שְׁטָרֵי קוֹדֶם. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד • בְּהִכְרָזָה: 'כָּאֵן יֵשׁ עֶבֶד לְמִכְרָא! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֶבֶן הַלֶּקַח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ וִירֹאתָ מֵאֲלֹהֶיךָ׃
מג לֹא תִפְלַח בּוֹ בְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחַל מֵאֲלֹהֶיךָ:

רש"י: לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ • מְלָאכָה שְׁלֹא לְצַרְךָ כְּדִי לַעֲנוֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדַר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד שְׁאִבּוֹא!".

(מד) וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה׃
מד וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ דִּי יִהְיוּ לְךָ מִזְּמַנֵּי דִּי בְּסַחְרֵיכֹן מִגּוֹיִן תִּקְנוּ עֲבָדִין וְאִמָּה:

רש"י: וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ • אִם תֹּאמַר: אִם־כֵּן, בְּמָה אֲשַׁתְּמֹשׁ? כְּעֲבָדֵי אֵינִי מוֹשֵׁל, כִּי אֲמוֹת אֵינִי נוֹחַל, שְׁחָרִי הַזֶּה־תִּנֵּנִי (דברים כ טז): "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל־נַשְׁמָה", אֲלָא מִי יִשְׁמַשְׁנִי?. מֵאֵת הַגּוֹיִם • הֵם

(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְאִחָה׃
מה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאִחָה:

רש"י: וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קידושין טז) שְׂבָאוּ מִסְבִּיבוֹתֵיכֶם לְשֵׂא נָשִׁים בְּאֶרְצְכֶם וְיִלְדוּ לָהֶם, הֵבִין

הוֹלִיךְ אַחֵר הָעָב וְאֵינוֹ בְּכָלל "לֹא תַחֲזִיחַ", אֲלָא אַתָּה מֵתֵר לִקְנוֹתוֹ כְּעֶבֶד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

ספורנו

אֲצִלָּה בְּשִׁכְרִי שֶׁהִתְיַשֵּׁב עִמָּךְ לְשָׁנִים רַבּוֹת. תוֹרָה מֵא
אֲצִלָּה בְּשִׁכְרִי שֶׁהִתְיַשֵּׁב עִמָּךְ לְשָׁנִים לְכָל שְׁעָבוֹד, מִכָּל מְקוֹם מִצַּד מֵה
שֶׁהוּא עֲבָדִי אֵין בִּידוֹ לְמִכְרָא עֲצֻמו
לְעֲבָדוֹת מְחֻלָּט. תוֹרָה מֵג
(מב) כִּי עֲבָדִי הֵם. אֵף עַל פִּי שְׂבִשְׁבִיל

(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחֲזָה לְעַלְמָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחֲיוֹ לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶד: ס

מו ותתסון יתהון לבניכון בתריכון לרשת אחסנא לעלם בהון תעלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחיהי לא תפלח בה בקשיו:

כ"י וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם • הַחֲזִיקוּ בָהֶם לִנְחִלָה לַעֲרֹךְ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתְּכֶן לְפָרֶשׁ: "הַנְּחִילוֹם לְבָנֵיכֶם", שְׁאֵם־כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב

וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם • וְהִתְנַחֲלֶתֶם • כְּמוֹ וְהִתְחַנְקֶתֶם • אִישׁ בְּאַחֲיוֹ • לְהֵבִיא נִשְׂיָא בְּעַמּוֹ וּמְלֹךְ בְּמִשְׁרָתוֹ, שְׁלֹא לְרִדּוֹת בַּפֶּרֶד.

♦ שבת קודש כ' אייר ♦

(מו) וְכִי תֵשִׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמֶךְ אַחֲיֶיךָ עִמָּךְ וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

מו וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמספן אחורך עמה ויזדבן לערל תותב עמך או לארמי זרעית גיורא:

כ"י יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב • גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, כְּתָרְגוּמוֹ: "עֶרְל תוֹתֵב", וְסוּפּוֹ מוֹכִיחַ: "וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב". וְכִי תֵשִׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֲשִׁיר? דְּבוּקוֹ עִמָּךְ. וּמֶךְ אַחֲיֶיךָ עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֲמוּךְ? דְּבוּקוֹ עִמָּךְ.

עמו, על-ידי שלמד ממעשיו. משפחת גר • (קידושין כ. ב"מ ע"א) וְהוּא עוֹבֵד בּוֹכֵבִים. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לְעֹקֵר", זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבוּדָת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לֵה שְׁמֵשׁ. וְלֹא לְאַלְהוּת, אֲלֹא לְחֻטֵּב עֲצִים וְלִשְׂאֵב מִיָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות כרך יז, עמוד 297 – מתוך 'לקראת שבת')

גם הנמכר לגר – "גאלה תהיה לו"

וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב . . גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אַחַד מֵאַחֲיוֹ יִגְאֻלּוֹ: אוֹ־דָדוֹ אוֹ בִּן־דָּדוֹ יִגְאֻלּוֹ . . אוֹ־הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאֻל: (כה, מז-מט)

חסרה לו בחינת "אבא", הינו החקמה שבנפש הרואה אלקות תדיר, ולכך יוכל מצבו לירד כל כך. ולכך לא נמנה פאן אביו, להורות שמצב זה נובע מכך שאין לו "אב".

וְאִם כֵּן, אֵיךְ שְׂאָדָם הַנִּמְצָא בְּמִצְבֵּי שְׂכָזָה, אֵינּוּ יֹכֵל לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ כָּלֵל, הָרִי מְבַטֵּחַ לוֹ שִׁיעֲדָה, כְּמִדָּק בְּלִשׁוֹן הַתּוֹב "גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ" – לִשׁוֹן הַבְּטָחָה, שְׁלֵהוּתוֹ בֵּן לְעַם יִשְׂרָאֵל, הָרִי וְדָאִי הַדָּבָר שִׁיעֲדָה בְּסוּף. וְאַחֵר שִׁיעֲדוּהוּ מְלַמֵּעֵלָה בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא (קְרוֹבִי), הָרִי הַתְּכִלִּית הִיא שְׁלִבְסוּף תִּהְיֶה עֲבוּדָתוֹ אֶת ה' מִצַּד עַצְמוֹ. וְלִכֵּן נִקְטֵב בְּסוּף "הַשִּׁיגָה יָדוֹ", הֵינּוּ, שְׁעָלֵיו לְדָאָג שְׁלֹא יִהְיֶה זֶה כְּמִתְנָה מְלַמֵּעֵלָה, אֲלֹא יִכְשֵׁ גְאֻלָּתוֹ בְּעַצְמוֹ.

צריך להבין: א. הרי מנה פאן הפתוב קרוביו המתיבים לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו ממון מתיב הוא תחלה לפדות עצמו.

ויש לומר בזה בדרך חסידות:

איש יהודי הנמכר לגוי, ועד לעבודה-זרה, מורה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שיהיה עבד לעבודה-זרה. מצב שכזה יסודו ב'שכחה' אודות אביו שבשמים [ובסגנון דתורת חסידות:

(מח) אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אַחַד יִגְאֻלּוֹ:

מח פתר דיזדבן פרקנא תהי לה חד מאחיו

כ"י גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ • מִיָּד, אֵל תִּנִּיחָהוּ שִׁיעֲמַע עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁהָרִי כָּל עַצְמוֹ לֹא קָנָא אֲלֹא לְעִבְדוֹ עַד הַיּוֹבֵל, שֶׁהָרִי בַּיּוֹבֵל יֵצֵא, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר לְמִטָּה: "וַיֵּצֵא בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל", וּבִנְכָרִי שֶׁתַּחַת יָדָךְ הַפְּתוּב מְדַבֵּר

(ב"ק קיג), ואף-על-פי-כן, לא תבא עליו בעקיפין מפני חלול השם. אלא כשבא לגאל, ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה נפקה לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשרים

ספורנו

(מח) אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ. תלמוד לומר: "אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה לוֹ. כִּכְר בְּאֵרוֹ ז"ל" (קידושין כ. ב.) שְׁלֹא תִאמַר, מֵאַחֵר שֶׁהֲלֹךְ זֶה וְנִעֲשֶׂה כְּמֹר לְעִבְדוּתָהּ וְזֶה אֲדָרְכָה אֲכֹן אַחֵר הַנוֹפֵל, תִּהְיֶה לוֹ. תורה מט

מָנָה, נִמְצָא שְׁקָנָה הַנֶּכְרִי עֲבֹדַת שָׁנָה בְּמָנָה; וְאִם שָׁהָ זֶה אֶצְלוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים וְכָא לְגָאֵל, יִנָּכֶה לוֹ חֲמִשָּׁה

מָנִים וְיִתֵּן לוֹ הָעֶבֶד ט"ו מָנִים, וְזֶהוּ "וְהָיָה כֶּסֶף מִמֶּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים".

מטאו את אבוהי או בר את אבוהי
יפרקנה או מקריב בשרה מזרעיתה
יפרקנה או תדבק ידה ויתפרק:

(מט) אֲוִרְדּוּ או בְּנִדְדוּ יִגְאָלְנוּ אוֹ-מִשְׁאָר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ-הַשְּׁנִינָה יְדוֹ וְנִגְאָל:

וַיֵּחָשֶׁב עִם זְבֻנָּה מִשְׁתָּא דְאַזְדָּבֵן לָהּ עַד שְׁתָּא דְיִבְלָא וַיְהִי כֶּסֶף זְבִינוּהִי בְּמִנְיָן שָׁנָא כְּיוֹמֵי אַגְרָא יְהִי עֲמָה:

(נ) וַיֵּחָשֶׁב עִם-קָנָהּ מִשְׁנַת הַמֶּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמֶּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שְׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ:

כ"י- כימי שכיר יהיה עמו • חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינקה לו.

נא אם עוד סגיות בשנא לפומהן ותיב
פרקנה מכסף זבינוהי:

(נא) אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהּ יֵשִׁיב גְּאָלָתָּו מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:

כ"י- אם עוד רבות בשנים • עד היובל • לפיהן • הכל כמו שפרשתי.

נב ואם זער ישתאר בשנא עד שתא
דיובלא ויחשב לה כפום שנוהי יתב ית
פרקנה:

(נב) וְאִם-מְעַט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וַיֵּחָשֶׁב לוֹ כִּפֵּי שָׁנָיו יֵשִׁיב אֶת-גְּאָלָתּוֹ:

נג כאגיר שנא בשנא יהי עמה לא יפלה
בה בקשיו לעיניך:

(נג) כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ לְעֵינֶיךָ:

כ"י- לא ירדנו בפרך לעיניך • כלומר, ואתה רואה.

נד ואם לא יתפרק באלין ויפוק בשתא
דיובלא הוא וכוהי עמה:

(נד) וְאִם-לֹא יִגְאָל בְּאֵלֶּה וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ:

כ"י- ואם לא יגאל באלה • ב"אלה" הוא נגאל, ואינו נגאל בשש. (הוא ובניו עמו • הנכרי חייב במזונות בניו).

ספורנו

(ג) וַיֵּחָשֶׁב עִם קָנָהּ. אף על פי שהקנה הוא גוי כבוש תחת ידך וקנה שלא כהגון, לא ימשכנו ויצא. תורה נא (נא) אם עוד רבות בשנים. אין ספק שאחר ששהא העבד בבית אדוניו וזמן רב תהיה פעלתו יותר מעלה ממה שהיתה בתחלת הכנסו לעבד. לכן

(ג) וַיֵּחָשֶׁב עִם קָנָהּ. אמר, שאף על פי שיש זמן הרבה עד סוף זמן ממכרו, ואין ספק שלא היתה פעלתו על אותו השלמות שהיתה עתידה להיות אם היה שוהא כל הזמן, מכל מקום יגרע מדמי מכר כפי "כסף מקנתו", כאמרם ז"ל: 'נתרבה בספו, מכסף מקנתו' (קדושין ב,

א. תורה נב
(ג) וַיֵּחָשֶׁב עִם קָנָהּ. באפן ששכר שני הפעלה הטובה שעברו עודף על הראוי כפי חשבון המכר, יגרע הראוי לפעלת השנים שעברו, כאמרם ז"ל: 'נתמעט בספו, כפי שנינו' (שם). תורה נג

וה' אֵלֵי דִּילִי כְּנִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדִי אֲנִי
דִּי אֲפִיקִית יְתְּהוֹן מֶאֱרָעָא דְּמִצְרַיִם אָנָּא יְיָ
אַלְהֵכֹן:

וה' אֵלֵי כְּנִי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמְּשַׁעֲבָדִין מִלְּמַטָּה, כָּאֵלֹהִי מְשַׁעֲבָדִין מִלְּמַעְלָה.

כו (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצְבֵּה
לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם וְאֲבֹן מִשְׁפָּת לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם
לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

מוֹכֵר אַחֲזָתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרִבִּית – כָּל אֵלֹהֵי הָאֲחֻרָנוֹת קִשּׁוֹת מִן הָרָאשׁוֹנוֹת; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, לֹא דִּי לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֶפְלוֹ לְנִזְכָּרִי. וְאֲבֹן מִשְׁפָּתִי • לִשְׁוֹן כִּסִּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לז כב): "וְשִׁכְתִּי כְּפִי", שְׁמִכְסִין הַקֶּרֶקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים. לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ • אֶפְלוֹ לְשָׁמַיִם, לְפִי שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּשִׁשּׁוֹט יָדַיִם וְרַגְלָיִם הֵיא, וְאִסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת בֶּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

וה' אֵלֵי כְּנִי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • (ת"ס) כְּנָגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִזְכָּרִי, שֶׁלֹּא יֵאמַר: הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלָּה עֲרִיזוֹת, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לְכָךְ נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאֵף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֱמָרוּ עַל הַסֵּפֶר: בְּתַחֲלָה הִזְהִיר עַל הַשְּׂבִיעִית; וְאִם חָמַד מִמּוֹן וְנִחְשָׁד עַל הַשְּׂבִיעִית, סוֹפּוֹ לְמַכּוֹר מִטְּלָטְלִיּוֹ, לְכָךְ סִמָּן לָהּ: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר, (מִה כְּתִיב בַּה' ? "אוֹ קִנְיָה מִיֵּד עֲמִיתְךָ", דְּבָר הַקִּנְיָה מִיֵּד לֵד); לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּסִיר־שִׁיחוֹת כרך I, עמוד 177 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

שֶׁלֹּא יֵאמַר אֵף אֲנִי בְּמוֹתוֹ

מִצּוֹה מִבֵּי, הִיָּה מְקוֹם לְחֻשׁוֹב שֶׁנִּפְקְעוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּרֵי עֲרִיזוֹת, וְהוּא מְחִיב בְּעֲרִיזוֹת כֶּבֶן נֹחַ בְּלִבָּד, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ. שַׁבָּת: מִכִּיּוֹן שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה הוּא מְשַׁעֲבָד לְרַבּוֹ, הִיָּה מְקוֹם לְחֻשׁוֹב שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁאֲצֵל רַבּוֹ אֵין שַׁבָּת, וְ"עִפּוֹ" שֶׁשַּׁבָּת חִיב מִיָּתֶה, וּמִמִּילָא חָל עָלָיו חִיּוֹב הַתּוֹרָה לְשַׁרְתּוֹ אֵף בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ. עֲבוֹדַת־זָרָה: יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין הַפְּנֹנָה כָּאֵן לְעֲבוֹדַת־זָרָה כְּפִשּׁוּטָה, שֶׁבָּזָה גַּם הַעֲפּוֹ"ם מְחִיב, אֲלֵא הַפְּנֹנָה לְ"שִׁתּוּף" שֶׁבְּנֵי נֹחַ מְתָרִים בָּזָה, וְהַבּוֹאֵר בָּזָה: מִכִּיּוֹן שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִתֵּן מְקוֹם שֶׁאֲמוֹת הָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שֶׁלְּכּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת יֵשׁ דַּעַה בְּהַשְׁפָּעָה אֱלֹקִית, אִם כֵּן הִיָּה מְקוֹם לוֹמַר דְּמֵאֲחֵר שֶׁהַעֲבָד סְמוּךְ עַל שְׁלֹחַן רַבּוֹ, וּמִקְבֵּל הַשְּׁפָעוּתִיּוֹ מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, שֶׁגַּם הַשְּׁפָעוּת בָּאָה עַל־יְדֵי רַבּוֹ, בְּאִפְסָן שֶׁרַבּוֹ מִקְבֵּל זֹאת (לְפִי טְעוּתוֹ), וְלָכֵן שְׁלָלָה זֹאת הַתּוֹרָה.

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם
.. אֶת־שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים – כְּנָגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִזְכָּרִי, שֶׁלֹּא יֵאמַר הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלָּה עֲרִיזוֹת אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, לְכָךְ נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. (כו א-ב. וּבְפִירוּשׁ רש"י)

וְצִרִיף לְהִבִּין: מִה הִהוּהָ־אֲמִינָא לוֹמַר שִׁיְהִיָּה מְתָר בְּדִבְרִים אֵלֹהִי, שְׁלָכֵן הַכְּתוּב הַצָּר לְשׁוֹלָלָם?
וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבְּשִׁלְשֶׁת עֲנִינִים אֵלֹהִי, יֵשׁ הִהוּהָ־אֲמִינָא מִיּוֹחַדָּת שֶׁהַעֲבָד יְהִיָּה מְתָר בְּכָף:

גְּלוּי עֲרִיזוֹת: מִכִּיּוֹן שֶׁ"לְהוֹלִיד וְלָדוֹת" זֶה חֵלֶק מִעֲבוֹדַת הָעֲבָד לְאֻדּוֹנוֹ, וְאִם יֵשׁ לְרַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית מוֹסֵר אוֹתָהּ לוֹ הַלּוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (רֵאשׁ שְׁקָלָא־וִטְרִיא בּוֹה ב'מִנְחַת חִינּוּךְ' סוֹף

סְפּוּרָנוּ

"נְבוֹכַדְנֶצַּר עֲבָדִי" (יִרְמְיָהוּ כוה, ט), עֲבָד שֶׁקִּנְיָה נְכָסִים, עֲבָד לָמִי, נְכָסִים לָמִי!
כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֶפְלוֹ בִּימֵי הַשְּׁעָבִיד, כְּאִמְרוֹ "וְאֵף גַּם זֹאת.. לֹא מֵאֲסִיתִים.. כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (פִּסְק מִדֵּי. תוֹרָה ב

עֲבָד שֶׁמִּכְרּוּ רַבּוֹ, וְאִשָּׁה שֶׁגִּרְשָׁה בְּעַלָּהּ, כְּלוּם יֵשׁ לָזָה עַל זֶה כְּלוּם? וְזֶה, כִּי אֶפְלוֹ אַחֵר כָּל שְׁעָבִיד – אֲתָם עֲבָדִי, כְּמוֹ שֶׁהוֹפִירוֹ ז"ל (שם) שֶׁהַיּוֹשִׁיבֵי הַנְּבִיאִים עַל זֶה, כְּאִמְרוֹם (שם) אִמְרֵי רִשׁ לְקִישׁ, מֵאִי דְכְּתִיב) "דְּיָד עֲבָדִי" (שְׁמוּאֵל ב ג, יח),

כו (א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. אֵף עַל פִּי שֶׁתִּשְׁתַּעֲבְדוּ לְאֲמוֹת – כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂה זֶה, שֶׁמִּכְרַ עַצְמוֹ לְגוֹיִם – לֹא תִמְיִירוּ כְּבוֹדְכֶם בְּלֹא יוֹעִיל. וְזֶה, שֶׁלֹּא יִטְעוּ, כְּמוֹ שֶׁהוֹפִירוֹ ז"ל (סְנַהֲדִין קד, א) שֶׁטָּעוּ רַבִּים בַּעַת הַגּוֹלָה, שֶׁאִמְרוּ לְנְבִיאִים:

(ב) אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:
בֵּית יוֹמֵי שְׂפִיָּא דִּילִי תִטְרוֹן וּלְבַיִת
מִקְדָּשִׁי תִהְיוֹן דְּחִלִין אֲנָא יְיָ: פ פ פ
כִּי־אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר:

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנט - רם

ספורנו

(ב) אֶת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ. אף בימי
הַשְׁעָבוֹד, אף על פי שְׁהִמְנוּחָה בָּהֶם
זָכַר לַחֲרוּת. וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ.
לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מַעֲטָה (יחזקאל יט, טז),
וְאָמְרוּ ז"ל (מגילה כט, א): אֵלּוּ בֵּתֵי
כְּבֹסִיּוֹת וּבֵתֵי מִדְּרָשׁוֹת (שבבבב).

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתביו מכ"ה וכ"ח ניסן, ובטח קבל בינתים מכתבי בברכת החג, אף שאינו מזכיר עד"ז במכתביו הנ"ל.

(ב) מ"ש בענין הצלת ילדים מהמיסיאן, הנה לא לזה היתה כוונתי שיצילו במקום אחד ילד או שנים ובמקום השני על דרך זה, ואח"כ יסדרום אצל אנשים פרטים, אף שגודל הענין גם באופן כזה הוא עד אין שיעור והמקיים נפש אחת מישראל כאלו עולם מלא קיים, אבל אח"כ הנה הצעתי היתה אודות עבודה מסודרה והקמת מוסד בית חינוך לילדים שצ"ל עכ"פ מ-ג ילדים או ילדות, מנהל מתאים, מורים כו'. מובן שאין הכרח להתחיל תיכף בארבעים ילדים, ואפשר להיות גם בעשרה, אבל בכל אופן לא באופן הנ"ל שכותב. ונוסף על ענין הצלת הילדים מצ"ע, הנה הי' זה ג"כ מקום פרנסה בשביל מנהל, מורים כו'. וכמו שבגוף האדם שבריאות אבר אחד הרי זה פועל תוקף בשאר האברים, הרי גם בזה אפשר הי' לקוות ע"י מוסד זה תוספת תוקף גם בשאר המוסדות, ובפרט שהבטיח לי מר קול שי' אם יהי' מוסד מתאים, יתנו רוב תקציבו מהמשרדים השונים...

נהניתי ממ"ש שפגש את מר שז"ר כשהי' קונה ספר מכתבי רבינו הזקן שי"ל זה עתה, וכן משיחתו אתו עמו, וידוע המשל ע"ז שכשיש גחלת עם ניצוץ קטן, ומפיחים עליו רוח, הרי מחזקים את הניצוץ ומגדלים אותו, ועד"ז הוא כשמדברים עם איש שאפשר שמפני כמה סיבות הניצוץ בנפשו אינו בוער באש מתלקחת, וע"י הפחת רוח חיים, מסייעים בידו לחזק את הניצוץ ולהגדילו, ואין אתנו יודע אפשריות התוצאות והתועלת שיהי' מזה...

התהלים יהל אור זה עתה נתקבל.

בברכה.

מצו"פ הקונטרס שהו"ל לל"ג בעומר אשר בטח יזכה בו את הרבים.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד אייר פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום רביעי - י"ז אייר מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו אייר מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח אייר פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז אייר מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי - י"ט אייר מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' אייר פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

ליקוטי אמרים

פרק מח והנה כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצום רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל

1 **פרק מח.** בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי – ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ח, אותו אנו עומדים
7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 כביכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות – כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפנים" – מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה',
20 **והנה, כאשר יתבונן**
21 **המשכיל בגדולת איך**
22 **סוף ברוך-הוא, כי**

23 **בשמו – "איך-סוף", כן הוא – איך-סוף ואין קץ ותכלית כלל**
24 **לאור וחיות המתפשט ממנו יתברך ברצונו הפשוט, –**
25 כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי ולא קיימות לגביו כל
26 ההגבלות של רצונו של נברא, ויחיד – הרצון, בטהוה
27 **ועצמותו יתברך בתכלית היחוד.** – כלומר: האור והחיות
28 הנמשכים מאתו יתברך, שיוצרו ממנו עולמות מוגבלים, ושהוא
29 יחייה אותם – אין אור זה כמו האור הנברא: למטה, בנברא,
30 ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע" ("שפע" מצומצם
31 ומדוד בהתאם למקבל השפע – ולדוגמה: כשרב משפיע שכל
32 לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם לפי מה שהתלמיד
33 יכול לקבל, ואילו, "אור" המאיר בדרך ממילא מהמאור – אינו
34 מצומצם) – אך, מאידך גיסא, יש חסרון באור, שהוא בא
35 בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכך רוצה המאור, אלא מכיון
36 שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה, יש לאור המעלה
37 שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו החסרון שבאור המאיר
38 בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון, והרצון למעלה להאיר,
39 אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור וצמצום, עד כמה
40 ובאיו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה קיימת רק המעלה
41 והשלמות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין בו הגדר והצמצום
42 שיש ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה (למרות שהוא נמשך
43 ברצון, בכל זאת) הוא איך-סוף, כמו שהמאור (הקב"ה עצמו
44 כביכול) הוא איך-סוף. ומכיון שהאור הוא איך-סוף – אי אפשר
45 שיתהוו ממנו עולמות ונבראים מוגבלים. לשם כך היו צריכים

- 1 ותענוגם באים מהשגתם את אור איך־סוף ברוך־הוא, הרי כמו
2 שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין
3 יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחינת איך־סוף ממש, -
4 שהתענוג יהיה בלתי מוגבל, שלא יתבטלו ממציותן ויחזרו
5 למקורן. - אם תענוגם
6 יהיה בלי גבול וכלי סוף,
7 היתה מתבטלת לגמרי
8 מציאותם (המוגבלת) והיו
9 שבים למקורם שהוא
10 "איך־סוף". הרי, שכל הנבראים, גם הנבראים של העולמות
- העליונים הרוחניים, הם נבראים מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, 11
מאור איך־סוף ברוך־הוא, באופן כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך 12
להיות (לא בסדר של השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; 13
הצמצום פועל, שהאור הנמשך אחרי הצמצום, לא יהיה כלל 14
בערך ומהות האור שלפני
הצמצום. ולכן, אפשרי 15
הדבר, שלמרות שהאור 16
הוא, איך־סוף, - יתהוו 17
ממנו נבראים שיש להם 18
סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום. 19
סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום. 20

ליקוטי אמרים

הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציותן ויחזרו למקורן.

יום שני ט"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' סח, ותכלית.

- 21 והנה, פרטיות - אופן, הצמצומים, איך ומה - אין כאן
22 מקום באורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם
23 המשכת האור והחיות, שלא יאיר - האור, וימשך
24 לתחתונים - לנבראים התחתונים, בבחינת גלוי, - הצמצום
25 פועל שהחיות בנבראים
26 לא תהיה גלויה,
27 להתלבש ולהשפיע בהן
28 - בנבראים התחתונים,
29 ולהחיותם להיות יש
30 מאין, כפי מעט מועד
31 אור וחיות בבחי' שיהיו
32 בבחינת גבול ותכלית, -
33 אם החיות היתה בהם
34 בהתגלות, לא היו
35 הנבראים באופן של גבול
36 ותכלית; הצמצום פועל,
37 שהאור והחיות לא יהיו
38 בהתגלות בנבראים, ומה
39 שכן בא בהתגלות, זהו
40 מעט מאד מהאור והחיות
41 - ולכן הם יכולים להיות
42 נבראים בעלי גבול
43 ותכלית, שהיא - מעט
44 האור והחיות הבאים

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין

כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך לתחתונים בבחי' גלוי להתלבש ולהשפיע בהן ולהחיותם להיות יש מאין. כי אם מעט מועד אור וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פ' מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד מני אלף אלפים אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי. וככה ממש היא בחי' ההארה מועטת זו המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שהוא בבחי' א"ס ואינו

- פרוש מלת ערך במספרים, שאחד במספר יש לו ערך לגבי
מספר אלף אלפים, - המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר
אחר יש "ערך" לגבי מיליון בכך שהוא - המספר אחד מהווה
חלק אחד מני אלף אלפים, - מאחר שהמספר הכולל של
מיליון, מורכב מאלף
פעמים אלף יחידים - הרי
מובן, שלמספר אחד יש
ערך ויחס לגבי המספר
של אלף פעמים אלף -
מיליון חסר אחד, אינו
מיליון, אלא לגבי דבר
שהוא בבחינת בלי גבול
ומספר כלל - אין כנגדו
שום ערך במספרים, -
אין מספר, ככל שיהיה
גדול, שיהיה לו ערך ויחס
לעומת דבר שאין לו
מספר ואין לו סוף. שאפי' לו
אלף אלפי אלפים
ורבוא רבבות, - מספר
של מיליונים ומיליארדים,
אין אפי' כערך מספר
אחד לגבי אלף אלפי
אלפים ורבוא רבבות, -

- שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים, יש לו, כאמור, איהו ערך,
ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים לעומת דבר שהוא בלי
גבול - אין ביניהם ערך כלל, אלא כלא ממש חשיבי. - הם
נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס כלל
לגבי דבר שהוא בלי גבול. וככה ממש היא בחינת ההארה
מועטת זו, - מעט האור שאחרי הצמצום, המתלבשת
בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם, - אין
לה ערך כלל והיא נחשבת לכלום, לגבי ערך אור הגנוז ונעלם,

- בהתגלות בנבראים אחרי הצמצום, הוא, הארה מועטת מאד,
וממש כלא חשיבי - אינה נחשבת כלל, לגבי בחינת הארה
בלי גבול ותכלית, - שזהו כשההארה היא לפני הצמצום,
ואין ביניהם ערך ויחס כלל, - בין ההארה שבלי גבול
המוסתר ונעלמת, לבין ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום),
המתגלה בנבראים - אין ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו
מתבטא רק בין הרבה לבין מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה
מאד לבין מעט מאד - כי אם, אין ביניהן ערך ויחס כלל, כנודע

- 1 שהוא בבחינת "אין-סוף", ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות
2 בבחינת גילוי להחיותם, אלא מקיף עליהם מלמעלה, -
3 בדיותו במדרגתו הגבוהה, הוא משפיע בעולמות, ונקרא "סובב
4 כל עולמין". - מקיף כל העולמות, לא "ממלא כל עלמין" שהוא
5 מתלבש בפנימיות
6 בעולמות, כמו שהנשמה
7 מתלבשת בפנימיות בגוף, 1
8 אלא "סובב כל עלמין" - 2
9 ואין הפרוש סובב ומקיף 3
10 מלמעלה בבחינת מקום 4
11 חס-ושלום, - שבעולמות 5
12 עצמם אין הוא נמצא חס' 6
13 ושלום, אלא הוא נמצא 7
14 מעליהם, במובן של מקום, 8
15 חס-ושלום, כי לא שייך 9
16 כלל בבחינת מקום 10
17 ברוחניות, - בדבר גשמי, 11
18 שבגדר "מקום", מתאים 12
19 לומר שהוא מעל דבר שני 13
20 במקום, אך כשאומרים 14
21 "סובב" ומקיף ברוחניות, 15
22 שאינו בגדר מקום - אין 16
23 במשמעו ענין של מקום.
24 אלא רוצה לומר סובב
25 ומקיף מלמעלה לענין בבחינת גילוי השפעה, - המושגים
26 "סובב" ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה
27 בדבר, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות - זו
28 הנקראת "ממלא כל עלמין" נקראת בשם "תלכשת",
29 שמתלבשת בעולמות, כי הם - העולמות מלבישים ומשיגים
- ההשפעה שמקבלים, - הרי שההשפעה באה בהם בפנימיות
בהשגתם; מה שאין-כן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא
בהסתתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה
נקראת מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת וסובבת. תלכשת,
מאחר שהעולמות הם
בבחינת גבול ותכלית -
לכן, נמצא שאין השפעת
אור אין-סוף - שהוא בלי
גבול מתלבש ומתגלה
בהם בבחינת גילוי, רק
מעט מועד, הארה
מועטת מצומצמת מאד
מאד, והיא - מאירה
בהם, רק כדי להחיותם
בבחינת גבול ותכלית. -
כדי להחיות עולמות
ונבראים, מן ההכרח
שתהיה בהם התגלות
מהארה זו. אלא, התגלות
זו היא מהארה מצומצמת
מאד מאד, שלכן אפשרי
הדבר שהעולמות יחיו
באופן של גבול ותכלית.
אבל עקר האור - שהוא
כלי צמצום כל-כך - נקרא "מקיף" ו"סובב", מאחר שאין
השפעתו מתגלית בתוכם, - בעולמות, מאחר שהם בבחינת
גבול ותכלית. - ואי אפשר שיתגלה בהם אור שהוא בלי גבול,
אלא, האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצויין אור זה כ"סובב"
ו"מקיף" מעליהם.

יום שלישי ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סח, והמשל בזה... עד עמ' 136, בפועל ממש.

- 73 הארץ כבודו, והינו אור אין-סוף ברוך-הוא, - לא רק
74 הארה מצומצמת, אלא הארץ מלאה באור שהוא אין-סוף,
75 כמו שכתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא,
76 נאם ה'" - הרי שהוא אומר "אני מלא", והכוונה היא לאור
77 אין-סוף ברוך-הוא, ואור
78 זה "מלא" בשמים ובארץ,
79 אף-על-פי-כן אין
80 מתלבש בתוכה -
81 ב"ארץ", בבחינת גילוי
82 ההשפעה, רק חיות
83 מעט מועד, בבחינת
84 דומם וצומח לבד. - עד
85 כמה שהחיות נראית ב"דומם" ו"צומח" - הארץ היא דומם,
86 וממנה בא ה"צומח", וכל אור אין-סוף ברוך-הוא - הממלא
- 59 להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה
60 הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת
61 הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח
62 מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי
63 ומדבר, הרי שהחיות
64 האלקית ב"ארץ" מתגלה
65 רק באותה מדה שהיא
66 באה לידי ביטוי ב"דומם" 17
67 וצומח" - ובכל זאת - 18
68 "מלא כל הארץ כבודו", 19
69 שהארץ מלאה באור אין- 20
70 סוף ברוך-הוא, אלא
71 שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":
72 והמשל בזה, הנה הארץ חלוו הנשמיים, אף שכלא כל

מִשָּׁל, כְּמוֹ הָאָדָם שֶׁמְצִיר בְּדַעְתּוֹ אִיזָה דְּכַר שְׂרָאָה אוֹ
 שְׂרָאָה, הִנֵּה אֵף שֶׁכָּל גּוֹף עֵצָם הַדְּכַר הָהוּא וְגַבּוֹ וְתוֹכוֹ
 וְתוֹךְ תוֹכוֹ, כֵּלּוּ מְצִיר בְּדַעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, מִפְּנֵי שְׂרָאָהוּ
 כֵּלּוּ אוֹ שְׂרָאָהוּ, הִנֵּה נִקְרָאֵת דַּעְתּוֹ מִקְפַּת הַדְּכַר הָהוּא
 כֵּלּוּ, - וְזוֹ מִבְחִינַת
 ה"דעת", שְׂדַעְתּוֹ מִקִּיפָה
 אֵת הַדְּבַר מִכֹּל צַדִּיּוֹ
 הַפְּנִימִיִּים וְהַחִיצוֹנִיִּים. וְכֵן
 גַּם מִבְחִינַת הַדְּבַר עֲצֻמוֹ -
 וְהַדְּכַר הָהוּא מִקֶּפֶה
 בְּדַעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, רַק
 שְׂאִינוֹ מִקֶּפֶה בַּפֻּעַל
 מִמֶּשֶׁ, רַק בְּדִמְיוֹן
 מַחְשַׁבַת הָאָדָם וְדַעְתּוֹ.
 - הַדְּבַר מוֹקֵף, אֲבָל לֹא
 בַּפֻּעַל מִמֶּשֶׁ. שֶׁכֵּן,
 מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם
 מוֹגַבֵּלֶת, וְלֹא שִׁיךְ שֶׁתִּקֵּף
 מִמֶּשֶׁ אֵת הַדְּבַר; הִיא רַק
 מַהֲרֶהֱרֵת בְּאוֹתוֹ דְּבַר, וְרַק
 מִבְחִינָה דִּמְיוֹנִית אוֹתוֹ
 דְּבַר מוֹקֵף. אֲכָל הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ־הוּא דְּכִתִּיב בִּיהִ: -
 - שְׁלַגְבִּי כְּתוּב: "כִּי לֹא מַחְשַׁבּוֹתֵי מַחְשַׁבּוֹתֶיכֶם כו'", -
 מַחְשַׁבּוֹתֵי שֶׁל הַקֶּבֶה כְּבִיכּוֹל, שׁוֹנוֹת לִגְמִיר וְאֵינֶן כֹּלֵל בְּגֵד
 מַחְשַׁבּוֹת הָאָדָם, הֲרִי מַחְשַׁבְתּוֹ וְדַעְתּוֹ - שֶׁל הַקֶּבֶה, שְׂיֹדֵעַ
 כָּל הַנִּבְרָאִים, מִקְפַּת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא מֵרָאשׁוֹ וְעַד
 תַּחְתִּיתוֹ, וְתוֹכוֹ וְתוֹךְ תוֹכוֹ, הִכָּל - מוֹקֵף בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל
 הַקֶּבֶה, בַּפֻּעַל מִמֶּשֶׁ. - שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁהַדְּבַר הוּא בְּאָדָם,
 שֶׁהַקֶּפֶה הִיא רַק בְּדִמְיוֹן, אֲלֵא כֹּאן מְדוּבֵר בַּפֻּעַל מִמֶּשֶׁ.

1 את כל הארץ באופן בלתי גלוי, נקרא סוכב עליה, אף שהוא
 2 - אור זה נמצא בתוכה ממש, - הרי, שלמרות ש"מלא כל
 3 הארץ כבודו", בכל זאת, זהו רק באופן של "סוכב ומקיף".
 4 מדוע, אכן, זה נקרא "סוכב" ו"מקיף"? - הרי זה: מאחר שאין
 5 השפעתו - של אור זה,
 6 מתגלית בה - בארץ,
 7 יותר, - מאשר החיות
 8 שבדומם וצומח, רק -
 9 אור אינסוף זה, מִשְׁפִּיעַ
 10 בה בבחינת הסתר
 11 והעלם, וְכָל הַשְּׁפָעָה
 12 שֶׁבְּבִחֵינַת הַסֵּתֵר נִקְרָא
 13 מִקֶּפֶה מִלְּמַעְלָה, -
 14 השפעה שמקיפה
 15 מלמעלה, כִּי "עֲלָמָא
 16 דְּאַתְבָּסְיָא" - העולם
 17 המכוסה, הוּא לְמַעְלָה
 18 בְּמִדְרָגָה מִ"עֲלָמָא
 19 דְּאַתְנִלְיָא". - מֵהָעוֹלָם
 20 המגולה. הַשְּׁפָעָה
 21 שֶׁבְּבִחֵינַת "אַתְבָּסְיָא" -
 22 מכוסה - היא בבחינת
 23 "עלמא דאתכסיא" -
 24 עולם מכוסה. - שלמעלה במדרגה מההשפעה שבהתגלות,
 25 שהיא בבחינת "עלמא דאתגליא" - עולם מגולה. - ולכן נקראת
 26 השפעה זו "מקיף מלמעלה", מפני שהיא למעלה במדרגה.
 27 וְלִקְרֹב אֶל הַשֶּׁכֶל יוֹתֵר, - לַהֲבִין בְּקִלּוֹת יוֹתֵר אֵת אוֹפֶן
 28 הַשְּׁפָעָה וְהַפְעוּלָה שֶׁל "סוכב כל עלמין", שאור אינסוף נמצא
 29 בכל מקום בעולם, ובכל זאת אור זה "סוכב" ו"מקיף", מכיוון
 30 שאין אור זה בא בצורה של התלבשות גלויה - הוּא בְּדִרְכָּךְ

יום רביעי י"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, למשל כדור הארץ הלזו... עד עמ' 136, במ"א.

73 לְמִשָּׁל, בְּדוֹר הָאָרֶץ הַלֵּז, - הַמִּשָּׁל בֹּא לְהַמְחִישׁ כִּיצַד
 74 נִבְרָא פִּרְטִי מוֹקֵף בְּמַחְשָׁבָה וּבִידִיעָה שְׁלִמְעֵלָה - הֲרִי יְדִיעַתוֹ
 75 הָאָרֶץ. רַק שְׁלֹא הִיָּה
 76 מִתְהַנֶּה - כְּדוֹר הָאָרֶץ,
 77 כְּמוֹת שְׂהוּא עֵתָה,
 78 פֻּעַל גָּבּוֹל וְתַכְלִית
 79 וְחִיּוֹת מוֹעֲטַת מֵאֵד,
 80 כְּדִי בְּחִינַת דּוּמָם
 81 וְצוּמָח, - וְלֹא לְמַעֲלָה
 82 מִזֶּה - אִם לֹא - מֵה
 83 שְׁכּוֹר הָאָרֶץ נִתְהוּה
 84 עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים

61 לְמִשָּׁל, בְּדוֹר הָאָרֶץ הַלֵּז, - הַמִּשָּׁל בֹּא לְהַמְחִישׁ כִּיצַד
 62 נִבְרָא פִּרְטִי מוֹקֵף בְּמַחְשָׁבָה וּבִידִיעָה שְׁלִמְעֵלָה - הֲרִי יְדִיעַתוֹ
 63 יְתִבְרָךְ מִקְפַּת כָּל עֲבִי
 64 בְּדוֹר הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר
 65 בְּתוֹכּוֹ וְתוֹךְ תוֹכוֹ עַד
 66 תַּחְתִּיתוֹ, - אֵת הִכָּל -
 67 מִקִּיפָה יְדִיעַתוֹ שֶׁל
 68 הַקֶּבֶה, בַּפֻּעַל מִמֶּשֶׁ, -
 69 שְׁהֲרִי יְדִיעָה זוֹ - שֶׁל
 70 הַקֶּבֶה, הִיא חִיּוֹת כָּל
 71 עֲבִי בְּדוֹר הָאָרֶץ כֵּלּוּ, -
 72 וְהִתְהוּוֹתוֹ "מֵאִין"

ליקוטי אמרים

למשל כדור הארץ הלזו הרי ידיעתו ית'

מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו
 עד תחתיתו הכל בפועל ממש שהרי ידיעה זו היא
 חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש
 רק שלא היה מתהווה כמות שהוא עתה בעל גבול
 ותכלית וחיות מועטת מאד כדי בחי' דומם וצומח. אם
 לא ע"י צמצומים רבים ועצומים שצמצמו האור והחיות

ליקוטי אמרים

ידיעה ושכל, משמעו הגדרה מסויימת, זהו ענין של הבנה ולא
 ענין של רגש וכדומה. כיצד, איפוא, אפשר לומר על הקב"ה,
 שהוא מוגדר באיזה גדר שהוא? הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית
 ואינו מוגדר חס־שולום בשום דבר! וגם כשאומרים שהידיעה
 והשכל למעלה הם (לא)
 כמו בדם, אלא בצורה
 מופשטת ובולתי מושגת,
 באופן של "הוא היודע"
 והוא המדע וכו' – הרי
 בכל זאת, זהו בגדר של
 שכל וידיעה ולא של
 משהו אחר, דבר שאי
 אפשר ליחסו להקב"ה.
 והמהר"ל מפרגא אומר שם, שחכמינו ז"ל קוראים להקב"ה
 "הקדוש ברוך־הוא" – לא השכל ברוך־הוא, מפני ש"קדוש"
 משמעו, שהוא מובדל ונעלה לגמרי מכל דבר שיכולים לציין
 בתואר מסויים; ומחמת העובדה שהוא קדוש ומובדל מהכל –
 לכן הכל בא ממנו, כי אין הוא מוגבל בשום דבר שבגללו יהיה
 נמנע דבר אחר. אלא – אומר המהר"ל – ענין השכל הוא פעולה
 בלבד של הקב"ה, ומה שאומרים "יודע אלקים" יש לכך אותה
 משמעות כמו ל"יאמר אלקים" או ל"יעש אלקים", כלומר: הוא
 יצר וברא את הפעולה של שכל וידיעה. ב"הגהה" אותה אנו
 עומדים ללמוד, אומר רבנו הזקן, שחכמי הקבלה הסכימו לדעת
 הרמב"ם, שהידיעה שלמעלה היא באופן של "הוא המדע והוא
 היודע וכו'". אלא שדבר זה אמור רק, כשאור אין־סוף ברוך
 הוא מצמצם עצמו בעשר הספירות: חכמה, בינה, דעת וכו', זאת
 אומרת, אחרי שהאורות התלבשו בכלים, כשאור החכמה
 מתלבש בכלי של ספירת החכמה, ואור הבינה – בכלי של
 ספירת הבינה; כלומר, קיים כבר ענין החכמה והידיעה, ואז
 החכמה והידיעה הן דבר אחד עם הקב"ה. אך, כפי שהקב"ה
 הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם עצמו בעשר הספירות – הוא
 אז למעלה לגמרי משכל וידיעה, למעלה גם מהדרגה העליונה
 ביותר, השכל המופשט והבולתי מושג של הוא המדע והוא
 היודע וכו' (כפי שהרמב"ם אומר). בהתאם להסברה זו, שתורת
 החסידות מסבירה את הענין, ובעיקר לפי קבלתו של הארז"ל,
 שגילה את ענין הצמצום – יוצא, ששניהם, גם הרמב"ם וגם
 המהר"ל, צודקים: כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם
 את עצמו – צודק המהר"ל, שהוא למעלה מכל גדר של שכל
 וידיעה, גם משכל מופשט כזה של הוא המדע והוא היודע וכו';
 אך, אחרי שהקב"ה צמצם את עצמו בעשר הספירות – צודק
 הרמב"ם – כי ספירות אינן "נבראים", אלא – אלקות, והן דבר
 אחד אתו יתברך, כמו הלשון: "איהו וחיהו חד, איהו וגרמוהו
 חד" – שאור אין־סוף ברוך־הוא והאורות והכלים של הספירות,
 הם "חד", דבר אחד, זהו אותו ענין של הוא המדע והוא היודע
 וכו'. שכן, ענין הידיעה של הספירות הוא דבר אחד עם הקב"ה,
 ולא ענין של "בריא", כדעת המהר"ל, כי על מה שהמהר"ל
 אומר, שידיעה ושכל הם "בריא" – ישנן קושיית חזקת. שהרי
 אנו מוצאים, שפסוקי התורה מייחסים את ענין הידיעה לו יתברך:
 "ולתבונתו אין מספר" וכדומה, גם על פי השכל, אי אפשר היה

ועצומים, שצמצמו האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ
 להחיותו ולקנימו בבהינת גבול ותכלית, ובבהינת דומם
 וצומח בלבד. – שההארה הבאה על ידי צמצומים, נותנת
 חיות בכדור הארץ, באופן שכדור הארץ יהיה בבחינת גבול,
 ובבחינת "דומם" ו"צומח"
 בלבד. ואילו הידיעה
 שלמעלה, שהיא
 מאוחדת עם הקב"ה
 עצמו – "מקיפה" מעל
 כדור הארץ, מכיוון
 שהידיעה היא "אין־סוף",
 וכדור הארץ הוא בעל
 גבול. והגם שהידיעה
 היא החיות וההתהוות של כדור הארץ מאין ליש, הרי שישנו
 בידיעה זו, כדור הארץ כולו על כל פרטיו – בכל זאת זה
 נקרא רק שהידיעה היא בבחינת "מקיף", היא "מקיפה" את
 כדור הארץ. אך ידיעתו יתברך המיוחדת בבהינתו ועצמותו,
 כי הוא המדע והוא היודע, – כפי שכבר למדנו
 בפרק ב', מה שהרמב"ם אומר שבהקב"ה ענין הידיעה והשכל
 אינו כמו הידיעה והשכל בדם – כשאדם, למשל, יודע ומבין
 דבר הלכה, ישנם כאן שלשה דברים: (א) ה"יודע" – נפש האדם
 היא היודעת ומבינה את ההלכה; (ב) "מדע" – כוח ההבנה שבו
 נפש האדם יודעת ומבינה; (ג) "ידוע" – ההלכה, שאותה נפש
 האדם יודעת ומבינה. ואילו, בהקב"ה – הוא המדע והוא היודע
 והוא היודע – שלשת הדברים הם הוא – הוא עצמו יתברך. הרי
 שה"ידיעה" היא דבר אחד עם הקב"ה, ובידיעת עצמו בביכול
 – הקב"ה, יודע כל הנבראים, – שהרי, כל הנבראים באים
 מאמיתת הימצאו, ובידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים,
 ולא בידיעה שחיון מן הידיעה האדם, – שכן, אדם יודע
 דבר בידיעה שחיון ממנו, הידיעה מקרבת ומוסיפה את הדבר
 לנפשו. ואילו, מה שהקב"ה יודע את כל הנבראים, אין זה
 חס־שולום בידיעה שחיון ממנו, אלא "בידיעת עצמו", כי כלם
 – כל הנבראים, נמצאים מאמתתו יתברך, – שממה שהוא
 נמצא באמת, ישנם כל הנבראים. וממילא כאמור, בידיעת
 עצמו בביכול, הוא יודע כל הנבראים. ודבר זה אין בביכול
 האדם להשיגו על פורו וכו' – שכל האדם אינו מסוגל להבין
 ידיעה כזו, שמי שיועד ובמה שיועד והדבר שיועד – הם כולם
 הוא עצמו. שכן, כשאדם רוצה להבין דבר, הוא מתאר את
 הדבר כפי שזה אצלו, אלא – הוא גם מבין, שאצל הקב"ה אותו
 דבר הוא באופן נעלה ומופשט בהרבה. כך הידיעה שלמעלה,
 מכיוון שהיא אחרת לגמרי מאשר הידיעה שבאדם, – אין לאדם
 שום ציור לתאר בו ידיעה כזו, ולכן אין שכלו מסוגל להבין זאת.
 הנהגה – על מה שהרמב"ם אומר, שהידיעה למעלה היא באופן
 שהוא המדע והוא היודע וכו', שה"מדע", השכל והידיעה, הוא
 "הוא" – הוא עצמו בביכול (ובידיעת עצמו בביכול, הוא יודע
 כל הנבראים הבאים ממנו) – ישנם גדולי ישראל שאינם
 מסכימים לדעתו של הרמב"ם. אחד מגדולי ישראל אלה, הוא
 המהר"ל מפרגא, שבהקדמה לספרו "גבורות ה'", סותר את
 דברי הרמב"ם. אחת מקושייתו העיקריות, היא: התואר של

זאת גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": **הרי ידיעה זו, מאחר**
שהיא בְּחִינַת "אין־סוף", - ובלי גבול, **אינה נקראת בשם**
"מתלכשת" בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית, -
 והידיעה היא הרי "אין־סוף", **אלא "מקפת" ו"סוככת",** - את
 כדור הארץ. **אף שידיעה**
זו כוללת כל ענין ותוכן
בפעל ממש, - שלא כמו
 שהדבר באדם, שאצלו זה
 דמיון בלבד, אלא, בידיעה
 למעלה ישנו כל כדור
 הארץ על תוכו וברו,
 ומהנה אותו - את כדור
 הארץ, **על־ידיעה** -
 שהידיעה שלמעלה
 כוללת אותו בתוכה,
"מֵאֵין" לְיֵשׁ, -
 ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה שלמעלה הסובבת
 ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה אחרי הצמצום,
 מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם וצומח; הרי
 למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו מאין
 ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על הנברא
 בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידיעה זו היא "אין־סוף"
 ואילו הנברא הוא "בעל גבול". **וכמו שנתבאר במקום אחר:** -
 שהתהוותו של נברא מאין ליש, היא דוקא על ידי האור של
 "סובב כל עלמין".

ליקוטי אמרים

הנהגה

(כמ"ש הרמב"ם ז"ל והסכימו
 עמו חכמי הקבלה כמ"ש
 בפרד"ם מהרמ"ק ז"ל וכ"ה לפי
 קבלת האר"י ז"ל בסוד הצמצום
 והתלבשות אורות בכלים כמש"ל
 פ"ב):

**ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי"ז מאין ליש וכמ"ש
 במ"א:**

לומר, שכל ענין הידיעה למעלה בא על ידי נברא שברא הקב"ה.
 אלה הן נקודות מתוכן ההגהה הבאה: הנהגה (כמו שכתב
 הרמב"ם ז"ל, - שבהקב"ה - הוא המדע והוא היודע והוא
 היודע. והסכימו עמו חכמי הקבלה, - שגם על פי קבלה -
 הענין אמת, כמו שכתוב
ב'פרד"ם' מהרמ"ק ז"ל. -
 רבי משה קורדובר, וכן
 הוא לפי קבלת האר"י
 ז"ל, - הארז"ל גילה את
 ענין הצמצום, שלפיו
 מודגשת יותר ההפלאה,
 איך אור אין־סוף ברוך
 הוא מופלא ולמעלה בלי
 גבול מענין ה"ספירות".
 בהתאם לכך היה מקום
 לומר, שענין זה של "הוא
 המדע והוא היודע וכו'" אינו נכון, שתואר מיוחד של חכמה
 וידיעה יציין בתור דבר אחד עם אור אין־סוף - ובכל זאת הדבר
 כך הוא (כמו שסובר הרמב"ם) גם לפי קבלתו של הארז"ל -
 אלא, מתי הדבר כך? - **בסוד הצמצום והתלבשות אורות**
בכלים, - כשאורות הספירות מתלבשים בכלים של הספירות,
כמו שנתבאר לעיל פרק ב): - הרי למדנו בפנים ה"תניא",
 שהידיעה שלמעלה היא דבר אחד אתו יתברך, שהוא אין־סוף -
 ולהלן יוסבר, שמכיוון שהידיעה היא "אין־סוף", לכן אין זה נקרא
 שהיא מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא מקיפה עליו. וכך נבין

יום חמישי י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

ומובלט, אלא עליו לעשות את עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפיק את
 הכל בגלל אהבתו את ה'; ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם -
 לא יפריעו לו בעבודתו את ה'.
והנה, אף כי פרטי בחינת ההסתר וההעלם אור אין־סוף
ברוך־הוא,
בהשתלשלות העולמות
 - המשתלשלים ויורדים
 מטה מטה, **עד שנתבאר**
עולם הנה הנשמי - היו
 זקוקים להרבה צמצומים
 והעלמות והסתרים, כדי
 שהאור ירד למדריגה כזו
 שיוכל להתהוות עולם

ליקוטי אמרים

פרק מט והנה אף כי פרטי בחי' ההסתר וההעלם
אור א"ס ב"ה בהשתלשלות
העולמות עד שנברא עו"ה הגשמי עצמו מספר ומינים
ממינים שונים כידוע למועמים מעין החיים: אך דרך
כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים.
לשלשה מיני עולמות כלליים. ובכל כלל יש רבוא

גשמי - הרי שהפרטים של העלמות והסתרים הם כל כך רבים,
 עד שהם - **עצמו מספר,** - ההעלמות וההסתרים הם בלי מספר
 בכמות, ובאיכות הם **ומינים ממינים שונים,** - שאינה דומה
 איכותו של צמצום והסתר אחד, לצמצום והסתר שני, **כידוע**
למועמים מעין החיים, - לאלה שטעמו מחכמת הקבלה. **אך**
דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים,
לשלשה מיני עולמות כלליים, ובכל כלל יש רבוא רבבות

51 **פרק מט.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמאחר שהאור והחיות
 52 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשמו" - אור אין־סוף, הרי, אם האור והחיות
 53 היו נמשכים בסדר של מדריגות - לא היה העולם־הזה מתהווה כפי
 54 שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים
 55 באור, כדי שתוכל להיות
 56 התהוותם של נבראים בעלי
 57 גבול מאור אין־סוף שהוא
 58 בלי גבול. כל הצמצומים
 59 האלה נעשו - כפי שיתבאר
 60 להלן - בגלל אהבת הקב"ה
 61 לישראל, שיהיה עולם שבו
 62 יעשה יהודי את העבודה
 63 בקיום התורה והמצוות. בפרק
 64 מ"ט, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, ענין הצמצומים באופן
 65 כללי, ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל אהבתו לישראל, סילק והרחיק את
 66 כל מה שהפריע להתהוות העולמות והנבראים - כך על יהודי, "כמים
 67 הפנים", בגלל אהבתו להקב"ה, לסלק ולהרחיק את כל הדברים
 68 המפריעים בעבודת ה'; וכשם שהקב"ה המשיך אור וחיות ממנו יתברך
 69 שלא לפי סדר של מדריגות (שכן, או, כאמור, לא היו נוצרים נבראים
 70 מוגבלים) - כך על יהודי בעבודתו את ה', לא להסתפק בעבודה מדודה

48 האדם, וְלִהְיוֹת יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, - כשמרחיקים את
49 החושך, ויתירה מזו, כשהחושך עצמו נהפך לאור - מיתוסף על
50 ידי כך יתרון באור - וזה נעשה על ידי: בְּהַעֲלֹת הָאָדָם - כשאדם
51 מעלה למדרגה נעלה יותר, אֶת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיִּינִית -
52 הנפש החינית מקבלת
53 חיות מן הקליפות, ועל ידי
54 עבודת האדם, היא
55 מתעלה ונכללת בקדושה,
56 וּלְבוּשִׁיהָ - מחשבה, דיבור
57 ומעשה, וְכָל כְּחוֹת הַגּוֹף
58 כָּלָן - מעלה אותם האדם
59 על ידי עבודתו, לַח' לְבָדוֹ,
60 בְּנוֹכַר לְעֵיל פְּאִרְיוֹת, -
61 כיצד, על ידי תורה ומצוות
62 שיהודי לומד ומקיים,
63 מתעלים נפשו האלקית,
64 נפשו החינית, לבושיה,
65 וכל כוחות הגוף. כִּי זֶה
66 תְּכֵלֶת הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת
67 הָעוֹלָמוֹת. - מה
68 שהעולמות השתלשלו
69 ממדרגה למדרגה,
70 מעולמות עליונים יותר
71 לעולמות תחתונים יותר,
72 הרי התכלית היא - "עולם

73 הזה", שבו פועל יהודי על ידי עבודתו שתהיה "אתכפאי סטרא"
74 אחרא" (שבירת הקליפה) ועל-ידי-זה נעשה "יתרון האור מן
75 החושך". להלן יוסבר, שכשם שהקב"ה הסיר והרחיק את כל
76 המניעות להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את האור הבל גבולי,
77 כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול - וכל זה נעשה בגלל
78 אהבתו לבני ישראל - כך גם, "כמים הפנים", זה צריך לעורר בבני
79 ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם ירחיקו ויסירו את כל מה
80 שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה מדודה ומגובלת,
81 כִּי-אִם בלי חשבון וכלי גבול. וְהֵנָּה, "כמים הפנים לפנים", -
82 כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם אותם פנים שהוא הראה,
83 כך גם "לב האדם לאדם" - האהבה בלב של אחד לשני - מעוררת
84 בלב השני אהבה לראשון: כִּמּוֹ שֶׁתְּקַדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּכִיבוֹל,
85 הַיָּחִיד וְסֵלֶק לְצַד אֶחָד, דְּרֹךְ מִשָּׁל, אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל הַכִּלְי
86 תְּכֵלֶת, - וכלי גבול, וּנְנוּז וְהַסְתִּירוֹ בְּג' מִיְנֵי צִמְצוּמִים שׁוֹנִים,
87 וְהַכֹּל בְּשִׁבְלֵי אֶהְבֶּת - הקב"ה לְהָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, - האדם
88 שבעולם התחתון, וזאת כדי לְהַעֲלוֹתוֹ לַח', - כלומר: שיהיה
89 עולם כזה, שבו ישנה עבודה המרוממת את האדם להקב"ה.
90 כיצד, שייך הדבר, שאהבה תגרום לצמצום וסילוק - אהבה היא
91 הרי חסד והתפשטות, ואילו צמצום וסילוק הם ענין של גבורה
92 והיפך ההתפשטות? אלא, יוסבר להלן, מוצאים אנו אהבה
93 המביאה לצמצום, וזה בא לידי ביטוי בלשון הגמרא¹ "אהבה
94 דוחקת את הבשר", וכדלהלן: כִּי "אֶהְבֶּת דּוּחַקֶת תִּבְשֹׁר" -

1 פְּרִמִּיִּים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאַת-יִצְחָק-עֲשִׂיתָ. כִּי
2 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוֹת מְמוּשׁ, - ואינו נחשב כענין של
3 בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון האצלה והפרשה,
4 ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה והופרשה מהקב"ה,
5 והוא אלקות ממש. וּכְדִי
6 לְבִרָא עוֹלָם הַבְּרִיאָה,
7 שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת וּמִלָּאכִים
8 עֲלִיוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוּדָתָם
9 לַח' - היא, בְּכַחֲנִית
10 חֲבִמָּה-בִּינָה-דַעַת
11 הַמְתַּלְבֶּשִׁים בָּהֶם, -
12 שאלקות מתגלה בהם
13 באופן של הבנה, המתגלה
14 על ידי חכמה, בינה ודעת,
15 וְהֵם - הנשמות
16 והמלאכים, מְשִׁינִים
17 וּמִקְבְּלִים מֵהֶם -
18 מחכמה, בינה ודעת
19 המאירות בהם. - הרי, כִּי
20 שיתהווה עולם כזה עם
21 נבראים שאינם בטלים
22 ומאוחדים עם אלקות, כמו
23 הנשמות והנאצלים
24 שב"עולם האצילות",
25 אלא, יש בהם ענין ההשגה

26 וההבנה, וכל ענין של השגה, הוא הרי בחינה של "יש", שיש מי
27 שמשגיג, - הרי כדי לברוא את "עולם הבריאה" - הִיָּה תַּחֲלָה
28 צִמְצוּם עֲצוּם, בְּנוֹכַר לְעֵיל. - היו זקוקים לצמצום רב וחזק,
29 שיאיר אור מצומצם, שממנו יוכלו להתהוות נבראים שהם
30 בבחינת בריאה "יש מאין". וְכֵן מְבִרָאָה לְיִצְרָה, - כדי
31 שיתהווה "עולם היצירה" שהוא למטה בהרבה מ"עולם
32 הבריאה", היו צריכים שוב לצמצום עצום חזק, כִּי אוֹר מְעַט
33 מְנוּעַר הַמְתַּלְבֶּשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, - כלומר, לגבי האור של
34 "עולם האצילות", נקרא האור שב"עולם הבריאה" - "מעט
35 מועיר", אך, עֲדִין - אור זה שב"עולם הבריאה", הוּא בְּכַחֲנִית
36 אִיִּסּוּף לְגַבִּי עוֹלָם הַיִּצְרָה, - ולכן היה צריך להיות צמצום
37 גדול באור המאיר ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך
38 להתלבש ב"עולם היצירה", וְאִי אִפְשָׁר - שהאור של "עולם
39 הבריאה" יוכל לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ - ב"עולם היצירה", אֲלָא עַל-יְדֵי
40 צִמְצוּם וְהַעֲלָם - באותו אור. וְכֵן מִיִּצְרָה לְעֲשִׂיהָ - גם כן היה
41 צריך להיות צמצום רב וחזק באור של "עולם היצירה", שיהיה
42 שייך ל"עולם העשייה", שהוא למטה מ"עולם היצירה", [וְכִמּוֹ
43 שְׁתַּנְבָּא בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאוֹר שְׁלֹשָׁה צִמְצוּמִים אֱלוֹ
44 בְּאִרְיוֹת, - כדי לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הַדֵּל - ששכלנו הדל יהיה
45 מסוגל להבין זאת]. וְתְּכֵלֶת כָּל הַצִּמְצוּמִים הוּא, - המטרה
46 והיעד שלהם הם, בְּדִי לְבִרָא גּוֹף הָאָדָם הַתָּמִיר, וְלִאֲכַפֵּי
47 לְמִטְרָא-אַחֲרָה, - להכניע את ה"סטרא-אחרא", על ידי עבודת

מקום אצלו - וזאת, כשביל לדבקה בו יתברך בדבקה חשיקה
 וחסידות, - בחשק ותענוג רצוני פנימי, ולא יהיה שום מונע
 מבית ומבחוץ - לא גוף ולא נפש, - שגם ענינים פנימיים לא
 ימנעו, ולא ממוץ, ולא אשה ובנים - שהם ענינים חיצוניים - לא
 יהיה בהם משום מניעה
 לענינים שעל ידם מתדבק
 האדם עם הקב"ה; וכל
 האמור, משמעו: שהאדם
 מסלק את כל המונעים, גם
 את אלה שנובעים
 מהענינים הנחוצים ביותר,
 בגלל אהבתו להקב"ה.

1 בשר אין בו משום הפרעה ועיכוב לאהבה. משמעות הדבר,
 2 שהקב"ה מצד אהבתו לבני ישראל, סילק כביכול לצד, את אורו
 3 הגדול וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך - הרי, על-אחת-כמה
 4 וכמה, כבפלי כפלים לאין קץ, - מחייב הדבר, כי ראוי לאדם
 5 גם-כן להניח ולעזוב כל
 6 אשר לו מנפש ועד בשר
 7 ולהפקיר הכל - שעזיבת
 8 האדם את עניניו, לא
 9 תהיה מתוך חשבון
 10 ומדידה, אלא בלי חשבון
 11 וגבול, באופן של הפקר,
 12 שכל עניניו אינם תופסים

ליקוטי אמרים

הבשר. עאכ"ו כבפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם
 ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר
 ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדבקה חשיקה
 וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא
 נפש ולא ממוץ ולא אשה ובנים.

יום שישי י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, ובזה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

להמשכה העליונה הנמשכת בנפש היהודי על ידי אותה מצוה
 - כך גם תיקנו החכמים ברכות קריאת שמע, כדי שאותו יהודי
 יוכל על ידן לקיים את ענין קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": **אלא**
משום שעקר - ענין, קריאת-שמע - הוא, לקיים **"כָּל לִבְכָּךְ**
בו" - **"בְּשֵׁנִי יִצְרִיךְ**
בו", - שיהודי יאהב את
 הקב"ה בכל לבו, גם
 בנפשו הבהמית ויצרו
 הרע, דהיינו לעמוד נגד
 כל מונע מאהבת ה'; -
 שגם הנפש הבהמית
 והיצר הרע, המפריעים
 לאהבת ה', יוחדר בהם
 רגש אהבת ה'. וכך גם
 שאר הענינים, שאפשר
 הדבר שהם יפריעו
 לאהבת ה' - לא יפריעו,

25 ובוזה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים, שתקנו ברכות
 26 קריאת-שמע **"שְׁתִּים לְפָנֶיהָ בּו"**, דלכאורה אין להם
 27 שייכות כלל עם קריאת שמע, כמו שכתבו הרשב"א
 28 ושא"ר פוסקים, - שאין לברכות אלו שייכות לקריאת שמע -

ליקוטי אמרים

ובזה יובן טוב טעם
 ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתיים לפניה
 בו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע
 כמ"ש הרשב"א ושא"ר פוסקי'. ולמה קראו אותן ברכות
 ק"ש ולמה תקנו אותן לפניה דווקא. אלא משום שעיקר
 ק"ש לקיים בכל לבבך בו' בשני יצריך בו' דהיינו לעמוד
 נגד כל מונע מאהבת ה'. ולבבך הן האשה וילדיה.
 שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמשארו"ל ע"פ
 הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים.
 ונפשך ומאריך כמשמעו חיי ומוזני להפקיר הכל בשביל

29 שלא כמו בברכות אחרות
 30 שתקנו חכמים למצוות
 31 שונות, שבהן מדובר
 32 מתוכן המצוה (כמו למשל
 33 הברכה על תפילין -
 34 "להניח תפילין" - הרי
 35 מדובר בברכה אודות
 36 תפילין, וכך גם ביחס
 37 למצוות אחרות). ואילו
 38 בברכות קריאת שמע לא
 39 מדובר לגמרי אודות
 40 קריאת שמע - וְלָמָּה
 41 קראו אותן **"בְּרִכּוֹת**

שכן, גם הם כלולים במשמעות המלה "לבבך" ו"לִבְכָּךְ" הן
 האשה וילדיה, - הם מתוארים במלה "לבבך", מפני שְׁלִבְכָּךְ
 שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה בָּהֶן בְּטָבָעוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 וְכַרְוָנָם לְבַרְכָּךָ עַל פְּסוּקָה: **"הוּא אָמַר וַיְהִי" - "זו אִשָּׁה,"**
"הוא צוה ויעמוד" - "אלו בנים"; - זו משמעות "לבבך",
 שהדברים אליהם קשור לבו של האדם - לא יפריעו לאהבת ה',
 ו"נפשך", ו"מאריך" כמשמעו, חיי ומוזני, - נפש משמעה
 חיים, ו"מאריך" - כסף, כלומר מזונות ופרנסה - לא יהיה בכל
 אלה משום הפרעה, אלא: להפקיר הכל בשביל אהבת ה'. -
 הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש הבהמית ויצר

42 קריאת-שמע? וְלָמָּה תִּקְנוּ אוֹתָן לְפָנֶיהָ דּוּקָא? - מאחר
 43 שאין להן שייכות לקריאת שמע? מסביר רבנו חזקן להלן: ענין
 44 של ברכות אלו יש בו משום הכנה, שיוכלו לקיים את ענין
 45 קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה של קריאת שמע, הוא להגיע
 46 ל"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך - בשני יצריך" - שתהיה
 47 ליהודי אהבה להקב"ה גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע. וכדי
 48 להגיע לכך - נדרשת התבוננות בענינים אודותם מדובר
 49 בברכות קריאת שמע; התבטלותם של המלאכים, וכדומה. הרי,
 50 שמפני שלגבי כל מצוה, המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה
 51 (שהיא מדרבנן) תיקנו חכמים כדי שעל-ידה יהיה יהודי כלי

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו תניא. והעיקר - לא נתבארו בתירוץ. ואדרבא - בקושייתו מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחרי", גם לא בתיבת "כו". ועוד דלאחר - שייכת, דמדרבת בקעומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש - כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" - מרבה דערבית, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתיים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר - מהם יובן גם לאלו שבערב". 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו. 4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט.

מדובר אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה –
הוא מבין מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך.
ואחר-כך ברכה שנייה, – המסבירה את אהבתו הגדולה של
הקב"ה לבני ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם
של כל המלאכים

העליונים – בחר הקב"ה

שתענוגו יהיה מעבודת

נשמות ישראל למטה,

שזהו מפני: "אהבת עולם

אהבתנו ה' אלהינו",

כלומר, שהניח – הקב"ה,

כל צבא מעלה

הקדושים, – את

המלאכים והשרפים של

העולמות העליונים –

הניח בצד, שאין הם

תכלית הכוונה, והשורה

שכינתו עלינו – בני

ישראל, להיות נקרא

"אלהינו", כמו "אלהי

אברהם בו" – שכן,

אברהם היה כולו בטל

ומאוחד בהקב"ה, כך הוא

נקרא "אלקינו" – האלקה

שלנו, על ידי תורה

ומצוות שיהודי מקיים,

שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה, כנזכר לעיל, והינו, כי

אהבה דוחקת תבשר, – אהבה פועלת צמצום והעלם – כך

חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, ופעלה שיצמצם את

עצמו ויבחר בעבודת נשמות ישראל, כפי שהן למטה בגוף

ובעולם הגשמי. ולכן נקרא – אהבתו של הקב"ה, "אהבת

עולם", – כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שהיא

פחינת צמצום – שצמצום הקב"ה את אורו הגדול תכלית

תכלית – ובלי גבול, להתלבש בפחינת גבול הנקרא "עולם",

– "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של מקום וזמן – ענין

של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום – והקב"ה צמצם

עצמו ב"גבול" זה – בעבור אהבת עמו ישראל, כדי לקרבם

אליו, לכלל פיתוחו ואחידותו יתברך. – על ידי תורה ומצוות.

וזה שאומרים בהמשך ברכת "אהבת עולם אהבתנו": "תמלה

גדולה ויתרה", – ברחמנות גדולה ורבה יותר מאשר על

אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פרוש – המלה יתרה – הוא יותר

מאשר על קרבת אלהים שכל צבא מעלה; – קירובם של

צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם – ועל בני ישראל היתה

רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם הרבה יותר.

1 הרע, וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה, ילדים ופרנסה
2 – לא יהיה בכל אלה משום מניעה לענינים הקשורים לאהבת
3 ה'. ואיך יבא האדם הקמרי למדה זו? – לאהבת ה' כזו,
4 ששום דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, לקב"ה סדרו ותחלה –

5 לומר, ברכת יוצר

6 אור, ושם – בברכת

7 יוצר אור, נאמר ונשנה

8 באריכות – כי

9 בהתבוננות נדרש שכל

10 ענין יהיה באריכות,

11 בהרבה פרטים, ענין וסדר

12 המלאכים ה"עומדים

13 ברום עולם, להודיע –

14 לאדם, גדלותו של

15 הקדוש-פרוך-הוא, איך

16 שכלם – כל המלאכים,

17 בטלים לאורו יתברך,

18 ומשמיעים ביראה בו,

19 – שהם עומדים ביראה

20 ובביטול לפני הקב"ה,

21 ומקדישים בו, ואומרים

22 ביראה קדוש בו,"

23 כלומר, – משמעות

24 אמירתם "קדוש", שהוא –

25 הקב"ה, מכלל מהן ואינו

26 מתלבש בהן בפחינת

27 גלוי, אלא – היכן מתגלה הקב"ה? – במקום ש"מלא כל הארץ

28 כבודו", היא כנסת ישראל למעלה – מלכות דאצילות, מקור

29 נשמות ישראל למעלה, הנקראת "ארץ", וישאל למטה, –

30 שבארץ שלמטה, ישנן נשמות ישראל המקיימות תורה ומצוות

31 – הרי כאן דוקא מלא כבודו יתברך, כאן הוא מתגלה ומתלבש,

32 כנזכר לעיל; – את כל האמור, משיגים המלאכים העליונים,

33 השרפים, איך הקב"ה קדוש ומובדל מהם – ודוקא "כל הארץ"

34 – "מלא כבודו". וכן – מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"האופנים

35 ופחות הקדש" – שמקומם בעולם ובמדריגה שלמטה מהשרפים,

36 והם אינם בעלי השגה גדולים כל כך, להבין שאור אינסוף

37 קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא – פירוש גדול וכו', –

38 ובהתפעלות המדות, הם שרים: פרוך כבוד ה' מקומו", –

39 מהמקום שם הוא נמצא, לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו,

40 – המקום בו מתגלה אור אינסוף – שלא כמו שהשרפים יודעים.

41 ולכן אומרים האופנים וחיות הקדוש "ממקומו" סתם, מהמקום

42 שם הוא נמצא – יימשך ויתגלה; וכמו שאומרים: "כי הוא

43 לבדו מרום וקדוש". – שכל הענינים האמורים, של ביטול

44 ויראה, של המלאכים השונים – שרפים, אופנים וחיות הקדוש –

ליקוטי אמרים

אהבת ה'. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו לכך
סידרו תחלה ברכות יוצר אור. ושם נאמר ונשנה
באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם
להודיע גדולתו של הקב"ה איך שכולם בטלים לאורו
ית' ומשמיעים ביראה בו' ומקדישים בו' ואומרים ביראה
קדוש בו' כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן
בבחי' גלוי אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל
למעלה וישראל למטה כנ"ל. וכן האופנים וחיות
הקדוש ברעש גדול וכו' ברוך כבוד ה' ממקומו לפי
שאינו יודעים ומשיגים מקומו וכמ"ש כי הוא לבדו
מרום וקדוש. ואח"כ ברכה שניה אהבת עולם אהבתנו
ה' אלהינו. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים
והשרה שכינתו עלינו להיות נקרא אלהינו. כמו אלהי
אברהם בו' כנ"ל. והיינו כי אהבה דוחקת תבשר ולכן
נקרא אהבת עולם שהיא בחי' צמצום אורו הגדול
הבלתי תכלית להתלבש בבחי' גבול הנקרא עולם
בעבור אהבת עמו ישראל כדי לקרבם אליו ליכלל
ביחודו ואחידותו ית'. וז"ש חמלה גדולה ויתירה פי'
יתירה על קרבת אלהים שבכל צבא מעלה. ובנו בחרת

7. על מה שרבנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" – מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי' בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב – שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב): קדוש הוא – מנא ידעה) כ"א כלומר – להיפך – קדוש שאינו יודעו כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך "משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי – והקב"ה בחר בגוף יהודי, 15
שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות הנעשות עם הגוף 16
(שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה על ידי הגוף דוקא), 17
יתאחד יהודי עם הקב"ה – וכפי שרבנו חזקוני מסביר: "וְיִתְחַבֵּד 18
וְכֹוֹ' לְהוֹדוֹת וְכֹוֹ' 19
וּפְרִישׁ הוֹדָאָה – המעלה 20
המיוחדת של ביטול הבא 21
מתוך הודאה, יתבאר 22
במקום אחר: "וְלִיְחַדֵּךְ 23
כו", לבלל ביהודו 24
יתבאר, – להיכלל לגמרי באחדות ה', כְּפִנְיָה לְעֵיל. רבנו חזקוני 25
יסביר להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר 26
בקריאת שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע 27
לאהבה גדולה לה'. 28

ליקוטי אמרים

בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן: "וְכֵן בְּחֶרֶת מְכַל עֵם 1
וְלִשְׁוֹן", – שמשמעו, הוא – שהקב"ה בחר את הגוף הַחֲמִירי 2
הַנְּדָמָה בְּחִמְרֵיתוֹ לְגוֹפֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם; – שכן, בחירה שייכת 3
דוקא בשני דברים שווים, שעליהם מתאים לומר שבוחרים 4
בדבר אחד ולא בשני, 5
למרות שהם דומים אחד 6
לשני, ואילו בשני דברים 7
שוניים, לא מתאים לומר 8
"בחירה" במשמעותה 9
האמיתית, לבחור באחד 10
מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת" הכוונה מצד 11
נשמות ישראל, שכן, נשמתו של יהודי שהיא "חלק אלקה 12
ממעל" – אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי להבדילו; 13
אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי, שבחיצוניותו 14

יום שבת קודש כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאורו כנ"ל.

הַאֵלֶּה כֹּוֹ' עַל לִבְכָּךְ, וְדַבַּרְתָּ בָּם כֹּוֹ', – האדם מגיע 58
לדביקות האמורה על ידי התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור 59
בתורה, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵין חַיִּים, שִׁיחֹוד הַנְּשִׁיקִין – שבו 60
ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח", עֲקָרוֹ הוּא יְחֹוד 61
הַכְּמַה־בִּינָה־דַעַת 62
בְּהַכְּמַה־בִּינָה־דַעַת, 63
וְהוּא – עֵינִי, עֵינִי 64
הַתּוֹרָה; – ההתעמקות 65
העמוקה והבנת התורה, 66
שעלי-ידן מתאחדים 67
חכמתו, בינתו, דעתו 68
ושכלו של האדם בחכמה 69
בינה־דעת 70
שלמעלה שבתורה, וְהַפָּה 71
– על ידי שהאדם מדבר 72
בפיו בתורה "ודברת בם", 73
הוּא מוֹצֵא – מקור הַרוּחַ 74
וְגִלּוּי – של הרוח, בְּכַחֲנִית גִּלּוּי, וְחִינּוֹ בְּחִינַת הַדְּבֹר בְּדַבְרֵי 75
תּוֹרָה, – שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח" באופן של התגלות, 76
– הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח", בא על ידי העין 77
בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו חזקוני להלן: "כִּי עַל מוֹצֵא 78
פִּי ה' יִתֵּן הָאָדָם". – הרי שענין הפה הוא להיות ה"מוצא" 79
של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה, שעל ידה באה 80
הדביקות של "רוח ברוח", מדוע, איפוא, נדרש לאהבה זו, 81
לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו חזקוני להלן, אכן, לגבי 82
ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות העליונה 83
ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה. אך, הכוונה העליונה היא 84
הרי שאור אינ־סוף ברוך־הוא יימשך גם בנפש החיונית ובעולם 85
– דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו את דברי 86

וְחֵנָּה, כְּאֲשֶׁר יִשִּׁים הַמְּשַׁכֵּיל אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֶל עוֹמְקֵי דְלָבָא 29
וְמִלָּא – כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אִי מְמִילָא, 30
בְּכַמִּים הַפְּנִים לְפָנִים", – מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה 31
כל כך לבני ישראל, תעורר גם בבני ישראל אהבה גדולה 32
להקב"ה – בכך מסיים 33
רבנו חזקוני להסביר את 34
ענין האהבה של "כמים" 35
הפנים לפנים" שהחל 36
להסביר בפרק מ"ו, ועליה 37
הוא אומר, שבקריאת 38
שמע וברכותיה מסוגל 39
יהודי במיוחד לעורר 40
אהבה זו. ואז – תְּתַלַּחַט 41
נִפְשׁוֹ – באהבה להקב"ה, 42
וְתַתְּלַבֵּשׁ בְּ"רוּחַ נְדִיבָה", 43
בְּחִבֵּד וְהוּא עֵינִי הַתּוֹרָה וְהַפָּה הוּא מוֹצֵא הַרוּחַ וְגִלּוּי 44
בְּכַחֲנִי גִלּוּי וְחִינּוֹ בְּחִי הַדְּבֹר בְּדַבְרֵי. כִּי עַל מוֹצֵא פִי 45
שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר, וְרַק לְדַבָּקָה בֹּו יִתְבַּרֵּךְ 46
וְלִבְלָל בְּאֹרֹי בְּדַבְּיָה חֲשִׁיקָה וְכֹוֹ', בְּכַחֲנִית נְשִׁיקִין 47
וְאִתְּדַבְּקוֹת רִוְחָא בְּרוּחָא – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם 48
תתאחד ברוח שלמעלה, כְּפִנְיָה לְעֵיל – שכשם שב"נשיקין" 49
בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו 50
של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני – כך גם 51
באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמטה מתאחדת עם 52
הרוח שלמעלה – וזאת ירצה האדם מפאת אהבתו הגדולה 53
להקב"ה, להיכלל באורו יתברך בבחינת "נשיקין". אֵךְ אֵיךְ הִיא 54
בְּחִינַת אִתְּדַבְּקוֹת רִוְחָא בְּרוּחָא? – על ידי מה מגיעים 55
להתדבקות רוח ברוח, למילוי רצונו "לדבקה בו יתברך וכו'" – 56
לִזְוֵה אִמֵּר – אחרי "ואהבת בכל לבבך" וכו': "וְהָיוּ הַדְּבָרִים 57

1 התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על ידי הנפש
2 החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור אינסוף
3 בנפש החיונית; והיות שהכוח לדיבור בא ממה שהאדם אכל
4 ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו לו
5 כוח לדבר את הדיבורים –

6 נמשכים עלידידיה

7 קדושה ואור אינסוף בכל
8 עיני העולם, ומתבצעת
9 הכוונה העליונה שאור
10 אינסוף יימשך למטה
11 בעולם, שיהיה "מלא כל
12 הארץ כבודו". לכן, נדרש
13 לבטא דברי התורה
14 בדיבור (ומזה גופא מובן,
15 שאותו טעם אמור גם לגבי
16 מצוות מעשיות, היות
17 שעל ידן בעיקר נמשך אור
18 אינסוף בנפש החיונית
19 ובעולם. אלא, כאן מדובר

20 איך מתבטא הדבר ב"תורה", שלנפש האלקית באים היחוד
21 הנעלה ביותר ודביקות רוח ברוח, על ידי ההבנה בתורה – ובכל
22 זאת צריכים גם לדיבור בתורה, כדי להמשיך אור אינסוף גם
23 בנפש החיונית (בעולם). ומבלי מקום, לא יצא ידי חובתו
24 בתורה ועיון לבדו – כשאדם לומד תורה במחשבה והרהור
25 בלבד, אין הוא יוצא ידי חובתו, למרות שעלידידיה נעשה
26 היחוד הגדול של נפשו האלקית באופן של דביקות "רוח ברוח",
27 עד שיוציא – את דברי התורה, בשפתיו, כדי להמשיך אור
28 אינסוף ברוח-הוא למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם
29 האדם, המתנהג מדימים צומחתי, – שהאדם אוכל ושותה,
30 מכך נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה
31 נמשך אור אינסוף, על ידי שהוא מוציא דברי תורה בדיבור, כדי
32 להעלות כל – את נפש החיונית והדומם, צומח, חי, של העולם,
33 לה' עם כל העולם כלו, ולכללן ביחודו ואורו ותפארתו, אשר
34 יאיר לארץ ולדרים בבחינת גלוי, "ונגלה כבוד ה', וראו כל
35 בשר וכו"¹⁰, שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות,
36 להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחינת גלוי,
37 לאהפכא חשוכא לנהורא – להפוך את חושך (הקליפות) לאור
38 (הקדושה), ומרייר למתקא, – ומרירות (העולם, שמקבל את
39 חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך) למתוק (לטוב ולקדושה). פנזכר
40 לעיל – בפרק ל', באריכות – שבכך מתבטאת כל תכלית סדר
41 ההשתלשלות כולו. וזהו תכלית בנות האדם בעבודתו,
42 להמשיך אור אינסוף ברוח-הוא למטה, – ולכן, למרות
43 שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו העמוקה בתורה – באפשרותו
44 למלא את ה"מבוקש" של אהבתו, להיות דבוק בהקב"ה
45 בדביקות "רוח ברוח" – אבל צריכה להיות הכוונה בעבודתו: לא
46 מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, אלא למלא מה שהקב"ה

ליקוטי אמרים

ה' יהיה האדם ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון
לבדו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה
למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהווה
מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם
כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ
ולדרים בבחי' גילוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'
שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה'
מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גילוי לאהפכא חשוכא
לנהורא ומרייר למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית
כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך
הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו
נפשו ומאורו כנ"ל:

רוצה, שיימשך אור אינסוף למטה בעולם, דבר שנוצר על ידי
הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת, לפני
שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת בם" – שהם
תורה, אומר הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך", כי
לפני המשכת אור אינסוף
ברוך-הוא למטה על ידי
תורה נדרשת בתחילה
"העלאת מ"ן", התעוררות
מלמטה של אהבת האדם,
שעלידידיה נמשכת
לאחר מכן המשכה על ידי
תורה ומצוות. רק שצריך
תחלה העלאת מ"ן
נוקבין, – שבלשון
הקבלה, הכוונה היא
להתעוררות תשוקה
ועליה מהמקבל. "נוקבא"
היא בחינת ה"מקבל",

למסר לו נפשו ומאורו פנזכר לעיל: – שכדי שתהיה ההמשכה
על ידי תורה ומצוות כמו שצריך להיות, צריכה להיות בתחילה
"העלאת מ"ן" של אהבת האדם באופן של מסירת נפשו
ומאורו להקב"ה – למסור, כאמור, את הכל לה'. בכך סיים רבנו
הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים", אודותו החל לדון
בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה.
ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא
כו' והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא כו' שזהו תכלית כו'.
(1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "והפה... האדם" מיותר, (3)
"כי על... האדם" – מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן
כפשטות הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4)
מוצא הרוח וגילוי – הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך
לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדר"ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית
ההשתל' – מקומו בפל"ו וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם
בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל דא"פ: עפ"י משנת כאן
התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש
– שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים כו' תתלהט נפשו כו'
לדבקה בו ית' וליכלל באורו כו' – עלי' מלמטלמ"ע – לכאורה,
כלות הנפש באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך
היא כו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבכך
(עיון בתורה. ועוד יותר) ודברת בם (היפך מעלי' מלמטלמ"ע) –
כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חכ' דלמע'
תורה, וע"י העיון (עיון לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.
(והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ
היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת ודברת בם ותו לא (היפך
המבואר פמ"ה ופמ"ו וממש"נ ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל
באדם דנושק פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד

תכלית כוונת כו' (שהשתל' כו' להיות כבו' כו' ושהאדם
יעבדו ית' – זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן
השייכות לואהבת. ומתרח' רק (וא"א בלאה"ב) שצריך תחלה
כו' למסור לו נפשו ומאדו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ
הנ"ל מבוארים כמה ענינים בתניא: ב"ה מתחיל בהלכה ופס"ד
(ולא סתם ידיעת התורה כסיומו – כשמדבר בנוגע ליחוד סתם
ולא "מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק – דבר ה' זו הלכה
(ולא שקו"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה,
מ"ו) שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) – והרי כל העילוי
דנשיקין – שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן עפמשנ"ת
בלקו"ת שה"ש (א, ד.) דמש"נ על התורה ישקני גו' – דכמו
אה"ר דהאב כו' כ"א בבחי' צמצום גדול כו' כך כו'. ועפמשנ"ת
שם [ברמז ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע'
קמ"ב)] יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחדוש) של דברת במ,
ואיך שאי"ז רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת
בכל מאדך ועוד ואיך שאעפ"כ עיקרו חב"ד – כי אז נעשה
החדוש וההמשכה שהקב"ה יהי' יושב. והצע"ג – שבכ"מ הבי'
דנשיקין דהיינו מזהה"ר של הנושק ומהי השייכות לחב"ד
מוחי'. אלא שהענין שהאהבה פנימית מאבט איבער (או מאבט
אויף) חב"ד, וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס' דרושי
חנוכה (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל"
עכלה"ק.

1 דחב"ד)) ומבאר: והפה (דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא
2 (בלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו – מוציא הרוח (החכ' שמעיין)
3 וגילוי (דהעין ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק
4 מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק
5 עין כ"א מסקנא וגילוי דהעין). כי על כל מוצא (כפשוטו,
6 כנ"ל, כשיצא מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי
7 ומסקנת העין. ובלמוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא
8 העין והשקו"ט), (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העין
9 בתורה מוכרח, כי אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל
10 מהו ההכרח דכאשר ישים אל לבו ויתלהט וירצה לכלול
11 באורו – יבוא ויוכרח גם לודברת במ – תנועה הפכית –
12 מלמעל"ט. ולזה מבאר דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח כו'
13 כדי להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"ז – ה"ז ענין וחובה בפ"ע,
14 ואין לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו
15 בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתרח' דשייך, כי ע"י דברת
16 כו' יעלה) כולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל
17 בעצמו ע"י העין). (ועדיין אינו מובן – השייכות דמוכרחת
18 העבודה להעלות הדצ"ח והעולם – לתוכן ברכות ק"ש
19 והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"היו הדברים) כ"א זהו ציווי
20 ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר
21 המסקנא דכשיתלהט, ותנועה הפכית וכנ"ל, אף שהיא מענינה
22 ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' כו' וזהו

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אייר, תשי"ג

ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים בלוד

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם מכ"ז ניסן, ו' אייר עם המצורפים אליהם. כן נתקבל התרשים
בחבילה בפ"ע.

(ב) תקותי שמזדרים ככל האפשרי, בענין בניני הבי"ס למלאכה, ובפרט שכמו שכתבתי, הרי
הד"ר שפירא מבקר עתה באה"ק ת"ו, וגם אחרים מתאוננים, שמחמיצים את שעת הכושר מה שקצבו
בתחלת החורף סכום נכון לבית ספר זה.

ג) מה שכותבים הסיבות דהעדר הבחינות של כו"כ תלמידים הנה אלו מהם שלא נבחנו עדיין
מצד הבריאות, הרי בודאי הסיבה עוברת, וכן גם אלו שמתלמדים מלאכת השו"ב, לכאורה, אין
זה סיבה שאינם רוצים שידעו כשרונם וידיעתם בתורת הנגלה והחסידות, ובודאי גם בהשאר – יש
למצוא עצה שלא יהי' בזה כל ענין של מיעוט הדמות שלהם ח"ו, כיון שאין הידיעות אלא בשבילי. וגם
הבוחנים הרי בודאי, לא יפרסמו את התוצאות כלל וכלל, שבמילא יתן זה האפשריות להבחן גם לאלו
שהשתמטו עצמם מזה עד עתה...

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

מ. שניאורסאהן

יום ראשון

יום רביעי

יד אייר, פסח שני, כט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: והמשל . . . "סח" האדם ודעתו.

פסח שני ענינו איז – עס איז ניטאָ קיין "פארפאלען", מען קען אלע מאָל פאַריכטען. אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה. און אפילו "לכם", אז דאָס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין.

פסח שני ענינו הוא – אין "אבוד" [=להתיאש מלתקן], תמיד אפשר לתקן. גם מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו – "לכם", שהדבר היה ברצונו, אף-על-פי-כן אפשר לתקן.

יום שני

יום חמישי

טו אייר, ל לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: אבל הקב"ה . . . "136" בלבד.

בימי רבינו הזקן הי' שגור בפי החסידים הפתגם: דער שטיקעל ברויט וואָס איך האָב, איז ער דיינער ווי מיינער. והיו מקדימים מלת "דיינער" – דיינער ווי מיינער.

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פרוסת הלחם שיש לי, היא שלך כמו שלי. והיו מקדימים תבת "שליך" – שלך כמו שלי.

יום שלישי

יום ששי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אך ידעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשהי' נוטל צפרניו, הי' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה. אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כשהיה נוטל צפרניו, היה מערב עמהם קיסם קדם השרפה. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר להחסיד ר' אליהו אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אליהו, אני מקנא בך. אתה נוסע לירידים, נפגש עם הרבה אנשים, כאשר תוך כדי העסק משוחחים עם הזולת בענין יהודי, 'וואָרט' [=פתגם] מ"עין יעקב", ומעוררים אודות למוד נגלה וחסידות – מכך נוצרת שמחה למעלה. ואת דמי ה"תווד" משלם הקדוש-ברוך-הוא בכני חיי ומזוני. וככל שהשוק גדול יותר, יותר עבודה – כך הפרנסה גדלה.

יום
רביעי

שבת

יז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז.

תניא: פרק מט. והנה . . . 138- אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר - קודם התפלה - כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד - לערך - סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עם שטעהט כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואס ליגען אין אידען, וואס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך וויל מאכען פון אידען, אז זיי זאלען געבען דעם יבול, וואס דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ קען געבען.

בקריאת שמע שיש אומרים בבקר - קדם התפלה - כדי לצאת חובת קריאת שמע בזמנה, גם כן כופלים ג' התיבות ["אני ה' אלקיכם"], ומסיימים בתיבת "אמת". בקריאת שמע דתפלין דרבנו-תם ושמושא-רבא אין כופלים, אכל אומרים "אמת".

ל"ג בעמר שנת תר"ד - לערך - ספר ה"צמח צדק" תורת הבעל-שם-טוב: כתוב "פי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות". בשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכל היה מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבויים ביהודים, שהם הארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא. וסיים הבעל-שם-טוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היבול שה'ארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא יכולה לתת.

יום
חמישי

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: ואיך יבא . . . 138- וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אבער נעהמען משקה, וואס מצד הבריאות האט ער עס ניט געטארט. מען האט דעמאלט געזעהן א סך מופתים. דאס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און א גאנץ יאהר האט מען געווארט אויף לג בעומר.

אצל אדמו"ר האמצעי היה לג בעמר מיו"ט [יום-טוב] המצינים [=חגים חשובים]. היו יוצאים לשדה, הרפי לא היה נוטל ידיו אך היה אומר 'לחיים' על 'משקה' - דבר שמטעמי בריאות היה אסור עליו. היו רואים אז הרבה מופתים. רב המופתים היו בנוגע לילדים, וכל השנה יחלו וצפו ללג בעמר.

יום
שלישי

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקותי, שני עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תנאי: ואח"כ . . . -ע- ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג'טליכער פארשטאנד, דער פארשטאנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הבנה אלקית, ההבנה המראה לאדם עד כמה הוא קטן, ולאיו גדלות הוא יכול לרומם את עצמו.

שבת
קודש

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקותי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צז"ג.

תנאי: והנה כאשר . . . -ע- בד"ת.

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האָרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצן, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין פלפי מי להתנער מאחריות". צריך להתנגע, בסבלנות וקרוב הדעת - אפֿשר, בעזרת ה' יתברך, לסדר הכל. בבטול הזולת והגבהת עצמו - מפסידים, חלילה, הכל.

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

- 17 שייך בהם יתור בגדים/ משום הָּכִי תָּנָא 'פְּטוּרִין', אמנם באמת
18 הכהנים אסורים להניח תפילין, ואם הניחו עבודתם פסולה.
19 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא בברייתא, אִם הִנִּיחַן הֵכֶהן אֵינָן חוֹצְצוֹת,
20 ועבודתו כשרה.
21 מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁא, הָא - דברי רבי אמי שהתפילין חוצצות
22 הם בתפילין דִּיה, ואין הכוונה שפוסלות מחמת 'יתור בגדים', כיון
23 שהתפילין אין נחשבות לבגד, אלא הכוונה כפשוטו שחוצצות בין
24 בשרו של הכהן לכתונת הלבושה על ידו, וְהָא - ודברי הברייתא
25 שאינן חוצצות הם בתפילין דִּירָאש, שלא שייך בהם פסול חציצה
26 כפי שתבאר הגמרא בסמוך.
27 מקשה הגמרא: מַאי שָׁנָא דִּיה דְּכֵתִיב לגבי הכתונת (ויקרא א' 1) 'לְבָשׁ
28 עַל בְּשָׂרוֹ' ודרשו מכך 'שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינֵו לְבָשָׁרוֹ', דִּירָאש נָמִי,
29 הלא כְּתִיב לענין מצנפת כהן גדול (שמות כט 1) 'וְשָׂמֹת הַמִּצְנֶפֶת עַל
30 רֹאשׁוֹ', ויש לדרוש שלא תהא חציצה בין המצנפת לראשו.
31 מתרצת הגמרא: תָּנָא בברייתא, שֶׁעָרֵו שֶׁל הֵכֶהן הַגְּדוֹל הִיָּה נִרְאָה
32 בִּין צִיָּין שֶׁהִיָּה מוֹנַח עַל מִצְחוֹ, לְמַצְנֶפֶת שֶׁחָבַשׁ בְּגוּבָה רֹאשׁוֹ,

- 1 דְּרָבִי אַמִּי, אָמַר לִיה רבי אמי, תלמוד ערוך הוא כְּדִינֵו, תְּפִלִּין
2 חוֹצְצוֹת לכהנים, כלומר נחשבות כבגד ופוסלות העבודה.
3 מקשה הגמרא: מִיִּתְבִּי, שִׁנְיָו בברייתא, כְּהֵנִים כְּעֹבְדֵיהֶן, וְלִוִּים
4 העומדים כְּדִוְכָן לְשׁוֹרר בשעת הקרבת הקרבנות, וְיִשְׂרָאֵל
5 העומדים כְּמַעֲמָן בהקרבת התמיד בשליחות כלל ישראל, פְּטוּרִין
6 מִן הַתְּפִלָּה, שמחמת עיסוקם אינם יכולים לבוין בה, וְכֵן פְּטוּרִין מִן
7 הַתְּפִלָּה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. מדייקת הגמרא: מַאי
8 לֹא - האם לא משמע מדברי הברייתא שהכהנים רק פטורים, אבל
9 אִם הִנִּיחַן הֵכֶהן אֵינָן חוֹצְצוֹת, כלומר, אינן פוסלות העבודה מדין
10 יתור בגדים.
11 משיבה הגמרא: לֹא, אלא אכן אִם הִנִּיחַן חוֹצְצוֹת, ופוסלות
12 העבודה.
13 מקשה הגמרא: אִי הָּכִי, מדוע אמרה הברייתא 'פְּטוּרִים' והלא
14 'אֲסוּרִים' מִיָּבֵעִי לִיה לומר.
15 מתרצת הגמרא: בִּין דִּירָאש לִוִּים וְיִשְׂרָאֵל שהזכירו לפטור יחד עם
16 הכהנים, וְלֹא מִתְּנֵו לִיה - שבהם לא שייך לנקוט לשון אֲסוּר, שלא

טומאת אויר כלי חרס

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ח

הרי זה כנוגעת בכולו אך כלי חרס מקבל טומאה רק מאויר מדין 'תוך' (כל אשר בתוכו יטמא), ולכן הזב שהכניס יד או רגל לאויר הכלי אינו מעביר טומאה כי רק האבר שנכנס לאויר הכלי יש לו דין 'תוך' ולא מה שחוץ ממנו, ואינו כטומאת מגע שמגע מקצת הגוף כמגע כולו, וממילא אבר יחיד אינו מטמא באויר כלי חרס כי 'אין הנדה מטמאה לאיברים'. ואילו לדעת הראב"ד דין 'תוך' האמור בכלי חרס שנטמא מאוירו הוא רק כתנאי לקבלת הטומאה, אבל אין זה מחייב שכולו או רובו של המטמא יהיו בתוך הכלי. אלא כשם שבטומאת מגע נגיעת אבר אחד היא כנגיעת כל הגוף, כך גם הימצאות אבר אחד ב'תוך' הכלי היא כהימצאות כל הגוף בתוכו. ודין הגמרא ש'נדה אינה מטמאה לאיברים' נאמר רק בטומאת משכב ומושב החלה רק בהישענות כל הגוף או רובו ולא בהישענות איברים בודדים.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ד: זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרס - הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנדו - הרי זה טהור; שאין הנדה נכנסת בה מטמאין לאיברים.

והראב"ד השיג: הרי כלי חרס מטמא מאוירו, היינו, האויר נטמא ממגע ידי הזב והנדה. ומה שאמרו בגמרא (שבת פב, א) שאין הנדה מטמאה לאיברים, הרי זה לענין טומאת משכב ומושב ('מדרס') שמעבירה את הטומאה רק אם משקל כל הגוף או רובו נסמך על המשכב או המושב, אבל אם תשים רק אבר אחד, ידה או רגלה, אינה מטמאה.

ומבאר הגר"ח מברסק (חדושי רבנו חיים הלוי כאן): לדעת הרמב"ם, משמעות דברי הגמרא 'נדה אינה מטמאה לאיברים' היא שטומאת הנדה (והזב) שונה משאר הטומאות בכך שהעברת הטומאה נעשית על ידי כל הגוף או רובו, ובכל זאת מטמאה במגע היד משום שכשנגעה במקצת הגוף

נאמנות עם הארץ על טהרת התרומה

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ח

וכתבו אחרונים (תפארת ישראל חגיגה, בועז א. דבר אברהם ח"א ל, ב) שבדברי הרמב"ם אין לומר כן, שהרי לשיטתו (הל' מעשר פ"ז ה"א) בדבר שהוא מן התורה אין אומרים 'ברירה' ואם יפריש אחר כך לקודש לא נאמר שהוברר הדבר למפרע. ולכן בהכרח שמדובר במקדיש רביעיית מהיין שבתוך החבית, וחזרת קושיית התוספות, איך יאכל הכהן תרומה זו שמעורב בה קודש? ומבארים:

כאשר רביעיית יין הופרשה לקודש בתוך חבית שיש בה יין תרומה, הרי זו תערוכת מין במינו ומן התורה בטלה ברוב ורק מדרבנן אינה בטלה (לדעת הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו ה"ד). וכיון שאיסור האכילה לכהן הוא רק מדרבנן – יש בו 'ברירה' (הל' תרומה פ"א הכ"א). ולכן רשאי הכהן לשותות את כל היין שבחבית, כי כשיקרא שם קודש לרביעיית יין מסוימת יתברר למפרע איזו רביעיית הופרשה ו'מתוך שנאמן על טהרת הקודש - נאמן על הכל'.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה ד: הביא לו עם הארץ חבית של תרומה... ואמר: 'בתוכה קדש', אפילו רביעיית - מתוך שנאמן על טהרת הקדש, נאמן על הכל. עם הארץ שהביא חבית של תרומה (לא בשעת הגתות והבדים) אינו נאמן לומר 'טהורה היא' אלא היא בחזקת טמאה, אבל אם אמר שהפריש לתוכה רביעיית קודש, היינו יין לנסכים או שמן למנחה – מתוך שנאמן על הקודש (לעיל ה"א), נאמן גם על התרומה. כי אם לא כן, גנאי הוא למזבח שיקריבו עליו שמן שהיה מעורב עם תרומה שהיא בחזקת טמאה (רש"י ד"ה מיגו חגיגה כה, ב).

והקשו התוספות (חולין לה, ב ד"ה ואם): אם היין של תרומה שבחבית מעורב עם רביעיית יין של קודש, איך מותר לכהן לשותותו? ותירצו: לא מדובר במקדיש רביעיית יין מסוימת בעוד היין בחבית, אלא באומר 'רביעיית יין שאני עומד להפריש תהא קודש'. וכאשר אחר כך יקרא שם קודש על רביעיית יין שיוציא מן החבית, יתברר הדבר למפרע שרביעיית זו היתה קודש. וזהו מדין 'ברירה'.

איזו שחיטה מטהרת מידי נבילה?

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ח

שאף שאסורה באכילה מועילה השחיטה לטהרה מטומאת נבילה, כי "יש במינה שחיטה", היינו הטריפה היא מהמינים הטהורים שיש בהם דין שחיטה, מה שאין כן עובר בן שמונה חדשים שהוא 'נפל' ואינו בר קיימא, לא נאמר בו דין שחיטה כלל, ולכן אין השחיטה מוציאה אותו מידי נבילה (ראה כס"מ). והכסף משנה' דייק בלשון הרמב"ם שכתב "מצא בה בן שמונה חי נטרף - אין שחיטתו מטהרתו" והקשה: הרי גם אם העובר לא נטרף אין שחיטה מועילה לו כלל, כי הוא

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה ו: מצא בה בן שמונה חי נטרף - אף על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה; לפי שאין למינו שחיטה.

עובר בן שמונה חדשים שנמצא חי במעי אמו - בשחיטת אמו נטהר העובר, ואף הותר באכילה (הל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד). וכאן מדובר שהאם לא נשחטה וכיוון שעובר הנולד לשמונה חדשים הוא 'נפל', דינו כנבילה ולא מועילה לו שחיטה לטהרו מידי נבילה. ואינו דומה לטריפה שנשחטה

'נפל' ואין במינו שחיטה, כמו בהמה טמאה שאין השחיטה מטהרתה מטומאת נבילה כיון שהיא מופקעת מדין שחיטה? ותיירך:

לכן שמונה חי אכן לא תועיל שחיטה אף אם לא נטרף כי 'אין למינו שחיטה', אך הרמב"ם משמיענו שבן שמונה חי שנמצא במעי אמו 'נטרף', היינו דינו כטריפה, ולכן כל זמן שהוא חי, אף שאסור באכילה (שהרי הוא טריפה) אינו מטמא כי אינו נבילה, אבל אם יישחט הוולד, כיוון 'שאין למינו

שחיטה' אין זו שחיטה ואינה מטהרת מטומאת נבילה. וה'בכור שור' (חולין עב, ב) תירץ באופן אחר: כוונת הרמב"ם ב'מצא בה בן שמונה חי נטרף' היא שנטרף על ידי אמו, כלומר שאמו היתה טריפה, ואף ששחיטתה מטהרת את עצמה מידי נבילה - את וולדה בן השמונה אינה מטהרת. ודין זה הוא רק בוולד חי בן שמונה (נפל), כי בן תשעה יש לו תקנה בשחיטת עצמו, אבל בן שמונה 'שאין למינו שחיטה' - אין לו תקנה.

האם שתייה נחשבת 'אכילה'? יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ח

למדים מהמילה 'נפש' (תוספות חולין שם).

ולפי זה, מה שכתב הרמב"ם שאם המחזה את החלב וגמעו חייב משום 'שהשותה בכלל אוכל', אין כוונתו לדין הכללי של שתייה בכלל אכילה הנלמד מהפסוק 'ואכלת... תירושך', אלא שמהפסוק 'נפש' האמור לגבי טומאת נבלה למדנו שגם שתייה כגון זו שאין הדרך בכך, גם היא בכלל 'אכילה' (לחם משנה הלכות חמץ ומצה א, א).

ויש המבארים את הצורך בשני הלימודים כך: דין 'שתייה בכלל אכילה' הנלמד מהכתוב 'ואכלת... תירושך ויצהרך' מתייחס לפעולות האדם, היינו שדין השתייה כדין האכילה, אך לגבי חלב שהתיכו, השאלה היא לגבי החפץ עצמו האם עדיין שם אוכל עליו או לא, כי אם פקע ממנו שם אוכל, ממילא כבר אינו מטמא. ואת זאת למדים מהמילה 'נפש' שעדיין שם חלב עליו גם לאחר ההתכה (תוספות נדה לב, א).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ג, הלכה י: המכה את החלב באור וגמא - הרי זה טמא באוכל מבשרה, שהשותה בכלל אוכל.

דין זה נלמד בגמרא (חולין קכ, א) מהפסוק 'וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה... וטמא עד הערב'. המילה 'נפש' מבטאת כל דבר המיישב נפשו של אדם (שאדם נהנה ממנו), לרבות כאשר המאכל נמחה והוא בצורת משקה.

בנוסף לכך, הגמרא (שבועות כג, א) לומדת מהפסוק שנאמר במעשר שני 'ואכלת לפני ה' אלוךך מעשר דגנך תירושך ויצהרך' שהמושג 'אכילה' לגבי כל דיני התורה כולל גם שתייה (שהרי 'תירוש' הוא יין, וגם עליו נאמר 'ואכלת').

ומדוע צריכים שני לימודים? כי מהפסוק 'ואכלת... מעשר דגנך תירושך ויצהרך' אפשר ללמוד רק לדבר שעיקר דרכו בשתייה, כגון יין, אך אין ראיה שגם דבר שבעיקרו מיועד לאכילה ונמס ושתה אותו, גם זה בכלל אכילה. ואת זאת

אלו משקין טמאים מטמאים כלים? יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ח

ומיישב מהר"י קורקוס (הובא בכסף משנה):

דברי הגמרא (ברכות שם) שמשקין הבאים מחמת ידיים מטמאים את הכוס הם לשיטת בית שמאי, אבל בית הלל יסברו כמשמעות הגמרא בשבת (שם) שמשקין הבאים מחמת ידיים וטומאתם מדרבנן - אינם מטמאים כלים.

והצל"ח (ברכות שם ד"ה ויחזור) מבאר:

דברי הרמב"ם שמשקין מטמאים את הכלי רק אם הם 'טמאין מחמת אב מאבות הטומאות' אמורים גם במשקין שנטמאו מ'ראשון' או מ'שני', בתנאי שהם תולדה ('מחמת') מאב הטומאה. ובא למעט רק משקין שנטמאו מ'סתם ידיים' שחכמים גזרו עליהם טומאה ואינה תולדה מאב הטומאה.

ולפי זה ביאור הגמרא (ברכות שם) הוא: החשש שמא יטמאו ידיו את המשקין הנמצאים אחורי הכוס לא נאמר בטומאת 'סתם ידיים' שחכמים גזרו שתהייה 'שני לטומאה' (אף אם לא נגעו בטומאה), ואכן משקין שנטמאו מחמת ידיים אלו אינן מטמאים את הכוס (כמו שכתב הרמב"ם להלן פ"ח ה"י) אלא החשש הוא מטומאת משקין הבאה מידיים שנגעו ב'ראשון' (או ב'אבי') שהיא תולדה מאב הטומאה ומשקין אלו שהם 'טמאין מחמת אב מאבות הטומאות' יטמאו את הכוס (אף לדעת הרמב"ם).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ז, הלכה ב: אין לך ולך טמא ששטמא כלים, אלא משקין טמאים בלבד... והוא שהיה אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטומאות. וכן כתב להלן (פ"ח ה"י) שמשקין שנטמאו מחמת הידיים, אינם מטמאים כלים כי 'עיקר טומאת הידיים מדבריהם' (ולא נטמאו מאב הטומאה). ובהקדמת פירוש המשנה לטהרות כתב (וכן הביא הכסף משנה כאן) שזהו הנאמר בגמרא (שבת יד, ב) שגזירת חכמים שמשקין טמאים יטמאו כלים היא ב'משקין הבאים מחמת שרץ' שהוא אב הטומאה.

והראב"ד חולק וכתב, 'אפילו במשקין הבאין מחמת ידיים גזרו שיטמאו את הכלים'. והביא ראיה מהאמור בגמרא (ברכות נב, א) שלדעת בית שמאי נוטלים ידיים לסעודה קודם מציגת הכוס לשתיה, כי אם ימזגו לפני שיטלו ידיהם, יש לחשוש שמא הידיים (שחכמים גזרו עליהם טומאה) יטמאו את המשקין הנמצאים אחורי הכוס ויחזרו המשקין ויטמאו את הכוס. ואף שהידיים 'שניות לטומאה' ואין 'שני' עושה 'שלישי' בחולין, החמירו חכמים וגזרו שנעשים 'ראשונים לטומאה'. ואם כן גם משקין שנטמאו מחמת הידיים מטמאים את הכלים!

מעמדה של מגילת אסתר

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ח

משמע שסובר שאינה בכלל (משנת יעבץ אר"ח, עח).
ואף שבהלכות ספר תורה (ו, טו) כתב הרמב"ם: "וסדר הכתובים, רות ותהלים... ומגילה", הרי שגם המגילה היא בכלל הכתובים, יש לומר, כי אף שנחשבת בכלל הכתובים לעניין הגדרתה כ'תורה שבכתב', כי עיקר מצוותה לקרוא בה מתוך הכתב, מכל מקום אין בה קדושה כשאר הכתובים ואינה בכלל 'כתבי הקודש'. ולכן לא כללה הרמב"ם בין הכתובים שמטמאים את הידיים - דין שחל רק על קדושת כתבי הקודש.

ובכך יש לבאר גם מה שכתב הרמב"ם בהלכות מגילה (פ"ב, ה"ט) שאין צריך לעבד את עור המגילה 'לשמה' כפי שנדרש בספר תורה, אע"פ שבשאר דיני הכתיבה שווים דיני המגילה לדיני ספר תורה, כי דין עיבוד העור לשמה הוא מחמת קדושת הקלף של הספר תורה, ולכן הוא מטמא את הידיים אפילו שלא במקום הכתב, אך במגילת אסתר אין קדושה על הקלף ואין צריך לעבדו לשמה (משנת יעבץ שם).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה ו': ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקודש - אפילו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין את הידיים.

נחלקו אמוראים (מגילה ז, א) האם דינה של מגילת אסתר כשאר כתבי הקודש שמטמאים את הידיים או לא. וכתב ה'מגן אברהם' (אר"ח סי' קמז, א) כי מדברי הרמב"ם שכלל את 'כל כתבי הקודש' משמע שאף מגילת אסתר בכלל. ולפי זה פסק כי כשם שאסור לאחוז בידיו בקלף הספר-תורה, כך אסור לאחוז במגילה.

אך הפוסקים העירו כי אין נהוג להיזהר בכך ובשעת הקריאה אוחזים במגילה בידיים (ראה בגדי ישע שם, פנים מאירות א, עח).

ואמנם עיקר פירושו של ה'מגן אברהם' בדעת הרמב"ם אינו מוסכם, כי אף שהרמב"ם כותב 'כל כתבי הקודש' מטמאים את הידיים, הרי אינו מסתפק בכך ומפרט: 'אפילו שיר השירים וקהלת'. ומכך שלא פירט גם את מגילת אסתר,

הכלי מצרף לקודש

שבת קודש כ' אייר ה'תשע"ח

ברור שאין הצירוף מועיל לענין קמיצה ומדוע כתב "ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ויועיל בדיעבד)?

ומבאר הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל פסחים יט, א):

לטומאה הצירוף צריך לחבר את החלקים ולעשותם אחד (ראיה לכך מההלכה: "עיסה שלשה במי פירות - אינה חיבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד" (הל' טומאת אוכלין פ"ו ה"ג); כי אף שמכונסים יחד, אינם כגוש אחד). מה שאין כן לענין מנחה אין צורך שהסולת שבכלי ממנו הוא קומץ יהיה גוש אחד, אלא די שהם מכונסים במקום אחד.

ולכן, לענין טומאה שכדי שהאוכל שבכלי יקבל טומאה כאשר נגיעת הטומאה היתה במקצת המאכל, צריך האוכל להיות כגוף אחד, אין צירוף הכלי מועיל מן התורה, כי אין בכוחו לעשות את החלקים המפוזרים לגוף אחד (אלא שמעלה עשו חכמים לקודש (לעיל ה"א) ומצד מעלה זו כל מה שבכלי הוא "כגוף אחד"), אבל לקמיצת המנחה אין צורך שהעשרון יהיה גוף אחד, ויש מקום לומר שאף מדיאורייתא הכלי מצרף את החלקים, וקמץ ממקצתו כאילו קמץ מכולו.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ז': הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש... בלי שהוא מלא פירות פרוין זה מנה, כגון צמוקין ותרנגולות, ונגעה טמאה באחד מהם - נטמא כל שבכלי לקודש... וכל המעלות, של דבריהם הן.

הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן (חגיגה כב, א) שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש לענין טומאה מדיבן.

והקשה ב'כתר המלך' (כאן):

הגמרא (מנחות כד, א) מסתפקת בעשרון סולת של מנחה שחלקוהו לשני חלקים והם מונחים בכלי ואינם נוגעים זה בזה - האם צירופם על ידי הכלי מועיל מדיאורייתא ונחשבים כעשרון אחד וניתן לקמוץ מזה על זה, או שהצירוף הוא מדרבנן ולחומרא לטומאה שאם נגע הטמא בחלק אחד נפסל גם החלק השני, אבל לא לקולא, ואין לקמוץ מאחד על השני. והנה, הרמב"ם הביא הלכה זו בהלכות פסולי המוקדשין (פי"א הכ"א) וכתב: "חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה ואין ביניהם מחיצה, הרי זה ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ובדיעבד אם קמץ והקטיר - הורצה). ויש לתמוה: הרי כאן כתב בפשיטות שצירוף כלי הוא מדרבנן, ואם כן

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

7 הגמרא רוצה לפשוט הספק מקידוש לפרה: תא שמע, פרה אדומה,
8 שכל מעשיה נעשים בהר המושחה, חוץ לירושלים, כיצד מקדש ידיו
9 ורגליו. רבי חייא ברבי יוסף אמר, מקדש בכלי שרת בפנים - בעזרה,
10 ואחר כך יוצא להר המושחה. ורבי יוחנן אמר, יכול לקדש אפילו
11 בחוץ, ואפילו בכלי חול, ואפילו במקדשה של חרם שהוא כלי פחות
12 ומגונה, שאינו יכול להיות כלי שרת.

1 אינו עובד (לעיל טו), אם כן בודאי שאסוהי כסח דעתיה משמירת
2 הקידוש, ובודאי שצריך לשוב ולקדש. משיבה הגמרא: הספק
3 בנטמא כל גופו הוא כגון דאשמי - [באופן שנטמא] סמוך
4 לשקיעת החמה, שמיד לאחר שיטבול יעריב שמשו, ואינו צריך
5 להמתין. וכיון שאינו צריך להמתין, אפשר שלא יסיח דעתו
6 משמירת ידיו, ולא יפסל הקידוש.

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - י"ד כ' אייר תשע"ח

יום א' י"ד אייר ה'תשע"ח

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק שביעי

(1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הזב² מטמא את המשכב והמושב והמרכב בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נתלה ונשען.³ כיצד? כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב, אפילו היה תחת האבן, אם עמד אחד ממטמאי משכב על האבן או ישב עליה או שכב או נשען עליה או נתלה בה, הואיל ונתנשא על הכלי הזה מכל מקום - נטמא ונעשה אב טמא. וכל אחד מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא מדרס⁴ בכל מקום.

(2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. (3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מניין? תלמוד לומר "יטמא יטמא" - ריבה. (4) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

ב. וכן המשכב והמרכב⁵ מטמאין את האדם בשבעה דרכים: בחמשה דרכים אלו שמנינו, ובמגע ובמשא. כיצד? משכב או מרכב שדרס⁶ עליו הזב ונטמא במדרסו - הנוגע בו או הנושא טמא. וכן היושב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או הנשען, אף על פי שהיתה אבן מבידלת בין הטהור ובין המדרס - הרי זה נטמא. שנאמר: והישוב על הכלי אשר ישב עליו הזב. מפי השמועה למדו, שמקום שהזב יושב ומטמא⁷, אם ישב שם הטהור - נטמא⁸. מה הזב מטמא מרכב ומושב שתחת האבן, אף הטהור מטמא מן המשכב או המרכב שהוא מתחת האבן, אף על פי שאין הזב שם⁹ על המשכב. ואדם זה שהוא למעלה מן המדרס מטמא בגדים כל זמן שלא פירש ממטמאיו, כמו שבארנו.

(5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אין הזב מטמא את המשכב עד שישנא רבו¹⁰ על המשכב או על המושב או על המרכב. וכן הטהור שדרס על מדרס הזב אינו מטמא מחמת המדרס עד שישנא רבו עליו. אבל אם נשא מעוטו¹¹, הואיל ולא נגע¹² - הרי זה טהור. כיצד? מקצת טמא על המשכב¹³ ומקצת הטהור על אותו משכב¹⁴ - המשכב טהור, והטהור שנשא מקצתו עליו טהורין. הטמא שנשא רבו על מקצת המשכב¹⁵ או המרכב - נטמא המשכב כלו או המרכב כלו. וכן הטהור שנשא רבו על מקצת המדרס - נטמא, ואף על פי שלא נשא אלא מקצת המושב¹⁶.

(10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. (12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. (14) על משכב שכוה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. (15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זב שהיה מטל על חמשה ספסלין שהן מנחין לארבע¹⁷ - טמאים, שהרי נשא רבו על כל אחד מהן¹⁸. היו מנחין לרבעין¹⁹ - טהורין, שהרי לא נשא רבו על כל אחד מהן²⁰. ואם ישן עליהם - בין כך ובין כך טמאים, שמא נתהפך²¹ עליהם ונמצא רבו על כל אחד. היה מטל על ששה כלים העשויים למשכב, שתי ידיו על שנים, ושתי רגליו על שנים, וראשו על אחד, וגופו על אחד - אין טמא משום משכב²² אלא זה שתחת גופו, שהרי נשא רבו עליו. עמד על שני משכבות, רגלו אחת על אחד ורגלו השנייה על השני - שניהן טמאין²³.

(17) והוא שוכב לרוחב. (18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכו. (20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של יושן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפסקא: "ונמצא רובו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידי לחץ של קורה כבירה. (30) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. (31) והזב נישא עליהם. (32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. (33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. (34) רגלי המכבש.

ח. זב שדרס³⁵ על כלי שלא נעשה למשקב או למושב²³ או למרכב, אף על פי שהוא ראוי למשקב, הואיל ולא נגע בו - הרי זה טהור; שהרי אומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתנו בכלי זה. פיצה? כפה סאה³⁶ וישב עליה, כפה ערכה³⁷ וישב עליה, או שישב על פרכת או על קלע³⁸ של ספינה וכיוצא בהן - הרי אלו טהורים. שונאמר: אשר ישב עליו - המיוחד לשיבה, לא שאומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתנו, מפני שקלי זה לא נעשה לשיבה. הנה הפלי משמש לשיבה עם מלאכתו שעושה לה - הרי זה מתטמא במדרס. כגון הרדיד³⁹ והחלוק⁴⁰ והטלית⁴¹ והתרמל⁴² והחמת⁴³, אף על פי שכל אחד מהן לא נעשה מתחלה למשקב - הרי הוא משמש את המשקב עם מלאכתו. וכן כל כיוצא באלו. ובהלכות פלים⁴⁴ אבאר כל הפלים המטמאין במדרס וכלים שאין מטמאין במדרס. ואי זה כלי ראוי לשיבה, ואי זה ראוי לשיבה, ואי זה ראוי לשיבה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב. הרי זה טהור שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו".

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא היצר הרע אל יהודי "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים לנו לך "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואיך יכול להפריענו. כי כשיהודי חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין יצה"ר יכול להפריע לו שהרי אומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו שהרי תכליתו אינו לבלב את היהודי מעבודתו אלא שיתגבר עליו וינצחו וזוהי העליה בשבילו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר המדע סימן לד')

(35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו

על כל אחד. (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה תחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הנה יושב על גפי המטה וארבעה משפכות תחת ארבע רגלי המטה - כלן טמאות, מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש²⁴.

(24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הנה רוכב על גבי בהמה²⁵ וארבעה משפכות תחת ארבע רגליה - כלן טהורות. מפני שהבהמה יכולה לעמוד על שלש, ונקצאת הרביעית מסייע, ומסייע אין בו ממש²⁶; והואיל וכל אחת ראוייה להיות מסייע ואין אנו יודעים²⁷ אי זו יד ואי זו רגל היא שלא היתה נשענת עליה - הרי לא החזקה טמאה באחת מהן, ולפיכך כלן טהורות²⁸. לפיכך, אם הנה משקב אחד תחת שתי ידי הבהמה או תחת שתי רגליה או תחת ידה ורגלה - הרי זה טמא, שהרי ודאי נשא הזב על משקב זה, שאין הבהמה יכולה לעמוד על שתיים.

(25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת צג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. (28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יושב הטמא על קורת בית הבד²⁹ - כל הפלים שבעקל³⁰ טמאים, שהרי הם רצוצים תחת הקורה³¹. אבל אם יושב על מכבש³² של פורס - הרי הפלים שתחת לוח המכבש³³ טהורים, מפני שהוא רפוי, ונקצאת משענת המכבש על רגליו³⁴, לא על הפלים שתחתיו; שאם ירצה אדם להכניס ספיני וכיוצא בה בין הפלים שתחת המכבש ובין המכבש - מכניס, אף על פי שהוא קשור.

(29) מעברה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו, (יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר?" מגע שהוא ככלול, הרי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זו ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהיסטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והיסט ומטמא כנושא.

ג. חמר בהסט הזב ממגעו: שאם נגע בכלי חרס המקנה צמיד פתיל⁹ - טהור¹⁰, ואם היסטו - טמאהו. וכן כלי חרס שהוא נבוב¹¹ ככדור ועדן לא נעשה לו פה, כמו אלפסין אינניות¹², אם היסטו הזב - טמאים, ואף על פי שהן טהורין באהל המת, שהרי הן ככלי חרס המקנה צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה¹³ בתוך העץ וטבעת הבלועה בתוך הלכנה, והיסט הזב את העץ או הלכנה - נטמאו הפלים הבלועים שבתוכן. וכן כל פיוצא בזה.

(9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם. (11) חלול באמצעו. (12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר. (13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אינניות.

ד. זב שהכניס ידו¹⁴ או רגלו לאויר כלי חרס, הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים.

(14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זב¹⁵ שהיה קנה אחוז בתוך קמטו¹⁶, והיסט והוציא בקצה הקנה אדם או כלי - הרי הן טהורין. שנאמר: וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים. מפי השמועה למדו, שהקטוב הזה מדבר בהסט הזב¹⁷, והוציאו בלשון נגיעה¹⁸ לומר: מה נגיעה - בידיו והדומה לידיו משאר גופו הגלוי אצל הנגיעה, אף הסטו - עד שייסטי בגלוי שפגופו, לא שייסטי בבית הסתרים. היה הקנה בקמטו של טהור והיסט בו את הזב - טמא; שהמייסטי את הטמאה פגופו איתה, ויכשם שהנושא בבית הסתרים - טמא, כמו שבארנו בתחלת ספר זה¹⁹, כך המייסטי בבית הסתרים - טמא.

(15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע בטהור אלא הזיו ממקומו באמצעות משהו אחר. (18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. (19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק. (38) מפרש. (39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורידיו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רידי הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. (40) בגד עם שרוולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו. (42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משהה בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. (43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

פרק שמיני

(1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והיסט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והיסט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

א. כבר בארנו²⁰ בתחלת ספר זה, שאם היסט³ האדם את הטמאה שהיא מטמאה במשא - נטמא משום נושא; אבל אם היסטה הטמאה את האדם - לא נטמא.

(2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיו ממקומו. (4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אין בכל אבות הטמאות פלן טמאה, שאם תסיט את האדם הטהור או את הכלי הטהור תטמא אותו, אלא הזב או חבריו⁵ בלבד. וזו היא הטמאה היתרה בזב שלא מצינו פמותה בכל התורה⁶, שאם היסט את הטהורין - טמאין. כיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם טהור או פלים, אפלו כלי חרס⁷, על קצתה, והניד הזב את הקצה השני, הואיל ונתנדנדו מחמת הזב - הרי זה כמי שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון לטמאה דין תורה. ואין צריך לומר, שאם נשא הזב את האדם או את הפלים - שטמאין. ואחד זב וזבה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. הגה למדת, שהאדם הטהור שהיסט את הטהור, - נטמא משום נושא זב; והזב שהיסט את הטהור, בין אדם בין פלים, אפלו כלי חרס - טמאין, מפני שהנדה הזב לאחרים כאלו נגע בהן⁸.

(5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא

ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו. (34) זבים פ"ג מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זוה כשאדם עולה עליה.
ח. זב וטהור³⁶ שהיו שניהם באחד מגיפין³⁷ את הדלת או פותחין - הרי זה טהור³⁸. הנה אחד מגיף ואחד פותח - נטמא³⁹. העלו זה את זה מן הבור: אם הטמא העלה את הטהור - טמאהו מפני שהסיטו⁴⁰; ואם הטהור העלה את הטמא - נטמא במשא⁴¹, כמו שבארנו.

(36) שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) היזו את הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיט פירושו הזוה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שהיו מפשילין⁴³ בחדלים, אם הנה זה מושף אילף וזה מושף אילף - נטמא⁴⁴. היו אוגזין⁴⁵, בין בעומדין בין ביושבין, או טוחנין, או פורקין מן החמור או טוענין: בזמן שמשאן כבד - הרי זה טמא; ואם הנה משוי קל - טהור⁴⁶.

(42) שם. (43) שזורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טהור⁴⁷ שהיה מכה את הזב - הרי זה טהור⁴⁸, וזב שהכה את הטהור - טמאהו; שאם ימשך⁴⁹ הטהור - והרי הטמא נופל⁵⁰, ונמצא פאלו נשען עליו⁵¹. ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין.

(47) שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו. (51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זב שנטמא⁵² מקצתו על הטהור או טהור שנטמא מקצתו על הזב - נטמא⁵³. כיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור או הטהור שהניח אצבעו למעלה מן הזב, אף על פי שיש ביניהן אבן או קורה וכיוצא בהם - הרי זה טמא⁵⁴. וכן חבורי הזב⁵⁵ שנטמא על הטהור או חבורי טהור שנטמא

ו. הזב²⁰ בכף מאזנים, וכלי העשוי למשקב או למרכב בכף שניה פנגדו: כרע²¹ הזב - הרי הן כבלים שנגע בהן²², שהרי הסיטן; כרעו הן - טמאין משום משקב ונעשו אב, שהרי נשאו הזב וכאלו עמד עליהן. הנה בכף שניה שאר הכלים²³ או אכלין ומשקין או אדם, בין שפרעו הן בין שפרע הזב - בלן ראשון לטמאה²⁴.

(20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעלינו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדרס, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא-הדין לאדם וכלים.

ז. הזב והטהור²⁵ שישבו על הספסל או על הנסר²⁶ בזמן שהן מחגירין²⁷, או שעלו באילן שפחו רע, והוא האילן שאין בעבי עקרו כדי לחק רבע הקב²⁸, או שעלו בספה²⁹ שפחה רע, והוא שנתפא בה³⁰ ודוחק אותה תזוז בו, או שעלו בסלם מצרי³¹ שאינו קבוע במסמר, או שעלו על הפכש³² ועל הקורה ועל הדלת בזמן שאינן מחברין בטיט - הרי זה טמא, מפני שהן מתנדנדין בהן, וכאלו הסיט הזב את הטהור³³ שעמו. אבל אם ישבו³⁴ בספינה גדולה שאינה יכולה להסיט באדם³⁵, או על הנסר או על הספסל בזמן שאינן מחגירין, או שעלו באילן ובספה שפחן יפה, או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בכבש ובקורה וברדת שמחברים בטיט, אפלו עלו מצד אחד - הרי זה טהור.

(25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדנדים כאדם חגור. (28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29) ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. (30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחוזיונה (הגהות הב"ח שם), ופירשו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה), פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. (33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב, כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאלו הסיט הזב את הטהור"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. תנור¹³ שהיתה הפת דבוקה בו, והקיש על התנור
ונפל כפר, אפלו היה תרומה¹⁴ - הרי זה טהור¹⁵.
ואם היה חרס מן התנור מדבק בכפר¹⁶ שנפל, אפלו
היה חלין - הרי זה טמא¹⁷.

(13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר
חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את
הפת. (14) שמחמירים בטהרתה. (15) מפני שהתנור כבד,
לא הונד הכבר ישר מן הדפיקה. (16) הגר"א בתוספתא
שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה
לא כפירוש רבינו כאן. (17) במקרה זה, הרי נפל החרס,
וביחד עמו גם הכבר, מכוח הדפיקה.

ג. אין המשפכ¹⁸ או המרכב מטמא פלים או אכלין
ומשקין אלא במגע בלבד; אבל אם היו פלים או
אכלים ומשקין למעלה מן המדרס¹⁹ או שהיה
המדרס למעלה מהן, אפלו לא הפסיק ביניהם אלא
נזר, הואיל ולא נגע בהן - הרי אלו טהורין²⁰. וכן
אם הסיט²¹ המשפכ את הפלים או את האכלים
והמשקין - הרי אלו טהורין.

(18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב
טהור, חוץ מן האדם". (19) מונח כולל משכב מושב
ומרכב. (20) שם מ"ה. (21) כגון שהמדרס והטהור היו
על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר
כבר, שמסיט דינו כנושא.

ד. הזב והטהור²² שישבו בספינה קטנה היכולה
להמיט באדם אחד²³, או באסדא²⁴, או שרכבו על
גבי בהמה²⁵, אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה
- הרי בגדי הטהור טמאים מדרס, וטמאתן בספק,
שפא דרס²⁶ הזב עליהן. וכן נדה שישבה עם
הטהור²⁷ במטה - בגדים טמאין מדרס²⁸, חוץ מכפה
שבראשה²⁹. וכן הבגדים שבראש הנס³⁰ שבספינה
טהורין³¹.

(22) שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא
מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחבורות
יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה
לכופף את גבה תחת רוכביה. (26) פירוש, שמא הכריע
הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב.
(27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמא דרסה עליהם.
(29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה.
(30) התורן. (31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה,
שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל
אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך
טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי
יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה
שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס
שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק
על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים
הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים
במקום גבוה, ופסק כ"סתם משנה" (כסף-משנה).

על הזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא פל אחד מהם
עצמו של חברו. ואלו הם החבורים: השנים
הצפונים והשער שלהן⁵⁶. ויראה לי, שטמאה זו
מדבריהם.

(52) שם פרק ה, מ"ב. (53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה
ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא
כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן,
שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל
הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים
המחבורים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים.
(56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פרק תשיעי

(1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים
והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכח הסיטו
או מכוח הרעדה, ושאין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה,
ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור,
הנודק ברחיים שהגוי בתוכה.

א. דבר שהיה מחבר² בארץ או מסמר במסמרים:
אם היה פחו³ יפה וחזק, והקיש⁴ עליו הזב, ובצת
שהקיש הניד פלי או אכלין ומשקין מכח הפאתו או
שהפילן - הרי אלו טהורים; ואם לא היה פחו יפה
וחזק אלא מתנדנד, והקיש עליו הזב, והפיל או
הניד בכח הפאתו פלים או אכלים ומשקין - הרי
אלו טמאין, וכאלו הסיטן, שהרי מכחו נפלו⁶. זה
הפיל: כל שנפל מכח הסטו - טמא; מכח הרעדה
- טהור. כיצד? הקיש על אילן או ספה⁸ שפחן רע,
או על סלם מצרי שאינו קבוע במסמר, או על קורה
ודלת וכבש שאינם מחברים בטיט, או שהקיש על
הנגר⁹ על המנעול¹⁰ והמשוט¹¹, ובשעה שהקיש
הפיל אכלין ומשקין או פלים, אפלו הנידן ולא נפלו
- הרי אלו טמאים. אבל אם הקיש על אילן או על
ספה שפחן יפה, או על סלם מסמר, או על כבש או
על דלת או קורה המחברים בטיט, או על המריש¹²,
או על התנור, ובשעה שהקיש הניד פלים או אכלין
ומשקין, אפלו הפילן - הרי אלו טהורין. וכן כל
פיוצא באלו.

(2) זבים פ"ד מ"ב. (3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד.
(4) דפק. (5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת
הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה,
א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא
התכוון לדברי רש"י). (6) הדפיקה הנידה ישירות את
הכלים שלא היו מחוברים יפה. (7) תוספתא, זבים פ"ד
ה"ה. (8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. (9) יתד התקועה
באסקופה אחורי הדלת. (10) של הדלת. (11) של ספינה.
כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם
ישירות. (12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות
הבית.

נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחלו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמוותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. (12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (13) שלפעמים יושבים עליה ושמה יושבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

ה. הַנְדָּקָה³² בְּרַחִים שֶׁהַעֹבֵד פּוֹכְכִים בְּתוֹכָם³³ או זָבִיחַ³⁴ וְכִיּוּצָא בּוֹ³⁵ - הָרִי בְּגִדֵּי טָמְאִין מְדֻרָּס. בְּאִי זֶה רַחִים אָמְרוּ? בְּרַחִים שֶׁמְגַנְדִּין אֶת הַקֶּרֶקַע עַד שֶׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד בָּאֵין³⁶ וְרוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁטָּמְאָה זֶה בְּסָפֶק, שֶׁמָּא נִצָּקֵר הַטָּמֵא³⁷ וְדָרַס עַל בְּגָדֵי הַטָּהוֹר.

(32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאין עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנדנוד.

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ח

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

א. עִם הָאָרֶץ², אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁנֹו בְּתוֹרָה וּבִמְצוֹת³ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת טָמֵא, וּבְגִדֵּי מְדֻרָּס לְטָהָרוֹת⁴. וְאִם נִגְעוּ בְּגִדֵּי בְּאֶבְלִין וּמִשְׁקִין - הָרִי הֵן טָמְאִין. וְאִם נִגַּע בְּכָלִי חֶרֶס מְאֻוִּיר⁵ - טָמְאָהוּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַצֵּן, אֵף עַל פִּי שֶׁטָּמְאָתָן בְּסָפֶק⁶. וְאִינֶן נֹאמְרִין עַל הַטָּהָרוֹת⁷, לְפִי שֶׁאֵינֶן בְּקִיָּאִין בְּדִקְדוּקֵי טָהָרוֹת וּטְמָאוֹת. וְלַעוֹלָם הוּא בְּחֻזְקָה זֹו וְאִינוּ נֹאמְרִין עַל הַטָּהָרוֹת עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת⁸. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו? שֶׁיִּהְיֶה נֹזֵהר בְּטָמְאוֹת שְׁלֵא יִטְמָא בִּהֶן⁹, וּבְטָהָרוֹת שְׁלֵא יִטְמָא אוֹתָם¹⁰, וְיִזְהַר בְּנִטְיִלַת יָדָם וּבְטָהָרְתָן, וְשְׁלֵא יִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ דָּבָר לַח¹¹, וְלֹא יִתְאַרַח אֶצְלוֹ¹², וְלֹא יִאָּרְחוּ אֶצְלוֹ בְּכִסּוּתוֹ¹³.

(2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). (6) וכלל בידינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או

ב. הָבֵא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת חוּץ מִדְּבָר אֶחָד מֵהֵן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג¹⁴ בְּצִנְעָה בְּתוֹף בֵּיתוֹ¹⁵ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחֵר כֶּף מְלַמְדִּין אוֹתוֹ עֶסְקִי טָמְאָה וְטָהָרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצִנְעָה בְּבֵיתוֹ - מְלַמְדִּין אוֹתוֹ וְאַחֵר כֶּף מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה לְטָהָרַת הַיָּדָים¹⁶, וְאַחֵר כֶּף מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטָהָרוֹת¹⁷. וְאִם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לְטָהָרַת הַיָּדָים¹⁸ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קָבַל לְטָהָרוֹת וְלֹא לַיָּדָים - אֵף לְטָהָרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. כִּשְׁמִקְבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ¹⁹ כָּל שְׁלִשִׁים יוֹם עַד שֶׁיִּלְמַד וְיִהְיֶה רְגִיל בְּטָהָרוֹת; וְאַחֵר שְׁלִשִׁים יוֹם מִשְׁיִקְבַּל דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת הָרִי בְּגִדֵּי טָהוֹרִין, וְכָל אֶבְלֵי וּמִשְׁקֵי טָהוֹרִין, וְנֹאמְרִין עַל כָּל הַטָּהָרוֹת, כִּשְׁאֵר כָּל הַחֲבֵרִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ תַלְמִיד חֶכֶם.

(14) מנהגי חבירות. (15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. (16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. (17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. (18) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. (19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טָהָרָה, נֹאמְרִין וְאִינֶן צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת. אֲבָל מִשְׁתַּחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִהְגוּ כְּהֻנִּים סְלִסּוּל²⁰ בְּעֶצְמָן, שְׁלֵא יִהְיֶה מוֹסְרִין טָהָרוֹת אֶפְלוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵירוֹת.

(20) מעלה יתירה.

1 ד. זקן²¹ ויושב בשיכה²² אינו צריך לקבל, שפכר
2 קבל בפשה שישב²³.

1 י. חבר ששחשד³⁵ על הטהרות, כגון שמכר אכלין
2 טמאין בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן
3 לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה³⁶.

35 רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר
שהוא כשר. (36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה:
"שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב
או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

31 יא. החשוד על השביעית או על התרומה שמכרין
32 לשם חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד
33 על דבר של תורה - הרי הוא חשוד על דברי
34 סופרים, והאכלין הטמאין אין מטמאין אחרים אלא
35 מדבריהן³⁷, כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר -
36 נאמן להעיד בו לאחרים ולדון בו לאחרים. חזקה
37 היא, שאין אדם חוטא פדי שיהנו בו אחרים.

37 אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון
לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים
ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פרק אחד עשר

1 יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית
של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין
או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו
נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם
הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום
טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

38 א. פכר בארנו², שעמי הארץ נאמנים הן על טהרת
39 פרת החטאת. מפני חמרתה אין מולולין בה. וכן
40 נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים³. אם
41 אמר: טהור הוא⁴ - הרי זה בחזקת טהרה⁵. מפני
42 חמרתו נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה
43 בפשעת הגתות⁶ והפדים⁷, מפני שקל העם מטהרין
44 עצמן וכליהן פדי לעשות יינם ושמןם בטהרה.
45 עברו הגתות והפדים - אינן נאמנים.

2 בפי"ג מהלכות פרה הי"ב. (3) יין לנסכו על המזבח
ושמן למנחות. (4) לנסכים. (5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י
שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם
מלשוננו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות
ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין
בדין זה. ראה לקמן הי"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ
יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם
בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם,
וצ"ע). (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים
בבתי הבד להוציא שמנם.

46 ב. כהן⁸ שהביא לו עם הארץ חבית יין או שמן של
47 תרומה⁹ - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת
48 טמאה. הניחה עם הארץ אצלו עד גת הפאה
49 והביאה לה¹⁰ - יקבלנה ממנו, אף על פי שהוא יודע

(21) תלמיד חכם. (22) בשיבת חכמי תורה. (23) שאין
מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך
אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

3 ה. המקבל דברי חבירות - צריך לקבל בפני שלשה
4 חברים. ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני
5 שלשה, מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה.
6 ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו - הרי הן פחבר.
7 וחבר שמת - אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים
8 עד שיהשדו²⁴.

(24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

9 ו. אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו
10 שנמכר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי
11 חבירות כבתחלה²⁵. אבל אשת חבר או בתו שנשאת
12 לעם הארץ, וכן עבדו שנמכר לעם הארץ - אין
13 צריכין לקבל דברי חבירות כבתחלה²⁶.

(25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה
"בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל
דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. (26) גם כאן
הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת
הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר
שמת ובניו ועבדיו.

14 ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות, והיו לו
15 טהרות פשהיה עם הארץ, ואמר: אני יודע ודאי
16 שלא נטמאו, בזמן שנתעסקו בהן אחרים²⁷ - הרי
17 הן אסורות ממקדם²⁸; ואם הוא פעצמו נתעסק בהן
18 - הרי הן מותרות²⁹ ואסורות לכל אדם³⁰. ונשאל
19 החבר על טהרתיו ומורה בהן טהרה לעצמו, ואין
20 חושדין אותו בכך³¹.

(27) לא חברים והוא סומך על דבריהם שלא נטמאו.
(28) אינו יכול לסמוך עליהם. (29) לעצמו נאמן. (30) אינו
נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי
חבירות. (31) שיטהר את הטמא.

21 ח. חבר שנעשה גבאי³² למלך או מוכסן³³ וכיוצא
22 בהן - דוחין אותו מחבירותו. פרש ממצעיו הרעים
23 - הרי הוא פכל אדם, וצריך לקבל דברי חבירות
24 כבתחלה³⁴.

(32) לגבות מסים. (33) גובה מכס. (34) "חזרו לומר, פירש
(מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

25 ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר
26 אחד - אינו חשוד אלא לאותו דבר. וכל החשוד
27 לחמור - נחשד על הקל; לקל - לא נחשד לחמור.

במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל; אבל בירושלים נאמנים²³ על כלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם, בין כלים דקים²⁴ בין כלים גסים, בין מלאין בין ריקנים²⁵ - הרי הוא נאמן על הכלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו²⁶ טמאין. אפילו היה בגדו, שהוא מדרס²⁷, בתוך הכלי - הרי הכלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בזה?²⁸ מפני שאין עושין ככשונות²⁹ בירושלים³⁰.

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכלשון על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"ה ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על כלי חרס³²; מן המודיעית ולחוץ - אינן נאמנים. והמודיעית עצמה³³ - פעמים קלחוץ ופעמים קלפנים. כיצד? היה חבר נכנס³⁴ ועם הארץ יוצא³⁵ וכלי חרס בידו - הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור³⁶ לקדש³⁷; היה שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ - אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרו מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה זו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - בירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדיון כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא

שהיא של אשתקד; שלא גזרו עליהם טמאה בשעת הגיתות והבדים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

ג. עם הארץ¹¹ שנעל בית בידו או גתו בשעה שגמרו העם לדרו¹² והוליק את המפתח מיד לפנה, אף על פי ששהה¹³ כמה ימים אחר שעברו הגיתות - הרי הפנה בא ופותח בפניו ומטבילו¹⁴ ודרו¹⁵ ונוטל תרומה בטהרה¹⁵. ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה מעם הארץ אלא זיתים וענבים שאינן מכשירין¹⁶, שאינן מקבלין טמאה.

(11) טהרות פ"ט, מ"ד. (12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. (13) הכהן. (14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הביא לו¹⁷ עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר: הפרשתי בתוכה קדש, אפילו רביעית¹⁸ - מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל¹⁹. אפילו בשעת הגיתות והבדים, שעמי הארץ נאמנים על התרומה, אינן נאמנים על הכלי הריקם²⁰ לומר שהוא טהור לתרומה. וכן אין נאמנים לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסוימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים תרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כך]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובזה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

ה. כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשקרו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי הוא נאמן על טהרת הכלי, ואפילו קדם לגיתות ולבדים בשבועים יום²²; אבל קדם לשבועים - אינן נאמנים.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ותמוה, שהרי טעמו של הרמב"ם הוא "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" ואם הוא טהור מדוע אחרי הרגלים טמאים האוכלין שנגע בהן למפרע? ובמה שונה הדין מנאמנות עמי הארץ "על התרומה בשעת הגיתות והבדים" ששם אין אומרים שאחרי זמן זה חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע.

ובשלמא לרש"י שכתב הטעם "דכל ימות הרגל אישתי שלא לביישם" מובן מדוע טמאין למפרע כי בעצם אינם טהורים רק שחכמים ביטלו גזירתם כדי שלא לביישם, אבל לטעם הרמב"ם הרי "הכל מטהרין עצמן" ומדוע אחרי הרגל חזרו לטומאת.

וב'משנה למלך' תירץ שגם לרמב"ם עיקר הטעם הוא שחכמים לא רצו לגזור עליהם שלא יבואו למריבה ויהיה כל אחד ואחד עושה במה לעצמו. אבל תירוצו קשה שאם זהו טעמו של הרמב"ם, הרי ש"עיקר הטעם" חסר מן הספר. ועוד שהרמב"ם לא נקט טעם זה גם בדין נאמנות עמי הארץ על טהרת יין ושמן של נסכים, והביא שם טעם אחר ש"מפני חומרתו נזהרין בו" ולא הזכיר כלל הטעם "משום חשש איבה".

ויש לומר הביאור: במקורו של דין זה במסכת חגיגה הובא הלימוד מהפסוק "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים".

ובירושלמי נלמד מפסוק אחר "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, עיר שעושה כל ישראל לחברים כו". ובהבדל שבין שני הביאורים יש לומר שלירושלמי הטעם שכל ישראל חברים הוא מפני שנמצאים בירושלים שמכיון ששם מקום המקדש והשכינה, הרי שזוהרין בה ביותר ולכן אפילו עס־הארץ טהור.

אבל לשיטת הבבלי אין זה מצד קדושת העיר ירושלים אלא מצד התאספות עם ישראל שאז מתבטלת מציאות היחיד ויש כאן מציאות הציבור בלבד וכל הציבור כולו "חברים". אבל משעבר הרגל פקעה מציאות הציבור וממילא האוכלין שנגע בהן עס־הארץ שעתה הוא טמא חזרו גם הם להיות טמאין למפרע.

ומדויק הדבר בלשון הרמב"ם שכתב כאן "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" היינו שלא כל יחיד ויחיד בודאי טיהר את עצמו אלא שכל הציבור טהור. ולכן שינה מלשונו בעניין טהרת עמי הארץ בשעת הגיתות והבדים, ושם כתב "שכל העם מטהרין עצמן וכליהן".

ועל פי זה מובן מדוע אחר הרגל חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע שהרי כל אחד מן הציבור חזר להיות יחיד, ואם הוא עס־הארץ הרי שאוכלין שנגע בהן טמאין.

(על פי לקו"ש חלק ל"ו עמוד 20)

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות,

לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפניו מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל־שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

ז. קדר⁴⁰ שֶהִבִּיא קְדֵרוֹת וְהִנִּיחָן לִפְנֵים מִן הַמּוֹדִיעִית, וְכֵאן הַלּוֹקְחִין וְהוּא אוֹמֵר לְהֵן שְׁטֵהוּרוֹת הֵן: לְקַח קְדֵרָה וְנִכְנַס בָּהּ - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לְתִרּוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁴¹; לְקַח קְדֵרָה וְיָצָא בָּהּ חוּץ לְמוֹדִיעִית - הֲרִי זֶה טְמֵאָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתִרּוּמָה. אָף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵם הַקְּדֵרוֹת וְהוּא הַקְּדֵר עֲצָמוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָן אֲלֵא לִפְנֵים מִן הַמּוֹדִיעִית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

ח. הַלּוֹקֵחַ⁴² כְּלִי חָרָס מִן הַפֶּכֶשׁ בְּכָל מְקוֹם - הֲרִי אֵלֹו טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתִרּוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִים שְׁמָא נִגַּע בָּהֶן עִם הָאָרֶץ. וְאִפְּלוּ לְקַח מִן הַסֵּדֶר הָרָאשׁוֹן⁴³, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַפֶּכֶשׁ פְּתוּחַ וְכֵבֶר נִלְקַח חֲצִיו; שְׁלֹא גִזְרוּ טְמֵאָה עַל כָּלִים שֶׁפֶּכֶשׁוֹן⁴⁴.

(42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

ט. טְמֵאָה עִם הָאָרֶץ⁴⁵ בְּרִגְלָהּ⁴⁶ כְּטִהוּרָה הִיא חֲשׂוּבָה, שְׁפָל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בְּרִגְלֵיהֶם⁴⁷, וְכָלִיָּהֶם כָּלִים וְאֲכָלִיָּהֶם וּמִשְׁקֵיהֶן טְהוּרִים בְּרִגְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִפָּל מִטְהַרִּין עֲצָמָן וְעוֹלִים לְרִגְלָהּ. לְפִיכָךְ הֵן נֶאֱמָנִים כָּל יְמֹת הָרִגְלָהּ בֵּין עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין עַל הַתִּרּוּמָה. מִשְׁעֶבֶר הָרִגְלָהּ חוֹזְרִין לְטְמֵאָתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הם ברגלים... מפני שהכל מטהרים עצמן ועולים לרגל...משעבר הרגל חוזרין לטומאתן".

כוונתו ב"משעבר הרגל חוזרין לטומאתן" שכל מה שנגע בו עס־הארץ בשעת הרגל טמא למפרע, כמו שכתב בפירוש בהלכה שלאח"ז "הפוחת חביתו ברגל כו" ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בזמן הרגל בלבד".

ציפוי הזהב הוא לכאורה סיבה לטמא אלא שבטל למזבח שהוא כלי עץ העשוי לנחת. אבל לשיטת הרמב"ם ציפוי הזהב הוא סיבה לטהר ולכן פסק כאן שמה שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני ש"צפוייהם כבטלין לגביהם".

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 309)

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום ססידורו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לוי וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

15 יב. עם הארץ שאמר: 61: טהור אני מטמאת מת, או
16 שאמר: כלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶²,
17 ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד,
18 וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. במה דברים
19 אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח
20 כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו ששא טמא
21 מת הוא, ומזין עליו שלשי ושביעי ככל הפלים
22 הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו
23 טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים, כמו
24 שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

(61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פרק שנים עשר

(1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכת כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

25 א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן כלי
26 לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴

והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאו כולם חברים.

1 י. הפותח⁴⁸ הבית⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסתו⁵⁰ ויעבר
2 הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בחזקת
3 טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי
4 שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר⁵² - אינה
5 טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימענות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

6 יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל
7 הפלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ
8 ברגל בשעת החג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל
9 תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶,
10 כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא
11 צריך טבילה⁵⁷ והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים:
12 לפני תמיד⁵⁸. וכל הפלים היו טעונים טבילה והערב
13 שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני
14 שצפוייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש... חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שצפוייהם כבטלין לגביהם".

בסיום מסכת חגיגה למד ר"א שהטעם לכך שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני שהן כקרקע דכתיב מזבח אדמה תעשה לי, והוקשו המזבחות זה לזה. אבל חכמים סוברים שהטעם הוא "מפני שהן מצופין". ובפירוש דברי חכמים נחלקו רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י אמרו חכמים לר"א האם מפני שהמזבחות מצופין אתה צריך להגיע לטעם "מפני שהן כקרקע" והלא ציפויין בטל אליהם.

אבל הרמב"ם סבר בדעת חכמים ש"מיבטל בטיל ציפויין גביהו" הכוונה שהציפוי אינו סיבה לטמא את הכלי כי הכלי עצמו אינו מקבל טומאה מפני שהוא מצופה והציפוי אינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל למזבח ולכן אין המזבחות צריכין טבילה. ויש לומר הסיבה לדעת הרמב"ם כי ר"א היה מתלמידי בית שמאי שבכמה וכמה עניינים מצינו שהביטו אל הדבר כמו שנראה בהסתכלות ראשונית. ונמצא שהפירושים השונים שנתנו רש"י והרמב"ם לתשובת חכמים לר"א "מיבטל בטיל ציפויין גביהו" מבטאים גדר אחר בציפוי הזהב של המזבח. לדעת רש"י

- 1 וּטְמֵאִין מְדָרְס. וְאִם מְכִירוֹ⁵ שְׁהוּא אוֹכֵל בְּתוֹרֵמָה -
- 2 טְהוּרִים מִטְּמֵא מֵת⁶ אֲכָל טְמָאִים מְדָרְס, מִפְּנֵי
- 3 שְׁאִשְׁתּוֹ נָדָה יוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, שְׁהָרִי אֵין
- 4 נִזְהָרִין מִן הַטְּמֵאוֹת בְּבִתִּי עַמִּי הָאֶרֶץ.
- (2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם. (5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה ה"ל שכתב: "והוא נאמן באמר לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).
- 5 ב. הַמְּנִיחַ⁷ בְּלִי כּפְנֵי עַם הָאֶרֶץ וְאָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי
- 6 אֶת אֱלֹהֵי - הָרִי אֱלֹהֵי טְמֵאִין מְדָרְס וְטְהוּרִין מִטְּמֵא
- 7 מֵת⁸. הַנִּיחֹן עַל כְּתוֹפֹ⁹ - טְמֵאִין מְדָרְס וּטְמֵא מֵת.
- 8 שְׂכַח בְּלִי בְּבִית הַכִּנְסָה - הָרִי הֵן טְהוּרִין, שְׁאִינוֹ
- 9 רְשׁוּת עַם הָאֶרֶץ גְּמוּרָה. הַנִּיחֹן בְּלִי בְּמִרְחֹן וְכֹא
- 10 וּמִצָּאָן בְּמוֹת שְׁהֵן - טְהוּרִין. וּמִלְמַדִּין אוֹתוֹ שְׁלֹא
- 11 יַעֲשֶׂה בֶּן. הַנִּיחֹן גִּתּוֹ וּבוֹרֹ, אֵף עַל פִּי שְׁנִכְנַס לְעִיר
- 12 וְכֹא וּמִצָּא עַם הָאֶרֶץ בְּצִדּוֹ - טְהוּרִין, מִפְּנֵי שְׁאִין
- 13 לֹ רְשׁוּת שְׁיִכְנַס.
- (7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכסף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם לרשותו.
- 14 ג. הַמוֹסֵר¹⁰ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ לְעַם הָאֶרֶץ - כָּל שְׂבָפִית
- 15 טְהוֹר, שְׁלֹא מִסֵּר לוֹ אֶלֶּא שְׁמִירַת הַמִּפְתָּח.
- (10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.
- 16 ד. הַמְּנִיחַ¹¹ בְּלִי בְּחִלּוּנוֹת שֶׁל מִרְחֹן¹² וְנָעַל
- 17 עֲלֵיהֶם¹³, אֵף עַל פִּי שְׁנִתְּן הַמִּפְתָּח לְעַם הָאֶרֶץ -
- 18 בְּלִי טְהוּרִין¹⁴. וְכֵן אִם חָתַם עַל הַחִלּוֹן אוֹ עָשָׂה לוֹ
- 19 סִימָן, אֲפִלּוּ מִצָּא הַחוּתֶם מְקַלְקֵל - הָרִי כָּל אֱלֹהֵי
- 20 טְהוּרִין¹⁵.
- (11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי' אם מסרו לבלן, לא יעזי לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.
- 16 ה. הַמְּנִיחַ¹⁶ עַם הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְשֹׁמְרוֹ וַיֵּשֶׁב הוּא
- 17 מִרְחֹק: בְּזִמְנֵן שְׁהוּא¹⁷ רוֹאֶה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת
- 18 הַיּוֹצֵאִין - הָרִי כָּל שְׂבָפִית מִן הָאֲכָלִין וְהַמְּשָׁקִין
- 19 וְכָלִי חֶרֶס שְׁאִינוֹ מְקַף צָמִיד פְּתִיל טְמֵאִין¹⁸, אֲכָל
- 20 הַמְּשָׁפְכוֹת וְהַמְּרַכְּבוֹת¹⁹ וְכָלִי חֶרֶס הַמְּקַף צָמִיד
- 21 פְּתִיל²⁰ טְהוּרִין²¹; וְאִם אֵינוֹ רוֹאֶה לֹא אֶת הַנִּכְנָסִין
- 22 וְלֹא אֶת הַיּוֹצֵאִין - כָּל שְׂבָפִית טְמֵא. אֲפִלּוּ הִיָּה
- 23 כְּפוֹת אוֹ כְּרוֹת יָדִים וְרִגְלִים²² - הַכָּל טְמֵא, מִפְּנֵי
- 24 שְׁהֵן בְּרִשּׁוֹת עַם הָאֶרֶץ²³.
- (16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדין מוסר לעם-הארץ שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומוכן שכל-שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהודק יפה. (21) המשככות והמרככות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על עם-הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת עם-הארץ בכלים האחרים שבתית (ראה ה"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שאי אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עם-הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו. (23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.
- 25 ו. חֲבֵרָה²⁴ שְׁהִיָּה לִשְׁן בְּבִיתוֹ שֶׁל עַם הָאֶרֶץ, וְהִיָּה
- 26 כְּלִים²⁵ מְקַפְּלִים וּמִנְחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וְסַנְדְּלוֹ וְחִבְתִּיו
- 27 לְפָנָיו - הָרִי אֱלֹהֵי טְהוּרִין, מִפְּנֵי שְׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׁמִירַת
- 28 בְּעֲלִיָּהּ, וְלֹא יָגַע בָּהֶן עַם הָאֶרֶץ, שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר:
- 29 עֲתָה יַעֲזוֹר וַיִּבִּיט בִּי.
- (24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.
- 30 ז. עַם הָאֶרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֵר מִטָּה שְׁיִישֵׁן עָלֶיהָ וַיִּשֵּׁן
- 31 עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֵר - אֵין טְמֵא אֶלֶּא אוֹתָהּ
- 32 הַמִּטָּה וְעַד מְקוֹם שְׁהוּא יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ
- 33 הַמִּטָּה וּלְגַע²⁷.
- (26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.
- 34 ח. חֲבֵרָה²⁸ שֶׁאָמַר לְעַם הָאֶרֶץ: שְׁמֹר לִי פֶּרֶה זֹו שְׁלֹא
- 35 תִּפְגַּס לְבֵית אוֹ שְׁלֹא תִשָּׁבֵר אֶת הַכְּלִים - הָרִי הַבֵּית
- 36 וְהַכְּלִים טְהוּרִים, שְׁלֹא מִסֵּר לוֹ אֶלֶּא שְׁמִירַת הַפֶּרֶה.
- 37 אֲכָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בֵּית זֹה שְׁלֹא תִפְגַּס בּוֹ
- 38 הַפֶּרֶה, וְכָלִים אֱלֹהֵי שְׁלֹא תִשָּׁבֵרם - הָרִי הֵן טְמֵאִין²⁹.
- (28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעם-הארץ את שמירתם.
- 39 ט. הַמְּנִיחַ³⁰ עַם הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיִּצָּא: הַנִּיחֹן עַר

44 שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמי הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).

יג. הגבאים⁵¹ שנכנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי הגבאים⁵², מפני שהם מפחדים מלבלש אלא (דבר) שנוטלין במזמן. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין וכלי חרס הפתוחים⁵³; אבל המשפכות והמקפכות וכלי חרס המקפין צמיד פתיל - טהורין⁵⁴. ואם יש עמהן עובד פוכבים⁵⁵ או אשה - הכל טמא⁵⁶.

(51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גבוי הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא-קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל', 'בועז' אות ו).

יד. הגבאים⁵⁷ שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראה, ואמרו: לא נגענו בכל מה שהיה בבית שנכנסנו - הרי אלו נאמנים ואפלו על מקום רגליהן.

(57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

טו. המניח⁵⁸ את ביתו פתוח ומצאו פתוח או שמצאו נעול, אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח, ולא נגנב ממנו כלום - כל שבבית טהור⁵⁹; שאני אומר: הגבאים פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו.

(58) משנה, טהרות פ"ח, ד. (59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

טז. קרדם⁶⁰ שאבד בבית, או שהניחו בזוית זו ובא ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

(60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר

1 ומצאו ער, ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו 2 ישן - כל שבבית טהור⁶¹; הניחו ישן ומצאו ער - 3 כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו 4 ולגע בו טמא⁶². וכן המניח אמני⁶³ בתוך ביתו - 5 אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהן 6 ולגע⁶⁴, ואין אומרים: שמא עלו על גבי כסא או 7 על סלם ונגעו בפלי או באכלין התלוין למעלה 8 בפתל⁶⁵.

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

9 י. אשת חבר⁶⁶ שהניחה אשת עם הארץ טוחנת 10 בתוך ביתה, אפלו פסקה⁶⁷ הרחים ואפלו היו 11 שתיים⁶⁸ - אין טמא אלא מקום שיכולין לפשט את 12 ידן ולגע, ואין אומרים: שמא האחת טוחנת והשניה 13 בלישה כל שבבית ושמא נתלת ועלתה במקומות 14 הגבוהות.

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

15 יא. האשה⁶⁹ שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת 16 ומצאתו⁷⁰ עומד בצד פפרות⁷¹, אפלו תרומה - הרי 17 הן טהורות, שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן 18 האשה⁷² שיצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה 19 גחלים מתחת הקדרה - הרי הקדרה טהורה⁷³.

(39) שם, מ"ט. (40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

20 יב. גבאי⁷⁴ מלכות⁷⁵ שנכנסו לתוך הבית למשפן - 21 כל שבבית טמא⁷⁶. אם יש עמהם עובד פוכבים - 22 נאמנים לומר לא נגענו, מפני שאימת העובד 23 פוכבים עליהן⁷⁷. במה דברים אמורים? בזמן שיש 24 שם עדים שנכנסו או שהיה המשפן בידם; אבל 25 אם אמרו הן מעצמן: נכנסנו אבל לא נגענו - 26 נאמנים, שהפה שאסר⁷⁸ הוא הפה שהתיר⁷⁹.

- למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזול ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואין ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).
- 1 יז. הדר⁶¹ עם עם הארץ בַּחֲצֵר וְשָׂכָח בָּלִים בַּחֲצֵר, אֶפְלוּ חֲבִיטִים מִקְּפוֹת צָמִיד פִּתִּיל אוֹ תַנּוּר מִקֶּף צָמִיד פִּתִּיל - הָרִי אֵלָיו טִמְאִין⁶², עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לַתַּנּוּר מַחֲצִיזָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טֶפָחִים⁶³, כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת עִם הָאֶרֶץ.
- 2 (61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.
- 3 יח. חֲבֵר⁶⁴ שֶׁהִיתָה לוֹ מַחֲצִיזָה אוֹ סִפָּה לִפְנֵי פִתְחוֹ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ, אוֹ שֶׁהִיתָה מַחֲצִיזָה אוֹ סִפָּה שֶׁל עִם הָאֶרֶץ לִפְנֵי פִתְחוֹ שֶׁל חֲבֵר - בָּלִים שֶׁבִּסְפָּה אוֹ בָּלִים שֶׁבִּמַּחֲצִיזָה טִמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָעַם הָאֶרֶץ בִּסְפָּה זוֹ אוֹ בִּמַּחֲצִיזָה זוֹ רִשּׁוֹת⁶⁵.
- 4 (64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושמא נגע בכלים.
- 5 יט. חֲבֵר⁶⁶ שֶׁהִיָּה גָּגוּ לְמַעְלָה מִגָּגוֹ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ - הָרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם בָּלִים וּמְנִיחַ טְהוֹרוֹת וְהֵן בַּחֲזָקָתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁעִם הָאֶרֶץ יָכוֹל לִפְשֹׁט יָדוֹ וְלִגְעוֹ⁶⁷. וְכֵן בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טִמְאָה וְלֹא מִשּׁוּם יִיזֵן נֶסֶךְ⁶⁸. הִיָּה הַגָּגוֹת זֶה בְּצֵד זֶה אוֹ שֶׁהִיָּה גָּגוּ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ לְמַעְלָה, וְשָׁטַח הַחֲבֵר בָּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהוֹרוֹת בְּגָגוֹ - הָרִי כֹל מְקוֹם שֶׁיָּכוֹל עִם הָאֶרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְעַת בַּחֲזָקָת טִמְאָה⁶⁹.
- 6 (66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב. (68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.
- 7 כ. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת⁷⁰ זוֹ לִפְנֵים מְזוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חֲבֵר וְהַחֲצִיזוֹנָה שֶׁל עִם הָאֶרֶץ - חֲבֵר מְנִיחַ שָׁם בָּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אָף עַל פִּי שֶׁיֵּד עִם הָאֶרֶץ מַגְעָת לָשֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפָּשׁ עָלָיו כְּגִנְבִּי⁷¹.
- 8 (70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.
- 9 כא. חֲצֵר⁷² הַחֲלוּקָה בְּמִסְיָפָס⁷³, וְחֲבֵר בְּצֵד זֶה וְעִם
- 24 הָאֶרֶץ בְּצֵד זֶה - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת אָף עַל פִּי שֶׁיֵּד עִם הָאֶרֶץ מַגְעָת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשּׁוֹת הַחֲבֵר⁷⁴.
- 25 (72) שם. (73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כגנב כשיושיט ידו לשם.
- 26 כב. חֲבֵר⁷⁵ שֶׁנִּפְּל דָּלָיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ⁷⁶ וְהֵלֵךְ לְהִבִּיא בָּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טִמְאִין⁷⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵנַח בְּרִשּׁוֹת עִם הָאֶרֶץ שָׁעָה אַחַת.
- 27 (75) טהרות פ"ח מ"ג. (76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם). (77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).
- 28 כג. אֶשֶׁת עִם הָאֶרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵר לְהוֹצִיא בָנוּ אוֹ בָתּוֹ אוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חֲבֵר - כָּל שֹׁפְבֵית טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת⁷⁹. קֶדֶר חֲבֵר⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קֶדְרוֹתָיו לְמִכָּר וְיָרַד לְשִׁתּוֹת - הָרִי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחֲצִיזוֹנוֹת טִמְאוֹת. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחֵן⁸¹ סָמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂכִּים נוֹגְעִים בַּחֲצִיזוֹנוֹת בְּשִׁעָת הַלֵּיכָה⁸²; אֲכָל הֵיוּ רְחוּקוֹת מִרִּשּׁוֹת הָרָבִים: אִם הֵיוּ כָּלִי אֲמֻנוֹתוֹ בִּידוֹ⁸³ - הַכֹּל טִמְאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכָּלִי מוֹכִיחִין שֶׁהֵנָּחוּ לְמִכָּר וְיָרַד הַכֹּל⁸⁴ מִמִּשְׁמָשׁוֹת בָּהֶן; אִין כָּלִי אֲמֻנוֹתוֹ בִּידוֹ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֲזָקָתוֹ שְׁלֹא נִגַּע בָּהֶן אָדָם⁸⁵. חֲבֵר שֶׁהִנִּיחַ⁸⁶ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין עַל פִּתְחַ חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלָיו טִמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂכִּים מִמִּשְׁמָשִׁין בָּהֶן⁸⁷.
- 29 (78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא בכונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.
- 30 יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ח
- 31 פָּרָק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי
- 32 1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפנייהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הבד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתו היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר

(12) ואחר כך נגעו בזיתים ובשמן. (13) הזיוו אותם ממקומם בלי נגיעה. (14) ולפיכך גם הכלים שבבית הבר טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

ה. היו חמרי¹⁵ ופועלי טוענין טהרות ועוברין לפניו, אף על פי שהפליגו¹⁶ יתר ממיל¹⁷ - הרי אלו טהורות, מפני שהן בחזקת שהוא שומרן, והן מפחדין לגע ואומרים: עכשו יבוא¹⁸, שהרי הוא אחרינו. אבל אם אמר להם: צאו ואני אבוא אחריכם¹⁹ - פיון שנתפסו מעיניו הרי הן טמאות²⁰.

(15) נוהגי חמורים. (16) שהרחיקו. (17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. (18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). (19) אחר זמן מה. (20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

ו. חבר שהיה לבוש בחלוק וצטוף בטלית ומהלך, ואמר: בלבי היה לשמור את החלוק והייתי נזהר בו, והסתתי דעתי מן הטלית - הרי החלוק בטהרה וטהרית טמאה, שמא נגע בה עם הארץ. היה סל²¹ על כתפו ומגרפה²² בתוך הסל, ואמר: בלבי היה לשמור את הסל²³, ולשמור את המגרפה מדבר המטמאה²⁴ אבל לא מדבר הפוסלה²⁵ - הסל טהור²⁶, והמגרפה טמאה²⁷, וכל תרומה שבפסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת האכלין שבפסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיא חלין ואחר כך נמצאת תרומה, אף על פי שהיא טהורה - הרי היא אסורה באכילה, שמא נגע בה טבול יום²⁸, שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין כמו שיתבאר, ואינו דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: בלבי היה לשמרה אפלו מדבר הפוסלה - הרי זו מתרת באכילה. נתחלפו לו פלים של שבת בכלים של חל ולבשן - נטמאו, שאינו משמר פלים של חל בכלים של שבת²⁹. מעשה בשתי נשים חברות שנתחלפו להן פליהן בבית המרחץ, ובא מעשה לפני חכמים וטמאו הפל³⁰. אפלו נפלה מעפרתה³¹ ממונה ואמרה לחבר: תנה לי, ונתנה לה - נטמאת. גזרה שמא יתנה לה עם הארץ, או שלא יהיה החבר משמרה; שאין אדם משמר פלים שאינן שלו בכליו, אלא אם כן הודיע שסמך עליו.

(21) ובו תאנים. (22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. (23) מכל טומאה. (24) פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. (25) שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). (26) שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. (27) פירוש, לפסול אוכלין אבל

שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. פה² שטהר בליו לגת זו והניחן לגת הפאה - הרי אלו בחזקתן³; שאין עמי הארץ נוגעין בכלים של פה⁴ זה שהן בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות⁴. אבל של ישראל⁵ טמאות, עד שיאמר: בלבי היה לשמור⁶ עם הארץ שיפנס לגת שלא יגע בכלים.

(2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. (3) בחזקת טהרה. (4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5) חבר. (6) שמתי לב ושמרתי.

ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ - הרי זה מטביל את הבוצרים⁷. וכן אם היה עושה שמן - מטביל את הבדדין⁸. וצריך לעמד על האמנים עד שיטבילו בפניו, שהרי אינן יודעים⁹ הלכות טבילה וצציה¹⁰. יצאו חוץ לפתח בית הכד ונפנו אחורי הגדר וחזרו - הרי אלו בטהרה. עד כמה ירחיקו והם טהורין? עד כדי שלא יסתרו מעיניו. אבל אם נסתרו מעיניו - חזרו לטמאתם, עד שיטבילם פעם אחת ויעריב שמשן.

(7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. (8) שדורכים את הזיתים בבית הבר ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבילו שלא בפני החבר. (10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהן - נאמנין לומר לא נגענו. וכן בתינוקות שלהם¹¹.

(11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. המטהר את הבדדין והכניסן לבית הכד ונצל עליהן, אם היו שם פלים שנטמאו במדרס - הרי בית הכד פלו טמא, שמא נגעו באותן הפלים¹². ואפלו ראה אותם מקדם נזהרין מאותם הפלים מפני טמאתן - הרי בית הכד טמא, שמא הסיטו¹³ והן מדמין שאין המסיט טמא, שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט¹⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאות (בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה, יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". (2) כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פרק ראשון

(1) יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכזי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

- א. הנבילה - אב² מאבות הטומאות. פזית³ מבשרה⁴
- מטמא אדם וכלים במגע⁵, וכלי חרס באויר⁶.
- ומטמא את האדם במשא⁷ לטמא בגדים, כמרכב⁸
- הזב⁹. כיצד? אדם שנגע בנבילה - נטמא, והרי הוא¹⁰
- ראשון לטמאה. ואם נגע בכלים אפלו בשעת מגעו¹¹
- בנבילה - הרי הן טהורין¹². וכן כלים שעליו טהורין¹³.
- לפי שהוא ולד¹⁴, ואין ולד מטמא כלים. אבל¹⁵
- הנושא את הנבילה מטמא כלים בשעת נשיאתו¹⁶,
- שנאמר: והנשא את נבלתם יכבס בגדיו. ואותן¹⁷
- הבגדים ראשון לטמאה. ואינו מטמא לא אדם ולא¹⁸
- כלי חרס ואפלו בשעת נשיאתו¹⁹, כמו שפארנו²⁰
- במטמאי משכב ומושב²¹.

(2) כלים פ"א מ"ב. (3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). (4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. (5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. (6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו 'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". (7) אם האדם

לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). (28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. (29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). (30) מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. (31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

- ז. חבר שמת והניח טהרות³² - הרי אלו טהורות³³.
- הניח כלים - הרי הן טמאים³⁴; שאני אומר: שםא³⁵
- נטמאו והזה עליהם בשלישי ולא הזה עליהן³⁶
- בשביעי³⁶, או שםא הזה עליהם בשביעי ועדין לא³⁷
- הטביל³⁷, או שםא לא הזה עליהן בשביעי³⁸ כל³⁹
- עקר.

(32) אוכלין ומשקין. (33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. (34) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. (35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. (36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. (37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. (38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

- ח. מי שאמר לו עד אחד: נטמאו טהרותיך, והלה⁴⁰
- שותק - הרי זה נאמן והרי הן טמאות. ואם הכחישו⁴¹
- ואמר: לא נטמאו - הרי הן בחזקתן, עד שיעידו⁴²
- שנים. הרי עושה עמו⁴³ בטהרות או בזבחים, ולאחר⁴⁴
- זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו: טהרות שעשיתי⁴⁵
- עמך נטמאו וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו - הרי זה⁴⁶
- נאמן. אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך⁴⁷
- פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן, אלא הרי⁴⁸
- זבחי בחזקת פשרות וטהרותיו בחזקת טהרה.

(39) והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

ברייך רחמנא דסייען

הלכות שאר אבות הטומאות

יש בכללן שלש מצות עשה², וזה הוא פרטן: (א) דין טמאת נבילה. (ב) דין טמאת שרץ. (ג) דין טמאת שכבת זרע. ועבודה זרה מטמאה בשרץ, וטמאתה מדברי סופרים.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

(1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד

כבשר אבל בריעית מטמא, מפני שבביריתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). (27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונן בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

- ה. חלב²⁸ בהמה טהורה שמתה - טהור. שְׁנָאֵמַר: 16
וְחֵלֶב נְבִילָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל 17
לֹא תֹאכְלֶהוּ - מִי שְׁאִסּוּרוֹ מְשׁוּם נְבִילָה וְטְרֵפָה³⁰. 18
וְאִם הִכְשֵׁר בְּמִשְׁקִין הַמְּכֻשָּׁרִין³¹ - הָרִי הוּא פֶּאֶקְלִין 19
טְמֵאִין³², וְאִינוּ כְּבִשְׂרֵי נְבִילָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֵלֶב הַחוּפָּה 20
אֶת הַפְּלִיא קֹדֶם הַפְּרָשָׁה³³ - הָרִי זֶה טָמֵא כְּנוֹגֵעַ 21
בְּפְלִיא עֲצָמָה, שֶׁהָרִי כְּמָה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה³⁴ 22
בְּחֵלֶב. אָכַל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהִחִיָּה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין 23
טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֵלְבָה לְטַמְּאָה, וּמִטְמֵא 24
אֲדָם וְכָלִים בְּכֻזֹּת כְּבִשְׂרֵי הַנְּבִילָה. 25

(28) פסחים כג. (29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמא. (30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. (31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירת]. (32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). (33) לפני שהפרידו מן הכליה. (34) מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. (35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

- ו. הפוי³⁶ - חֵלְבֹו מִטְמֵא כְּבִשְׂרוֹ, וְטַמְּאָתוֹ בְּסִפְקָא³⁷. 26
לְפִיכָּךְ אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים, וְאֵין חִזְבִּין 27
כֶּרֶת עַל טַמְּאָתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ³⁹ אוֹ עַל אֲכִילַת 28
קֹדֶשׁוֹ⁴⁰. 29

(36) בביריתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

- ז. ואלו דברים⁴¹ שאין מטמאין מן הנבלות: 30
הַעֲצָמוֹת, וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים, אֲפִלּוּ עֶקְרֵן הָרֶךְ שֶׁאִם 31
יִחַתֵּךְ מִן הַחֵי יוֹצֵא דָם, וְהַעֲזוֹר, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ 32
מַעֲבֵד, וְהָאֵלֶּל⁴² וְהַגִּידִים, וְהַמֶּרְק וְהַתְּבִלִּין 33
שֶׁמֶתְבַּשְׁלִין עִמָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן 34
שֶׁפִּרְשׁוּ מִן הַנְּבִילָה; אָכַל הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ 35
כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּבִשְׂרֵי - הָרִי זֶה טְמֵא⁴³. וְהוּא שִׁיחִיָּה 36
בְּבִשְׂרֵי כְּזִית, שְׁאִין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מַצְטָרֵף לְכְּזִית⁴⁴. 37

נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושא טמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). (9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. (10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). (11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מניין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). (12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". (13) פרק ו.

- ב. אֶחָד¹⁴ בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין פֶּאֶקְלָה בֵּין 1
הָאִסּוּרִין¹⁵, אִם מֵתוּ - פֶּלֶן בְּשָׂרָן מִטְמֵא בְּכֻזֹּת. 2
וְשִׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה מִטְהַרְתָּן¹⁶ בְּכָל 3
מָקוֹם. וְאֲפִלּוּ שִׁחַט חֲלִין בְּעֻזָּה וְקֹדְשִׁים בְּחוּץ¹⁷ - 4
הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֶרֶץ פָּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זֶה 5
נְבִילָה¹⁸ וּמִטְמֵאָה בְּמִשְׁאֵל¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת 6
שִׁחִיטָה²⁰. 7

(14) בין בהמה ובין חיה. (15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. (16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה-עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). (17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). (18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. (19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. (20) פ"ג הלכה יח.

- ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְׁחִיטָה מוֹעֵלַת 8
בָּהָּ²¹, וְאֶחָד הַשְׁחִיטָה אוֹ הַנוֹחֲרָה אוֹ הַחוֹנֵקָה אוֹ 9
שִׁמְתָהּ בְּדִרְפָּה - הָרִי זֶה נְבִילָה. וְכָל הַנְּבִילוֹת 10
מַצְטָרְפוֹת²² לְעִנְיַן טְמֵאָה לְכֻזֹּת, אֶחָד טְמֵאָתוֹ וְאֶחָד 11
טְהוֹרוֹת²³. 12

(21) משנה שם עב, ב. (22) משנה מעילה א, ב. (23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

- ד. מִחַ הָרִי הוּא כְּבִשְׂרָה²⁴. וְדָם הַנְּבִילָה אֵינוּ מִטְמֵא²⁵ 13
נְבִילָה, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמֵאִים, שְׁאִינוּ 14
מִטְמֵא לֹא אֲדָם וְלֹא כָלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷. 15

(24) חולין קכה, א. (25) עדיות פ"ח מ"א. העיד ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. (26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית

25 שִׁפְשִׁיט פִּלּוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצֹּאֵר - חֲבוּרָה⁶⁸ עַד
26 שִׁפְשִׁיט פִּלּוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חֲבוּר לְטָמֵא⁶⁹ - כֶּךָ
27 הוּא חֲבוּר לְהִתְטַמֵּא, שָׁאם הִיָּתָה שְׁחוּטָה וְנִגְעָה
28 טָמֵאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חֲבוּר - נִטְמָא הַבָּשָׂר.

60 משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח.
בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך
מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם.
63 כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו
חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין
קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט
ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך
קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור
הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות
נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן
הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים
את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על
פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב.
68 אם הפשיט כל העור, והשאר עור הצואר - העור
מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

29 יא. עוֹר⁷⁰ שִׁישׁ עָלָיו פְּזִית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיב⁷¹
30 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ⁷² וּבִשְׁעָרָיו שֶׁכְּנִגְדּוֹ⁷³ מֵאֲחֹרֵי הָעוֹר
31 נִטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׁעָרָיו שׂוֹמֵר לְבִשְׂרָה⁷⁴. בְּמָה
32 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁפִּלְטָתוֹ חִיָּה; אֲבָל פִּלְטָתוֹ סִכִּין⁷⁵,
33 אִם הִיָּה מְרֻדָּה⁷⁶ - בָּטֵל אֲגַב הָעוֹר⁷⁷.

70 משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא
נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן
הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר
עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים
לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור.
(76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית
(רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה
דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו
אדם.

34 יב. עוֹר⁷⁸ שִׁישׁ עָלָיו כְּשֶׁנִּי חֲצָאִי זֵיתִים בָּשָׂר נִבְלָה
35 - הָעוֹר מִבְּטָלָן⁷⁹, וְאֵינָן מִטְמָאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא
36 בְּמִשָּׁא⁸⁰; שֶׁכָּל שֶׁאֵינֶנּוּ מִטְמָא מִן הַנִּבְלָה בְּמִגַּע -
37 אֵינֶנּוּ מִטְמָא בְּמִשָּׁא⁸¹. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאִי זֵיתִים שֶׁתִּחַבֵּן
38 בְּקִיסָם⁸² - הַנוֹשָׂאֵן טָמֵא⁸³, שֶׁהָרִי נָשָׂא פְּזִית, וְהַנוֹגֵעַ
39 טְהוֹר, שֶׁאֵין חֲבוּרֵי אִדָּם⁸⁴ חֲבוּרָה⁸⁵. וְהוּא⁸⁶ שִׁיָּהוּ
40 שֶׁנִּיָּהוּ מְרֻדִּין⁸⁷ וְדְבוּקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּנְטְלוּ
41 בְּאֶחָד⁸⁸; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זֵית זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה
42 בְּפָנָיו עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֶחָד, אֲפִלּוּ הוֹלִיף וְהִבִּיא כָּל
43 הַיּוֹם פִּלּוֹ - טְהוֹר.

78 משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור.
(80) כר' עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם
עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא
כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר
שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. (43) שם קיח, א.
והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל
עמו. (44) שם.

1 ח. הָאֵלֶּל, בֵּין שֶׁפִּלְטָתוֹ חִיָּה⁴⁵ בֵּין שֶׁפִּלְטָתוֹ סִכִּין⁴⁶
2 - אֵינֶנּוּ מִצְטָרֵף לְזוֹתָיו. וְאִם כְּנִסוֹ⁴⁷ וְהָיָה בּוֹ פְּזִית -
3 מִטְמָא⁴⁸.

(45) חיה אכלה את הבשר, והשאיירה חתיכות קטנות דבוקות
בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו
החתיכות מתחת חורו של סכין ונשארו במקומם בעור.
(47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא
אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וספ"ה-משנה).
והמדובר שכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו
שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כנס שלא בכוונה, כגון
ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

4 ט. וְאֵלּוּ⁴⁹ בְּהִמּוֹת שְׁעוֹרוֹתֵיהֶם בְּבִשְׂרָם: עוֹר הַזִּיר
5 שֶׁל יֶשׁוּב, וְעוֹר חֲטוּטָרַת הַגָּמֶל הַרְכָּה, וְעוֹר בֵּית
6 הַבִּשְׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל⁵⁰, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלֶּיָּה. הָרִי
7 אֵלּוּ מִטְמָאִין מִן הַנִּבְלָה. וְאִם עֲבָדָן אוֹ הִלָּךְ בְּהֵן⁵¹
8 כְּדֵי עֲבוּדָה⁵² - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים. וְאִם עָשָׂה בְּהֵן
9 מַעֲשֶׂה שְׁבִטָלָן⁵³ - טְהוֹרִין אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִלָּךְ בְּהֵן
10 כְּדֵי עֲבוּדָה. כִּיצַד? אֵינֶן חֲמוּר שְׁטִלָּא⁵⁴ לְכַפִּיפְתּוֹ -
11 טְהוֹרָה. בְּמָה הוּא כְּדֵי עֲבוּדָה? אֲרַבְעָה מִלִּין⁵⁵. וְאִי
12 זֶה הִיא חֲטוּטָרַת רְכָּה? כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא טַעֲנָה⁵⁶. הַגִּיעַ
13 זְמַנָּה לְטַעֵן⁵⁷ וְלֹא טַעֲנָה, אוֹ שֶׁטַּעֲנָה קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ
14 זְמַנָּה⁵⁸ - הָרִי זֶה סָפֵק⁵⁹.

(49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעי אמו. רבינו
השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו
(שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן
אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד.
(51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרסו עליהם, ועל-ידי-
זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי
צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם
מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל
וכדומה. (55) גמרא שם. (56) שלא הניחו עליה משא.
(57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58) הטעינו
משא בעורו צעיר וחלש. (59) בעיא שם שלא נפשטה.

15 י. הַמִּפְשִׁיט⁶⁰ נִבְלָת בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה, בֵּין טָמֵאָה בֵּין
16 טְהוֹרָה, בֵּין דָּקָה בֵּין גָּסָה: אִם לְשִׁטְיָה⁶¹ הַפְּשִׁיט
17 - בֵּין שֶׁהִפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי אֲחִיזָה, וְהוּא שְׁנֵי
18 טְפָחִים⁶², הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהִפְשִׁיט טְהוֹר⁶³; וְעַד
19 שֶׁלֹּא הִפְשִׁיט שְׁנֵי טְפָחִים - הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ
20 בְּבָשָׂר. הַפְּשִׁיטָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמָת⁶⁴ - הָרִי
21 הָעוֹר חֲבוּרָה⁶⁵ עַד שֶׁיִּפְשִׁיט אֶת כָּל הַחֲזָה. וְאִם
22 הִפְשִׁיטָה מִרְגְּלֶיהָ⁶⁶ בְּלֶכֶד - הָרִי הָעוֹר פִּלּוֹ חֲבוּר,
23 וְהַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר, עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ הָעוֹר פִּלּוֹ
24 מֵעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמִּפְשִׁיט בְּשָׂרִיצִים⁶⁷ - חֲבוּר עַד

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - יום שלישי ט"ז אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. 98) אם נגעו בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. 99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100) חלב צלול שבקיבה. (101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

15 טז. בהמה ששפעה¹⁰² חררת דם¹⁰³, אף על פי
16 שפפטה מן הכבורה¹⁰⁴ - אינה מטמאה¹⁰⁵ לא במגע
17 ולא במשא עד שיהיה בה צורת נפל, לפי שהיא
18 בטלה ברב היוצא עמה¹⁰⁶, לפיכך היא טהורה אף
19 על פי שהיתה ראויה לגר¹⁰⁷ אגב אמה¹⁰⁸.

(102) הפילה. (103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש בכבור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105) אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. (106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלטה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

20 יז. נבלה שנתערכה בשחוטה, אם רב מן השחוטה
21 - בטלה הנבלה בשחוטה¹⁰⁹, ואין הפל מטמא
22 במגע; אבל אם נשא הפל - נטמא¹¹⁰. שאי אפשר¹¹¹
23 לשחוטה שתחזור נבלה¹¹², אבל הנבלה אפשר
24 שתטהר בשתסרה, לפיכך תפסל.

(109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע. (112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד,

ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינם כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

1 יג. בשר⁸⁹ נבלה שפפסה והבאיש ונפסל מלאכל
2 הפלב - טהור⁹⁰. לפיכך, נצל⁹¹ הנבלה - ספק אם
3 מטמא בכזית אם לא⁹². בשר נבלה שויבש⁹³: אם
4 יכול לשרות בפושרין מעת לעת לחזור לח וראוי
5 לקבל - מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלין⁹⁴.
6 טמאין אינו מטמא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב). (91) בשר שנימוח וקרוש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא בבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שמתמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

7 יד. בשר⁹⁵ נבלה שהיה סרוח מעקרו ואינו ראוי
8 למאכל אדם - הרי זה טהור; שנאמר: לגר אשר
9 בשעריך תתננה ואכלה - עד שתהיה תחלתה ראויה
10 לגר.

(95) בכורות כג, ב.

11 טו. שליא⁹⁶ של נבלה - הרי היא כפרש וכרעי
12 ואינה מטמאה נבלה⁹⁷. ואם חשב עליה לאכילה -
13 מתטמאה טמאת אכלין⁹⁸. הנבלה⁹⁹ והחלב¹⁰⁰ של
14 נבלה - טהורין מפלויס¹⁰¹.

מסבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. (12) סימן אחד, וישט או קנה. (13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פרטי דינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א). (15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. (17) שם.

ב. בהמה¹⁸ שמת עברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו, בין בבהמה טמאה בין בטהורה - הרי זה הנוגע טהור¹⁹, עד שיצא הנפל לאויר העולם.

(18) שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

ג. בשר הפורש מבהמה וניה פשהן חיין, בין טהורין בין טמאין - טהור ואינו מטמא פנבלה²⁰. אבל איבר מן החי הפורש מהן - מטמא²¹ פנבלה, אחד איבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה או איבר הפורש מן השליל²² שבכטנה²³. והאיברים אין להן שעור²⁴, אפלו היה פשעורה או פחות - מטמא. והוא שיהיה האיבר פכרית²⁵, בשר וגידין ועצמות²⁶, ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה²⁷; היה הבשר פחות מהעלות ארוכה פחי או חסר עצמו²⁸ - טהור²⁹.

(20) ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קכז, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

ד. הפליא³⁰ והלשוין והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן איברים ואין עושין חליפין³¹, הואיל ואין בהם עצם - הרי הן כבשר³².

(30) חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

ה. הבשר³³ או האיבר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות ולהדבק בשאר הגוף - אינן מטמאין פנבלה³⁴ כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן כשאר אכלין, אם הכשרו³⁵ - מקבלין טמאה במקומן³⁶. נשחטה הבהמה - הכשרו פשחית³⁷ ואינן מטמאין פנבלה³⁸, שאין השחיתה עושה אותן

אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרו.

פרק שני

(1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברה במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחרט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחרט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישוב לנוקבה.

א. בהמה² או חיה טמאה שנשחטה³ - אינה מטמאה משום נבלה כל זמן שהיא מפרכסת⁴, עד שיתיו את ראשה⁵, והרי היא פאכלין טמאין⁶. נחרה⁷ והרי היא מפרכסת - אין בה אפלו טמאת אכלין⁸ כל זמן שהיא מפרכסת. ואיבר הפורש מן המפרכסת¹⁰ - אסור לבני נח פפורש מן החי¹¹, ובשר הפורש ממנה - פפורש מן החי. וכן טהורה שנפסלה בשחיתתה ועדין היא מפרכסת, או שחט בה אחד¹² או רב אחד - אין לה טמאה כלל עד שתמות¹³. חלק בהמה לשנים¹⁴ או שנשלה¹⁵ ירך וחלל שלה¹⁶ - הרי זו נבלה ומטמאה במשא ובמגע, אף על פי שהיא עדין בחיים. וכן אם קרעה מגפה או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו פנבלה לכל דבר¹⁷.

(2) משנה, חולין קיז, ב. (3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. (4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". (5) אם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. (6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. (7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). (8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדירה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. (9) שלם. (10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט ה"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. (11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם

לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

ז. השוחט⁵⁴ את הבהמה ומצא בה בן תשעה חי, קדם שיהלך על הקרקע, אף על פי שאין צריך שחיטה כמו שבארנו⁵⁵, שהרי שחיטת אמו מטהרתו, אם נטמאת אמו⁵⁶ - לא נטמא הוא⁵⁷, ואם נתנבלה אמו - הרי הוא טהור⁵⁸; שאין החי מתטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלות ואף על פי שהוא פאיבר מאיבריה⁵⁹. ואם מת קדם שפירס⁶⁰ על גבי קרקע - הרי הוא טהור⁶¹, ששחיטת אמו טהרתו.

(54) משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן בדעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו. (61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

ח. טרפה שנשחטה⁶², אף על פי שהיא טהורה מן התורה, אם נגע בה הקדש - נטמא מדברי סופרים. וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

(62) שם עג, א.

ט. בהמה⁶³ המקשה לילד, והוציא העפר את ידו וחמקה, ואחר כך שחט את אמו - האיבר שנחתך נבלה⁶⁴, ושאר בשר העפר טהור⁶⁵. שחט את אמו ואחר כך חמקה⁶⁶ - האיבר כטרפה שנשחטה⁶⁷, ושאר בשר העפר מגע טרפה שחוטתה⁶⁸, שהיא מטמאה את הקדש⁶⁹ אבל לא את התרומה⁷⁰. הוציא העפר את ידו בין שחיטת סימן לשחיטת סימן⁷¹ וחתכו - מצטרף⁷² שחיטת סימן לסימן לטהר האיבר מידי נבלה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב, א. (67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף-על-פי שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח. (70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרן בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה של

1 כמו שפירשו מחיים³⁹. אבל אם מתה הבהמה -
2 הבשר שהיה מדלדל בה צריך הכשר⁴⁰, והאיבר
3 מטמא משום איבר מן החי⁴¹ ואינו מטמא משום
4 איבר מן הנבלה⁴². ומה בין איבר מן החי לאיבר מן
5 הנבלה? שהבשר הפורש מאיבר מן החי - טהור,
6 והבשר הפורש מאיבר מן הנבלה - מטמא בכזית
7 במגע ובמשא. וזה וזה⁴³ שוין לשעור⁴⁴.

(33) משנה, חולין קכו, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"ג), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שמטמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומרא]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמיטה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

ו. טרפה שנשחטה⁴⁵ שחיטה פשרה, אף על פי שהיא אסורה באכילה - הרי היא טהורה. וכן השוחט את הבהמה ומצא בה עבר מת⁴⁶ - שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה⁴⁷. מצא בה בן שמונה חי⁴⁸ - נטרף⁴⁹. אף על פי שנשחט⁵⁰ אחר שנטרף - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, לפי שאין למינו שחיטה⁵¹. לפיכך, ולד בהמה⁵² שלא שהה שבעה ימים גמורין, אם שחטו בתוך שבעה - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, מפני שהוא כנפל⁵³.

(45) משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג-יד פסק שמותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שמותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בדיני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדן, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא נותר בשחיטת אמו. וזה שהוציאנו לפני שחיטת אמו אין

דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). (85) שקולית שלא ניקבה טהורה. (86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמןדנדים את הקולית. (87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. (88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. (89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

יב. קולית⁹⁰ שחשב עליה לנקבה ועדין לא נקבה - 21
הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אי 22
מחוסר נקיבה במחוסר מעשה או לא⁹¹. 23

(90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. (91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ח

פרק שליש

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישוב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

א. נבלת העוף² הטהור מטמא מן התורה. מפי 24
השמועה³ למדו, שהיה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל 25
נבלה וטורף בארץ ובגור וכבש בגדיו ורחץ במים - 26
אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, 27
שהוא אסור משום נבלה וטורף⁴. וכיצד היא 28
טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא 29
כשהיא בתוך הפה, אלא בתוך בית הפליעה. שנאמר: 30
וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא כשהיא 31
בבית הנפש⁵; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור 32
לטמאתה כשעור אכילה שהוא כזית. והרי נאמר בה: 33
וכבש בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד 34
שיפרש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע כזית 35
מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - 36
טמאים ונעשו ראשון לטמאה. היה נוגע באדם ובכלי 37
חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר 38
אבות הטמאות. ואחר שכלע אינו מטמא שאר כלים⁶, 39
שהרי הוא בכלי ראשון לטמאה אחר שפרש 40

אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. (72) כרבא, שם.

1. שחיטת עובר פוכבים⁷³ - נבלה ומטמאה במשא, 1
ואפילו ישראל עומד על גביו ושחט⁷⁴ בסכין יפה 2
שחיטה פראוי. אחד העובר פוכבים ואחד הפותי⁷⁵ 3
או גר תושב⁷⁶ שחיטתו נבלה⁷⁷. וקרוב בעיני, שאף 4
זה מדברי סופרים⁷⁸. שהרי טמאת עבודה זרה 5
וטמאת תקרבתה מדבריהם, כמו שיתבאר⁷⁹, ובגלל 6
עבודה זרה נתרחקו הפותים ונאסרה שחיטתו. ואם 7
תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה! לא 8
כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטרפה אסורה 9
וטהורה. ואי אפשר לחיוב כרת על טמאה זו על 10
ביאת מקדש ואכילת קדשיו אלא בראיה ברורה⁸⁰. 11

(73) משנה, שם יג, א. (74) אפילו שחט. (75) הגויים שהושיב סנהריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דין לדין גויים (שם, ו, א). (76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. (77) לאכילה ולטומאה. (78) הכוונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד ה"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זבחת הגוי ולא זבחת הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחיו". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחיו", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן", ו"פן" דינו כלא-תעשה]. (79) לקמן פ"ו. (80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה ראב"ד וספ-משנה).

12. יא. קולית הנבלה⁸¹ - הנוגע בה או נושא⁸² טהור; 12
שכל דבר⁸³ מן הנבלה שאינו מטמא במגע - אינו 13
מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או 14
נושא⁸⁴ טמא. במה דברים אמורים? כשהיה המוח 15
שבה מתקשקש⁸⁶, שהרי אינה מעלה ארוכה⁸⁷; אבל 16
אם היה עומד במקומו, אם יש בו כדי להעלות 17
ארוכה לעצם מבחוץ⁸⁸ - הרי זו מטמאה במגע 18
ובמשא ככל האברים⁸⁹. וכבר פרשנו, שהקולית היא 19
העצם הסתום מכל צדדיו. 20

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. (83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. (84) שם. ובבביתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע - טמא, ואת שאי-אפשר ליגע - טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה

15 בְּלִיעָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁנִּבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר
16 מִטְּמֵאָה - הָרִי זֶה טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשָׂא¹⁶, לֹא מִשּׁוּם
17 נוֹגֵעַ, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בַּתְּחִלַּת הַסֵּפֶר.

18 ה. הַפֶּחֱלִיץ מִבְּשָׂר נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר בַּחֲזוֹת
19 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וּבְלֵעוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בְּגִירוֹנוֹ -
20 הָרִי זֶה טָמֵא¹⁷. פָּרְכוֹ בְּסִיב¹⁸ וּבְלֵעוֹ - הָרִי זֶה
21 טָהוֹר¹⁹.

17 שְׁדוּךְ אֲכִילָה הִיא. דְּרָכָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לֹאכֹל בָּשָׂר
בַּחֲזוֹת, וְלֹכֵן אֵין חֲזוֹת חוּצָתָא. (18) כַּעֲיֵן חוּטִים רַכִּים
הַכּוֹרֵכִים עַל אֵילָנוֹת. (19) מִפְּנֵי שֶׁהַטּוּמְאָה לֹא נִגְעָה בְּבֵית
הַבְּלִיעָה וְהַסִּיב חוּצָי.

22 ו. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר וְאַחֵר שֶׁבְּלָעָה הִקְיָאָה
23 קֹדֶם שֶׁתִּתְעַבֵּל - הָרִי זֶה אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּגִידִים כְּשֶׁתִּצָּא
24 לְגִירוֹנוֹ בְּשָׂעָה שֶׁמְקִיָּאָה; שְׂאִינָה מִטְּמֵאָה בְּבֵית
25 הַנֶּפֶשׁ אֲלֹא בְּשָׂעַת בְּלִיעָה, לֹא בְּשָׂעָה שֶׁמְקִיָּאָה.

26 ז. מְעִי שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר שֶׁבְּלָעוֹ, מְקַצָּתוֹ
27 בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּמְקַצָּתוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּיו: אִם יֵשׁ
28 בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּזֵית - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאִם לֹא -
29 טָהוֹר.

30 ח. בְּלָעוֹ²⁰ מִמֶּנָּה אֵיכָר שְׁלֵם שְׂאִין בּוֹ כְּזֵית - אֵינוֹ
31 מִתְּטָמֵא. אֲפִלּוּ נָטַל צִפּוֹר וְאָכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּזֵית
32 - נְטָמָא, וְאִם לֹא - טָהוֹר.

(20) תּוֹסֵפֶת זֵבִים פֶּרֶק ה' הִלְכָּה ו'. נֹאמַר בַּהּ "אֲשֶׁר תֹּאכַל"
וּפְחוֹת מְכִזִּית אֵינָה אֲכִילָה.

33 ט. הַכְּנָפִים²¹ וְהַנּוֹצָה²², אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּאָכָלִים
34 וּמִתְּטָמְאִין וּמִטְּמְאִין טָמְאָת אֲכָלִין - אֵינָן
35 מִצְּטָרְפִין²³ בְּנִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר לְכִזְיָתָא. אֲבָל
36 הַמְּקוֹמוֹת הָרַפִּים הַקְּרוֹבִים לְבָשָׂר מִן הַחֲרָטוֹם
37 וְהַצִּפּוֹרִים - הָרִי הֵן בְּבָשָׂר וּמִצְּטָרְפִין לְכִזְיָתָא. רֹאשִׁי
38 אֲגַפִּים²⁴ וְרֹאשׁ הַזָּנָב וְהַעֲצָמוֹת, אֲפִלּוּ הָרַפּוֹת - אֵינָן
39 מִצְּטָרְפִין²⁵.

(21) הַנּוֹצָה הַדָּקָה הַנִּשְׁאֶרֶת בַּעוֹף אַחֵר מְרִיטָה הַנּוֹצָה הַגְּסָה.
(22) הַדָּקָה מִן הַדָּקָה הַנִּשְׁאֶרֶת אַחֵר מְרִיטָה הַכְּנָפִים.
(23) אִם אָכַל פְּחוֹת מְכִזִּית בָּשָׂר, וְהַנּוֹצָה שֶׁאֵל עִימוֹ
מִשְׁלִימָה לְכִזְיָתָא - טָהוֹר. (24) יְבֵשִׁים הֵם וְנוֹהֲגִים לְחַתֵּכֶם
וְלִזְרָקֶם. (25) אֲבָל מִטְּמָאִים וּמִיטְמָאִים. כֹּל הִלְכָּה זֶה
מְקוּרָה בַּטְּהוֹרוֹת פֶּרֶק א' מִשְׁנָה ב.

40 י. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר מִן הַעֲצָמוֹת הָרַפִּין
41 אוֹ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשֵּׁלֶל שֶׁל בְּיָצִים²⁶ וּמִן הַדָּם

1 מִמִּטְמָאִין, שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהוּא טָעוֹן טְבִילָה וְהַעֲרַב
2 שְׁמֵשׁ⁷ - אֵינוֹ מִטְמֵא פְּלִים⁸.

(2) כֹּל הַדִּינִים שֶׁבַּהֲלָכָה זֶה מְקוּרָם בַּתּוֹרָה כֹּהֲנִים פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי
פֶּרֶק י"ב וּמוֹבָאִים בְּמִקְוֹת שׁוֹנִים ב"ש"ס. (3) אִישׁ מִפִּי
אִישׁ עַד מֹשֶׁה רַבִּינוּ. (4) בַּתּוֹרָה כֹּהֲנִים שֶׁם הִלְכָּה ז': יִכּוֹל
אָף נִבְלַת עוֹף הַטָּמֵא ... תִּלְמוּד לומר "אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה
וּטְרִיפָה" ... נִבְלָה שִׁישׁ לֵה טְרִיפָה יֵצֵא עוֹף טָמֵא שְׂאִין לוֹ
טְרִיפָה (אִיסוּר טְרִיפָה חַל רַק עַל עוֹף טָהוֹר). (5) עֵיקַר
הַנֵּאת הַנֶּפֶשׁ הִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. (6) פִּירוּשׁ, אֲפִילוּ שֶׁאֵין
כֹּלִים שְׂאִינָם שֶׁל חֶרֶס. (7) שְׂקִיעַת הַחֲמָה. טָמֵא שֶׁטָּבַל אֵינוֹ
טָהוֹר כֹּל דָּבָר עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה וְנִקְרָא "טָבּוּל יוֹם".
(8) מִפְּנֵי שֶׁכֹּלִים אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה מִרְאשׁוֹן לַטּוּמְאָה
אֲלֹא מֵאֵב הַטּוּמְאָה.

3 ב. אֵין נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר צָרִיכָה מִחֲשֻׁבָּה⁹ לְטָמֵא
4 טָמְאָה זֶה הַחֲמוּרָה¹⁰, אֲלֹא פִּינִן שֶׁבְּלָע מִמֶּנָּה כְּזֵית
5 מִבְּלִי מָקוֹם - הָרִי זֶה מִטְּמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. הַשֵּׁב
6 עֲלֶיהָ לְאֲכִילָה - הָרִי זֶה מִטְּמֵאָה טָמְאָת אֲכָלִין¹¹,
7 וְהָרִי הִיא כְּאֲכָל רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע
8 בָּהּ טָמְאָה אַחֲרֵיתָ¹², וְאֵינָה צָרִיכָה הַכָּשֶׁר.

(9) יִשְׁנֵם סוּגִי אוֹכְלִין שְׂאִינָם מִטְמָאִים טוּמְאָת אוֹכְלִין עַד
שֶׁהָאֵדָם יִחְשׁוּב לֹאכֵלֶם (רֹאה לִקְמוֹן) וּמִשְׁמִיעֵנוּ רַבִּינוּ שֶׁנִּבְלַת
עוֹף טָהוֹר מִטְמָאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּלִי מַחֲשָׁבָה כְּזוֹ.
(10) שֶׁמִּטְמָאָה בְּגִידִים. (11) אִם נִגְעָה בְּאוֹכְלִין - נִטְמָאוּ,
אֲבָל אִם לֹא חִיֵּשֵׁב לֹאכֹלָה אֵין דִּינָה כְּאוֹכֵל, מִפְּנֵי שְׂאִין
דְּרָכָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לֹאכֹל נִבְלַת עוֹף. [בַּעֲוָצִין פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה
ג' שְׁנִינִי, שֶׁלֹּא אִמְרוּ דִּין זֶה אֲלֹא בַּכִּפְרִים, אֲבָל בַּשּׁוּקִים
שֶׁמִּתְאַסֵּף שָׁם עִם רַב, נֹאכֵלֶת (עַל יְדֵי גוֹיִים), וּלְפִיכָן
מִטְמָאָה גַּם בְּלִי מַחֲשָׁבָה מִיּוֹחֶדֶת. וְכֵן פֶּסֶק רַבִּינוּ בַּהֲלָכוֹת
טוּמְאָת אוֹכְלִין פֶּרֶק ג' הִלְכָּה ג.]. (12) נִידָה נֹא, א: אֵינָה
צָרִיכָה לֹא הַכָּשֶׁר שְׂרָץ וְלֹא הַכָּשֶׁר מִים. פִּירוּשׁ, מִטְמָאָה
טוּמְאָת אוֹכְלִין אֲפִילוּ לֹא נִגְעָה בָּשָׂרָן (אוּ בַּדָּבָר טָמֵא אַחֵר)
וְאֲפִילוּ לֹא נִרְטְבָה בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין שֶׁמִּכְשִׁירִים אֶת
הָאוֹכְלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְטַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר, מִפְּנֵי שֶׁבְּבֵית
הַבְּלִיעָה הִיא מִטְמָאָה טוּמְאָה חֲמוּרָה לְטָמֵא בְּגִידִים, וְכֹל דָּבָר
שֶׁסּוּפוֹ לְטָמֵא טוּמְאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הַכָּשֶׁר. כֹּתָנָא דְּבִי
רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁם.

9 ג. פֶּרָה אֲדָמָה¹³ וְשְׂעִירִים הַנִּשְׁרָפִים אֵינָן כֵּן. אָף עַל
10 פִּי שֶׁהֵן מִטְמָאִין מִתְּעַסֵּק בָּהֶן, אִם חֲשֵׁב עֲלֵיהֶן
11 לְאֲכִילָה - צָרִיכִין שֶׁתִּגַּע בָּהֶן טָמְאָה¹⁴ וְאַחֵר כֵּן
12 טָמֵאוּ טָמְאָת אֲכָלִין.

(13) יֵשׁ לְהוֹסִיף: וּפְרִים. (14) נִבְלַת עוֹף טָהוֹר מִטְמָאָה
אוֹכְלִין בְּנִגְעָה אֲפִילוּ לֹא נִגְעָה בַּטּוּמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּטְמָאָה
טוּמְאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה כֹּל אָדָם שֶׁהוּא, אֲבָל פֶּרָה
וּפְרִים שְׂאִינָם מִטְמָאִים טוּמְאָה חֲמוּרָה כֹּל אָדָם, אֲלֹא אֶת
הַמִּתְעַסְקִים בָּהֶם, אֵינָם מִטְמָאִים אוֹכְלִין אִם לֹא נִגְעוּ
בַּטּוּמְאָה.

13 ד. כְּזֵית מִנִּבְלַת הַבְּהֵמָה שֶׁתִּחַבּוּ בְּכּוֹשׁ¹⁵ וְהַכְּנִים
14 לְתוֹךְ מְעִי הָאִשָּׁה מִלְמַטָּה, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוּ לְתוֹךְ

יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרתה מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיתתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה⁴³ ואינה מטמאה²⁶ בבית הבליעה⁴⁴. ואם חשב עליה לאכילה והקשרה⁴⁵ - הרי היא פאכלין טמאין שהן ראשון לטמאה⁴⁶. ונפנים והנוצה והמקומות הרפים מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כפשרה⁴⁷.

(43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום כל תאכל טמאה. (44) שטמאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישוב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא - איבר מן החי הפורש מהם טהור, ואין בו טמאה כלל. שגאמר: ולאילה תטמא, לכל הבהמה⁴⁸ - להוציא את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו, שלא בא הכתוב אלא לטמא איבר מן החי של בהמה או חיה⁴⁹.

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. איבר מן המת⁵⁰ מן העוף - הרי הוא פנבלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור - מטמאה טמאה חמורה בבית הבליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה - מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא - מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו והכשר. ואינו מטמא אכלין אחרים עד שהיה בו פביצה, פשעור כל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

ומבשר מן החי²⁷ ממנו - טהור. אבל האוכל מן האשכול²⁸ של ביצים ומן הקרקקן ומן בני המעים, או שהמחה את החלב²⁹ באור וגמעו - הרי זה טמא פאכל מבשרם; שהשונה בכלל אוכל. המחיה פתמה וגמעו - טהור, שהרי הסריחו³⁰.

(26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נבלת העוף הטהור³¹ שנפסדה מלאכל הפלב - טהורה. וכן אם יבשה פחרס ואינה יכולה להשרות בפושרין מעת לעת לחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאוכל נצל³² של נבלת העוף הטהור - הרי זה טהור.

(31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה. (32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיניו היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיניו היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוף טהור שנטרף ונשחט שחיטה פשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעזרה. ואם נמלק ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו³³. נמצאת אומר³⁴: שהשוחט עוף טהור, בין פחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור³⁵; והמולק חלין בפנים³⁶ או שמלק קדשים פחוץ - הרי אלו מטמאין³⁷ בגדים בבית הבליעה.

(33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. המולק³⁸ קדשים בפנים, אם היו ראויין לקרבן ולא נמצאו בהן מומין שפארונו במקומו - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה ערופה³⁹ שנגרפה בהלכתה - טהורה. פפרה קתיב בה⁴⁰ קדשים⁴¹. וכן אם נשחטה⁴² אחר ירידתה לנחל, אף על פי שאיסורה בהנאה - הצילה אותה שחיטתה מידי נבלה.

(38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

2 א. שְׁמוֹנֶה שְׂרָצִים הָאֲמֻרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֹלֶד²
3 וְהַעֲכָר וְהַצֵּב וְהָאֲנָקָה וְהַלְטָאָה וְהַכֹּחַ וְהַתְּנַשְׁמָת
4 וְהַחֲמָט - טָמְאָת פֶּלֶן שָׁוָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שְׂרָץ לְעִנְיָן
5 טָמְאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורים בתורה והן החולד... והן הנקראין שרץ לענין טומאה".

בספר "קהלת יעקב" כתב ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שערי טומאה ואלו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין קכז, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבניה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובבינה נ' שערים, מ"ט מתפשטים ל' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתו והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבינה נטהרו אבל אם פגם גם בבינה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתקופה אלא שהיה העניין של "ברח העם" אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתב "...ובמנוסה לא תלכו" ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון והיו עוד הרבה למעלה מהם. ודוגמא לדבר בעבודת התשובה שהקשה אדמוה"ז באגרת התשובה מעניינים שאין תשובה מועילה בהם אין יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרחץ שאין מועילה תשובה תתאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה בבינה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגה נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות

שלם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הבירור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם עד לטהרה של שער הנו"ן.
(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן י"ח)

2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

6 ב. הַשְּׂרָץ³ - אָב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת. מְטֵמָא אָדָם
7 וְכָלִים⁴ בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חָרָס בְּאֵוִיר⁵, וְאֵינוֹ מְטֵמָא
8 בְּמִשְׁאֵא⁶, וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מְטֵמָא בְּגִידִים⁷ בְּשַׁעַת
9 מַגֵּעוֹ⁸. וְשַׁעֲוֹר טָמְאָתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה⁹. וְכָל הַשְּׂרָצִים
10 מְצֻטְרָפִין לְכַעֲדָשָׁה¹⁰.

3) כלים פ"א מ"א. 4) ככל אב הטומאה. 5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. 6) אם לא נגע (שם). 7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. 8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. 9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. 10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

11 ג. הָאֵיבָרִים¹¹ אֵין לָהֶן שַׁעֲוֹר¹². אֵיבָר מִן הַשְּׂרָץ
12 בְּכַרְתּוֹ¹³.

11) אהלות פ"א מ"ז. 12) מטמאים בכל שהם. 13) כשהוא שלם, כמו שנברא (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

13 ד. בְּשָׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה,
14 בֵּין שְׁפָרֶשׁ מִן הַחֵי בֵּין שְׁפָרֶשׁ מִן הַמֵּת - מְטֵמָא
15 טָמְאָתוֹ¹⁵. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּבֶשֶׂר שֶׁעָלָיו אוֹ בַּמֶּה
16 שֶׁבָּעָצָם כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוֹכָה¹⁶.

14) זה פירוש להלכה הקודמת. 15) טומאת שרץ. 16) ראה למעלה פ"ב הי"א.

17 ה. בְּשָׂר¹⁷ מִן הַחֵי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׂרָץ - טָהוֹר¹⁸; שֶׁאֵין מְטֵמָא אֵלָא אֵיבָר הַדּוֹמָה לַשְּׂרָץ כְּלוּ: מֵה
18 שְׂרָץ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אֵף אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ -
19 בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.
20

17) בלי גידים ועצמות. 18) ברייתא חולין קכח, ב.

21 ו. הַפִּלְאָי¹⁹ וְהַכֹּבֵד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵף עַל פִּי
22 שֶׁהֵן אֵיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הֲרִי הֵן בְּבֶשֶׂר,
23 וְאֵם פָּרְשׁוּ מִן הַחֵי - טָהוֹרִין.

19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 20) אם נחתכו אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.

24 ז. דָם הַשְּׂרָץ²¹ - בְּבֶשֶׂר²², וּמִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל
25 זֶמֶן שֶׁהוּא מִחֻבֵּר בְּבֶשֶׂר²³.

26 אינו מטמא. במה דברים אמורים? במקצת השרץ;
27 אבל שרץ שביש ושלדו קיים³⁹, או שגשרף ושלדו
28 קיים, הואיל ותבנית כלו עומדת - הרי זה מטמא⁴⁰.
29 וקרוב בעיניו⁴¹, שטמא זה מדבריהם.

37 ראה למעלה פ"א הי"ג בדין נבילה. (38 משנה, נדה
נד, ב. (39 תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40 שם נו,
א. (41 סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא
שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא
"אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

30 יג. פזית מן הנבלה או פצדשה מן השרץ שצמקו
31 וחסרו - טהורין⁴². פחות מפצדשה מן השרץ ופחות
32 מפזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על פשעור -
33 מטמאין מדברי סופרים⁴³. הוי בתחלה פשעור
34 וצמקו, וחסרו ותפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי
35 אלו מטמאין פשהיו דין תורה⁴⁴. וכן אתה אומר
36 בכזית מן המת.

42 טהרות פ"ג מ"ד. (43 מנחות נד, א. (44 שם עמוד
ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברכי וריש לקיש שאמרו יש
דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה
מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור
אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות
טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

37 יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שזמיות. התזו ראשיהן,
38 אף על פי שעדין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף
39 על פי שהן מפרקסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין.
40 שאר שקצים ורמשים⁴⁸ פלן, כגון הצפרדע והנחש
41 והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין
42 באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו פאכלין
43 טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שטמא
44 במותו חוץ משמזג המינין המפרשין בתורה.

45 אהלות פ"א מ"ו. (46 אבל נמלקו שני הסימנים (קנה
וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש
לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא
מעלה ולא מוריד. (47 שנחתך והופרד לגמרי מגוף
הלטאה מפרס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל
חיות. (48 שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49 אפילו
אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פרק חמישי

(1 יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי
היא מטמאה וכל דיניה.

45 א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם
46 וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה
47 במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת
48 מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה
49 בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה
50 שעורה? לנוגע - בפצדשה⁹, ולרואה - בכל

(21 משנה מעילה יז, א. (22 מטמא בכעדה. (23 אבל
אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם,
וכפירוש התוספות' שם ד"ה אמר.

1 ח. עצמות השרץ²⁴ וגידיו וצפרניו - טהורין. ועור
2 החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור²⁵, אף על
3 פי שהוא לח ועדין לא עבדו ולא הלף בו²⁶. אבל
4 עור האנקה והפח והלטאה והחמט - בבשרן,
5 ומטמא בפצדשה. ואם עבדן או שהלף בהן כדי
6 עבודה - טהורין. וכמה היא כדי עבודה? כדי הלוף
7 ארבעה מילין.

(24 ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל
אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן
הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. (25 במשנה חולין קכב,
א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת.
ראה שם עמוד ב. (26 ראה למעלה פ"א ה"ט.

8 ט. קולית השרץ²⁷ - הנוגע בה טהור, אף על פי
9 שהיא מלאה מח. והוא שיהיה המוח מתקשקש²⁸,
10 שאינו מעלה ארוכה; אבל אם היה עומד במקומו
11 ויש בו כדי להעלות ארוכה בה מבחין - הרי הנוגע
12 בה טמא, ככל האברים שיש בהן כדי להעלות
13 ארוכה, כמו שבארנו²⁹. נקבה הקולית בכל שהוא -
14 הנוגע בה מכל מקום טמא³⁰.

(27 משנה שם קכה, א. (28 ראה למעלה פ"ב הי"א.
(29 שם. (30 חולין שם.

15 י. ביצת השרץ³¹ המרקמת³², אף על פי שהשרץ
16 נראה מתוכה³³ - טהורה. נקבה כל שהוא - הנוגע
17 בה טמא.

(31 שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם
(חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32 שהתקמה בה
תבנית בעל-חי. (33 דרך קליפת הביצה השקופה.
[בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה?
כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב
שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא
שם, מפני שאי-אפשר לנגוע בשרץ עצמו].

18 יא. שרץ³⁴ שחציו בשר וחציו אדמה - הנוגע בבשר
19 טמא, ובאדמה טהור. ואם השרץ על פני פלו³⁵ -
20 אף הנוגע באדמה, שעדין לא נגמרה צורתו,
21 טמא³⁶.

(34 משנה שם. (35 לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו.
(36 כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי
שם.

22 יב. בשר השרץ שנפסד³⁷ והבאיש ונפסל מלאכל
23 הפלג - טהור. יבש³⁸ עד שנעשה פחורש: אם יכול
24 להשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לח פשהיה -
25 מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלים טמאים

12 תאִוה - אִינָה מְטַמְּאָה מְשֻׁם שְׁכֶבֶת זָרַע. וְעֵקֶרָה
13 בְּהִרְגָּשָׁה, אָף עַל פִּי שְׂנֵצְתָה שְׁלֹא בְּהִרְגָּשָׁה -
14 טָמֵא²².

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

15 ה. הַמְהִירָהּ²³ בְּלִילָה וְרָאָה שְׂשֻׁמֶשׁ מְטָה בְּחִלּוֹם
16 וְעָמַד וּמָצָא בְּשֻׁרוֹ²⁴ חֵם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מָצָא
17 שְׁכֶבֶת זָרַע - הָרִי זֶה טָמֵא. כִּינּוּן שֶׁהִרְגִּישׁ שְׂשֻׁמֶשׁ
18 בְּחִלּוֹם כְּבֹר רָאָה בְּהִרְגָּשָׁה, וּלְפִיכָף מָצָא בְּשֻׁרוֹ חֵם;
19 וְהִיטָה מַעַט וּנְתַקְנָתָה בְּבִשְׁרוֹ אוֹ בְּכִלּוֹ, וּלְפִיכָף לֹא
20 מָצָא לְחִלּוּחִיתָה. הִרְהֵר וְלֹא מָצָא בְּשֻׁרוֹ חֵם, אוֹ
21 שְׂשֻׁמֶשׁ בְּשֻׁרוֹ חֵם וְלֹא הִרְהֵר - טָהוֹר²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

22 ו. הַמְטִיל מִיָּם²⁶ וְרָאָה מַיִם חִלּוּקִין²⁷ אוֹ עֲכוּרִים
23 בְּתַחֲלָה²⁸ - טָהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֻמְצָע אוֹ בְּסוֹף -
24 הָרִי זֶה טָמֵא²⁹. הֵיוּ הַמַּיִם שֶׁהִטִּיל כֻּלָּם מִתַּחֲלָה וְעַד
25 סוֹף חִלּוּקִין אוֹ עֲכוּרִים - הָרִי זֶה טָהוֹר. הֵיוּ לְבָנִים
26 וְנִמְשְׁכִין³⁰ - טָמֵא. וְהַמְטִיל טַפִּים עֲבוֹת מִתּוֹךְ
27 הָאֵמָה - טָהוֹר³¹.

(26) משתי (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

28 ז. בְּעַל קְרִי שֶׁטִּבַּל³² וְלֹא הִטִּיל מַיִם קִדְּם שִׁיטְבַּל -
29 כְּשִׁיטְבַּל מִיָּם³³ טָמֵא, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי שְׁכֶבֶת זָרַע
30 שְׂאִינָן יוֹצְאִין אֲלֵא כְּשִׁיטְבַּל מַיִם. בְּמָה דְּבָרִים
31 אֲמוּרִים³⁴? בְּחוּלָה אוֹ בְּזָקָן; אָבֵל יָלַד³⁵ בְּרִיא -
32 טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שְׁכֶבֶת זָרַע בְּחֻזָּקָה כְּחֵץ
33 וְהִיא פְּלִיגָה נִתְתַּקַּת מִן הָאֵמָה³⁶. עַד בְּמָה³⁷ הוּא יָלַד?
34 כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ
35 מִנְעֻלָּו. וְאִם אֵינוֹ כּוֹלֵל לַעֲשׂוֹת בֶּן מִפְּנֵי חֲלִי³⁸ - הָרִי
36 זֶה חוּלָה לְעֻנָּה זֶה.

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

1 שְׁהוּא¹⁰. וְאִין הָרוּאָה טָמֵא עַד שֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ¹¹ וַיִּחַתֵּם
2 מִמֶּנּוּ פִּי אֵמָה¹², שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכֶבֶת
3 זָרַע. לְפִיכָף¹³, אָפִלוּ רָאָה בְּקִיסָם¹⁴, הוֹאִיל וְהִגִּיעָה
4 לְפִי אֵמָה - נְטָמָא. וְאַחֲד הָרוּאָה מִחֻמַּת בְּשֻׁרוֹ¹⁵ אוֹ
5 הָרוּאָה בְּאֻנְסָם¹⁶ - טָמֵא.

(2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרץ. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכרב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש]. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

6 ב. אִין שְׁכֶבֶת זָרַע¹⁷ שֶׁל קָטָן מְטַמְּאָה עַד שִׁיחֶיהָ בֶּן
7 תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

8 ג. שְׁכֶבֶת זָרַע אֲדָמָה - טָהוֹרָה¹⁹, עַד שֶׁתִּהְיֶה לְבִנָּה
9 וְנִמְשְׁקֶתָ²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

10 ד. וְכָל שְׁכֶבֶת זָרַע שְׂאִין גּוֹפֵוּ שֶׁל אָדָם מְרַגֵּשׁ בָּהּ
11 - אִינָה מְטַמְּאָה. לְפִיכָף, אִם רָאָה בְּלֹא קִשּׁוֹי וּבְלֹא

שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש" (53)] אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם. (56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שכבת זרע עצמה שנפלטת בתוך השלש עונות מטמאה אחרים שנגעו בה, כדרך שטמאה האשה שנפלטת אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות - הרי האשה טהורה, וכן שכבת זרע שנפלטת טהורה, ששכר נפסדה צורתה.⁵⁸

(58) ראה למעלה הערה נ.

יג. וכמה⁵⁹ היא עונה? יום או לילה. ואין העונה שנבעלה בה מן המניין. כיצד? נבעלה בליל השבת - שלש עונות של: יום השבת, וליל אחד בשבת, ואחד בשבת. אם פלטה בתוך זמן זה - טמאה; פלטה מליל שני והלאה - טהורה. והאיש שפרשה ממנו שכבת זרע אפילו לאחר כמה עונות - הרי זו טמאה⁶⁰ כל זמן שהיא לחה, והפורש ממנו טמא⁶¹.

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירושו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

יד. שכבת זרע אינה מטמאה אלא כשהיא לחה⁶². יבשה פתוס - טהורה. ואם יכולה לשרות מצת לעת פשושין ולחזור לכמות שהיתה - הרי זו טמאה.⁶³

(62) משנה, נדה נד, ב.

טו. כבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי והאשה ששכב איש אותה שכבת זרע והנוגע בשכבת זרע טמאים מן התורה. וכן⁶⁴ האשה שנפלטת בתוך שלש עונות - הרי היא טמאה מן התורה כרואה קרי. אבל שאר האמורין בפרק זה שהן טמאים, כגון מהרהר

ח. וכל אשה³⁹ ששמשו מטתה וירדה וטבלה קדם שתקנה עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי-אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן - שניהן טמאים, ושניהן ראשון לטמאה דין תורה⁴¹. ואין האשה טמאה משום נגיעת⁴² בשכבת זרע, שנגיעת בית הסתרים⁴³ אינה נגיעה, אלא הממשות הרי היא כרואה קרי⁴⁴. והוא שתהיה פת שלש שנים ויום אחד, שנאמר: [ואשה⁴⁵ אשר ישכב איש אתה]. היתה קטנה מבת שלש שנים - אינה מטמאה כשכיבה⁴⁶, אבל מטמאה כנגיעת שכבת זרע אם נגעה⁴⁷ בכשרה מבחוץ. [לפיקה, הבועל גדולה שלא כדרךה - טהורה]⁴⁸; שלא טמא אותה הכתוב בטמאת בית הסתרים אלא כדרךה.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טמאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד - תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

י. הבועל⁴⁹ את האשה ולא הוציא שכבת זרע - טהור, אף על פי שהערה. וכן האשה טהורה עד שיוציא האיש.

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. האשה⁵⁰ שנפלטת שכבת זרע⁵¹, אם פלטה אותה בתוך שלש עונות⁵² - הרי היא טמאה כרואה קרי. לפיקה סותרת יום אחד, אם היתה זבה⁵³, כאיש שרואה קרי⁵⁴. ומטמאה בכל שהוא⁵⁵. אף על פי שלא יצאת לחוץ אלא נעקרה והגיעה לבין השנים⁵⁶ - נטמאה; שהרי שכבת זרע פדמה: מה דמה מטמא בפנים⁵⁷, אף שכבת זרע שתפלט מטמא אותה בפנים.

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקללת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

והטהרו³¹ והחליפו שמלתיכם. וארבעה אבות
הטומאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה³²,
ותקרבת שלה³³, וזין שנתנסף לה. וטמאת כלן
מדבריהן.³⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עבודה זרה מדברי סופרים ואף על-פי-כן יש לה רמז
בתורה הסירו את אלקי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו
שמלותיכם כו".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראייה מפסוק שלא הובא
כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה-
זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם
כמו דוח", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר
ו"ישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו
הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה זרה, אבל
הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של
ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של
העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של
העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע
שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן
הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז
שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים
הוא כדי להרחיק ממנה את האדם הגברא', ואינו דומה
איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים
שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה
במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזהר שלא ליתן
לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של
חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיקו מהעבודה זרה.
ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו"
המדבר בהיטהרות והסתלקות ה"גברא" מעבודה זרה.

(על-פי "זין מלכות" ספר טהרה סימן י"ט)

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז,
כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו
מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר
מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת
אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם
מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עבודה זרה עצמה מטמאה אדם וכלים במגע,
וכלי חרס באייר, ואינה מטמאה במשא, פשרין,
שנאמר: שקץ תשקצנו³⁵. וטעמה כזית. לא תהיה זו
חמורה מן המות³⁶. אבל אם היתה הצורה³⁷ פחותה
מכזית - טהורה.³⁸

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית
(הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ומטיל מים - אינן טמאין אלא מדבריהם, ולא גזרו
עליהם טמאה אלא לתרומה, אבל לחלין - טהורין⁶⁴.

(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

טז. נכרית⁶⁵ שפלטת שכתב זרע של ישראל בתוך
השולש עונות, וכן הבהמה⁶⁶ שפלטת שכתב זרע של
ישראל בתוך זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה⁶⁷.
פלטת⁶⁸ לאחר זמן זה - הרי היא ספק נסרחה או
עדין לא נסרחה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב
פפא שואל שם, אם נפלטת אחר שלושה ימים מה דינה.
ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שטמאה. (68) הגויה
או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב
פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטת שכתב זרע של
ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי
לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופיהו (גופם
חם)" פירוש ודינן כדין ישראלית, "במעז בהמה מה היא?"
ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצי לומר',
יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

יז. כבר בארנו בהלכות מטמאי משקב ומושב⁷⁰,
ששכתב זרעו של עובד פוכבים טהור מקלום.
לפיכך, פת ישראל שפלטת שכתב זרע של עובד
פוכבים, אפילו בתוך שלש עונות - טהורה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

יח. עובד פוכבים שהרגיש⁷², ונתגבר וירד וטבל⁷³,
ויצאה ממנו שכתב זרע שהרגיש בה אחר שטבל⁷⁴.
- הרי זה ספק טמא⁷⁵.

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה
אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.

יט. גדולה⁷⁶ ששכתב אותה קטן פחות מכן תשע או
עובד פוכבים או בהמה⁷⁷ - הרי זו טהורה⁷⁸;
שנאמר: [ואשה אשר ישכב איש אתה] - עד שיהיה
השוכב איש ומישראל, כמו שבארנו⁷⁹.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת
מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה זרה, וכיצד
היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה
שטמא במגע ואינו מטמא במשא או שטמא במגע
ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך
המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

א. טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז
בתורה: הסרו² את אלהי הנכר אשר בתכם

30 אָבֵל כָּלִי שֶׁהוּא תִקְרָכֶת עֲבֻדָּה זָרָה שֶׁבִטְלוּ -
31 טְהוֹר²⁶. וְכֵן עֲבֻדָּה זָרָה וּמִשְׁמָשִׁיהָ שֶׁבִטְלוּ -
32 טְהוֹרִין.

(21) כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרובת עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אנה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביוז, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25) בעיני של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטילים נוגע גם לעניין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיני נשארה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטילים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

33 ח. יֵין שֶׁנִּתְּנָסַף לְעֲבֻדָּה זָרָה מְטַמֵּא אָדָם וְכָלִים
34 בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאוֹר, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמִשְׁאֵא²⁷
35 כְּנִבְלָה, וְטִמְאָתוֹ בְּכִזָּית. שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר חָלַב וְזָבְחִימוֹ
36 יֵאבְּלוּ, יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם. הָרִי יֵין נְסִיכָם כְּחָלָב
37 וְזָבְחִימוֹ. וְאִין מְטַמֵּא טִמְאָה זֹו אֵלָא יֵין שֶׁנִּתְּנָסַף
38 בְּיָד²⁸ לְפָנֵי עֲבֻדָּה זָרָה; אָבֵל סָתָם יֵינָן²⁹ שֶׁל עֹבְדֵי
39 כּוֹכָבִים - מְטַמֵּא טִמְאָה קֵלָה כְּשֶׁאֵר כָּל מִשְׁקִין
40 טִמְאִין³⁰.

(27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שטמא גם באוהל. (28) שהושיט ידו ליינ ושכשך. (29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברכיעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

41 ט. מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּאַרְנוּ מִתְּחִלַּת הַסִּפְרִי³¹ עַד כָּאֵן
42 אֵתָה לְמַד, שְׁאֲבוֹת הַטִּמְאָת - מִהֵן אֲבוֹת שֶׁל תּוֹרָה,
43 וּמִהֵן אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(31) ספר טהרה.

44 י. כָּל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת אָב שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי הוּא וְלָד
45 טִמְאָה שֶׁל תּוֹרָה³², וְכָל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת אָב שֶׁל
46 דְּבָרֵיהֶם - הָרִי זֶה וְלָד שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

(32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

47 יא. כָּל אֵב טִמְאָה שֶׁמְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וְאִינוּ מְטַמֵּא
48 בְּמִשְׁאֵא³³, בֵּין אֵב שֶׁל תּוֹרָה בֵּין אֵב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם -
49 אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ אִינוּ מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ³⁴,
50 וְלֹא אָדָם וְלֹא כָלִי חֶרֶס, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַשׁ

1 ג. קֶצֶץ אֵיבָר מִמֶּנָּה, אִפְלוּ הָיָה כְּמַרְדֵּעַ⁹ - הָרִי זֶה
2 טְהוֹר; שֶׁעֲבֻדָּה זָרָה אִינָה מְטַמֵּא לְאֵיבָרִים, אֵלָא
3 הַצִּוְרָה כֵּלָה כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה. שְׁנֵאמַר: תְּזַרֵּם כְּמוֹ
4 דָּוָה¹⁰ - מִה דָּוָה אִינָה מְטַמֵּא לְאֵיבָרִים¹¹, אֵף
5 עֲבֻדָּה זָרָה אִינָה מְטַמֵּא לְאֵיבָרִים. כְּקָלִי אֲבוֹת
6 הַטִּמְאָת דָּנוּ בָּהּ¹², מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאָתָהּ מְדַבְּרִיהֶם.
7 עֲשֹׂאוֹתָ כְּשֶׁרָץ שְׂאִינוּ מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא, וּכְמַת שְׂאִינוּ
8 מְטַמֵּא אֵלָא בְּכִזָּית¹³, וּכְנִדָּה שְׂאִינָה מְטַמֵּא
9 לְאֵיבָרִים.

(9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדשה.

10 ד. נִתְּפָרְקָהּ¹⁴ עֲבֻדָּה זָרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה¹⁵
11 יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ וְהָרִי כָּל אֵיבָרֶיהָ קִיָּמִים¹⁶ - אִינָה
12 מְטַמֵּא¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיני זו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

13 ה. כָּל מִשְׁמָשִׁי עֲבֻדָּה זָרָה - כְּשֶׁרָץ. מְטַמֵּאִין אָדָם
14 וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאוֹר, וְאִינָן מְטַמֵּאִין
15 בְּמִשְׁאֵא. וְשֶׁעוֹר טִמְאָתָן בְּכִזָּית. וְאִפְלוּ קֶצֶץ
16 מִמִּשְׁמָשִׁיהָ כִּזָּית מִן הַכָּלִי - מְטַמֵּא כְּשֶׁרָץ. זֹו חֲמֹר
17 בְּמִשְׁמָשִׁיהָ יוֹתֵר מֵעֲבֻדָּה זָרָה עֲצֻמָּה. וּבֵית עֲבֻדָּה
18 זָרָה עֲצֻמוֹ, אֲבָנִיו וְעֲצָיו וְעִפְרוֹ - מְטַמֵּאִין בְּכִזָּית¹⁸
19 בְּמַגֵּעַ כָּכֵל הַמִּשְׁמָשִׁין.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשמשיה.

20 ו. הַמִּכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית עֲבֻדָּה זָרָה - נְטִמָּא
21 כְּנוֹגֵעַ. וְכֵן כָּלִי חֶרֶס שֶׁהִכְנִיס אֹרִירוֹ לְבֵית עֲבֻדָּה
22 זָרָה - נְטִמָּא. סִפְסָלִים וְקַתְדְּרָאוֹת¹⁹ שֶׁהִכְנִיס רִפְן
23 לְבֵית עֲבֻדָּה זָרָה - טִמְאִים. וְכֵלָן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

24 ז. תִּקְרָכֶת עֲבֻדָּה זָרָה²¹ מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁאֵא²²
25 כְּנִבְלָה. וְשֶׁעוֹרָה בְּכִזָּית. כָּל דָּבָר שֶׁמְקַרִּיבִין לָהּ, בֵּין
26 בְּשֶׁר בֵּין שְׂאֵר אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הֵפֵל כְּנִבְלָה,
27 שֶׁהַפְּתוּב קָרָאן וְזָבְחֵי מִתִּים²³. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין
28 תִּקְרָכֶת עֲבֻדָּה זָרָה שֶׁל אֲכָלִין בְּטָלִין²⁴ לְעוֹלָם
29 לְהַתִּירָהּ בְּהִנָּא, אִם בְּטָלָה - הָרִי זֹו סָפֵק לְטִמְאָה²⁵.

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - יום חמישי י"ח אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסוקים שבתורה ואחשוד גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו). ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והר"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטמים דקיקים) הכוללות מן האריג.

יד. הכולל נבלת עוף הטהור - בפשע פליעתו מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה. 48. וכן אם נגע באוכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר שבפ"ע 49 - הרי זה פירש מטמאין.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הכולל מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהכולל מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקאה או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמא רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר, אף על פי שבפשע מעשיהן מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו 50 באוכלין אפלו בפשע מעשיהן - הרי הן שני לטמאה. 51.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופירים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבוואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסוים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הברל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלך בתוך המקוה, כגו נבלה או שרץ או משפכ 52 שהוא במקוה 53 ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אף מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא - אפלו פשה בתוך המקוה מטמאין. וכשיצלה מן

1 מטמאין. והנו אחר שפרש מטמאין או קדם
2 שיפרש ולד, שהוא מטמא אוכלין ועושה אותן שני
3 לטמאה, מפני שהוא ראשון.

(33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמאה שמטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה 35 בין אב של דבריהם 36 - אדם הנוגע בו או הנושא מטמא בגדים 37 בפשע מגעו ובפשע נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה 38. וכן אם נגע באוכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פירש מטמאין. פירש מטמאין - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים 39, ואם נגע באוכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר כל האבות חוץ מן הנבלות והמקרבב 40. אבל הנבלה והמקרבב, אף על פי שמטמאין במגע ובמשא - הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בפשע מגעו 41, ואם נגע באוכלין - הרי הן שני לטמאה 42; והנושא מטמא בגדים בפשע נשיאתו 43, ואם נגע באוכלין עד שלא פירש - הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

(35) בכולם כתוב: "וכיבס בגדיו". (36) תיקנו כעין דאורייתא. (37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. (38) כאילו נגעו הם עצמם באב. (39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40) דבר שרכב עליו הזב. (41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "יטמא עד הערב". (42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מי חטאת 44 שיש בהן פדי הזאה 45, אף על פי שהן ננבלה וקמרבב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בפשע מגעו משום נושא; שאי אפשר שנגע במים שלא יסטיט 46 אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בנימיו 47 המקרבב - מטמא בגדים בפשע מגעו משום נושא; שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסטיט אותן, ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש פדין הנושא.

(44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושא מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על

מַאֲבֹת הַטְּמָאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל
דְּבָרֶיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל הַמְשָׁקִין טְמֵאִין
שֵׁיטְמָאוּ פְּלִים? גָּזְרָה מִשּׁוֹם מִשְׁקָה הַזֶּבֶב¹³, שֶׁהוּא
אָב וּמִטְמֵא פְּלִים דִּין תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: וְכִי יִרָק
הַזֶּבֶב בַּטְּהוֹר, כָּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין
כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה
שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה
הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות,
ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין
באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין
אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב
הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו
עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים.
ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל
בתנאי שיהיו אלו המשקין יתטמאו מחמת השרץ, ר"ל
שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו
האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא
בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין
גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד,
ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו
המשקין טמאים לא יתטמאו בידיים טמאות וכו'". ברור
שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור
דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור
זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה
העברי]. (13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקו
ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א
הי"ד וט"ו.

ג. כְּשֶׁגָּזְרוּ¹⁵ עַל הַמְשָׁקִין שֵׁיטְמָאוּ אֶת הַפְּלִים, גָּזְרוּ
שֶׁיִּהְיוּ מִטְמָאִין אֶת הַפְּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. כִּיצַד? אִם נִפְּלוּ
לְאוֹרֵי פְּלֵי חֶרֶס¹⁷ - נְטָמָא פְּלוֹ וְהָרִי הוּא שְׁנֵי¹⁸; וְאִם
נִגְעוּ¹⁹ בְּשָׂאֵר פְּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מִטְמָא פְּלוֹ וְנִעְשׂוּ
שְׁנֵיִים. אָבֵל אִם נִגְעוּ מְשָׁקִין טְמֵאִים בְּאַחֲרֵי הַפְּלֵי
שֵׁשׁ לֹא תוֹךְ, בֵּין בְּכָלִי חֶרֶס בֵּין בְּכָלִי שִׁטְף וּבְכָלִי
מִתְּכֹת - נְטָמָא אַחֲרָיו בְּלִבְד²¹, וְהָרִי אַחֲרָיו שְׁנֵי,
וְלֹא נְטָמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתַרוּמָה;
אָבֵל לְקִדְשׁ²², פְּלֵי שֶׁנְטָמָא אַחֲרָיו - נְטָמָא פְּלוֹ,
וְהָרִי פְּלוֹ שְׁנֵי לְטַמְאָה.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו
בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו
בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי.
(20) שאינם מטמאים מאוירים אלא בנגיעה ממש. (21) אף-
על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו
(מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום
משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו
למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס
נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא
תוכו" (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

הַמִּקְוָה זֶה הַנוֹגֵעַ יִטְהַר⁵⁴. [וְהַנוֹשֵׁאֵן מִטְמָא בְּגָדִים
בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתָם, וְאִם נִגַּע בְּאֲכָלִים עַד שֶׁלֹּא פִּרַשׁ -
הָרִי הֵן רִאשׁוֹן לְטַמְאָה, כָּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ]. וְכֵן זָב
שֶׁדָּרַס עַל הַמְשָׁקִים שֶׁהוּא מְנַח בַּמִּקְוָה - הָרִי הַמְשָׁקִים
טְמֵא; וְכִשְׁיַעֲלָה הַמְשָׁקִים מִן הַמִּקְוָה יִטְהַר⁵⁵, שֶׁהָרִי
עָלָתָה לוֹ טְבִילָה⁵⁶. וְזֶה הַנוֹגֵעַ בַּמְשָׁקִים כְּשֶׁהוּא
בַּמִּקְוָה, אִם פָּשַׁט יָדוֹ וְנִגַּע חוּץ לַמִּקְוָה - הָרִי זֶה
מִטְמָא בְּגָדִים. וְאֵין צָרִיד לֵאמֹר שֶׁהוּא מִטְמָא אֲכָלִין
וּמְשָׁקִין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם
- הטומאה והאדם - בתוך המקווה. (54) אם יפרוש מן
הטומאה כשכולו עורו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק
מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב
משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקווה
וכל זמן שהוא במקווה נשאר בטומאתו. (55) המשכב.
(56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני
שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי
משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים
אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דְּבַר מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁהָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין
מִתְטַמְּאִין. שְׁנֵאמַר: מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר
יָבֹא עָלָיו מִיַּם יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל
פְּלֵי יִטְמָא. וְאֵין הָאֲכָל שֶׁנְטָמָא מִטְמָא אֲכָל אַחֵר
מִן הַתּוֹרָה², וְלֹא הַמְשָׁקִין שֶׁנְטָמָא מִטְמָאִין דְּבַר
אַחֵר מִן הַתּוֹרָה³. אָבֵל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים גָּזְרוּ עַל
הָאֲכָל הַטְּמָא, שֶׁאִם נִגַּע בְּאֲכָל אַחֵר - טְמָאָה; וְכֵן
אִם נִגַּע אֲכָל הַטְּמָא בַּמְשָׁקִין - טְמָאִין⁴. וְאֵין אֲכָל
מִטְמָא פְּלֵי שֶׁנִּגַּע בּוֹ לְעוֹלָם וְאִפְּלוּ מִדְּבָרֵיהֶם⁵. וְכֵן
גָּזְרוּ⁶ עַל הַמְשָׁקִין הַטְּמָאִים שֵׁיטְמָאוּ אֲכָלִין או
מְשָׁקִין או פְּלִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן⁷.

(2) והוא-הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר
ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל",
וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם
אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו
וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טמאין", ברור
איפוא, שטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י
ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם
ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל
ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי
ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה
מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן).
(5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. אֵין לָךְ⁸ וְלֹד טְמָאָה⁹ שֶׁמִּטְמָא פְּלִים אֲלֵא
מְשָׁקִין טְמָאִים בְּלִבְד. וְטַמְאָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰.
וְהוּא¹¹ שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן הַמְשָׁקִין טְמֵאִין מִחֻמַּת אָב

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבגדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. 33) למעלה ה"ג. ומשמע בגדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פרק שמיני

1) יבאר הנוגע בידי בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמא ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. פל הנוגע² בידי בראשון לטמאה³, בין שהיה³⁴ אותו ראשון אדם או פלי או אכל או משקין טמאין³⁵ - נטמא ידיו בלבד עד הפרק³⁶. וכן המכניס ידיו³⁷ לאויר פלי חרס שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית מנוגע³⁸ - נטמא ידיו. וטמאת הידיים³⁹ מדברי סופרים.

2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה... והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). 3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פ"ג, א. 4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. 5) שם פ"ג מ"א. 6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.

ב. הידיים שניות מדברי סופרים לעולם. שאין⁴⁰ טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן גזרו⁴¹ שהיה פשני לטמאה. אפלו הכניס ידיו לבית⁴² המנוגע⁴³, או שנגע בידי באדם שנטמא בגדים⁴⁴ עד שלא פרש ממטמאיו - הרי ידיו שניות⁴⁵.

7) שם. 8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. 9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. 10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"א.

ג. הפיגול והנותר⁴⁶ וצריד של מנחות⁴⁷ - הרי הן בראשון לטמאה, ומונין בהן ראשון ושני, לפיכך⁴⁸ מטמאין את הידיים בכביצה⁴⁹. ואין הפיגול והנותר מצטרפין⁵⁰, אף על פי ששעורן שוה בכביצה⁵¹.

ד. כבר בארנו²³, שהאכלין אין מטמאין פלים, והמשקין מטמאין. ולמה עשו בטמאת משקין הכר זה ואמרו, שהכלי שנגעו משקין טמאין באחוריו - לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע שטמאת פלים אלו מדבריהם, שלא ישרפו עליה תרומה וקדשים²⁴.

23) בהלכה א. 24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. כבר בארנו²⁵, שהאכלין והמשקין שנגעו באב מאבות הטמאות - הרי הן ראשון לטמאה. וכן אם נגע אכל באדם או בכלי שנטמא באב - הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני - נקרא שלישי לטמאה. ואם נגע השלישי באכל רביעי - הרי זה נקרא רביעי לטמאה. במה דברים אמורים? באכלין; אבל המשקין, אחד משקה שנגע באב הטמאה או שנגע בראשון או שנגע בשני - הרי אותו המשקה תחלה לטמאה²⁶, ומטמא את חברו, וחברו את חברו, אפלו הן מאה²⁷, שאין מונין במשקין. פישר? יין שנגע באב הטמאה או בראשון או בשני - הרי יין זה בראשון לטמאה. וכן אם נגע יין זה בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים ביין אחר, וכן עד לעולם - כלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד מהן נטמא באב תחלה, וכלן מטמאין את הפלים²⁸. וכן פלי שנטמאו אחוריו במשקין²⁹, ונגעו משקין אחרים באחוריו הפלים הטמאין, אפלו היו משקין חלין³⁰ - נעשו המשקין האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין פלים אחרים ועושין אותן שניים, ואין צריך לומר שהן³¹ מטמאין אכלין ומשקין אחרים³².

25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. 26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. 27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. 28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. 29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחוריו הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחוריו כלים שנטמאו במשקין. 30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. 31) המשקין.

ו. אחוריו הפלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין³² באחוריו הפלי הטמא, אפלו אכלי תרומה - הרי הן טהורין. שהפלי שנטמאו אחוריו בלבד אינו מטמא את האכלין אלא לקדש בלבד; שהפלי שנטמאו אחוריו - הרי זה טמא פלו לקדש, כמו שבארנו³³, ולפיכך מטמא אכל הקדש.

יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזרזים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכל.

- 14 ו. אין טמאת ידים במקדש³¹. שפִּשְׁעָה שְׁגָזְרוּ טִמְאָה
- 15 עַל הַיָּדִים, לֹא גָזְרוּ בַּמִּקְדָּשׁ. אֲלֵא הַנוֹגֵעַ בְּאֶכְלִין
- 16 טִמְאִים³² וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין שְׁנֵי בַּמִּקְדָּשׁ בֵּין שְׁנֵי
- 17 חוּץ לַמִּקְדָּשׁ, וְנִגַּע בְּקִדְשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ - לֹא טִמְאָן.
- 18 וְאִם נִגַּע חוּץ לַמִּקְדָּשׁ - הֲרִי זֶה מִטְמֵא אֶת הַקֹּדֶשׁ
- 19 וּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֵׁיתְבָּאָר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינן שאין טומאת ידים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פ"א ה"ג-ד.

- 20 ז. מִי שֶׁנִּטְמָאתָ יָדָיו אַחַת וְנִגַּעַה בְּאַחֶת³⁵ -
- 21 הָאֶחָת טְהוֹרָה, וְנוֹטֵל³⁶ אֶת הַטִּמְאָה וְיִדְיוֹ³⁷. בְּמָה
- 22 דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתִירוּמָה³⁸; אֲבָל לְקֹדֶשׁ, אִם
- 23 נִטְמָאת יָדָיו אַחַת וְנִגַּע בְּשֵׁנִיָּה - טִמְאָה³⁹, וְשִׁתִּיחַן
- 24 צְרִיכוֹת טְבִילָה⁴⁰ לְקֹדֶשׁ. אֲבָל לְתִירוּמָה - בְּנִטְיִלָת
- 25 יָדִים בְּלִבְדָּ⁴¹ יִטְהַר יִדְיוֹ⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פ"ב ה"ב כתב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתיהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

- 26 ח. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ⁴³ וּבִית דִּינוֹ גָזְרוּ עַל כָּל הַיָּדִים
- 27 שִׁיחִיו שְׁנִיּוֹת, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּרָדָי שְׁנִטְמָאוּ,
- 28 מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסָקְנִיּוֹת⁴⁴. וְלֹא גָזַר שְׁלֹמֹה עַל הַיָּדִים
- 29 טִמְאָה אֲלֵא לְקֹדֶשׁ⁴⁵, וְאַחֲרַי כֶּף גָזְרוּ חֲכָמִים שְׁאַחֲרָיו
- 30 אִף לְתִירוּמָה. וּלְפִיכָף צָרִיךְ נִטְיִלָת יָדִים לְתִירוּמָה.
- 31 וְאִם נִגַּע בְּתִירוּמָה קֹדֶם שִׁטֵּל יָדָיו - פְּסוּלָה,
- 32 וְנִשְׁרָפָת עַל טִמְאָה זו⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמה נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בלכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א.

- 1 הוֹאִיל וְטִמְאָת הַיָּדִים מִדְּבָרֵיהֶן¹⁷. אֲבָל שְׁאָר הָאֶכְלִין
- 2 מִצְטָרְפִין¹⁸. שְׁאִין¹⁹ אֶכְלִים טִמְאִין מִטְמָאִין אֶת
- 3 הַיָּדִים עַד שִׁיחִיו כְּבִיצָה.

(11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קכ, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב ה"ד). (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום – בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

- 4 ד. קולית²⁰ הפגול או הנותר, אף על פי שהיא
- 5 סְתוּמָה²¹ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ בְּיָדָיו נִטְמָאוּ יִדְיוֹ²²;
- 6 שֶׁהַעֲצָמוֹת שֶׁל קִדְשִׁים שֶׁשָּׂמְשׁוּ נוֹתֵר או פְּגוּל²³
- 7 מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים, הוֹאִיל וְנִעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר
- 8 הָאֶסוּר²⁴.

(20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פ"ב ה"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים – טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

- 9 ה. בְּשֹׁר קֹדֶשׁ²⁵ שִׁנְעָא חוּץ לְמַחֲצִיתָה²⁶ - הֲרִי הוּא
- 10 סָפֵק אִם מִטְמֵא אֶת הַיָּדִים או לֹא²⁷. לְפִיכָף אֵינוֹ
- 11 מִטְמֵא, שֶׁסָּפֵק טִמְאָת הַיָּדִים טְהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר²⁸.
- 12 וְאִם בְּשֹׁר פֶּסַח שִׁנְעָא חוּץ לְבֵית הוּא - הֲרִי הוּא
- 13 טְהוֹר. בְּגִי חֲבֻרָה²⁹ וְרִיזִין הֵן³⁰.

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו – נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פ"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהזרו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא

שיעורי רמב"ם ג'פ ליום - יום חמישי י"ח אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים⁶⁴
פחצי פֶרֶס⁶⁵, שהוא כביצה ומחצה שוחקת⁶⁶. וכן
השוטה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין
רביעית⁶⁷. וכל האכלין מצטרפין⁶⁸ לבחצי פֶרֶס
לפסל את הגויה⁶⁹, וכל המשקין מצטרפין
לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה -
טהור. אבל מעט ושהה ואכל מעט: אם יש
מתחלה ועד סוף פדי אכילת פֶרֶס⁷⁰ - מצטרפין,
ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט
ושהה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף פדי
אכילת פֶרֶס - מצטרפין, ואם לאו - אין
מצטרפין⁷¹. אבל פחות מפשעור וטבל⁷² ועלה,
ואכל מעט מדי, אם לא שתה ביניהן והרי בין
אכילה שלפני טבילה ושלאחר טבילה בכדי אכילת
פֶרֶס - הרי אלו מצטרפין⁷³.

(63 משנה, מעילה יז, ב. 64 דעת רבינו שפרס הוא שלוש
ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע
ביצים]. 65 יותר קצת, בריווח. 66 רביעית הלוג. לוג
= שש ביצים. 67 משנה, שם. 68 לטמא את הגוף
ולעשותו שני. 69 זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים.
70 כריתות יג, א. 71 שם. 72 ואין אנו אומרים,
שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון,
ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני
שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

יב. אשה⁷⁴ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה
- הרי הבן טהור⁷⁵, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁶. שאפילו
תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף
יתר מפדי אכילת פֶרֶס, שהרי אינו יונק בבת אחת⁷⁷.

(73 שם. 74 אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון
אינו מטמא אדם. 75 משום שניק חלב טמא. 76 אלא
לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. המעברת⁷⁸ היתירו לה לאכל אכלין טמאין פחות
מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני
הספקנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא
טהורה.

(77 ברייתא, שם: "היתירו לה לעוברת לאכול פחות
מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא
(הרבה). ומפרש רבינו, שהיתירו לה לאכול ולא לטבול
אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמא
תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח').
ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה
לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור,
אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר
גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור
אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה
השלמות].

(46 נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו
טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידים גזרו חכמים בפירוש
שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת
ידיים⁴⁸, ואין חוששין שמא יגע⁴⁹. אבל לא יעשה פן
בחלין שנעשו על טהרת הקדש או על טהרת
תרומה⁵⁰, גזרה שמא יגע, לפי שאינו מקפיד
עליהן⁵¹.

(47 כורך. 48 חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה,
ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". 49 בידים עצמם, מפני
שכאנים וזריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות.
50 פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת
תרומה או קודש. 51 אינו מקפיד על טהרתם כמו על
טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע
בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשוננו משמע שחולין
שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול
במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו ה"ח (ראה
ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הואיל והידים שניות⁵², אם נגעו במשקה -
עשאוהו תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין -
עושין אותן שני, ואם נגעו במשקין אחרים - עושין
אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו
שבארנו⁵³. אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת
הידים מטמאין פלים⁵⁴, שעקר טמאת הידים
מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על כל אדם שיאכל
אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני,
ועל כל השוטה משקין טמאים⁵⁶, שהיה שני
לטמאה עד שיטבל⁵⁷. ואם נגע באכלין - עשאן
שלישי⁵⁸; ואם נגע במשקין, אפילו משקה חלין -
עשאן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁵⁹, אבל
לא לטמא פלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה
מדבריהם⁶⁰. ומפני מה גזרו⁶¹ טמאה על האוכל
אכלין טמאים? שמא יאכל אכל ראשון או שני
וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא המשקה תרומה
טמא באכל שבפיו. וכן השוטה משקין טמאין -
שמא יאכל עמהן אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין
שבפיו. וכבר בארנו בתרומות⁶², שאסור לאכל
תרומה טמאה.

(52 ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני,
נעשו ראשון. 53 למעלה, שם. 54 דין זה נאמר כבר
למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור
(ראה הערות שם). 55 טהרות פ"ב מ"ב. 56 זבים
פ"ה, יב. 57 ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א).
58 מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין
שלישי. 59 אף-על-פי שעיקר טומאת גוף האדם הוא
מגזירת חכמים. 60 ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם
טמאים מן התורה. 61 שבת יד, א. 62 פ"ז ה"ג.

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ח

פרק תשיעי

1 יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והדיים.

א. הבא ראשו ורובו² במים שאובים³, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין⁴ מים שאובים - הרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל⁵. ואם נגע באכלין⁶ - עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים⁷ - עשאן תחלה⁸ לטמא אכלים ומשקין אחרים. אבל לא לטמא כלים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שממיהן רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים ימים דרך נקיות. ופשט המנהג כן, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקנה, והיו טובלין בזלזול בלא פונה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובים או שבא ראשו ורבו במים שאובים - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל - אינו צריך הערב שמש. וכן כלים שנטמאו במשקין - פיון שמטבילין טהרי, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

2 רוב הגוף בלי הראש. 3 ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4 לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5 אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6 של תרומה. 7 יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאם". 8 צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). 9 נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטמאה). 10 הטעם מבואר בסוף הלכה זו. 11 טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". 12 מזהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. 13 לא דקדקו לטבול כדין. 14 במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא

ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובים משני כלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה כלים - אין מצטרפים, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרכו¹⁵. וכן אם בא ראשו במים שאובים ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורבו במים שאובים מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו כדרכו.

15 על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצי¹⁶ במים שאובים ונפלו על החצי האחר מים שאובים, הואיל וחציו בנפילה ונפלו בחצי - טהור¹⁷.

16 החצי מראשו ורובו. 17 בעיני שנשארה בתיקן שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן מקצתן שאובים ומקצתן אינן שאובים, או שנחערב בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שהיה השלשה בלן מים שאובים. שלשת לגין אלו¹⁸ שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאוהו, פיון שנעשה כשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: טמאנו אותו וטמאנו¹⁹.

18 פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. 19 שנינו היינו טהורים ואנחנו טמאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טמא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל תרומה שתגע באחד מפתחי הקדש - נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה כאלו נגעו בשני. ונמצאו כל פתחי הקדש פוסלין את התרומה כשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מפתחי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - יום שישי י"ט אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תרגום שבעזרא²⁷ ושבעזאל²⁸ - הרי הוא מכלל כתבי הקדש. אבל תרגום²⁹ שכתבו עברית וכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי³⁰ - אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו כתובים אשורית על העור ובדיו.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה ו"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הפותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-ק"ח). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. המשיחות³⁴ והרצועות שחפרן לספר³⁵, אף על פי שאינו רשאי לקימן³⁶ - כל זמן שהן מחברין לספר מטמאין את הידים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הפרכות, אף על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים. פרישת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה מטמאה את הידים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאורים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פרק עשירי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כל המתטמא פאב מאבות הטמאות, בין אדם בין בלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו²⁹,³⁰

1 ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מטמאות
2 אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מטמאות
3 מן הספר²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"ז וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוצי כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי י"ן מלכות ספר טהרה סימן כ')

(20) שהוא עצמו שני.

4 ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²²
5 שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושפסוף²⁴ כשהן
6 מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתיר בו שמנים
7 וחמש אותיות, ומגלה שכתוב בה מן התורה שמנים
8 וחמש אותיות, כפרשת יי'יהי בנסע הארץ²⁶ - הרי
9 אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד,
10 אלא כל כתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת
11 שהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ושכסופו. בכבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות

(למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב. ונתפרש שם טעמם, מכיוון שטבל - טומאתו קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאם", במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פוסלים אחרים. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. (בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה. (14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חזיון השלילה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קלין¹⁶, משקין היוצאין מהן, כגון רגל ומימי רגליהן - הרי הן כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו שפארנו. חוץ מזה וחבירי¹⁷, שמשקין היוצאין מהן - אב טמאה, ומשקין שהזב וחביריו נוגעין בהן - תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל - כמו המשקין שנגעו בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום, משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן, שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰ במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע במשקה קדש - הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין - שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. (18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. (19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימאני - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שפקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר, ואין צריך לומר שאין מטמאין כלים. לפיכך, קדירה

1 עד שיטבל. טבל - הרי הוא פשני לטמאה: עד
2 שיעריב שמשו. שפאר: במים יוכא וטמא עד
3 הערב וטהר. הפתוב קרא לטבול יום טמא.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

4 ב. אחד טבול יום: מטמא חמורה, כגון שטבל
5 מזיבות מטמאת מת וצרעת⁶, ואחד טבול יום
6 מטמאת שרץ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש,
7 בין אדם בין כלים, בין מדברי תורה בין מדברי
8 סופרים⁸ - הרי הוא פשני לטמאה עד שיעריב
9 שמשו.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פ"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות 1). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששנינו (פרה פ"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים... לאחור ביאתו (לאחור שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

10 ג. טבול יום⁹ פוסל¹⁰ אכלי תרומה ומשקה תרומה,
11 ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הכל¹¹. כיצד?
12 טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי
13 לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של
14 תרומה - טמאין, והרי הן שלישי¹² לטמאה. נגע
15 טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי
16 לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי.
17 אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן
18 טהורין. ודין מחסר כפורים¹³ וטבול יום בנגיעת
19 הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לך מכל אלו הדברים,
20 שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין
21 תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום,
22 שהן שלישי אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

(9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - יום שישי י"ט אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נִטְמָא בְּמִשְׁקִין, כְּשֶׁאֵר הַפְּלִים. וְלֹא יִהְיֶה הָאָדָם וְלֹא
הַפְּלִים שְׁלִישִׁי וְלֹא רִבְעִי לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה
וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(36) שם ה"ח.

ט. הָאֲכָלִים לֹא יִהְיוּ אֶב טְמֵאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי
תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵיהֶם. וְיִהְיוּ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי מִדְּבָרֵי
תוֹרָה. שֶׁהָאָדָם אִו הַפְּלִי שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה, אִם
נִגְעַ בְּאֶכָל - עֲשָׂאָהוּ שְׁנִי³⁷. וְהָאֲכָלִין יִהְיוּ שְׁלִישִׁי³⁸
וְרִבְעִיעִי³⁹ לְטְמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶן בְּלִבָּד⁴⁰.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע
באוכל - לא טימאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים,
ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה
פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן
כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו
אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד
שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם
בברייתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה,
ורביעי מקל-וחומר" (ראה צל"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא
סגן הכהנים אות טט, ומנחת-חנינך מצוה קמה, וראה
בביאורנו לקמן בפ"א).

י. הַמִּשְׁקִין יִהְיוּ אֶב טְמֵאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן מִי
חֲטָאת וְזֶקֶק וְהֵב וּמִמֵּי רִגְלֵיו. וְיִהְיוּ רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה
מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁנִּגְעוּ בְּאֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאֹת. וְכֵן
אִם נִגְעוּ הַמִּשְׁקִין בְּלִבָּד לְטְמֵאָה, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים
- נִטְמָאוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְהָרִי הֵן פְּרֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה
לְטְמָא אַחֲרֵיהֶם מִדְּבָרֵיהֶן⁴¹. וְכֵן אִם נִגְעוּ בְּשֵׁנִי, בֵּין
אָדָם בֵּין פְּלִים בֵּין בְּאֲכָלִין - נִעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן לְטְמָא
אַחֲרֵיהֶם מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴². וְיִהְיוּ⁴³ הַמִּשְׁקִין
שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי מִדְּבָרֵיהֶם. פִּיזָד? אִם נִגְעַ טְבוֹל יוֹם
בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה - עֲשָׂאָהוּ שְׁלִישִׁי, וְאִם נִגְעַ בְּמִשְׁקָה
קֹדֶשׁ - עֲשָׂאָהוּ רִבְעִי. וְאִין אֶתָּה מוֹצֵא מִשְׁקִין
שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, וְלֹא מִשְׁקָה שְׂאִינוֹ תַּחֲלָה⁴⁴, חוּץ
מִמִּשְׁקָה טְבוֹל יוֹם⁴⁵ אוֹ מִחֲסֵר פְּפוּרִים בְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהוּא⁴⁶ פּוֹסֵל מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁷ וְאִינוֹ מְטַמָּא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם.
(43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי.
(45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו
לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת
טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף
ה"ט.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם
שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה
או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא
הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם
חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש

שֶׁמֶלֶאָה מִשְׁקִין²³ וְנִגְעַ בָּהּ²⁴ טְבוֹל יוֹם: אִם הִיא
מִשְׁקָה חֲלִין - הַכֹּל טָהוֹר, וְאִם הִיא מִשְׁקָה תְּרוּמָה
- הַמִּשְׁקִין פְּסוּלִין וְהַקֹּדֶרֶת טָהוֹרָה. וְאִם הִיוּ יָדָיו
טְמֵאוֹת²⁵ - הַמִּשְׁקָה טְמָא²⁶, בֵּין מִשְׁקָה תְּרוּמָה בֵּין
מִשְׁקָה חֲלִין. וְזֶה חֹמֶר בִּידֵים מִבְּטָבוֹל יוֹם²⁷. וְחֹמֶר
בְּטָבוֹל יוֹם מִבִּידֵים טְמֵאוֹת: שֶׁסֶפֶק טְבוֹל יוֹם -
פּוֹסֵל מִסֶּפֶק²⁸, וְסֶפֶק הַיָּדִים - טָהוֹר, כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק,
שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר
במשנה ו שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו
התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה
לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה
שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח).
(26) אבל הקדירה טהורה. [נדעת רבינו שמשקין שנגעו
בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל
טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש
משנן שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין
והקדירה]. (27) שיריים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום
אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג
ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אֶחָד טָהוֹר שֶׁהָיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת אוֹ³⁰ טְבוֹל יוֹם
שִׁידָיו טְמֵאוֹת³¹ - הָרִי זֶה מְטַמָּא מִשְׁקָה חֲלִין
וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תַּחֲלָה לְטְמָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ³². וּמֵאֲחֵר שֶׁמִּשְׁקָה שִׁיעָא מְטָבוֹל יוֹם -
כְּמִשְׁקִין שֶׁנִּגְעַ בָּהּ, טְבוֹל יוֹם שֶׁנִּפְל מִרְקוֹ אוֹ מִמֵּי
רִגְלָיו עַל כֶּבֶד שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי זֶה טָהוֹר³³, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין שֶׁנִּגְעַ בָּהֶן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח
ה"י. (33) משנה, נדה עא, ב.

ז. מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים³⁴ שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְבָאֲרֵם אֶתָּה לָמַד,
שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה אֶב לְטְמֵאָה וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה
מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה הָאָדָם שְׁנִי אֶלָּא
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהוּא הָאוֹכֵל אֲכָלִין טְמֵאִים אוֹ
הַשּׂוֹתֶה מִשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ הַבָּא רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים
שְׂאוּבִין, שֶׁכָּל אֵלוֹ כְּשֵׁנִי לְטְמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן
שָׂאֵר כָּל הַפְּלִים חוּץ מִכָּל חֶרֶס³⁵ יִהְיוּ אֶב טְמֵאָה
וְיִהְיוּ רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלֹא יִהְיֶה הַפְּלִי
לְעוֹלָם שְׁנִי לְטְמֵאָה אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׂאֵם
יְטַמָּא בְּמִשְׁקִין טְמֵאִים - יִהְיֶה שְׁנִי מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה
לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כֶּבֶר בִּאֲרָנוּ³⁶, שֶׁכָּל חֶרֶס לֹא יִהְיֶה אֶב טְמֵאָה
לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְיִהְיֶה
רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְשְׁנִי מִדְּבָרֵיהֶן, אִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו¹⁶ שיהיה שלישי שבתרומה עצמה או חולין
הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא
גזרו עליו אלא כדי שלא יערכוהו עם בשר הקדש
ויבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא
הל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמאה.

(15) בשר חולין נקרא "בשר תאווה", מלשון הכתוב (דברים
יב, כ): כי תאווה נפשך לאכול בשר. (16) תוספתא, נדה
פ"ט ה"י. (17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י
קורקוס). (18) בשר הקודש. (19) והרי הוא קודש.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור
לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשובים
כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או
חושבים זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון,
והאכל המחקר לו שני.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין,
ובניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טמאה
באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא
שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם
שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם
נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון
לטמאה ועושה שני.

ז. השני שבחלין²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן
שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמא²⁵. ואין
צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה
קדש, שהוא מטמא את הכל.

(24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה
פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות
תחילה.

ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסלן
ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה קדש - טמא²⁷
ונעשו תחלה²⁸. אבל אם נגע שלישי שבתרומה
במשקה תרומה - הרי הוא טהור²⁹. וכן רביעי
שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

(26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה
למעלה פ"י ה"י). (28) שאין רביעי בתרומה.

ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה²⁹ - השלישי
שבהן פסול בתרומה³⁰, ואם נגע³¹ בקדש - אינו
עושהו רביעי³², ואפלו משקה קדש אינו פוסל.
וחלין שנעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן
טהור בחלין³³.

(29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה.
(30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג וזר, שחולין שנעשו
על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה.
(32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין
לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל

מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין
שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין
ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

1 א. כל מקום² שנאמר באכלין פסול - הוא שיהיה
2 האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם
3 נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2) טהרות פ"ב מ"ג-ו.

4 ב. הראשון שבחלין³ - טמא ומטמא. השני - פסול
5 ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין⁴. מנין
6 לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וכלי חרש
7 אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא.⁵
8 נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאוירו
9 ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אמר יטמא.
10 וכן שרץ⁶ שנפל לאויר התנור⁷ - הפת שניה,
11 שהתנור ראשון.

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין
פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או
אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא
מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסיף
על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של
חרס.

12 ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים.⁹
13 השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה
14 רביעי בתרומה. מנין לאכל שלישי שהוא פוסל¹⁰
15 בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן
16 הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב
17 שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום כשני
18 לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי
19 בתרומה.

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט
לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול.
(11) יבמות עד, ב.

20 ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין
21 ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי
22 עושה חמישי לעולם. ומנין לשלישי בקדש שהוא
23 טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל;
24 וכבר קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר
25 בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני -
26 נטמא וישרף. ומנין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל
27 וחמר¹⁴: ומה מחסר כפורים, שהוא מתר בתרומה,
28 אסור בקדש עד שיביא כפרתו; השלישי, שהוא פסול
29 בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש?! אבל
30 החמישי טהור.

(12) טהרות, שם. (13) ראה הערה ח. (14) פסחים יח, ב.

31 ה. בשר תאווה¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו

שיעורי רמב"ם ג"פ ליום - יום שישי י"ט אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בניד הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

15 **יב. האוכל שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו**
16 **על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת**
17 **תרומה - הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת**
18 **תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל**
19 **שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא**
20 **טהור⁵⁰; שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא**
21 **קדש מקדש⁵¹ בלבד.**

47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבואתא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבואתא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. 48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט). ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאין-כן בנגיעה]. 49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמרם שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחות קפדנית כעין

מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה ע"א, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

1 **י. האוכל רביעי שקדש - אסור לו לאכל את**
2 **הקדש³⁴, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפלו**
3 **תבשיל³⁶ שנותר בו הקדש ואין בו³⁷ כזית בכדי**
4 **אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של**
5 **קדש⁴⁰, אלא בחמישי⁴¹, שהוא טהור כמו**
6 **שבאגרו⁴².**

34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם ששלישי בתרומה פוסל את האוכל לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. 35) שרביעי אינו עושה חמישי. 36) של חולין או תרומה. 37) בקודש. 38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). 39) אף-על-פי שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. 40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. 41) הוא-הדין שיותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששנינו: "והחמישי נאכל בניד הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. 42) למעלה ה"ד.

7 **יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין**
8 **שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכל את**
9 **התרומה⁴³ עד שיטבול⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי**
10 **היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו**
11 **מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל**
12 **תבשיל שנותר בו תרומה, אם אין שם כזית בכדי**
13 **אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶**
14 **בדרך שמתיר לגע בתרומה.**

43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. 44) ואינו צריך הערב שמש. 45) זבחים ע"ט, ב: "באכילה עבדי (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה".

טו. הַטָּבֵל⁶⁸ וְהַמְדַּמֵּעַ⁶⁹ וְגִדּוּלֵי תְרוּמָה⁷⁰, וּמַעֲשֵׂר⁷¹ שְׁנֵי וְרֵאשׁוֹן⁷², וְעֶסֶה הַטְּבוּלָה לַחֲלָה⁷³ - הָרִי הֵן כְּחֵלִין⁷⁴, וְהָרֵאשׁוֹן טָמֵא בָּהֶן, וְהַשְּׁנִי פָסוּל, וְאֵין בָּהֶן שְׁלִישִׁי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. (69) תרומה שנתערכה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז, ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

טז. כָּל דְּבָר⁷⁴ שְׂוֵדָא⁷⁵ מִטָּמֵא אֶת הַחֵלִין מִן הַתּוֹרָה - גָּזְרוּ עַל סִפְקוֹ בְּחֵלִין הַטְּבוּלִין לַחֲלָה שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ הָעֶסֶה בְּטַהֲרָה. וּמִפְּרִישִׁים מִמֶּנָּה חֲלָה, וְחֲלָתָה תְלוּיָהּ, לֹא נֶאֱכַלֶּתָּ⁷⁶ וְלֹא נִשְׂרַפֶּתָּ⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

יום ש"ק כ' אייר ה'תשע"ח

פרק שְׁנִים עָשָׂר

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

א. אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת² עָשׂוּ חֲכָמִים לְקֹדֶשׁ עַל הַתְּרוּמָה, וְאֵלוֹ הֵן: יֵשׁ לְאָדָם לְהַטְבִּיל בָּלִים בְּתוֹךְ בָּלִים³ לַתְּרוּמָה, אֲכָל לֹא לְקֹדֶשׁ. גִּזְרָה שְׂמָא יִהְיֶה פִּי הַכֹּלִי⁴ צָר וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כְּשִׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹד⁵, וְנִמְצָאוּ הַכֹּלִים שֶׁבְּתוֹכָם כָּאֵלוֹ טְבֵלוֹ בְּמִים שֶׁבְּכָלִי, לֹא בִמְקוֹהָ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַכֹּלִי הַגָּדוֹל שֹׁשׁ בְּתוֹכָם הַכֹּלִים הַטָּמְאִין טָהוֹר; אֲכָל אִם הָיָה טָמֵא - מִתּוֹךְ שֶׁעָלָתָה לוֹ טְבִילָה, עָלָתָה טְבִילָה לַכֹּלִים שֶׁבְּתוֹכָם אֶפְלוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּקֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.. כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוּם בקודש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות ואילו "יא" (אחת עשרה מעלות) על

שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בבאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא תטעה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"י). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"י) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. ונמדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה - עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

יג. כָּל קֹדֶשׁ⁵² הָאָמֹר בְּעֵינֵן טָמֵאתָ אֶחָלִין וּמִשְׁקִין הוּא קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ הַמִּקְדָּשִׁין, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים⁵³ וּבֶשֶׂר קֹדָשִׁים קָלִים⁵⁴, וְחֵלֹת תּוֹדָה⁵⁵ וְרִיקִיקֵי נִזִּיר⁵⁶ שֶׁנִּשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזֶּבֶחַ⁵⁷, וְהַמִּנְחוֹת⁵⁸ שֶׁקֹּדְשׁוֹ בְּכֹלִי⁵⁹, וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁶⁰ וְלֶחֶם הַפָּנִים⁶¹ מִשְׁקָרְמוֹ בְּתַנּוּר⁶²; אֲכָל חֵלֹת תּוֹדָה וְרִיקִיקֵי נִזִּיר שֶׁלֹּא נִשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזֶּבֶחַ, וְהַמִּנְחוֹת שֶׁלֹּא קֹדְשׁוֹ בְּכֹלִי - אֵינֶן לֹא בְּקֹדֶשׁ וְלֹא בְּחֵלִין אֲלָא בְּתְרוּמָה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א). (53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה, צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "ריקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק ריקיקים, וההבדל בין חלות וריקיקים הוא, שהחלות נילושות בשמן והריקיקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפייתם והלחם סופגן]. (57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. (60) שהציבור מקריב בחג השבועות. (61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחוס התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

יד. הַחֲלָה⁶⁴ וְהַפְּפוּרִים⁶⁵ וְתִשְׁלוּמֵי תְרוּמָה⁶⁶ [וְחִמּוּשָׁה] - הָרִי הֵן בְּתְרוּמָה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

שיעורי רמב"ם ג'פ ליום - יום ש"ק כ' אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

ג. הנושא את המדרס⁹ - מתר לו לשא עמו תרומה⁷ כְּאֶחָד, וְהוֹאִיל וְאֵין הַנוֹשֵׂא נֹגֵעַ בְּתֵרוֹמָהּ¹⁰ וְלֹא תֵרוֹמָהּ נֹגֵעַת בְּמִדְרָס - הָרִי הִיא טְהוֹרָה. אֲבָל לֹא הַקֹּדֶשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. מַעֲשֵׂה הָיָה¹¹ בְּאֶחָד, שֶׁנֹּשֵׂא חֲבִית שֶׁל קֹדֶשׁ¹² טִמְּאָה בְּמִדְרָס שֶׁנֹּשֵׂא עִמָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גִזְרוּ, שֶׁהַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס לֹא יֵשֵׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא גִזְרוּ אֲלֵא בְּמִדְרָס עִם הַקֹּדֶשׁ¹³, בְּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה. וְאִם עָבַר וְנֹשֵׂא, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּקֹדֶשׁ - הָרִי הַקֹּדֶשׁ טְהוֹר¹⁴.¹⁵

(9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס. (11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות: "וטימאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בגדי אוכלי תרומה¹⁵, אף על פי שהן טהורין ונזהרין מן הטמאות - הרי בגדיהן מדרס לקדש¹⁶.

(15) שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. כלי שהוא מפצל¹⁷ ולוחותיו וקורותיו מקשרות, כגון מטה וכיציצא בה: אם נטמא וצריך להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו פלו כְּאֶחָד כְּשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - מִתִּיר¹⁸ וּמִנְגִּיב¹⁹, שְׁמֵא יֵשׁ שָׁם דָּבָר הַחוּצָי²⁰, וּמִטְבִּיל וְאַחַר כֵּן קוֹשֵׁר.²²

(17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. (20) מפרע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. כלים הנגמרים בטהרה²¹, אפלו היה העושה אותן תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אֲבָל לְתֵרוֹמָה - מְשֻׁמֵּשׁ בָּהֶן פֶּלֶא טְבִילָה, שֶׁהִרִי נַעֲשֶׂה בְּטַהֲרָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְּרִיכִים טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? גִּזְרָה מִשּׁוּם רֵק

למעלה מסדר השתלשלות כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת הי"א דלעומתה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגה זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כא)

(2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה ויטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת נותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. פלי' שנטמאו אחוריו במשקין - לא נטמא תוכו, וְלֹא בֵּית אֶצְבָּעִי שֶׁעָבַי שָׁפְתוֹ. וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ אוֹ שֶׁבְּבֵית צְבִיעָתוֹ טְהוֹרִין. וְשׁוֹתָהּ בּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמֵא יִגְעוּ מִשְׁקִין שֶׁבְּפִיו בְּאַחֲרֵי הַפְּלִי וְיִחְזְרוּ וְיִטְמְאוּ תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתֵרוֹמָה; אֲבָל לְקֹדֶשׁ, נְטֻמָּא אַחֲרָיו - נְטֻמָּא פְּלִי⁸.

(6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך

- 1 עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא
2 לח²⁴.
- הפלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם
24 נטמא האכל השני בצרוף הפלי או לא נטמא מחמת
25 הצרוף³⁶.

33 שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם.
34 שני הציבורים. (35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף
מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה
שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תמצוי לומר כיוון דמחבר
מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי
מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר.
36 בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל
לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך
ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע
במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

- י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוף הפלי
27 אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור
28 בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. פא טבול יום ונגע
29 באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור
30 מחמת מגע טבול יום מפני צרוף הפלי או לא
31 נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן
32 הטמא³⁸ ולא הוסיף לו כלום³⁹.

37 לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי
בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע
שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך
כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה
מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום
ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו
מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו
מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה
שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י
שם בראש העמוד).

- יא. הרביעי בקדש - פסול; אכל בתרומה - טהור. 34
וכן שלישי בתרומה, אם נגע במשקה קדש - הרי 35
זה נטמא⁴⁰, כמו שבארנו; והשלישי שבתרומה או 36
שבקדש אם נגע במשקה תרומה - לא פסלו. 37

(40) עשה ראשון.

- יב. מי שנטמאת ידו אחת ונגע בה בידו שנייה או 38
ביד חברו - פסלו⁴¹ את השנייה והרי היא פשלישי. 39
ואם היתה ידו בלילה⁴² במשקה, אף על פי שלא 40
נגע - נטמאת חברתה⁴³. וצריך להטביל את שתייה⁴⁴ 41
ואחר כך יגע בקדש. אכל בתרומה, אם נטמאת ידו 42
האחת - לא נטמאת חברתה, ואפילו נגע בה פשהיא 43
גבוהה⁴⁵. ואין צריך להטביל ידו שנטמאת, אלא 44
נוטלה ונגע בתרומה. 45

(41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמאהו. כרבי
יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה
במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום

(21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך
לגמר עשה עם הארץ. (22) שמא נפל הרוק על הכלי
בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות
משכב ומושב פרק י'). (23) אחרי גמר מלאכה.
(24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו
דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

- ז. אחר שנגמר הפלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש,
אבל לא לתרומה. פיצד? כלי שהוא מלא פרות
פרודין זה מזה, כגון צמדין וגרודות, ונגע
טמא באחד מהן - נטמא כל מה שבפלי לקדש,
אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷.
ורמזו יש למעלה זו בתורה: פך אחת עשרה זהב
מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שבפך - הרי
הוא כגוף אחד. אפילו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה
שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או
על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה
בזה.

(25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה.
(26) לרבות זו. (27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר:
"מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית
משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא
על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי
עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום
במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא
מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג,
ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. (28) זו היא מעלה
שביעית.

- ח. היו שני הצבורין בתוף הפלי ודבר אחר³⁰
14 ביניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר
15 שביניהן צריך לפלי³¹ - הפלי מצרפן ונטמא הפלי;
16 ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגע
17 בו הטמא בלבד. 18

(29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה
של הכלי וחציו השני בצד אחר. (30) לא סולת של מנחה
העומדת להקטרה (כסף משנה). (31) כגון לבונה.
(32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף
משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה
מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגע בו הטומאה שהרי
ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

- ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר
19 למים שאחורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני³³ -
20 נטמאו שניהן³⁴ בצרוף הפלי, ונטמאו המים
21 שאחורי הפלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף
22 על פי שהן אחורי הפלי. נגע הטמא במים שאחורי
23

שיעורי רמב"ם ג'פ ליום - יום ש"ק כ' אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

טו. האונן⁵³ אחר שתם זמן אנינותו, ומחפר פפורים אחר שהביא פפרתו - צריכין טבילה לאכילת הקדש, אבל לא לתרומה; שהאונן ומחפר פפורים מתרין לאכל את התרומה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? שהרי עד עתה היו אסורין לאכל את הקדש והסיחו דעתן⁵⁴, ושמא נטמאו והם לא ידעו. ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה; אבל לנגיעה - נוגעים בקדשים קדם טבילה⁵⁵.

53 אבל לפני קבורת המת. 54 מלשמו על טהרת הקודש. 55 זבחים צט, ב: באכילה עבד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עבד חכמים מעלה.

טז. שש מעלות הראשונות עשאוים בין לקדש בין לחלין שנעשו על טהרת הקדש; וחמש אחרונות, שהן מן הפלי מצרף מה שפיתו והלואה - עשאוים בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק שלשה עשר

1 יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שננטמו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן: בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה. וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, כמו שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס לאוכלי מעשר שני⁶. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפלו לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל אוכלי תרומה עצמן - אינן פזבין לקדש. ובגדי אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב לחטאת.

המעלה שבקודש. 43 נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמה נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. 44 נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקוה כשירה כמו ששינוי (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. 45 כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דורא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

יג. אכלין נגובין שלא הכשרו⁴⁶ - אוכלין אותם בידים מסאבות⁴⁷. במה דברים אמורים? בתרומה; אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתן⁴⁸, ואסור למי שידי טמאות לאכל קדש שלא הכשר. ואפלו לא נגע בו אלא בכוש⁴⁹ או שתחב לו חברו⁵⁰ לתוף פיו - הרי זה אסור⁵¹. ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה באכלין של קדש שלא הכשרו - שננטמו, מפני שחבת הקדש מכשרתן.

46 שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). 47 סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). 48 את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). 49 פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. 50 שידיו טהורות. 51 בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמה יקח צנון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנון או הבצל שנגעו בידיו נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

יד. במה דברים אמורים? לפסל האכל עצמו ולאסרו באכילה; אבל למנות בו ראשון ושני - הרי זה ספק⁵². כיצד? נגע אכל שננטמא בלא הכשר באכל שני שהכשר - הרי זה השני ספק, מפני שהראשון לא הכשר.

52 בעיניי שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חלק לו ע' 23 והערה 31)

(2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע. (5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. (9) פ"ג ה"א.

1 ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור במעשר שני עד שיתפונן לטבל למעשר. טבל למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת. טבל לחטאת - החזק לכל; שהטובל לחמור - החזק לקל. טבל סתם ולא נתפונן לאחד מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא פשהיה אפלו למעשר¹³. וכן הטובל ידי או הטבילין - צריך פונה אפלו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מכל מקום - הרי הוא טהור לכל.

(10) משנה שם יח, ב. (11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרתו. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

15 ג. מי ששהה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל - נטמא בהפסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיתטבל פעם שנייה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. הרי ידי טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על

19 פי שאומר: יודע אני שלא נטמא ידי - הרי ידי טמאות בהפסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם לתרומה פן, קל וחומר לקדש שכל המסיח דעתו צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הנזאה שלישי ושביעי¹⁸, מפני הפסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל אלו הטבילות מדבריהן.

(15) טהרות פרק ז מ"ח. (כחכמים. 16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. (17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וכן גזרו חכמים²⁰ על הפלים הנמצאים בשוקים ובחרחובות, אפלו במדברות²¹, שיהיו בחזקת טמאה, שפא בזב או במת נטמא. וכן הרקין הנמצאין שם - בחזקת טמאה, שפא רק זב וכיצא בו הוא הרק הזה.

(20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם. ח. כל הפלים הנמצאין בירושלים - טהורין, אפלו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה²³. שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים²⁴, חוץ מן הספינים לשחיטת הקדשים²⁵, מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספין הנמצאות בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם מצא ספין בירושלים בארבעה עשר בניסן - שוחט בה הקדשים מיד²⁶, ואפלו חל ארבעה עשר להיות בשבת²⁷; שלא גזרו על הספינים הנמצאים ביום הזה²⁸. וכן אם מצאה ביום טוב²⁹ - שוחט בה מיד; שחזקת כל הפלים ביום טוב טהורין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאבדו כשהולוכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו, ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחברין]. (24) פסחים יט, ב. (25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר. ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי

19 הַטְּמָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי אֱלוֹ נִשְׁרָפִין בְּטִמְאָה זֹו.
20 כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ⁴⁴ אִם נִגַּע בָּאֵב זֶה אוֹ לֹא נִגַּע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

21 יֵא. וַיֵּשׁ שֵׁם⁴⁵ סִפְקוֹת שְׁאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאִין
22 אוֹכְלִין אוֹתָן אֲכָלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בָּהֶן, אֲלֹא תוֹלִין,
23 לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שֵׁם סִפְקוֹת שְׁשׁוֹרְפִין
24 עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאִין צָרִיף לומר קִדְשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו.
(46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-יזכמה שתגרום שריפה לקדשים.

25 יב. אֲבָל עַל סִפְקֵי הַטְּמָאָה⁴⁸ - אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו
26 תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאִין צָרִיף לומר קִדְשִׁים⁴⁹; אֲלֹא
27 תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

28 יג. עַל שֵׁשֶׁה סִפְקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכָלֵם
29 גִּזְרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֱלוֹ הֵן: עַל בֵּית הַפֶּרֶס⁵². וְעַל
30 עֵפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בִּגְדֵי עֵם הָאֶרֶץ⁵⁴.
31 וְעַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הָרָקִים הַנִּמְצָאִים. וְעַל
32 מִי רִגְלֵי אָדָם טִמְאָה⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַּב בְּמִי רִגְלֵי בַּהֶמָּה
33 מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה וְאִין יָדוּעַ אִם בְּטָלוּ מֵרֵאִיתָן⁵⁷ אִם
34 לֹא. כִּיצַד? אִם נִטְמָאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשְׁשֶׁה
35 אֱלוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר טִמְאָתָן בְּסִפְקָ - הֲרִי זֹו
36 תִּשְׂרָף, הוֹאִיל וּדְאִי סִפְקוֹת אֱלוֹ טִמְאָתָן מִן הַתּוֹרָה,
37 שֶׁחֻמַּת וְהִזָּב טִמְאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה
38 בְּאַחַת מִשְׁשֵׁ טִמְאוֹת הָאֱלוֹ אוֹ שֶׁנִּטְמָאת מִחֻמַּת אַחַת

ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוהט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל אדם מטביל את סכינו לשחיטת הפסח. (29) שם.

1 ו. מִצָּא³⁰ הַסִּפְקִין בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר - מִזֶּה עֲלֵיהֶן³¹
2 וּמִטְבִּילָה, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהָ בְּיוֹם
3 זֶה כְּאֱלוֹ יוֹם שִׁלְשָׁה עֶשֶׂר שְׁבִיעִי עֲלֵיהָ³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכינו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

4 ז. מִצָּא סִפְקִין קְשׁוּרָה לְסִפְקֵי הִידוּעָה אֲצִילוֹ³³, בֵּין
5 בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׂאָר הַיָּמִים - הֲרִי הִיא כְּמוֹהָ³⁴; אִם
6 טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טִמְאָה - טִמְאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

7 ח. כָּל הָרָקִין³⁵ הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ³⁶
8 - גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן טִמְאָה³⁷ בְּשָׂאָר הָרָקִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל
9 מְקוֹם. וְכָל הָרָקִין הַנִּמְצָאִים בְּצִדֵּי³⁸ בִּירוּשָׁלַיִם -
10 טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמֶהִלְכִין בְּצִדֵּי³⁹, כִּדִּי
11 שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמִּי הָאֶרֶץ. וּבִשְׁעַת הָרִגְלָה³⁹:
12 שֶׁבְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים
13 בְּרִגְלָה; וּשְׁבִצֵּי⁴⁰ - טִמְאִים, שֶׁהַטְּמָאִים בְּרִגְלָה
14 מַעֲטִים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצִדֵּי הַדֶּרֶכִּים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצידו הרחובות. (39) ב"מים טובים". (40) כר' יוסי שם.

15 ט. כְּשֵׁם⁴¹ שֶׁהָרָאוּ עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
16 שְׁלִישִׁי⁴², כֵּן סִפְקָ רָאוּשׁוֹן עוֹשֶׂה סִפְקָ שְׁנֵי וְסִפְקָ שְׁנֵי
17 עוֹשֶׂה סִפְקָ שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

18 י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּסִפְקָ אֵב מְאֻבּוֹת

עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

- ב. ספק מים שאובין למקנה כיצד? שלשה לגין מים שאובין שנפלו למקנה - פסולוהו. ספק נפלו ספק לא נפלו; ונאפלו נפלו³³, ספק יש בהן שעור או אין בהן - ספקו טהור, והרי המקנה בכשרותו. ואין מורין לו³⁴ לטבל במקנה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתינו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

- ג. ספק טמאה צפה על פני המים כיצד? שרץ³⁵ שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים³⁶ או בקרקעות, ויירד למים³⁷, אפלו אין שם אלא מלא אדם וטמאה³⁸ - הרי זה טהור³⁹, עד שידע ודאי שנגע. ולא אמרו ספק טמאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד⁴⁰. וכל הנתלים⁴¹ והנגררין⁴² - הרי הן פמנחין⁴³.

(5) במשנתינו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) ככתבא קמא במשנתינו. (7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אווז בשרץ אין דינו כצף.

- ד. שרץ⁴⁴ שהיה מנח בכלי וכלי צף על פני המים, או שהיה מנח על המים⁴⁵ או על הנבלה, ונאפלו נמוח הנבלה⁴⁶ או בשר מת שתחתיו, או שהיה מנח על שכבת זרע הצפה על פני המים - הרי זה פמנח על הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים - הרי זה כטמאה עבה שצפה על פני המים, וספקו טהור. היה מנח על גבי מי חטאת⁴⁷ ומי חטאת צפין על פני המים - הרי זה ספק אם הוא פמנח או אינו פמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.

(14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנזיר שם. וכל בעיא אחוזה בזה שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר". (15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן

- מהן והרי היא שלישי לאחת מהן⁵⁸ - הרי זו תשרף. אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ובארץ העמים או לא נגע, אם נגע בבגדים ורקין וכלים ומי רגלים או לא נגע - הרי אלו תולין. מפני שעקר טמאתן מפני הספק, שמא טמאין הן או טהורים; ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא נגע. ונמצאו שני ספקות, ואין שורפין על שני ספקות אלא תולין, כמו שבארנו⁵⁹.

(50) שם מ"ה. (51) מה-שאינ-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י ו"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהוא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעו התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה ה"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו שנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל דבר.

- א. שנים עשר ספקות² טהרו חכמים, ואלו הן: ספק מים שאובים למקנה. ספק טמאה צפה על פני המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטמאת עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמאת עצמן בין לטמא אחרים בין לטהר ידים מטמאתן. ספק דברי סופרים. ספק החלין. ספק קרקנות. ספק נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות הרבים. ספק שתי רשויות.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק

רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג. (31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

- ח. חבית³² שהיא מלאה משקין ופשוט הטמא את ידו לאוירה³³, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן - המשקין טמאין³⁴, והחבית טהורה³⁵; שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית³⁶ - הרי החבית טהורה³⁷, והמשקין שבתוכה טהורין³⁸, שאינן מתטמאין אלא מן החבית³⁹. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבתוכה - הרי כל המשקין טמאין בספק⁴⁰, והחבית טהורה⁴¹. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור⁴² - הרי הפת והתנור טהורין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שטמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. (35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדין הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

- ט. המרביץ⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו טהור⁴⁶.

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

- י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הפית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין כאן משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ז ו"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה

הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). (17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיוק.

- ה. פדרף שטהרו¹⁸⁰ ספק טמאה צפה על פני המים בין בכלים בין בקרקעות, כך טהרו ספק טהרה הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות. פיצד? ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה כרוף בסביב²⁰ או בנר ונתון בתוכה, וירדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת, ונפשט הנר והרי הכפר צף על פני המים²¹ והנר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע צדו²² בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו²³, מפני שהוא צף.

(18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה. (20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.

- ו. שרין²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת²⁵: לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועלין²⁷ - ספקו טהור²⁸, מפני שהיא טמאה צפה.

(24) שם פ"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

- ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמאת עצמן - טמא, פיצד? ה'ה מקל בידו ובראשו משקין טמאים וזרקן לתוך פכרות טהורות, ספק נגעו המשקין בפכרות ספק לא נגעו - טהורות. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק כפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא בזה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 פְּשָׁרִים לַיָּדִים סֶפֶק שֶׁהוּא פְּסוּלִין⁶⁰, סֶפֶק יֵשׁ בָּהֶן
17 בְּשִׁעוּר⁶¹ סֶפֶק אִין בָּהֶן, סֶפֶק שֶׁהִיא דְּבַר חוּצָין עַל
18 יָדוֹ סֶפֶק שֶׁלֹּא הָיָה - הָרִי יָדִיו טְהוֹרוֹת.

(53 ידיים פ"ב מ"ד. 54) דיני טומאת ידיים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידיים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". (58) לקודש (ראה למעלה פי"ב הי"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"י מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

19 יב. הִתְהַיָּה יָדוֹ אַחַת טְמֵאָה וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִי זוֹ הִיא -
20 אוֹמְרִין לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טְהוֹרוֹת⁶² עַד שְׁיִטֵּל שְׁתֵּי
21 יָדָיו; וְאִם נִגַּע בְּאַחַת מֵהֶן בְּטְהוֹרוֹת קִדְּם שְׁיִטֵּל יָדָיו
22 - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בידינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י.

1 יא. סֶפֶק⁵³ יָדִים⁵⁴, בֵּין לְהַתְטַמֵּא בֵּין לְטַמֵּא אַחֲרִים
2 בֵּין לְטְהַרְתָּן⁵⁵ - טְהוֹר, בִּיצֵד? הִיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת
3 וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טְמֵאִין⁵⁶, סֶפֶק נִגַּע סֶפֶק לֹא נִגַּע;
4 אוֹ שֶׁהִיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טְהוֹרִים,
5 סֶפֶק נִגַּע סֶפֶק לֹא נִגַּע; אוֹ שֶׁהִיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה
6 וְאַחַת טְמֵאָה וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טְהוֹרִים וְנִגַּע בְּאַחַד
7 מֵהֶן, וְסֶפֶק בְּטְמֵאָה נִגַּע סֶפֶק בְּטְהוֹרָה; אוֹ שֶׁהִיוּ
8 יָדָיו טְהוֹרוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים, אֶחָד טְהוֹר וְאַחַד
9 טְמֵא, וְנִגַּע בְּאַחַד מֵהֶם, סֶפֶק בְּטְמֵא נִגַּע סֶפֶק
10 בְּטְהוֹר נִגַּע; אוֹ שֶׁהִיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת
11 טְמֵאָה וּלְפָנָיו כַּפֵּר טְמֵא וְכַפֵּר טְהוֹר וְנִגַּע בְּשִׁנְיָהֶן,
12 סֶפֶק טְמֵאָה בְּטְמֵא וְהַטְהוֹרָה בְּטְהוֹר אוֹ טְמֵאָה
13 בְּטְהוֹר וְהַטְהוֹרָה בְּטְמֵא - הַיָּדִים כְּמוֹת שֶׁהִיוּ,
14 וְהַכַּפָּרִים כְּמוֹת שֶׁהִיוּ⁵⁷. וְכֵן אִם הִיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת
15 וְהַטְבִּילָן⁵⁸ אוֹ נִטְלָן⁵⁹, סֶפֶק שֶׁהַמִּים שֶׁשְּׁתָּרוּ בָּהֶן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ד"ב' אייר תשע"ח

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ח

הלכות אישות

פרק תשיעי

(1) נתבאר בו דין קדושין שלא נמסרו לביאה, שלח שמת בדרך, קידש אחת מבנותיו סתם, נאמנות האב על בתו בקידושין, האומר לאשה קידשתך והיא כופרת, ושליח שקידש האשה לעצמו, ביטול השליחות, קול בקידושין, והכחשות בהם.

23 א. הַמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים, שְׂאִסוּר לְשֵׁא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם
24 עֲרֻה, כְּאַחַת² - אֵינֶן מְקַדְּשִׁים. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקִּדְּשׁ
25 אִשָּׁה וּבִתָּה אוֹ שְׁתֵּי אֲחֵיות כְּאַחַת - אֵין אַחַת מֵהֶן
26 מְקַדְּשֶׁת.

(2) שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי. (3) קידושין ג, ב. כלל הוא: "כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת אינו", והואיל ואין קידושין תופסין באחות אשתו, שנאמר בה (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" (=לא תקדשנה, ע"י קידושין סד:) - אף כשקידשן כאחת, אין קידושין תופסין אף באחת מהן.

27 ב. קִדְּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת, וְאָמַר: הָרִי כָלֶכֶם

28 מְקַדְּשִׁים לִי, וְהִיוּ בָּהֶן שְׁתֵּי אֲחֵיות אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּה
29 וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אֵין אַחַת מִכֵּלָן מְקַדְּשֶׁת⁵. וְאִם אָמַר
30 לָהֶן: הָרֵאוּנִי מִכֶּם לִי לְבִיָּאָה מְקַדְּשֶׁת לִי - הָרִי כָלֶן
31 מְקַדְּשִׁים לוֹ, חוּץ מֵאַחֵיות אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּה⁶ וְכִיּוּצָא
32 בָּהֶן. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶן: הָרִי כָלֶכֶם מְקַדְּשִׁים לִי,
33 וְהִיתָה בָּהֶן שִׁפְחָה אוֹ עַפּוּסָה אוֹ אִשָּׁה אַחַת עֲרֻה,
34 כְּגוֹן אִשָּׁת אִישׁ אוֹ בֵּתוֹ אוֹ אֲחֻתוֹ וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אֵין
35 אַחַת מִכֵּלָם מְקַדְּשֶׁת. וְאִם אָמַר: הָרֵאוּנִי מִכֶּם לִי
36 לְבִיָּאָה תְּהִיָּה מְקַדְּשֶׁת לִי - הָרִי כָלֶן מְקַדְּשִׁים לוֹ⁷,
37 חוּץ מֵאַחֵת אִשָּׁה שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

(4) ונתן לאחת מהן כסף קידושין עבור כולן. (5) קידושין נא, א. הואיל ואמר "כולכן" והדבר ידוע שהאחיות אינן מקודשות - לא חלו הקידושין גם על האחרות, שהרי כלל כולן בדיבור אחד, ומתוך שלא קנה את האחיות - לא קנה גם את הנכריות. דוגמא לכך: "קנה אתה וחמור (אתה ובהמה זו תקנו נכסי) לא קנה כלום" (בבא-בטרא קמג). כיון שבקנין אחד שיתף שניהם - מתוך שהחמור לא קנה, אף הוא לא קנה. (6) שאי-אפשר לו לבוא על אחת מהן, כמבואר בסמוך ה"ג. (7) כאן לא נתכוין מתחילה לקדש אלא את הנשים הכשרות לו, ואלה שאינן ראויות לו לא נכללו באמירתו (קידושין נא:).

ג. אָמַר לְשְׁתֵּי אֲחֵיות: הָרִי אַחַת מִכֶּם מְקַדְּשֶׁת לִי

24 עֲרֹה עִמָּה²¹, כְּגֹן אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ בַּת אוֹ אִם אוֹ
25 אַחֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; שָׁם תֹּאמַר יֵשׁא זֶה, שָׁמָּה אִמָּה
26 קָדַשׁ לוֹ שְׁלֹחֹהּ אוֹ אַחֹתָהּ אוֹ בִתָּהּ. וּמִתֵּר בְּאִשָּׁה
27 שֶׁאֵין לָהּ קְרוֹבוֹת כְּגֹן אֲלוֹ²². הֵיטָה לָהּ קְרוֹבָה, כְּגֹן
28 אִם אוֹ אַחֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְהֵיטָה הַקְרוֹבָה אִשָּׁה
29 אִישׁ בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה הוּא שְׁלִיחַ, אֶף-עַל-פִּי
30 שְׁנֵתִּגְרָשָׁה קִדְּם שְׁנֵמוֹת הַשְּׁלִיחַ - הֲרִי זֶה מִתֵּר בָּהּ;
31 וְאֵין אוֹמְרִים: שָׁמָּה קָדַשׁ הַשְּׁלִיחַ אֶת קְרוֹבָתָה אַחֵר
32 שְׁנֵתִּגְרָשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֵיטָה רְאוּיָה בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה
33 הַשְּׁלִיחַ, וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקָדַשׁ לוֹ אֶלָּא אִשָּׁה
34 שֶׁיִּכּוֹל הוּא לְקַדְּשָׁה בְּשַׁעַת הַשְּׁלִיחוֹת²³.

(19) ובוודאי קידש (נזיר יב.). (20) שלא פירש לו איזו אשה רוצה לקדש. (21) שהמקדש את האשה, הרי זה אסור עליו שבע עריות: אמה, אם אמה, ואם אביה, בתה ובת בנה ובת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת (מסכת דרך ארץ, א, א.). (22) נזיר, שם. (23) שם. ומכאן יש להוכיח שהשליח יכול לקדש קרובתו למשלחו אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו, שאם לא כן למה לא אמרו שיותר המשלח בקרובות השליח (מגיד-משנה).

35 ז. מי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְעָשָׂה כָּלן שְׁלִיחַ אֶת
36 אֲבִיהֶם לְקַדְּשׁ לָהֶם אִשָּׁה²⁴, וְאָמַר אֲבִי הַבָּנִים לְאִישׁ
37 שֵׁשׁ לוֹ חֲמִשׁ בָּנוֹת: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקַדְּשֶׁת לְאֶחָד
38 מִבָּנֵי²⁵, וְקָבַל הָאֵבֶב²⁶ הַקְדוּשִׁין²⁷ - כָּל אַחַת מֵהֶן
39 צְרִיכָה חֲמִשָּׁה גִטִּין מִכָּל הָאֶחָד, הוֹאִיל וְכָלן²⁸ נִתְּנוּ
40 רְשׁוּת לְאֵב לְקַדְּשׁ לָהֶן אִשָּׁה²⁹. מִת אֶחָד מֵהֶם - כָּל
41 אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה אַרְבָּעָה גִטִּין³⁰, וְחִלְצָה מֵאֶחָד
42 מֵהֶם³¹.

(24) וכגון שהם גדולים הראויים לעשות שליח ולקדש אשה (קידושין נב.). (25) ולא פירש איזה בן, והלה לא פירש איזו בת. (26) אבי הבנות. (27) אפילו לא עשאוהו הבנות שליח, יכול הוא לקבל קידושהן, הואיל ועדיין לא בגרו ורשותן בידו, כמבואר לעיל פ"ג הי"א. (28) כל הבנים. (29) ואינו ידוע מי הוא המקדש ומי זאת המקודשת. (30) מארבעת האחים הנשארים. (31) שמא ארוסת המת היא וזקוקה ליבום. ואינה יכולה להנשא לאחרים עד שתחלוץ (קידושין נב.) ולהתייבם אינה ראויה כי שמא היא ארוסה לאחד האחים החיים, ונמצא זה נושא אשת אחיו החי.

43 ח. הָאֵב שֶׁהֵיטָה לוֹ בַּת כְּטָנָה אוֹ נַעֲרָה, שֶׁהִיא
44 בְּרִשׁוֹתָהּ, וּבֵת בּוֹגֶרֶת³², וְנִתְּנָה לוֹ הַבּוֹגֶרֶת רְשׁוּת
45 לְקַדְּשָׁהּ, וְקָדַשׁ בִּתּוֹ סֵתֶם לְאֶחָד - אֵין הַבּוֹגֶרֶת
46 בְּכָלָל, עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ וְיֹאמַר: בִּתִּי הַבּוֹגֶרֶת שֶׁעָשָׂת אוֹתִי
47 שְׁלִיחַ. לְפִיכָךְ אֵין הַבּוֹגֶרֶת מְקַדְּשֶׁת³³ (וְאַחֲרָתָהּ
48 מְקַדְּשֶׁת).

(32) בת י"ב שנה עד י"ב וששה חדשים נקראת נערה, ומתחילת יום גמר הששה חדשים ומעלה נקראת בוגרת,

1 בְּזָה, וְנִתֵּן לָהֶן פְּרוּטָה⁸ אוֹ שְׁקַבְלָתָה אַחַת עַל יַד
2 חֲבֵרְתָהּ; וְכֵן הָאוֹמֵר לְאֵב: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקַדְּשֶׁת
3 לִי, וְקָבַל הָאֵב קְדוּשָׁתָהּ⁹ - כָּלן צְרִיכוֹת גִּט מִמֶּנּוּ,
4 וְאִסּוּר לוֹ לְבֹא עַל אַחַת מֵהֶן¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקְדוּשִׁין
5 תּוֹפְסִין בָּהֶן אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְבֹא עַל אַחַת
6 מֵהֶן¹¹.

(8) שנתן לשתייהן יחד (לשון רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב, מ"ז.). (9) שהאב זכאי לקבל את קידושי בתו עד שתיבגר, כמפורש לעיל פ"ג, הי"א. (10) הואיל ולא פירש איזו מהן קידש, אינו יכול לישא אף אחת מהן, שמא הוא פוגע באחת אשתו. (11) קידושין נא, א. נב, א. כאב"י לגבי רבא, האומר: קידושין שאינן מסורין לביאה הם קידושין. והיא אחת מההלכות המסומנות ביע"ל קג"ם שהלכה כאב"י. ואם שידך אחת מבנותיו תחילה, ואח"כ בשעת קידושין אמר המשוך לאב: "בתך מקודשת לי", ולא פירש: "פלוגית בתך", אומר רבינו-תם שהמשודכת מקודשת, כיון שחל עליו חרם ותקנת הקהילות (לא לחזור בו משידוכו) לא עזב זו ומקדש אחרת, ואפילו במקום שאין בו תקנת הקהילות - שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ('הגהות מיימוניות', אולם ראה 'תוספות' לקידושין נב. ובשו"ע אהע"ז ס' לו, סט"ז).

7 ד. הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדְּשׁ לוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית, וְהֵלֵךְ
8 וְקָדַשָׁה¹² לוֹ, וְקָדַשׁ הַמְּשַׁלַּח בְּעַצְמוֹ לְאִמָּה אוֹ לְבִתָּה
9 אוֹ לְאַחֲרָתָהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן נִתְּקַדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה
10 - שְׁתִּיחֶן צְרִיכוֹת גִּט, וְאִסּוּרוֹת עָלֵיו¹³. וְכֵן אִשָּׁה
11 שֶׁעָשָׂתָה שְׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהֵלֵךְ וְקָדַשָׁהּ, וְהֵלֵכָה
12 וְקָדַשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְאַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן
13 קוֹדֵם¹⁴ - שְׁנֵיחֶן נּוֹתְנִין לָהּ¹⁵ גִּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד
14 נּוֹתֵן גִּט וְאֶחָד כּוֹנֵס¹⁶.

(12) בכת"י התימנים: "לקדשה". (13) כי אסור לו לקחת קרובות גרושתו. (14) שאם קידושה קדמו, הרי ביטלה את מעשה שלוחה, והיתה מקודשת לאחר. (15) אם רוצה להנשא לאחר. (16) כי אינה עוד אשת איש מהאחר, וממילא מותרת לו (קידושין עט.).

15 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁷? בְּרוֹחוֹקִין; אֲבָל אִם
16 קָדַשָׁה הַשְּׁלִיחַ לְאֵב, וְקָדַשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְבֵן אוֹ
17 לְאִחַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - שְׁנֵיחֶם נּוֹתְנִין גִּט, וְהִיא אִסּוּרָה
18 לְשְׁנֵיהֶם¹⁸.

(17) שמותרת להנשא לשני, לאחר הגט. (18) שהרי גרושת האב אסורה על הבן, וגרושת הבן אסורה על האב, וגרושת האב - על אחיו (להלן פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"א).

19 ו. הָאוֹמֵר לְשְׁלֹחֹהּ: צֵא וְקַדַּשׁ לִי אִשָּׁה, וּמִת
20 הַשְּׁלִיחַ, וְאֵינוּ יָדוּעַ אִם קָדַשׁ אִם לֹא קָדַשׁ לוֹ אִשָּׁה
21 - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁקָדַשׁ, שְׁחֻזְקַת שְׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת
22 שְׁלִיחוֹתוֹ¹⁹. וְהוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה אִשָּׁה קָדַשׁ לוֹ²⁰
23 - הֲרִי זֶה אִסּוּר בְּכָל אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ קְרוֹבוֹת שֶׁהֵן

23 וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׁקֵדְשִׁיתָהּ - נֶאֱמַן⁴⁴ אָף לְכַנֵּס⁴⁵,
24 וְאֵינוֹ צָרִיף קִדּוּשִׁין אַחֲרֵים.

(44) שאינו חצוף לומר לפני האב שקידשה, כי מתיירא הוא שמא יכחישנו האב ויאמר: "לא ממך קבלתי כסף הקידושין". (45) ואין אומרים שמא יצרו תקפו (קידושין ג:).

25 יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדְשִׁיתָהּ, וְזֶה אוֹמֵר:
26 אֲנִי קִדְשִׁיתָהּ - שְׁגִיחָן נִוְתָּנִין גֵּט⁴⁶. וְאִם רָצוּ, אֶחָד
27 נִוְתָּן גֵּט וְאֶחָד פּוֹנֵס⁴⁷. כִּנְסָה, וְאַחֵר כֶּף בָּא אַחֵר
28 וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׁקֵדְשִׁיתָהּ - אֵינוֹ נֶאֱמַן, וְאֵינוֹ
29 אוֹסְרָה עַל בַּעֲלָהּ⁴⁸.

(46) להתירה להנשא לאחרים. (47) ואפשר שיצטרך לקדשה קידושין אחרים כשיכנסנה, שהרי הראשון טען שהיא מקודשת לו, ושמא באמת לא נתקדשה לשני העומד לכנסה עכשיו (רשב"א). (48) כי מאחר שכנסה בהיתר ובהסכמת החכמים, אין השני הבא יחידי נאמן לאסרה עליו. ולדעת הרשב"א אפילו עדיין לא כנסה, אלא כיון שהתירוה לכנסה - אין השני נאמן להוציאה מהיתרה הראשון, והשווה כתובות כג, א.

30 יד. הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה: נִתְקַדְשִׁיתִי וְאֵינוֹ יוֹדֵעַת לָמִי
31 נִתְקַדְשִׁיתִי, וְכֵאֲחָד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׁקֵדְשִׁיתִי -
32 נֶאֱמַן לָתֵן גֵּט, וְתִהְיֶה מְתֵרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ⁴⁹;
33 אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמַן לְכַנֵּס, שְׁמָא יִצְרוּ תִּקְפוֹ וְהִיא
34 תִּרְגִּיל⁵⁰ לֹא כְדִי לְהִתִּירָהּ⁵¹.

(49) אפילו אחר שיגרשנה, כי אם תתירנה לו לאחר הגירושין, יש לחוש לקנוניא והערמה מצד שניהם. (50) תחפה עליו ותשלגנו אחריה. (51) ואינו מתיירא ממנה שתכחישנו, ואפילו אם יבוא עוד אחר לומר אני קדשתה, היא תכחישנו (קידושין ג: וברש"י).

35 טו. הָאוֹמֵר לָאִשָּׁה: קִדְשִׁיתִי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא
36 קִדְשִׁיתִי - הוּא אֶסּוּר בְּקִרְבּוּתֶיהָ⁵², וְהִיא מְתֵרֶת
37 בְּקִרְבּוּי⁵³. קִדְשִׁיתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדְשִׁיתִי -
38 הוּא מְתֵר בְּקִרְבּוּתֶיהָ, וְהִיא אֶסּוּרָה בְּקִרְבּוּי⁵⁴.
39 קִדְשִׁיתִי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדְשִׁיתִי אֶלָּא בְּתִי - הוּא
40 אֶסּוּר בְּקִרְבּוּת גְּדוּלָּה⁵⁵, וּגְדוּלָּה מְתֵרֶת בְּקִרְבּוּי;
41 וּמְתֵר בְּקִרְבּוּת הַבֵּת, וְהַבֵּת מְתֵרֶת בְּקִרְבּוּי⁵⁶. קִדְשִׁיתִי
42 אֶת בֵּתִי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדְשִׁיתִי אֶלָּא אוֹתִי - הוּא
43 אֶסּוּר בְּקִרְבּוּת הַבֵּת, וְהַבֵּת מְתֵרֶת בְּקִרְבּוּי; וּמְתֵר
44 בְּקִרְבּוּת הָאֵם, וְהָאֵם אֶסּוּרָה עַל קִרְבּוּי⁵⁷.

(52) שבהודאתו עשה אותן עליו כחתוכת איסור, ש"כיון שקידש אדם אשה, נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים . . . בין בחיי אשתו בין לאחר מותה, ואלו הן: אמה ואם אמה ואם אביה, ובתה ובת בתה ובת בנה . . . וכן אחות אשתו ערוה עליו עד שתמות אשתו" (הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ד-ט). (53) שהיא מכחישתו. (54) אביו, אביו אביו, בנו, בנו ובן בנו, אחיו ובן אחיו (יבמות מ:), שעשאתם עליה

כמפורש לעיל פ"ב ה"ב. (33) קידושין נא, ב: "אין אדם עוזב מצוה המוטלת עליו (קידושי בתו הנערה) ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו", וראה שם סד, ב וברש"י.

1 ט. מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים³⁴ בְּנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְכָלֵן
2 בְּרִשְׁוֹתֶיהָ³⁵, וְקִדַּשׁ אֶחָת מֵהֶן, וּבִשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין אָמַר
3 לְבַעַל: קִדְשִׁיתִי לָךְ אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָּה, אָף-עַל-פִּי שֵׁשׁ
4 לֹמֶר: שְׁמָא גְּדוּלָּה שְׁבַגְדוּלוֹת³⁶ קִדַּשׁ לוֹ אוֹ גְּדוּלָּה
5 שְׁבַקְטָנוֹת³⁷, אוֹ קִטְנָה שְׁבַגְדוּלוֹת שֶׁהִיא גְּדוּלָּה מִן
6 הַגְּדוּלָּה שְׁבַקְטָנוֹת³⁸ - הֲרִי כָּלֵן מִתְּרוֹת³⁹ חוּץ מִן
7 הַגְּדוּלָּה שְׁבַגְדוּלוֹת, שֶׁהִיא לְבַדָּה הַמְקַדְּשֶׁת. וְכֵן אִם
8 קִדַּשׁ בֵּתוֹ הַקִּטְנָה, אָף-עַל-פִּי שֵׁשׁ לֹמֶר: שְׁמָא
9 קִטְנָה שְׁבַקְטָנוֹת אוֹ קִטְנָה שְׁבַגְדוּלוֹת, אוֹ גְּדוּלָּה
10 שְׁבַקְטָנוֹת שֶׁהִיא קִטְנָה מִן הַקִּטְנָה שְׁבַגְדוּלוֹת - הֲרִי
11 כָּלֵן מִתְּרוֹת חוּץ מִן הַקִּטְנָה שְׁבַקְטָנוֹת, וְהִיא לְבַדָּה
12 הַמְקַדְּשֶׁת. שְׁמִשְׁמַע בֵּתוֹ הַגְּדוּלָּה - שְׁאִין בְּבִנּוּתִי
13 גְּדוּלָּה מִמֶּנָּה, וּמִשְׁמַע בֵּתוֹ הַקִּטְנָה - שְׁאִין בִּנְיָן
14 קִטְנָה מִמֶּנָּה⁴⁰.

(34) קבוצות. (35) שעדיין לא בגרו ויכול לקדשן שלא מדעתן. (36) מהאשה הראשונה שילדה לו תחילה. (37) מאשתו השניה שילדה לו אח"כ. (38) שהיא נולדה לו טרם שילדה אשתו השניה את בתה הראשונה. (39) להנשא לאחרים. (40) שם. אין אדם עשוי לדבר בלשון המביאה לידי ספק (קידושין סד: כרבי יוסי).

15 י. נֶאֱמַן הָאֵב לֹמֶר עַל בֵּתוֹ קִדָּם שֶׁתִּבְגֹּר שֶׁהִיא
16 מְקַדְּשֶׁת, וְאוֹסְרָה עַל הַכָּל⁴¹.

(41) ואע"פ שאינה כל-כך בידו לקדשה, כי שמא לא ימצא אדם שיסכים לקדשה - בכל זאת נאמן מחמת הכתוב (דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה". באמרו "לאיש" - אסרה לכל העולם, שאין אנו יודעים למי קדשה, ובאמרו "הזה" - התירה לזה (קידושין סד). ובנערה הכתוב מדבר.

17 יא. הָאֵב שְׁאָמַר: קִדְשִׁיתִי אֶת בְּתִי וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָמִי
18 קִדְשִׁיתִי - הֲרִי זוֹ אֶסּוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד
19 שְׁיֵאמַר הָאֵב: נִוְדַע לִי שֶׁלְּפָנַי קִדְשִׁיתִי, וְתִהְיֶה
20 צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵט בְּלִבְדָּה⁴². וְאָף-עַל-פִּי שְׁנִוְדַע לוֹ אַחֵר
21 שְׁבַגְרָה⁴³.

(42) כלומר, רק ממנו תתגרש ואז תהיה מותרת לכל אדם. (43) ואז כבר אינה ברשותו. בכל זאת נאמן משום "שהפה שאסר הוא הפה שבהתיר", ונימוק זה מועיל אפילו כשהדיבור השני בא לאחר כדי דיבור של האמירה הראשונה, כיון שהאיסור אינו אלא מפי האב, הוא נאמן להתירה אפילו לאחר מכאן. כי אין הדיבור האחרון סותר כלום את הדיבור הראשון, כי יתכן שמתחילה לא ידע מי קידשה, ועכשיו נודע לו (מגיד-משנה, הל' גירושין פ"ב ה"א) והרי אפילו אדם אחר נאמן להתירה, כמבואר בסמוך - כל-שכן שהאב בעצמו נאמן לכך (מגיד-משנה).

22 יב. אָמַר הָאֵב: אֲנִי יוֹדֵעַ לָמִי קִדְשִׁיתִי, וְכֵאֲחָד

בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר". (69) כי לדבריו הרי היא מקודשת לו, ועשאו עליו חתיכת איסור בהודאתו, כמבואר לעיל הט"ו. (70) שלדבריה נתקדשה לו. (71) שהרי שלוחו צוות שלא קידשה למשלח. (72) שעשאו המשלח שליח במעמד שני עדים. (73) והוא אסור בקרובותיה ("ירושלמי" קידושין פ"ג, ה"א) ובכל זאת גם השליח אסור בקרובותיה (מגיד-משנה).

יט. אָמְרָה: אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדְשָׁתִי, אִם לְשׁוֹלֵחַ אוּ לְשׁוֹחוֹ: אִם לֹא הֶחֱזַק הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים - הֲרִי זֹה מְקַדֶּשֶׁת לְשָׁנִי⁷⁴, וְאִם הֶחֱזַק שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ - שְׁנִיָּהּ נִתְנִין גִּט⁷⁵; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נֹתֵן גִּט וְאֶחָד פּוֹנֵס⁷⁶.

(74) הואיל ואין כאן עדות, וגם המשלח אינו כאן בשעת קידושין, אין האשה סומכת כל-כך על שליחות זו, שהרי המשלח יכול לכפור בכל, ואין עדים לדבר. (75) כאן סמכה דעתה על שליחותו, שהרי המשלח לא יכול לכפור במקום עדים אלא מכיון שאומרת "איני יודעת" הרי היא בספק קידושין לשניהם. (76) "ירושלמי" שם. ולדעת הראב"ד אי אפשר לעשות שליח לקדש אשה - בלי עדים, כמפורש לעיל פ"ג, הט"ו. והוא מפרש: הוחזק השליח בעדים - שהיתה השליחות מפורסמת במקום האשה - ולפיכך אף הראשון אסור בקרובותיה, שאין מחאת השליח מועילה לבטל שליחות מפורסמת. לא הוחזק השליח - שלא היתה השליחות מפורסמת - כאן אם השליח מוחה וצווח שלעצמו קידשה מועלת מחאתו והראשון מותר בקרובותיה.

כ. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שְׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ, וּבָעֵת הַלֵּיכָתָהּ בְּטָלָה הַשְּׁלִיחוֹת וְחִזְרָה בָּהּ⁷⁷, וְאִין יָדוּעַ אִם קִדֵּם שֶׁקָּבַל לָהּ הַקְּדוּשִׁין חִזְרָה אוּ אִתָּר הַקְּדוּשִׁין - הֲרִי זֹה מְקַדֶּשֶׁת מִסְפָּק⁷⁸. וְכֵן הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחַ וְחִזְרָה בּוֹ⁷⁹.

(77) וחזרתה מועילה, כי בא הדיבור השני ומבטל הדיבור הראשון (קידושין נט:). ואפילו שלא בפני השליח, כמפורש ברש"י שם. (78) וצריכה גט (שם עט.). (79) שם עח, ב.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אֶחָת מִחֻמֵּשׁ נָשִׁים וְאִינוּ יוֹדְעַי זֹה מִהֵן קָדַשׁ, וְכָל אֶחָת וְאֶחָת אוֹמֶרֶת: אוֹתִי קָדַשׁ - אִסּוּר בְּקִרְבּוֹת כָּלָן⁸⁰, וְנוֹתֵן גִּט לְכָל אֶחָת וְאֶחָת⁸¹, וּמִנִּיחַ כְּתֻבָּה⁸² אֶחָת בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק⁸³. וְאִם קָדַשׁ בְּבִיאָהּ⁸⁴ - קָנָסוּ אוֹתוֹ חֻמֵּימִים⁸⁵, שִׁיתָן כְּתֻבָּה לְכָל אֶחָת וְאֶחָת⁸⁶. וְהִדְבֵּר יָדוּעַ שֶׁכְּתֻבָּה שֶׁכָּתַב לְאֶחָת מִהֵן אֶבְדָּה, וְכָל אֶחָת וְאֶחָת אוֹמֶרֶת: אֲנִי הִיא שֶׁקְדַשְׁתָּנִי וְכְתַבְתָּ לִּי כְתֻבָּה וְאֶבְדָּה כְּתַבְתָּי⁸⁷.

(80) שלכן אסורות עליו מספק. (81) אם אינו רוצה לישא את כולן. (82) סכום כתובה. (83) ואינו חייב לשלם לכל אחת ואחת מספק. (84) עשה בה מעשה וגיינה אותה (רש"י ליבמות קיח:). (85) על שעבר על דבריהם שלא לקדש בבִּיאָה כמבואר לעיל פ"ג הכ"א. (86) יבמות קיח, ב: "רבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת". השווה הל' גילה פ"ד, ה"ט.

כחתיכת איסור בהודאתה (כנ"ל הערה נא). (55) האם. (56) ואין האם נאמנת על בתה. (57) קידושין סה, א.

טז. וְכָל אֱלוֹ שְׁטוּעֲנִין הַקְּדוּשִׁין⁵⁸, בְּשִׁטְעֵן הַטּוּעֵן שֶׁהִיוּ שָׁם קְדוּשִׁין בְּפָנֵי עֲדִים וְהָלְכוּ לְמִדִּינָה אַחֶרֶת אוּ מִתּוֹ; אֲבָל אִם הוֹדוּ שֶׁהִיוּ הַקְּדוּשִׁין בְּלֹא עֲדִים - אֵין פָּאן קְדוּשִׁין, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁹. וְכָל מְקוֹם שֶׁתֵּאֱמַר אִשָּׁה לְאִישׁ: קְדַשְׁתָּנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קְדַשְׁתִּיךְ - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ גִּט לְהַתִּירָהּ לְשֶׁאֵר הָעָם⁶⁰, שֶׁאֵין לוֹ פְּזָה הַפְּסִיד⁶¹. וְאִם נָתַן לָהּ גִּט מְעַצְמוֹ - פּוֹסִין אוֹתוֹ לְתֵן כְּתֻבָּה⁶².

(58) בין הוא בין היא. (59) לעיל פ"ד, ה"ו. (60) כי אם לא תקבל גט, הרי נאסרה להנשא לכל העולם - ע"פ דבריה. (61) הפסד ממון, כי לא יצטרך לתת לה כתובה, ואע"פ שאם יגרשנה יאסר בקרובותיה - אין בזה הפסד גדול, כי הרבה נשים יוכל לישא חוץ מקרובותיה (מגיד-משנה) אבל לכופו אי אפשר, שיוכל לטעון כי אינו רוצה להאסר בקרובותיה. (62) קידושין סה, א. כי גילה דעתו שקידשה, ואע"פ שרבינו סובר אין לארוסה כתובה אלא-אם-כן כתב לה (ראה לקמן פ"י ה"א) ואם כן היאך יכול לטעון שמעולם לא קידשה - הרי כתובתה בידה?! אולם כאן ידובר במקום שכותבים כתובה קודם שמקדשים (ראה לקמן הכ"ט), ואם כן אין כל הוכחה מכתובתה שאולי לא נתקיימו הקידושין אח"כ (מגיד-משנה).

יז. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ לְעַצְמוֹ - הֲרִי זֹה מְקַדֶּשֶׁת לְשִׁלְחָהּ⁶³. וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ⁶⁴. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר - נִקְרָא רָשָׁע⁶⁵.

(63) ודוקא אם קידשה בכוונה, אבל אם רצה לקדשה למשלחו וטעה ואמר: "הרי את מקודשת לי" אינה צריכה גט מהשליח, כי קידושין בטעות אינם קידושין ('הגהות מיימוניות' ושו"ע אה"ע סי' לה, ס"ט). (64) קידושין נח, ב: "מה שעשה עשוי - אלא שנהג בו מנהג רמאות". (65) שם נט, א: "עני המהפך בחררה (עוגה דקה), ובא אחר ונטלה הימנו - נקרא רשע" שיוור לחיי חבירו. השווה הל' מכירה פ"ז, ה"י.

יח. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ, הַשְּׁלִיחַ אוֹמֵר: לְעַצְמִי קְדַשְׁתִּיהָ⁶⁶, וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: לְרֹאשׁוֹן שֶׁשְּׁלַחוֹ נִתְקַדַּשְׁתִּי⁶⁷ - אִם לֹא עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים⁶⁸ - הֲרִי הַשְּׁלִיחַ אִסּוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁶⁹, וְהִיא מִתֵּרֶת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ; וְהָאִשָּׁה אִסּוּרָה בְּקִרְבּוֹתֵי הַמְּשַׁלֵּחַ⁷⁰, וְהַמְּשַׁלֵּחַ מִתֵּרֶת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁷¹; וְאִם הֶחֱזַק הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים⁷² - הֲרִי זֹה מְקַדֶּשֶׁת לְרֹאשׁוֹן⁷³.

(66) כגון שאמר לה השליח מתחילה: "פלוגי שלחני לקדשך בשבילי", ולאחר שעה קידשה סתם. (67) הוא אומר: לעצמי נתכוונתי. והיא אומרת: למשלח נתכוונתי. (68) רבינו לשיטתו לעיל פ"ג, הט"ו: "האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים

אם היו בקידושין שוה פרוטה או לא. או שמא קטן היה בעת שקידש. או זרק לה קידושה ברשות הרבים, ספק קרובים לו, ספק קרובים לה (לעיל פ"ד, הכ"ב). (97) גיטין פת, ב.

כד. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים
אמרו אמתלא⁹⁸, אם נראין הדברים לבית דין שהוא
בין⁹⁹ - סומכין על האמתלא, ולא תחזק מקדשת;
ואם לאו - הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת
שנשמעו הקדושין, אין חוששין לאמתלא.

(98) שמתחילה יצא הקול: "פלוני זרק קידושין לפלונית",
ולאחר ימים אמרו: "שהקידושין היו קרובים לו".
(99) שרגלים לדבר שהאמתלא אמת היא, שהרי מתחילה
אמרו שזרק לה הקידושין, ואחר כך אמרו שנפלו קרובים
לו, והרי כמה פעמים קורה דבר כזה (שם פט: וכדעת רב
זב"ד).

כה. מעשה באחת, שיצא עליה קול שנתקדשה
לבנו של פלוני, ולאחר זמן שאלו לאביו ואמר: על
תנאי כך נתקדשה לו ולא נתקיים התנאי. ולא סמכו
חקמים על דבריו, אלא אמרו: הרי זו ספק מקדשת,
וכאלו אין שם אמתלא¹⁰⁰.

(100) כיון שמתחלה יצא הקול בלי אמתלא בצדו, ורק
אחר כך נשמעה האמתלא (שם פט:). ואין אמתלא זו דומה
לזו שלמעלה בהלכה כד (ראה הערה הקודמת).

כו. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ובא שני
וקדשה בפנינו¹⁰¹ - בודקין על קדושי ראשון שהן
בקול: אם באו עדים בראיה ברוכה שהיא מקדשת
לראשון - אין קדושי שני כלום¹⁰²; ואם לאו -
מגרש ראשון שקדושו בקול, ונושא השני
שקדושו ודאי ואם גרש השני - לא יכנס הראשון,
שקמא יאמרו: החזיר גרושתו מן הארוסין¹⁰³ אחר
שנתארסה לאחר¹⁰⁴.

(101) קידושי ודאי. (102) ואינה צריכה ממנו גט.
(103) שם פט, ב וכתב הונא. שאנו חששים שיטעו לומר:
"על ידי שגירשה ראשון תחילה, קידשה שני, ועכשיו הוא
מחזירה" (רש"י שם). (104) ואסורה עליו, כמבואר לקמן
הל' גירושין פ"א, ה"ב.

כז. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ויצא קול
אחר כמותו שהיא מקדשת לאחר - אחד פותב גט
ואחד פוגם, בין ראשון בין אחרון¹⁰⁵.

(105) גיטין, שם. כיון שגם קידושי שני אינם ברורים, לא
חששו שמא יאמרו: "החזיר גרושתו מן האירוסין" וכו', כי
לא יגיעו לטעות זו אלא-אם-כן יאמרו ששני הקולות אמת
הם, וכל-כך לא החמירו ('תוספות' שם צ.).

כח. מקום שנהגו¹⁰⁶ לשלח סבלונות¹⁰⁷ לארוסה
אחר שתתארס, ובאו עדים שראו סבלונות שהובלו

(87) כלומר, דין זה לא יתואר אלא כשכתב לאחת מהן
כתובה, כי אם לא כתב כלל, הלכה היא: "אין לארוסה
כתובה כלל" כמבואר לקמן פ"י, ה"א. אבל באשה נשואה,
אפילו לא כתב לה כתובה אלא נשאה סתם, חייב לתת לה
כתובתה מתנאי בית-דין כמפורש לקמן פ"ב, ה"ה.

כב. האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני
- הרי זו בחזקת מקדשת, אף-על-פי שאין שם ראיה
ברורה. וכל קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין
לו⁸⁸. וכיצד הוא הקול שתחזק זו בו שהיא
מקדשת? כגון שבאו שנים והעידו, שראו הנרות
דולקות⁸⁹, ומטות מצעות, ובגו אדם נכנסין ויוצאין,
ונשים שמחות לה ואומרות: נתקדשה פלונית היום.
שמעו אותן אומרות: פלונית נתקדשה היום - אין
חוששין לה, שקמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה, עד
ששמעו שנתקדשה⁹⁰. וכן אם באו שנים ואמרו:
ראינו כמו שמחת ארוסין, ושמענו קול הברה⁹¹,
ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית
בפני פלוני ופלוני, והלכו להם העדים למדינה
אחרת או מתו - הרי זה קול שמחזיק אותה
מקדשת⁹².

(88) גיטין פט, ב: "שהרבה אומרים: פלוני שמע מפלוני,
והם אומרים: שמענו מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים,
ואילו יבואו לבית-דין ויחקרו, יאמרו: לא שמענו ולא
ראינו" (ר"ן שם). (89) נוהגים היו להדליק נר בשעת
שמחה, כמו שמצינו (סנהדרין לב:): "אור הנר ב"ברור-
חיל" משתה שם". (90) גיטין פט, א. (91) המולה ושאון.
(92) אע"פ שאלו השנים לא שמעו אלא מפי עד אחד -
הואיל והקול מוליך וגומר בשנים שהלכו, הרי זה קול
(גיטין פט:). אבל לפנינו בגמרא: "פלוני מהיכן שמע -
מפלוני, ופלוני מפלוני, והלכו להם למדינת הים", היינו
שראובן שמע מלוי, ושמעון שמע מיהודה, ולוי ויהודה
הלכו להם, ולפנינו באו ראובן ושמעון ואישרו את הקול,
יוצא שגם העדים שלפני האחרונים שנים הם, וכל אחד
מהם מעיד בשם אחד, ולא מפי שנים, וביחד הם מצטרפין
לשנים. ורבינו היתה לו גירסא אחרת בגמרא: "פלוני מהיכן
שמע? מפלוני ופלוני והלכו להם", ולפי זה מעידים שבאו
לפנינו על אחד ששמע מפי אחד ששמע מפי שנים.

כג. במה דברים אמורים? שלא היתה שם
אמתלא⁹⁴; אבל אם היתה שם אמתלא, ושמעו
האמתלא כשמעו שנתקדשה - לא החזקה
מקדשת. כיצד היא האמתלא? פלונית נתקדשה על
תנאי⁹⁵, או קדושי ספק⁹⁶ - לא החזקה, אלא שואלין
אותה, וסומכין על דבריה, הואיל ואין שם ראיה
ברורה ולא קול חזק⁹⁷.

(93) שהחזקה מקודשת. (94) משל וטעם השובר את הקול
(רש"י שם פח:): = תירוץ לשם התנצלות. (95) ושמא לא
נתקיים התנאי, והרי זה קול ושוברו עמו. (96) שלא ידוע

לומר שנתקדשה, במקום שהאשה מכחישה אותו - חזקה היא בדינו שלא תעזי פניה בפני העד להכחישו (מגיד-משנה). (116) אפילו כשאומרת לא נתקדשתי, שמכיון שיש עד המסייע לדבריה, היא מעיזה לכפור להכחיש את העד, ואין כל ערך להכחשתה. (117) טעם למה אמרה תחילה: "מקודשת אני". (118) כתובות כב, א: "מעשה באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי, וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה: מקודשת אני, לימים עמדה וקידשה את עצמה. אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה: בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי: מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים - עמדת וקידשתי את עצמי". (119) הראשון. וגם לו אינה מותרת עד שיגרשנה השני שקידשה קידושי ספק (מגיד-משנה). (120) להתירה לשני, ואף-על-פי שלא נתקדשה עוד - סומכים עליה להתירה להתקדש לו (כתובות, שם).

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) כלל בו רבינו איסור ביאה על ארוסתו, נישואין, ברכת חתנים, כתובה, ימי המשתה ושמחת הנישואין, באיזה יום האשה נשאת ובאיזה ימים אסורה להנשא וקביעת זמן הנישואין.

- א. הארוסה² אסורה לבעלה מדברי סופרים³ כל זמן³¹ שהיא בבית אביה⁴. והבא על ארוסתו בבית חמיו - מפין אותו מכת מרדות⁵. ואפילו אם קדשה בביתו⁶ - אסור לו לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה⁶, עד שיקיאו אותה⁷ לתוך ביתו⁸ ויתנחז עמה ויפרישנה⁹ לו. ויחזיר זה הוא הנקרא פניסה לחפה¹⁰ והוא הנקרא נשואין בכל מקום¹¹. והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקדשה¹² - משיערה בה¹³ קנאה¹⁴, ונעשית נשואה¹⁴, והרי היא אשתו לכל דבר¹⁵.

(2) המקודשת לבעלה באחד משלשה דברים המנויים למעלה (פ"א ה"ב), נקראת מקודשת או מאורסת, כמפורש שם. (3) מדברי חכמים. (4) כתובות ז, ב: "ואסר לנו את הארוסות". ושנינו במסכת כלה בהתחלתה: "כלה בלא ברכה (ברכת חתנים) אסורה לבעלה כנדה". ו"בלא ברכה" פירושו בלי חופה, לפי שהברכות נאמרות בשעת החופה, והברכות אינן מעכבות, ראה להלן הלכה ו. וכבר כתב רבינו בתשובתו (מובאת במוספנו): "וכלה בלא ברכה, אסורה לבעלה מדרבנן, וזה שאמרו "כנדה" לחזק הדבר בלבד". (5) "ירושלמי" פסחים פ"י, ה"א. (6) אם אין כוונתי לשם נישואין. ועלידי ביאה ראשונה אינה אלא מאורסת בלבד, כי ביאה אינה עושה נישואין. וכן דעת אב"י ורבא בקידושין י, א. (7) מבית אביה. (8) לדור עמו בקביעות. (9) להיות עמו בביתו כל הימים, "אבל הביאה לביתו לפי שעה ובא עליה שלא לשם נישואין ואח"כ שלחה לבית אביה - אין אלו נישואין" (חלקת מחוקק' לאהע"ז סי' נה, ס"א). (10) ראה סוכה כה, ב. (11) ובאהע"ז סי' נה, מביא הרמ"א כמה דעות בענין זה, ומסיים: "והמנהג פשוט

1 לה - חוששין לה שמה נתקדשה, וצריכה גט
2 מספק, אף-על-פי שרב אנשי העיר אין משלחין
3 סבלונות אלא קדם הארוסין¹⁰⁸. ומקום שנהגו פלן
4 לשלח סבלונות בתחלה ואחר כך מקדשין, וראו
5 סבלונות - אין חוששין לה¹⁰⁹.

(106) מיעוט אנשי העיר. (107) מתנות. וראה למעלה פ"ד ה"ב. (108) עלינו לחוש למיעוט אנשי העיר המאוסים ואח"כ מסבלים (קידושין ג: וכגירסת רבינו חננאל והרי"ף שם), ושמה גם זה נהג כמזהם. ומכיון ששלח לה סבלונות - כבר קידשה מקודם. ואין הולכים בזה אחר הרוב, כי אין זו רוב קבוע ומחוייב מצד טבע העולם, אלא מצד המנהג, והמנהג עשוי להשתנות (ר"ן שם, וראה 'תוספות' ר"י הזקן לקידושין שם). (109) כי בוודאי עדיין לא הוקדשה.

6 כט. החזק שטר כתבתה¹¹⁰: אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין - חוששין לה¹¹¹; ואף-על-פי שאין שם סופר, אין אומרים: שמה מפני הסופר שמצא הקדים וכתב¹¹²; ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתבה קדם הקדושין - אין חוששין לה¹¹³.

(110) ראו שטר כתובתה אע"פ שלא הגיע לידה. (111) להצריכה גט אם רוצה להנשא לאחרים. מכיון שהמיעוט מקדשים ואחר-כך כותבים הכתובה, שמה גם זה נהג כן, וקידשה לפני כתיבת הכתובה. (112) ועדיין לא קידש. (113) שבוודאי עדיין לא נתקדשה (קידושין נ:).

12 ל. שנים אומרים: ראיונה שנתקדשה ביום פלוני, ושנים אומרים: לא ראיונה - אף-על-פי שכלם שנים בחצר אחת, הרי זו מקדשת; שאין [טענת] 13 'לא ראיונה' ראיה, שדרך העם לקדש בצנעה¹¹⁴.

(114) ואפשר שנתקדשה ולא ראו (כתובות כג.).

16 לא. אמר עד אחד: מקדשת היא זו, והיא אומרת: לא נתקדשתי - הרי זו מתרת¹¹⁵. אחד אומר: מקדשת, ואחד אומר: אינה מקדשת - לא תנשא¹¹⁶; ואם נשאת - לא תצא, שהרי היא אומרת: לא נתקדשתי. אמרה: מקדשת אני, ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה: אם נתנה אמתלא¹¹⁷ לדבריה, ואמרה: מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקדשת, וראינו בדבריה ממש - הרי זו מתרת לשני¹¹⁸; ואם לא נתנה אמתלא, או שנתנה ואין בהן ממש - הרי זו אסורה, וקדושי שני קדושי ספק. לפיכך נותן לה גט, ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה¹¹⁹. וכן האשה שבאת ואמרה: אשת איש אני, וחזרה ואמרה: פנייה אני - אם נתנה אמתלא לדבריה ויש בדבריה ממש, הרי זו נאמנת¹²⁰.

(115) להנשא לאחרים (קידושין סה:), כי עד אחד אינו נאמן

20 רָחֵה דִּיצָה וְחִדְוָה, אֶהְבֶּה אַחֶיהָ שְׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה
21 יִי אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל
22 שְׁשׂוֹן קוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל בָּלָה, קוֹל מַצְהָלוֹת
23 חֲתָנִים מַחְפָּתָם וְנִנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה מִגִּינָתָם. בְּרוּךְ
24 אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ הַחֲתָן עִם הַכֵּלָה.²²

19) נוסף לברכת אירוסין שמברכים קודם הקידושין, כמבואר לעיל פ"ג, ה"כ-ג"כד. (20) ובכת"י התימנים, הנוסח: משמח עמו ובונה ירושלים. (21) בנוסח כת"י התימנים, ובדפוס שונצינו: "ואהובים". (22) ובסוף ברכה חמישית, הוא חותם: "משמח חתן וכלה" לפי שהברכה הקודמת אינה עוסקת בשמחת חתונה אלא תפילה היא שמתפללים ומברכים שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם, לפיכך אין לחתום בה משמח חתן עם הכלה שמשמעה שמחת איש באשה, אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב, ואילו בברכה האחרונה הוא משבח את ה' שברא חתונת דיבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה, לפיכך חותם בה: משמח חתן עם הכלה - לשון שמחת איש באשה (כתובות ח. וברש"י שם). וראה בביאורנו בהל' ברכות פ"ב, ה"א.

25 ד. וְאִם יִהְיֶה שָׁם יֵין - מִבֵּיא פֹסֶל שֶׁל יֵין, וּמִבְּרָךְ
26 עַל הַיֵּין.²³ תְּחִלָּה, וּמִסְדֵּר אֶת כָּלָּל עַל הַפֹּסֶל, וְנִמְצָא
27 מִבְּרָךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת, שֶׁנֶּהְגוּ לְהִבְיֵא
28 הַדָּס²⁴ עִם הַיֵּין, וּמִבְּרָךְ עַל הַדָּס אַחֵר הַיֵּין²⁵, וְאַחֵר
29 כָּף מִבְּרָךְ הַשֵּׁשׁ.²⁶

23) "שהיין גורם ברכה לעצמו" (ברכות מב.). פירש רש"י: "בכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו, ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו", ואם אין לו יין מברך על השכר כמו שמבואר בתשובת רבינו המובאת במוספנו. והשווה לעיל פ"ג, כד. (24) להריח בו. וכן מצינו (שבת קי.): כשנפטר רב, גזרו שלא להביא הדס לחופה, שימעטו בשמחה כל אותה שנה, הרי שהיו רגילים להביא הדס לחופה. (25) שהיין תדיר יותר, והוא קודם [וכן כתב רבינו למעלה פ"ז מהל' ברכות ה"ד]. (26) אבל אין היין וההדס מעכבים ברכת חתנים, ואפילו אין לו יין והדס מברכים אותה. וראה 'טור' אהע"ז ס"ב.

30 ה. וְאִין מִבְּרָכִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה גְדוּלִים²⁷
31 וּבְגֵי חוּרִין²⁸, וְחֲתָן מִן הַמִּנְיָן.²⁹

27) כתובות ז, ב: שנאמר (רות ד, ב): "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר". אנשים ולא קטנים. (28) פרט לעבדים כנענים (כמבואר בברכות מז:). (29) מגילה כג, ב. כתובות ח, ב.

32 ו. הַמֵּאָרֶס אֶת הָאִשָּׁה וּבִרְךָ בְּרֶפֶת חֲתָנִים וְלֹא נִתְיַחַד
33 עִמָּה בְּבִיתָו - עֲדִין אֲרוּסָה הִיא; שְׁאִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים
34 עוֹשֶׂה הַנְּשׂוּאִין, אֶלָּא כְּנִיסָה לְחִפָּה.³⁰ אָרֶס וְכִנְסָה
35 לְחִפָּה וְלֹא בִרְךָ בְּרֶפֶת חֲתָנִים - הָרִי זֹ נִשְׁוֹאָה
36 גְּמוּרָה³¹, וְחוּרֵי וּמִבְּרָךְ אֶפְלוּ אַחֵר כְּמָה יָמִים³². וְלֹא
37 תִּנְשָׂא נָדָה עַד שֶׁתִּטָּהֵר, וְאִין מִבְּרָכִין לָהּ בְּרֶפֶת

עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים . . . ואח"כ מוליכין אותם לביתם ואוכלים ביחד במקום צנוע". ובסוטה מט, ב - אמרו: "מאי חופת חתנים - זהורית המוזהבת", ומפרש רש"י: "טלית צבועה שני, ובה קבועים טסי זהב עד שמעמידים אותה כמין כיפה". (12) נוסף על קידושה מכבר, יבוא עליה כעת לשם נישואין. (13) "המכניס ראש העטרה בלבד, הוא הנקרא מערה, מלשון את מקורה הערה" (לשון רבינו הל' איסורי ביאה פ"א, ה"י). (14) אפילו בלא כניסה לחופה. שאם חופה שאינה אלא מפני צורך ביאה - קונה, ביאה עצמה לא כל-שכן (ר"ן לקידושין פ"א). ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג, ה"ה): "וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת" - שם מדובר בביאה של קידושין, שלא היו שם קידושין אחרים אלא ביאה, וכאן מדובר בביאה של נישואין שאחר הקידושין. וכך אמרו ביבמות נה, ב: "אשה לבעלה, מניין שנקנית בהערא? אתיא קיחה-קיחה". ופירש ה'אלפסי' שם, שהכוונה לביאה שאחר הקידושין. הואיל ויש לו בה קנין מכבר, ביאה כל שהיא גומרת בה. וראה לעיל פ"ג ה"ה בביאורנו. (15) לירושא (אם מתה), ולהטמא לה אם כהן הוא, וכן להפטר נדריה. שאשתו ארוסה אינו יורשה ואינו מיטמא לה וכו' כמבואר ביבמות כט, ב וקידושין י, א.

1 ב. פִּינֹן שְׁנִכְנִסָה הָאֲרוּסָה לְחִפָּה - הָרִי זֹ מִתְּרַת
2 לְבֹא עָלֶיהָ כָּלָּל עַת שִׁירָצָה, וְהָרִי הִיא אִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה
3 לְכָל דְּבָר¹⁶. וּמִשְׁתַּכְּנֵס לְחִפָּה נִקְרָאת נִשְׁוֹאָה, אֶף-
4 עַל-פִּי שְׁלֹא נִבְעָלָה¹⁷. וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה
5 לְבַעֲלָהּ; אֲבָל אִם הִיתָה נָדָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁנִכְנִסָה
6 לְחִפָּה וְנִתְיַחַד עִמָּה - לֹא גְּמָרֵי הַנְּשׂוּאִין, וְהָרִי הִיא
7 כְּאֲרוּסָה עֲדִין¹⁸.

16) כתובות מח, ב. וכן בקידושין ה, ב. אלא שצריך לכתוב לה כתובה קודם כניסה לחופה, כמבואר בסמוך ה"ז. (17) כתובות נו, א. (18) שם, כדעת הר"ף המסיים: "הלכך אינה קונה". ויש חולקים על זה. ראה בשו"ע אהע"ז סי' סא ס"א. ובסעיף ב שם, מסיים הרמ"א: "ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתינים, ומ"מ טוב להודיע לחתן תחילה שהיא נדה".

8 ג. וְצִירָהּ לְכָרֵךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים¹⁹ בְּבֵית הַחֲתָן קֹדֶם
9 הַנְּשׂוּאִין. וְהֵן יֵשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלֵּי הֵן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
10 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִפֵּל בְּרָא לְכָבוֹדוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
11 יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
12 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יוֹצֵר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ,
13 בְּצֵלֶם דְּמוּת תְּכֵנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּגְדֵי עֲדִי עַד.
14 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם. שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגֵּל עֲקָרָה
15 בְּקִבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ
16 צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ²⁰. שְׂמֵחַ תִּשְׂמַח רַעִים הָאֶהוּבִים²¹,
17 בְּשִׂמְחָה יוֹצֵרָהּ בְּגֵן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
18 מְשַׂמֵּחַ חֲתָן וְכֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
19 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שְׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֵלָה, גִּילָה

קבעה מוהר לבתולה. ובהתאם לזה אנו קוראים בנוסח הכתובה שכותבים לבתולה: "ויהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא" (ואתן לך כסף מאתים זוזי הראויים לך מן התורה). ראה ב'תוספות' לכתובות י, א. וכדאי להעיר שגם בנוסח הכתובה לרבינו בפ"ד מהל' יבום וחליצה, כתוב: "דחזי ליכי מדאורייתא". אלא שבכמה מקורות חסרה שם המילה "מדאורייתא". ובכתי" אחד כתוב: "מדרבנן". וזהו כשיטתו כאן שכתובה מדרבנן.

ח. דינרים אלו לא תקנו אותם מן הכסף הטהור, אלא ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבעה חלקים נחשת ואחד כסף, עד שהיה בסלע⁴³ חצי זוז כסף⁴⁴. ונמצא מאתים דינרים של בתולה - חמשה ועשרים זוזין של כסף טהור, ומאה דינרים של בעולה - שנים עשר זוזים ומחצה⁴⁵. ומשקל כל זוז - שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו בתחלת ערובין⁴⁶. והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום, בין שהיה מן הכסף הטהור בין שהיה ממטבע אותן הימים.

(43) שהוא ארבעים דינרים. (44) טהור. (45) מקור דברים אלו הוא מה שאמרו (בקיודשין יא.): "כל כסף האמור בתורה כסף צורי, ושל דבריהם כסף מדינה". וכסף מדינה הוא שמינית שבכסף צורי, והרי חיוב כתובה אינו אלא מדבריהם כמו שכתב רבינו למעלה ה"ז. (46) פ"א הי"ב, "מנה האמור בכל מקום - מאה דינר, והדינר שש מעות, והמעה משקל ט"ז שעורות".

ט. אין פוחתין לבתולה ממאתים ולבעולה ממאה, וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות⁴⁷. אחד הפוחת את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים⁴⁸ וקנו מידו⁴⁹ שהוא חייב לה מאה או מאתים - הרי זה מתר⁵⁰. וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתבתה - הרי זה מתר⁵¹ לבעול עד שהיה לו פנאי לכתוב⁵².

(47) כי כל מה שהיא קלה בעיניו להוציאה, אין דעתה סומכת על קשר נישואיה, וחוששת שמחר יכעס עליה ויוציאה, ומתוך שאין בטחון באישותה - בעילתה כבעילת זנות (כתובות נו:). (48) שהתחייב בפניהם לתת לה כתובה. (49) בקנין חליפין "ועיקר הדרך הזו, שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר לו קנה כל זה חלף החצר או היין . . . שמכרת לי בכך וכך, כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח אותה הקרקע או אותן המטלטלין אע"פ שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים . . . וזהו הנקרא קנין" (מדברי רבינו הל' מכירה פ"ה, ה"ה). (50) כתובות נה, א. סתם קנין לכתובה עומד, ועל סמך הקנין יכולים העדים לכתוב כתובה ואינם צריכים להמלך בו שנית. (51) כתובות ז, א. אבל כשיהיה לו פנאי חייב לכתוב, כי חכמים תיקנו שיהא כותב לה: "כל נכסי אחראין לכתובתך" - ולא ייחד לה מטלטלין לכתובתה, כדי שלא יאמר לה (לכשיכעס) טלי כתובתך וצאי (כתובות פב:).

י. הפונס את האשה ולא כתב לה כתובה, או שכתב

חתנים עד שתטהר³³. ואם עבר ונשא וברך - אינו חוזר ומברך³⁴.

(30) כתובות ז, ב: "אמר אביי, וביהודה שנו (שמברכים ברכת חתנים בבית האירוסין) מפני שמתייחד עמה". אבל בלי יחוד, דהיינו חופה, אין לברך ברכת חתנים, הרי שהיחוד עושה הנישואין, ואין הברכות עושות את הנישואין. (31) כי אין הברכה מעכבת את הנישואין. ומה שאמרו (מסכת כלה): "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה" הכוונה בלא חופה, כי עיקר הברכה היא בשעת חופה. (32) כי "כל מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייתה" (הל' ברכות פ"א, ה"ה) ועדיין זה נקרא "עובר לעשייתו" כי מצות נישואין היא כל הימים אשר הוא דבוק באשתו (ב"ח לאהע"ז סי' סב). (33) שתטבול במי מקוה, או במעיין או בימים שהם כמעין (הל' איסורי ביאה פ"א, ה"טז) דכיון שאסור לו להתייחד עמה - אין ראוי שתיכנס לחופה, שהיא משום ביאה. (34) אף-על-פי שלא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין (למעלה ה"ב). ועיין בשו"ע אבן-העזר סי' סא ס"א בהגהה, ובביאורי הגר"א שם סק"ז.

ז. וצריך לכתב כתובה קדם קניסה לחפה³⁶, ואחר כך יהיה מתר באשתו³⁷. והחתן נותן שכר הסופר³⁸. וכמה הוא פוחת לה? אם היתה בתולה - אין פוחתין לה פחות ממאתים דינרים; ואם בעולה - אין פוחתין לה פחות ממאה דינרים. וזה הוא הנקרא עקר כתובה. ואם רצה להוסיף לה, אפילו כפר³⁹ זה - מוסיף⁴⁰. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב הדברים. לפיכך, כל מקום שנאמר בו כתובה סתם, הוא העקר והתוספת כאחד⁴¹. וחקמים הם שתקנו כתובה לאשה, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה⁴².

(35) סכום כסף שחייב ליתן לה אם יגרשנה. (36) כדי שתהא חופה הראויה לביאה, כמבואר בסמוך ה"ט. (37) כי בלי כתובה, בעילתו זנות. ונוסח טופס הכתובה, הביאו רבינו בהל' יבום וחליצה פ"ד, הל"ג. וראה במוספנו: נוסח הכתובה שבזמננו. (38) בבא-בבא קטז, ב. שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת הנדוניא ('נמוקי יוסף'). (39) משקל עתיק לזהב, מלשון (שמות כה, לט) "ככר זהב טהור יעשה אותה". (40) כתובות נד, ב: ואין אומרים שאינו רשאי, כדי שלא לבייש את מי שאין לו (שם). ובלשון המשנה שם: "אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה - יוסיף". (41) כתובות, שם. לדוגמה: התובעת כתובתה בבית-דין אין לה מזונות (לקמן פ"ח, ה"א). הוא-הדין אם לא תבעה אלא תוספת - אין לה מזונות. (42) (כתובות יא, א. פב, ב. והעיר הרמ"א (אהע"ז סי' סו, ס"ג): "בזמן הזה במדינות אלה שאין מגרשים בעל-כרחו של אשה משום 'חרם רבינו גרשום', היה אפשר להקל בכתובת הכתובה. אבל אין המנהג כן". אמנם יש פוסקים כרבן שמעון בן גמליאל שכתובה היא מן התורה, והוא מסתמך על הפסוק (שמות כב, טז): "כסף ישקול כמוהר הבתולות", משמע שהתורה

שבעת ימי המשתה". (65) אבל אלמנה מן האירוסין, שאינה בעולה - ישמח עמה שבעה ימים ('בית שמואל' סי' סד סק"ג). (66) כתובות ז, ב: "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים". ויש אומרים שבבחור שנשא אלמנה כיון שמברכים שבע ברכות כל שבעת ימי המשתה (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) - אינו בדין שיברכו לו ברכות חתנים כל שבעה והוא יעסוק במלאכתו (מגיד-משנה).

יג. יש ל"ז ⁶⁷ לאדם לשא נשים רבות פאחת ביום אחד, ומכרד ברכת חתנים לכלן פאחת ⁶⁸. אבל לשמחה - צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה: עם בתולה - שבועה, עם בעולה - שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה ⁶⁹.

(67) רשאי. (68) תוספתא ברכות פ"ט: "היו עושים כולם מצוה אחת, אחד מברך לכולם" (הגר"א לאהע"ז סי' סב ס"ק ו). (69) שמחתה של זו בזו (מועד קטן ח:). והטעם יתבאר להלן הי"ד. ובהגהות מיימוניות' הורו שלא לברך לשני חתנים כאחד משום עין רעה. וראה שו"ע אהע"ז סי' סב ס"א ש"אין לעשות שתי חופות כאחת משום איבה, שמה יכבדו אחת יותר מחברתה, ואין נזהרין מזה. ואדרבה יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות משום מצוה".

יד. מתר לארס בכל יום חול ⁷⁰, אפלו בתשעה באב ⁷¹, בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון הסעודה, שהחתן טרוד בסעודה ⁷². ואין צריך לומר שאסור לשא אשה בשבת ⁷³. ואפלו בחלו של מועד אין נושאין נשים, כמו שבארנו ⁷⁴, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת ⁷⁵. ושאר הימים מתר לשא אשה בכל יום שירצה. והוא, שיטרח בסעדת נשואין שלשה ימים קדם הנשואין ⁷⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר מלא שבעה זאת".

ואף שאין למדין מקודם מתן תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסברא, למדים גם מקודם מתן תורה, ומה שאין למדים היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב. ויש שכתבו שלימודים שהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה. (ועיין עוד תירוצים בעניין זה באנציקלופדיה תלמודית ע' אין למדים מקדם מתן תורה).

(על-פי לקוטי שיחות כ"ה עמוד 124)

(70) ואפילו בחול המועד (למעלה פ"ז מהל' יום-טוב הט"ז). אבל בשבתות וימים טובים אסור לקדש, שמה יבוא לכתוב

ואבד שטר הפתכה ⁵², או שמחלה פתכה לבעלה, או שמכרה לו פתכה - חזר וכתב לה עקר פתכה ⁵³, אם רצה לקומה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא פתכה. אבל המוכרת פתכה לאחרים בטובת הנאה ⁵⁴ - אינו צריך לכתב לה פתכה אחרת; שלא תקנו פתכה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציא זה ⁵⁵ - משלם פתכה ללוקח פדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה ⁵⁶.

(52) כתובות נו, א. (53) ולא התוספת. וזה מוסב על מחלה או מכרה כתובתה. אבל אם אבד שטר הכתובה, צריך לכתוב לה גם התוספת, ככל הכתוב בכתובה הראשונה ('בית שמואל' סי' סו סק"ו). (54) אם ימות הוא או יגרשנה, יגבו הם את הכתובה. ואם תמות היא - בעלה יורשה, וכספם אבוד. ולכן אינה יכולה למכור את הכתובה לפי שוויה אלא בפחות מזה, וזוהי "טובת הנאה" שכתב רבינו. (55) את אשתו. (56) בבא-קמא פט, ב.

יא. המאיר את האשה, וכתב לה פתכה, ולא נכנסה לחפה - עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הפתכה עושה נשואין ⁵⁷. ואם מת או גרשה - גובה עקר פתכה מפני חורין ⁵⁸, ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה ⁵⁹. אבל אם ארס אשה ולא כתב לה פתכה, ומת או גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא תקנו לה עקר פתכה עד שתנשא או עד שיכתב ⁶⁰. והמאיר את בתו, וכתב לה ⁶¹ פתכה, ומת או גרשה כשהיתה נערה - פתכה לאביה ⁶², כמו שבארנו [למעלה בפרק שלישי] ⁶³.

(57) כתובות נד, ב: "שלא כתב לה אלא על-מנת לכנסה". ומפרש רבינו שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה (רא"ש, שם). (58) מנכסים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר, ואפילו אחרי שכתב לה אינם משועבדים לה (שם, מג:). "מאימת גובה - אחד זה ואחד זה (בין עיקר בין תוספת) מן הנישואין". כלומר אינה טורפת משועבדים כלל. וכן דעת רב שרירא גאון. (59) כדעת רבי אלעזר בן עזריה (כתובות נד:). שלא כתב לה ממנו חנם אלא משום חיבת ביאה (רש"י שם נה.). (60) כתובות פט, ב. בבא-מציעא יז, בייח, א. (61) הבעל. (62) כתובות מג, ב. (63) הי"א.

יב. וכן תקנו חכמים, שפל הנשוא בתולה יהיה שמח עמה שבועת ימים ⁶⁴. אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח. בין שהיה בחור, בין שהיה אלמן. ואם הייתה בעולה ⁶⁵ - אין פחות משלשה ימים. שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שהיה שמח עם הבעולה שלשה ימים, בין בחור בין אלמן ⁶⁶.

(64) כתובות ז, ב. ובי"ד שם, פ"א ה"א: "משה תיקן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ז אייר - ספר נשים - הלכות אישות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום הפגור - נותנין לה שנים עשר חדש מיום
הקדושין, שהוא יום הפגור. קדשה אחר שבגרה, אם
עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ולאחר כך
נתקדשה - אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום
התביעה. וכן המאמר את הפעולה⁸⁸ - נותנין לה
שלשים יום מיום התביעה⁸⁹.

(85) כשהיא קטנה. (86) במלוושים ותכשיטים (כתובות
נז:). (87) שמיום שבגרה מתחילה להכין לה תכשיטה.
(88) אלמנה מן הנישואין (שם, וב'ירושלמי' כתובות פ"ה,
ה"ג). (89) שאינה צריכה לטרוח הרבה בתכשיטין שכבר
יש בידה (רש"י שם עמ' א).

יח. בשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הפעל
לפרנס את עצמה ואחר כך הנשא, כך נותנין זמן
לאיש לפרנס את עצמו⁹⁰ משתבעה האשה אותו.
וכמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר
חדש - שנים עשר חדש, ואם שלשים יום - שלשים
יום⁹¹.

(90) בצרכי סעודה וחופה. (91) כתובות נז, א. ואין
משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן - אלא בה, אם היא
בתולה נותנין לה י"ב חודש, ואפילו הוא אלמן. ואם היא
בעולה אין לו אלא ל' יום, ואפילו הוא בחור. וב'ירושלמי'
כתובות פ"ה ה"ג, משמע שנותנים לו זמן לפי מה שהוא:
לבחור - י"ב חודש, לאלמן - ל' יום (מגיד-משנה).

יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב
במזונותיה, אף-על-פי שלא פנס⁹². ואם הגיע הזמן
באחד בשבת או בערב שבת - אינו מעלה לה
מזונות באותו היום, מפני שאינו יכול לכןס⁹³. וכן
אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה פשהגיע הזמן
- אינו מעלה לה מזונות; שהרי אינה ראויה להנשא
עד שתטהר או עד שתקריא, וכן הוא אינו יכול
לשא אשה עד שיבריא⁹⁴.

(92) כתובות נז, א. (93) כמבואר לעיל הי"ד. (94) כתובות
ב, א. שכל זמן שעוכב הנישואין הוא מחמת אונס - אינה
אוכלת משלו.

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ח

פרק אחד עשר

(1) ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה,
בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, אילנית, סומא חרשת ושוטה,
וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגוירת, טענת בתולים
או פתח פתוח.

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או
נחלצה. אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או
נחלצה - כתבתה² מאתם, ואם מן הנשואין -
כתבתה מאה, שמשנשאת הרי היא כבעולה³. וכן

שטר אירוסין (ביצה לו. והשווה דברי רבינו בהל' שבת
פכ"ג, הי"ד). (71) 'ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א: "שלא
יקדמנו אחר בתפילה". (72) כתובות ה, א. ובש"ע אה"ע
ס' סד ס"ג, פוסק: "ויש מתירים. וכן פשט המנהג לישא
נשים בערב שבת והוא שיטרח בסעודת הנישואין שלושה
ימים קודם הנישואין". (73) שבחופתה הוא קונה אותה,
ואין קונים קנין בשבת (ירושלמי כתובות פ"א, ה"א).
(74) פ"ז מהל' יום-טוב שם, מהגמרא במועד קטן ח, ב.
(75) ולא נתן לו שתייה בשבוע אחד, שאין מערבין שמחה
בשמחה (ירושלמי' מועד קטן פ"א, ה"ז). וכתבו ה'תוספות'
במועד קטן ח, ב - שצריך שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא
יפנה עצמו הימנה - ולפיכך אין עושין מצוות חבילות
חבילות - וכך יהא לבו פנוי לשמחה זו. (76) כתובות ג, ב.

1 טו. מקום שאין בתי דינים יושבין בו אלא בשני
2 ויבחמישי בלבד⁷⁷, בתולה נשאת ביום רביעי; שאם
3 היתה לו טענת בתולים⁷⁸, יושבים לבית דין⁷⁹. ומנהג
4 חכמים, שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי
5 שיהיה שמה עמה חמישי וערב שבת ושבת, ויוצא
6 למלאכתו יום ראשון⁸⁰.

(77) כתקנת עזרא שיהא בית-דין יושב בכל עיר ועיר בימים
אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר
לעיר לשמוע קריאת התורה (בבא-קמא פב.). (78) שלא
מצאה בתולה, כמבואר לקמן פ"א ה"ט. (79) בעוד כעסו
עליו, ואם יש שהות בינתיים, יש לחוש שמא יתפייס
ותתקור דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו
(לשון רש"י לכתובות ב). ואינה נשאת ביום ראשון, כי
"שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא (החתן) טורח
בסעודה שלושה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי
בשבת, וברביעי כנסה" (שם). (80) שם, ה. שמכיון
שבאלמן שנשא אלמנה אין מברכים שבע ברכות אלא ביום
ראשון (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) חששו שמא יעזבנה
ויצא למלאכתו למחר (רש"י שם).

7 טז. המאמר את בתו קטנה, ותבעה הפעל לנשואין
8 - בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד
9 שתגדיל⁸¹ ותעשה נערה. ואם רצה לכןסה⁸² -
10 פנס⁸³. ואין ראוי לעשות כן⁸⁴.

(81) כתובות נז, ב: שאף אביה יכול לעכב בטענה שמא
תמרוד בבעלה ותחזור לבית אביה. (82) כלומר אם כנסה,
על אף ההתנגדות שלה ושל אביה - הנישואין קיימים (ועי'
'חלקת מחוקק' ס' נו סק"ו). (83) אפילו בעודה קטנה.
(84) מאחר שהם מתנגדים לנישואין. ובקידושין אסור אפילו
שניהם רוצים - "עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה"
(קידושין מא. ולעיל פ"ג, הי"ט).

11 יז. ארסה⁸⁵ ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי
12 היא נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום
13 התביעה לפרנס את עצמה⁸⁶ ולתקן מה שהיא צריכה
14 לה, ואחר כך תנשא. תבעה אחר שבגרה - נותנין
15 לה שנים עשר חדש מיום הפגור⁸⁷. וכן אם קדשה

שְׁנֵתֶּפְקַח הַחֲרָשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה¹³ הַשּׁוֹטָה - אֵין לְנִשְׁיָהֶם
עֲלֵיהֶם כָּלוּם. רָצוּ לְקַיֵּמַן אַחֵר שֶׁהִבְרִיאוּ - יֵשׁ לָהֶן
כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָן מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִשְׁאִיאוּ
הַחֲרָשׁ וּכְתֻבּוֹ לָהּ כְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסָיו - נוֹטֶלֶת כָּל מָה
שֶׁכְּתֻבּוֹ לָהּ בֵּית דִּין. אָבֵל הַשּׁוֹטָה אֵין בֵּית דִּין
מְשִׁאיִן אוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם. וּמִפְּנֵי שְׂאִין תִּקְנַת חֲכָמִים
עוֹמְדָת בּוֹ, לֹא תִקְנֶה לוֹ נְשׁוּאִין. וְכֵן הִקְטֵן לֹא תִקְנֶה
לוֹ חֲכָמִים נְשׁוּאִין, הוֹאִיל וְסוּפוֹ לְבֹא לִידֵי נְשׁוּאִין
גְּמוּרִין. וּמִפְּנֵי מָה תִקְנֶה נְשׁוּאִין לְקִטְנָה וְאַף-עַל-פִּי
שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי נְשׁוּאִין גְּמוּרִין? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ
בָּהּ מִנְהַג הַפְּקָר¹⁴. וְאֵין מְשִׁאיִן אֶת הַקֵּטָן¹⁵ עַד
שֶׁבּוֹדֵדִין אוֹתוֹ יוֹדְעִים שֶׁהִבִּיא סִימָנִין¹⁶.

(13) נצטללה דעתו. (14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה
וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. (15) שזוהי כביאת זנות.
(16) סימני בגרות המפורשים למעלה.

ז. קָטָן, אָפֵלוּ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁷, שֶׁנִּשְׁאָא
אִשָּׁה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה¹⁸. וְאִם הִגְדִּיל וְקִיָּמָה אַחֵר
שֶׁהִגְדִּיל¹⁹ - יֵשׁ לָהּ עֵקֶר כְּתֻבָּה. וְכֵן גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא
וְאִשְׁתּוֹ - כְּתֻבָּתָהּ מִנָּה, שֶׁעַל מִנָּה בֶּן קִיָּמָה²⁰.

(17) שביאתו ביאה. (18) "שאין קניין קטן כלום עד שיביא
שתי שערות". (19) ובא עליה כשהגדיל. (20) כתובתה
מנה - שהרי עכשיו בעולה היא.

ח. כָּל בְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מֵאָתִים - יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת
בְּתוּלִים²¹; וְכָל שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מֵאָה²², אוֹ שֶׁלֹּא תִקְנֶה לָהּ
חֲכָמִים כְּתֻבָּה²³ - אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים²⁴. וְהַמְתִּיחַד
עִם אֲרוֹסָתוֹ קִדְּם נְשׁוּאִין - אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים²⁵.

(21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה.
(22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא
נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. (23) כגון
חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. (24) שאין טענת
בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתיים
לבתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל.
(25) שמא בא עליה ושכח.

ט. וַיְמָה הִיא טַעֲנַת בְּתוּלִים? זֶה שֶׁנִּשְׁאָא אִשָּׁה
שֶׁחֲזָקָתָהּ שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר: לֹא מִצָּאֲתִיהָ
בְּתוּלָה. וְשִׁגִי סִימָנִין הֵן לְבְּתוּלָה: הָאֶחָד - דָּמִים
שֶׁשּׁוֹתֵתִין מִמֶּנָּה בְּסוּף בִּיאָה רִאשׁוֹנָה. וְהַשֵּׁנִי -
הַדַּחֲק שֶׁיִּמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ²⁶.

(26) וכל הטענה [=היא רק כדי] להפסידה כתובתה. אבל
לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות
שמה נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר
הקידושין - שמא באונס.

י. הַנִּשְׁאָא אֶת הַבְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מֵאָתִים, וְטוֹעֵן
וְאוֹמֵר: לֹא מִצָּאֲתִיהָ בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם
אָמְרָה: אֵמֶת הוּא, לֹא מִצָּאֲנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּפְלְתִי

1 הַנִּשְׁאָא בְּתוּלָה מְשַׁחֲרֶרֶת⁴ אוֹ גֵּיזֶרֶת אוֹ שְׁבוּיָה: אִם
2 נִשְׁתַּחֲרָרָה הַשִּׁפְחָה וְנִתְגַּיְרָה הַכּוֹתֵמֶת וְנִפְדִּית
3 הַשְׁבוּיָה וְהֵן פְּחוּתוֹת מִבֵּית שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד -
4 כְּתֻבָּתָן מֵאָתִים, וְאִם הָיוּ בָנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם
5 אֶחָד וּמַעֲלָה - כְּתֻבָּתָן מֵאָה.

(2) מהבעל השני. (3) אפילו יש עדים שלא נסתרה
(נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד.
(4) שהייתה שפחה כנענית ושחררה. (5) שאפילו נבעלו,
סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. וּמִפְּנֵי מָה תִקְנֶה חֲכָמִים לֹאלּוּ כְּתֻבָּה מֵאָה
7 וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוֹאִיל וְחֲזָקַת הַנִּשְׁאָא
8 שֶׁתִּבְעַל, וְחֲזָקַת הַשִּׁפְחָה וְהַכּוֹתֵמֶת וְהַשְׁבוּיָה
9 שֶׁתִּבְעַל, תִקְנֶה לֹאלּוּ מֵאָה בֵּין נִבְעָלוּ בֵּין לֹא נִבְעָלוּ,
10 וְהָרִי הֵן כְּבַעֲלוֹת לְכָל דְּבָר.

(6) כיוון שראויות לכיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות
בנכריות והשבויה בשבייתה.

ג. מִבֵּית עֵץ - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. אָפֵלוּ נִשְׂאָת עַל מִנָּה
12 שֶׁהִיא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה, וְנִמְצָאָת מִבֵּית עֵץ - כְּתֻבָּתָהּ
13 מֵאָה. קִטְנָה מִבֵּית שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה שֶׁנִּבְעָלָה,
14 אָפֵלוּ בָּא עֲלֶיהָ אָדָם גָּדוֹל - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָתִים; סוּפָה
15 שֶׁתִּחְזֹר בְּתוּלָה כְּשֶׁאֵר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גָּדוֹלָה שֶׁבָּא
16 עֲלֶיהָ קָטָן מִבֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְלִמְטָה - כְּתֻבָּתָהּ
17 מֵאָתִים, בָּאלּוּ לֹא נִבְעָלָה כָּלָל; שֶׁבִּיאָת בֶּן תִּשְׁעֵי
18 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - בִּיאָתוֹ בִּיאָה, פְּחוּת מִזֶּה - אֵין
19 בִּיאָתוֹ בִּיאָה.

(7) שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה.

ד. בְּתוּלָה שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת אוֹ סוּמָא אוֹ אֵילוֹנִית⁸ -
21 כְּתֻבָּתָן מֵאָתִים. אָבֵל הַחֲרָשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה לֹא תִקְנֶה לָהֶן
22 כְּתֻבָּה. הַשּׁוֹטָה - לֹא תִקְנֶה לָהּ נְשׁוּאִין כָּלָל;
23 וְהַחֲרָשֶׁת, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ נְשׁוּאִין מִדְּבָרֶיהֶם -
24 לֹא תִקְנֶה לָהּ כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ מִלְּשִׂאָת אוֹתָהּ.
25 וְכִשְׁם שְׂאִין לָהּ כְּתֻבָּה, כֵּן אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא תִבְאִי
26 מִתְּנָאִי כְּתֻבָּה⁹. וְאִם כִּנְסָה הַחֲרָשֶׁת וְנִתְפַּקְחָה¹⁰ - יֵשׁ
27 לָהּ כְּתֻבָּה¹¹ וְתִנָּאִי כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָהּ מֵאָה.

(8) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא
הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. (9) כגון רפואה
או פדיונה אם נשבת. (10) שחזרה לשמוע ולדבר.
(11) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה
- והיא בת דעת - בלא כתובה.

ה. נִשְׂאָא חֲרָשֶׁת אוֹ שוֹטָה וְכָתֵב לָהֶן מֵאָה מִנָּה -
29 כְּתֻבָּתָן קִיָּמָה, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהִזְיֵק נִכְסָיו¹².

(12) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב
לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נוזק מנכסיו - תנאו קיים.

ו. חֲרָשׁ אוֹ שוֹטָה שֶׁנִּשְׁאָאוּ נָשִׁים פְּקֻחוֹת, אַף-עַל-פִּי

וּלְפִיכֶּךָ לֹא הִרְגָשְׁתָּ בְּדַחֵק? אִם אָמַר: לֹא כִי, אֵלָּא
וְדַאי פֶּתַח פְּתוּחַ הִיָּה - הֲרִי זֶה טַעֲנַת בְּתוּלִים לְכָל
בְּתוּלָה שְׁלֹא בִּגְרָה, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה
בֵּין חוּלָה; שְׁפָל נַעֲרָה בְּתוּלָה - פְּתֻחָה סְתוּם הוּא.
וְאֶף-עַל-פִּי שְׂנֵאָה הָדָם - הוּאִיל וּמֵצָא פֶּתַח פְּתוּחַ,
אֵין כָּאן בְּתוּלִים.

(34) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות אחת
בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה
ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה - אין ריחה נודף,
אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה
במקחך." (35) שרק מתייחד בפני עדים ומכניס לה מפה
לראות טיפי דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם
אסור. (36) מכניסים אותה למרחץ.

יג. יֵשׁ גִּאוּנִים שְׁהוּרִי, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת
דְּמִים וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פֶּתַח פְּתוּחַ. וְאֵין דֶּרֶךְ הַגִּמְרָא
מֵרָאָה דָּבָר זֶה, וְטַעֲנוֹת הִיָּה בְּנִסְחָאוֹת שְׁלֵהֶם. וְכַבֵּר
בְּדַקְתִּי עַל סְפָרִים רַבִּים וְקִדְמוֹנִים, וּמֵצָאתִי שֶׁהַדָּבָר
כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שְׂאִין לְבוֹגֶרֶת אֵלָּא טַעֲנַת דְּמִים בְּלִבָּד.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְנִי עֶקֶר כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, וְהֵם
הִתְקִינוּ וְאָמְרוּ, שְׁפָל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה
מִכְחָשֶׁת אוֹתוֹ - נֶאֱמַר³⁷, וְעֲלִיהָ לְהִבִּיא רָאִיָּה, לֹא עַל
הָאִישׁ; שְׁחֻזָּקָה הִיא, שְׂאִין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעָדָה
וּמִפְסִידָה³⁸, וְהוֹפֶךְ שְׁמֻחָתוֹ אֲבָל.

(37) להפסידה כתובתה. (38) "שאם היה שונא אותה
מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו
חינם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח
בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון
נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפה, שהרי בתולה נולדה.

טו. וְעַד מָתִי יֵשׁ לוֹ לְטַעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם
נִסְתָּרָה - מִיָּד³⁹, וְאִם לֹא נִסְתָּרָה - אֲפָלוּ לְאַחַר
שְׁלֹשִׁים יוֹם.

(39) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד
איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי
מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל
עליה.

טז. הוּרִי כָּל הַגִּאוּנִים, שְׁזָה שְׂאֵמְרוֹ חֲכָמִים שֶׁהוּא
נֶאֱמַן אִם הִכְחִישְׁתּוּ אִשְׁתּוֹ - לְהַפְסִידָה עֶקֶר
הַכְּתֻבָּה⁴⁰, אֲבָל הַתּוֹסֶפֶת - יֵשׁ לָהּ⁴¹; אֵלָּא אִם כֵּן
נִזְדַּע בְּרִאֲיָה בְּרוּרָה שֶׁהִיָּתָה בְּעוּלָה, אוֹ שֶׁהוֹדָתָ לּוֹ
שֶׁהִיא בְּעוּלָה קִדְּם שְׁתַּתְּאָרֶס וְהִטְעִינָה⁴². לְפִיכֶּךָ⁴³ יֵשׁ
לוֹ לְהַשְׁבִּיעָה בְּנִקִּיטַת חֲפִץ⁴⁴, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
וְנוֹטְלִין, וְאַחַר כֵּן תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ
לְהַשְׁבִּיעָה שְׁלֹא מֵצָאָה בְּתוּלָה וְאַחַר כֵּן תִּפְסִיד עֶקֶר
כְּתֻבָּה, שְׁחֻזָּקָה הִיא שְׂאִין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעָדָה

וְהַפְנִי עֵץ אוֹ קֶרֶקַע וְהִלְכוּ בְּתוּלִי - הֲרִי זֶה נֶאֱמַנָה,
וְתִחְזֹר כְּתֻבָּתָהּ לְמִנְהָ²⁷. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא טוֹעֵן
וְאָמַר: שְׂמָא אִישׁ בָּא עֲלֶיהָ וְאֵין לָהּ כְּלוּם²⁸ - אֵין
מִשְׁגִּיחִין בְּטַעֲנָתָה²⁹. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם שְׁלֹא בָּא
עֲלֶיהָ אִישׁ, שְׂאִין הַדָּבָר וְדַאי לוֹ³⁰.

(27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה.
(28) נמצאת בעולה מקצה טעות. (29) כי טענתה - וודאי,
וטענתו - ספק, וברי ושמא ברי עדיף. (30) כלומר, אינו
יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם
יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.

יא. אִמְרָה הִיא: אֵמֶת אָמַר, שְׁלֹא מֵצָאִנִּי בְּתוּלָה,
וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֵנֶס אַחֵר שְׁנִתְאַרְסִיתִי לוֹ³¹ - הֲרִי זֶה
נֶאֱמַנָה, וְכְתֻבָּתָהּ מְאִתָּם כִּמוֹ שֶׁהִיָּתָה. וְאִם טַעֵן
וְאָמַר: שְׂמָא עַד שְׁלֹא אֲרִסִיתִי נֶאֱנַסְתִּי וּמִקְחִי מִקַּח
טַעֲנוֹת³², אוֹ אַחֵר שְׁאֲרִסִיתִי נִבְעַלְתָּ בְּרִצְוֹנִי - הֲרִי זֶה
מִחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן שְׁקָר כְּדִי לְחִיבְנִי מִמּוֹן
שְׂאִינִי חֵיב בּוֹ³³.

(31) וכתובתי מאתיים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם
שנתקלקלתי. (32) ואין לך כלום. (33) אבל להשביעה
אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם
יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה
נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן
נאנסה.

יב. טַעֵן וְאָמַר: לֹא מֵצָאתִיהָ בְּתוּלָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת:
לֹא בָּא עָלַי וְעַדִּין אֲנִי בְּתוּלָה - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ³⁴, אוֹ
חוֹזֵר וּבוֹעֵל בְּפָנֶי עֲדִים³⁵. אִמְרָה: בָּא עָלַי וּבְתוּלָה
מֵצָאִנִּי כָּכָל הַבְּתוּלוֹת, וְשִׁקָּר הוּא טוֹעֵן - שׁוֹאֲלִין
אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: מָה הִיָּה הַדָּבָר עַד שֶׁאֲמַרְתָּ
שְׂאִינָה בְּתוּלָה? אִם אָמַר: מִפְּנֵי שְׁלֹא מֵצָאתִי לָהּ דָּם
- בּוֹדֵקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ, שְׂמָא אֵין לָהֶם דָּם כָּלָל, לֹא
דָּם נָדָה וְלֹא דָם בְּתוּלִים. אִם נִמְצָא כָּלָן כֵּן - הֲרִי
זֶה בְּחֻזְקָתָה; לֹא נִמְצָאוּ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּה כֵּן - בּוֹדֵקִין
אוֹתָהּ, שְׂמָא חֲלִי גְדוֹל יֵשׁ בָּהּ שִׁיבֵשׁ לְחִלּוּחִית
הָאֵיבָרִים, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מִתְּעֻנִּית בְּרַעֲב. מְרִטִּיבִין
אוֹתָהּ³⁶ וּמֵאֲכִילִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְבְּרִיא,
וְתִפְעַל שְׁנִית, וְנִרְאָה אִם תּוֹצִיא דָם אִם לֹא. וְאִם
אֵין שָׁם חֲלִי וְלֹא רַעֲב וְלֹא כִּיּוֹצֵא בּוֹ - הֲרִי זֶה טַעֲנַת
בְּתוּלִים. וְאֶף-עַל-פִּי שְׂמֵצָא דַּחֵק בַּעַת תִּשְׁמִישׁ -
הוּאִיל וְלֹא יָצָא דָם, אֵין כָּאן בְּתוּלִים; שְׁפָל בְּתוּלָה
יֵשׁ לָהּ דָּם - בֵּין קִטְנָה בֵּין גְּדוּלָה, בֵּין נַעֲרָה בֵּין
בּוֹגֶרֶת - אֵלָּא מִפְּנֵי הַחֲלִי, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם אָמַר:
מִפְּנֵי שְׁלֹא מֵצָאתִי דַּחֵק, אֵלָּא פֶּתַח פְּתוּחַ מֵצָאתִי -
שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוּתֶיהָ, שְׂמָא בּוֹגֶרֶת הִיא; שְׂרָב
הַבּוֹגְרוֹת אֵין לָהֶן דַּחֵק שְׁמִרְגִּישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהֲרִי
גְּדֻלָּה וְנִתְרַפּוֹ אֵיבָרֶיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בִּגְרָה
עַדִּין - אוֹמְרִין לוֹ: שְׂמָא הִטְיָתָה אוֹ בַּעֲלָתָה בְּנִחַת

1 ומפסידה; ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה
2 שקר.

(40) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן.
(41) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראייה ברורה. (42) וכל שכינסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. (43) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. (44) באחיזת חפץ קדוש.

3 יז. הרי שרצה למקמה אחר שהפסידה עקר
4 הפתקה⁴⁵ - חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לאדם
5 לשחות עם אשתו שעה אחת בלא פתקה, כמו
6 שפארנו.

(45) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

(1) כלל בו רבינו עשרה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

7 א. כשנשא אדם אשה - בין בתולה בין בעולה,
8 בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגיורת
9 או המשחררת² - יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה
10 בארבעה דברים.

(2) שפחה כנענית שרבה שחררה, ומשהטבילה לשם שחרור הרי היא כישראלית.

11 ב. והעשרה - שלשה מהן מן התורה, ואלו הן:
12 שארה, כסותה, ועונתה. שארה - אלו מזונותיה³.
13 כסותה - כמשמעו. עונתה⁴ - לבוא עליה בדרך כל
14 הארץ. והשבעה מדברי סופרים. וכלן תנאי בית דין
15 הם. האחד מהם - עקר כתבה⁵, והשאר - הם
16 הנקראין תנאי כתבה⁶, ואלו הן: לרפאתה אם
17 חלתה⁷, ולפדותה אם נשפית⁸, לקברה אם מתה⁹,
18 ולהיות נזונה מן נכסיה¹⁰ ויושבת בביתו אחר מותו
19 כל זמן אלמנותה¹¹, ולהיות בנותיה ממנו נזונות
20 מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה¹², ולהיות בניה
21 הזכרים ממנו יורשין כתבתה יותר על חלקם בירשה
22 ששם אחיהם¹³.

(3) כתובות מז, ב. וכן הוא אומר (מיכה ג, ג): "ואשר אכלו שאר עמי". (4) עונתה - לשון "עת דודים", מלת "עת" בחסרו נון, כלומר שרשה: "ענת" (אבן-עזרא לשמות כא, י). (5) כל אלה מן התורה הם, שנאמר באמה עבריה (שמות כא, י): "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ולמעלה מזה נאמר (שם, ט): "כמשפט הבנות יעשה לה". ואמרו

במכילתא פ' משפטים: "וכי מה למדנו במשפט הבנות, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד", כלומר, מאמה עבריה למדנו שמשפט כל בנות ישראל באלה שלשה דברים הוא כמשפט (ראה 'ספר המצוות' לרבינו, ל"ת רסב). (6) שתיקנו שכל הנושא אשה סתם, תזכה האשה בכל הדברים דלהלן, אע"פ שלא כתב לה שום כתובה, כמבואר בסמוך ה"ה. (7) מנה - לבעולה, ומאתים - לבתולה. (8) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. ומתוך שביטל דין התנה שאפילו לא נרשמו בשטר הכתובה יהיה תקפם קיים כאילו נכתבו - נקראים משום כך תנאי כתובה. (9) כתובות נא, א. (10) שם. (11) שם מו, ב. (12) שם נב, ב. (13) שם. (14) שם. (15) שם. "כיצד, נשא אשה, כתובתה ונדוניתה אלף (דינר), וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ מת הוא והניח אלפיים, בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו, ובנו מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו, והשאר - יורשים אותו בשוה, נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות, וביד בן השנייה שש מאות" (מאתים - כסף כתובה, וארבע מאות - חלק הירושה) מלשון רבינו לקמן פ"ט, ה"ב.

ג. והארבעה שזוכה בהן - כלם מדברי סופרים,
23 ואלו הן: להיות מעשה ידיה שלמה¹⁶, ולהיות
24 מציאתה שלמה¹⁷, ושיהיה אוכל כל פרות נכסיה
25 בחייה¹⁸, ואם מתה בחייו - יירשנה¹⁹, והוא קודם
26 לכל אדם בירשה²⁰.

(16) כתובות מז, ב: "ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג - אורגת, לרקום - רוקמת" וכו' (לקמן פכ"א, ה"א). (17) כתובות סה, ב. (18) מבואר לקמן פכ"ב ה"ז (כתובות מו:). (19) שם פג, ב. (20) אפילו לאביה, והשווה הל' נחלות פ"א, ה"ח.

ד. ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה
28 כנגד מזונותיה²¹, ופדיונה - כנגד אכילת פרות
29 נכסיה, וקבורתה - כנגד ירשתו לכתבתה. לפיכך²²,
30 אם אמרה האשה: איני נזונה ואיני עושה - שומעין
31 לה, ואין כופין אותה²³. אבל אם אמר הבעל: איני
32 נזן ואיני נוטל פלוס ממעשה ידיך - אין שומעין
33 לו, שמה לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה²⁴.
34 ומפני תקנה זו²⁵ יחשבו המזונות מתנאי הפתקה²⁶.

(21) הואיל והוא מעלה לה מזונות, עליה לתת לו מעשה ידיה שלא תהיה לו עליה איבה (כתובות נח:). (22) הואיל ועיקר התקנה הוא לטובתה, שהרי בתחילה תיקנו לה מזונות ואחר-כך נתנו לו מעשה ידיה משום איבה. (23) שם פג, א: "כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים, שומעים לו" כלומר: "אני איני צריכה לך, מעונגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמצא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי" (רש"י שם). (24) שם ע, ב. והוא-הדין לענין פדיונה וקבורתה, שאין הבעל יכול להשתמש מחיובו אפילו הסכים לוותר על פירותיה

32) אבל קודם שישאנה יכול להתנות כרצונו, שנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתאה ראוייה לו (לקמן פכ"ג, ה"ו). 33) כתובות פד, א. 34) "לומר שחוקה זו לא תשונה ואין התנאי מועיל בה" (לשון רבינו הל' נחלות פ"ו, ה"א) וכן הוא במדרש הגדול כ"י פרשת פינחס: "לחוקת משפט, מכאן אמרו: כל תנאי שבממון - קיים, חוץ מתנאי שבירושה שנאמר לחוקת משפט" (וראה מש"כ הרב י. ל. מיימון בקובץ הרמב"ם עמ' ע). וכן מצאנו בכמה מקומות ש"כל מקום שנאמר בו חוקה, אינו אלא לעכב", ראה מנחות יט, א. קידושין יד, א. ועוד. וכדברי רבינו כאן, כתב גם בתשובותיו (פריימן סי' שיט). וראה גם להלן פכ"ג ה"ו. 35) כתובות נו, ב. פג, א.

י. כמה מזונות פוסקין לאשה? 36) פוסקין לה לחם 26 שתי סעודות בכל יום. סעודה בינונית של כל אדם 27 באותה העיר, באדם שאינו לא חולה ולא גרָגָרָן. 28 ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר: אם חטים - חטים, ואם שעורים - שעורים, וכן ארז ודחן או 30 משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פפרפת 31 לאכל בה את הפת, כגון קטנית או ירקות וכיוצא 32 בהן. 39) ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות, 33 ומעט זין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו 34 הנשים זין. 40) ופוסקין לה שלש סעודות בשבת, 35 ובשאר 42) או דגים כמנהג המקום. 43) ונותן לה בכל 36 שבת ושבת מצה כסף 44) לצרכיה, כגון פרוטה 45 שבת 38 לכבוש או למרחץ וכיוצא בהן.

36) אע"פ שהיא אוכלת עמו יחד, אפשר שהוא כילי (קמצן) ואוכל פת חריבה. או אולי מדובר כאן כשהבעל אינו בביתו ועושה מלאכה במקום אחר, וצריך לפסוק לה מזונות ('פרישה' ל'טור' אה"ע סי' ע, וב'חלקת מחוקק' לשו"ע שם ס"ק ג). 37) רעבתן. 38) מאכל לתיבול הפת. 39) כתובות פד, ב. 40) שם, סה, א. אבל אם אין שם מנהג זה, אין פוסקין לאשה זין, שהיין מרגיל לתאוה, ואמרו שם: "כוס אחד יפה לאשה, שנים ניוול הוא, שלשה תובעת בפה וכו'". 41) שהאשה חייבת בשלוש סעודות בשבת כמו האיש ('שולחן ערוך' או"ח סי' רצא ס"ו). 42) בכתי' תימן: "בשר". וכן הביא ה'טור' סי' ע בדברי רבינו. והב"ח שם הניח כלפנינו. 43) וראה שבת קיח, ב'קט, א. 44) כתובות סד, ב. ושיעור המעה אחד מששה בדינר, שהוא שלושים ושנים פרוטה (קידושין יב). 45) [תיבת "פרוטה" אינה מובנת. ובכתי' תימן איננה. וכן הוא ב'מאירי' שם עמוד 275].

יא. כמה דברים אמורים? בעניי שפישראל; אבל 39 אם היה עשיר - הכל לפי עשרו. אפילו היה ממון 40 ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום - פוסין 41 אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממון. 46) ואם היה עני 42 ביותר ואינו יכול לתן לה אפילו לחם שהיא צריכה 43 לו - פוסין אותו להוציא, ויהיה כתבתה חוב עליו 44 עד שתמציא ידו ויתן. 47)

וירושתה. 25) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה. 26) אע"פ שעיקרה הוא מדין תורה, כמבואר לעיל ה"ב.

ה. כל הדברים האלו, אף-על-פי שלא נכתבו בשטר 1 הכתבה, ואפילו לא כתבו כתבה אלא נשא סתם - 2 כיון ששואה, זכה בארבעה דברים שלו, וזכתה 3 האשה בעשרה דברים שלה, ואין צריכין לפרש. 4

27) כתובות נא, א. וכל אלו הדברים מפורשים לפרטיהם בפרקים הבאים, מכאן עד סוף פרק כג.

ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים 5 שהוא חייב בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל 6 באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם - התנאי קיים; 7 חוץ משלשה דברים, שאין התנאי מועיל בהן, וכל 8 המתנה עליהן - תנאו בטל. ואלו הן: עונתה, ועקר 9 כתבתה, וירשתה. 10

28) אפילו במזונות וכסות שהם מן התורה (קידושין יט:); "רבי יהודה אומר, בדבר שבממון - תנאו קיים", ממון ניתן למחילה (רש"י).

ז. כיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה - 11 תנאו בטל, וחייב בעונתה; שהרי התנה על מה 12 שכתבו בתורה, ואינו תנאי ממון. 13

29) אלא צער הגוף, וצער הגוף אינו ניתן למחילה (רש"י שם), וראה לעיל פ"ו ה"י.

ח. התנה עמה לפחת מעקר כתבה, או שכתב לה 14 מאתים או מאה עקר כתבה, וכתבה לו שנתקבלה 15 מהן כך וכך, והיא לא נתקבלה 30) - תנאו בטל; שכל 16 הפוחת לכתולה ממאמץ וילאמנה ממאה - הרי 17 בעילתו בעילת זנות. 18

30) שמחלה לו וכתבה לו שובר על כך. 31) כתובות נד, ב. כי חכמים חיינו לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכל שנפחתה כתובתה הרי קלה בעיניו להוציאה, וממילא בעילתו היא ביאת זנות, שהרי למחר יכעס עליה ויוציאנה, ואין כאן אישות יציבה. ומתוך שבעילתו היא זנות - הרי זה הופך לדבר איסור ולא "דבר שבממון" גרידא. ועל איסור אינו יכול להתנות (לחם-משנה). וכל זה כשרוצה לקיימה, אבל אם אינו רוצה לקיימה - תנאו קיים, כדין כל תנאי שבממון, שהרי מצינו בכמה מקומות שהאשה יכולה למחול כתובתה (ראה כתובות נג. ובבא קמא פט: ולקמן פ"ז ה"ט) - כשאינו רוצה לקיימה (מגיד-משנה).

ט. התנה עמה אחר ששואה שלא יירשנה - תנאו 19 בטל. 32) ואף-על-פי שירשת הבעל מדברי סופרים, 20 עשו חזוק לדבריהם כשל תורה. 33) וכל תנאי 21 שבירשה בטל ואף-על-פי שהוא ממון, שנאמר בה: 22 לחקת משפט. 34) ובשאר הדברים - תנאו קיים. כגון 23 שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות, על מנת שלא 24 יאכל פרות נכסיה, וכל פיוצא בזה - תנאו קיים. 25

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 46) כתובות סד, ב: "שאם בעבד עברי אמרו (דברים טו, טז) "כי טוב לו עמך" [עמך במאכל, עמך במשתה] קל-וחומר באשתו" (קידושין כב. 'מאיר'). (47) שם עז, א. ומשמע מדברי רבינו שאין כופים אותו להשתכר כפועל ולזון את אשתו, אלא כופים אותו להוציא. ויש אומרים: ש"חייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו" ('תוספות' לכתובות סג. וראה באהע"ז סי' ע"ג).

- 22 צדקה המספקת להן - מוציאתן ממנו בעל פהו
23 משום צדקה⁶², וזנין אותן עד שיגדלו⁶³.
(59) שאין כופים אותו. (60) אינו מוחזק לבעל ממון. (61) משוער. (62) שכופים עליה, כלשון רבינו: "מי שאינו רוצה ליתן צדקה... בית-דין כופין אותו ומכים אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו" (הל' מתנות עניים פ"ז ה"י). (63) כתובות מט, ב. אבל שלא בפניו אין יורדים לנכסיו, כמבואר בסמוך ה"ז. ורבינו בהל' מתנות עניים פ"י ה"ט, כותב: "הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות... הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא שהקורב קודם". ועי' כתובות נ, א.

- 24 טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית
25 דין לתבע מזונות: שלשה חדשים הראשונים
26 מיום הליכתו - אין פוסקין לה פהן מזונות,
27 שחזקה⁶⁴ שאין אדם מניח ביתו ריקן; מכאן
28 ואילך - פוסקין לה מזונות⁶⁵. ואם היו לו נכסים
29 - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה.
30 ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה⁶⁶, עד שיבוא
31 בעלה; אם מצאה שעשתה - הרי אלו שלו.
32 וכן אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה⁶⁷
33 למזונות - מכרה קנס. ואינה צריכה הכרזה⁶⁸
34 ולא שבועה⁶⁹, עד שיבוא בעלה ויטען⁷⁰, או עד
35 שתבוא לגבות פתכתה אחר מותו⁷¹ - מגלגלין
36 עליה⁷² שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה
37 לה⁷³.

- (64) ניתן לשער. (65) כתובות קז, א. (66) ולדעת הרא"ש (שם): אין פוסקין לה מזונות עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשי-ידיה, שכשנפרעים מנכסיו של אדם שלא בפניו - ראוי הוא להפך בזכותו ('הגהות מיימוניות'). (67) שלא בהוראת בית-דין. (68) הוא שמכריזים כמה ימים על מכירה פומבית כפי מה שיראה הבית-דין עד שיפסקו המוספים. ראה בפכ"ב מהל' מלוה ולוה ה"ו ובמגיד-משנה שם. (69) שאין בידה משל בעלה כלום. (70) הנחתה לה כסף למזונות. (71) ואז היא נשבעת שלא הניח לה בעלה כלום, כמבואר לקמן פט"ז ה"ד. (72) מוסיפה בשבועתה גם מענין המזונות (שם, קה. קז.). (73) שלא ביזבה במכירה. דעת רבינו שדין מזונות אשה שהלך בעלה, שיה לדין מזונות האלמנה, כמבואר בכתובות קז, א לדעת רב, ובמזונות האלמנה אין צורך בהכרזה, כמבואר שם צח, א.

- 24 יז. וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך
25 בעלה, כך מוכרין למזון בניו ובנותיו פשהן בני
26 שש שנים או פחות; אבל יתר על שש - אינן
27 זנין אותן מנכסיו שלא בפניו, אף-על-פי שהוא
28 אמוד⁷⁴. וכן מי שנשטטה⁷⁵ - בית דין יורדין
29 לנכסיו ומוכרים, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן
30 בני שש שנים או פחות⁷⁶, ומפרנסין⁷⁷ אותן.
31

- 1 יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה,
2 ותיהא אוכלת ושותה לעצמה, והוא שותה ואוכל
3 לעצמו - הרשות בידו⁴⁸; ובלבד שיאכל עמה מלילי
4 שבת ללילי שבת⁴⁹.

(48) כתובות סד, ב. וכדעת רב נחמן (שם סה:). (49) שהוא זמן עונת תלמידי חכמים, כמבואר לקמן פ"ד ה"א. ומחמת עונג שבת מחוייבת בו העונה לכל אדם, כדברי רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ח מ"ו.

- 5 יג. האשה שפסקו לה מזונות, והותירו - המותר
6 לבעלה⁵⁰. היה בעלה פהן - אינו נותן לה כל
7 מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרן
8 מדברים המטמאין⁵¹ ולאכלן בטרה⁵²; אלא נותן
9 לה מחצה חלין ומחצה תרומה⁵³.

(50) כתובות סה, ב. (51) כי תרומה טמאה אסורה באכילה. (52) טהרת הגוף, כי בימי טומאתה אסורה בתרומתה. (53) שם נז, א במשנה. ונח, א בגמרא. והחולין תאכל בימי טומאתה.

- 10 יד. פשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא
11 חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו
12 בני שש שנים⁵⁴; מכאן ואילך - מאכלין עד
13 שיגדלו, פתקנת חכמים⁵⁵. ואם לא רצה - גוצרין
14 בו, וממלימין אותו, ופוצרין⁵⁶ בו. ואם לא רצה
15 - מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי
16 הוא, ואינו רוצה לזון בניו, ויהי פחות הוא
17 מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו⁵⁷. ואין כופין
18 אותו⁵⁸ לזונם אחר שש.

(54) שם סה, ב. [ומפשטות הדברים נראה שכשם שחייב מזונות אשתו הוא מן התורה (למעלה הלכה ב), כמו כן החייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים - הוא מן התורה, ובכלל מזונות אשתו הוא "שכיון שהן נגרים אחריה, אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם" - ר"ן סוף פ"ה]. (55) שם מט, ב. תקנת אושא, כשישבה סנהדרין באושא אחרי שגלתה מלשכת הגזית. (56) מרבים לבקש. (57) אע"פ שהוא אכזרי, שהרי הוא דורס ואוכל. (58) אין בית-דין יורד לנכסיו (שם).

- 19 טו. במה דברים אמורים? באיש שאינו אמוד⁶⁰,
20 ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל
21 אם היה אמוד⁶¹ שיש לו ממון הראוי לתן ממנו

שחייב לה בעלה הוא מפרנסה, במקום בעלה, ולפיכך יכול הבעל לטעון ולומר לו: "לא אמרתי לך לפרוע בשבילי". אבל כשפרנסה סתם - חוזר וגובה, כי כל המפרנס סתם - אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה.

כ. הבעל שאמר⁸⁶ לאשתו בפעם שהלך: טלי מעשה ידיך במזונותיך⁸⁷ - אין לה מזונות; שאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה - הנה לה לתבעה⁸⁸, או לומר לו: אין מעשה ידי מספיקין לי.

(86 כתובות קז, א. (87 והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה. (88 אפילו כשמעשי ידיה מספיקים לה, יכולה להתנגד לו ('בית שמואל' לאהע"ז סי' סט ס"ק ד), וזהו פירוש "לתבעו" להתנגד אפילו כשמעשיה מספיקים לה. שהרי עיקר התקנה לטובתה שיהיו לה מזונותיה, ושוב תיקנו מעשי ידיה תחת מזונותיה, ולפיכך אינו יכול לומר לה, בעל כרחך, איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך, כמפורש למעלה בה"ד.

כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות, ומכרו בית דין⁸⁹ ונתנו לה, או שמכרה היא לעצמה, ובא הבעל ואמר: הנחתי לה מזונות - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ⁹⁰ שלא הניח לה⁹¹. לא תבעה ולא מכרה, אלא שהתה עד שבא, הוא אומר: הנחתי, והיא אומרת: לא הנחתי, אלא לויתי מזה ונתפרנסתי⁹² - נשבע שבועת הסת⁹³ שהניח לה ונפטר, וישאר החוב עליה⁹⁴.

(89 מנכסי בעלה. (90 מבואר למעלה פ"א הט"ז. (91 משנה, כתובות קה, א: "חנן אומר תשבע בסוף". ומפרש רבינו: בסוף - כשיבוא הבעל לטעון כנגדה: "הנחתי לך מזונות". ודין שבועת המשנה בנקיטת חפץ (מגיד-משנה). (92 כאן היא תובעת שישלם חובה והוא כופר בכל. (93 כדין כופר בכל שפטור משבועה מן התורה, אלא שחכמי הגמרא תיקנו שישבע, ואינה בנקיטת חפץ כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א ה"ג. ובהל' שבועות פ"א ה"ג. היסט - לשון שימה ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל-א כו, יט): "אם ה' הסיחך בי" (רש"י לשבועות מ':) וראה ברש"י לאלפסי ב"מ פ"א: "שהשיאו חכמים לכך להסיתו להודות". וגאון פירש היסט בטי"ת, לשון כבידות שהכידו עליו להשבע ('הערוך' ערך הסת). (94 וכשתשיג ידה תשלם למלוה. והמקור לדברי רבינו, הברייתא בכתובות קז, א: "ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות - נאמן" ומפרש רבינו נאמן בשבועת היסט, במקרה שלותה ורוצה להפקיע ממנו (מגיד-משנה).

כב. מכרה מטלטלין ואמרה: למזונות מכרתי, והוא טוען ואומר: מזונותיך הנחתי - נשבעת שבועת הסת שלא הניח⁹⁵. הרי שלא תבעה⁹⁶ ולא לוותה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה פיוס וביללה ועשתה ואכלה - אין לה פלוס⁹⁷.

(95 הואיל והיתה יכולה להברית את המטלטלין ולומר אין

(74 שהרי אין כופים אותו אלא משום צדקה, ומכיון שהלך ממדינה זו בדעה צלולה ולא צוה שיפרנסום - אין יורדים לנכסיו שלא בפניו (כתובות מח.). (75 יצא מדעתו. (76 אפילו שאינו אמוד ואינו ידוע לנו אם ראוי ליתן צדקה, שהרי הוא חייב לזונם בעל כרחו שלא בתורת צדקה (שם). ואם הוא אמוד, בית-דין יורד לנכסיו וזן את בניו שהם למעלה משש עד שיגדלו - בתורת צדקה, שכיון שיצא מדעתו, אנו אומדים רצונו כי ודאי מסכים היה לפרנסם, וכן פוסק רבינו (הל' נחלות פ"א, יא) "מי שנשתטה . . . בית-דין פוסקים עליו צדקה אם היה ראוי", ולא יהיו בניו אלה גרועים מאדם אחר (מגיד-משנה). (77 בלבד ובכסות (כתובות מח.).

יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה, עד שיהא שטר כתבה יוצא מתחת ידה, ואם לא תוציא שטר כתבה - אין לה מזונות; שמה נטלה כתבתה מבעלה⁷⁸ או מחלה לו כתבתה, שאין לה מזונות, כמו שיתבאר⁷⁹. ויש מי שהורה, שפוסקין לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא כתבה. ודעתי נוטה לזה בפי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה⁸⁰; אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים⁸¹. ועוד, שזונות מנכסי יורשים, ולעולם טוענין ליורש⁸².

(78 ראה לקמן פ"ח ה"א: "אלמנה ניזונת - עד שתיטול כתובתה". (79 לקמן פ"ז הי"ט: "המוחלת כתובתה לבעלה, איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו". ואפילו בשבועה אינה נאמנת ('קרבן נתנאל' לרא"ש פ"ג דכתובות סו אות קטן כ). (80 כמבואר לעיל ה"ב, ולפיכך חמור שעבודה, וניזונית בחזקת שלא נטלה. (81 שתיקנו לה בתנאי כתובה, כמפורש לעיל ה"ב. (82 בית-דין פותח פה וטענה לטובת היורש (בבא-בבא כג). אף כאן אנו שוקדים על תקנת היורשים שמה מחלה כתובתה לאביהם והם אינם יודעים.

יט. הלך בעלה, ולויתו ואכלה - פשיבוא חיב לשלם⁸³. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו⁸⁴ - אם יבוא הבעל, אינו חיב לשלם לו; והרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא צוהו לזונה והיא לא לוותה⁸⁵.

(83 כתובות קז, ב. ואפילו כאן אין הבעל מחשב עמה על מעשה ידיה (ראה למעלה הט"ז) אלא פורע הקפותיה (מגיד-משנה). (84 לא בתורת הלואה. (85 כי אילו לוותה ממנו כסף למזונותיה על-מנת שתשלם לו, יכול הוא לתובעה, והיא תובעת הבעל וישלם. אבל עכשיו שפירנסה שלא לשם הלואה - הניח מעותיו על קרן הצבי (שם ברש"י). והרי זה כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, שאינו חוזר ונפרע ממנו כלום (מגיד-משנה). ולדעת הרשב"א לא הפסיד אלא כשאמר מפורש שמחמת מזונות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

103) שאסר הנאת ממנו עליה אם תטעם מין פירות פלוני, אבל אם אמר לה הריני אוסר עליך מין פלוני לא אמר כלום, כי אין אדם יכול לאסור על חבריו אכילת פירות שאינם שלו (מגיד-משנה). 104) אם לא התיר נדרו. 105) כתובות עא, א. לדעת שמואל. 106) שהחריש ביום שמעו הנדר, ולא הפרו, וממילא הנדר קיים, מלשון הכתוב (במדבר ל, ח): "ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה". 107) שאמרה הריני נזירה. 108) הבעל. 109) לפיכך עליו לתת כתובתה, כלשון הגמרא (כתובות עא,): "הוא נתן אצבע בין שיניה" להנשך, ועל כרחו ישלם לה כתובתה. בד"ן זה לא הזכיר רבינו על המתנת שלושים יום, הואיל וקיים לה ברצונו אין לצפות שיפר נדרו, כי אינו רשאי ואינו זכאי לכך, ולפיכך ביום השני לשמיעת נדרה, יוציא אם אינו רוצה באשה נדרנית (שם). אלא שהר"ן העיר כי לפי סוגיית הגמרא (שם): עליו להוציא אפילו אם ירצה לקיימה, שהיא אומרת: "הואיל ולא הפר את נדרי, ודאי שונא אותי ואיני יכולה עוד לדור עמו, שהרי לא נדר בשעת כעסו, אלא החריש לי מתוך ישוב הדעת, ודאי שנאה כבושה לו בלבד עלי, ומה יש לי עוד להמתין".

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

1) יבאר בו הכסות, הדירה וכלי הבית שחייב לאשתו ולבניו ולבנותיו הקטנים, ואם הדיר אותה מלהתקטט. הרחיקן זה את זה מקרוביהם, בעל שהתנגד לדירה מפני הפרוצים, שלש ארצות לענין נשואין, ואם כופין אותה לצאת עם בעלה למקום שירצה.

- א. כִּמְהָ הַכֶּסֶת שֶׁהוּא חַיֵּב לָתֵן לָהּ? בְּגָדִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זָזִי מִשְׁנֵה לְשָׁנָה, מִמְּטַבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲמִשִּׁים - שֶׁשָּׁה דִּינָרִין וְרִבְעֵי דִּינָר כֶּסֶף.²
- גוֹתִינִין לָהּ חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגָּשְׁמִים, וְלִזְכָּשֶׁת בְּלֹאוֹתֶיהָ³ בִּימֹת הַחֶמֶץ.⁴ וְהִשְׁחָקִים, וְהֵם מוֹתֵר הַכֶּסֶת⁵ - הָרִי הֵן שְׁלֹה, כְּדִי שֶׁתִּתְפַּסֵּה בָּהֶם בִּימֵי נִדְתָּהּ.⁶ וְנוֹתֵנִין לָהּ תַּגְרוּהָ לְמִתְנֶה וְכֶפֶה לְרֹאשָׁהּ⁷ וּמִנְעָל מִמוּעָד לְמוּעָד.⁸

2) טהור, כי מטבע של ימיהם היה שבעה חלקים נחושת ואחד כסף, נמצא שדינר אותם הימים הוא אחד משמונה דינרי הכסף, וחמשים דינרים פשוטים אינם אלא ששה דינרי כסף ורבע. ראה לעיל פ"י ה"ח. 3) הבגדים שנתיישנו. 4) כי בגדים חדשים מחממים יותר, ויפים לה בימות הגשמים וקשים לה בימות החמה. 5) שבלתה ונשתחקה. 6) שלא תתגנה על בעלה כשתלבש בימי טהרתה בגדים שלבשה בימי נדתה (כתובות סד: סה: וברש"י). 7) שם, במשנה. ואותו תנא ישב במקום הרים שהנעליים בלות בהם מהר, והיא צריכה שלשה זוגות נעלים לשנה, ומכוין ליתן לה מרגל לרגל כדי לשמחה ברגל (שם סה:).

- ב. כִּמְהָ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּשָׂר זִמְנִים וּשְׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת - אֵין

לך בידי כלום, שנאבדו וכיוצא בזה, ואז היתה פטורה משבועת המשנה, שהרי היא "כופרת בכל" - אף כשטוענת מכרתים למזונות - אינה נשבעת בנקיטת חפץ אלא 'שבועת היסט' בעלמא. 96) מזונות על-ידי בית-דין. 97) כדברי הברייתא ע"פ גירסת רבינו: "מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ואמר הוציאו לה מעשה ידיה במזונותיה - רשאי". וסובר רבינו: אחר חזרתו - אשתו תובעת מזונות - שכבר אכלה על ידי מעשה ידיה שדחקה עצמה. רשאי הבעל לומר יצאו מעשי ידיה במזונותיה ואין לה כלום עליו. ומובן שאם עשתה והותירה - הכל שלה, הואיל ולא העלה לה מזונותיה, זכתה במעשי ידיה (רמב"ן).

- 1 כג. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְּהֵנוֹת⁹⁸ לוֹ - בֵּין שְׁפָרֶשׁ
- 2 עַד זְמַן פְּלוֹנִי, בֵּין שְׁלֹא פָּרֵשׁ אֲלֵא סָתֵם -
- 3 מִמִּתְנִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם תָּמּוּ יָמֵי נִדְרוֹ⁹⁹
- 4 אוֹ שְׁלֹא תָּמּוּ¹⁰⁰ וְהִתִּיר נִדְרוֹ - הָרִי זֶה מוֹטָב,
- 5 וְאִם לֹאוֹ - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ¹⁰¹. וּבְאוֹתָן
- 6 הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא עוֹשֶׂה וְאוֹכֶלֶת, וְיִהְיֶה
- 7 אֶחָד מִחֻבְרֵיו מְפָרֵס אוֹתָהּ¹⁰² דְּבָרִים שֶׁהִיא
- 8 צָרִיכָה לָהֶן יֵתֵר עַל מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ, אִם אֵין מַעֲשֶׂה
- 9 יָדֶיהָ מְסַפִּיקִין לָכָל.

98) מממונו ומנכסיו. 99) שלא הדירה יותר משלושים יום. 100) שהדירה יותר משלושים יום. 101) כתובות ע, ב. עד שלושים יום לא שמעו אנשים על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתבזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. ואע"פ שהוא משועבד לתת לה מזונותיה - יכול הוא להדירה מנכסיו, כי הלכה היא (כתובות נט:): "קונמות מפקיעים מידי שעבוד" קונמות - זהו נדר שאדם אסר על עצמו איזה דבר כ'הקדש'. "קונם" כינוי לקרבן הוא בלשון עלגים, וכל הקדש שאינו לכל אלא על אדם אחד, נקרא "קונם". ומתוך שנדר זה אינו ניתן לפדיון כשאר קדושת דמים, אלא אסור הוא על האדם המודר כקדושת מזבח שהיא קדושת הגוף שאין לה פדיון, הוא חמור ביותר שמפקיע מידי שעבוד, ולפיכך חל הנדר לאסור את אשתו מליהנות מממונו (ר"ן לכתובות פ"ז). 102) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה, אלא הודיע ברבים: "כל הזן אינו מפסיד" (כתובות ע': והל' נדרים פ"ז, הי"ב).

- 10 כד. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא תִטַּע אֶחָד מִכָּל
- 11 הַפְּרוֹת¹⁰³ - מִמִּתְנִין לוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם; יֵתֵר עַל כֵּן
- 12 - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ¹⁰⁴. אֲפֹלוּ הִדְרָה שְׁלֹא תֹאכַל
- 13 מֵאֲכָל רֵעַ, אֲפֹלוּ הִדְרָה מִמִּין שְׁלֹא אֲכָלָה אוֹתוֹ
- 14 מִיָּמֶיהָ - יוֹצִיא אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיִתֵּן כְּתָבָהּ¹⁰⁵.
- 15 נִדְרָה הִיא שְׁלֹא תֹאכַל אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת, וְקָנָם לָהּ
- 16 הוּא אֶת נִדְרָהּ¹⁰⁶, אוֹ נִדְרָה בְּנִזְרִיר¹⁰⁷ וְלֹא הִפֵּר לָהּ:
- 17 אִם רָצָה¹⁰⁸ שֶׁתִּשָּׁב תַּחְתּוֹ וְלֹא תֹאכַל פְּרוֹת אוֹ תִּהְיֶה
- 18 נִזְרִירָה - תִּשָּׁב, וְאִם אָמַר: אֵינִי רוֹצֶה בְּאִשְׁהָ נִדְרָנִית
- 19 - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ; שֶׁהִרִי הָיָה בִּידוֹ לְהִפֵּר, וְהוּא
- 20 קָנָם לָהּ בְּרָצוֹנוֹ¹⁰⁹.

דין מוכרין למזונותיו²³, פה מוכרין לקסותו וכלי ביתו ומדורו.

(20) כי כלל הוא: פרנסה (הלבשה) הרי היא כמזונות (כתובות סח.). (21) כגון אשתו ובנותיו עד שתתארסנה. (22) "ירושלמי" כתובות פ"ב ה"א: "ומתכסיין בכסותי". והשווה לקמן פ"ט, ה"א. (23) למעלה פ"ב ה"ז.

ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וקסות וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט²⁴; אבל מי שנשתטה בעלה או שנתחרש - פוסקין לה תכשיט²⁵. ודין הפעל עם אשתו בטענת הקסות והכלים ושכר המדור - כדינם בטענת המזונות. אם אמר הוא: נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין אחד לכל²⁶.

(24) כתובות מח, א. (25) שם, כי אומדים דעתו אילו היה בריא לא היה רוצה שתתנוול אשתו. אבל בהלך, הואיל ויצא לדעת היה לו לצוות, ומתוך שלא צוה - גילה שאין רצונו בכך (רש"י שם). (26) כמבואר לעיל פ"ב, הכ"א-כב.

ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין²⁷ - בעניות²⁸: שנה אחת - ימים, יתר על כן - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה²⁹; ובעשירות: שלשים יום - ימים³⁰, יתר על כן - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

(27) שאמר לה: אם תתקשטי, תהא הנאת ממוני אסורה עליך. כי אחרת - אין הוא יכול לאסרה להתקשט, כמבואר למעלה בפ"ב הכ"ד. (28) שאינן מרבות להתקשט. (29) כתובות עא, ב. (30) שם: "שכן אשה חשובה נהנית מריח קישוטיה שלושים יום".

ט. הדירה שלא תלך למרחץ: בכרפים³¹ - שבת אחת, בכפרים שתי שבתות³². שלא תעל מנעל: בכפרים - שלשה ימים, ובכרפים - מעת לעת³³. יתר על זה - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

(31) בערים גדולות שמנהגן להתרחץ תכופות. (32) "ירושלמי" כתובות פ"ז, ה"ד. (33) שם.

י. הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאל אותן ולהשאילן, כגון נפה וכברה³⁴, רחים ותנור וכיוצא בהם - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה, מפני שמשיאה³⁵ שם רע בשכנותיה³⁶. וכן היא שגדרה שלא תשאל ולא תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם, ושלא תארג בגדים נאים לבנים, במקום שדרך לארג אותם לבנים - תצא בלא כתובה, מפני שמשיאתו שם רע בשכנותו שהוא כילי³⁷.

(34) נפה לקמח, וכברה - לנקות התבואה (רבינו בפירושו

הדמים עקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביקר הרבה או בזול הרבה. אלא העקר שסומכין עליו, שמחביבין אותו לתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה, בפחות⁸ שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.

(8) רבינו מדבר בעניי שבשיראל, ואילו בעשיר הכל לפי עשרו כמבואר בסמוך ה"ה.

ג. ובכלל הפסות - שהוא חייב לתן לה כלי בית, ומדור⁹ שיושבת בו. ומה הן כלי בית? מטה מצעת¹⁰, ומפץ¹¹ או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתייה, כגון קדרה וקערה וכוס¹² ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור? ששוכר לה בית של ארבע אמות על ארבע אמות¹³, ותהיה רחבה¹⁴ חוצה לה כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.

(9) בית דירה (כתובות קג.). (10) משנה, כתובות סד, ב. [וה"מאירי] שם (עמ' 274) הביא בשם רבינו: "מטה מוצעת לשכב [עליה]". וראה בפרק ל' מהל' שבת ה"ה, ובבבא מציעא קיג: [11] מצע גס כעין מחצלת של קנים. (12) "ירושלמי" שם. (13) כי אין בית פחות מארבע אמות (סוכה ג:). (14) "רחבה" היא חצר שמאחורי הבית.

ד. וכן מחביבין אותו לתן לה תכשיטים, כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה¹⁵, ופופו¹⁶ ושרק¹⁷ וכיוצא בה, כדי שלא תתגנה עליו.

(15) מצחה. (16) צבע כחול שהנשים צובעות בו את עפעפי עיניהם. ככתוב (מלכים ב ט, ל): "ואיזבל שמעה ותשם בפוך עניה". (17) צבע אדום ללחייה (רש"י לכתובות יז). וחייב תכשיטין מקורו שם מח, א: "מי שנשתטה בית-דין נותנים . . . תכשיטין לאשתו".

ה. במה דברים אמורים? בעניי שבשיראל; אבל בעשיר - הפל לפי עשור¹⁸. ואפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב - כופין אותו ונותן. וכן המדור - לפי עשור, והתכשיט וכלי הבית - הפל לפי עשור. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו בעניי שבשיראל - כופין אותו להוציא¹⁹, ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר.

(18) שם סד, ב. (19) שם עז, א. וכמבואר לעיל פ"ב ה"א. והרמ"ך תמה על זה, למה נכפנו להוציא, ובשאר חובות אין כופין ללוה אם אין לו לפרוע, וטוב שתתגלגל האשה עמו עד שירחמו עליהם מן השמים (מעשה רוקח).

ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים, כגון שש או פחות - חייב לתן להם פסות המספקת להם²⁰, וכלי תשמיש, ומדור לשפן בו. ואינו נותן להם לפי עשור, אלא כפי צרפן בלבד. זה הפלל: כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו²¹ - יש לו פסות²² וכלי בית ומדור; וכל שבית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִים⁵⁵ שֵׁשׁ בָּאוּתוֹ
25 בֵּית הָאָבֶל אוֹ בֵּית הַמִּשְׁתָּה, וְהַחֲזִקוּ שֵׁם פְּרוּצִים
26 - שׁוֹמְעִין לוֹ⁵⁶.

51) שאמר לה: אם תלכי לבית האבל, תיאסר הנאת ממוני עליך. 52) בתוך שלושים יום, כדין המדיר את אשתו מליהנות לו שממתינים לו שלושים יום, כמבואר לעיל פי"ב הכ"ג. 53) לאחר שלושים יום, כדברי רבינו למעלה פי"ב שם (מגיד-משנה). 54) כתובות ע"א, ב. 55) שאינם מרחיקים את עצמם מעריות. 56) שם ע"ב, א.

27 יד. האומר לאשתו: אין רצוני שישבאו לביתי אביך
28 ואמך, אחיך ואחיותיך - שומעין לו. ותהיה היא
29 הולכת להם כשיארע להם דבר, ותלך לבית אביה
30 פעם בחודש ובכל רגל ורגל; ולא יפנסו הם לה אלא
31 אם ארע לה דבר, כגון חלי או לדה. שאין כופין
32 את האדם שיקנסו אחרים ברשותו⁵⁷. וכן היא
33 שאמרה: אין רצוני שיקנסו אצלי אמך ואחיותיך,
34 ואיני שוקנת עמהם בחצר אחת, מפני שמרעין לי
35 ומצריין לי - שומעין לה; שאין כופין את האדם
36 שישבאו⁵⁸ אחרים עמו ברשותו⁵⁹.

57) כן כתבו הגאונים (מגיד-משנה). ומקורו במשנה (כתובות ע"א): "ואם היה טוען משום דבר אחר - רשאי" (הגר"א באבן-העזר סי' עד ס"ק ג). 58) פתח ב"כניסה" - שיכנסו אצלי, וסיים ב"שיביח", כי כך דרכן של נשים הנכנסות לזמן מה ומתעכבות שעות מרובות (מעשה רוקח). 59) תשובת הרי"ף סימן טו. והראב"ד טוען: אימתי בזמן שהן באות בגבולה, אבל אם היא באה לגבולן אין מוציאים אותן בשבילה, אע"פ שהמדור שלו הוא, הואיל ובעלה רוצה בישיבתן, אבל מבקשים מהן שלא יציעו אותה בישיבתן. וכנגד זה סובר המגיד משנה: אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, ואם נראה לבית-דין שהן גורמות לה קטטה עם בעלה - הדין עמה, ובאהע"ז סי' עד סעיף י, מסכם הרמ"א: ונוהגים להושיב עמהם איש או אשה נאמנים לדור עמהם עד שיתברר על-ידי מי נתגלגל הריב והקטטה.

37 טו. האיש שאמר: איני דר במדור זה, מפני שפני
38 אדם רעים או פרוצים או עפויים בשכונתי ואני
39 מתירא מהם - שומעים לו, ואף-על-פי שלא החזקו
40 בפריצות, שפך צווי חכמים⁶⁰: הרחק משכן רע.
41 ואפלו היה המדור שלה - מוציאים אותה ממנו,
42 ושוכן בין בני אדם כשרים⁶¹. וכן היא שאמרה בן,
43 אף-על-פי שהוא אומר: אני איני מקפיד עליהם -
44 שומעין לה, מפני שהיא אומרת: אין רצוני שיצא
45 עלי שם רע בשכונת אלו.

60) אבות פ"א, מ"ז. 61) השווה דברי רבינו הל' דעות פ"ו, ה"א.

טז. כל הישוב ארצות ארצות הוא⁶², כגון ארץ פנען

למשנה שביעית פ"ה, מ"ט. (35) כלומר, מביא עליה. (36) שהיא קמצנית (כתובות ע"ב). (37) שם. כלי - קמצן. מלשון הכתוב (ישעיה לב, ה) "ולכילי לא יאמר שוע".

1 יא. מקום שדרךך שלא תצא אשה לשוק בפפה
2 שעל ראשה בלבד, עד שיהיה עליה רדיד³⁸ החופה
3 את כל גופה כמו טלית - נותן לה בכלל הפסות
4 רדיד³⁹ הפחות מכל הרדידין. ואם היה עשיר - נותן
5 לה לפי עשרו. כדי שתצא בו לבית אביה או לבית
6 האבל או לבית המשתה⁴⁰. לפי שכל אשה יש לה
7 לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האבל ולבית
8 המשתה לגמול חסד לרעותיה או לקרובותיה, כדי
9 שישבאו הם לה⁴¹, שאינה בבית הסתר עד שלא תצא
10 ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה
11 תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לבצע למנע
12 אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת
13 בחודש או כמו פעמים בחודש, לפי הצורך⁴². שאין
14 לפי לאשה אלא לישב בנזירות ביתה⁴³, שפך פתוב:
15 כל כבודה בת מלך פנימה⁴⁴.

38) צעף, כלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "והצניפות והרדידים". וראה להלן פכ"ד ה"ב, ובה' סוטה פ"ג ה"ה. (39) אע"פ שבבית אינה לובשת רדיד, הואיל והיא יוצאת בו לשוק כמנהג המקום, חייב ליתנו לה. (40) כתובות ע"א, ב. (41) שם ע"ב, א: "למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה". היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" - דברים של מיתה, אם ספד - יספדוהו. אם ליה - ילווה וכו' (שם). (42) ובמדור רבה (בראשית פרשה ח) אמרו: "וכבשה" - וכבשה כתוב. האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, מדינה שנאמר בה: "ותצא דינה" ולבסוף נכשלה. וב"ספרי" פרשת כי-תצא אות רמב, דרשו על הפסוק: "ומצאה איש בעיר" - "אילו לא יצאת בעיר, לא היה מסתקף לה. מגיד שפירצה קוראת לגנב". (43) ובילקוט שמעוני (תהלים קכח, ד) דרשו על הפסוק: אשתך כגפן פוריה. אימתי אשתך כגפן פוריה - כשהיא צנועה בירכתי ביתך". (44) יבמות עז, א.

16 יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן
17 שהוא⁴⁵ עמה בעיר, חודש אחד - ממתינין⁴⁶ לו,
18 שנים⁴⁷ - יוציא ויתן כתובה⁴⁸; ובזמן שהוא בעיר
19 אחרת: רגל אחד - ממתינין⁴⁹ לו, שנים - יוציא
20 ויתן כתובה⁵⁰.

45) אביה. 46) אולי יתיר את נדרו. 47) יום אחד בחודש השני נחשב כשני חדשים. 48) יותר מחודש אינה יכולה להעמיד עצמה שלא ללכת לבית אביה (כתובות ע"א). 49) דרך הבת ללכת לבית אביה ברגלים. 50) שם.

21 יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל⁵¹ או
22 לבית המשתה - או יתיר את נדרו⁵² או יוציא⁵³ ויתן
23 כתובה; וזהו כמי שאסרה בבית הסתר ונעל בפניה⁵⁴.

שם. ובהל' מלכים פ"ה ה"ב, כתב רבינו: "לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה גויים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה-זרה" (ומקורו מדברי הגמרא בכתובות שם).

כ. אָמַר הָאִישׁ לַעֲלוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא אֵינָה רוּצָה - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה⁷⁷. אָמְרָה הִיא לַעֲלוֹת, וְהִיא אֵינָה רוּצָה - יוֹצֵיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְהוּא הָדִין לְכָל מְקוֹם מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַם. שֶׁהִפְלִי⁷⁸ מַעֲלִין לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷⁹, וְאֵין הִפְלֵ מוֹצִיאִין מִשָּׁם; הִפְלֵ מַעֲלִין לִירוּשָׁלַם⁸⁰, וְאֵין הִפְלֵ מוֹצִיאִין מִשָּׁם.

(77) כתובות, שם. ומה שכתבו ב'תוספות' שם בשם רבינו חיים: "שעכשיו אין מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצוות התלויות בארץ, וכמה עונשים שאין אנו יכולים לזוהר מהם ולעמוד עליהם" כבר העיר רבי יוסף טראני (מהרי"ט) בתשובותיו סימן כח, שאיזה תלמיד טועה כתב הדברים על שם ה'תוספות', ואין לסמוך עליהן, וראה ב'פתחי תשובה' לאהע"ז סי' עה ס"ק ז', ובשו"ע שם סעיף ה' (78) אחד האנשים ואחד הנשים (כתובות, שם). (79) "מחרימים בשם על כל מי עושה זה בדרך עלילה על אשתו שלא לעשותו זולתי ללכת להתברך בארץ ישראל לא זולת זה ויענה הבעל אמן, ואז יכריחו האשה ללכת עמו". מדברי תשובת רבינו, וראה בתשובת רבינו בסוף הספר. (80) ב'מרדכי' סוף מסכת כתובות, הביא דעת רבינו מאיר: שרק בזמן שבית המקדש היה קיים - יש מצוה לדור בירושלים יותר מבשאר הארץ, אבל בזמן הזה אין חילוק בין ירושלים לשאר א"י. וכהגהת מהר"ם מטיקטין שם: "שבעונותינו אין שם היום מעלות לקדושה, ואין הוא יכול לדחותה מקדושה לקדושה . . . והרי עתה כולן שווין למצוה, ירושלים ושאר א"י".

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ח

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עָשָׂר

(1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו, דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים, המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה וקבורתה.

א. עוֹנָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה² - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כָּפִי כָחוּ וְכָפִי מְלֹאכְתּוֹ. פִּיזָה? בְּגֵי אָדָם הַבְּרִיאִים וְהַרְבִּים וְהַעֲנָגִים³, שְׁאִין לָהֶם מְלֹאכָה שֶׁמְכַשְׁלֵת כָּחֵן, אֶלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּכִתְיָהּ - עוֹנֵתָן בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין, כְּגוֹן הַחֲטִיטִין וְהָאוֹרִגִין וְהַבּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אִם הֵיחָה מְלֹאכְתָּן בְּעִיר - עוֹנֵתָן פְּעָמִים בַּשָּׁבָת, וְאִם הֵיחָה מְלֹאכְתָּן בְּעִיר אַחֶרֶת - עוֹנֵתָן פְּעָם אַחַת בַּשָּׁבָת. הַחֲמִירִים⁴ - פְּעָם אַחַת בַּשָּׁבָת. וְהַגְּמִלִים⁵ - אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְהַמְּלָחִין⁶ - אַחַת לְשָׁשָׁה חֳדָשִׁים. תְּלִמְדֵי חֲכָמִים -

1 וְאָרֶץ מִצְרַיִם וְאָרֶץ תִּימָן וְאָרֶץ פּוֹשׁ וְאָרֶץ שְׁנַעֲרָ⁶³
2 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְכָל אָרֶץ וְאָרֶץ - מִמְּדִינֹת⁶⁴ וְכַפְרִים.
3 וְעִיר יִשְׂרָאֵל⁶⁵ לַעֲנֹן נִשְׁוֹאִין שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת הֵיוּ⁶⁶:
4 יְהוּדָה, וְעַבְרָה הַיַּרְדֵּן, וְהַגְּלִיל.

(62) חלוק לארצות. (63) בבל. (64) ערים גדולות ומוקפות חומה (רבינו בפיה"מ לכתובות פ"ג מ"י). (65) שבארץ ישראל. (66) כתובות קי, א.

5 יז. אִישׁ שֶׁהָיָה מֵאָרֶץ מִן הָאֲרָצוֹת, וְנָשָׂא אִשָּׁה
6 בְּאָרֶץ אַחֶרֶת - כּוֹפִין אוֹתָהּ וְיוֹצֵאָה עִמּוֹ לָאָרֶץ, אוֹ
7 תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה; שְׁעַל מִנֵּת בֶּן נָשָׂאָה, אֶף-עַל-פִּי
8 שְׁלֹא פִרְשָׁה⁶⁷. אָבֵל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מִן הָאֲרָצוֹת,
9 וְהִיא⁶⁸ מֵאֲנִשֵּׁי אוֹתָהּ הָאָרֶץ - אֵינָה יְכוֹל לְהוֹצִיאָהּ
10 לָאָרֶץ אַחֶרֶת; אָבֵל מוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לְמְדִינָה וּמִכָּפֶר
11 לְכָפֶר בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ. וְאֵינָה יְכוֹל לְהוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה
12 לְכָפֶר, וְלֹא מִכָּפֶר לְמְדִינָה; שִׁישׁ דְּבָרִים שִׁישִׁיבֶת
13 הַמְּדִינָה טוֹבָה לָהֶם, וְיֵשׁ דְּבָרִים שִׁישִׁיבֶת הַכָּפְרִים
14 טוֹבָה לָהֶם⁶⁹.

(67) תוספתא כתובות פ"ב, יא. (68) בכת"י תימן: "והוא". וכן הוא בשולחן ערוך' אהע"ז סי' עה ס"א. (69) כתובות קי, ב.

15 יח. וְכִשְׁמוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לְמְדִינָה וּמִכָּפֶר לְכָפֶר
16 בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ - אֵינָה יְכוֹל לְהוֹצִיאָהּ מִנֶּגֶד הַיָּפָה
17 לְנֹה הָרֵעַ, וְלֹא מֵרַע לְיָפָה⁷⁰; מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה
18 לְהַטְפִּיל⁷¹ וְלִבְדֹּק עֲצָמָה בְּנֹה הַיָּפָה, כְּדֵי שְׁלֹא תִהְיֶה
19 בּוֹ קֶלֶה⁷² וְכַעֲוָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיאָהּ מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ
20 יִשְׂרָאֵל לְמְקוֹם שָׂרְבוּ עַפּוֹ"ם⁷³. וּבְכָל מְקוֹם⁷⁴
21 מוֹצִיאִין מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ עַפּוֹ"ם לְמְקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

(70) נוף יפה ומקום נאה, ולא נתכוין רבינו לדירה יפה, שאם כן היה לו לומר אפילו באותה עיר לא יוציאה, מבית רע לבית יפה (מ'עשה רוקח'). (71) להשתדל ולטפל בעצמה. (72) נקלה ובלתי חשובה, ובכתובות קי, שנינו: "שהנוה היפה בודק". ומפרש רש"י: בודק את הגוף למי שבא מנוה רע, ומתוך כך חלאים באים עליו. וכן אמר שמואל (שם): "שנינו וסת (אפילו לטובה) - תחילת חולי מעיים". (73) אפילו מכפר לכפר (תוספתא שם). (74) אפילו מנוה היפה לנוה הרע.

22 יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁵? מַחוּצָה לָאָרֶץ לְחוּצָה
23 לָאָרֶץ, אוֹ מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל; אָבֵל מַחוּצָה
24 לָאָרֶץ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲלוֹת. אֶפְלוּ
25 מִנֶּה הַיָּפָה לְנֹה הָרֵעַ, וְאֶפְלוּ מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל
26 לְמְקוֹם שָׂרְבוּ עַפּוֹ"ם - מַעֲלִין⁷⁶. וְאֵין מוֹצִיאִין מֵאָרֶץ
27 יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ, וְאֶפְלוּ מִנֶּה הָרֵעַ לְנֹה הַיָּפָה,
28 [וְאֶפְלוּ מִמְּקוֹם] שָׂרְבוּ עַפּוֹ"ם לְמְקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

(75) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נוה יפה לרע, או בין רוב ישראל לרוב גויים. (76) כתובות קי, ב. ובתוספתא

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר
 לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש
 שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה
 יוציא ויתן כתבה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר
 לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה פועלת
 בעת תשמיש שלא תתעבר, או שהדירה שתעשה
 מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא פשטות
 - הרי זה יוציא ויתן כתבה.

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת¹⁸
 - ממתינין לו¹⁹, יתר על כן - יוציא ויתן כתבה או
 יפר נדרו. אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים;
 שפיון שנדר - הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה?
 אם אמר לה: תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא
 ישמש מטתו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע
 לשוא, מפני שהוא משעבד לה²⁰. אמר לה: הנאת
 תשמישך אסורה עלי²¹ - הרי זה נדר, ואסור
 לשמש; שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו²².

(18) שבוע אחד. (19) שמה יתיר את נדרו. (20) מן התורה.
 והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. (21) כאן
 לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת תשמישה
 עליו. (22) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא.

ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע
 כדי לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר:
 שארה פסותה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש
 פחו ואינו יכול לבעל - ימתין ששה חדשים שמה
 יבריא, שאין לה עונה גדולה מזו²³, ואחר כך או
 יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתבה.

(23) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה, היא
 הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה.
 אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו
 מדעת²⁴ - כופין אותו לשעתו²⁵ לגרשה, לפי שאינה
 כשבויה שתבעל לשנוא לה. ותצא בלא כתבה
 כלל²⁶. ותטל בלאותיה²⁷ הקימין - בין מנכסים
 שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו²⁸, בין מנכסי
 מלוג שלא נתחייב באחריותו²⁹. ואינה נוטלת בשל
 בעל כלום. ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת
 שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכל מה
 שנתן לה מתנה מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת
 שתטל ותצא.

(24) מרצוני. (25) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. (26) כי
 במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים.
 (27) בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר
 נכסים שנפחתו מרוב שימוש. (28) ונקראים: "נכסי צאן

ועונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתיש
 כחן. ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי
 שבת ללילי שבת.

(2) חיי אישות. (3) מפונקים. (4) מוליכים תבואה על
 חמורים מכפרים לשוק שבועיר. (5) מביאים סחורות על
 הגמלים ממקום רחוק. (6) פורשים לים הגדול ולקצווי
 ארץ.

ב. יש⁷ לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה
 אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה ולא יצא
 אלא בראשה. וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה
 שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון
 חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח⁸.
 ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא בראשות
 נשותיהן שמים ושלש שנים. וכן רך ועגל שנעשה
 תלמיד חכם - אין אשתו יכולה לעכב.

(7) יכולה. (8) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר,
 כי "רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה
 קבים ופרישות".

ג. נושא אדם פמה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת
 בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב⁹. והוא,
 שהיה יכול לתן שאר פסות ועונה בראוי לכל אחת
 ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחדר אחת, אלא
 כל אחת ואחת לעצמה¹⁰.

(9) ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי
 לישא אשה אחרת על אשתו ואחרי תקנת "חרם דרבינו
 גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה
 מסכימה. (10) כדי שלא יתקנאו זו בזו.

ד. וכמה היא עונתן? לפי מנין¹¹. כיצד? פועל¹²
 שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת, ויש
 לזו עונה אחת בשבת¹³. היו לו ארבע נשים - נמצא
 עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות¹⁴. וכן
 אם היה מלח ויש לו ארבע נשים - תהיה עונת כל
 אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך¹⁵ צו
 חכמים, שלא ישא אדם¹⁶ יותר על ארבע נשים,
 אף-על-פי שיש לו ממוץ הרבה, כדי שתגיע להן
 עונה פעם אחת בחדש¹⁷.

(11) לפי מספר הנשים. (12) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים
 בשבוע. (13) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג
 במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח
 עוד נשים. (14) כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת
 אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן
 שקבעו לו. (15) הואיל ועונתן לפי מנינן. (16) המתנהג
 כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. (17) אבל הענוגים
 הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר
 מארבע נשים.

שְׁעוֹרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. וַיֵּשֶׁב וְלֹא יִשְׁמַשׁ
כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה הָיָא לֵישֵׁב. וְאַף-עַל-פִּי שִׁכְתָּבָתָהּ
הוֹלֵכֶת וְנוֹסֶפֶת, הָרִי הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
שְׁנֵאמֹר: לֹא יִגְרַע. שְׁאֵם שְׁנֵאָה - יִשְׁלַחָהּ, אֲבָל
לַעֲנוֹת - אֲסוּר. וְלֵמָּה לֹא יִלְקָה עַל לֹא זֶה? מִפְּנֵי
שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

טז. אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שִׁבְּאוּ לְבֵית דִּין, הוּא אוֹמֵר: זֶה
מִוֹרֶת מִתְּשֻׁמִּישׁ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא פִי, אֲלֵא כְּדֶרֶךְ
כָּל הָאֶרֶץ אֲנִי עֹמָה; וְכֵן אִם טַעֲנָה הִיא וְאָמְרָה
שֶׁהוּא מוֹרֵד מִתְּשֻׁמִּישׁ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא פִי, אֲלֵא
כְּדֶרֶךְ כָּל הָאֶרֶץ אֲנִי עֹמָה - מִחֲרִימִין בְּתַחֲלָה עַל מִי
שֶׁהוּא מוֹרֵד וְלֹא יוֹדֵה בְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כֶּף, אִם לֹא
הוֹדוּ, אוֹמְרִין לָהֶם: הִתְיַחֲדוּ³⁰ בְּפָנֵי עֲדִים. נִתְיַחֲדוּ,
וְעִדִּין הֵם טוֹעֲנִין³¹ - מִבְּקָשִׁין מִן הַנִּטְעָן וְעוֹשִׂין
פְּשָׁרָה כְּפִי כַח הַדִּין³². אֲבָל לְבַעַל בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם אִי
אֶפְשָׁר, לְפִי שְׁאֲסוּר לְבַעַל בְּפָנֵי כָל בְּרִיָּה.

(30) לשם ביאה. (31) שאחד מורד על השני מתשמיש.
(32) "השמים בניי בנין יעשו דרך בקשה" ופירושו
בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל
הארץ כן אשה זו הורחקת מבעלה". יעשו דרך בקשה -
"יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר
רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא
אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך
בקשה - שתתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין
שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא
מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין
פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.

יז. הָאִשָּׁה שִׁחָלְתָהּ - חֵיב לְרַפָּאָתָהּ אוֹתָהּ עַד
שֶׁתִּבְרִיא. רָאָה שֶׁחָלִי אָרָךְ וַיִּפְסִיד מְמוֹן הִרְבֵּה
לְרַפּוֹאָה, וְאָמַר לָהּ: הִרִי כְּתֻבָּתִיךָ³³ מִנִּיחָת, אוֹ רַפְּאִי
עַצְמָךְ מִכְּתֻבָּתִיךָ אוֹ הִרִינִי מִגְרָשֶׁךָ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה
וְהוֹלֵךְ - שׁוֹמְעִין לוֹ³⁴. וְאִין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי
כְּדֶרֶךְ אֶרֶץ³⁵.

(33) כסף כתובתך. (34) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל
כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב
לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה.
(35) שנינו: "ושלחתה לנפשה" - "שאם הייתה (אשת יפת
תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות
ישראל שהן קדושות וטהורות".

יח. נִשְׁבִּיתָ³⁶ - חֵיב לְפִדּוֹתָהּ. וְאִם הָיָה כֹּהֵן, שֶׁכָּבֵר
נֶאֱסָרָה עָלָיו³⁷ - פוֹדֶה אוֹתָהּ³⁸ וּמַחְזִירָהּ לְבֵית אֲבִיהָ.
אֶפְלוּ הָיָה בָּעִיר אַחֶרֶת - מִטְּפֵל לָהּ עַד שֶׁמַּחְזִירָהּ
לְמִדְיָנָתָה. וּמִגְרָשָׁה וְנוֹתֵן לָהּ כָּל כְּתֻבָּתָהּ. הָיָה בַּעֲלָהּ
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁבִּיָּה מִתֵּרֶת לוֹ³⁹, מַחְזִירָהּ לוֹ לְאִשָּׁה
כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. וְאִם רָצָה אַחֵר כֶּף, מִגְרָשָׁה⁴⁰ וְנוֹתֵן לָהּ
כְּתֻבָּתָהּ.

ברזל". (29) אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו
לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל
פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.

ט. וְאִם מְרֵדָה מִתַּחַת בַּעֲלָהּ כְּדִי לַעֲצֹרוֹ, וְאָמְרָה:
הִרִינִי מַצְעֶרֶת אוֹתוֹ בְּכֶף מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לִי כֶף וְכֶף,
אוֹ מִפְּנֵי שֶׁקָּלְלָנִי, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה עִמִּי מְרִיבָה,
וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרֵים אֵלָיו - שׁוֹלְחִים לָהּ מִבֵּית דִּין
וְאוֹמְרִין לָהּ: הִוֵּי יוֹדַעַת, שְׁאֵם אֶת עֹמְדָת בְּמִרְדָּךְ
- אֶפְלוּ כְּתֻבָּתְךָ מֵאָה מְנָה, הַפְּסָדָת אוֹתָהּ. וְאַחֵר כֶּף
מִכְרִיזִין עָלֶיהָ בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת בְּכָל
יוֹם, אֲרַבַּע שַׁבָּתוֹת זֶה אַחֵר זֶה, וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִית
מְרֵדָה עַל בַּעֲלָהּ.

י. וְאַחֵר הֵהֱכִרָהּ שׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין פָּעַם שְׁנִיָּה
וְאוֹמְרִים לָהּ: אִם אֶת עֹמְדָת בְּמִרְדָּךְ, הַפְּסָדָת
כְּתֻבָּתִיךָ. אִם עֲמָדָה בְּמִרְדָּה וְלֹא חֲזָרָה - נִמְלָכִין בָּהּ,
וְתֹאכַד כְּתֻבָּתָהּ, וְלֹא יִהְיֶה לָהּ כְּתֻבָּה כָּלָל. וְאִין
נוֹתֵנִין לָהּ גִּט עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִין לָהּ מִזְוֹנוֹת
כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאִם מֵתָה קֹדֶם הַגִּט - בַּעֲלָהּ
יִוָּרְשָׁהּ.

יא. כְּסָדֵר הָיָה עוֹשִׂין לָהּ אִם מְרֵדָה כְּדִי לַעֲצֹרוֹ.
וְאֶפְלוּ הָיְתָה נָדָה אוֹ חוֹלָה, שְׁאִינָה רְאוּיָה לְתִשְׁמִישׁ.
וְאֶפְלוּ הָיָה בַּעֲלָהּ מֵלַח, שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים.
וְאֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת.

יב. וְכֵן אֲרוֹסָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה לְהִנָּשֵׂא, וּמְרֵדָה כְּדִי
לַעֲצֹרוֹ וְלֹא נִשְׂאָת - הִרִי זֶה מִוֹרֶת מִתְּשֻׁמִּישׁ. וְכֵן
יְבָמָה שְׁלֹא רָצָתָה לְהִתְיַבֵּם כְּדִי לַעֲצֹרוֹ, כְּסָדֵר הָיָה
עוֹשִׂין לָהּ.

יג. הַמִּוֹרֶת הַזֹּאת, כִּשְׁהִיא יוֹצֵאת אַחֵר שְׁנֵים עָשָׂר
חֹדֶשׁ בְּלֹא כְּתֻבָּה, תִּחְזֹר כָּל דְּבָר שֶׁהוּא שָׁל בַּעַל.
אֲבָל נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וּבִלְאוֹתֵיהֶן קִיָּמִים, אִם
תִּפְסָה - אִין מוֹצִיאִים מִיָּדָה, וְאִם תִּפְסֵן הַבַּעַל - אִין
מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן כָּל מָה שֶׁאֲבָד מִנְּכָסֶיהָ שֶׁקָּבַל
הַבַּעַל אַחֲרֵיוֹתָן עָלָיו, אִינוּ מְשַׁלֵּם לָהּ כָּלוּם. זֶה הוּא
דִּין הַגִּמְרָא בְּמִוֹרֶת.

יד. וְאָמְרוּ הַגְּאוֹנִים, שִׁישׁ לָהֶם בְּכָבֵל מְנִהְגוֹת
אַחֲרוֹת בְּמִוֹרֶת. וְלֹא פָּשְׁטוּ אוֹתָן הַמְּנִהְגוֹת בְּרִב
יִשְׂרָאֵל, וְרִבִּים וְגִדּוּלִים חוֹלְקִין עֲלֵיהֶם בְּרִב
הַמְּקוֹמוֹת. וְכִדִּין הַגִּמְרָא רְאוּי לְתַפֵּס וְלָדוֹן.

טו. הַמִּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ וְאָמַר: הִרִינִי זֶן וּמִפְּרָנִס
אוֹתָהּ, אֲבָל אֵינִי בָּא עָלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵאֲתִיהָ -
מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ מִשְׁקָל שֶׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַכְבֹּדוֹ - קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְבוֹדָהּ; שְׁהֶאֱשָׂה עוֹלָהּ
עִם בַּעֲלָהּ, וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת אֶפְלוֹ לְאַחַר מִיתָהּ.

(48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספר.

כד. לא רָצָה לְקַבֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד אֶחָד מִדַּעַת
עֲצָמוֹ וּקְבָרָהּ - מוֹצִיאִין מִבַּעֲלָהּ עַל פְּרָחוֹ וְנוֹתְנִין
לָזָה, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה זֹו מְשֻׁלָּכֶת לַפְּלָבִים. הִיָּה
בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת כְּשִׁמְתָהּ אִשְׁתּוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
לְנִכְסֵיוֹ וּמוֹכְרִין פְּלֵא הַכְרָזָה⁵¹, וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי
מָמוֹן הַבַּעַל וְלִפִּי כְבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְבוֹדָהּ⁵².

(51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישוה הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו.

יום ש"ק כ' אייר ה'תשע"ח

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) נתבארו בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשֵׁת אֶת בַּעֲלָהּ אַחֵר הַנִּשְׁוֹאִין שִׁמְנָע
עוֹנָתָה - הָרִי זֶה מֵתָר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ³⁶
בְּשִׁהּיוֹ לֹו בָּנִים, שֶׁכָּבֵר קִיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה; אֲבָל
לֹא קִיָּם - חֵיב לְבַעַל בָּקָל עוֹנָה³ עַד שִׁהּיוֹ לֹו בָּנִים⁴,
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה עֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּרוּ
וּרְבוּ⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..שנאמר פרו ורבו.."

הפסוק "פרו ורבו" מופיע גם בפרשת בראשית כציווי לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח. ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית, כי כאן מדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחווה כשעדיין לא היו להם בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(על-פי "ספר השיחות" תנש"א חלק א' עמוד 75)

(2) כתובות סא, ב. ואינו עובר על הכתוב: "שארה . . . ועונתה לא יגרע", אלא אם-כן מנע עונתה שלא ברשותה, כמבואר לעיל פ"ד ה"ז. (3) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר לעיל פ"ד, ה"א. (4) יבמות סא, ב. כי מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ואת זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה - אינו יכול לבטל. (5) פסוק זה הובא במשנה (יבמות סה:), וכן ב'ספר המצוות'

(36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה.

1 יט. אין מְחִיבִין אֶת הַבַּעַל לַפְּדוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר
2 עַל דְּמִיָּה, אֲלָא בְּמָה שֶׁהִיא שְׁוָה⁴¹ כְּשֶׁאָר
3 הַשְּׁבוּיוֹת⁴². הֵיךְ דְּמִיָּה יוֹתֵר עַל כְּדִי כְּתֻבָּתָהּ, וְאָמַר:
4 הִרְיֵנִי מִגְּרָשָׁה, וְזֹו כְּתֻבָּתָהּ, וְתִלָּךְ וְתַפְּדָה אֶת עֲצָמָה
5 - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלָא כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹדָה אוֹתָהּ.
6 אֶפְלוֹ הֵיךְ דְּמִיָּה עַד עֲשָׂרָה בְּכַתְּבָתָהּ, וְאֶפְלוֹ אֵין לוֹ
7 אֲלָא כְּדִי פְּדִיוֹנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפַעַם
8 רִאשׁוֹנָה; אֲבָל אִם פְּדָאָה וְנִשְׁבִּית פַּעַם שְׁנִיָּה, וְרָצָה
9 לְגַרְשָׁה - הָרִי זֶה מִגְּרָשָׁה וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה, וְהִיא תַּפְּדָה
10 אֶת עֲצָמָה⁴³.

(41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פורים אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדיון אחד תקנו לה חכמים ולא שניים.

11 כ. מִי שֶׁנִּשְׁבִּית אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּמִדִּינַת הָיִם - בֵּית דִּין
12 יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ⁴⁴ וּמוֹכְרִין בְּהִכְרָזָה⁴⁵, וּפּוֹדִין אוֹתָהּ
13 כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבַּעַל פּוֹדָה.

(44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין. (45) שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים.

14 כא. הַמְּדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ נָדָר שֶׁהוּא חֵיב בְּגִלּוֹ
15 לְגַרְשָׁה וְלָתֵן כְּתֻבָּה, וְנִשְׁבִּית אַחֵר שֶׁהִדִּירָהּ - אֵינוֹ
16 חֵיב לַפְּדוֹתָהּ; שֶׁמִּשְׁעָה שֶׁהִדִּירָהּ נִתְּחִיב לְגַרְשָׁה
17 וְלָתֵן לָהּ כְּתֻבָּה.

18 כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִיתָה אִסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ מֵאִסוּרֵי
19 לְאוּרִין⁴⁶, וְנִשְׁבִּית - אֵינוֹ חֵיב לַפְּדוֹתָהּ, אֲלָא נוֹתֵן לָהּ
20 כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תַּפְּדָה אֶת עֲצָמָה. וְהָלֹא הַשְּׁבוּיָה
21 אִסוּרָה לִכְהֵן וְהָרִי הוּא פּוֹדָה אוֹתָהּ? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
22 הִיתָה אִסוּרָה מִקֶּדֶם, וְאִסוּר הַשְּׁבוּיָה הוּא שְׁגָרָם
23 לָהּ⁴⁷.

(46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממזרת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה".

24 כג. מֵתָה אִשְׁתּוֹ - חֵיב בְּקוֹבְרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ מִסְּפֵד
25 וְקִיָּנִים⁴⁸ כְּדֶרֶךְ פֶּל הַמְּדִינָה. וְאֶפְלוֹ עֲנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל
26 לֹא יִפְתְּחוּ לוֹ מִשְׁנֵי תְּלִילִין⁴⁹ וּמִקּוֹנָנִת⁵⁰. אִם הִיָּה
27 עֲשִׂיר - הַפֶּל לְפִי כְבוֹדוֹ. וְאִם הִיָּה כְבוֹדָהּ יוֹתֵר

זָכָר וְנִקְבָּהָ¹⁵. שְׁנָאָמַר: זָכָר וְנִקְבָּהָ בְּרֹאם. הִיא הֵבֶן
סְרִיס, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הֵבֶת אֵילֻנִית - לֹא קִיָּם מִצְוָה¹⁶
זוֹ¹⁷.

(15) יבמות סא, ב. (16) יבמות סב, ב. ו'ירושלמי' שם פ"ו
ה"ו, שהרי אלו אינם ראויים להוליד, והכתוב אומר (ישעיה
מה, יח): "לא תהוה בראה לשבת יצרה", ליישב העולם.
סריס ואילונית - מפורשים לעיל פ"ב ה"ז, והלכות יבגי.

ה. נוֹלְדוּ לוֹ נְתָנוּ וְהִנִּיחוּ בָנִים - הָרִי זֶה קִיָּם מִצְוָה
פְּרִיָּה וְרִבְיָה. בְּנֵי בָנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיוּ בָּאִים
מִזָּכָר וְנִקְבָּה. אַף-עַל-פִּי שֶׁהִזְכָּר בֶּן בֶּתוֹ וְהִנִּקְבָּה בֶּת
בֶּנוֹ - הוֹאִיל וְהֵם מִשְׁנֵי בָנָיו הֵן בָּאִים, הָרִי קִיָּם
מִצְוָה פְּרִיָּה וְרִבְיָה. אֲכָל אִם הָיוּ לוֹ בֶּן וּבֶת וְנָתַן,
וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן זָכָר וְנִקְבָּה - עֲדִין לֹא קִיָּם
הַמִּצְוָה¹⁸.

(17) יבמות, שם. וגם הכתוב אומר (דברים ז, ג"ד): "בתך
לא תתן לבנו . . . כי יסיר את בנך מאחרי", הרי שכן בתו
קרוי בנו. (18) יבמות, שם. אלה השנים שמבנו, אינם
נחשבים אלא כאחד, ובמקום בתו שמתה - לא נשאר כלום.

ו. הָיוּ לוֹ בָנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּבֵּר הוּא וְהֵם - הָרִי זֶה
קִיָּם מִצְוָה זוֹ¹⁹. הָיוּ לוֹ בָנִים וְהוּא עֶבֶד²⁰, וְנִשְׁתַּחֲרַר
הוּא וְהֵם - לֹא קִיָּם מִצְוָה פְּרִיָּה וְרִבְיָה עַד שִׁוְלִיד
אֶחָר שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר; שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ נְחוּס²¹.

(19) יבמות סב, ב ובכורות מז, א לדעת רבי יוחנן. אבל אם
לא נתגיירו בניו עמו, עדיין לא קיים המצוה, שהכתוב אומר
"לשבת יצרה" וישיבת גויים אינה ישוב. (20) כנעני.
(21) שאין בניו הנולדים לו בעבודתו מתייחסים אחריו,
שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור",
ודרשו חכמים (יבמות סב). "עם החמור" (עם בע"ן
פתוחה) - עם הדומה לחמור, ואליעזר עבד אברהם היה.
ולא כן הגוי שבניו מתייחסין אחריו בגיורתו, שנאמר
(מלכים-ב כ, יב): "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן
בלאדן מלך בבל", הרי שהזכיר שמו ושם אביו. ולמעלה
מזה מצאנו (מלכים-א טו, יח): "וישלח המלך אסא אל בן
הדד בן טבריון בן חזיון מלך ארם", הרי שאפילו שם אבי
אביו הוזכר בייחוסן (שם).

ז. לֹא יֵשֵׁא אָדָם עֲקָרָה וְזִקְנָה וְאֵילֻנִית²² וְקִטְנָה²³
שְׂאֵנָה רְאוּיָה לִילָד, אֲלֹא אִם בֶּן קִיָּם מִצְוָה פְּרִיָּה
וְרִבְיָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת
מִמֶּנָּה. נִשָּׂא אִשָּׁה וְשֶׁהָתָה עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא לִילָדָה
- הָרִי זֶה יוֹצִיא²⁴ וְיִתֵּן כֶּתֶבָה, אוֹ יֵשֵׁא אִשָּׁה הָרְאוּיָה
לִילָד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא - פּוֹפִין אוֹתוֹ וּמִפִּין
אוֹתוֹ בְּשׁוּט עַד שִׁוְצִיא²⁵. וְאִם אָמַר: אֵינִי בּוֹעֵלָה,
וְהִרְנִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפָנֵי עֲדִים כְּדִי שְׁלֹא אֶתִּיחַד עִמָּה
- בֵּין שְׁאֲמָרָה הִיא, בֵּין שְׁאֲמַר הוּא - אֵין שׁוּמְעִין²⁶,
אֲלֹא יוֹצִיא אוֹ יֵשֵׁא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילָד²⁷.

מהדורת הליר, 'עשה' ר"ב. אבל בסנהדרין נט: הובא
הפסוק (בראשית ט, ז) "ואתם פרו ורבו". וכן הוא
בשאלות סי' ה וקסה.

ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲכָל לֹא הָאִשָּׁה.
וְאִמְתִּי הָאִישׁ נִתְחַיֵּב בְּמִצְוָה זוֹ? מִפֶּן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה.
וְכִיּוֹן שֶׁעֲבָרוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - הָרִי זֶה
עוֹבֵר וּמִבְטֵל מִצְוָה עֲשֵׂה⁸. וְאִם הִיא עוֹסֵק בְּתוֹרָה
וְטָרוּד בָּהּ, וְהִיא מִתְּרָא מִלִּשָּׂא אִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא
יִטְרַח בְּמִזְוֵנוֹת בְּעִבּוּר אִשְׁתּוֹ וְיִבְטֵל מִן הַתּוֹרָה - הָרִי
זֶה מִתֵּר לְהִתְאַחֵר; שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פְּטוּר מִן
הַמִּצְוָה¹⁰, וְכָל שֶׁפֶן בְּתִלְמוּד תּוֹרָה¹¹.

(6) יבמות, שם: שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו
את הארץ וכבשוה" - "איש דרכו לכבוש [את הארץ], ואין
אשה דרכה לכבוש [את הארץ]". (7) משמלאו לו י"ז שנה
ונכנס לשנתו ה"ח. וכמו ששנינו (אבות פ"ה מ"א): "בן
שמונה-עשרה לחופה". ולדעת ה'מגיד משנה' הנוסחה
האמיתית היא הכתובה בקצת ספרים "מבן שמונה-עשרה".
(8) קידושין כט, ב: "עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה
לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר:
תיפח עצמותיו". (9) שם. (10) ברכות יא, א.
(11) השקולה כנגד כל המצוות. וראה הל' תלמוד תורה פ"ג
ה"ג. [ואף-על-פי שלא פטרו את העוסק בתלמוד תורה
ממצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים (מועד קטן ט).
ולא אמרו בזה: "עוסק במצוה פטור מ המצוה". משום שכל
עיקר תלמוד תורה הוא "לשמור ולעשות" (וראה 'מאירי'
שם עמוד מז) - מצוות פריה ורביה אף-על-פי שאי-אפשר
לעשותה על ידי אחרים, אינה בכלל זה, שהרי אינה מצוה
עוברת ואפשר לקיימה אחר כך. וראה בשיטת רבינו ידידיה,
למועד קטן שם ע"מ סח].

ג. מִי שֶׁהָשָׁקָה נִפְשׁוֹ בְּתוֹרָה תָּמִיד וְשׁוּגָה¹² בָּהּ כִּפְּן
עוֹצֵא¹³, וְרִבְיָה בָּהּ כָּל יָמָיו וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - אֵין בִּדְרוֹ
עוֹן. וְהוּא, שְׁלֹא הִיָּתָה יָצָרוֹ מִתְּגַבֵּר עָלָיו; אֲכָל אִם
הִיָּתָה יָצָרוֹ מִתְּגַבֵּר עָלָיו - חֵיב לִשָּׂא אִשָּׁה, וְאֲפִלּוּ הָיוּ
לוֹ בָּנִים, שְׁמָא יוֹבֵא לִידֵי הָרָהוּר¹⁴.

(12) עוסק בה תמיד, מלשון הכתוב (משלי ה, יט):
"באהבתה תשגה תמיד". ורבי משה הדרשן (הובא ברש"י
שם) אומר: שבערבית, שגיייה - פירושה עסק. ורבותינו
פירשו, לשון משנה כמשמעו, בעבור אהבת התורה הוא
שוגג בשאר עסקיו ומסיח דעתו מהם, כמו שאמרו (עירובין
נד:) על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק
התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון. פעם בא
אדם ליטלו ומצא נחש כרוך עליו (רש"י שם). וגם הראב"ד
בהל' תשובה פ"ה ה"ו פירש כן. (13) שנשא אשה ופירש
ממנה (סוטה ד: ויבמות סג:) ואמר לחבריו: "כל שאינו
עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות . .
. ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה? אפשר לעולם שיתקיים
ע"י אחרים". (14) והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה
(יומא כט).

ד. כְּמָה בָּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתִתְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ בִּדְרוֹ?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. האשה שפגאה לתבע מבעלה לגרשה אחר עשר
שנים מפני שלא ילדה⁴¹, והיא אומרת שאינו יורה
כחץ⁴² - שומעין לה. אף-על-פי שאינה מצוה על
פריה ורביה, צריכה היא לכנים לזקנותה⁴³. וכופין
אותו להוציא⁴⁴, ויתן עקר כתבה בלבד; שלא כתב
לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטל.

(41) והוא כבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם
לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן
כתובה, כמבואר לעיל ה"ו. או אפילו גם הוא לא קיים
המצוה, אלא שהוא טוען: אשא אשה אחרת עליה, ואינו
רוצה לגרשה. והיא תובעת גירושין ('מעשה רוקח').
(42) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שפעם הוליד בנים
מאשה אחרת (כנ"ל בהערה הקודמת) - שוב נתקלקל ואינו
מוליד. (43) שיחזיקו בה לעת זקנתה, וביום מותה יטפלו
בקבורתה. (44) שם סה, ב ובי"א פסי' (שם). וכתב הר"ן
שם, אם ילדה בן אחד ואפילו בת אחת, אינה יכולה לטעון
עוד: רוצה אני בבן או בבן ובת, ואין כופין אותו להוציא.

יא. הלך בסחורה⁴⁵ בתוך עשר שנים, או שהיה
הפעל חולה, או שהיתה היא חולה⁴⁶, או שהיו
חבושין בבית האסורים⁴⁷ - אין עולה להן אותו זמן
מן המניין⁴⁸.

(45) 'ירושלמי' יבמות פ"ו, ה"ו. (46) ואפילו לא מנעם
החולי מחיי אישות. (47) ואפילו שימשו מיטותיהם בבית
האסורים. (48) של עשר שנים (יבמות סד). ופירש הרא"ש
שם: שאנו תולים כי העוון שגרם להם לחלות או להחבש
בבית האסורים, מנעם גם-כן מלהוליד, כמו שמצאנו
באברהם אבינו שבעוון שיצא מארץ ישראל לחוצה-לארץ,
נענש ולא הוליד, ולא מנו לו את ישיבתו בחוץ-לארץ.

יב. הפילה - מונה⁴⁹ מיום שהפילה⁵⁰. אם הפילה
והזרה והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים,
ושמא לא זכה להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתבה⁵¹.

(49) עשר שנים. (50) יבמות, שם. (51) אפילו בתוך עשר
שנים (יבמות סה:).

יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, כדי שישקה
עמה⁵², והיא אומרת: לא הפלתי⁵³ - נאמנת, שאינה
מחזקת עצמה בעקרות⁵⁴. הוא אומר: הפילה
שנים⁵⁵, והיא אומרת: הפלתי שלשה⁵⁶ - נאמנת,
שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן כתבה.
ובכל זה משביעה שבועת הסת' שלא הפילה או
שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתבה⁵⁸.

(52) כשאנו באים לכופו להוציא - הוא טוען שעדיין לא
הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה. (53) ואין
כאן חשש שמא נתנה עיניה באחר, שהרי היא לא תבעה
להתגרש, ורק כשכפו אותו לגרשה וטען שהפילה, אמרה
היא שלא הפילה. (54) שם, סה, ב. ויוציא ויתן כתובה.
(55) ולא אוציא. (56) והיא לא תבעה להתגרש כדלעיל

(22) שם, סא, א: "כהן הדיוט לא ישא איילנית אלא-אם-כן
יש לו אשה ובנים", והוא-הדין לישאל, כפירוש הגמרא
שם, אלא משמיענו בכהן משום פלוגתא דרבי יהודה שם.
(23) כל אלו מפורשים בתוספתא שם פ"ח. (24) שמא לא
זכה להבנות ממנה. וזכר לדבר, ש"מקץ עשר שנים לשבת
אברם בארץ כנען" (בראשית טז, ג) לקח את הגר להבנות
ממנה (ולא לקחה קודם לכן - כי אין ישיבת חוץ-לארץ
עולה מן המנין. יבמות סד). וכל שילדה לו בן אחד אע"פ
שעדיין לא קיים בזה מצות פריה ורביה, אין כופין אותם
להתגרש, שהרי בפירוש אמרה משנתנו (יבמות סד). "ושהה
עמה עשר שנים ולא ילדה" (ר"ן שם בשם הרשב"א).
(25) כתובות עז, א. כדי שיקיים מצות פריה ורביה.
(26) ובכת"י התימנים: "אין שומעין להן". (27) כתובות,
שם. כי על עוד שלא יגרשה, אולי לא תתגרש אשה שניה
להנשא לו, אבל אם נשא שניה אינו חייב להוציא את
הראשונה.

ח. שהיתה עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה
כחץ²⁸ שכבת זרע²⁹ - חזקת החלי ממנה³⁰, ונצא
שלא בכתבה. ויש לה תוספת. לא תהיה זו פחותה
מאילונית שלא הכיר בה³¹, שיש לה תוספת, כמו
שיתבאר³². ואם אינו יורה כחץ³³ - חזקת החלי ממנו
בלבד³⁴, ויוציא ויתן הכתבה פלה, עקר ותוספת³⁵.

(28) ובכת"י התימנים: "שכבת זרע כחץ". (29) וראוי
להוליד. (30) הואיל ואינה מכחישתו. (31) כשנשאה.
(32) לקמן פכ"ד ה"ב ג. "ולמה אין להם עיקר (כתובה) ויש
להם תוספת? העיקר, שהוא תקנת חכמים. . . הואיל ולא
הכיר בה אין לה. אבל תוספות שהוא חייב עצמו בה, כל
זמן שתגרש ותעמוד לפניו (לשמשו) הרי עמדה בתנאי
שלה, והרי הקנית לו הנאתה. . . אבל התורה אסרה עליו,
ומה היא יכולה לעשות?". ורש"י בכתובות קא, א אומר:
"תוספת - מתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה". (33) כל
שכבת זרע שאינו יורה כחץ - אינו מזרעת" (חגיגה טו).
(34) הואיל ומודה או שותק לטענת האשה. (35) יבמות סה,
א.

ט. הוא אומר: ממנה נמנע הולדה³⁶, והיא אומרת:
ממנו נמנע, מפני שאינו יורה כחץ - נאמנת³⁷. ויש
לו להחרים סתם³⁸ על מי שטוענת דבר שאינה
יודעת בו בודאי, ואחר כך יתן כתבה. ואם אמרה:
איני יודעת אם ממני אם ממנו - אין לה עקר כתבה,
כמו שאמרנו³⁹. העמד קמון בחזקת בעליו, עד
שתטען בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא
בטענה זו? מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם
לא יורה כחץ, והוא אינו מרגיש⁴⁰.

(36) דין זה עוסק ג"כ בשהתה עשר שנים ולא ילדה, והוא
טוען שממנה נמנע הולדה כדי להפסידה כתובתה.
(37) כמבואר בסמוך. (38) מפורש לעיל פ"י, ה"י.
(39) לעיל ה"ח. ותוספת יש לה, כמבואר שם. (40) יבמות
סה, א.

אע"פ שקיים אדם מצות פריה ורבייה, הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מפריה ורבייה, שכל המוסיף נפש אחת מישראל כאילו בנה עולם מלא.

וצריך להבין, הרי המקור לדין זה הוא בגמרא יבמות, שם למד רבי יהושע דין זה מהפסוק "בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך", ומדוע כתב הרמב"ם טעם חדש. ועוד צריך להבין, הרי הלשון בגמרא סנהדרין הוא "כל המקיים נפש אחת מישראל", ואמנם כאן מדובר על הולדה ואין מתאים הלשון "מקיים נפש", מכל-מקום היה לו לכתוב לכאורה כל המוליד, כיון שמדובר על הולדה חדשה.

והביאור בזה: בהמשך הפסוק "בבוקר זרע את זרעך כו" מובאים שני פרטים. א: "כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה". ב: "ואם שניהם כאחד טובים".

וסבר הרמב"ם שהטעם הראשון אינו להלכה, כי כל ישראל בחזקת כשרות, ובוודאי יהיו שניהם טובים. ולאידך אם יש מקום לחשש "אי זה יכשר הזה או זה" הרי אין לדבר סוף, ויהיה עליו לשאת כמה נשים כדי שילד כמה בנים, שאולי יהיה האחד מהם כשר, ובפרט שעניין זה נוגע גם לאשה שאם אינה צדקנית יגרום הדבר לחסרון גם אצל הבן.

לכן סובר הרמב"ם שהטעם הנוגע להלכה הוא "שניהם כאחד טובים", ומכיון שאין זה מצד החשש אי זה יכשר אלא רק להוסיף בטוב, אין זה סיבה מספקת לישא אישה על אשתו שאז נעשית כל אחת צרה לחברתה.

לכן גם לא הביא הרמב"ם את הפסוק שבגמרא "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך", כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים" כיון שסובר שהחלק הראשון שבפסוק - "אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה" - אינו להלכה.

לכן גם כתב הלשון "כל המוסיף" ולא כל המוליד וכד', כי כיון ש"שניהם כאחד טובים" הרי בזה עניין של הוספה על הטוב.

ומכאן נבוא להבין גם מדוע הביא הרמב"ם טעם חדש "שכל המוסיף נפש מישראל כאילו בנה עולם", כי הטעם לציווי ההוספה הוא כאמור "ואם שניהם טובים", ועתה מפרש ומסביר את גודל העילוי של הוספת נפש בישראל, שעניינו "בנה עולם", היינו לא רק הוספה סתם אלא בנין חדש של עולם מלא.

ועדיין צריך להבין, אם לא מדובר על הוספה גרידא כי-אם על עולם חדש, מדוע נקט הלשון "בנה עולם" ולא "ברא" או "יצר עולם".

והביאור: הגם שהוספת נפש אחת היא יצירת עולם חדש, מכל-מקום בנוגע לאדם כי עיקר מציאות הגוף באה מהקב"ה, ובוודאי הנשמה שנותן בו הקב"ה, ואעפ"כ מתאים הלשון "בנה עולם" שהרי סוף-סוף נעשה הדבר

(ר"ן שם). (57) מפורש לעיל פ"ב הכ"א. (58) והרי הוא מכחישה וטוען נגדה טענת ודאי שאינו חייב להוציאה, וממילא אינו חייב ליתן כתובתה, והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חברו, וטוען הלוה: "קבעת לי זמן", שנשבע המלוה שבועת היסט ונוטל, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ז (כסף משנה). ולעיל ה"ט כתב רבינו: "ויש לו להחרים סתם", ולא כתב "להשביע" - כי שם אינו טוען טענת ודאי, שהרי אינו מרגיש ואין נשבעין שבועת היסט על טענת ספק (מגיד משנה).

1 יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא
2 ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני. שהתה עם
3 השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי.⁶⁰
4 ואם נשאת לשלישי - תצא⁶¹ שלא בכתבה⁶², אלא
5 אם פן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה
6 ורביה⁶³.

(59) שעדיין לא הוחזקה זו עקרה, כי שמא הראשון לא זכה להבנות ממנה (יבמות סד). (60) שכבר הוחזקה עקרה. (61) לאלתר. (62) ודוקא שלא הכיר בה כשנשאה, אבל אם הכיר בה כשנשאה - לא תהא זו פחותה מאילונית שהכיר בה שיש לה כתובה מפני שרצה לזווק בנכסיו, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א (מגיד משנה). (63) יבמות סה, א.

7 טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו
8 יכול לשמש פדריך כל האריך⁶⁴ שמוש שמווליד, או⁶⁵
9 שאינו יורה פחץ - יעשו הדינין פשרה⁶⁶. ואומרים
10 לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר
11 שנים ולא תוליד, ואחר כך תתבעי⁶⁷. ומגלגלין⁶⁸
12 עמה בדבר זה. ואין כופין אותה לישוב, ולא דנין
13 אותה בדין המורדת⁶⁹, אלא מאריכין בדבר זה עד
14 שיעשו פשרה⁷⁰.

(64) שאין לו גבורת אנשים, והיא רוצה להתגרש מיד. (65) בנוסח כת"י קדום שהובא ב'כנסת הגדולה' וב'מעשה רוקח' חסירה תיבת "או", ולפ"ז אין כאן אלא טענה אחת. (66) פיצוי על-ידי ויתור מסוים מכל צד. פשרה - לשון פורשים, לא חם ולא קר (רבינו בפירושו למשנה, כתובות פ"י, מ"ו). (67) גט. (68) מטפלים ומתעסקים. (69) השנוי לעיל פ"ד, ה"ח. (70) נדרים צ, ב במשנה: "השמים ביני לביןך (שאינו יורה כחץ - גמרא שם) יעשו דרך בקשה". וכל זה כשהוא מכחיש, אבל אם הבעל מודה שאין לו גבורת אנשים - יתן גט וכתובה מיד (תוספות' יבמות סה: דיבורהמתחיל: "כי הא").

15 טז. אף-על-פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי
16 הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות
17 ולרבות כל זמן שיש בו פחץ⁷¹; שכל המוסיף נפש
18 אחת בישראל - כאלו בנה עולם⁷². וכן מצות
19 חקמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה⁷³, שלא
20 יבוא לידי הרהור⁷⁴; ולא תשב אשה בלא איש, שלא
21 תחשוד⁷⁵.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 וְלֹא תִתְּבַע תִּשְׁמִישׁ הַמָּטָה בְּפִיהָ⁸⁴, וְלֹא תִהְיֶה
9 מְדַבֶּרֶת⁸⁵ בְּעֶסֶק זֶה. וְלֹא תִמְנַע מִבְּעֻלָּה כְּדִי לְצַעֲרוֹ⁸⁶
10 עַד שְׁיוּסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלֵא נִשְׁמַעַת לּוֹ בְּכָל עֵת
11 שְׁיִרְצָהּ. וְתִזְהַר מִקְרוֹכָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר
12 עָלָיו רוּחַ קִנְיָה. וְתִתְּרַחֵק מִן הַכַּעֲוִיר⁸⁷ וּמִן הַדּוּמָה
13 לְכַעֲוִיר⁸⁸.

82 יומא מז, א: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".
וב"ירושלמי" מגילה פ"א ה"י, אמרו (תהלים מה, יד): "כל
כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב". (83) "תחילת
קלות ראש בנשים - פתח לניאוף" (דרך ארץ זוטא פ"א).
(84) נדרים כ, ב: "בני חצופה". (85) עירובין ק, ב: "והוא
ימשול בכ" - מלמד שהאשה תובעת בלב . . . זוהי מידה
טובה בנשים. (86) המונעת כדי לצערו נקראת מורדת.
(87) דברים המראים שיש שם עבירה, אלא שאין שם עדות
ברורה על זנותה, ראה לקמן פכ"ד, הט"ו. (88) חולין מד,
ב. ו'אבות דרבי נתן' פ"ב).

14 יט. וכן צווי חֲכָמִים⁸⁹, שְׂיִהֶא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ⁹⁰
15 יוֹתֵר מִגּוּפוֹ, וְאוֹהֶבָה בְּגוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לּוֹ מָמוֹן,
16 מִרְבָּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִימָה
17 יִתְּרָה⁹¹. וְיִהְיֶה דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחָת. וְלֹא יִהְיֶה עֹצֵב
18 וְלֹא רִגְזָן⁹².

(89) יבמות סב, ב. (90) במלבושים ובתכשיטים, כי זלזול
האשה קשה יותר מזלזול האישה (רש"י שם). (91) גיטין ו,
ב: "שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה,
והפילה כמה רבבות מישראל". (92) בבא-מציעא נט, א:
"לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (אונאת דברים
לצער, רש"י) שמתוך שדמעמה מצויה, אונאתה קרובה" -
פורענות אונאתה ממהרת לבוא (רש"י).

19 כ. וכן צווי על האשה, שְׂתִּיהֶיה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ
20 בְּיוֹתֵר מִדָּאי, וְיִהְיֶה עָלֶיהָ מוֹרָא מְמֻנָּה⁹³, וְתַעֲשֶׂה כָל
21 מַעֲשֵׂיהָ עַל פִּיּוֹ. וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁר אוֹ מִלְּוָה⁹⁴,
22 מִהֲלֻכַת בְּתָאוֹת לְבוֹ וּמִרְחֻקָּת כָּל מָה שְׁיִשְׁנָא⁹⁵. וְזֶה
23 דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים
24 בְּזוּגָן. וּבְדֶרֶכִּים אֵלֵי יִהְיֶה יְשׁוּבָן נָאָה וּמִשְׁבָּח.

(93) בקידושין לא, א אמרו: "אתה ואמך חייבים בכבוד
אביך" - הרי השווה האם לבן, ואם כן, כשם שהבן חייב
בכבוד אביו ובמוראו, כן גם האם (=האשה) חייבת
בשניהם]. (94) "וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה
גדולה על ידה? אמרו, אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה
- מכאן אמרו: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא
רוצה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו) סוף פרק יא, וביתר
דיוק ב"ילקוט שמעוני" שופטים ד, סוף אות מב).
(95) מגילה יב, ב: "אפילו קרח בביתו, פקיד ונגיד הוא".
(96) וחילופיהן באשה רעה. ראה יבמות סג, א
שאשתו של רב מצערותו; כשאמר לה עשי לי תבשיל עדשים
- עשתה לו קטנית, קטנית - עשתה לו עדשים.

על-ידי פעולתו, ועל-דרך שמצינו בנוגע לבנין בית כפשוטו
שהמציב את דלתות הבית לאחר ששנבה נקרא כל הבנין
על שמו.
ובפנימיות העניינים, ישנו גם "פרו ורבו" ברוחניות, ו"כל
המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"
וגם כאשר יהודי עוסק כל היום כולו בהשפעה על הזולת,
וכשמגיע הערב רוצה לנוח מעבודתו, אזי אומרים לו
"ולערב אל תנח ידך".

(על-פי ז"ן מלכות' ספר נשים סימן י)

(71) ביבמות סב, ב למדו כן ממה שנאמר (קהלת יא, ו):
"בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". (72) כעין זה
בסנהדרין לו, א: "כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו
קיים עולם מלא". וביבמות סג, ב: "כל שאינו עוסק בפריה
ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות". (73) שם, סא,
ב. משום שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם
לבדו". (74) יבמות סג, א: "דיינו שמגדלות את בנינו,
ומצילות אותנו מן החטא". (75) ראה בבא-מציעא עא, א.
אבל מצד הדין מותר לה לשבת בלא איש (הל' איסורי ביאה
פכ"א, הכ"ו).

1 יז. וְחֻבָּה עַל כָּל אִישׁ לְקִנְיָתָהּ⁷⁶ לְאִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ
2 חֲכָמִים: אֵין אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ אֲלֵא אִם בֶּן נִכְנָסָה
3 בּוֹ רוּחַ טְהוּרָה⁷⁷. וְלֹא יִקְנֶא לָהּ בְּיוֹתֵר מִדָּאי⁷⁸. וְלֹא
4 יֵאָנֵס אוֹתָהּ וְיַבְעֵל בַּעַל כְּרָחָהּ⁷⁹, אֲלֵא בְּדַעְתָּהּ וּמִתּוֹךְ
5 שְׂיִחָהּ⁸⁰ וְשִׁמְחָהּ⁸¹.

(76) להתרות בה שלא להתנהג בפריצות. והכתוב אומר
(במדבר ה, יד): "וקנא את אשתו", ואמרו חכמינו (סוטה
ג): "אין קנינו אלא לשון התראה". ורבינו בפירוש המשנה,
סוטה פ"א מ"א, אומר: הקנינו - היא המניעה מהדברים
הדומים להביא החשד. וב"תוספות יו"ט" שם, מפרש: קנינו
- לשון כעס שמכעיסה ומקניטה, כמו: (דברים לב, כא):
"הם קנאוני בלא אל", וכן (משלי ו, לד): "כי קנאה
חמת-גבר". (77) סוטה ג, א. ששונא את הפרוצות (רש"י
שם). (78) ראה דברים נכוחים בזה הל' סוטה פ"ד, הי"ח.
ושם הלכה יט, כותב רבינו: "אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני
עדים תחילה, אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה
כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול". (79) עירובין
ק, ב: "כל הכופה אשתו לדבר מצוה, יהיו לו בנים שאינם
מהוגנים, שנאמר (משלי יט, ב): וגם בלא דעת נפש לא
טוב". - לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה, שהיה
בעלה אץ ברגלים" (רש"י שם). (80) חגיגה ה, ב.
(81) פסחים עב, ב: "חייב אדם לשמח את אשתו בדבר
מצוה". והשווה הל' דעות פ"ה ה"ד, והל' איסורי ביאה
פכ"א הי"ב, וראה נדרים כ: "אלו בני תשע מדות . . . בני
מריבה", שמשמש במריבה (רש"י). והר"ן שם מפרש: אע"פ
שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה.

6 יח. וכן צווי חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה, שְׂתִּיהֶיה צְנוּעָה בְּתוֹךְ
7 בֵּיתָהּ⁸², וְלֹא תִרְבֶּה שְׁחוּךְ וְקָלוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ בַּעְלָהּ⁸³.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד-כ' אייר תשע"ח**יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ח****מצות עשה צו.**

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה
מטמא, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-
שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
חייבים להטמא בטמא זה, וגם לא שאנו מזהירים
מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה
מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר:
דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים
שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב
אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות:
אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא
(פרשת שמני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) —
"יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר:
"ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה
ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא
ביצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין
אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא
ונעשה טמא וחיוב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ
למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל
לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי,
כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה
בקרביתו באופן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממני הטמא.

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ח**מצות עשה צו.**

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה
מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת
שרץ ודיניה.

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ח**מצות עשה צו.**

המצוה הצ"ז נדפסה ביום הקודם.

יום ש"ק כ' אייר ה'תשע"ח**מצות עשה קה.**

המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוינו להיות שכבת זרע
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ח**מצות עשה קו.**

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה
מטמא, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
נעשית זבה, ואיך מטמא זולתה אחר שנעשתה זבה.

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ח**מצות עשה קד.**

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ח**מצות עשה קד. צו.**

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה
מטמא, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-
שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
חייבים להטמא בטמא זה, וגם לא שאנו מזהירים
מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה
מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר:
דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים
שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב
אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות:
אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא
(פרשת שמני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) —
"יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר:
"ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה
ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא
ביצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין
אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא
ונעשה טמא וחיוב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ
למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל
לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי,
כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה
בקרביתו באופן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממני הטמא.

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

39 אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב, דִּין זֶה שְׁדָּבֵר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא
40 מִסֶּפֶק, וְאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסֶּפֶק, מִהָאֵי קָרָא נִפְקָא,
41 "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵנֶע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", מִשְׁמַע שֶׁרַק וְדָאֵי טָמֵא
42 הוּא דְלֹא יֵאָכֵל, הָא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק מְהוּר יֵאָכֵל, הָרִי שִׁסְפֵּק
43 טוּמְאָה אִינוּ כּוּדָאֵי. אִמָּא סִיפָא שֶׁל הַפְסוּק, "וְהַבֶּשֶׂר כָּל מְהוּר
44 יֵאָכֵל בְּשָׂר", מִשְׁמַע שֶׁרַק אִדָּם שְׁהוּא וְדָאֵי מְהוּר הוּא דְיֵאָכֵל
45 בְּשָׂר, הָא אִדָּם שְׁהוּא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק מְהוּר, לֹא יֵאָכֵל, הָרִי
46 שִׁסְפֵּק טוּמְאָה הוּא כּוּדָאֵי טוּמְאָה. אִלָּא לֹא שְׁמַע מִינָהּ, כָּאֵן - כֵּל
47 מְהוּר יֵאָכֵל בְּשָׂר מְדַבֵּר בְּאִדָּם שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל וְלֹכֵן נִטְמָא
48 בִּסְפֵּק, כָּאֵן - וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵנֶע, מְדַבֵּר בְּבִשָּׁר שְׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל
49 וְלֹכֵן לֹא נִטְמָא בִּסְפֵּק.
50 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא שְׁצִירִכִּים אֵת שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת, וְאִיצְטְרִיךְ דָּרְבַּי גִּידֵל
51 אָמַר רַב, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִינְמָר מְסוּמָה, דָּאֵי רַק מְדַרְבֵּי, הֵוָה אֲמִינָא,
52 שְׁכִישִׁי דַּעַת לִישָׁאֵל טָמֵא בֵּין פְּרָשׁוֹת הִתְחִיד וּבֵין פְּרָשׁוֹת תְּרַבִּים,
53 לֹכֵן אִיצְטְרִיךְ לְמִינְמָר מְסוּמָה, לֹמַר שֶׁנִּטְמָא רַק בְּרָשׁוֹת הִתְחִיד
54 כְּסוּטָה. וְאֵי רַק מְסוּמָה, הֵוָה אֲמִינָא, אֵין טוּמְאָה בִּסְפֵּק עַד דְּאִיכָּא
55 דַּעַת בְּנוּגָע - הַשְׁרָץ הַמְטָמֵא, וּמִנִּיעַ הַנִּטְמָא, כְּסוּטָה שִׁישׁ דַּעַת
56 בְּאִשָּׁה וּבְנוֹעֵל, אֲבָל אִם יֵשׁ דַּעַת רַק בְּנוּגָע אוֹ רַק בְּמִגִּיעַ אִינוּ נִטְמָא
57 מִסֶּפֶק, לֹכֵן צִרְיָאֵת אֵת הַלִּימוּד שֶׁל רַב גִּידֵל אָמַר רַב שְׁלֹמֹד, 'טְהוּר
58 וְדָאֵי יֵאָכֵל, אֲבָל בִּסְפֵּק יֵשׁ בִּנְטִמָּא דַּעַת לֹא יֵאָכֵל, אָף אִם אֵין
59 בִּנְטִמָּא דַּעַת, וּמִשּׁוּם כֵּךְ שֶׁרַץ מְטָמֵא בִּסְפֵּק אָף שְׁאֵין בּוֹ דַּעַת.
60 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, בּוֹ פִּיּוֹם דְּרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ בּוֹ, אָמַר
61 רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִי יִגְלֶה עֵפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זָכָאִי, שְׁהֵיִית אֹמֵר
62 עֵתִיד דּוֹר אַחֵר לִטְהַר כִּכֵּר שְׁלִישִׁי שְׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שְׁהוּא
63 טָמֵא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זָכָאִי, וּמֵאַחֵר דָּאֵין לוֹ לִשְׁנֵי
64 מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁמְטָמֵא שְׁלִישִׁי, לְמָה עֲכָשׁוּ הוּא טָמֵא עַד
65 שִׁיטְהוּרֵי דּוֹר אַחֵר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, אִמְנָם
66 מִן הַתּוֹרָה אֵין לוֹ מִקְרָא לְטָמְאָה, אֲבָל מִדִּין קָל וְחוֹמֶר יֵשׁ לוֹ
67 טוּמְאָה לְשְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה, בְּדֶרֶךְ זֶה, וְכֵּה מְבֹבֵל יוֹם שְׁלֹא הִעֲרִיב
68 שְׁמֹשׁ, שְׁמוּתָהּ בְּחֻלִּין - שְׁאֵם יִגַּע בְּחֻלִּין אִינוּ מְטָמֵא, בְּכָל זֹאת
69 פּוֹסֵל בְּתוֹרָה עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֹשׁ, כִּכֵּר שְׁנֵי שְׁפָסוּל אָף בְּחֻלִּין,
70 אֵינוּ דִּין שִׁיעָשָׁה שְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה וַיִּפְסְלוּ.
71 דְּחוּהָ הַגְּמָרָא, אִיכָּא לְמִפְתָּרֵהּ, מָה לְמִבְּבֹל יוֹם שֶׁל טָמֵא מֵת אוֹ זֶב
72 אוֹ מִצְוָע, שְׁכֵּן בִּשְׁעַת טוּמְאָתוֹ הִיָּה אֲבָ הַטּוּמְאָה וּמִשּׁוּם כֵּךְ פּוֹסֵל
73 תְּרוּמָה, מָה שְׁאֵין כֵּן כִּכֵּר שְׁנֵי שְׁלֹא הִיָּה אֲבָ הַטּוּמְאָה, לֹא יַעֲשֶׂה
74 שְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, תֵּינִי - תִּלְמֹד כִּכֵּר שְׁנֵי שְׁמִטָּמֵא
75 שְׁלִישִׁי בְּקַל וְחוֹמֶר

1 שְׁתֵּי עֲשָׂה כֵּה הַכְּתוּב בְּסוּטָה שְׁתַּחֲיָה סָפֵק זֹנָה אִסּוּרָה עַל בַּעֲלָהּ
2 בְּזוֹנָה וְדָאֵי, וְכִיּוֹן שְׁהִיא בַּחֲזָקָה זֹנָה תַּחֲיָה אִסּוּרָה גַּם לִגְבִּי כַּהוֹנֵה,
3 וְלֹא צָרִיךְ לִזְה פְּסוּק. דְּחוּהָ הַגְּמָרָא, אִם כֵּן תְּרוּמָה נִמְי לֹא תִיכְּעִי
4 קָרָא, שְׁתֵּי עֲשָׂה כֵּה סָפֵק זֹנָה בְּזוֹנָה, וְאִם הִיא בַּחֲזָקָה זֹנָה
5 אִסּוּרָה לֹאכּוֹל בְּתוֹרָה, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל זֹאת מִצְרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא פְּסוּק
6 לְפֹסְלָה מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה, הָרִי שְׁצִירִךְ פְּסוּק גַּם לְאִסּוּרָה לְהִנְשֹׂא
7 לְכַהֵן.
8 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אִלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא אֲרִבְּעָה קָרָא בְּתִיכִי -
9 'נִטְמָא, 'נִטְמָא, 'נִטְמָא, וּדָאֵי יִתִּירָא שֶׁל 'נִטְמָא, חֵד לְבַעַל,
10 וְחֵד לְבֹעֵל, וְחֵד לְכַהֵנָּה, וְחֵד לְתוֹרָה. וְכִיּוֹן שְׁאִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא
11 שְׁלֹמֹדִים כַּהוֹנֵה מְהוּרֵי הִתִּירָא, אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל שְׁאִפְשֵׁר
12 לְלַמְּדוֹ מִקַּל וְחוֹמֶר. וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל לֹא לֹמַד מִיִּתּוֹר הוּיֵי, מִשּׁוּם כֵּךְ
13 רַק תִּלְתָּא קָרָא בְּתִיכִי, חֵד לְבַעַל, וְחֵד לְבֹעֵל, וְחֵד לְתוֹרָה,
14 וְכַהֵנָּה אֲתֵיָא בְּקַל וְחוֹמֶר.
15 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, מִמָּאֵי דְאִיצְטְרִיךְ קָרָא לְתוֹרָה
16 הַקְּלָה, וְכַהֵנָּה הַחֲמוּרָה אֲתֵיָא מִמִּילָא בְּקַל וְחוֹמֶר, הָרִי לֹא כְּתוּב
17 בְּמִפְשָׁר בִּפְסוּק תְּרוּמָה, וְאִם כֵּן דִּילְמָא כִּי אִיצְטְרִיךְ אֵת הַפְּסוּק
18 לְכַהֵנָּה כִּיּוֹן שְׁהִיא חֲמוּרָה, וְתוֹרָה הַקְּלָה שְׁרִיא. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא,
19 אָמַר לָהּ רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, מִסְתַּבְּרָא שֶׁהַפְּסוּק הַשְּׁלִישִׁי הוּא דּוּמִיָּא
20 דְּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלְּמַדְנָהּ מִהֵם אֵת הָאִסּוּר דְּבַעַל וּבֹעֵל,
21 מָה בַּעַל וּבֹעֵל אִסּוּרָה עֲלֵיהֶם גַּם מִחֲוִיִּים שֶׁל הַבַּעַל, אָף הַפְּסוּק
22 הַשְּׁלִישִׁי מְדַבֵּר עַל תְּרוּמָה שְׁהִיא נִאֲסָרֵת נִמְי מִחֲוִיִּים שֶׁל הַבַּעַל וְלֹא
23 רַק אַחֲרֵי מִיתָה, לְאַפְּוִי כַּהֵנָּה דְּלֵאחֵר מִיתָה - מָה שְׁאֵין כֵּן אִם
24 נַעֲמִיד אֵת הַפְּסוּק בְּכַהֵנָּה תִּיאֲסֵר לְכַהֵן מִהַפְּסוּק רַק אַחֲרֵי מִיתָה
25 בַּעֲלָהּ, כִּיּוֹן שֶׁגְּרוּשָׁה אִסּוּרָה לְכַהֵן גַּם בְּלֹא הַפְּסוּק, לֹכֵן מִעֲמִיד רַבִּי
26 יִשְׁמַעֲלֵל אֵת הַפְּסוּק בְּתוֹרָה שְׁדוּמָה לְבֹעֵל וּבַעַל, וְאֵת כַּהֵנָּה הוּא
27 לֹמַד מִקַּל וְחוֹמֶר.
28 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁלֹמֹד מִפְּסוּק רַבִּיעִי שֶׁנִּאֲסָרֵת לְכַהֵנָּה,
29 מִפְּנֵי מָה אִינוּ לֹמַד מִקַּל וְחוֹמֶר וּכְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל. מִתְרַצַּת
30 הַגְּמָרָא, 'דּוּמִיָּא דְּבַעַל וּבֹעֵל' לִית לָהּ, וְלֹכֵךְ אִם לֹא יִלְמַד מִפְּסוּק,
31 נִאֲמַר שִׁילְמֹד רַק שְׁאִסּוּרָה לְכַהֵנָּה הַחֲמוּרָה, אֲבָל בְּתוֹרָה תַּחֲיָה
32 מוֹתֵר. וְאֵי נִמְי אֵית לָהּ 'דּוּמִיָּא דְּבַעַל וּבֹעֵל' וְאִפְשֵׁר לְלַמְּדוֹ
33 תְּרוּמָה מִהַפְּסוּק וּלְלַמְּדוֹ כַּהֵנָּה בְּקַל וְחוֹמֶר, בְּכָל זֹאת כְּתוּב וּדָאֵי
34 יִתִּירָא לְכַהֵנָּה, כִּיּוֹן שְׁמִילְתָּא דְּאֲתֵיָא בְּקַל וְחוֹמֶר, טָרַח וְכִתְבַּהּ לָהּ
35 קָרָא.
36 לְעִיל לְמֹדָה הַגְּמָרָא מְסוּטָה שְׁדַּבֵּר שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא מִסֶּפֶק,
37 וְשְׁאֵין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסֶּפֶק, הַגְּמָרָא מְבִיאָה כָּאֵן לִימּוּד
38 נֹסֶף לְהַלְכָה זֶה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מייזי אייר ומובנת התמי" לסגנון כתבו, ששידוך עם
בנות אחבי" הספרדים ה"ז בגדר נחות דרגא ח"ו וח"ו. ויש להתעניין בזה.

ב) להצעת נכבדות עבור בנו... שי" אף שלע"ע לא נשתדך אחיו המבוגר ממנו, אלא שאחיו
המבוגר אומר שלא איכפת לו זה, ושואל דעתי בזה.

המשך בעמוד הבא

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כט עמוד א

תוספות
שכן עשה בה ספק זונה כוונה. תימה אמאי לא אמר כיון דטמאה הכתוב מספק מדיכא תיתי דמותרת בתרומה ולכהונה ויש לומר אי לאו קראי איכא למימר דלא טמאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על דיו אבל לענין תרומה וכהונה הוה אמנא אוקי איתתא אחזקה אבל בירושלמי דפרק קמא מתוך קושיא זו דריש חד מהני תלתא קראי ליבם והכי איתא התם תני ר' מאיר אמר שלש טומאות אמורות בפרשה אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה למה לא אילו בת כון שנישאת לישראל ואנסה שמא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה אמר ר' אבין הכין איתאמרות אחת לבעל ואחת לבעל ואחת ליבם אמר ר' יוסי מתינתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתיבמת: **חד** לתרומה וחד לכהונה. אין להקשות וכי ספק חמור מן דאי דאילו דאי יזנתה מותרת בתרומה ולכהונה דהא בפ' אלמנה ביבמות (דף סח.) מרבין מובת כון כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה שור אצלה פסלה ומרבין ער ממוני ומואבי וכו' וקא פריך התם אימא חייבי כריתות נמי פירוש אינהו נמי הוו בכלל נבעלה לפסול לה ומאי שנא דלא תני להו לעיל ומשני כי תהיה כתיב דוקא בני וזיה לאפוקי חייבי כריתות דלא בני הויה ניהור אלמא חייבי כריתות לא מפסלי בביתאן ואשת אישי אידי נמי מחייבי כריתות ואם כן מספקא אמאי מיפסלי ורש"י שיבש שם אותה הגירסא וזה לשונו אימר נבעלה לפסול לה חייבי כריתות אבל חייבי לאוין כיון דתפסי להו בה קידושין לא פסלי לה וכוותי ונתני וממור דפסלי מנלן הני דאית בהו וזיה מדאפקה להך ביאה בלשון הויה שמע מינה בהני דתפסי בהו קדושין משתעי קרא אפה פסלי ולאפוקי חייבי כריתות לא גרסין אי הכי כותי ועבר וכו' והוא הדין והוה מצי למימר חייבי כריתות לא מפסלי אלא משום דאיירי בהו לעיל דקתני כותי ודיני עובר כוכבים ובמתניתין קתן העבר פוסל משום ביאה ומשני פסלי מדרבי יוחנן כו' ואית דמפרשי ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות נמי וכו' וקשיא לי בגוזה טובא חדא דנתן בפרק ארבעה אחין (שם) דף לג:) אם היו כהנות נפסלו מן התרומה בבעלת אשת איש ועוד קל וחומר חייבי לאוין פסלי חייבי כריתות לא פסלי ועוד הא אמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עז:) כון הבא על אחותו זונה משיח לה וכיון דזונה משיח לה בעילתה פוסלתה דתניא ליה שנישבת איתא שנבעלה בעלת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת ליה אין אבל תרומה לכהנת לא:

שלישי

לדמיפרך קל (ובג"ד דף כה.) דהיכא דמיפרך קל דתניא ליה שנישבת איתא שנבעלה בעלת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת ליה אין אבל תרומה לכהנת לא:

מטבול

רש"י
אי הכי לתרומה נמי לא תיבעי קרא. ונילף מההוא טעמא גופיה שהרי עשה הכתוב בסוטה ספק זונה כוונתו וזהו, ובתרומה לא ידעין דזונה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה לאיש זר, כי תבעל לזר אצלך. היא בתרומה תקדשים לא תאכל, ואין לך פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ולר' עקיבא מתאי קרא נפקא לן ביבמות (ו' סה) כל הפסולים דפסלי, והנין נמי דלא תפסי בהו קדושין. דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון זונה אלא כי תבעל: **אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי בתיבי**, יחידה ב' נטמאה וחד נטמאה, ורבי עקיבא דריש ור' הרי ארבעה ובהנה אתיא פסל וחמר. ולא דריש ור', ופרכין לר' ישמעאל כיון דלא דריש ור' ממאי דקרא לתרומה מדרש ובהנה אתיא בקל וחמר ואתו בלתי, דילמא קרא לכהנה אתא, דכיון דלא כתיב תרומה בהדיא אגא אמנא תרומה לא אתרביא לאסורה אלא כהנה הוא דאתרביא דחמיא מניה, ותרומה שריא: **אמר לך סתהבא**. דקרא תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי בן בעל ובעל דמחיים דבעל קמיתסרף להו, כגון אם יגרשנה אסורה לבעל, הולך מקרא שלישי נמי למידי דמיתסר ביה מחיים ודולבעל אתי, והיני תרומה. ולמעט כהנה, שאין פסוק זה בא לאסורה אלא לאחר מיתה, דמחיים היא אסורה וקיימא, דהא מנרש לה והניא לה גרשה ואסורה לכהנה: **ורבי עקיבא**. דמגררין קרא לכהנה, דומיא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא כתיב קרא ותיקא לא הוה מרבין אלא כהנה דחמיא, דכל חד וחד קרא באנפי נפשיה הוא, ולא אמרין הא לא מרבי אלא דומיא דהנה: **ואי נמי אית ליה**. ומיתוקם קרא לתרומה, אפלו הכי אתא ור' תיקא לכהנה, ואע"ג דאיכא למילפא בקל וחמר טרח וכתב לה קרא: **אלא** לאו שמע מינה, הבשר אשר יגע, דכר שאין בו דעת לשאל הוא, דכשר הוי נוגע, הולך ספקו טהור, וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטמאת הגוף דיש בו דעת לשאל, כההוא קאמר לך ספקו טמא: **דעת נוגע ומגע**. במטמא ונטמא. כי סוטה דיש בו דעת ויש דעת בבעל המטמאה, קמשמע לן דרב גידל דנפקא מכל טהור, הא ספק לא יאכל כיון דיש בו דעת הוה שנטמא, אבל במטמא לא בעינן דעת: **ומאחר דאין לו**. מקרא מן התורה לקח הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופרין דקאמר עתיד דור אחר לטהרו אבל הוא היה מטמא: **ומה טבול יום**. שלא העריב שמש: **ששית בלחין**. כדאמרין ביבמות בהעדר (דף עז) תלתא קראי בתיבי, טבול וצלה מתר לחליון ולמעשר, העריב שמש אוכל בתרומה, הביא פפרו בטמאה שהיא בת קרן מתר בקדשים: **כבר שני שפסול בלחין**. דכתיב (ויקרא יז) כל אשר בתוכו יטמא, חליון ותרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה. ור' לויא למימר דאם כן בטל ליה קל וחמר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי לחין, וקיימא לן (ובג"ד דף כה.) דהיכא דמיפרך קל וחמר לא אמרין דהי' **שכן אב הטמאה**. כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

שהרי עשה בה ספק זונה כוונה, תרומה נמי לא תיבעי קרא? **שהרי עשה בה ספק זונה כוונה**: **אלא לר' עקיבא ארבעה קראי בתיבי**: **חד לבעל, וחד לבעל, וחד לכהונה, וחד לתרומה**. ור' **ישמעאל**, **תלתא קראי בתיבי**: **חד לבעל, וחד לבעל, וחד לתרומה, ובהנה אתיא בקל וחמר**. ור' **ישמעאל**, **ממאי דאיצטרך קרא לתרומה, ובהנה אתיא בקל וחמר?** **דילמא כי אצטרך לכהנה, ותרומה שריא?** **אמר לך, מסתבא דומיא דבעל ובעל**. מה בעל ובעל מחיים אף תרומה נמי מחיים, **לאפוקי כהונה דלאחר מיתה**. ור' **עקיבא**, **דומיא דבעל ובעל לית ליה, ואי נמי אית ליה, מילתא דאתיא בקל וחמר טרח וכתב לה קרא**. **אמר רב גידל אמר רב**: **דבר שיש בו דעת לישראל ואין בו דעת לישראל, מהאי קרא נפקא**, **"והבשר אשר יגע בקל טמא לא יאכל"** **ודאי טמא הוא דלא יאכל, הא ספק טמא וספק טהור יאכל**. **אימא סיפא "והבשר כל טהור יאכל בשר"** **ודאי טהור הוא דיאכל בשר, הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל**. **אלא לאו שמע מינה, כאן שיש בו דעת לישראל, כאן שאין בו דעת לישראל**. **ואיצטרך רב גידל אמר רב, ואיצטרך למיגמר מפוסטה**. **דאי מדרב הוה אמנא בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, איצטרך למיגמר מפוסטה**. **ואי מפוסטה, הוה אמנא עד דאיכא דעת נוגע ומגע, צריכא: בו ביום דרש ר' עקיבא, וכל פלי חרש כו': ומאחר שאין לו קמה טמא? אמר רב יהודה אמר רב: מן התורה אין לו, מדין קל וחמר יש לו. ומה טבול יום שמוחר בחולין פוסל בתרומה, כבר שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה? איכא למיפרך, מה לטבול יום שכן אב הטמאה? תיתי מטבול**

המשך מהעמוד הקודם

מובאת דעות מהאחרונים בזה, שבהגיע לגיל בן שמונה עשרה אין מקפידים על קדימה האמורה ובפרט בכגון דא שהאח המבוגר ימחול במחילה גמורה, ויש מקום לומר וקרוב לומר, שזה עצמו יהי' סגולה למחר בברכת השי"ת בשידוך מתאים בשביל אחיו המבוגר.

לפלא גדול שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובטח ימלא במכתבו הבא ובפרטיות הדרושה, ובפרט שפעולת בהאמור ג"כ מוסיפות ומקדימות ברכת השי"ת בהמצטרך, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף בט עמוד ב

רש"י

מטבול יום דשרין. אדם שנגע בשרץ ראשון לטמאה הוא ולא אב הטמאה, וכי טבל החר
לחליו ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים במים יובא וטמא עד
הערב וטבר (והוא י"א), והא לנגיעה הוא להשתמש בו בתרומה, ואשמעין דכלי טבול יום
פסל ליה: שכן יש במינו אב הטמאה. אם היה נוגע בלי זה או אדם זה במת נעשה אב
הטמאה לטמא אדם וכלים, תאמר באכל שאינו
נעשה אב הטמאה אפי' ע"י מת דכתיב (ומקדש יט)
וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומבא נפקא לן
טמא דמת מטמא אדם וכלים, ועל כרחק בטמא
מת שיש לו טהרה במקוה כתיב, דהא כתיב
לעיל מניה והנה הטהרה על הטמא ורחץ במים,
דבר שיש לו טהרה ובמקוה נעשה אב הטמאה
במגע טמא מת על ידי מגע המת, וצאו אכלים
ומשקין וכלי חרש שאין לו טהרה ובמקוה בלי
חרש יובית. שאין במינו אב הטמאה ומטמא את
התרומה כשהוא ראשון וכ"ש שפוסלה, אף אהא
אל תתנוה על כפר שני שאע"פ שאין במינו אב
הטמאה יפסול, דטעמא לאו באב הטמאה תלי
מה לכלי חרש כ"י פסול יום יובית. שאין בלי
שקף הראוי לטבילה מטמא מאוירו ופסול
התרומה לא ראי. טבול יום כפריא כלי חרש לומר
שטעם פסול התרומה תלי משום שטעמא
מאירו, דהא טבול יום אינו מטמא מאירו
ופסול, ולא ראי כלי חרש להיות אב הטמאה
במינו כפריא טבול יום, דליכא למימר טעמא
דטבול יום דפסול בתרומה משום דמינן אב
הטמאה הוא, דהא ליתא ליהא חומרא בכל
חרש ופסול: הצד השנה שבהן, צריך אתה למצוא
חמר שזה בשניהם תהיה לו טעם פסול בתרומה,
ומהו צד השנה שבהן שטעמאין, טבול יום איסור
טמא דכתיב (והוא י"א) וקרא השמש וטהר, מפני
דעד השקא טמא, וכלי חרש כתיב (וי"א) וטהר
וכירים ותיך טמאים הם ופוסלין בתרומה, וכ"ש
כפר שני דפסול טפי מטבול יום שהוא טמא
ואסור בחליץ שיפסול בתרומה: ובגל פסלים
כתיב הצד השנה שבהן שמתר בחליץ ופסול
בתרומה, ולהך לשנא אין אדם יכול לפרש איהו
כלי חרש שמתר בחליץ ופסול בתרומה, ובדק
גדול יש לפרש בלי חרש המוקף צמיד פתיל
שמצייל על חליץ שבתוכו ואין מצייל על התרומה
שבתוכו. והרבה גמגומין ותשובות ובטול שיטת
הגמרא יש בדבר, וקרא דלא אישכחן דאינו מצייל
בתרומה, ובתנא (והוא י"א) אמר איך תסאת נצלת
בצמיד פתיל, אבל תרומה לא תנן בה, ועוד אין זה פוסל בתרומה דהא לא פסיל מידי אלא
אינו מגן ומאליה היא נטמאת מאהל המת, ועוד כל הצד השנה שבגמרא שבה ללמוד
חמר צריך שיהא חמור וזה קל, דקאמר הצד השנה שבהן שמתרין בחליץ, ואין זו שיטה
בכל הגמרא, ולקשור שפרשתי אל תשיבני מה שאומר בלי חרש יובית, שהיה לו להביא
הוכחה בדבר הדומה לטבול יום שאע"פ ששהו לחליץ פסול לתרומה, שאין זו תשובה,
דאין צריך הוכחה אלא לטעור שחולק טעם החומרא דפסול תרומה מפני שהוא
אב הטמאה, וקא מהדר ליה בלי חרש יובית שאין בו חמר זה ופסול, וכן שיטת רוב הדינים.
כי יהוא דכל הקשר (והוא י"א) וקרא השמש וטהר, מפני דלכשר בחלב שאסור בהנאה קל וחמר ומה עקלה
שלא נעבדה בה עברה אסורה בהנאה, כשר בחלב שנגבדה בו עברה בשבול אינו דין
שאסור בהנאה, מה לעקלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, ומי כפסול יובית, מה לחמץ
ובפסחו שבו קרת, כלאי הכרם יובית, והא כלאי הכרם נעבדה בו עברה בנוריעתה וחמץ
בפסח נמי עבר בכל דהא ולא דמו לעקלה קללא דידה וקא הויא הוכחה: צד חמור. טבול
יום יש במינו אב הטמאה, בלי חרש מטמא מאירו: ורבי יוחנן צד חמור לא פריך. לא חשיב

רש"י

ליה פירכא הואיל ואין חמר שבשניהם שנה: מנן לרביעי בקדש שהוא פסול. ולא אמרינן
טעור הוא כבתרומה: מחסר כפורים. בטמאות הדריכות קרנן, כגון זב וזבה וילדת
ומצועה: שמתר בתרומה פסול בקדש. ביבמות יליפין לה בפרק הערל (והוא י"א): שלישי
שפסול בתרומה. כדילפין לעיל מטבול יום: דין הוא שישעשה רביעי בקדש, ולא תמא דיו
לבא מן הדין להיות כדיון ונימא הכי, שלישי
שפסול בתרומה דיו הוא שיהא פסול לקדש,
דאם בן בטיל ליה האי קל וחמר, דשלישי בקדש
לא אישכחין, ולא מביקא דכי היכי דבתרומה
אייחתייה בקל וחמר מטבול יום הכי נמי אתי
קדש בההוא קל וחמר, אלא אפלו מן התורה
למדנוה: והיינו דקאמר למדנו שלישי לקדש מן
התורה, הלכך אי אמרינן דיו איפרך ליה ק"ו כ"י:
מי לא עסקין. מי לא מציון למישמע מנה דאפי'
נגע בשני נמי קאמר לא יאכל, דהא בכל טמא
כתיב, ושני איקרי טמא דכתיב כל אשר בחתוב
יטמא, ותאי בבשר שלמים כתיב דקדש ניתנה
טעם גריבי. טעמו של ר' יוסי שהוא חכם וגדול
הדור אינו יודע מהו שלמך רביעי בקדש, שהרי
מקל וחמר זה תשובתו בצדו: אבל תבא תוספת
כבול יום. שנגע בטבול יום והוא של קדש או של
תרומה יובית, שפסול בתרומה מן התורה
כדפרשית לעיל דבכלים נמי כתיב והערב שמש
לגבי תרומה ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה
רביעי בקדש לרנן דפליגי. עליה דאבא שאול
ואמרו טבול יום פסול בקדש ואינו מטמא לפסול
את מי שיתוודע ונגע בו, וקא סלקא דעתא דר' יוסי
ברנן סבירא ליה הלכך שפסול בצדו ד"א כ"י
הכי נמי נדרש להאי ק"ו שיפסול אבל הבא
מחמת טבול יום את הטמא, ומה מחסר כפורים
שמתר בתרומה פסול בקדש, אבל הנוגע בטבול
יום שפסול בתרומה ואינו דין הוא שיעשה
רביעי בקדש: כבול יום תחלה לקדש. מעלה עשו
בקדש להיות טבול יום אצלו כראשון לטמאה
ויטמא שני בקדש זה, מזה שאכל שנוגע בטבול
יום נגעה שני וטמא שני לקדש חבירו שלישי ושניהם
קריין טמאין שפוסלן את אחרים, והשלישי
פוסל את הרביעי להיות הוא עצמו פסול אבל
לא יפסול את אחרים במגע: רבי מאיר אוסר
מטמא אחד ופוסל אחד. הרי הוא כשאר שני
שפוסל את התרומה והנוגע בו פוסל את הקדש,
כך טבול יום הפוסל את התרומה הנוגע בו טמא
לקדש ולפסול עוד אחר: כך פוסל כ"י, ואין

הנוגע בטבול יום פוסל את הקדש אלא הוא עצמו פסול: מנא רבי יוסי ברנן סבירא
ליה. דתהי תשובה בצדו, דילמא באבא שאול סבירא ליה, והוא הדין דהוה מצי רב פפא
למימר דילמא כ"י מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עבד רביעי, אלא רבנא
קטן. כלומר מאן לימא לן דלא מחמיר באבא שאול, דילמא כותיה סבירא ליה דאכל
הבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחד ופוסל אחד, דההוא דנגע ביה פסיל
ליה דאורייתא ואפלו הוי קמא תרומה פסול לקדש מקל וחמר ממחוסר כפורים כדדרשינן
רבי יוסי לעיל, ודרשי ליה נמי הבא, ומה מחסר כפורים שמתר בתרומה פסול לקדש, אבל
תרומה הבא מחמת טבול יום שפסול בתרומה אינו דין הוא שיעשה רביעי בקדש, דהיכא
דנהו ליה דקדש עבד רנן מעלה שישמא אחד ויפסול אחד: דאי סלקא דעתך באבא
שאול סבירא ליה. ודומל וחמר דמחסר כפורים פסיל לקמא וממעלה דרנן מטמא ליה,
כיון דמדאורייתא פסיל ליה לההוא דנגע ביה ליתיה לרביעי בקדש מאכל הבא מחמת
טבול יום: ומה אבל תבא מחמת טבול יום דטבול יום. שקא מבחו שרי בחליץ עושה רביעי
בקדש, כלומר פוסל את הקדש מקל וחמר ממחוסר כפורים:

שלישי

התחלת התפילה היא בסידור שבחו של מקום - כולו לה', ורק לאחריו באה בקשת צרכיו.

משיחת שבת פרשת בהריבחותי התשכ"ח

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מי לא עסקין - האם לא מדובר בפסוק, דננע הבשר בשני
 לטומאה, ואמר ר' חנינא לא יאכל, משמע שלשלישי בקודש טמא,
 ואם כן רביעי נלמד מקל וחומר ממחוסר כיפורים, בראמון.
 אמר רבי יוחנן, מעם בריכי - טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול
 הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, איני יודע מה הוא, שהרי
 תשובתו - פירכתו של הקל וחומר בצדו, כיון שאוכל הקא -
 שנטמא מחמת נגיעה בטבול יום יובית, שאף שפסול בתרומה,
 בכל זאת ואינו עושה רביעי בקודש, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר
 גם לאוכל הקא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר
 כיפורים שמותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול
 יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי
 יוסי אינו דורש קל וחומר זה.
 הגמרא מביאה ברייתא שחכמים סוברים שאוכל הבא מחמת טבול
 יום אינו פסול בקודש, דתניא, אבא שאול אומר, שאף שטבול יום
 הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שטבול יום יהיה תחילה לקודש
 - ראשון לגבי קדשים, ויוכל לטמא שנים - אם יגע בקודש יעשה
 אותו שני וחשני יעשה את חבריו שלישי, ושניהם נקראים טמאים
 ויכולים לטמא אחרים, ולפסול אחד - והשלישי יכול לפסול עוד
 קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול
 לטמא אחרים. רבי מאיר אומר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי
 קדשים ולמטמא אחד ועושהו שלישי, ופוסל השלישי אחד אחר
 ועושהו רביעי. וחכמים אומרים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא
 רק פוסלם, וכשם שפוסל אוכלי תרומה לאכילה ומשקי תרומה
 לשתיה, ואינם מטמאים אחרים, כך טבול יום פוסל אוכלי קודש
 ומשקי קודש אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי
 שאוכל הבא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקודש,
 והרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.
 דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מתקין לה רב פאא,
 ממי דרבי יוסי ברבנן סבירא ליה, דילמא פאפא שאול סבירא
 ליה דאמר שטבול יום נחשב מדרבנן לראשון כשנגע בקדש, למטמא
 שנים ולפסול אחד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, או
 לא החמירו לעשותו כראשון, אלא שני, והתרומה היא שלישי, והיא
 פוסלת קודש לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי
 יוסי. מבארת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון
 דאי סלקא דעתך שרבי יוסי פאפא שאול סבירא ליה, ולומד קל
 וחומר ממחוסר כיפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו
 שלישי, ופסול את הרביעי בקודש, אם כן ליתיה - ילמד שלשלישי
 פוסל לרביעי בקודש, מקל וחומר מאוכל שבא מחמת טבול יום
 ולא ממחוסר כיפורים, בדרך זו, ומה אוכל הקא מחמת טבול יום
 אף דטבול יום גופיה מותר בחולין ואינו פוסל אותו, בכל זאת
 אמרת שאוכל הבא מחמתו עושה רביעי בקודש, אוכל

מטבול יום דשרין, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא
 ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.
 דוחה הגמרא, מה למטבול יום דשרין שכן יש פנינו - באדם או
 בכלים אב הטומאה - שאם יגעו במת יעשו אב הטומאה, מה שאין
 כן כבר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא,
 כלי חרש יובית שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את
 התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לכבר שני שאף שאין במינו
 אב הטומאה, יפסול את התרומה.
 דוחה הגמרא, מה לכלי חרש שיש בו חומרא שכן מטמא אוכלין
 ומשקי מאוירו - אף אם לא נגעו בכלי עצמו, אלא רק היו באויר
 הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן כבר שנטמא רק
 בנגיעה. ומתרצת הגמרא, מטבול יום בכלי שנטהר במים יובית, שאף
 שאינו מטמא מאוירו בכל זאת פוסל תרומה. וחזר דין, לא ראי
 זה בראי זה - אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום בחומרתו של כלי
 חרס שנטמא מאוירו, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה,
 שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, ולא ראי זה בראי זה - ואין
 חומרתו של כלי חרס, בחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי
 חרס גם פוסל בתרומה, הצד השווה שבהם - בטבול יום ובכלי חרס,
 [שטמאים] שמוותרין בחולין ופוסלין בתרומה, כל שכן כבר שני
 שחמור יותר מטבול יום שפוסל בחולין, אם כן ודאי דפוסל
 בתרומה.
 הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר
 שיתירו את כבר שני. ודור אחר פריך, מה להצד השווה שבהם,
 שכן יש בהם - בכל אחד מהם צד חמור, טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, וכלי חרס שנטמא מאוירו, אבל כבר שני אין בו צד חומרא
 כלל. ורבן יוחנן בן זכאי, צד חמור לא פריך, אלא רק כשיש צד
 שווה לשניהם.
 תניא, אמר רבי יוסי, מנין לרביעי בקודש שנגע בשלישי לטומאה
 שפסול, ולא טהור בתרומה, ודין הוא - יש ללמוד זאת מדין קל
 וחומר, מה מחוסר פגורים - דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא
 הקריבו, שמוותר לאכול בתרומה, בכל זאת פסול בקודש - אם
 נגע בקודש פסלו, שלשלישי שפסול בתרומה, אינו דין הוא שיעשה
 רביעי בקודש, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 שיהיה בקדשים רק שלישי בתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל
 וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד
 מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי ולמדנו שלשלישי
 לקודש מן התורה בפירוש, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל
 וחומר, ולכן ורביעי בקודש נלמד מקל וחומר כמו שכתבה הגמרא.
 שואלת הגמרא, ושלשלישי לקודש שאמרנו שנלמד מן התורה מנלן.
 משיבה הגמרא, דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל",

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח אייר והקודם לו.

הנה נעם לי לקרות בו שמתגלה בו כשרון נואם לפני הרבים, ומנצל כשרונו זה לדברי התעוררות
 להחזקת היהדות וקיום התורה ומצות. ויה"ר מהשי"ת שיפעלו הדברים בנואם ובהשומעים. ובודאי
 מסדר שלא יפריע הנ"ל בלימודיו בהתמדה ובשקידה, הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות...

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאובל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו ראשון מדרבנן, ומה
 שנוגע בו נעשה שני, ואם אוכל שני נעשה שני, ואם נגע בתרומה
 עשאה שלישי, ואם אוכל שלישי נעשה שלישי. רבי יהושע אומר,
 שאוכל ראשון אינו עושה את האוכל אותו ראשון, אלא האוכל
 אוכל ראשון ואוכל שני נעשה שני, ואם ואם אוכל שלישי
 נעשה הוא בעצמו שני בקודש - שאם יגע בקודש יטמא אותו,
 ואותו הקודש יוכל לפסול קודש אחר, ואין גופו נעשה שני
 בתרומה, ואם יגע בתרומה אינו פוסל אותה. ומוסיף רבי יהושע,
 באיזה חולין אמרו שיש בהם שלישי והוא נעשה שני לקודש, בחולין
 שנעשו על מִהֶרֶת הַתְּרוּמָה - שקיבל בעליהם הכהן על עצמו לשמור
 את חוליו בטהרה כתרומה, אבל חולין סתם אין בהם שלישי.
 מדייקת הגמרא, על מִהֶרֶת הַתְּרוּמָה אין - יש בחולין שלישי
 כתרומה, כיון שכך עשו הרבה כהנים, אבל חולין שנשמרו על
 מִהֶרֶת הַקֹּדֶשׁ לא שייך בהם שלישי, כיון שדבר זה לא היה מצוי
 ובטלה דעתו אצל כל אדם, ויש להם דין ככל חולין רגילים שאין
 בהם שלישי, וממה שהוצרכו להגיע לחולין שנעשו על טהרת
 תרומה כדי לאסור שלישי בחולין, אלא קמ"א קמ"ב רבי יהושע, אין
 שני עושה שלישי בחולין סתם.
 רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהבביתא, דתניא, רבי אלעזר אומר, שלשון - אלה המבוארים
 מיד, שוין בדינם, הראשון שבקודש ושבחולין ושבתרומה, מטמא
 שנים - הראשון מטמא את השני, והשני מטמא את השלישי, ופוסל
 אחר - והשלישי פוסל את הרביעי בקודש, ומטמא אחר - הראשון
 מטמא את השני, ופוסל אחר - השני פוסל את השלישי בתרומה,
 ופוסל אחר - הראשון פוסל את השני בחולין, הרי שלרבי אלעזר
 אין למעלה משני לטומאה בחולין.
 רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, עיסה שנטמאה במזיד אין
 מפרישין ממנה חלה, אלא חלה נופלת מן המהורה על המטמא -
 שצריך ללוש עיסה נוספת טהורה ולהפריש ממנה על הטמאה. כיצד
 יפריש מהעיסה הטהורה על הטמאה מהמוקף, ולא יטמא מהעיסה
 הטמאה, עושה כך, הרי שתי עיסות יש, אחת מהורה, ואחת
 המטמא, נופל כרי שיעור חלה שהוא אמור להפריש על העיסה
 הטמאה, מעיפה הטהורה שלא הורמה חלתה, ונוטל עוד חתיכה
 מהעיסה הטהורה, ונותן ממנה בשיעור של פחות מכביצה שיעמוד
 באמצע ויגע בעיסה הטמאה, ובחתיכה הטהורה שעושה אותה
 חלה, וכל זה הוא כדי ליפול את החלה מן המוקף.

שלישי הקא מחמת שני, דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין
 שעושה רביעי בקודש, ומזה שרבי יוסי למד דווקא ממחוסר
 כיפורים משמע שאינו סובר כאבא שאול אלא כרבנן שאוכל הבא
 מחמת טבול יום אינו פוסל אחרים, ואם כן קשה עליו פירכת רבי
 יוחנן.
 ובי תימא שהסיבה שרבי יוסי לא למד מאוכל הבא מחמת טבול
 יום, היא משום דאבא למיפדף את הקל וחומר ולומר מה לטבול
 יום שכן היה אב המוקף, ומשום כך אוכל הבא מחמתו מטמא
 רביעי בקודש, מה שאין כן שני שלא היה אב הטומאה אין שלישי
 הבא מחמתו יכול לעשות רביעי, ואמנם הוא סובר כאבא שאול.
 דוחה הגמרא, הא איתניה - למדה רבי יוסי ממוחוסר כפורים, וגם
 שם אפשר לפרוך מה למחוסר כיפורים שכן אב הטומאה, ובכל זאת
 ולא פרכיה, הרי שרבי יוסי סובר שאין פירכא זו פירכא, כיון שאף
 שקודם היה אב הטומאה בכל זאת עבשיו שטבל הלכה טומאתו
 החמורה, אם כן גם בטבול יום כיון שעבשיו אינו אב הטומאה אי
 אפשר לפרוך בדרך זו, ואם כן צריך לומר שהסיבה שלמד דווקא
 ממחוסר כיפורים היא מפני שסובר כרבנן ולא כאבא שאול.
 אמר רב אסי אמר רב, ואמר לה אמר רבא בן אסי אמר רב,
 רבי מאיר ורבי יוסי ורבי יהושע ורבי אלעזר ורבי אליעזר, בולחו
 סבירא לזה דאין שני עושה שלישי בחולין, ואינם סוברים כרבי
 עקיבא שדרש במשנתנו שני עושה שלישי אפילו בחולין.
 רבי מאיר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהמשנה, דתני, כל המעין ביאת מים מדברי סופרים - כל מי
 שהוא טהור מהתורה, אלא שחכמים הזקיקו אותו להיטהר במים,
 דינו מדרבנן כשני לטומאה, ומטמא את הקודש ועושהו שלישי,
 ופוסל את התרומה, ומותר באכילה בחולין ובמקדש שני, דברי
 רבי מאיר, והחכמים אוסרין אכילה במקדש שני. הרי שרבי מאיר
 ורבנן שחולקים עליו סוברים ששני אינו עושה שלישי בחולין.
 רבי יוסי אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין, מהא
 דאמרן - ממנה שאמר רבי יוסי לעיל, מנין לרביעי בקדש שפסול וכו',
 כיון דאם איתיה - אם הוא סובר ששלישי בחולין הוא טמא
 מהתורה, ליתיה לרביעי בתרומה - שילמד שגם רביעי בתרומה
 טמא, מהקל וחומר מטבול יום, כמו שהוא לומד שלישי בתרומה,
 ולאחר שילמד שרביעי בתרומה פסול, שילמד גם וחמישי בקודש
 בכל וחומר מרביעי בתרומה, ומזה שרבי יוסי אינו לומד כך משמע
 שהוא סובר שאין שלישי בחולין.
 רבי יהושע אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
 מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, האוכל שיעור חצי פרס

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלושים לעומר עמוד א

רק לפי שעה, לכן תרני מכשילך בדרך שאפילו תינזקות של בית
 רבן יודעין אותן, דכתיב "ולכני קהת לא נתן כי עבודת הקודש
 עליהם בכתף ישא וגו'", שבני קהת נושאים את הארון והשלחן
 וההמנורה ומזבח הזהב בכתף, ולא נתן להם משה עגלות, ואיהו
 איתיה בעגלתא - ודוד הביא את הארון בעגלה.
 וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא
 ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל
 הנביא, שם כתוב "והפליט ביה שמש כי ראו בארון ה', ויך בעם
 שבעים איש חמשים אלף איש", ומבשרת הגמרא, משום ד'ראו' -
 בגלל שרק הסתכלו על הארון, נענשו ב'וה' (אלהים) באנשי בית
 שמש. אלא, מבארת הגמרא, רבי אבהו ורבי אלעזר נחלקו על מה
 היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתתחים היו
 - שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי
 נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

עוד נאמר שם, "ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פָּרִץ בְּעֵזָה", אמר
 רבי אלעזר, לשון ויחר הוא שנשתנו פניו של דוד בחררה - עוגה
 שאופין על פני גזלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור
 לעיל על ויחר, כל היכא דכתיב ויחר' הכי נמי - כל מקום
 שכתוב ויחר' גם כן תפרש שנשתנו פניו כחררה. מתרצת הגמרא,
 תתם - בשאר מקומות בתנ"ך כתיב ויחר אף, הקא לא כתיב
 אף.
 עוד מענין מעשה עזא, דרש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת
 עזא על ידו, ומבאר רבא. מפני שקרא לרבי תורה ומירות,
 שנאמר "ומירות היו לי הקדש בבית מגורי", פירוש, כשבשרתי
 מאויבי ויגרתיה מהם, השתעשעתי בחוקך כומירות. אמר לו הקדוש
 ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בהן "המעיה עיניך בו
 ואיננו" - שאדם רק סותם עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד
 אינם, אהה קורא אותן ומירות, בתמיחה, שהומירות הוא בפי אדם

שָׁשֶׁנִּי הָבָא מִחֶמֶת שֶׁנִּי 1
אֵינוֹ דִּין שְׁעוֹשֶׂה רִבְעִי 2
דְּאִיפֹא לְמִיפֹרֵד מִה לִּטְמָא 3
הָא אֵייתִינָה מִמְּחֹסֶר כִּפִּי 4
אִסִּי אֲמֹר רֵב, וְאֲמֹרִי לֵה 5
ר' מֵאִיר, וְר' יוֹסִי, וְר' יְהוֹשֻׁעַ 6
פּוֹלְחֵה סְבִירָא לֵהוּ, דְּאֵין 7
ר' מֵאִיר, דִּתְנֵן כָּל הַפְּעוּזִין 8
מִמְּמָא אֶת הַקּוֹדֵשׁ, וּפּוֹסֵל 9
וּבְמַעֲשֶׂה, דְּבִרִּי ר' מֵאִיר, 10
יֹסִי, הָא דְאֲמַרְנָה, דָּאֵם אֵין 11
וְחִמְשִׁי בְּקוֹדֵשׁ. ר' יְהוֹשֻׁעַ 12
הָאוֹכֵל אוֹכֵל רֵאשׁוֹן רֵאשִׁי 13
ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: הָאוֹכֵל 14
שֶׁנִּי, שְׁלִישִׁי שֶׁנִּי בְּקוֹדֵשׁ 15
שְׁנַעֲשׂוּ עַל מִתְרַת תְּרוּמָה 16
עַל מִתְרַת קוֹדֵשׁ לֵא, אֵין 17
שְׁלִישִׁי בְּחֻלּוֹן. ר' אֱלִיעֶזֶר 18
שְׁלִישֶׁת שָׁוִין, הָרֵאשׁוֹן שְׁנִי 19
מִמְּמָא שְׁנִים וּפּוֹסֵל אַחֵר 20
אַחֵר בְּתְרוּמָה, וּפּוֹסֵל אַחֵר 21
ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חֻלָּה 22
הַטְּמֵאָה, בִּיצֵד? שְׁתִּי 23
טְמֵאָה, נוֹטֵל כְּדִי חֻלָּה 24
וְנוֹתֵן פְּחוֹת מִכְּבִיצָה בְּאֵין 25

ובחוליו רבי אלעזר רבי צדוק אומר דרי' הן כטומאה לתרומה לטמא שנים ופסולת אחד א' כן למה נפסל גופו דרי' טמא אפי' במגע ואין גזרה שלישית היא מ"מ הטעם לא נודע אלא ואינו מיושב יפה שמפרש האוכל אוכל ראשון זהו חצי פרס שהרי אנו אומרים מאי טעמא

תורמה בדי שיהא גגיל לתרומותיו
בבחלין אחרים לא משכחת שלשי:
יס על שזרת הקדש לא הכי מפרש
מתמים חלין לשזרת הקדש בטלה
להא ראשון של חלין, וראשון של
בקדש. ודבריו רביעי: **מפניא אחר**
בחלין. ודבריו ליה שני. ותנא דפליג
עי, שאין קדש בא ליד רביעי אלא
איין שלשי בחלין: **ר"א אומר** חלה
חלה (פ"ב מ"ז) הקי, שכן חלה אחר
מקדש במזיד אחר, שכל א', שלא
ש איתר בקדשה ותשל מן השזורה
נעשה שיהא מן המקדש וטדורה, נוטלת
לקחה. דאי תורמה חלקה וטדורה ו
הוה שם חלה, ונתתה: **חלות סבביצה**
מקורב, כמו אין מקדישן שתי בביזת
מן המקדש לו, בספרי, הלכך צריכה
לחקק

לתרומה לטמא שנים ולפסול אחד א"כ אינו רביעי וא"ת מגורה שניה ומשום מ
לישית היא מ"מ הטעם לא נודע אלא א"כ נאמר רבו במורות וגזרו גזירה למורה ו
וצי פרס שדרי אנו אומרים מאי טעמא דילמא אכיל אובלין טמאין ושתי משקי

הא איתניה ממחוס כפרים ולא פרכין רשי"י משום דבין דטבל אולה ליה היהא טומאה ולא ידענא אמאי פ"י הכי הא ע"כ אית לן למומר דר' יוסי סבירא ליה כרבן יוחנן בן זכאי דמייתי שלשי בתרומה במה הצד דאי לא ידענא הכי שלשי טמא ליה ובאחז מה הצד גופיה מייתי רבי ויסי רביעי ממחוס כפרים ומכלי חרס ומזושם הכי לא פריך. ספר הישר. מסיק בפ"ק דשבת (דף יד.) יוזנני דאביל אוכלין טמאין וכו' הקשה ריב"א הלוי וצ"ל אלמא דאוכלין טמאין פוסלין את הגהיה בכביצה דאפי' בכביצה מטמאין למשקין דתרומה דשדי לפומיה דהתנן בפרק ביצוד משתתפין (עירובין דף פב.) חציה לבית המצות וחצי חציה לפסול את הגהיה דהיינו שני במוגע ותירץ מורי ארן דרך בני אדם לשחות אלא לאחר אבילת שני ביצים וקודם לכן מילתא דלא שכיחא היא ואין נראה לר"י תירץ זה חדא שאפילו בלשון לא דקדק שבכאן הוא אמר לפסול את הגהיה ולשם הוא אמר אלו פוסלין בתרומה משמע אפילו במוגע ובכאן לא

הַיָּהוָה אֵנוּ אוֹמְרִים בְּיוֹמָא פֶּרֶק אַחֲרֹן (דף פ"ז) אִמְרוּ רַב פֶּפֶא הֵנוּ לְטוֹמָאֵת גִּידָא וְהָאֵי דְאִדְרִייתָא וּמוֹתִיב מִי אִמְרוּ רַב פֶּפֶא הֵכִי וְהַכְּתִיב לֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְאִמְרוּ רַב פֶּפֶא מִכָּאן לְטוֹמָאֵת גִּידָא דְאִדְרִייתָא וּמִתְרִי מִדְּרַבְּנָן וְקִרְא אֲסֻמְכְתָא עֲלֵמָא וְאִם הִיא מְגֻרָת י"ח דְּבִר בְּהוּהִי הִיא טוֹעָה בְּעַל הַגְּמְרָא שְׂדֵה דְאִדְרִייתָא וְהָלֹא פִשְׁט אִסּוּרִים כֻּלָּא הֵוְעֵלֹא וְהָאֵי נִרְאָה לְהִיטֵי גִידָאֵי הָאֵי הָאֵי טוֹמָאֵת דְּפִיט אֵין מִטְמָאֵת וְהָאֵי לִידְעִינּוּ פְסוּל גִּידָא דְלִדְרֹאֵתָא סִבָּר דְּמוֹתֵר הִלְגִּיעַ טוֹמָאֵה לְמִשְׁקֵי הָאֵי דִּם כִּשְׁבָּל תְּרוּמָה וְאִחִין שׁוֹתֵה מִשְׁקֵין סְטָמִים נוֹגְעִין וְזֶה בִּזְהָ בְּתוֹךְ מַעְיֵו וְלֹא חִישְׁינָן לְהִכִּי נִמְי לֹא נִחוּשׁ אִפִּי בְּחֻץ לְהִכִּי גִזְרוּ וְדוֹקָא בְּשֵׁנִי בִּיצִים אֲבָל בְּכִבְיָעָה לֹא שְׂדֵהִי הָאוֹכֵל בְּכִבְיָעָה מִתְעַבֵּל בְּתוֹךְ מַעְיֵו וְנִשְׁאֵר בֵּין שְׁנֵי וְלִכְשִׁידָהּ בְּבִנִי מַעְיֵו יִפְתָּח הִרְבָּה מְכִבְיָעָה וְאִין אֵדָם טוֹעָה שְׁאִפִּילוּ אוֹכֵל אוֹכֵלִין מִמָּאִין בְּכִבְיָעָה וְשׁוֹתֵה מִשְׁקֵין דְּתִרְמֹה לֹא יִאֲמַר אִי' טְהוּרִין כִּין בְּכִבְיָעָה אִפִּי בְּחֻץ דִּם בִּנְיָנִים לֹא הִיא שְׂדֵהִי טוֹמָאֵת הָאוֹכֵל לֹא הִיא בְּשִׁיעוּר לְטוֹמָת דְּדוֹקָא אוֹכֵלִין מִגִּידָאֵי מִגִּידָאֵי מִגִּידָאֵי מִשְׁמֹם דְּמִתְעַבֵּל אֲבָל מִשְׁקֵין פְּסָלִי יִשְׁעֵי כְּבִדִּי רְבִיעִית דָּאִין דָּרָן מִשְׁקָה לְהִתְעַבֵּל בְּתוֹךְ מַעְיֵו וְאִתָּא הִיא לָהֶן לְהוֹסִיף יוֹתֵר מַעַט מִמֶּם כִּיּוֹן דְּנִחִית לְשִׁיעוּרֵיהָ הֶעֱמִיד אוֹתָהּ עַל שְׁנֵי בִיצִים שְׁהוּא שִׁיעוּר יָדוֹעַ וְגִידָאֵה אִחֵרָה אוֹתָהּ שֶׁל שְׁכַת שְׁנֹדֵר בְּכִבְיָעָה אָף עַל מִנְעַ אוֹתָהּ שֶׁל שְׁחִישַׁת חוֹלִין (דף ד'). דְּאִמְרוּ עוֹלָא הָאוֹכֵל אוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁל חוֹלִין שְׁנַעֲשַׁע עַל טַרְחַת תְּרוּמָה נִפְסָל גּוֹפֵר מֵאֲבָלֹב לְתִרְמֹה אִינִי יוֹדַע לִפְרֹשׁ אֵם בְּשִׁישׁ מִתְּרוּמָה וְגִידָאֵה אִרְשׁוֹנָה מִמֶּם לִמָּה גִזְרוּ אִם מִשְׁמֹם טוֹמָאֵת חוֹץ לְאִילָּא אִפִּילוּ אֵם הִיא נֹגַע בְּשִׁישׁ מִתְּרוּמָה אֲבָל לֹא הִיא נִפְסָל שְׁחִישַׁת שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה הִבְעִי בְּתִרְמֹה כְּדִמְכּוֹם הֵתֵם דְּהִנְיָא חוֹלִין שְׁנַעֲשַׁע עַל טַרְחַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁרִי הוּא נִגְרָע וְאִתָּא מְגוּרָה שְׁנֵיהּ וּמִשְׁמֹם מִשְׁקֵין דְּאֲכִיל אוֹכֵלִין טְמָאִין וְשִׁתָּה מִשְׁקֵין דְּתִרְמֹה אֵם אִמְרוּ רַבֵּי מְגֻרָת וְגִזְרוּ לְגוֹדֵה וְלֹפִי פִירֹשׁ קִהְנוּסְתֵּר שְׁפִירֵשׁ בְּשִׁחִישַׁת חוֹלִין אִינִי נִרְאָה מִמָּא אֲכִיל אוֹכֵלִין טְמָאִין וְשִׁתִּי מִשְׁקֵין דְּתִרְמֹה הוּוּ אִפִּילוּ בְּכִבְיָעָה. ע"כ לִשׁוֹן סֵפֶר הַשִּׁשְׁרִ:

מִדְּ

משיחת שבת פרשת בהר־בחוקותי ה'תשכ"ח

יום שני ט"ז אייר - היום שלשים יום, שהם ארבעה שבועות ושני ימים לעומר (גבורה שבהוד) קעה

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שאסור לצאת חוץ לאפים אמה בשבת הוא מדיאורייתא כמו
שנרמז בפסוק, וזר - רבי אליעזר סבר, תחומין דרפנן ולא הוזכרו
בפסוק.
שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא "או ישיר משה ובני ישראל
את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר" שאין תלמוד לומר 'לאמר',
ומה תלמוד לומר 'לאמר', מלמד, שהיו ישראל עונים שירה אחריו
של משה על כל דבר ודבר כקוראין את הלל, לכך נאמר לאמר. רבי
נחמיה אומר, כקורין את שמע, ולא כקורין את הלל. מביאה הגמרא
ברייתא המבארת מחלוקתם, תנו רבנן, בו ביום דרש רבי עקיבא,
בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עניהם לומר שירה, וכיצד
אמרו שירה, בגדול המקרא את הלל כדי להוציא את הציבור ידי
חובתם, והן עונים אחריו ראשי פרים - על כל דבר שהוא אומר
הם עונים אחריו הללויה שהוא ראש הפרשה, כעין זה משה אמר
'אשירה לה', והן אומרים אחריו 'אשירה לה', משה אמר 'כי נאה
נאה נאה', והן אומרים 'אשירה לה'.
רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, כקמן המקרא את
הלל לגדולים שאינם יודעים לקרוא בעצמם, ואינו יכול להוציאם
ידי חובתם, והן עונים אחריו כל מה שהוא אומר, כעין זה משה
אמר 'אשירה לה', והן אומרים 'אשירה לה', משה אמר 'כי נאה
נאה', והן אומרים 'כי נאה נאה'.
רבי נחמיה אומר, בסופר - מלמד תינוקות שהוא רגיל להיות בבית
הכנסת, תפוס על ששע פבית הפנסת - לעשרה אנשים המגיעים
לבית הכנסת, שהוא פותח תחילה בברכות שלפני קריאת שמע,
והן עונים אחריו ביחד אתו, כעין זה היה בשירת הים שמשח פתח
אשירה לה, ושרתה רוח הקודש על כולם וכיוצא כולם ואמרו יחד
את השירה.
מבאר הגמרא במאי קמיפלגי, נאמר בהקדמת השירה, "את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", ונחלקו מה אמרו בני ישראל, רבי
עקיבא סבר, 'לאמר' אמילתא קמייתא - שבני ישראל אמרו כל
פעם את תחילת השירה 'אשירה לה', ורבי אליעזר בנו של רבי
יוסי הגלילי סבר, 'לאמר' הולך אצל מילתא ומילתא - שכל תיבה
שאמר משה חזרו אחריו בני ישראל. ורבי נחמיה סבר, שפירוש
הפסוק הוא כך, 'ויאמרו' משמע, דאמרו בוללו בחד החד - משה
עם בני ישראל ביחד, לאחר שקבלו רשות 'לאמר', על ידי דפתח
משה ברשא.
תנו רבנן, דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים
נתנו עניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה, עולל מופל על
ברבי אמו, ותינוק יונק משרי אמו, כיון שראו את השכינה,
עולל הנביא צוארו, ותינוק ששם דד מפיו, ואמרו 'זה אלי
ואנוהו', שנאמר 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז'.
היה רבי מאיר אומר, מנין שאפילו עוברים שבמעין אמן אמרו
שירה, שנאמר

והקמים אוקרין להפריש חלה מהעיסה הטהורה על הטמאה, אלא
יפריש מהטמאה על עצמה. והנה בברייתא, שלדברי רבי אליעזר
אפשר להניח באמצע אף עיסה בשיעור כפיצה, ובכל אופן אין
האמצעות מטמאת את הטהורה, כמבואר בהמשך.
סבריה - רבנן שרצו ללמוד מדברי רבי אליעזר שאין שליש בחולין
סברו, שאידי ואידי - בין הברייתא שמתירה לפי רבי אליעזר אפילו
כפיצה, ובין המשנה שמתירה רק פחות מכפיצה, עוסקות בפניה
שהיא ראשונה לטמאה, שטמאת את האמצעות, ועושה אותה
שניה, ובכל זאת סוברת הברייתא שלפי רבי אליעזר אפשר להניח
באמצע גם כפיצה, ואף על פי כן אינה מטמאת את הטהורה, היות
ואין שני עושה שליש בחולין, ואף על פי שחולין אלה עומדים
להיות חלה, עדיין יש להם דין חולין. היות וחולין הטבולין לחלה -
חולין שלא הופרש מהם חלה, לא כחלה דמו ודינם כחולין. ולפי זה
רצו החכמים לומר, מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר - רבי אליעזר
סבר, אין שני עושה שליש בחולין ולכן אפשר להניח באמצע גם
התיבה כפיצה, והיא לא טמאת את הטהורה כיון שלא נקרא עליה
שם חלה, ואין שני עושה שליש בחולין. וזר סבר - חכמים סוברים,
שני עושה שליש בחולין, ולכן נטמאת העיסה הטהורה אף לפני
שיקרא עליה שם חלה, והכהן יקבל חלה טמאה בחזקת טהורה
ויכשל באכילת חלה טמאה.
דוחה הגמרא, אמר רב מרי בריה דרב כהנא, דכולי עלמא - בין
לרבנן ובין לרבי אליעזר, אין שני עושה שליש בחולין, והכא
בחולין הטבולין לחלה - חולין שלא הופרש מהם חלה קמיפלגי,
זר סבר - רבנן סברו, שעוד לפני שנקרא עליהם שם חלה כחלה
דמו, ויש בחלה דין שליש בתרומה, והחתיכה האמצעות תפסול את
החלה בשלישי. וזר - רבי אליעזר סבר, לא כחלה דמו, ולכן עד
שיקרא עליה שם חלה היא חולין ואינה יכולה לטמאת את החלה.
ואיבעית אימא, דכולי עלמא חולין הטבולין לחלה לא כחלה
דמו, ואין שני עושה שליש בחולין, ולכולי עלמא אף אם יהיה
בחתיכה האמצעות כפיצה היא לא טמאת את הטהורה, והכא
במותר לגרום טומאה לחולין שבאריץ ישראל קמיפלגי -
והמחלוקת היא אם מותר לטמאת את האמצעות, זר - רבי אליעזר
סבר, מותר לגרום טומאה לחולין שבאריץ ישראל כדי לתקן חלה
בטהרה, לכן מותר לחבר חתיכה קטנה בין העיסה הטהורה לטמאה
אף שהיא עצמה נטמאת. וזר סבר - רבנן סברו, אסור לגרום
טומאה לחולין שבאריץ ישראל, וכיון שהחתיכה האמצעות
נטמאת, אסור להפריש בדרך זו, הרי שלרבי אליעזר ולרבנן
שחולקים עליו, אין שני עושה שליש בחולין.
שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא וכו', הא כיצד, אלה אמה
מגרש ואפים אמה תחום השבת, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי אומר, אלה אמה מגרש ואפים אמה שדות וכרמים. מבאר
הגמרא במאי קא מיפלגי, זר - רבי עקיבא סבר, תחומין - מה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים ושלשים לעומר עמוד ב

לקרוא בכל לשון שאתה שומע, בחכמים. עונה הגמרא, והוא,
המילה 'שמע', מיבעי ליה רבי לדרשה אחרת, שבקריאת שמע צריך
להשמיע לאוזניו מה שאתה מוציא מפיו. ומבאר הגמרא, ורבנן
שדרשו מ'שמע', לקרוא בכל לשון שאתה שומע, ולא דרשו מכך
שצריך להשמיע לאוזניו, סברי לה במאן דאמר תקורא את שמע
ולא השמיע לאוזניו יצא.
האם נאמר שקסבר רבי,

שלא יקראנה למפרע, כלומר בסדר הפוך מהסוף להתחלה, שאינו
יציא ידי חובה אם לא קרא לפי הסדר הכתוב. שואלת הגמרא, ורבי,
שלא יקראנה למפרע, מנליה - מהיכן הוא לומד דין זה. עונה
הגמרא, נפקא ליה - הוא דורש זאת מ'הקברים' 'הקברים', שהיה
מספיק לכתוב 'היו דברים האלה' בלי ה"א, ונאמר 'הקברים', ללמד
שלא יקרא בסדר הפוך. ומבאר הגמרא, ורבנן, שדרשו שלא יקרא
למפרע מ'היו', ולא דרשו זאת מ'הקברים' כמו רבי, כי 'הקברים'
'הקברים' לא משמע להו שזה ייתור הניתן לדורשו. שואלת
הגמרא, ורבי נמי, הקתיב 'שמע', ומדוע אינו דורש מזה שאפשר

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקריאו לו ויעלצו כך אוהבי שמך, וימר עובדו מיראה, ולכן
הקריאו לו אשר צפנת ליראיך.

הדרן עלך כשם השמים

מי שקינא פרק שישי

הפרק עוסק בדיני העדות על סוטה.
משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטת עם פלוני, ונסתרה אחר
קיניו, אפילו שבע על כך שנסתרה מעוף הפורח, כלומר שלא
שמע בעדות גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות
כגון עבד או שפחה, אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את
אשתו בגט, ויתן כתובה, דברי רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר בזה
כשיטתו בתחילת המסכת שאין צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם
הפסולים לעדות נאמנים בזה, כמו שנאמנים להעיד על טומאתה,
משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך נאסרת לבעלה בעדותה עד
שישקה אותה מים המאריים, ואם אינו רוצה להשקותה, יוציא ויתן
כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה אם אין שני עדים
כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישיאו ויתנו כה
מוזרות בלבנה - שנשים השוורות חושי פשתן בלילה, יסאו ויתנו,
כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע למצב זה, מכוון הדבר,
ויוציאה בגט, שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מוזרות בלבנה,
אין המים המאריים בודקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.
אם אמר עד אחד, אני ראיתי שנשנמאת בסתירה זו שעליה העידו
שני העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח
לפי רבי אליעזר, לא היתה שותה, כי אחרי שקיבלנו עדות
שנסתרה, עד אחד נאמן להעיד שנטמאה, משום שרגלים לדבר,
ואין צורך לבדוקה, ונאמנותו היא אף להפסידה כתובתה, וכפי
שנדרש מהפסוקים בהמשך המשנה. ממישיבה המשנה, ולא עוד,
ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו עבד, אפילו שפחה המעידים
שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה אינה שותה, ונאמנים אף
לפוסלה מכתובתה. ממישיבה המשנה, חמותה, וכת חמותה,
וצרתה, ויבתה, וכת בעלה מאשה אחרת, אף ששונאות אותה
ואינן נאמנות בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו נאמנות לעדות
זו שנטמאה כנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו לפוסלה
מכתובתה, שהואיל ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה, אלא
נאמנותן היא רק לענין שלא תשקה.
המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות
נאמן שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר,
שלולי גזירת הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שהיה בדיון
שנאמר שעד אחד לא ידחה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ומה אם

במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל משמע שגם אלו
שעדיין היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקלות על הים. (שואלת
הגמרא, והא לא חזו. משיבה הגמרא, אמר רבי תנחום, כרם
נעשה להן באספקלריא - מראה המאירה וראו).
שנינו במשנה, בו פיוס דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד
איוב כו'. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקטלני
לו אייחל", ועדיין הדבר שקול, לו אני מצפה או אני מצפה. מקשה
הגמרא, וליחזי האי 'לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אל"ף בתיב
'לא' הוא, שפירשו איני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, 'לו' הוא
שפירשו שמצפה, ומפני מה אומרת המשנה הדבר עדיין שקול,
וצריך להביא פסוק נוסף.
דוחה הגמרא את הקושיא, וכל היכא דבתיב בלמ"ד אל"ף, לא
הוא, אלא מעתה, 'בכל צרתם לא צר', דבתיב 'לא' בלמ"ד
אל"ף, הכי נמי דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש
ברוך הוא אינו נמצא עמם בצרתם, וכי תימא הכי נמי, שכן הוא
הפירוש, והבתיב בהמשך הפסוק, 'ופלאך פניו הושיעם', הרי
שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע להם בצרתם. אלא (לאו),
משמע הכי, ומשמע הכי - פעמים שהכוונה כך ופעמים שהכוונה
כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.
תניא רבי מאיר אומר, נאמר 'ראו אלהים' באיוב, ונאמר 'כי ירא
אלהים אתה' באברהם, מה ירא אלהים האמור באברהם
מאברה, אף ירא אלהים האמור באיוב מאברה, ואברהם גופיה
מנין שמאברה, דבתיב 'ורע אברהם אברה'.
שואלת הגמרא, מאי איכא בין עושה מאברה לעושה מיראה.
ומשיבה, איכא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול
העושה מאברה יותר מן העושה מיראה, שהה העושה מיראה,
תלוי זכותו ומינה לאלף דור שלאחריו, וזה העושה מאברה, תלוי
לאלפים דור. ומנין שכן הוא, כיון שהקא בתיב, 'לאלפים לאהבי
ולשומרי מצותי' הרי שלאזהביו הוא תולה אלפים, והתם בתיב,
'ולשומרי מצותי לאלף דור' הרי שלשומרי מצותיו שאינם עושים
מאברה אלא מיראה, תולה אף.
מקשה הגמרא, התם נמי - בפקסוק של אלף דור בתיב 'לאהביו
ולשומרי מצותי לאלף דור'. מתרצת הגמרא, האי לדסמיה ליה
והאי לדסמיה ליה - לאלפים' סמוך 'לאהבי', ו'לאהב דור' סמוך
'ולשומרי מצותי'.
הנהו תרי תלמידי דהו יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
אקריין בחלמאי - הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך
אשר צפנת ליראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקריין בחלמאי
'וישמחו כל חוסי בך לעולם ויגנו ויעלצו בך אוהבי שמך'. אמר
להו רבא, תרויבכו רבנן צדיקי גמורי אתון - שניכם צדיקים
גמורים, אלא שמר עובד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, ולכן

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ושלושים לעומר עמוד ב

במשנה מתפרשים כך, כשיש עדויות סותרות אם נטמאה האשה, עד
אחד אומר שכן, ושניים פסולים אומרים שלא, או הפוך, מקבלים את
דברי השנים שהם רוב הדעות. ואיכא דאמרי דעה אחרת בדברי
רבי נחמיה, כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא - כל מקום
שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר שנטמאה, ונתקבלה
עדוה, אפילו מאה נשים נמי, אם יבואו אחר כך להכחישו, כולן
בעד אחד דמיין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר יש נאמנות
כשנים כשרים, וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים, אלא
אומרים בזה 'אין דבריו של אחד, במקום שנים'.

בולה עוסקת בענין שונה, בפסולי עדות, ורבי נחמיה היא.
דתניא, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינת תורה עד אחד,
הרי שהוצאה עדות זו מכלל כל עדויות שבתורה ולא צריך בה תורת
עדות, ולפיכך פסולים וכשרים שווים בה והלף אחד רוב דעות,
כלומר, מקבלים את העדות שיש בה יותר עדים מן העדויות
האחרות, אפילו אם הם פסולים, ואפילו העידו זה אחר זה וכבר
נתקבלה עדות אחרת. ועשו שתי נשים באיש אחד, בשני אנשים
באיש אחד, כלומר שאם נשים, הפסולות לעדות, הכחישו עד אחד
כשר, הרי הן נאמנות בעדות כזו כמו שני עדים כשרים שהכחישו עד
אחד, שגם בזה הולכים אחר רוב דעות. ושני המקרים האחרונים

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף לא עמוד א

רש"י

במקלות. כשנקלו על הים: מקור. אף אותם שבמקור: וליחיו האי לא כו'. ואמאי אמר הדבר עדיו שקלו. ח"ו. דלא הוא. וה"ק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: באברהם. כי ירא אלהים אתה (ומלשון כנ: תלי. וזתו לדורותיו להגן עליהם עד אלפים דור: לאלפים אלהי. סמן אזהרה לאלפים, ואיך קרא סמן לאלף דור אל שומרי מצותיו, דהיינו מיראה, ואין אלו דומין לפרש מאהבה לפרש מיראה (ועל דף ככ: דהנהוג מאהבת שבר ומיראת פורענות הקלות והענין, והכא מאהבת המקום ומיראתו שמוראו גדול ומשל על הבריות: וישמחו כל חסידיו בך וגו', סיפיה דקרא ויעלצו בך אודיבי שמך:

הדרן עלף בשם שהמים

מתני' מי שקנא לה ונסתרה. אם לאחר שקנא לה נסתרה: אפי' שמע מעוף הפורה. שנסתרה יוציא ויתן כתבה. ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (על דף כ: סתירה לא בעיא עדות ואפלו עבד ואפלו שפחה נאמנין, דהיינו נמי כעוף הפורה, דאיתקש לטמאה דכלהו מהנינן בה, להלך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתבה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה. כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים אינה נאסרת עליה, ור' יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מידה כשישאו ויתנו מוזרות בלגנה בפריצותה מכוער הדבר ותצא, דקא אפלו מיא תו לא בדיק לה בדתניא בפ"ק (על דף ו: וטוהרה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה: אני ראיתיה שנשטמאת. באותה סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי יהושע ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורה: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה בכתבה שרגלים לדבר, ומקראי ילפינן לה לקמן במתני': הרי אלו נאמנים אף לפסלה בכתבתה. שלא תשתה ולא תטול בכתבה: המוטה ובת המוטה וצרתה ויבמתה. אשת אחי בעלה, אף היא בצרתה ושוואתה שדאגת הימנה שסופה להיות צרתה, אם ימות בעלה בלא בנים תתייבם בבעלי, ובת בעלה מאשה אחרת, אלו המש נשים שזנאות אותה. וביבמות (דף ק"ז: מפרש טעמא אמאי סנו לה. ואין נאמנות לה לשום עדות שהיא לרעתה: הרי אלו נאמנות. לה לעדות זו, שהתורה האמינה כל עדות שיש בה, ומידה לא לפסלה מכתבה הואיל ושוואות אותה, אלא שלא תשתה שקה בדיו. שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא ממזרת הכותב: הראשונה. סתירה שאין אוסרתה אסור עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעין למימר מגורה שורה. ורבי יהושע היא: עדות האמהוניה. סמאיה: כל עדות שיש בה. נאמן בה. ובגמרא ילפינן לה דהכי קאמר, תרי ליה בה אלא אחד, וקאמר ויהי לא נתפשה למיסרה, אלמא קנתימן:

שאוסרתה

"במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל". והא לא חזו? אמר ר' תנחום: פרס נעשה להן כאספקלריא המאורה וראו: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס לא עבד איוב כו': וליחיו האי "לא", אי בלמ"ד אל"ף פתיב, לא הוא. אי בלמ"ד וי"ו פתיב, לו הוא? וכל היכא דכתיב בלמ"ד אל"ף, לא, הוא? אלא מעתה "בכל צרתם לא צר" דכתיב בלמ"ד אל"ף, הכי נמי "לא" הוא? וכי תימא הכי נמי? והכתיב "ומלאך פניו הושעם"! אלא לאו, משמע הכי ומשמע הכי. תניא ר' מאיר אומר: נאמר "ירא אלהים" באיוב, ונאמר "ירא אלהים" באברהם. מה "ירא אלהים" האמור באברהם, מאהבה. אף "ירא אלהים" האמור באיוב, מאהבה. ואברהם גופיה מנלן? דכתיב "ורע אברהם אהבי". מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה? איכא הא דתניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור. הכא פתיב: "לאלפים אלהי ולשמרי מצותי", והתם פתיב: "ולשמרי מצותו לאלף דור". התם נמי פתיב "להאבהו ולשמרי מצותו לאלף דור"? האי לרסמיך ליה והאי לרסמיך ליה. הנהו תרי תלמידי דהוה יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה: אקריין בחלמאי "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". וחד אמר ליה: אקריין בחלמאי "וישמחו כל חוסי בך לעולם ויגנו ויעלצו בך אהבי שמך". אמר להו: תרויכו רבנן צדיקי גמורי אתון. מר מאהבה, ומר מיראה:

הדרן עלף בשם שהמים

מי שקנא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף הפורה, יוציא ויתן כתובה, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה. אמר עד אחד "אני ראיתיה שנשטמאת" לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי אלו נאמנים, אף לפוסלה מכתובתה. המוטה ובת המוטה וצרתה ויבמתה. ובת בעלה, הרי אלו נאמנות. ולא לפוסלה מכתובתה, אלא שלא תשתה. שהיה בדיו, ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם

תוספות

ואיך דחינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דלר' יוסי הגלילי נמי עוברים אמורים שירה ובפ"ק דכתובות (דף ו: דרש לה דברכת תנים בעשרה מדוהו מצי למיתב מבטן ישראל וכתבי ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים הכי ואתון המלאכים שאמרו מה אנש כי זוכרנו אמר להן הקב"ה באו וראו את השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף הן ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר (מנסיא) אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה: גדול העושה מאהבה. בירושלמי (ברכות פ"ט) ר"ע הוה מתרין קמיה טורטורופוס הרשע אתה עונתא דקריה שמע שרי קרי וגחך א"ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין את א"ל תיפה רוחיה דהוואר רשיעא לא חרש אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי חייתי קורא הפסוק הזה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמתיה בכל לבי רחמתיה בכל נפשי רחמתיה בכל ממוני לא דות בדיק ליה וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואתאי ענתיה דקריה שמע ולא איפליג עליה בגין כן אנא קרי וגחך:

הדרן עלף בשם שהמים

מי שקנא לה. פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה דלאחר ששנה שברוקה חמים הוא חוחר לקניו, ה"ג בסדר המשנה משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורה וחכי מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקניא לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי עכשיו קנת רגלים לדבר מכוער הדבר ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו לב"ה ודאמר אפילו אם הקדישה בחשילי היינו רשות להם מצוה ליכא אלא בבד"ה ואם מקיימה דומה לאדם שנפל זבוב לתוך תמחויו שמוצצו ואוכלו ולבית שמאי חובה הואיל וקנת לה רגלים לדבר מידה כתובתה גובה הואיל ולא נסתרה והשתא אתי שפיר דרבי יהושע אבל לפירוש רבינו שלמה דפירש משקינא לה אפי' שמע מעוף הפורה שנסתרה דעוף פורח היינו עבד ושפחה שנאמרו בעידי סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובתה וכי היה רבי יהושע מחייב כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה והלא אין חמים בודקין אותה כדאמרין בפרק קמא (לעיל דף ו:) ומאחר שהיא גרמה תשיאסר עליו ואין יכולה לשתות היא כארסיה ושומרת יבם שלא שותות ולא טולות כתובה מידה מצי למימר הא דאמרין אין חמים בודקין אותה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה דוקא לאחר קניו ועידי סתירה לרבי יהושע אבל כאן אין עידי סתירה אלא שמחורות בלגנה נשאות ונותנות בפריצותה:

כאן

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם עדות

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד ב

תוספות

רש"י

בבא בתא כן בזה אחר זה. קשיא דהבא משמע כיון שנתקבל עדותו של ראשון ואע"פ שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה רק שלא העיד השני בתוך כדי דיבור של ראשון הוי דבריו של שני במקום ראשון כדבריו של אחד במקום שנים הכי משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף ק"ה) תנן עד אומר מת וניסת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ'

טעמא דניסת הא לכתחילה לא תנשא והאמר עולא וכו' ומשני הכי קאמר עד אומר מת והיתירה לינשא אבל אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא ה"מ דבזה אחר זה מיירי דהא ניסת בנתיים ואפ"ה בכה"ג בזה אחר זה אם לא ניסת לא תנשא אפ"ה היתירה לינשא דאמר לא תצא מהתירה הראשון ופירש גמ' רש"י ה"מ דדוקא שהיתירה קודם שיבא עד השני המוכחשו אבל אם קודם שהיתירה מודה עולא דלא תסבין אקמא דאבתי לא אחשביניה כחרי לזכי נראה לפרש הבא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון והורו ע"פ עדותו מיהו תימה עולא גופיה דאמר הכי אליביה תני לא היתה שוטה מה דחוקיה למימר הכי והא מתניתין לא משמע ששדה השני אחר הראשון עד שדורו אסורה עליו ואמרנו אינה שוטה וי"ל דמתניתין בסתם קתני אי נמי רבי יצחק ועולא הזה מותרצי להחיא דהאשה וזוטא כדמותרצי אליבא דר' יוחנן בפי' שני דכחובות (דף כ"ב) משום לזות שפתים והחיא דהאשה רבה (יבמות דף פ"ה) לא דימא לתריוויה משום דגברא אתי וקא:

עדות אחרונה שאוסרתה איפור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחד. עדות הראשונה שאין אוסרתה איפור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחד? תלמוד לומר: "כי מצא בה ערות דבר" ולהלן הוא אומר "על פי שנים עדים... יקום דבר". מה להלן על פי שנים, אף כאן פי שנים. עד אומר "נממאת" ועד אומר "לא נממאת", אשה אומרת "נממאת" ואשה אומרת "לא נממאת", היתה שוטה. אחד אומר "נממאת" ושנים אומרים "לא נממאת", היתה שוטה. שנים אומרים "נממאת" ואחד אומר "לא נממאת", לא היתה שוטה גמ' האי תלמוד לומר "כי מצא בה ערות דבר"? תלמוד לומר "בה" ולא בקינוי, בה ולא בסתירה מיבעי ליה? הכי נמי קאמר, תלמוד לומר "בה" בה ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. וטומאה בעלמא בלא קינוי ובלא סתירה, דלא מהימן עד אחד, מנלן? נאמר כאן "דבר", ונאמר להלן "דבר". מה להלן בשני עדים אף כאן בשני עדים: עד אומר נממאת: טעמא דקא מכחיש ליה, הא לא קא מכחיש ליה, עד אחד מהימן, מנהני מילי? דתנו רבנן: "ועד אין בה" בשנים הכתוב מדבר. אתה אומר בשנים, או אינו אלא באחד? תלמוד לומר: "לא יקום עד אחד באיש", ממשמע ששנאמר "לא יקום עד" אינו יודע שהוא אחד? מה תלמוד לומר "אחד"? זה בנה אב, כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שפירוש דף הכתוב "אחד". ואמר רחמנא תרי לית בה אלא חד, "והיא לא נתפשה" אסורה. ויבין דמדאורייתא עד אחד מהימן, איך הוכי מצי מכחיש ליה? והא אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים! אלא אמר עולא: תני, לא היתה שוטה, וכן אמר ר' יצחק, לא היתה שוטה. ור' חייא אמר היתה שוטה. לר' חייא קשיא דעולא? לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן, בזה אחר זה. תנו, עד אומר "נממאת" ושנים אומרים "לא נממאת" היתה שוטה, הא חד וחד, לא היתה שוטה. תיובתא דר' חייא! אמר לך ר' חייא: ולמעשה, אימא סיפא, שנים אומרים "נממאת" ואחד אומר "לא נממאת" לא היתה שוטה. הא חד וחד, היתה שוטה. אלא פולה בפסולי עדות

שאוסרתה איפור עולם. בדאמר (שלי דף כ"ה) בסוטה ספק מנטמאה ונטמאה, וכ"ש ודאית: עד אומר נממאת ועד אומר לא נממאת. אוקי חד בבדי חד וחד היא כספיקא ושותיה: ושנים אומרים לא נממאת. כלומר לא נטמאת בפניך, שכשכאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת, הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים וחד היא כספיקא אם נטמאת קדם שכאו אלו ומצאנו וחתה שוטה. ובגמ' מפרש לזמאי איצטריך כל הך בבי גמ' קא ביקני בוי. למאי איצטריך נורה שוה הא בתיב גמ' טמאה ונע אין בה מיעוטא הוא, בה עד אחד נאמן ולא בעדות אחרת והיא לא עדות סתירה כשאר כל עדות שבתורה וספקא בעלמא. עד א' שהעיד על אשה שלא קא לא בעלה ואמר נטמאת מנין דלא מדיקון ולא אמרין אשמתא אשה המנינה רחמנא לא שן לאחד קני ולא שן בלא קני, תלמוד לומר כו', וכי המנינה רחמנא בטמאה שחור קני ויש עדי סתירה שנים ועד מעיד שנטמאת שרגלים לדרב. ובפרק קמא (שלי דף ג') פרכין והא כי בתיב קני בתר הכי בתיב, ומשנין ועבר בתיב שכבר עבר: הא לא מכחיש ליה כו'. הוא הדין דתנא ליה למבעי ארישא דקתני ביהדיא אחד אומר אני ראיתיך שנטמאת לא היתה שוטה אלקמא מדיקון, אלא משום דבעי לאקשויי עלה כי מכחיש ליה מאי הוי הא המנינה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי וחד ליה האי דמכחיש ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: הרי כאן שנים. הרי הוא בשנים: קשיא דעולא. דכיון דהאמינה תורה הרי דעמידתו במקום שנים: כאן בבת אחת. מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דנטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותן בבדי' והיא האמינה תורה כשנים כגון אם העיד עדותו וקא, דהו לא מצי חד לאכחשושיה: הא חד וחד. על פירושך לא היתה שוטה תנא ברישא, דאי היתה שוטה קתני הא וכו' למה ליה, השתא בדי הוי הכחשה תרי מבעיא פשיטא דאין אחד במקום שנים, ומתני' לדיקא דידיה תנא ליה, דאי לאשמועינן היא גופה פשיטא דלא איצטריך: אסר לך ר' חייא ופשיטא. דסבירא לך דמתני' לגופיה לא איצטריך, דהא פשיטא דאין א' במקום שנים, ולדיקא אהא, סיפא מאי תידוק מנה, אלא מתני' לא לדיקא אהא אלא לאשמועינן היא גופה איצטריך, דשנים דקא תנא בפסולי עדות קאמר כגון נשים או עבדים, ואשמועינן דשתי נשים מבטלות דברי עד א' בין ברישא בין בסיפא. ולקמן פריך תרתי קמה ליה, והאי דלא שני ר' חייא מציגתא בזה אחר זה, משום דקא דייק מתני' בבת אחת דקתני ושנים אומרים לא ראיתה (נטמאת) אלקמא ביהדי הדי קתנה, דלעולם במקום שנים לא האמינה תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה כו'. הוציאנו לעדות זה מפלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולין וכשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות הסוברים בדבר: ואימא דאמרין כל היכא דאמא עד כשר מעקרא ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואחר כך באו מאה נשים בעד א' ודיקון וחד ליה קמא שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ואינה שוטה:

והבא

והבא

מחו

ור' נחמיה היא. דתניא, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד בשני אנשים באיש אחד, ואיכא דאמרי כל היכא דאמא עד אחד כשר מעקרא, אפילו מאה נשים גמ', בעד אחד דמין.

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מְכַחֵש ליה, עד
57 אחד מְהִימֵן שנטמאת. מבררת הגמרא, מְהִימֵן מִיָּלִי שעד אחד נאמן
58 לומר שנטמאת. ומבארת הגמרא, דְּבִנּוּ דְּרַגְנָן בְּבִרְיָא, 'וְעַד אֵין פֶּה'
59 בְּשֵׁנִים הִכְתוּב מְדַבֵּר, שכונת הפסוק שאין עדות גמורה של
60 שני עדים שזינתה. דנה הברייתא, אִתָּה אוֹמֵר בְּשֵׁנִים, אִי אוֹלֵי אֵינּוּ
61 אֵלָּא בְּאֶחָד, שכונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה. וכדי
62 לברר את כוונת הפסוק מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תְּלִמּוּד
63 לֹמֵר, 'לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ וְגו'', והיה מקום להקשות על פסוק
64 זה, מִשְׁמַעַן שְׁנַאמֵר 'לֹא יָקוּם עַד', וכי אֵינּוּ יוֹדֵעַ כִּבְר שֶׁהוּא אֶחָד,
65 מִה תְּלִמּוּד לֹמֵר 'אֶחָד'. אלא שוֹת בְּנָה אֵב - לִמּוּד שֶׁל 'בְּנִין אֵב',
66 שֶׁל מְקוֹם שְׁנַאמֵר 'עַד', הֵרִי בָּאן שֵׁנִים, עַד שִׁפְרוּט לָךְ הִכְתוּב
67 'אֶחָד'. ועל פי זה חזרת הגמרא ומבארת את הפסוק 'ועד אין בה'
68 והיא לא נתפשה, וְאֶמֶר דְּרַמְנָא תִּרִי לִית בָּהּ - הַכוּנָה ב'עד אין
69 בה' היא שאין עדות של שנים, אֵלָּא רק חד מעיד בה שנטמאה,
70 והפסוק ממשיך, 'וְהָיָא לֹא בְּתַפְשָׁה', כלומר שלא היתה אנוסה ולכן
71 היא אֲסוּרָה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד ואסרה את
72 האשה מחמת עדותה.
73 מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
74 להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה. וְכִינּוּ
75 דְּמִדְּאוּרִייתָא עַד אֶחָד מְהִימֵן שנטמאה, אם כן אִידֵךְ, הִכִּי מִצִּי
76 מְכַחֵשׁ לִיה - השני, איך יכול להכחישו, וְהָא אֶמֶר עוֹלָא, כֹּל
77 מְקוֹם שֶׁהָאִמִּינָה תוֹרָה עַד אֶחָד, הֵרִי בָּאן תוֹקֵף שֶׁל שֵׁנִים, וְאֵין
78 דְּבִרְיוֹ שֶׁל אֶחָד המכחישו נחשבים בְּמְקוֹם שֵׁנִים. עונה הגמרא,
79 אֵלָּא אֶמֶר עוֹלָא, תִּנִּי - אכן יש לשנות במשנתנו 'לא היתה
80 שוֹתָה', ולא כמו ששינו 'היתה שוֹתָה', כי באמת הראשון נאמן
81 כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד אחד אינו יכול להכחישו. וְכִן
82 אֶמֶר רַבִּי יִצְחָק, שצריך לשנות 'לא היתה שוֹתָה'. וְרַבִּי חִיָּיא אָמַר,
83 הגירסא נשאת 'היתה שוֹתָה'. שואלת הגמרא, לְרַבִּי חִיָּיא קִשְׁיָא
84 דְּעוֹלָא, שכיוון שהאמינה תורה את הראשון על כך שנטמאה, הרי
85 הוא כשנים, כפי שלימד עולא, אם כן מדוע שותה. עונה הגמרא, לֹא
86 קִשְׁיָא, כָּאֵין במשנתנו, מדובר שהעידו שניהם בְּבֵית אֶחָד, שבתוך
87 כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד גם השני, שאז בטלו דבריו של
88 הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו להתקיים בבית דין, שלא
89 האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו ויצא בלי שיוכחש, ורק
90 באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך במשנתנו אין
91 לראשון תוקף של שנים. ואילו כָּאֵין דְּבִרְיוֹ עולא שעד אחד נחשב
92 כשנים, מדובר ששני העדים באו להעיד בְּבֵית אֶחָד זֶה, ורק על מקרה
93 כזה אנומים שאין דבריו של אחד להכחיש שנים.
94 הגמרא מקשה על רבי חייא מהמשך משנתנו, תִּנִּי, עַד אוֹמֵר
95 'נְטִמָּאת', וְשֵׁנִים אוֹמְרִים 'לֹא נְטִמָּאת', הִיתָה שוֹתָה. ויש לדייק
96 מזה, דווקא אם הכחישוהו שנים היתה שותה, הָא חַד וְחַד - במקרה
97 שרק אחד הכחישו, דהיינו במקרה הקודם במשנה, לֹא הִיתָה שוֹתָה,
98 וכך יש ודאי לגרוס שם. ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה',
99 כי אם זו הגירסה שם, אזי קשה מה חידשה המשנה במקרה השני,
100 ששנים יכולים להכחיש את העד הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה
101 הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו. אלא ודאי שהמקרה השני
102 הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה שותה' במקרה הראשון,
103 כפי שדייקנו. הרי מכאן תִּיּוּבְכָא דְּרַבִּי חִיָּיא, שגרוס שם 'היתה
104 שותה'.
105 משיבה הגמרא, אֶמֶר לָךְ רַבִּי חִיָּיא, וְלִמְעֻמְיָךְ - לשיטתך הסוברת
106 שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אִמָּא סִיפָא - מה
107 תעשה עם המקרה השלישי במשנה, 'שנים אוֹמְרִים נְטִמָּאת, וְאֶחָד
108 אוֹמֵר לֹא נְטִמָּאת, לֹא הִיתָה שוֹתָה', וכי תדייק ממנו, הָא חַד וְחַד,
109 הִיתָה שוֹתָה, הרי דייקת מהמקרה השני בדיוק הפוך. אֵלָּא ודאי
110 שהמקרים האלו לא נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה

1 עדות ראשונה - על הסתירה, שאין אוֹסְרָתָה על בעלה אוֹסֵר
2 עוֹלָם, אלא רק עד שתשתה ותמצא טהורה, אִינָה מְתַקְנִימָת
3 בְּפָחוֹת מְשֵׁנִים, עדות אֶחָדָנָה - שהעידו שנטמאה לאחר שהועדה
4 שנסתרה, שאֲוֹסְרָתָה לבעלה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא חמורה יותר, האם
5 אינו דין שלא תִּתְקַצֵּים בְּפָחוֹת מְשֵׁנִים. אך דוחה המשנה, תְּלִמּוּד
6 לֹמֵר - לפיכך כתוב 'וְעַד אֵין פֶּה', לומר שכל עדות שִׁישׁ בָּהּ
7 שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.
8 מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קֵל וְחוֹמֵר לְעִדּוֹת הָרִאשׁוֹנָה
9 מִעֵתָה - מאחר ולמדנו שלטמאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר
10 לעדות סתירה שיספיק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, וְכָה אִם
11 עדות אֶחָדָנָה - שנטמאה, שאֲוֹסְרָתָה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא חמורה,
12 הֵרִי היא מְתַקְנִימָת בְּעַד אֶחָד, כמו שדרשנו, עדות הָרִאשׁוֹנָה -
13 שנסתרה, שאין אוֹסְרָתָה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא קלה יותר, האם אינו
14 דין שֶׁתִּתְקַצֵּים בְּעַד אֶחָד. דוחה המשנה, תְּלִמּוּד לֹמֵר 'כִּי מִצָּא
15 בָּהּ עֵרוֹת דְּבָר', וְלִחְלָן אֶחָד אוֹמֵר 'עַל פִּי שֵׁנִים עֲדִים או על פי
16 שלשה עדים קיום דְּבָר', דורשים גזירה שוה 'דבר' 'דבר' להשוות
17 בין עדות על אשה שמצא בה ערות דבר, כגון עדות זו שנסתרה, ובין
18 עדות ממנו, מִה לְחָלָן, בעדות ממנו, עַל פִּי שֵׁנִים, אִף כָּאֵין, על פִּי
19 שֵׁנִים.
20 אם עַד אוֹמֵר 'ראיתי שהאשה נְטִמָּאת', וְעַד אחר אוֹמֵר 'לֹא
21 נְטִמָּאת', או אם אִשָּׁה מעידה עליה ואומרת 'נְטִמָּאת', וְאִשָּׁה
22 אחרת אוֹמֵר 'לֹא נְטִמָּאת', הִיתָה שוֹתָה, שכיון שהעדים
23 מכחישים זה את זה, ממילא זה ספק ככל סוטה, ושותה. אם אֶחָד
24 אוֹמֵר 'נְטִמָּאת', וְשֵׁנִים מכחישים אותו ואומרים 'לֹא נְטִמָּאת'
25 בפניך, שכשנבא ומצאת שנסתרה יחד, גם אנו היינו עמך, ובפנינו לא
26 נטמאת, הִיתָה שוֹתָה, שהרי נסתלקה עדותו ובטלו דבריו של העד
27 האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה קודם שבאו העדים
28 ומצאום, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שֵׁנִים אוֹמְרִים 'נְטִמָּאת',
29 וְאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא נְטִמָּאת', לֹא הִיתָה שוֹתָה, שאין אחד נאמן נגד
30 השנים.
31 גמרא. שנינו במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
32 'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה. מקשה על כך הגמרא,
33 הָאִי תְּלִמּוּד לֹמֵר 'כִּי מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבָר' - וכי הלימוד לדברי
34 רבי יהושע שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה לומדים מהגזירה
35 שוה, הרי בפסוק עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש
36 לימוד אחר לזה, תְּלִמּוּד לֹמֵר 'ועד אין פֶּה', שזה מיעוט, דווקא בָּהּ,
37 בעדות שנטמאה, עד אחד נאמן, וְלֹא בְּקִינּוֹ, ודווקא בָּהּ הוא נאמן,
38 וְלֹא בְּסִתְרָתָהּ, שאין עד אחד נאמן להעיד שקינא לה בעלה או
39 שנסתרה, אלא צריך שני עדים כשאר כל עדויות שבתורה, ואת
40 המיעוט הזה מִיָּבֵעִי לִיה - היתה המשנה צריכה להביא, ומדוע
41 דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר'. מתרצת הגמרא, הִכִּי נִמִּי קְאָמַר
42 - כך אכן אומרת גם משנתנו, 'תְּלִמּוּד לֹמֵר בָּהּ, בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוֹ,
43 בָּהּ וְלֹא בְּסִתְרָתָהּ', ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילים אלו
44 חסרות במשנה. והגזירה שוה מלמדת דין אחר, וגם הוא חסר
45 בגירסתנו, וכך צריך להוסיף במשנה, 'עדות על מוֹמָאָה בְּתִיבָא,
46 שהאשה נטמאה, בְּלֹא שהיה קִינּוֹי וְכֹלָא שהיתה בְּתִיבָא, דְּלֹא
47 מְהִימֵן עַד אֶחָד - שבזה, הדין הוא שאין עד אחד נאמן, מְגַלְלֵן - מנין
48 לומדים זאת'. על כך אמרה המשנה, 'נְטִמָּא בָּאן' 'כִּי מִצָּא בה ערות
49 דְּבָר', וְנִאמֵר לְחָלָן 'על פי שני עדים וגו' יקום דְּבָר', מִה לְחָלָן בְּשֵׁנִי
50 עֲדִים, אִף כָּאֵין בְּשֵׁנִי עֲדִים', והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה, שעד
51 אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה,
52 ורק אם קינא לה ונסתרה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'ועד אין בה',
53 כי אז יש רגלים לדבר.
54 שנינו במשנה, שאם עַד אוֹמֵר נְטִמָּאת, ועד אחר אומר לא נטמאת,
55 היתה שותה. מדייקת הגמרא, מְעַמָּא דְּקָא מְכַחֵשׁ לִיה - רק מטעם

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עבודת היום שלפני ולפנים בקודש הקדשים, שאז היה קורא בתורה
 את פרשת העבודה ומברך עליה שמונה ברכות. ופרשת המלך -
 פרשת 'הקהל', שהמלך היה קורא בספר דברים על בימת עץ בעזרה
 בסוכות שאחר השמיטה. ופרשת עגלה ערופה - מה שאומרים
 הזקנים והזקנות כשנמצא חלל שלא נודע מי היכהו אחרי שעורפים
 את העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמרו, ידינו לא שפכו את הדם הזה
 וגו'. ומשנות מלחמה בשעה שמונה אל העם - הדברים שהכוהן
 שנמשח לכך אומר אל העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר
 אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל
 ירך לבבכם וגו'.

מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שנוכרו.
 מקרא ביכורים ביצד - דהיינו מנין שצריך לאומרו בלשון הקודש.
 שנאמר בפרשת ביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן
 בברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים
 ואמרו', מזה שנאמר בשניהם עניה ואמירה דורשים גזירה שוה, מה
 לחלן הברכות והקללות היו דווקא בלשון הקודש כפי שדורשת
 הגמרא. אף כאן בפרשת ביכורים, בלשון הקודש.
 חליצה ביצד - מנין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
 נאמר בחליצה, 'ועניתה ואמרה', ולחלן בברכות וקללות שבהר
 גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו תלויים ואמרו', לומדים בזה
 גזירה שוה, מה לחלן, בברכות וקללות בלשון הקודש, אף כאן,
 בחליצה בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, אין צורך ללמוד זאת
 מגזירה שוה, שמהפסוק עצמו שנאמר בחליצה נלמד הדבר, שכתוב
 'ועניתה ואמרה ככה', שמשמע, עד שתאמר בלשון הזה - שבלשון
 הזה שכתוב צריכה היא לומר, בלשון הקודש.

ברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל, ביצד היה הדבר. בין
 שיעברו ישראל את הירדן בכניסתם לארץ, ובאו אל הר גריזים
 ואל הר עיבל ששם שבעה שבעים שנים, שפצד שכם, שפאצל - על יד אלונים
 מורה, ואנו למדים שהרים אלו זהו מיקומם, שנאמר 'ונתתה את
 הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, הלא המה בעבר
 הירדן וגו' אצל אלונים מורה, ולחלן הוא אומר, 'ועברו אברהם
 בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור
 לחלן לגבי אברהם, נתפרש שהוא על יד שכם, אף אלון מורה
 האמור כאן, הרי הוא על יד שכם. ששה שבעים עלו לראש הר
 גריזים, וששה שבעים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים
 והאזן עומדים למטה באמצע, בין שני ההרים, והכהנים מקיפין
 את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן על
 ההרים, שנאמר 'וכל ישראל וזקניו ושוטריה ושופטיה עומדים
 מזה ומזה לארון וגו'. הפכו הלויים את פניהם כלפי הר גריזים,
 ופתחו בברכה, 'ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה', ואלו
 שבהר גריזים ואלו שבהר עיבל עזינין אמן. ואז הפכו הלויים את
 פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה, 'ארור האיש אשר יעשה
 פסל ומסכה', ואלו ואלו עזינין אמן, וכך היו עושים גם בשאר
 הברכות והקללות, עד שנומרו ברכות וקללות שנאמרו שם. ואחר
 כך הביאו את האבנים שנטלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי
 התורה, לבנות מזבח בהר עיבל ולכתוב על האבנים 'את כל דברי
 התורה וגו' באר היטב, וקנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו
 עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, כל שפה בכתבה
 ובלשונה, שנאמר 'באר היטב', ונטלו את האבנים - פירוק את
 המזבח אחרי שגם העלו בו עולות ושלמים, כמו שציוותה תורה
 'והעלית עליו עולות וגו', ולקחו את אבניו כדי להקימם במקום
 שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, ובאו

והא - מה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
 נטמאת, היתה שותה', כמא עקינן, כגון דאמרי אשה מעיקרא
 - שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר
 רוב דעות של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, ותרצה לך רבי
 נחמיה הכי - ה'איכא דאמרי' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם
 כך, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחר, הלך
 אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת, בשני אנשים
 באיש אחד, דהיינו דוקא כשגם העד הראשון היה אשה או עד פסול
 אחר מקבלים את עדותן של שתי הנשים, אבל שתי נשים באיש
 אחד הכשר לעדות, כי פלגא ופלגא דמי, כלומר, כל אחת מעדויות
 אלו נחשבת כאילו היא של עד אחד, ואין הולכים אחר רוב דעות.
 הגמרא שבה לדון בגוף תירוץ של רבי חייא, ששני המקרים
 האחרונים במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא,
 ותרמי - שתי המקרים שאמרנו שעוסקים בפסולי עדות, למה לי,
 הרי כדי לומר שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה
 להביא דוגמא אחת. מתרצת הגמרא, מהו דתימא, כי אוליין פתר
 - מה שהולכים אחר רוב דעות נאמר רק לחומרא - אם לפי רוב
 הדעות צריכה לשתות, אבל לקולא - אם לפי רוב הדעות יש להקל
 מעליה שלא תשתה, כגון כששתיים אומרות 'נטמאת' ועד אחד אומר
 'לא נטמאת', אולי בזה לא אוליין אחר רוב דעות, אלא נשאיר את
 הענין בספק בגלל שהיתה הכחשה כל שהיא, ותשתה, קא משמע
 לן שהולכים גם במקרה כזה אחר רוב דעות, ואינה שותה, כי הדין
 נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

משנה. דברים אלו נאמרין בכל לשון - בכל שפה, ואין צריך
 לאומרם בלשון הקודש, פרשת סוטה - מה שאומר הכהן לסוטה,
 כמפורש בפסוקים, 'והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא
 שכב וכו'', ואינו צריך לומר לה בדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא
 אפילו בשפה אחרת. וידיי מעשר, שמצווה להתוודות בפסח של
 שנה רביעית ושביעית של מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא
 ולבער מן הבית את כל מעשרותיו של גידולי קרקע ולעשות בכל
 אחד כדילו, ואחר כך אומר הידיד 'ביערתה הקודש מן הבית וכו'
 הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל שפה, ואין אומרים שהכתוב חייבו
 לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון,
 ושבועת העדות - אם חבירו ביקש שיעיד עבורו בתביעת ממון
 שתבע בבית דין, ונשבע בשקר שאינו יודע עדות זו, או שהלה
 השביעו שיעיד עבורו וכפר בשקר שאינו יודע, חייב קרבן 'עולה
 ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ושבועת
 הפיקדון - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על כך
 בשקר, או שהשביעו התובע וכפר בשקר, מתחייב קרבן 'אשם
 גזילות' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף
 בדברים שנסדר ונכתב מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם
 בלשון הקודש, כפי שלומדת הגמרא על פי הנאמר בהם.
 ואלו נאמרין דווקא בלשון הקודש, ואינם נלמדים מהדברים
 הקודמים לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא
 לומר אותם בלשונות אחרים, מקרא ביכורים - הקריאה של 'ארמי
 עובד אבי וגו' שהמביא ביכורים צריך לקרוא. וחליצה - כל סדר
 האמירות הכתוב בפרשת חליצת יבמה. ברכות וקללות שאמרן
 יהושע וישראל בהר גריזים וזר עיבל כמו שנצטוו בתורה. ברכת
 כהנים - נשיאת כפיים. וברכת כהן גדול ביום הכיפורים אחר

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לב עמוד א

רשי

והכא במאי עסקין. דקתני עד אחד אומר גטמאת ושנים אומרים לא גטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת אחת בין בזה אחר זה כר' נחמיה. ועל דהר"ף דקדוש אחר זה איצטריך עקר לאשמעינן. דאי בבת אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא. בחד וחד נמי היתה שותה. ואלא בהכי עסקין דההוא דאתא מעקרא ואמר גטמאת אשה הוהא הלכך אפי' בזה אחר זה אהו תרתי ומבטלי לה:

והרצה לרבי נחמיה הכי כו'. דהא דאמרן לעיל ונעשו שתי נשים באיש אחד כו' לאו סיפא דמלמיה דרבי נחמיה הוא. אלא פירושא דמלמיה דהא. דאנו פרשין לה הכי: כי פלגא ופלגא דפי. כלומר כי חד וחד, ואי בבת אחת אהו אויך תרי לבתרי חד ואוקמיה אספיקא. ואי בזה אחר זה וההוא דהאמניה תורה קדם ואתא ברישא הוה ליה פשנים ונהך בחד ואין דברייהם במקומו. והיכא דשתיס אומרות גטמאת ועד אחד כשר אומר לא גטמאת היתה שותה דכי חד וחד נקנה. ומתניתין דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוה פסול: ותרתי. בפסולי עדות לפה ל. למתני מתני' הלך אחר רוב דעות: לחומרא. שתשתה: לקולא. להקל מגליה שלא תשתה: לא אוליג. בחר רוב דעות בפסולי עדות. והיכא דשתיס אומרות גטמאת ואחד אומר לא גטמאת כיון דאיכא חכשה כל דהו ניקא אויך תאי לבתרי הךר ואוקי מלתא אספיקא ותשתה. קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין (בכל לשון). גרסינן: פרשת סוטה. מה שהובנה אומר לה. ולא אמר' צריך לאמרה בלשון הקדש בדרך שנכתב. ובספרי אמר' דאי לא כתיב קרא להמיר בכל לשון בדלקמן היא ניגמר מבימה בקל וחומר. ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות בלשון הקדש. סוטה חמורה לא כל שכן וידוי מעשר. בשנה השלישית בערתי הקדש מן הבית וקדים טו שהוא מוציא כל מעשרותיו ומקצוץ מביתו ואין יבול עוד להשהותם. ונתון מעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעניים. ומעשר שני של שתי שנים שעברו מעליו לירושלים עכשיו אם לא העליו. ומתורה בערתי הקדש זה מעשר שני. וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני. ואומרו בכל לשון כדלפי לקמן. ולא אמרין בלשון זה הזיקו הכתוב לאמרה בלח"ק. ושבועת העדות ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשיעורו וכפר ולא הוזהר התיב לר' בן עזיה ויורד האמור בשבועת העדות ואשם גולות בשבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלח"ק. ולא אמרין נגמר מתקן דלעיל שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק כדכתיב בכלהו. משום דבהני כתיב עובא: מקרא פבורים. שהיה קורא מארמי אובר אבי עד סוף כל הפרשה. ותליצת: נקמה. היא אומרת מאן יכמי וגו' והוא אומר לא הפצתי לקחתה. ואמר החליצת היא אומרת ככה יעשה: לאש וגו': ברכות וקללות. שאמרן יהושע וישראל בחר גרזים וחר עיבל: ברכת כהנים. נשיאות פנים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ולפניהם היה קורא בתורה את הפרשה ומבקר שמנה ברכות כדמפרש במתניתין: ופרשת הפלג. מפרש בסוף פירקא. והיא פרשת הקהל: ופרשת ענלה ערופה. ידעו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו' (וקדים סא): פרשת משיח מלחמה. (ס ו) ויהי כקרבם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי יח' אליהם וגו': ביצד. כמו מנן: וימלן הוא אומר. בברכות וקללות של חר גרזים. ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך. ללמדה בגזרה שה שבעצמה היא למדה: ועננה ואמרה ככה. דמשמע בלשון זה תאמרו: ששומרון. אצל שומרון: לפמה פאמצע. בין שני ההרים: סבאן וסבאן. על ההרים: הפכו. הלויים פניהם כלפי חר גרזים ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבהר גרזים ובהר עיבל. והא כדתיב ואלה יעמדו לברך. לא שהיו השבטים מקבצין ומקללין. אלא הלויים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם לחר גרזים בברכה וחר עיבל בקללה: הביאו את האבנים. כדכתיב ובגית שם מובח וגו' ותכתב עליהן את כל דברי התורה הזאת בחר האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים כדכתיב והעליה עליה עולות (ס ו):

והכא במאי עסקין. כגון דאתאי אשה מעיקרא. ותרצה לר' נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמיו. ותרתו בפסולי עדות, למח לוי? מהו דתימא: כי אוליג בחר רוב דעות, לחומרא. אבל לקולא לא אוליג, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, וידוי מעשר, קרית שבע, ותפלה, וברכת הפזון, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביפורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת ענלה ערופה, ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם. מקרא ביפורים

מהו דתימא כי אוליג בחר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמי'. ואם תאמר הא ממתיני בפרק האשה שהלכה (יבמות ד') (קיו): וממתיני דפרק עגלה ערופה (לקמן דף מז.) שמענין לה י"ל דהבא איצטריך דאפילו לקולא אנ"ג דרגלים לדבר ועוד דלא תנא פסולי העדות בהדיא במתני' להכי תנא גבי כל חד וחד:

הדרן עלך מי שקנא

ה"ג בסדר המשנה

אלו נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם בלשון שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי:

קרית

שמע ותפלה. תימה אמאי שייך הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) משמע דתפלה וקרית שמע דרבנן ועד הדהם (דף כב.) משמע דקידוש דאורייתא והכי משמע נמי בריש מסכת נזיר (דף ג.) בשלמא מקרא מגילה איכא למימר להכי שייך דתנא בפ"ב דמגילה (דף ז.) הלענו ששמע אשורית יצא אלא הני אמאי שייך ונראה דהני נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם:

אידו

ביצד? "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ויהלך הוא אומר "ועניו הלויים ואמרו". מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. חליצה ביצד? "וענתה ואמרה" ויהלך הוא אומר "ועניו הלויים ואמרו", מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. ר' יהודה אומר, "וענתה ואמרה ככה", עד שתאמר בלשון היה. ברכות וקללות ביצד? כיון שעברו ישראל את הירדן וכאו אל חר גרזים ואל חר עיבל שששומרון, שביצד שכם, שפאצל אוליג מורה. שנאמר: "הלא הפה בעבר הירדן וגו'", ויהלך הוא אומר "ועבר אברהם פארץ עד מקום שכם עד אלון מורה". מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור פאן שכם. ששה שבטים עלו לראש חר גרזים וששה שבטים עלו לראש חר עיבל, והכהנים והלויים והארון עומדים למטה פאמצע. הכהנים מקיפין את הארון והלויים את הכהנים, וכל ישראל מפאן ומפאן, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושומרי ושמעיו ועמדים מזה ומזה לארון" הפכו פניהם כלפי חר גרזים ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו, עונין "אמן". הפכו פניהם כלפי חר עיבל ופתחו בקללה: "ארוי האיש אשר יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו עונין "אמן", עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדרוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון. שנאמר: "פאר היטב" ונטלו את האבנים וכאו ולו

בלח"ק. ולא אמרין נגמר מתקן דלעיל שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק כדכתיב בכלהו. משום דבהני כתיב עובא: מקרא פבורים. שהיה קורא מארמי אובר אבי עד סוף כל הפרשה. ותליצת: נקמה. היא אומרת מאן יכמי וגו' והוא אומר לא הפצתי לקחתה. ואמר החליצת היא אומרת ככה יעשה: לאש וגו': ברכות וקללות. שאמרן יהושע וישראל בחר גרזים וחר עיבל: ברכת כהנים. נשיאות פנים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ולפניהם היה קורא בתורה את הפרשה ומבקר שמנה ברכות כדמפרש במתניתין: ופרשת הפלג. מפרש בסוף פירקא. והיא פרשת הקהל: ופרשת ענלה ערופה. ידעו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו' (וקדים סא): פרשת משיח מלחמה. (ס ו) ויהי כקרבם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי יח' אליהם וגו': ביצד. כמו מנן: וימלן הוא אומר. בברכות וקללות של חר גרזים. ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך. ללמדה בגזרה שה שבעצמה היא למדה: ועננה ואמרה ככה. דמשמע בלשון זה תאמרו: שששומרון. אצל שומרון: לפמה פאמצע. בין שני ההרים: סבאן וסבאן. על ההרים: הפכו. הלויים פניהם כלפי חר גרזים ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבהר גרזים ובהר עיבל. והא כדתיב ואלה יעמדו לברך. לא שהיו השבטים מקבצין ומקללין. אלא הלויים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם לחר גרזים בברכה וחר עיבל בקללה: הביאו את האבנים. כדכתיב ובגית שם מובח וגו' ותכתב עליהן את כל דברי התורה הזאת בחר האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים כדכתיב והעליה עליה עולות (ס ו):

ולו

בכל יום ויום צריך להיות ב' העניינים דתורה ותפילה באופן שבכל אחד מהם נרגשת מעלתו המיוחדת.

משיחת שבת בהריבחויותי ה'תשכ"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד ב

תוספות

רש"י

ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל נשם הקימו את האנבים: נמ' ח"ג. ואמר אל האשה בכל
 לשון שהיא שומעת, ומתאי קרא קליף לה בספר, וליג ואמר הבתן לאשה: אל תאשה.
 משמע דברים הנכסין בלבה שתהא מברת בלשון: על מה היא שותה. כדמפרש ואזיל
 שאומר לה פריצות גרם לך שתשתה: ובמה היא שותה. בכלי מאוס במקדה של תרש:
 ועל מה נטמאת. מי הביאה ליד טמאה שחוק
 וקלות ראש, כדי לרש את הנשים שלא יקלו
 ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות ליד
 וצבתה בטנה: ובמה היא נטמאת. משמיעין
 אותה הבלכות הפנים המקארים, על איזו טמאה
 הן בודקין אותה, שאם נטמאה והיא מודה
 וברצון בדיקה, ואם שונגת בגון אמרו לה מת
 בעליך או אנוסה לא יבדקה: וכל כך לפה. לנו
 להודיע בהלכות תמים, בשלמא הנה קמיתא
 משום ונורסו כל הנשים (ומקלף נט), אלא הך
 למת, שלא להוציא לעו, שאם נטמאת באנס או
 שונגת ולא נבדקה, שלא תהא סבירה אלו
 נטמאתי מודה גם כן לא היו בודקים אותי: ח"ג.
 ודיו מעשר מנול דתיב ואמרת וגו', וילף
 אמירה אמירה מוסות: א"ל רב ובד לאביו וילף
 אמירה אמירה מלוח, א"ל דנין אמירה גירדתא
 מאמירה גירדתא, ואין דנין אמירה גירדתא
 מעניה ואמירה: שבו, לא עברתי ממוחתי ולא
 שכחתי (וקדים טו), היינו שבח עצמו: בקול נמוך.
 מדלא בתיב ביה עניה: וגוהו. בגון ארמי אובד
 אבי היינו גוהו, שמתורין שאביו לכן הארמי
 היה רשע: מפני מה תתנו. שיהא אדם אומר
 תפלתו בלחש כדאשכחא בחנה וקולה לא
 ישמע (שטולף 6 א), שלא לבייש את עוברי עברה.
 המתורין ותפלתם על עבירות שבהן: צרי.
 צרות שעברו עליה, דהיינו צרות שעברו על
 ישראל, צרת לכן הארמי צרת מצרים: שחרי לא
 חלק הקתוב מקום בין חטאת לעולה. לא קבע
 לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבטו
 שהיא חטאת ומתבייש: שטא שטא. כלומר
 סורו מעלי שטמא הוא: והאיךא בו. כלומר
 ודרי יש סימנים אחרים להביעה: למעלה פתוח
 הסיקא. דתיב (ויקרא 7) על קרנות ובעולה לא
 כתב קרנות, ודוא נותן דמים למטה מחוט
 הסיקא: וכן שאר כל הדמים: הקם בהן.
 לחודיה הוא דרע ולא שאר כל העולם ואין
 בשת בכך: מפני, הנקבות של נקבה: באליה.
 בזב ולא נבר: שעירה מאי איכא למיטר. שאין
 לה זב ונבר הנקבות: דאיכא ליה לאתוי
 בששה, אם היה לו בשת, שדרי כל החטאות של
 יחיד רצה כשבה רצה שעירה חוץ מחטאת
 עבודת כוכבים שפתיב עז בה שנתה בפרשת
 שלח לך אנשים: הקם צייר וניכסיה. הטיל גדול
 הקבות שיתבייש שתהא על הפכה מעונש גדול
 כזה. כהכבה. בלשון הקדש: חטאת לא שמע
 צריך שלשמי לאונו. פלוגתא היא במסכת
 ברכות (דף טו):

ליבא

איהו הוא דקא מכסף נפשיה. תימה הוא אמר בשמעתא קמיתא דמנחות (דף ג.) דבין
 זכרים ולקבות לאו דעתיהו דאינשי ואמר רבי ההם דחוקא אמרי והבין דאין
 מעשיו ומכוחים מפני שזמנא דהשומעין על דברו שהוא שחוט חטאת לשם עולה אבל
 בסתמא כי הכא ודאי מרגשים בדבר:

ליבסוף וילויול כי היכי דליכפר ליה. וא"ת

וילויול כמו כן בקביעות מקום
 שחיתתה כי היכי דליהו ליה כפרה גמורה י"ל
 כיון שחלק הכתוב בדבר אחד שיש דכיר בדבר
 מה צריך יותר. מ"ה.
 ורבי שלא יקראנה למפרע מנליה. תימה
 דהכא משמע דבין רבי ובין רבנא אית
 להו דקריאת שמע דאורייתא וכן תנא דפליגי
 התם בקורא את שמע ולא השמיע לאונו וכן ב"ש
 וביה התם בפרק קמא דברכות (דף י') דתנן בית
 שמיא אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ויבקר
 יעמוד שנאמר בשכר ובקומן ובי' אומרים
 בשעה ששני אדם שוכבין אלמא דתרווייהו סבירא
 להו דקרא משתעי בק"ש וסתמא דגמרא נמי התם
 פריך תנא היכא קאי דקתני אמיתא תנא אקרא
 קאי דתיב בשכר ובקומן ותו פ"ב (דף שם יג.)
 בפלוגתא דרבי וזוטא ורבי יאשיה דתניא והיו
 יקראם למפרע הדברים על לבבך רבי וזוטא
 אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות
 קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה
 מכאן ואילך מצות כוונה אמר מר רבי וזוטא וכו'
 מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דתיב לדבר
 ה"ז הא כתיב ודברת בם וכו' אמר מר רבי יאשיה
 וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה דתיב על
 לבבם ה"ז כתיב על לבבך אלא עד כאן מצות
 כוונה וקריאה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה
 מ"ש עד כאן מצות כוונה וקריאה דתיב ודברת
 בם ה"ז כתיב לדבר בם ההוא בדברי תורה כתיב
 מדיקאמר ההוא בדברי תורה מכלל ודברת בם
 דקא בק"ש ותו התם הפועלים שעשו מלאכה עם
 בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה
 ואוכלים ומברכין ולאחריה שתיים כיצד ברכה
 ראשונה כתיבה שניה כולל בונה ירושלים
 בברכת הארץ ולא מברך הטוב והמשיב משום
 דמדרבנן היא דבינה תקנה מכלל דק"ש דחייב
 לקרות דאורייתא ובפרק מי שמתו (ברכות ד'
 כא.) בגמרא בעל קרי פריך סתמא דגמרא קריאת
 שמע דרבנן אהא דקאמר דק"ש וברכת המזון
 דאורייתא ותו אמרין התם (דף כא. ע"ש) אמר
 שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חזר
 וקרא ספק אמר אמת ויצב ספק לא אמר חזר
 ואומר מאי טעמא ק"ש מדרבנן דדוחק לומר דכל
 הני דמשמע מנייהו דאורייתא הוי אסמכתא
 בעלמא דאין שנייה הגמרא לדייק כל כך בעל
 אסמכתא רבי ורבנן ועוד דאמר לימא סביר כל
 התורה בכל לשון נאמרה ואי הוי אסמכתא
 בעלמא לא הוה צריך למידק מיניה:
 ורבנן סביר לה כמ"ד הקורא את שמע ולא
 השמיע לאונו יצא. תימה מאי דחוקה
 למימר הכי הוה מצי למימר ורבנן תרתי שמעין
 מיניה כדאמר בפרק היה קורא (ברכות דף טו.)
 דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי
 יוסי אומר לא יצא ומפרש בגמרא מ"ט דר' יוסי
 משום דתיב שמע השמיע לאוניך ותיק שמע
 בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ:
 כל

מאי טעמא דרבי? אמר קרא: "היו" בהווייתן יהו. ורבנן, אמר קרא "שמע", בכל לשון
 שאתה שומע. ורבנן נמי, הא כתיב "היו" ההוא, שלא יקראנה למפרע. ורבי, שלא יקראנה
 למפרע מנליה? נפקא ליה מ"דברים" "הדברים", ורבנן: "הדברים" לא משמע להו.
 ורבי נמי, הכתיב "שמע"? ההוא מיבעי ליה להשמיע לאוניך מה שאתה מוציא מפיך. ורבנן
 סביר לה כמאן דאמר: הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא. לימא קסבר רבי,
 כל

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְנָתַן, הָאֵם צָרִיךְ לֵאמֹר בְּקוֹל רִם, וְהָאֵמֶר רַבִּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבִּי
שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי, מִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ שְׁצִירָא אֲדָם לומר את הַתְּפִלָּה
בְּלִחָשׁ, הִסִּיבָה הֵיא, כִּדְּרִי שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עֹבְדֵי עֲבִירָה הַמְתוּדִים
בְּתַפְלִתָם עַל עֲבִירוֹת שְׁבִידָם, וְהִדְבֵּר נִלְמַד מִהַתוֹרָה, שֶׁחֲרִי לֹא חָלַק
הַתְּבוֹב מְקוֹם בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה - לֹא קָבַע הַכְּתוּב לְשַׁחֲטָה חֲטָאֵת
מִקּוֹם נִפְרַד לְעַצְמוֹ, אֲלָא הֵיא נִשְׁחָטָה הִיכֵן שֶׁנִּשְׁחָטָה גַם הַעוֹלָה, בְּצֵד
צִפּוֹן שֶׁל הַזֹּהוּרָה, כִּדְּרִי שְׁלֵא לֵיכֵן הַרְוֵאִים שְׁהִיא חֲטָאֵת וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ
עוֹבֵר הָעֵבֶרִיָּה שֶׁהִיא אֲדָה. נִתְבָּאֵר מִזֶּה, שֶׁאֵין לֵאדָם לומר גְּנוּתוֹ בְּקוֹל
רִם, וְלִפְיֵךְ הַגְּמָרָא מִתְקַנָּת אֶת הַדְּבָרִים, לֹא תִּמָּא, גְּנוּתוֹ, שְׁכֵן לֹא
עַל זֶה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי שֶׁרָאִי לֵאמֹר בְּקוֹל, אֲלָא אִימָא,
צִעְרִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי הַתְּבוֹב שֶׁרָאִי לֵאדָם לומר את צַעְרוֹ
בְּקוֹל כִּדְּרִי שִׁידְעוֹ עַלֵּי הַרְבִּים, וְלִמְדִים זֹאת מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים, שֶׁאֲמַר
‘אַרְמִי עוֹבֵד אֲבִי בְּקוֹל, מִשּׁוּם שֶׁמְזִכֵּר שֶׁם צִרוֹת שֶׁעָבְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל
אֲצֵל לִבָּן הָאֲרָמִי וּבְמִצְרַיִם, כִּדְּרִי תִּנָּא כִּךְ גַם בְּבִרְיָא, שֶׁמִּזֶּה שֶׁנִּאֲמַר
בְּמִצְוֵרָה ‘טָמֵא טָמֵא יִקְרָא’ כְּלוּמָר, שֶׁהַמִּצְוֵרָה צָרִיךְ לְהִשְׁמִיעַ
שֶׁהוּא טָמֵא וְיִסְרוֹ מֵעַלְיוֹ, לִמְדִים גַּם, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ צִעְרֵי לְרַבִּים,
וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים, וְכָל מִי שֶׁאֵינֶה בּוֹ דְּבָר מִצְעָר, צָרִיךְ
לְהוֹדִיעַ לְרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.
נִתְבָּאֵר רַבִּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי, מִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ
הַתְּפִלָּה בְּלִחָשׁ, שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עֹבְדֵי עֲבִירָה, שֶׁחֲרִי לֹא חָלַק
הַתְּבוֹב מְקוֹם בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְכִי לֹא
עֲשֵׂתָה תוֹרָה חִלּוּק בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה, וְהָאֵיכָא חִלּוּק בְּדִינֵיהֶם
לְגַבִּי הַזֹּאת דְּמִיָּם, שֶׁדָּם חֲטָאֵת נִתֵּן לְמַעַלְהָ מִחוּט הַסִּיקְרָא
שֶׁבְּמִזְבֵּחַ, וְרִם עוֹלָה נִתֵּן לְמַטָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא,
הֵתֵם בְּהוֹאֵת דָּם חֲטָאֵת, רַק הַכֶּהֱן הוֹזִיק אֶת הַדָּם, הוּא דִּידְעָה,
וְחוּץ מִמֶּנּוּ אֵין אַחֲרִים שִׁידְעִים שֶׁהִיא חֲטָאֵת, וּמִמִּילָא אֵין הַחוּטָא
מִתְבַּיֵּשׁ. הַגְּמָרָא שְׁבָהּ וּמִקְשָׁה, וְהָאֵיכָא - הִרִי יֵשׁ סִימָן אִם זֶה חֲטָאֵת
אוֹ עוֹלָה, שֶׁחֲרִי חֲטָאֵת בֹּאֵה רַק בְּקִבְּהָ, וְאֵילוֹ קָרְבֵן עוֹלָה יָכוֹל
לְהִיטֵר רַק יָכֵר, אִם כֵּן הִרְוֵאִים יֵדְעוּ שׁוֹ חֲטָאֵת, לְמִירוֹת שֶׁנִּשְׁחָטָה
בְּמִקּוֹם שֶׁנִּשְׁחָטָה גַם הַעוֹלָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הֵתֵם מִיבִסְטָא בְּאֵלֶיהָ
- הַנִּקְבוֹת שֶׁל הַנִּקְבָּה מִכּוּסָה עַל יַד הַזֹּהֵב, וְלִכֵּן לֹא נִיכֵר שׁוֹ חֲטָאֵת.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, תִּינַח בְּכִשְׁתָּהּ, שִׁישׁ לֹה זֹנֵב, אֲבָל אִם הִבִּיא שְׁעִירָה
לְחֲטָאֵת שֶׁאֵין לֹה זֹנֵב, מָאִי אֵיכָא לְמִימֵר. עוֹנָה הַגְּמָרָא, הֵתֵם, אִיהוּ
דְּקָא מִיבִסְטָא נִפְשִׁיָּה - בְּמִקְרָא כֹּהֵן, שֶׁהִבִּיא שְׁעִירָה לְחֲטָאֵת, הִרִי
שֶׁהוּא זֶה שֶׁמִּבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ, דְּאֵיכָא לִי לֹאִיתוּי בְּכִשְׁתָּהּ, וְקָא
מִיִּיתִי שְׁעִירָה - שֶׁהִיא צָרִיךְ לְהִבִּיא כְּבִשָּׁה אֵילוֹ רֵצָה שְׁלֵא
לְהַתְבַּיֵּשׁ, וּבְמִקּוֹם זֶה הִבִּיא שְׁעִירָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, חֲטָאֵת
דְּעִבְדִּית בְּכִבְשִׁים - שֶׁמִּבִּיא מִי שֶׁנִּשְׁכַּל בְּשׁוּגָג בְּעוֹבֶדֶת כּוֹכְבִּים, דְּלֹא
סִנִּי דְּלָאוּ שְׁעִירָה - שֶׁאִי אֲפֻשֵׁר שְׁלֵא לְהִבִּיא שְׁעִירָה, שֶׁחֲרִי נִאֲמַר
בִּהּ “עוֹ בַּת שְׁנֵתָה”, מָאִי אֵיכָא לְמִימֵר, הִרִי רְוֵאִים שֶׁהַתוֹרָה לֹא
דֹּאגָה שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עוֹבֵר הָעֵבֶרִיָּה. עוֹנָה הַגְּמָרָא, הֵתֵם בְּחֲטָאֵת
עַל עֲבוּדָה זֹרָה, נִיבִסְטָא וְנִיזִיל, כִּי תִיכִי דְנִכְפַּר לִיָּה - כִּבָּן בִּאֲמַת
הִטִּיל עַלְיוֹ הַכְּתוּב שִׁתְּבִישׁ, כִּדְּרִי שְׁתֵּהָ לֹו כִּפְרָה מִעֲבִירָה גְּדוּלָה כּוֹז.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, קִרְיָת שִׁמְעֵי נִאֲמַרְתָּ בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא, מִנְּלִין.
וּמִבְּרַרְתָּ, דְּבִתְיָב, “שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל”, וְדוֹרְשִׁים מִזֶּה, שֶׁנִּתֵּן לומר בְּכָל
לִשׁוֹן שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ.
מִבִּיאָה הַגְּמָרָא מִחֲלּוּקָת כּוֹז, תִּנּוּ רִבְּנָן, קִרְיָת שִׁמְעֵי נִתֵּן לִקְרָא
אוֹתָהּ רַק בְּבִתְיָבָהּ, וְלֹא בְּשִׁפּוֹת אַחֲרוֹת, דְּבִרְיָ רַבִּי. וְחֻקִּים
אוֹמְרִים, בְּכָל לִשׁוֹן. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא מָאִי מִטְּמֵא דְרִבְּנָן, אֲמַר קְרָא
בְּפִרְשָׁת ‘וְאֶהְיֶה’ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו’”, מִשְׁמַע שֶׁפְּתוּחֵיהֶן יִהְיוּ
- דְּבִרְיָ הַקְּרִיאָה שִׁמְעֵי צָרִיכִים לְהִיטֵר כִּמְו שִׁחָם, וְלֹא בְּשִׁפּוֹת אַחֲרוֹת.
וְרִבְּנָן דּוֹרְשִׁים, אֲמַר קְרָא, “שִׁמְעֵי”, מִשְׁמַע בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְרִבְּנָן נִמְי, הָאֵא בְּתִיב ‘וְהָיוּ’, וּמִדּוּעַ אֵינֶם לִמְדִים
מִזֶּה כְּדְּבִרְיָ רַבִּי, לִקְרָא קְרִיאָה שִׁמְעֵי כִּהְיוּתָהּ בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הָהוּא - הֵם דּוֹרְשִׁים אֶת הַפֶּסֶק הַהוּא לְדִין אַחֵר,

וְלִנּוּ בְּמִקְוָאָן, בְּבִית מִלּוֹנָם בְּגִילְגָל, וְהִקְיִמוּ שֶׁם אֶת הָאֲבָנִים.
נִמְרָא. הַגְּמָרָא מִבִּיאָה אֶת הַדְּרָשׁוֹת לְדְּבָרִים שֶׁנִּאֲמַרִים בְּכָל לִשׁוֹן.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁפָרְשֵׁת סוֹמְחָה נִאֲמַרְתָּ בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא,
מִנְּלִין - מִדִּיכֵן לִמְדִים זֹאת. וּמִשְׁבִּיבָה, דְּבִתְיָב, ‘וְאִמָּר תִּכְתֹּב לְאִשְׁהָ’,
וְדוֹרְשִׁים מִזֶּה בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר.
אֲנֵב מִה שֶׁלִּמְדִינוּ שֶׁהִיא שְׁבִיבָה צָרִיכָה לְהִכֵּן אֶת דְּבָרֵי הַכֶּהֱן, מִבִּיאָה
הַגְּמָרָא אֶת הַבְּרִיָּתָא הַבֹּאֵה, תִּנּוּ רִבְּנָן, מִשְׁמִיעִין אוֹתָהּ בְּכָל לִשׁוֹן
שֶׁהִיא שׁוֹמְעָה - מִסְבִּירִים לְסוֹטָה בְּשִׁפּוֹת שֶׁהִיא מִבִּינָה, אֶת הַדְּבָרִים
הַבִּאִים, עַל מַה הִיא שׁוֹמְעָה, וּבְמִתָּה הִיא שׁוֹמְעָה, עַל מַה נִּטְמָאֵת,
וּבְמִתָּה הִיא נִטְמָאֵת. וּמִפְרִשְׁתָּ הַבְּרִיָּתָא, עַל מַה - בְּגִלְגָל מִה הִיא
שׁוֹמְעָה, עַל עֲסָקִי קִינִי וְסִתְרִיָּה, דְּהִינּוּ שֶׁמִּסְבִּירִים לָהּ, מִה גֵרָם לָךְ
לְהִגִּיעַ לָכֶךְ שֶׁמִּשְׁקִים אוֹתָךְ, פְּרִיצוֹתָךְ, שִׁקִּינָא לָךְ בְּעַלְךָ וְנִסְתַּרְתָּ, הִיא
שֶׁהִיא אֲתוֹךְ לֹזֶה. וּבְמִתָּה הִיא שׁוֹמְעָה, בְּמִקְדָּה שֶׁל חֲרָשׁ -
מִסְבִּירִים לָהּ שֶׁשִּׁשְׁקוֹה בְּכּוֹס שֶׁל חֲרָשׁ, שֶׁהוּא כְּלִי מֵאוֹס. עוֹד מִסְבִּירִים
לָהּ עַל מַה נִּטְמָאֵת - שֶׁאֵם אֲכָן נִטְמָאֵה, מִה הִיא אֵלֶּיךְ לִידִי כִּךְ, עַל
עֲסָקִי שְׁחוֹךְ וְנִלְוִית - קְלוֹת רֹאשׁ. וְכֵל הַחֶסֶבֶר הַזֶּה נִעְוֵד בְּשִׁבְלִי
שִׁיחֻדוֹ נִשְׁמֵם מוֹסֵר שְׁלֵא יִקְלוֹ רֹאשׁוֹ עִם הָאֲנָשִׁים כִּדְּרִי שֶׁלֹא יִגִּיעוּ עַל
יַדִּי זֶה לְעוֹנֵשׁ הַכְּתוּב בְּסוֹטָה שֶׁנִּטְמָאֵה. שֶׁנִּאֲמַר בִּהּ ‘צִבְתָּה בְּטֵהָ
וְנִפְלָה רִכְכָּה’. וּמִשְׁבִּיבָה הַבְּרִיָּתָא לְבֹאֵר, וּבְמִתָּה הִיא נִטְמָאֵת, בְּשׁוּגָג
אוֹ בְּמִידָה, בְּאוֹנָם [אוֹ] בְּרִצְוֹן - מִסְבִּירִים לָהּ מִחֲלּוּכֹת הַמִּים
הַמִּאֲרָרִים, שֶׁבִּאִיזָה אוֹפֵן הֵם יִבְדְּקוּ אוֹתָהּ, רַק אִם נִטְמָאֵה בְּמִידָה
וּבְרִצְוֹן, אֲבָל אִם הִיָּתָה שׁוּגָגָה, כִּגוֹן שֶׁאֲמָרוּ לָהּ שִׁמְתָה בְּעַלְהָ, וְהִיא
חִשְׁבָה שֶׁאֵינָה אֲשֶׁת אִישׁ, אוֹ אִם הִיָּתָה אֲנוּסָה, לֹא יִבְדְּקוּ הַמִּים.
וְכָל כִּךְ לְמַה - מִדּוּעַ מִרְחִיבִים לָהּ גַם בְּהַלְבוֹת אֵלּוּ, הִסִּיבָה הֵיא,
שְׁלֵא לְהוֹצִיאָה לְעוֹ עַל מִים תְּמִירִים, שֶׁאֵם נִטְמָאֵה בְּאוֹנָס אוֹ בְּשׁוּגָג,
וְיִשְׁקוּהָ, וְתִרְאָה שֶׁהִמִּים לֹא בִּדְקוּהָ, שְׁלֵא תִהְיֶה סְבוּרָה, אֵילוֹ נִטְמָאֵת
בְּמִידָה גַם כֵּן לֹא הִיוּ הַמִּים בּוֹדִקִים אוֹתָהּ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שִׁידְעֵי מִעֲשֵׂר נִאֲמַר בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא, מִנְּלִין,
וּמִבְּרַרְתָּ, דְּבִתְיָב, שֶׁחֲרִי מִעֲשֵׂרוֹת, ‘וְאִמָּרְתָּ לְפָנֵי ה’ אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְיָתִי
הַקּוֹדֵשׁ מִן חֲבִית, וְיִלְיָה ‘אִמִּירָה’ מִסּוֹמָה - דּוֹרְשִׁים גּוֹיָרָה שֶׁהוּא
שֶׁל ‘אִמִּירָה’ ‘אִמִּירָה’ מִפְרִשְׁתָּ סוֹטָה שֶׁגַם בִּהּ כְּתוּב לִשׁוֹן ‘אִמִּירָה’,
שֶׁהַפֶּסֶק בֹּא לְהַשְׁוֹת אֶת דִּין יוֹדֵי מִעֲשֵׂר לֹזֶה שֶׁל סוֹטָה, שֶׁגַם הוּא
יָכוֹל לְהִאֲמַר בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, אֲמַר לִיָּה
רַב יְבִידִי לְאִבִּי, וְלִלְיָה ‘אִמִּירָה’ מִלְּוִים - אוֹלִי נִלְמַד גּוֹיָרָה שֶׁהוּא שֶׁל
‘אִמִּירָה’ מִהַבְּרָכוֹת וְקִלְלוֹת שֶׁבִּהּ גְּרִיזִים וְהִרִי עֵיבַל שֶׁנִּאֲמַר בָּהֶם
לִשׁוֹן ‘אִמִּירָה’, וְנִדְרָשׁ לְהִפְיֵךְ, מַה תִּלְלִין בְּלוֹיִם, הִיָּה צָרִיךְ לומר אֶת
הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, כִּפִּי שְׁדוֹרְשֵׁת הַגְּמָרָא לִקְמוֹן, אֲפֵי
כִּבָּן בּוֹיָדִי מִעֲשֵׂר הִיָּה חֵיב לֵאמֹר בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, עֲנֵה לוֹ אֲבִי,
דְּנִין ‘אִמִּירָה’ גְּרִידָתָא - לִשׁוֹן שֶׁל ‘אִמִּירָה’ בְּלָבָד, מִאֲמִירָה גְּרִידָתָא
- מִלְשׁוֹן שֶׁל ‘אִמִּירָה’ בְּלָבָד, וְלִפְיֵכֶךְ דּוֹרְשִׁים אֶת דִּין יוֹדֵי מִעֲשֵׂרוֹת
מִסּוֹטָה, שֶׁחֲרִי בְּשִׁנְיָהֶם כְּתוּב לִשׁוֹן שֶׁל ‘אִמִּירָה’ בְּלָבָד, וְאֵין דְּנִין
‘אִמִּירָה’ גְּרִידָתָא - לִשׁוֹן שֶׁל ‘אִמִּירָה’ בְּלָבָד, מִעֲנִיָּה וְאִמִּירָה -
מִלְשׁוֹן שֶׁל עֲנִיָּה וְאִמִּירָה, וְלִכֵּן לֹא דּוֹרְשִׁים אֶת דִּין יוֹדֵי מִעֲשֵׂרוֹת,
שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ לִשׁוֹן שֶׁל ‘אִמִּירָה’ בְּלָבָד, מִפְרִשְׁתָּ הַלּוֹיִם שֶׁבִּהּ כְּתוּב ‘וְעֵנִי
הַלּוֹיִם וְאֲמָרוּ’.
תִּנָּא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי אוֹמֵר, אֲדָם אוֹמֵר שֶׁכָּחוּ בְּקוֹל נִמּוּד,
וְנָתַן בְּקוֹל רִם, כְּלוּמָר, רֹאִי שֶׁאֲדָם הַמִּשְׁבַּח אֶת עַצְמוֹ יִאֲמַר שֶׁכָּחוּ
בְּקוֹל נִמּוּךְ, וְכִשְׁמִגְנָה עַצְמוֹ, יִאֲמַר אֶת גְּנוּתוֹ בְּקוֹל רִם. וּמִנְּלִין לִמְדִים
זֹאת, שֶׁכָּחוּ בְּקוֹל נִמּוּד לִמְדִים מִן יוֹדֵי הַמִּעֲשֵׂר, שֶׁאֲמָרוּ בּוֹ “לֹא
עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי”, דְּהִינּוּ שֶׁכָּחוּ עַצְמוֹ, וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ
בְּקוֹל נִמּוּךְ שֶׁחֲרִי בּוֹיָדִי מִעֲשֵׂר לֹא כְּתוּב לִשׁוֹן ‘עֲנִיָּה’ לְחִיבִי אִמִּירָה
בְּקוֹל רִם. גְּנוּתוֹ בְּקוֹל רִם נִלְמַד מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ “וְעֵנִיתִי
וְאֲמַרְתִּי וְגו’ אֲרָמִי עוֹבֵד אֲבִי וְגו’”, וְהִינּוּ גְנוּת, שֶׁמִּתוּדִים שֶׁאֵבִיָּהֶם
לִבָּן הָאֲרָמִי הִיָּה רִשְׁעֵי וּבִיקֵשׁ לְעַקּוֹר אֶת הַכֵּל, וְצָרִיךְ לֵאמֹר בְּקוֹל רִם
שֶׁנִּאֲמַר ‘עֲנִיתִי’, שֶׁהוּא לִשׁוֹן הַרְמָת קוֹל. מִקְשָׁה עַל כִּךְ הַגְּמָרָא,

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, 50
 דל'אשמועי עבירה - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה 51
 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. 52
 ואי בעית אימא תירוצו אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול 53
 בארמית, המלאך גבריאל הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר 54
 מר, בא גבריאל אל יוסף הצדיק ולימרו שבעים לשון, כדי שפרעה 55
 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך. 56
 שנינו במשנה שברכת המזון נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא 57
 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחיבה התורה לברך, דבתיב, ואכלת 58
 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכותב לשון מסוימת 59
 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאמרתה מברך. 60
 שנינו במשנה ששבעת העדות נאמרות בכל לשון. הגמרא מסבירה 61
 מניין לומדים זאת, דבתיב, ונפש כי תחטא ושקעה קול אלה, 62
 ולא נאמר והשביעה באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא 63
 שומעת. 64
 שנינו במשנה ששבעת הפקדון נאמרות בכל לשון. הגמרא מסבירה 65
 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שוה תחטא תחטא משבעת 66
 העדות. 67
 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק 68
 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואילו נאמרין בלשון הקודש, 69
 מקרא כיבורים וחליצה כו' וממשיכה המשנה עד מקרא כיבורים 70
 כיצד - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, ויענית 71
 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלץ בברכות וקללות של הר גזירים וחר 72
 עיבל הוא אומר, ויענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל, 73
 ודורשים גזירה שוה של עניה ואמירה, מה עניה האמירה לחלץ 74
 אצל הלויים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך 75
 לאמרו בלשון הקודש. 76
 שואלת הגמרא, ולויים גופיהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות 77
 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה קול קול מנשה, 78
 בתיב קא בלויים קול רם, ובתיב הים במתור תורה, מנשה ידבר 79
 והאלהים יענו בקול, מה לחלץ בלשון הקודש ניתנה התורה, אף 80
 כאן בלויים, היו צריכים לומר בלשון הקודש. 81
 שנינו במשנה חליצה ביצד - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר 82
 בחליצה ועתה ואמרה, ולחלץ הוא אומר ויענו הלויים ואמרו, מה 83
 לחלץ בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 84
 ועתה ואמרה ככה עד שתאמר בלשון הזה וכו'. ממשיכה הגמרא 85
 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מגזירה שוה, הא 86
 בכה מאי עבדי ליה - מה ילמדו מיתור תיבת ככה. מתרצת 87
 הגמרא, חכמים מיבעי להו - דורשים מתיבת ככה לדבר שהוא 88
 מעשה מעבב - דהיינו ממה שהסמך הפסוק ככה ליעשה, 89
 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב, דהיינו חליצה וריקה, אבל 90
 האמירה אינה מעבבת. 91
 שואלת הגמרא, ורבין יהודה שלמד מתיבת ככה שלשון הקודש 92
 מעבב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת 93
 הגמרא, מ'בה' ב'כה' - שהיתה התורה יכולה לכתב כה, דהיינו 94
 ועתה ואמרה כה יעשה לאיש, ולמה כתבה ככה, לדרוש לדבר 95
 שהוא מעשה מעבב. שואלת הגמרא, ורבנן מה ילמדו מיתור 96
 התורה שכתבה ככה ולא כה. מתרצת, כה' בכה' לא משמע 97
 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב ככה ולא כה. 98

כל התורה בכל לשון נאמרה ולפיכך יהא מותר לקרוא קריאת 1
 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי סובר שכל 2
 התורה רק בלשון הקודש נאמרה, אם כן, והיו דבתיב דחמנא 3
 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה לי, 4
 הרי ודאי שאין לקרואה בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי 5
 סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את 6
 הדרשה של והיו משום דבתיב שמע, והיה מקום לדרוש מזה 7
 בחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 8
 והיו ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש משמע שצריך להשמיע 9
 לאוזנו. 10
 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שקסברי רבנן, כל 11
 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים 12
 חכמים שבכל לשון נאמרה, שמע דבתיב דחמנא ללמד שאפשר 13
 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרואה 14
 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה 15
 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של שמע, משום 16
 דבתיב והיו, והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת 17
 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה שמע ללמד שלא נדרוש 18
 כך, אלא נדרוש מיהיו שלא יקראה למפרע בסדר הפוך. 19
 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור 20
 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת 21
 רחמי היא, ולכן, כל חיבי דבטי, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש 22
 בתפילה בכוונה, בה יתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה 23
 מסוימת, שיתפלל בה. 24
 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב 25
 יהודה, לעולם אל ישאל אדם ערכיו בלשון ארמית, דאמר רבי 26
 יוחנן, כל השואל ערכיו בלשון ארמי, אין מלאכי השרת נזקקין 27
 לו לסייע, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. מתרצת 28
 הגמרא, לא קשיא, הא ביהודה, הא בצבור, מה שאמר רבי יהודה 29
 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך 30
 שסייעהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפלה נאמרת בכל 31
 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי 32
 השרת. 33
 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין 34
 בלשון ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי 35
 כהונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, 36
 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבד עבודת 37
 היום של יום כיפור, שמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא 38
 אומר, נצחו מלאי דאזלו לאנחא קרבא לאנחא קרבא - נצחו 39
 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב 40
 מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש הקדשים 41
 שהוא אומר, בטילת עבדתא דאמר שנאה לאיתא על היכלא 42
 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרגו גססלגס 43
 מלך יון, ובטלו גזירותיו, ובכל לשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה 44
 משמעון הצדיק, איזו עשה היתה אותה שעה, וביונו - ראו 45
 שהשעה שרשמו היתה מכוונת, שבדיוק אז אכן התבטל החייל, נהרג 46
 גססלגס ובטלו גזירותיו, ובכל לשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה 47
 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. 48
 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, בת קול שאני - שונה ממלאכי 49

בשעה שעוסק בתורה, צריך להיות מונח בזה בכל פנימיותו, מתוך הרגש שתורה הוא עניין היותר נעלה.

משיחת שבת פרשת בהר בחוקותי ה'תשכ"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

רש"י

ו' יהודה תא. גזרה שהו דעניה ואמירה מאי עבדי ליה? עניה עניה גזירה. גזרה שהו דעניה
 עניה למד מרבו. ג' דקול קול לא שמע, ואין האדם דן ג' דקול קול. ג' דקול
 שגאמר בה ככה עניה ואמירה. בדבר התלוי בדבר, אינו אלא לשון קדש. ח"נ בה
 תכרבו. כלומר לענין נשואות כפיס איתקור, דלפי לה רבנן לקמן וכן לה בגזרה שהו, ואתא
 ר' יהודה למימר בגופה בתיב: ה"ג ככה דחליצה
 עניה ואמירה דלום, ולא גרסינן מלום, כלומר
 לענין לום אמר דלפי לה רבנן בקול קול, ואתא
 אינה למימר דמעניה עניה וקפח, מימכה דכתיב
 בה ככה: הלא תחב בעבר הירדן, כשהיו ישראל
 במדבר נאמר להם סימני הר גרים ועיבל
 ומקומם שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו
 למדור הירדן דכתיב בני גד ובני ראובן לקחו
 נחלת מעבר לירדן ירדו קדמה מןהר ויבאו
 ונאמר להם שהתרים האלה במערב הירדן
 ומעבר הירדן ואילך הרבה לחלץ מן הירדן לצד
 מערב ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש.
 ומהו מבוא השמש ומהו מן הירדן השמש באה
 משם, כלומר רחוק ממזרחו של ירדן, ומצד
 בבראשית רבה כל מקום שגאמר אחרי מפלג
 שיושבים בהם בותיים, עקשיו הן וישיבין בהן,
 שהיושבים בהם סתריב כשהגלגל עשירת
 השבטים, דכתיב ובהא מלך אשור אנשים מבבל
 ומכחות ומצא וגו' וישיבם בערי שמרון ויבסס
 וי, והנה ערי שמרון ניהו כדנתיא בנתינתן
 שבשומרון: תנא לא גרס, דכלהו חרד מנתיא
 היא בספרי: ספרי בותיים, שיש להם תורה
 שבכתב ואין מאמינים בתורה שבעל פה:
 בעברכם, משמע בו ביום תקימו את האבנים ביד
 עיבלי: אחרי דרך. מפלג מן המערב, דאחרי לשון
 הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי
 בא השמש (פסלמים וכו') מקום שתקע שופעת
 מפלג משקיפתה, והיינו לצד מן הירדן
 מזר, פארץ הפגני ארץ החיו היא בנתינתא.
 איה ארץ הפגני אלא ארץ החיו, דהא שקם
 חיו היא דכתיב (ס' וס') ובהא יעקב שלם וגו',
 וכתוב (ס' וס') שקם בן המור החיו נשיא הארץ:
 חיוש בערבה. אינו אלא ערבה, מול הגלגל.
 רחוקים מן הגלגל הם, והסמיכים הקלו לא
 עליהם נאמר וקפח נאמר: ר"א בן יעקב אומר
 לא בא הכתוב בו, ורבי אלעזר נמי אדריב
 אלעזר בן יעקב סמוך, וכוונתה מפרש לקרא:
 בדרך שתראה להם בראשונה, בצאתם ממצרים
 בעמוד ענן לנחמתם הדרך, כך פה עקשיו לישר
 דרכיהם ולחזרתם הדרך, לפי שגלוי לפניו
 שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם
 יהושע הדרך להם לאחר שיעברו את הירדן
 לכבוש את הארץ: לכו דרך כבושה ודרך יישוב
 ודרך ארץ הפגני שהיא ערבה, ואל יקפו סמוך
 לשפת הירדן דרך ארץ החיו שהיא הרים
 וגבעות, אלא יבססו לתוכה מצד מערב רחוק מן

קפח? גבי פלוגתא דב"ש וב"ה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה (וינא)
 דלעבכו תרתייהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
 לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעבבא ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפ"ק דר"ה (ק"ט)
 למקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל א"פ שלא שמוט א"פ שלא תקעו יובל א"פ
 שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש
 טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני
 פניו כלומר עיכובא דהאי נדרש דוקא אוקראתם
 דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של
 אחיו ולא אתקעה שלפני פניו ויל דה"פ ורבי
 יהודה האי דמעשה מעבבא ככה דאי לא הוה
 כתיב אלא כה ה"א דדרשין ליה דוקא אקריאה
 שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למדרשה נמי
 אמעשה שלאחרי:

מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
 את הגלגל כדאמר (וחין ק"ט) ממול
 ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי
 אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל
 ירושלמי מה מקום ר"א הר גרים ור' עיבל
 שהי גבושתי היו עשוי וקראו זה הר גרים וזה
 הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
 מיל הלכו באתו היום על דעת ר"א לא וזו
 ממקומם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל
 ביאות שנאמר בתורה לאחר י"ד שנים נאמר
 ד שנים שביבשו ושבע שנים שחילקו ודכוותיה
 לא נאמר ברבות וקללות אלא לאחר י"ד שנים
 התיב ר' תינא קמיה ר' מנא והכתיב והיה
 בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה
 א"ל אבנים הקימו אותם מיד ברבות וקללות
 לאחר י"ד שנים נאמרות:
ובשהחזירוהו למקומו. ואי קשה דהא
 דברי הימים (כ ט) כתיב
 וישאו הלויים את הארון תריץ דהאי אחד מכ"ד
 מקומות שנקראו הכהנים ליום דהא כתיב היום
 ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתבי
 העלו אותם הכהנים הלויים ופירוש הכהנים
 הארון והלויים אהל מועד וכליו וכתבי ויביאו
 הכהנים את ארון בהם אל מקומו וכתבי
 במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתבי ויעלו
 את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתבי ויעלו
 אותם הכהנים והלויים אי נמי הכהנים נשלחו
 ממקומו אשר נטה לו דוד ומסירתו ללויים
 והלויים נשאו עד הויכח והכניסוהו הכהנים
 לדבר דהיי כל המקראות מקיימים ועל דא אמר
 רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:
 יותר

ו' יהודה, תא. ו' עניה ואמירה. מאי עבדי ליה?
 מוכעי ליה לאמורי ללויים, דבלשון הקודש וילך
 קול ממש? עניה עניה גמור, קול קול לא
 גמיר. תנא נמי הכי, ר' יהודה אומר: כל מקום שגאמר
 פה פכה, פכה, עניה ו' אמירה אינו אלא לשון
 הקודש; פה פכה תכרכו, פכה דחליצה, עניה
 ו' אמירה. ללויים. ברכות וקללות ביצד? בין שעברו
 ישראל את הירדן בו: תנו רבנן: הלא תחב בעבר
 הירדן מעבר לירדן ואילך דברי ר' יהודה. אחרי דרך
 מבוא השמש. מקום שחמה זורחת, פארץ הפגני
 הישב בערבה. אלו הר גרים וזה עיבל, שיושבים בהם
 בותיים. מול הגלגל. סמוך לגלגל, אצל אלוי מרה
 שכם. והלך הוא אומר ויעברו אכרם פארץ עד מקום
 שכם עד אלון מורה, מה אלון מורה האומר להלן
 שכם, אף כאן שכם. תנא, אומר ר' אלעזר בר' יוסי:
 בדבר זה ויפתו ספרי כותיים. אמרת להם: ויפתם
 תורחכם ולא העליתם בידכם כלום. שאותם אומרים
 אלוי מורה שכם, אף אנו מודים שאלוי מורה שכם.
 אנו למדינה בגזרה שהו, אתם במה למדתם? ר'
 אלעזר אומר: הלא תחב בעבר הירדן סמוך לירדן,
 דאי מעבר הירדן ואילך, הלא פתיב ויהיה בעברכם
 את הירדן. אחרי דרך מבוא השמש. מקום שחמה
 שוקעת, פארץ הפגני, ארץ חיו היא? הישב
 בערבה והלא בין הרים וגבעות הן וישיבין? מול
 הגלגל והלא לא ראו את הגלגל? ר' אלעזר בן יעקב
 אומר: לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה,
 בדרך שהראו להן בראשונה. בדרך לכו, ולא
 בשדות וברמים. הישב ביישוב לכו, ולא בפדורות.
 בערבה בערבה לכו, ולא בהרים וגבעות. תנו רבנן:
 ביצד עברו ישראל את הירדן? בכל יום ארון נוסע אחר
 שני דגלים, והיום נסע תחילה, שגאמר: הנה ארון
 הברית ארון כל הארץ עבר לפניכם. בכל יום ויום
 ליום נושאין את הארון, והיום נשאוהו כהנים, שגאמר:

"והיה כגוף כפוף רגלי הכהנים נשאו ארון ה' וגו'. תנא, ר' יוסי אומר: בשלשה מקומות
 נשאו כהנים את הארון: בשעברו את הירדן וכשהסכיבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו.

ובין

הירדן וקפח ויבשה: אחר שני דגלים. ברכות בפרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניכם. משמע לפני כלכם: בכל יום היו הלויים נושאים. בני קתה, ברכות ומשמרתם הארון והשלחן
 וגו' (מפסק ג) וכשפסקו את יריחו. ברכות וקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון ברית ה' וגו': וכשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדש הקדשים, דכתיב
 ויבאו כל יבני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מגילת ו' ט) והיינו החזירוהו למקומו, שבהגלה בימי עלי מתוך בית קדש הקדשים של משכן שעשה משה משם נטל, שהמשכן נקבע
 בשילה, וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום קבוע שהיו חרב משכן שילה ונשתתה בבית אבינך, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבה
 שלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר לפניו מן ההיכל ואמה טרקסין חוצצת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המיוחד ברכות ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר
 הכית וגו' (סא)

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלוני מורה' היא העיר שכם.
 תניא, אמר רבי אלעזר ברכי יוסי, בדרך זה - על ידי גזירה שזה
 זו, וזוהי ספרי בותיים - הוכחתי להם שספריהם מזויפים,
 שמתברכים בלבם שזה גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך
 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום, ואין
 אתם יודעים היכן הר גריזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
 אלוני מורה' הוא שכם, ואף אנו מודים שאלוני מורה' הוא שכם,
 אבל אנו למדינה בנזרה שזה כדלעיל, ואתם נזהר למדתם, שהרי
 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
 דעת רבי יהודה, שהר גרזים וזה עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
 מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שהר גרזים וזה עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
 דא' פירושו מעבר הירדן ואילך - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
 יהודה, הלא כתיב בפרשת כי תבא "והיה בעברכם את הירדן"
 תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל",
 משמע שתקימום בו ביום, אם כן רואים שזה עיבל היה סמוך לירדן.
 והמשך הפסוק לפי זה, שהר גרזים וזה עיבל 'הלא המה אחרי דרך
 מבוא השמש' פירושו רחוק ממקום שהשמש שוקעת, דהיינו רחוק
 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש' לשון
 שהשמש באה לשם, ואחר' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאר
 מקום הר גרזים וזה עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני'
 ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חוי היא, כנאמר 'שכם בן
 חמור החוי'. והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 ונבקעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
 'מול הגלגל', והלא לא ראו את הגלגל. עד כאן דעת רבי אלעזר
 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים האלו שבסוף
 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
 להראות להן דרך בשניה - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע,
 בדרך שהראה להן בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן
 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניהם ענן. על זה אומר
 להם הפסוק 'דרך מבוא השמש' להורותם שבעבר לבו ולא בשדות
 וברמים, 'היושב' להורותם שבישוב לבו ולא במדברות, 'בערבה'
 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ונבקעות.
 תנו רבנן, ביצד עברי ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 שהארון נסע אחר דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעבר בו את
 הירדן, נסע תחילה, שנאמר "הנה ארון הברית ארון כל הארץ
 עובר לפניך", משמע לפני כולכם. ועוד חילוק, בכל יום ויום מאז
 שיצאו ממצרים, הלויים בני קהת נושאים את הארון, והיום -
 כשעברו את הירדן נושאוהו כהנים, שנאמר "ותיה בנות כפות
 רגלי הכהנים נושאי ארון ה'", וכו'.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה'
 ואמרה' יענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
 הקודש, אלא למד זאת מתיבת 'ככה' היא 'וענתה ואמרה' מאי
 עבדי ליה - מה ילמד מהגזירה שזה הו' של 'עניה ואמרה', מתרצת
 הגמרא, מפי' ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כדי
 לאמרו - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקללות בהר
 גרזים ובהר עיבל דב'לשון הקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן
 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' 'קול' ממש. שואלת הגמרא,
 ולי'לף רבי יהודה גזירה שזה 'קול' 'קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'עניה עניה' נמיר, 'קול' 'קול' לא נמיר
 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'עניה עניה', ואין אדם דן
 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראיה לתירוצה,
 תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
 במצות התלויות בדיבור, לשונות 'בה' 'בכה' 'עניה ואמרה', אינו
 יוצא ידי חובתו אלא בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה'
 נאמר בתורה בפרשת נשיאת כפים של הכהנים 'בה תברכו',
 ולומדים מתיבת 'בה' שדווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בכה' נאמר
 בתורה בפרשה דחליצה וכדלעיל. 'עניה ואמרה' נאמרה בתורה
 בפרשת ברכות וקללות הלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
 שברכות וקללות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול' 'קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקללות ביצד, בין שעברו ישראל את
 הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשמרון שבצד שכם
 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן
 הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה
 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם בו.
 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
 הר גרזים וזה עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
 את מקומם המדויק.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע מעבר לירדן
 ואילך - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, ורבי
 רבי יהודה, וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך
 מבוא השמש' משמע רחוק ממקום שהשמש זורחת, ומבוא השמש' לשון
 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש זורחת, ומהמערב לשון
 שהשמש באה משם, ואחר' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גרזים וזה
 עיבל, שיושבין בהם עכשיו בותיים, שהושב אותם סנחריב שם
 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
 משמע סמוך לגלגל, מקום הוראה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
 אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
 ולי'לף - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
 מקום שכם עד אלון מורה', מה אלו מורה האמור להלן בספר
 בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל'

כדי לברר ולזכר את העולם שנברא בעשרה מאמרות ונעשה יש ודבר נפרד, לפעול בו הביטול לאלוקות, צריכה להיות העבודה דקיום התורה ומצוות, עשרת הדברות שבתורה, שהם כללות התורה ומצוות.

ממאמר שבת פרשת בהר' בחוקותי ה'תשכ"ח

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מֶה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֵם" וגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי
הכהנים לזכרון להיות סימן לָכֵם לדרות שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיָּרְדֵּן.
וממשיכה הברייתא, עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵּן כדלעיל, אֲמַר לָהֶן יְהוֹשֻׁעַ
כמו שכתוב בפסוק "שָׂאוּ לָכֵם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיָּרְדֵּן מִמַּצֵּב רִגְלֵי
הַכֹּהֲנִים הַכִּין שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים וַתַּעֲבֹרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם
וַתִּנָּחְתֶּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְוּ בּוֹ הַלֵּילָה" וגו', הם האבנים
שהקימו בדר עיבל ובנו המזבח וקפלום וקבעום בגלגל. ומבררת
הברייתא, יָכוֹל יִקְמוּ אֶת הָאֲבָנִים בְּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן, ועונה, תִּלְמוֹד
לִזְמַר "אֲשֶׁר תִּלְוּ בּוֹ הַלֵּילָה", עד כאן הברייתא.
מספרת הגמרא, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵבָא חֲלַפְתָּא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
מִתְיָא וְחֲנִינְיָא בֶן חֲכִינְיָא, שלשתם עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שהקימו
עם ישראל בירדן בימי יהושע, וְשִׁעְרוּם - אמדו את משקלם, ומצאו
שָׁבֵל אַחַת וְאַחַת מִזֶּהן שְׁקוּלָה בְּאַרְבָּעִים סָאָה, וְגַמְרִי - וידוע
וקבלנו מרבתינו ומאבותינו, דְּמַעְיָנָא דְּמִדְלֵי אִינִישׁ לְכַתְּפֵיהּ -
שמשאוי שאדם מגביה על כתפו בלי סיוע של אחר, תִּלְקָהּ
דְּמַעְיָנִיהּ הָיוּ - זהו רק שליש ממה שיכול לישא כשאחר מסייע לו
להעלות על כתפו, ואם האבנים ששיערו החכמים דלעיל היתה כל
אחת כארבעים סאה ואתם אמר יהושע "הרימו לכם איש אבן אחת
על שכמו" שכל אחד ירים לבדו, מִכָּאן אֵתָּה מִחֲשָׁב לִאֲשָׁכּוֹל
שנשאו המרגלים מארץ ישראל למדבר בימי משה, וחסעו זה לזה
על כתפם, שהיה פי שלש, דהיינו מאה ועשרים סאה, ומביאה
הגמרא היכן מצינו שהאשכול היה גדול מאד, שְׁנֵאמֹר "ויכרתו משם
זמורה ואשכול ענבים אחד ויִשְׂאֻהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים", ומבררת
הגמרא, מִמַּשְׁמַע שְׁנֵאמֹר "וישאוהו במוט" וכי איני יודע שֶׁבְּשָׁנִים,
דְּהִי כְּתוּב בַּמִּפְרָשׁ "וישאוהו בלשון רבים, מֶה תִּלְמוֹד לִזְמַר -
לצורך מה כתבה התורה בְּשָׁנִים", ועונה, ללמדנו שנשאו האשכול
בְּשָׁנִי מוֹמְטוֹת, ולא במוט אחד.
ומפרשת הגמרא כיצד נשאו האשכול בשני מוטות, אֲמַר רַבִּי יֶצְחָק,
מוֹרְטָנִי - משאוי, מוֹרְטָנִי דְּמוֹרְטָנִי - ומשאוי תחת משאוי, דהיינו
שני מוטות במרחק זה מזה אורכם מצפון לדרום, ארבעה נושאים כל
אחד בקצה מוט, ותחתם שני מוטות במרחק זה מזה אורכם ממזרח
למערב וארבעה נושאים כל אחד בקצה מוט, הָא בְּיָצֵד, שְׂמֵנָה
נִשְׂאוּ אֲשָׁכּוֹל, אֶחָד נִשְׂא רִימוֹן, וְאַחַד נִשְׂא תַּאֲנִיָּה, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵךְ
לֹא נִשְׂאוּ כָלוּם. ומבארת הגמרא, למה יהושע וכלב לא נשאו כלום,
אִי בְּעִית אֵימָא מְשׁוּם דְּחִשְׁבִּי - שהיו חשובים יותר משאר
המרגלים, והמרגלים בעצמם לא נתנו להם לישא. וְאִי בְּעִית אֵימָא,
שְׁלֹא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לכן הם לא נטלו חלק בהבאת הפירות
שמטרתה היתה להוציא דבה על הארץ, כשם שפירותיה משונים כך
יושביה משונים וגבורים וגבוהים.
חוזרת הגמרא לבאר מחלוקת שבברייתא לעיל, שרבי יהודה הסובר
שגבהו המים שנים עשר מיל, ורבי אלעזר ברבי שמעון הסובר
שגבהו המים יתר משלש מאות מיל, פְּלִיגי בָּהּ רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי יֶצְחָק
נִפְתָּא. תָּד - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אֲמַר, לְדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה
שגבהו המים שנים עשר מיל,

וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁמַבְּלוּ רִגְלֵי כֹהֲנִים בְּמִים כשנכנסו לתוך הירדן בשפה
המזרחית, חֲזָרוּ הַמִּים לִאֲחֻזָּרֵיהֶם שנעצרה זרימת הירדן במקום
מעמד הכהנים, וכל המים שהגיעו לשם נעצרו ועלו זה על זה לגובה,
שְׁנֵאמֹר "וכבאו נושאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נושאי
הארון נטבלו בקצה המים וגו'" ונִעְמְדוּ הַמִּים הַיּוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה
קָמוּ נִד אֶחָד.
ומבררת הברייתא, וְכִמָּה גִבְהָן שֶׁל מִים - לאיזה גובה נערמו
המים. ומבארת, לגובה שָׁנִים עָשָׂר מִל עַל שָׁנִים עָשָׂר מִל בְּנִגְדֵי
מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל, כיון שגדול מחנה ישראל בחנייתו שנים עשר מיל על
שנים עשר מיל, ועברו את הירדן כך כסדר חנייתו, אם כן שהו
במעבר שיעור מהלך שנים עשר מיל עד שעלו האחרונים מהירדן,
ובאותו זמן גם גבהו המים היורדים בירדן גובה שנים עשר מיל, דְּבַרִּי
רַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְרֵי
שגבהו המים שנים עשר מיל, קשה, הֲאֵם אֲדָם קָל לרוץ יותר ממים,
או מִים קָלִים לרוץ יותר מאדם, הָיוּ אוֹמְרֵי וְדֹא שְׁמִים קָלִים לרוץ
יותר מאדם, אֵם בֶּן הַמִּים הִתְאֲסַפוּ לגובה שנים עשר מיל עוד לפני
שעברו ישראל מהלך שנים עשר מיל, ואחר כך חזרו למקומם, וְכִמָּאן
הַמִּים שחוזרים למקומם וְשׁוֹמְפִין אוֹתָן אנשים שלא עברו עדיין.
אֶלָּא סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ מִים נִגְדָשִׁין וְעוֹלִין
כִּיפִין עַל גְּבִי כִיפִין - אולמות על גבי אולמות, יִתֵּר מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת
מִל גוֹבֵה, עַד שָׁרְאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מוֹרָה וּמַעֲרִיב, שְׁנֵאמֹר "וַיְהִי
כַשְׁמוֹעַ כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיָּרְדֵּן יָמָּה וְכָל מַלְכֵי
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר חוֹבִישׁ ה' אֶת מִי הַיָּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַד עֲבָרָם וַיִּמָּס לָבָבָם וְלֹא הָיָה בָהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל". אומרת הגמרא, וְאָף - וכמו כן מצינו אצל רַחֲבַת הַיּוֹדֵנָה,
שְׁאִמְרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ שהם כבל ופיגסח, לפני שעברו את הירדן
כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר חוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוֹף מַפְנִיכָם בְּצִאתָם
מִמִּצְרַיִם" וגו', וְכַתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּמָּס לָבָבָם וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
בְּאִישׁ מִפְּנִיכָם" וגו', שהם עדיין היו מפחדים מקריעת ים סוף.
וממשיכה הברייתא, עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵּן, בעוד הכהנים עומדים
שם והעם עוברים, אֲמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, כמו שכתוב בפסוק "והכהנים
נשאי הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את
יהושע לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע", הרי
שיהושע דיבר אליהם בעודם עומדים בירדן, את אשר צוה אותו
משה, וכך אמר להם, דַּעוּ עַל מוֹה - בשביל מה אֵתָם עוֹבְרִים אֶת
הַיָּרְדֵּן, עַל מִנְתַּ שְׁתוּרִישׁוֹ - שתכבשו את יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנִיכֶם,
שְׁנֵאמֹר בתורה על ידי משה "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפְּנִיכֶם" וגו', אֵם אֵתָם עוֹשִׂין בֶּן לַכְּבוֹשׁ את ארץ כנען, מוֹטָב,
וְאֵם לֹא כִמָּאן מִים וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. שואלת הגמרא על לשון
הברייתא, מֵאִי 'אוֹתֵיכֶם'. ומשיבה, כוונת המילה 'אוֹתֵיכֶם' היא,
אוֹתִי וְאוֹתָכֶם.
וממשיכה הברייתא, עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵּן, בעוד הכהנים עומדים
שם כדלעיל, אֲמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כמו שכתוב בפסוק "הרימו לָכֵם
אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שְׁכָמוֹ לְמַסְפַּר שְׁכָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וגו', וְכַתִּיב
"לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאַלְוּ בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר

כדי שהעבודה דשש שנים תזרע גו' תהיה כדבעי למהוי צריכה להיות תחילה ההנחה וההכרה שהתכלית העיקר והפנימיות דה'שש שנים' הוא להיות ושבתה הארץ שבת להו'.

ממאמר שבת פרשת בהר בחוקותי ה'תשכ"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

תוספות

רש"י

ובין שניטבלו בו' בשפת מזרחית בבניסותן לתוכו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין מן הכהנים ולמשן אלא שם עומדים והמים הנאים תמיד נגבדים ועולין למעלה בדרכיהם כמו נד אחד, והכהנים עמדו שם עד שעברו בלם: כפה ובהן של פים. גרס: י"ב מיל כגנר מחנה ישראל. שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו בחנייתם רחב מחניהם עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל.

ובין שניטבלו רגלי כהנים במים חזרו המים לאחוריהם, שנאמר: "וכבוא נשאי הארון עד הירדן וגו' ועמדו המים הידדים מלמעלה כמו נד אחד" וכמה גזבהו של כים? שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כגנר מחנה ישראל, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' אלעזר בר' שמעון: לדבריה, אדם קל או מים קלים? הוי אמר מים קלים. אם כן פאין מים ושומפין אותן, אלא מולמד שהיו מים נגדשין ועולין פיפין על גבי פיפין, ותר מושלש מאות מיל, עד שראו אותן כל מלכי מורה ומערב, שנאמר: "ויהי כשמעו כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ויהו וכל מלכי הפגנני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימם לכבם ולא היה כם עוד רוח מפני בני ישראל", ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף" ובתיב "ושמעו וימם לכבנו ולא קמה עוד" וגו'. עודם בירדן, אמר להם יהושע: דעו על מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם, שנאמר: "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם" אם אתם עושין כן מוטב, ואם לאו, פאין מים ושומפין אותיכם. מאי "אותיכם" אותי ואתכם. עודם בירדן, אמר להן יהושע: "הרימו לכם איש אגן אחת על שכמו למספר שכמי בני ישראל" ובתיב: "למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם" סימן לבנים שעברו אבות את הירדן. עודם בירדן, אמר להן יהושע: "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שתיים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם

יותר משלש מאות מיל. חימה לר"י והא ליכא מעיבא לארעא אלא תלתא פרסי וי"ל שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של רקיע תמן אמרין עד בבל נאמר כאן הרחק ונאמר לחלן מארץ רחוקה מבבל: עורם בירדן אמר להם יהושע. וירושלמי אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות תמים באין ושופטין אתכם אמר רבי סימון בר זבדי ויאות תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורובם של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הותרה הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות:

גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטעין מן ארעא אל ארכבותיה ומן ארכבותיה לכתיפיה להווא דתלי ליה ומן ארעא על כתיפיה ולא דמי ההוא דתלי ליה להווא ודאחרן טעין ליה:

מורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"ח דטורטני בלשון יון קנה של מאונס וכיצד נשאווה הביאו שני עמודים וסירגום בחבלים ונתנו האשכול על גבי חבלים ונתנו מוטות בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן מוט א' מן הקצה מזה דראש וכיוצא בה בראש מקצה האחר נמצאו שתי מוטות בראש העמודים המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים ועל כל מוט מאלו המוטות שתי ישמעאל דן אומר מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמנה סובלין את האשכול וזה פירוש טורטני וכו' כלומר מוטות ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דן אומר לשונות ריבוי הן שנים עשר היו שמנה באשכול ארבעה בתאנים ורימונים ובנושאי כלים על דעתיה דרבי עקיבא דן אומר לשונות כפולים עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמנה בתאנים ורימונים ונושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל טורטין על דעתיה דרבי עקיבא טורטין וטורטרי טורטין:

בבתימן

במלון אשר תלינו בו הלילה" יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה". אמר ר' יהודה: אבא חלפתא ור' אליעזר בן מתתיהו ונחנניא בן כחנניא עמדו על אותן אבנים וישערום כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה. וגמירי דמטעניא דמרלי איניש לכתיפיה, תילתא דמטעניא הוי. ומבאין אתה מחשב לאשכול שנאמר "וישאהו במוט בשנים" מפושמע שנאמר "במוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר' יצחק: טורטני וטורטני דטורטני. הא ביצד? שמנה נשאו אשכול, אחד נשאו רימון, ואחד נשאו תאניה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא מושם דחשיבי, ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא; חד אמר: לדברי ר' יהודה, בבתימן

וגבורים וגבוהים: לדברי רבי יהודה. שאמר לא גבוה המים אלא שנים עשר מילין בארץ מתניהם דרך חנייתם עברו בירדן כל רחב מחניהם עברו יחד. הלכך לא היה ארץ העברה אלא שנים עשר מילין:

ולדברי

עלידי קיום התורה ימצאות יהיה אמיתית ושלמות בירור וזיכוך העולם, וקיום העולם באופן דארץ יראה ושקטה.

ממאמר שבת פרשת בהר בחוקותי ה'תשכ"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

רש"י

בחנייתן

עברו. י"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מנוח לבאין אחריהם שהרי רוחב מנהג ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה וי"ל דדוקא בירדן וזיתן נבטו בירדן אבל לאחור שבנכסו בירדן נמשכו זה אצל זה

רצוננו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן בשעה שהתנה יהושע עמון שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות חמשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב מיל על רוחב נ"א אמה ואם היה לך להקפיד אותו ת"פ רצועות מרת ארכו זו אצל זו היה אורכו קרוב לאלף ות' (ומי) פרסאות כאורך הירדן והירדן לא נכרת כי אם עד עיר הערבה וירצא הוא ממערת פמיים שהוא חבלק דן כדאינא בפ' מעשר בהמה (נכסות דף כ"ג) ואורך כל ארץ ישראל לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד דהיאך היה יכולין לשמור התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמין וזמנה לר"י נהי דדרך חנייתן עברו מימ' הלא עמדו בירדן עד שנמר יהושע התנאים ונטלו האבנים ולא רוח לאיתנו עד שעברו כולן א"כ אותם נ' אמה של ירדן ושהות זה שעברו היו המים נגדשין ועולין יותר על י"ב מיל וי"ל אותו גודש שהיה מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מזה ולהכי לא חשיב ליה: **בזה** אחר זה עברו. תימה א"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים הלא אינו תלוייה אלא בעיכוב העברתם וי"ל דבחרתי פליגי על מה שמשוה קלות האדם לקלות המים אמרו לא אינו שאפילו אם היה עוברין דרך חנייתן היו חסין נגדשין יותר מימי' מיל והוא לא תאמר אלא י"ב ועוד שבוה אחר זה עברו ועל זה תמיה רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר שלש מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב כיצד שתעשה י"ב רצועות מי"ב מיל על י"ב מיל וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם זו אצל זו באורך יותר מקדי' מיל על רוחב מיל תחלוק רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה שכן עברו ונראה דלר"א בר שבעין לא עברו כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפורדים מפני שהיו נוטים אחליהם זה רוחק מזה כדרך חניית שירות אהל כשעברו נמשכין כולן זה אצל זה ושמן לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני אדם העוברים דרך שביל אחד בעשרה בני אדם זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששוחין בהעברתן כל כך:

מר סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר ידוע ששם קלים היינו קלים כשהיו יורדין כדי דרך מרחצתן אבל כהן שהיו נגדשין ועולין שיעור קלות מימ' ושיעור קלות אדם שהו: **אבותי** בקשו עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק מי שמתו (נכסות דף י"ח) דמיתא לא ידעין מיד משמע במסגא ואפילו אבות העולם יש לומר דעל ידי תפלה שיהו מתפלל מודיעין לזון שכן נתפלל דהכי אמר בפרק שני דתענית (דף כ"ט) למה יוצאין לבית הקברות כדי שייבשעו עליהם מתים רחמים וכן בפרק דחסידי עובדי דרבי מנא דאשתתא אמתרתא דאבות: **ואמר** רב איא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון. אע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף י"ז) דלאקרוי אול מיהו שמעין מיתא דשמן קניינא מדסלקא דעתך למימר שהלך להביא כבשים:

פחנייתן עברו. לדרבי ר' אלעזר בר' שמעון, בזה אחר זה עברו. וחד אמר: בין מר ובין מר, פחנייתן עברו. מר סבר: אדם קל, ומר סבר: מים קלים. "שלח לך אנשים". אמר ריש לקיש: "שלח לך" מדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב "ויטב בעיני הדבר" ואמר ריש לקיש: "בעיני" ולא בעיניו של מקום. "ויחפרו לנו את הארץ" אמר ר' חייא בר אבא: מרגלים, לא נתכוונו אלא לבוששתה של ארץ ישראל. פתיב הכא: "ויחפרו לנו את הארץ" וכתיב ה'הם: "ויחפרה הלכנה ובושה החמה". וא"ל שמוותם, למטה ראובן שמוע בן זכור, אמר ר' יצחק: דבר זה מסורה בידינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחרי: "סתור בן מיכאל", "סתור" שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא, "מיכאל" שעשה עצמו כד. אמר ר' יוחנן: אף אנו נאמר "נחבי בן ופסי", "נחבי" שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, "ופסי" שפיסע על מדותיו של הקדוש ברוך הוא. "ויעלו בגגב ויבאו עד חברון" "ויבאו" מפני ליה? אמר רבא: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתחוו על קברי אבות, אמר להן: אבותי! פקשו עלי רחמים שאלעזר מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים, שאלמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" יהושע מעצת מרגלים. והיינו דכתיב: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו". "ושם אחיון ששי ותלמי", "אחיון" מיימן שבאחייו, "ששי" שמישים את הארץ בשחתות, "תלמי" שמישים את הארץ תלמים. דבר אחר: "אחיון" בנה ענת, "ששי" בנה אלש, "תלמי" בנה תלבוש. "ילידי הענק" שפעניקין חמה בקומתן. "ויחברון שבע שנים נבנתה", מאי "נבנתה"? אילימא נבנתה מפש, אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם לבנו גדול? דכתיב: "ובני חם בוש ומצרים" וכו'! אלא שהיתה מבוונה על אחד משבעה בצוען. ואין לך מרגלים בכל ארץ ישראל יתר מחברון, משום דקברי פה שכיבי. ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שאלמר: "בגן ה' פארץ מצרים". ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען, דכתיב: "כי היו בצען שריו" ואפילו הכי חברון מבוונה אחד משבעה בצוען. וחברון מרגלים הו"י והא פתיב: "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא", ואמר רב איא ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ותניא אילים ממואב, כבשים מחברון. מיהו, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושמן קניינא. וי"ל

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי פחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגהין כל כך: מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קל לרוץ כמו המים: מדעתך. אני איני מצאו אותך, אכל ישראל הם אומרים לך דכתיב (דברים י"ז) ויתקרב אלי כלכם וגו', אני איני מנעב על דך: כלום יש אדם. כלומר אם הקב"ה צוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבשתה של ארץ ישראל. אותך (שאלה) ששאלו תחלה שלוח המרגלים: ולא עלה דבריו. אני אכן יודעין לדרוש: סתר דבריו. החביש ופשה שונאו ושל הקב"ה בדאי שעשה שונאו של הקב"ה פה. חלש, כדאמר לקמן אפלו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. שהחביא דבריו. ולא אמרן כמות שהן: שפסע, דלג, שלא אמרן כאשר הם: יהושע, לא הצרך לילך, שכן בקש עליו משה רחמים: והיינו דכתיב ועבדי כלב וגו', והביאותיו אל הארץ אשר בא שמעו, והיא חברון דכתיב (וישע י"ז) ויתן את חברון לכלב, ש"מ כלב הוא דאזיל לחברון: כיון. גבור שבהם, כמו שיד הקימן חסובה מן השמאל: שעשה את הארץ בשחיתות. שמוקם רגליו מעמיד בארץ מרב כבוד ונכר שם כגומא וכשחת. ולשון ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיתות. ונראה לשון עמדיי שש, שהם קבדים ומקום מעמידם נכר: תלמים. בתלם המחורשה שמעלה העפר ומעמיד בארץ: שהיו פעניקים את החמה בקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו צארים נזק ועונק בגבם שהחמה יוצאה בו לבנו קטן. כעין קטן הבנים של חם היה, ומצרים שני לבנים: כננה. לשון אנה ממנה (פסלתי טו), כלומר מקצבת בפירות מרגלים. סלעים ששון עושין פירות בארץ לחת: דקברי פה שכיבי. לא גרסין מיט אלא ה"ק, ויחד דמקשרין היא ואיתה ראייה לפירות ככל שאר הארץ, לפיכך יחדה לקברת מתים: כי היו בצעו שריו. של מלך ישראל, ששולחים אל פרה לעזור לו על מלך אשור, אלקא פרה בצעו ותיב ושם חלכין לבקש: אלהב נא ואשלב את נדרי. אלהב נא בחברון ואשלב הנדר שדדתי בגשור. דכתיב בהריה כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור, ובחברון מאי בעי ואלא לא היה שם המזבח כי אם בגבעה: להביא כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות כבשים מחברון, אלקא ארץ מרגה היתה: פנה. כלומר מתשובתך אתה מסיעני, שלא היתה חסובה לזרע כשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר: בגבא מצינא בגשור (דף פ"ג) ואי ארעא דמחוקא בגורניו והיא שריה משלמין: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש ומזעט הוא, ומתוך כך לא היו חורשים וזרעים אותה תבואה שאכל אדם: ועבדך רעיא: מצמת ומעלה עשבים ואוכלים הצאן: ושמן קניינא. חמקנה הצאן, שכן דרך הצאן להשביח בארץ: בקשה וטרשים יותר מארץ לחת: וי"ל

ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא, ואמר רב איא ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ותניא אילים ממואב, כבשים מחברון. מיהו, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושמן קניינא. וי"ל

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחרי הביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה' וגו', הרי
שהבטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
שכתוב בספר יהושע 'ותן את חברון לכלב בן יפונה לחלצה'.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'ושם אחימן' ששי ותלמי' וגו' ילידי
הענק', דורשת הגמרא, 'אחימן' נדרש שהוא מיומן שפאחיו -
הגבור שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'ששי' נדרש
שמששים את הארץ תלמים תלמים - שמחמת כובדו רגליו הם כעמודי
שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. 'תלמי' נדרש
שמששים את הארץ תלמים תלמים - מחמת כובדו דורס בארץ
וחורץ בתלמי המחרישה. דבר אחר, אחימן בנה את העיר ענת,
ששי בנה את העיר אלעזר, תלמי בנה את העיר תלבוש. עוד יש
לדרוש המשך הפסוק שם 'ילידי הענק', למד נקראו 'ענק', על שם
שמעניקין חמה בקומתן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'והכרזו שבע שנים נבנתה לפני צוען
מצרים'. שואלת הגמרא, מאי 'נבנתה'. מנסה הגמרא לבאר,
אלימא נבנתה ממש - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
אפשר אדם - היינו חס, בונה בית לבנו קמן - כנען, שחברון בארץ
כנען, קודם שבונה לבנו גדול - מצרים, ומביאה הגמרא ראיה
שמצרים היה יותר גדול מכנען, דכתיב 'וכני חם פוש ומצרים ופוט
וכנען' וגו'.
מבאר הגמרא, אלא, שהיתה חברון מכונה - מרובה ומיושבת
בפירות, על אחד משבועה - פי שבע מאשר כמות הפירות שבצוץ.
וכדי שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
ואין לה מרשים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, בכל
ארץ ישראל יתר מחברון, (משום) וזו הסיבה דקברי בה שייכבי -
שייחודה לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, ואין
לה מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר 'בנה ה'
בארץ מצרים, ואין לה מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוץ,
דכתיב 'כי היו בצוץ שריו' - שכל ישראל שלח שריו לצוץ
לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
שפרעה קבע מושבו בצוץ, ובדאי משום שהיתה המושבת ביותר,
ואפילו הכי - למרות שבחה העצום של צוץ, העיר חברון הפחות
משובחת שבארץ ישראל, היא מכונה אחד משבועה - פי שבע
מאשר יש בצוץ.
שואלת הגמרא, וחברון מרשים תו - האם אכן חברון היא עיר עם
אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, והא כתיב 'ויהי מקץ
ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכנה נא ואשלם את
נדרי אשר נדרתי לה' בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור' וגו',
ואמר רב אחא ואיתימא רבה בר בר חנה, וכי בחברון זובחים, והרי
אין שם מזבח, אלא ודאי שהיה להביא כבשים מחברון לעולה, אם
כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משובחת. ונתנא - גם בברייתא
שנינו, שאילים משובחים לוקחים ממוזאב, וכבשים משובחים
לוקחים מחברון, הרי שחברון ארץ משובחת היא, ולא טרשים.
מתרצת הגמרא, מנה - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אידי
דקלישא ארעא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים
אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עברה רעא - מצמחת
מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, ושמן קניינא - ובזה היה
הצאן משמין, שכן דרך הצאן להשביח יותר באדמה יבשה וטרשים
מאשר באדמה לחה.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וישובו בתוך הארץ מקץ ארבעים יום

אם כן כחצית עברו - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
סדר חנייתו, ולדבר רבי אלעזר ברבי שמעון שגבהו המים יותר
משלש מאות מיל, חייבים לומר שבה אחר זה עברו, וארץ זמן רב
והספיקו המים להערים זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וזה
- רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, בין מר - רבי יהודה, ובין מר
- רבי אלעזר ברבי שמעון, סוברים שפחציתו עברו, אלא שר -
רבי יהודה סבר אדם קל לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל
מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה שנים עשר מיל,
וקר - רבי אלעזר ברבי שמעון סבר מים קלים לרוץ יותר מן האדם,
ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שלח לה אנשים, אמר
ריש לקיש, מה שאמר לו ה' 'שלח לה', פירושו מדעתך, דהיינו אני
איני מצוה אותך, רק ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה
בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם', ואני איני מעכב על ידך, ובדאי
שלא ציווה ה' על כך, והראיה ובי אדם זה בדרך חלק רע לעצמו
- והרי אדם לא בחר לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבאר הגמרא, והיינו דכתיב
שאומר להם משה 'וייטב בעיני הדבר', ואמר ריש לקיש, יש לדייק
לשון הפסוק 'בעיני' ולא בעיניו של מקום.
עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
'ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אמר רבי
הייא בר אבא, הבקשה שביקשו ישראל ממשה מלכתחילה שישלח
מרגלים, לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, ויש ללמוד
זאת מגזירה שוה, כתיב הקא 'ויחפרו לנו את הארץ' וכתיב ה'תם
'ויחפרה תלכנה ובושה תחמה' וגו', וכמו שם לשון 'וחפרה' הוא
לשון בושה, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן 'ויחפרו' הוא לשון
בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'ואלה שמותם למטה ראובן שמע
בן זכור, אמר רבי יצחק, דבר זה מסודר בדינו מאבותינו,
מרגלים על שם מעשיהם נקראו - מכל שם של מרגל ושם אביו,
אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, ואנו לא עלתה בדינו לדרוש
כל שמותם, אלא אחד בלבד, והוא 'סתור בן מיכאל', וכך דרשנו,
'סתור' שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא - הכחיש את ה'
ועשאו כביכול בדאי, 'מיכאל' שעשה עצמו כה - עשה את ה'
כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אמר רבי יוחנן, אף אנו
נאמר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נחבי בן נפסי', וכך
נדרשנו, 'נחבי' שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ולא האמין
במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'נפסי' שפסע על מדותיו של
הקדוש ברוך הוא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
למאמינים בו.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וצלחו בנגב ויבאו עד חברון, ויש
להקשות, 'ויבאו' מניין ליה, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים,
וכמו שהתחיל הפסוק 'וצלחו'. אלא אמר רבא, מלמד שפירש כל
מצאת מרגלים, וזהו ונשתתח על קברי אבות, אמר להן כלב
לאבות, אנא אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מצעת מרגלים,
ולכן אומר הפסוק 'ויבא עד חברון' בלשון יחיד, שרק כלב הלך לשם.
היושע לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שבבר בקש משה עליו
רחמים, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון הושע, הוסיף לו'
על שמו וקראו 'הושע', שהתפלל יה' וישעך מצעת מרגלים.
והיינו דכתיב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בַּחֲנֻכִּים, לְחַיֵּי - מובן, שהרגישו בעצמם כחגבים, אֵלֶּה מֵה שֶׁאִמְרוּ
 'וְכֵן חֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם, מֵנָּה הוּא יִדְעֵנּוּ - כיצד ידעו איך נראו בעיניהם
 של האמוריים, אלא ודאי שקרנים היו. דוחה הגמרא, וְלֹא הָיָא - לא
 היו שקרנים בזה, שעל סמך מעשה אמרו כן, כִּי הוּא מִכְרִי אֲבִילִי -
 כשהיו האמוריים מברים את האבלים בסעודה בחזרתם מבית
 הקברות, תוֹתִי אֲרוֹן הוּא מִכְרִי - היו מברים אותם תחת עצי ארזים,
 וְכִי חִוּנְהוּ סָלְקוּ יִתְבִּי בְּאִילָנִי - כשראו המרגלים עלו וישבו על
 האילנות מרוב פחדם, שְׁמַעִי דְקָאֵמְרִי - ושמעו המרגלים מראש
 האילן שהיו האמוריים אומרים, קְחוּנִי אִינְשֵׁי דְדְמוּ לְקִמְצֵי בְּאִילָנִי
 - ראינו בעצים אנשים שדומים לנמלים.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַתֵּשָׂא כָל הָעֵדָה וַיַּחֲזִקוּ אֶת קוֹלָם
 וַיִּכְבְּדוּ הָעַם בְּלִילָה הָאֵלֶּה." אֵמֶר רַבֵּה אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם
 שחזרו המרגלים מארץ ישראל ובכו כל העדה, [עַרְבִי] תִּשְׁעָה בָּאֵב
 הָיָה, אֵמֶר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּבוּ בְּכִיהָ שֶׁל חֲנַם, וְהָיָה אֶקְבֹּעַ
 לָהֶם יוֹם זֶה בְּכִיהָ לְדוֹרוֹת.
 עוד נאמר שם "וַיֹּאמְרוּ כָל הָעֵדָה לְרִגְוֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּבְתִיבֵי
 הַמִּשְׁכָּה הַפְּסוּק "וְכָבוֹד ה' נִרְאָה בְּאֵיֶלֶם מוֹעֵד", אֵמֶר רַבִּי חֵימָא בַר
 אֲבָא, מִלְּמַד שְׁנִמְלִי אֲבָנִים וְזִרְקוֹם בְּלִפְי מַעֲלָה, כְּבִיכּוֹל בִּטְעֵנָה
 גַּם כִּלְפֵי ה' יִתְבַּרֵּךְ, וּדְרִשׁוּ כֵן מִהֶסְמִיכוֹת "וְכָבוֹד ה'" לְלַרְגּוֹם אוֹתָם
 בִּאֲבָנִים.
 עוד נאמר שם "וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבְת הָאָרֶץ רַעָה בְּמִנְפָּה",
 אֵמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שְׁמִיתוּ מִיתָה מְשׁוּנָה, שְׁהָרִי כְּתוּב
 'בְּמִנְפָּה' וְלֹא 'בְּמִנְפָּה', מִשְׁמַע בְּמִנְפָּה מִיּוֹחֶדֶת וְרָאִינָה לָהֶם בְּמִדָּה
 כְּגוֹד מִדָּה. וּמִדָּה הַמִּיתָה הַמְשׁוּנָה, אֵמֶר רַבִּי חֵינָנִי בַר פִּשְׁאָה, דְּרַשׁ
 רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כְּפַר הַמֶּרְתָּא, מִלְּמַד שְׁנִשְׁתַּדְּבֵב לְשׁוֹנָם מִתּוֹךְ
 פִּיהֶם, וְנִפְּל לְשׁוֹנָם עַל מִיבִרְוֹם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מִלְּשׁוֹנָם
 שְׁנִפְלָה, וְנִבְנְסוֹת הַתּוֹלְעִים בְּמִיבִרְוֹם, וּמִמִּיבִרְוֹם גַּם יֵצְאוּ תוֹלְעִים
 וְנִבְנְסוֹת בְּלִשְׁוֹנָם שְׁנִפְלָה עַל מִיבִרְוֹם. וְרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אֵמֶר,
 בְּאִסְכְּרָה מִתּוֹ שְׁהִיא בָּאָה עַל לְשׁוֹן הָרַע.
 חזרת הגמרא ברייתא שעסקנו לעיל בענין בקיעת הירדן ומעבר
 בני ישראל בו, שהכניסו עמדם במקומם עד שעברו כל העם לצד
 מערב, וְכִיּוֹן שְׁעָלָה הָאֶחָדוֹן שֶׁבִּישְׂרָאֵל מִן הַיַּרְדֵּן, שְׁבוּ הַכַּהֲנִים
 פְּסִיעָה לֵאחֲרֵיהֶם לְצַד מִזְרָה, וְתוֹרוּ מֵיָם לְמִקְוֵם, שְׁנֵאֲמַר "וַיְהִי
 בְּעֵלּוֹת וּפְעֻלוֹת הַכַּהֲנִים נוֹשְׂאֵי אִירֹן מִיַּת ה' מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן, נִתְּקוּ
 כְּפוֹת רִגְלֵי הַכַּהֲנִים אֶל הַחֲבִירָה וַיִּשְׁכּוּ מִי הַיַּרְדֵּן לְמִקְוֵם וַיִּלְכוּ
 כְּתוּמֹל שְׁלֹשׁ עַל כָּל דְּוָתָיו", נִמְצָא שֶׁאֵחָד שֶׁחֲזָרוּ הַכַּהֲנִים
 פְּסִיעָה לֵאחֲרֵיהֶם וְשָׁבוּ מִן הַיַּרְדֵּן כְּבַתְחִילָה, כַּעַת אֲרוֹן וְנֹשְׂאָיו
 וְכַהֲנִים מִצַּד אֶחָד - מִזְרָה, וַיִּשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד - מִמַּעַרְב. וְאוֹ נִשְׂאָ
 אֲרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו הַכַּהֲנִים וַעֲבָר בְּאוֹר מַעַל הַיַּרְדֵּן לְצַד הַשְּׁנִי לְשֹׁאֵר
 עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לְעִבּוֹר, וַיַּעֲבֵר אִירֹן
 ה' וַתִּפְּתְּנִים לִפְנֵי הָעָם". וְעַל דָּבָר זֶה שֶׁלֹּא יָדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִעְנַשׁ
 עוֹזָא שְׁנֵאֲמַר "וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֶן כִּידָן וַיִּשְׁלַח עֹזָא אֶת יָדוֹ לֵאחֹז אֶת
 הָאֲרוֹן כִּי שִׁמְטוֹ הִקְרָה", אֵמֶר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נוֹשְׂאָיו
 נִשְׂאָה אֲרוֹן, וְכִדְלָעִיל, אֵמֶר עֲצֻמוֹ לֹא כָּל שִׁבְן שִׁכּוֹל לִישָׁא, וְעַל כֵּן
 טַעַם עוֹזָא שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ לֵאחֹז אֶת הָאֲרוֹן.
 כיון שחזרו מעשה עוֹזָא, מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָה לְבַר כְּמָה פְּסוּקִים
 שֶׁנֶּאֱמָרוּ שֶׁם. "וַיַּחֲר אֶף ה' בְּעוֹזָא וַיִּבְהוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל" וְגו', רַבִּי
 יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלֵעָזָר נִחְלָקוּ בְּבִיאור 'עַל הַשֵּׁל'. חָד אֵמֶר עַל עֶסְקִי שֶׁלֹּ
 - הַשְּׁגָה שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ לֵאחֹז בֶּאֱרוֹן, וְחָד אֵמֶר שֶׁעָשָׂה צְרָכּוֹ בְּפָנָיו
 - ו'שֵׁל' הוּא לְשׁוֹן דְּבַר הַמוֹטֵל מִלְּמַעַל לְמַטָּה.
 עוד כתוב בפרשת עוֹזָא, וַיִּמָּת שָׁם עִם אִירֹן הָאֱלֹהִים. אֵמֶר רַבִּי
 יוֹחָנָן, אֵל תַּחֲשׁוּב שְׁעוֹזָא אֵיבֵד בְּחִטָּאוֹ אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא, אֵלֹא
 עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנֵאֲמַר 'עִם אִירֹן הָאֱלֹהִים', וְלֹמוֹדִים אֶת
 עוֹזָא מִהָאֲרוֹן, מֵה אֲרוֹן לְעוֹלָם קָיָים, שְׁהָרִי נִגְנוּ עַל יְדֵי יֵאִשְׁהוּ
 הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לְעֵתִיד לְבָא, אֶף עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הָבָא.

וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ, אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן מֵשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, תִּיבַת
 'וַיִּלְכוּ' מִיּוֹתֶרָה, שְׁהָרִי כְּתוּב לִפְנֵי כֵן 'וַיִּשׁוּבוּ', אֵלֹא מִקִּישׁ
 הַלִּיכָה לְבִיאָה - לומדים בהקש זה מזה, מֵה בִּיאָה - כְּשֶׁבֹאוּ
 הַמִּרְגְּלִים בְּחִזְרָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּעֵצָה רַעָה, אֶף הַלִּיכָה -
 כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִהַמְּדָבָר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּעֵצָה רַעָה, שְׁמַתְחִילָה הִיתָה
 כּוֹונָתָם לְהוֹצִיא דְבָה עַל הָאָרֶץ.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים, "וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֵנוּ אֶל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּנוּ וְגַם זֹבֵת חֶלֶב וְדִבְשׁ הִיא" וְגו', שִׁשִּׁיחוּ אֶת הָאָרֶץ,
 וְכִתְּבִי אַחֲרָי כֵּן, שְׁמַמְשִׁיכִים לְסַפֵּר "אֲפָם כִּי עַן הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ
 וְגו'", אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן (סִימָן אֲמ"ת לְבַד"ו ל"ה) מֵשׁוֹם רַבִּי
 מֵאִיר, כָּל לְשׁוֹן הָרַע שָׂאִין בּוֹ דְּבַר אֲמַת בְּתַחֲלִילָתוֹ - שֶׁלֹּא
 מִתְחִיל הַמִּסְפָּר בְּדַבְרִים אֲמוֹתִים בְּתַחֲלִילָה, אִין מִתְקַיִים בְּסוּפּוֹ -
 שְׁמַתְחִילָה אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים כְּשֶׁקָּרָה, לְכֵן גַּם הַמִּרְגְּלִים פִּתְחוּ בִּשְׁבַח
 הָאָרֶץ תַּחֲלִילָה.
 עוד נאמר בהמשך הפרשה שם "וַיְהִי כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מִשְׁהָ,
 שֶׁכֶּלֶב בֶּן יִפְנֵה הִשְׁתִּיק אֶת הָעָם אֶל מִשְׁהָ דִּהֵינּוּ בְּדַבְרִים שְׁדִיבֵר
 עַל מִשְׁהָ, וְחִשְׁבוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׁרוּצָה לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ, וְכִפִּי שֶׁמְבָאֵר זֹאת
 מִיַּד רַבֵּה, אֵמֶר רַבֵּה, שְׁהִסְתִּין כָּלֵב לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ
 לְמִרְגְּלִים, בְּדִבְרֵי אַחֲרִים פִּתָּח [דְּחִיזָה] - רָאָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה,
 שִׁיְהוּשֻׁעַ דְּקָא מִשְׁתַּעִי - שְׁרַצָּה לְדַבֵּר, אֵמֶר לֵיהּ הַמַּתְלֹנְגִים, דִּין
 רֹאשׁ קְטִיעָה - זֶה שֶׁרָאִשׁוּ קְטוּעַ, שָׁאִין לוֹ בְּנִים לִיטוֹל חֶלֶק בִּירוּשָׁה
 הָאָרֶץ, וְיִמְלֹל - יְדִיבֵר, בְּתַמִּיחָה, וְהִשְׁתִּיקוּהוּ בְּנוֹיָפָה. אֵמֶר כָּלֵב בַּלְבּוּ,
 אִי מִשְׁתַּעִינָא - אִם אֲדַבֵּר, אֵמֶר כִּי מִיִּלְתָּא - יֹאמְרוּ גַם עַל דְּבָרִים,
 וְחִסְמִין לִי - וַיִּשְׁתִּיקוּ אוֹתוֹ, לְכֵן אֵמֶר לָהֶן כֵּר, וְכִי זֶה בְּלִבְךָ עָשָׂה
 לִנְי בֶּן עֲמֶרָם, וְכִשְׁתַּחֲלִיל לְדַבֵּר בְּסַגּוֹן זֶה, כְּכִרִי בְּגִנוּתִיחָה קָא
 מִשְׁתַּעִי - סִבְרוּ שְׁרוּצָה לְדַבֵּר בְּגִנוּת מִשְׁהָ, לְכֵן אִישְׁתִּיקוּ, וְאוֹ אֵמֶר
 לָהֶן, אֲכַן לֹא זֶה בְּלִבְךָ עָשָׂה לִנְי מִשְׁהָ, אֵלֹא גַם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,
 וְקָרַע לִנְי אֶת הַיָּם, וְהֵאֱבִילָנוּ אֶת הַיָּם, וְלָכֵן אִם יֹאמְרוּ לִנְי מִשְׁהָ
 עָשָׂה סוּלְמֹת וְעָלָה לְרִקְעָה, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לוֹ, בְּתַמִּיחָה. וְזֶה מֵה
 שֶׁהִמְשִׁיךְ כָּלֵב "עֲלֵה נַעֲלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ" וְגו', שְׁנַעֲלָה אֶף בְּסוּלְמוֹת
 לְרִקְעָה אִם יֵצְאוּ אוֹתָנוּ. וּמִמְשִׁיךְ הַפְּסוּק, "וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
 אֵמְרוּ לֹא נִכְבֵּל לַעֲלוֹת" וְגו'. אֵמֶר רַבִּי חֵינָנִי בַר פִּשְׁאָה, דָּבָר גְּדוֹל
 דְּבָרוֹ מִרְגְּלִים בָּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּדִי לְסַתּוֹר דְּבָרִי כָּלֵב, וְכִנְאֵמֵר בְּהַמְשִׁיךְ
 הַפְּסוּק "כִּי חִזֵּק הוּא מִמֶּנּוּ", וְדוֹרִישׁ שֶׁלֹּא הִתְכַּוְּנוּ 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירָהוּ
 'מֵאִיתָנוּ', אֵלֹא 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירָהוּ 'מֵאִיתוֹ', אֵל תִּקְרִי 'מִמֶּנּוּ' אֵלֹא
 'מִמֶּנּוּ', כְּכִיכּוֹל רַצּוֹ הַמִּרְגְּלִים לִמְרֵם שְׁאִפִּילוֹ בְּעַל הַכִּית אִינוּ יוֹכֵל
 לְהוֹצִיא בְּלִי מִשָּׁם - מִשֵּׁל לְמַפְקִיד אֲצֵל חֲבִירוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְקַחַת
 פְּקוּדוֹ, חֵס וְשִׁלּוֹם כְּכִיכּוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא
 הָאוֹמוֹת הַחוּקוֹת הָאֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 עוד אמרו המרגלים 'אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא', דְּרַשׁ רַבָּא, אֵמֶר
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִנִּי תִשְׁכַּחְתִּיהָ לְמוֹכָה - שֶׁהָרִאִיתִי לָהֶם כְּאִילוֹ
 הִיא אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ שְׁמֵתִים שֶׁם הִרְבָּה, וְהֵם - הַמִּרְגְּלִים חֲשָׁבוּ
 לְרַעָה. וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָה, אִנִּי תִשְׁכַּחְתִּיהָ לְמוֹכָה, דְּכָל הֵיכָא דְמִטּוֹ -
 כִּי מִקּוֹם שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּרְגְּלִים, מֵת חֲשִׁבָא דִּירְהוּ - מֵת אָדָם חֲשׁוֹב
 מִיּוֹשֵׁב הָאָרֶץ, כִּי הִיכִי דְנִיבְדִּירוֹ לֹא לְשִׁאֲלוֹ אֲבַתְרִייהוּ - כְּדִי
 שִׁיְהִיו הָאֲמוּרִיִּים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאָלוּ מִיָּהֶם הַמִּרְגְּלִים. וְאִיכָא דְאֵמְרִי
 אִיבֹב נַח נִפְשִׁיחָה - וַיִּשׁ אֹמְרִים שְׁאִיבֹב מֵת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
 תִּגַּן זְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֶה מֵה שֶׁאִמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב 'סֵר צֶלֶם מַעֲלִיחָה'.
 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָה, כִּיּוֹן שְׁמָתוֹ הָאֲנָשִׁים דְּלָעִיל, וְאִמְרִידוֹ בְּנִי לְעִלְמָא
 בְּהִקְפִּידָה - וְהִתְעַסְקוּ כָּל הָאֲמוּרִיִּים בְּהַסְפָּה, וְהִזִּיהוּ הַדְּבַר לְטוֹבָה
 מֵאֵת ה', אֶךְ הַמִּרְגְּלִים הֵם חֲשָׁבוּ לְרַעָה, שֶׁהִרְבָּה אֲנָשִׁים מֵתִים שֶׁם
 בְּכָל מִקּוֹם, לְכֵן אִמְרוּ 'אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא'.
 עוד תיארו המרגלים "וַנְּהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחִנְכִּים וְכֵן חֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם"
 וְגו', וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָה, אֵמֶר רַב מִשְׁרָשָׁא, הַמִּרְגְּלִים שֶׁקָּרִי הוּא -
 שְׁקָרִים הִיוּ, וְהָרִאִיהָ הִיא, בְּשִׁכְמָא מֵה שֶׁאִמְרוּ "וַנְּהִי בְּעֵינֵינוּ"

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

רש"י

שלשה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום ידושה תחת כפות רגלי הכהן ואיסטילות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הזה אמר ר' סימון בר זבדא ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו וגנונו אין תימר אבנים שהקים ידושה תחת כפות רגלי הכהנים משוקעת הן במים אין תימר

איסטילות שנתן להן משה כבר נכנסו עמון לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים ידושה להן על גב וידרין.

כיצד כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי ידודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' ידודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נטירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מיד על אבני המזבח לא לשעה היו וגנונו ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בכל כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מיד על אבני המלון נכתבו נחא ושרת אותם בסיד אלא מאן דאמר על אבני המזבח (ונכתבו מאין) ושרת בסיד בין כל אבן ואבן.

ועל

דבר זה נחתם גור דינם לכאור שחת. ואם תאמר תיפוק ליה לבדעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלו יד' דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומידה תימה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (ף ק"ג) דעדיין יש להן פתחון פה שיאמרו כלום בפית עלינו דר כגיגית כישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה אין נחתם גור דינם: **לרבות** קבלוה לרחב שדרי היא היתה

מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקירבה עצמה כך קירבה המקום וארחב קאי ואמרין נמי במס' מגילה (ף ק"ה) שנתגיירה ונסבה ותישע והבא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמוא על פי הדיבור היה ואין לומר שקודם שהתחילו במלחמה היו מקבלין שדרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרשי' ואי היה מעיני למימר דאם היו חוזרין או בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות והכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושטורים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (ומלמד) שאם עושה תשובה אין נדרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא כן נדרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נדרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחילו ידושה במלחמה שדרי ידושה שלח שלש פרושטגנות הררצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה חורגן וצריך לומר אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי ידודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחזין לגבולים אם מקבלין אותם לאחר דרבי שמעון לא איצטרך למימר הא למדת שאם

מאן אמרין דאימרי' ומאן אתא ע'לך דאיפייסת. וי' אלעזר, חר אמר: שבועים איש היו, וכל אחד ואחד שקול בחמשים אלף. וחד אמר: חמשים אלף היו, וכל אחד ואחד שקול בשבעים סנהדרין. וי' פי צעדו נשאי ארון ה' ששה צעדים וזנבה שור ומריא וכתוב "שבועה פרים ושבועה אילים"? אמר רב פפא בר שמואל: על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא, על כל שש ושש פסיעות שבועה פרים ושבועה אילים. אמר ליה רב חסדא: אם כן, מילאת את כל ארץ ישראל במאות? אלא אמר רב חסדא: על כל שש ושש פסיעות שור ומריא, על כל שש ושש פסיעות, שבועה פרים ושבועה אילים. כתיב "פידון" וכתוב "נכון"? אמר ר' יוחנן: בתחלה פידון, ולבסוף, נכון: נמצאת אתה אומר, שלשה מיני אבנים היו: אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: "בעבר תהרן בארץ מואב הואיל משה באר" וזהו ה' הוא אומר "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", ואיתא "באר" "באר". ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר: "ושמים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן". ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: "ואת שמים עשרה האבנים האלה אשר לקחו". תנו רבנן: כיצד כתבו ישראל את התורה? ר' יהודה אומר: על גבי אבנים כתובה, שנאמר: "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת". ואחר כך סדו אותן בסיד. אמר לו ר' שמעון: לרבך היהך למדו אומות העולם תורה? אמר לו: בינה ויתירה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, וישגורו נטירין שלהן, ויקלפו את הסיד והשיאוהו. ועל דבר זה נחתם גור דינם לכאור שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. ר' שמעון אומר: על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למטה "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו'", הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן. אמר רבא בר שילא: מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב "והיו עמים משרפות שיר" על עסקי סיד. ור' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה, אף אומות העולם אין להם תקנה אלא שריפה. כמאן אזלא הא דתניא "ושבית שבי" לרבות כנענים שבהוצה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן? כמאן?

שבתוכה, בא הכתוב להחזיר כנענים שבהוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה. דהאי ושבית קרא יתרא הוא:

כמאן

כמאן

מאן אמרין דאיפייסת. מי הכעיסך כשבועתך ולא הצלת את עצמך מן השבועה, ועתה מי מפסיק בשנפייסת לבא מאלוהי וכתוב שבועה פרים ושבועה אילים. דבררי הקמים, ורבי רישיה דקרא, ויהי כעורר האלהים את הלוי נשאי ארון ה', ויבחו שבועה פרים ושבועה אילים: סלאת כל ארץ ישראל במאות. מןבחות, דעל כל פסיעה מןבחות כתיב בידון. דבררי הקמים כתיב ויבאו עד גרן בידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נבון: בתחלה כשבא הארון שם נעשה להם ככידון החורג שחרג עזא: ולבסוף. לאחר שנשמתה שם שהה חזקשים בבית עובד אדום נעשה כבן שחזין ביתו דכתיב (שמואל א' ו') ויבך ה' את עובד אדום (אשתו ושמןה כלותיה) אשתו של עובד אדום ושמןה כלותיה ילדו ששה ששה בכרס אחת, והיינו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלחי (דמ"ט כ) וכתוב אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חזקוני, גרן נבון הוא גרן ארונה הקיטסי, וא"כ הוא ה"ג. בתחלה נבון ולבסוף בידון על שם המזבח שתחלתו כניו וסופו חרב, וכידון לשון שבר וחרבן הוא כמו קרא ענינו בידו (ויצא מלח נמצאת). סיפא דבדיקא דלעיל הוא, אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נעשה עזא אפסקיה בכל הני שהעמיד משה בעבר תהרן בערבות מואב. ותנא דבדיקא, קאי בערבות מואב או בשאר המסעות קרי ארץ נבון עבר תהרן והוא עבר המערבי: בגלגל לאחר שבנו מתן המזבח בדר עיבל קבלום והביאום לגלגל וקבעום שם: כיצד כתבו. על המזבח בדר עיבל, היאך למדו אמות העולם. דעתיקות תורה, הלא לא נצטו לכתבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה, שלא יתא פתחון פה לאותם האמות לומר לא היה לנו מתקין ללמדה נטירין שלהן. סופרים שלהם, והם קורין אותן נטירין: והשיאוהו ונתקיהו, כלומר נטלוהו משם ע"י העתקה וכתבו מלפניהם. בסוף תנא למען אשר לא ילמדו עוד וגו'. לעל מניה כתיב כי תהרס מתיקם, ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבועה אמות היושבים חוץ מגבול ישראל שלא נצטו להתיקם, אלא אותן שבתוך גבולם נצטו להתיקם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוץ לא אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבועה אין מקבלין שמתמת יראה עושיין, וה"ג לה בדיקא בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין ככם אנו מקבלין אתכם: פ"ח דר"ש. דאמר על גבי סיד כתיב: על עסקי סיד. שהתורה נכתבה עליו והיתה מגלה לפניהם ולא למדוהו: אלא שריפה גידתם, שכל זמן שאין מתגיירין והם קרוין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד: ה"ג ושבית עמים לרבות כנענים שבהוצה. דקרא בחור' כתיב, כי תצא למלחמה מארץ חוצה לארץ. ורבי תנא בספרי, כי תצא למלחמה ממלחמת חרשת הכתוב מדבר, דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך לצאת. ושבית שבי, לרבות כנענים שבתוכה, בא הכתוב להחזיר כנענים שבהוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה. דהאי ושבית קרא יתרא הוא:

כמאן

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בהר עיבל, הוא אומר "וכתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
התורה הזאת באר היטב וגו'", ואתה - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שצוה
משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
ואחר שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושיתם עשרה אבנים
הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
הברית". ואחר שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
עיבל, שנאמר "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
תנו רבנן, ביצר כתבו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתבוהו, שנאמר "וכתבת על
האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
סדו אותן בסיד, שנאמר "הקמת לך אבנים גדולות ושרת אותם
בסיד". אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לרבך שסדו בסיד על
הכתב, היאך למדו אומות של אותו הזמן את התורה, ואיך
יקראוהו שלא יהיה תפוח פה להם לומר לא היה לנו מהיכן ללמודה.
אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה ויתרה נתן בהם הקדוש
ברוך הוא לאומות, ושינו נוסחיהן - סופרים שלהן, וקילפיו את
הסיד והשיאות - והעתיקה, ועל דבר זה נתתם גזר דינם של
האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמוד ולא למדו. כך ענה
רבי יהודה לרבי שמעון. אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
מלכתחלה כתבוהו, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו
לאלהיהם וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדת, שאם היו האומות
שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן, שלא
נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
ממעשיהם הרעים, ואף אם ישונו בתשובה זהו רק מיראה.
אמר רבא בר שילא, מאי טעמא דרבי שמעון שאמר שכתובה על
גבי סיד, דכתבו להו עמים משפחות סיד, ודורשים, והיו עמים
משפחות שגזרו דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי סיד, שהיתה
התורה כתובה על גבי סיד וגלויה לפניהם ולא למדוה. ורבי יהודה
לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
שריפה, אף אותם הבותים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
כל זמן שאינם מתגיירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
נשמה'.

שואלת הגמרא, כמאן אזלא הא דתניא - כמי הולכת הברייתא
דלהן, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבית שבי
וראית בשביה אשת יפת תואר", ודורשים, לרבות פנענים שבחוצה
לארץ, שנוהג בהם דין אשת יפת תואר, שאם חוזרין בתשובה
מקבלין אותן, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

מאן אמרך (להא) דאמרית - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
את עצמך מן השבייה, ומאן אתה עלך דאפיסת - ועתה מי
מפייסך כשנתפייסת לבוא מאלריך, והיתה אמירה זו דרך זלזול
כביכול למה נתן ה' בידי פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.

והמשך הפסוק שם בהבאת אנשי בית שמש על חטאם, ויך בעם
שבעים איש וחמשים אלה איש, ויש כאן לשון סותרת 'שבעים
איש' או 'חמשים אלה איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
אבהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבעים איש
היו, ומזה שכתוב 'חמשים אלה איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כחמשים אלה. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמשים
אלה איש היו, ומזה שכתוב 'שבעים איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כשבעים סנהדרין.

והחזרת הגמרא לפרשת עזא, אחרי מעשה עזא, הכניס דוד את
הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלהו
לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
שמואל נאמר "ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים, ויזבח
שור ומריא", וכתוב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
"ויהי בעזר האלהים את הלוי נושאי ארון ברית ה', ויזבו שבעה
פרים ושבעה אילים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא, או
שבעה פרים ושבעה אילים.

מתרצת הגמרא, אמר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש ושש פסיעות
שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אמר
ליה רב חסדא לרב פפא, אם בן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
מילאת את כל ארץ ישראל פמות - מזבחות, שעל כל פסיעה
ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב חסדא, על כל
שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל ששה
סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה
אילים.

שואלת הגמרא, בתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עזא "ויבאו עד
גורן בידון וישלח עזא וגו'", וכתוב בפסוק בשמואל במעשה עזא
"ויבאו עד גורן נכון וישלח עזא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
גורן 'כידון' או גורן 'נכון'. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחלה
נקרא שמו 'כידון', לרמוז שנתקע בהם ככידון שהרג את עזא,
ולבסוף לאחר ששהה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
שמו 'נכון', שהכין את ביתו, כמו שמבואר בנביא ובחז"ל כל הברכות
שבאו עליו.

כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
שעסקנו לעיל. ממשיכה הברייתא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
שלשה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה פאר
את התורה הזאת וגו'", ולהלן בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

הברואים דעלמא דאתכסייא הם בדוגמת דגים שבים, שכשפורשים מן המים מיד מתים, שמרגישים שחיותם היא מי הים.
הברואים דעלמא דאתגליא הם בדוגמת הברואים שביבשה, שהם נפרדים מהיבשה.

ממאמר שבת פרשת בהר' בחוקותי ה'תשכ"ח

ישעיה פרק סב א-ט

א לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֲחֻשָּׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֲשַׁקּוּט עַד-יֵצֵא כְּנֹגַהּ צִדְקָהּ וְיִשְׁעֹתֶיהָ פִּלְפִּיד יִבְעַר:
 ב וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָהּ וְכָל-מְלָכִים כְּבוֹדָהּ וְקָרָא לָךְ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ: ג וְהָיִיתָ עֲמֻרַת
 תַּפְאֶרֶת בִּידֵי-יְהוָה (וּצְנוּף) וּצְנוּף מְלוּכָה בְּכַף-אֱלֹהֶיהָ: ד לֹא-יֵאמֹר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹא-רָצָךְ לֹא-יֵאמֹר
 עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקְרָא חֲפְצִי-בָּהּ וְלֹא-רָצָךְ בְּעוֹלָה כִּי-חֲפֶץ יְהוָה לָךְ וְאַרְצָךְ תִּפְעַל: ה כִּי-יִבְעַל בְּחוֹר
 בְּתוּלָה יִבְעֻלוּךְ בְּנִיךָ וּמִשּׁוֹשׁ חֲתָן עַל-פִּלָּה יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ אֱלֹהֶיהָ: ו עַל-חֻמוֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְקַדְתִּי שְׂמָרִים
 פְּלִיָּהִים וְכָל-הַלֵּילָה תִּמָּיד לֹא יִחְשׂוּ הַמְּזַכְרִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֵם: ז וְאַל-תִּתְּנוּ דָּמִי לֹא עַד-יָבוֹאֲנָה
 וְעַד-יֵשִׁים אֶת-יְרוּשָׁלַם תַּהֲלָה בְּאַרְץ: ח גִּשְׁפַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ וּבְזֶרַע עָזָא אִם-יֵאמֹר אֶת-דִּגְלָךְ עוֹד מֵאֲכָל
 לֹא-יָבִיךָ וְאִם-יִשְׁתָּנוּ בְּנֵי-נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ: ט כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאֱכָלְהוּ וְהִלְלוּ אֶת-יְהוָה וּמִקְבָּצָיו
 יִשְׁתָּהוּ בַּחֲצֹצְרוֹת קִדְשֵׁי: (ס)

רש"י

כי בחר ה' בציון (שם קלב) כדאיאת במסכת מנחות
 וי"ת חומותיך אבות הראשונים המגנים עלינו כחומה:
 הפקדתי שומרים. לכתוב ספר זכרונות שלא ישתכח
 זכותם מלפני: לא יחשבו. מלהזכיר זכותם לפני:
 המזכירים את ה'. את זכות האבות: אל דמי לכם. אל
 תחרישו: (ט) יאכלוהו. מוסב על דגנך: ישתוהו. מוסב
 על תירושוך:

(א) למען ציון. אעשה ולא אחשה על מה שעשו לה:
 לא אשקוט. לא יהא שלום לפני עד יצא כנוגה צדקה:
 (ב) יקבנו. יפרשנו: (ד) בעולה. מיושבת: (ה) כי יבעל
 וגו'. ארי כמה דמתיבת עולם עם בתולתא כן יתייתבין
 בגוייכי בנייכי: (ו) על חומותיך ירושלים. רבותינו
 דרשוהו כמשמעו מלאכי המזכירים את ה' על חורבנה
 לבנותה מאי אמרי אתה תקום תרחם ציון (תהלים קב)

מצודת ציון

(א) אחשה. ענין שתיקה כמו החשיתי מעולם (לעיל מב):
 אשקוט. ענין מנוחה: כנוגה. ענין הארה וזריחה: כלפיד. הוא
 העץ אשר מנודדים בו האש המתייבש מחום האש ומעלה
 שלהבת רב וכן וכלפיד אש בעמים (זכריה יב): יבער. ידלק:
 (ב) יקבנו. יפרש אותו כמו אשר נקבו בשמות (במדבר א):
 (ג) וצנוף. מל' מצנפת העשוי לסבב את הראש: (ד) בעולה.
 מיושבת כמו מבני בעולה (לעיל נד): (ו) הפקדתי. ענין מינוי
 וגזירות: לא יחשבו. לא ישתקו: דמי. ענין שתיקה כמו וידום
 אהרן (ויקרא י'): (ז) ואל תתנו. ואל תניחו וכן ולא נתן סיחון
 (במדבר כא): יכונו. מל' כן ובסיס: (ח) עוזי. ענין חוזק:
 תירושוך. יינך כמו ואספת דגנך ותירושוך (דברים יא):
 (ט) מאספיו. ענין הכנסה אל הבית כמו ואין איש מאסף
 אותם (שופטים יט): והללי. ישבחו:

מצודת דוד

(א) למען ציון לא אחשה. לא אשתוק לה עלבון שעשו לציון
 שהחריבו אותה עד היסוד. לא אשקוט. לא יהיה מנוחה לפני
 עד אשר יראה הצדקה שאעשה לה כדבר המנהיר ומזריר
 והישועה שאביא עליה יהיה נראה לכל כלפיד אש הבוער:
 (ב) צדקך. הצדקה שאעשה לך: וקורא לך. יהיה נקרא לך
 שם חדש אשר פי ה' יפרשנו והוא חפצי בה דרושה עיר לא
 נעזבה האמור למטה: (ג) עטרת תפארת. ר"ל תהיה שמורה
 בידו כעטרת תפארת: וצנוף מלוכה. כפל הדבר במ"ש: (ד)
 לא יאמר לך. לא יאמר עוד עליך שאת עזובה מה: ולא רצך.
 על ארצך: חפצי בה. רצוני בה ואינה נעזבת ממני: ולא רצך
 בעולה. לא רצך יקרא מיושבת ולא שממה. כי חפץ וכו'. לזאת
 יקרא ירושלים חפצי בה כי חפץ ה' בך ולכל הארץ בכללה
 יקרא בעולה כי תבעל ותתישב באנשים: (ה) כי יבעל. כמו
 כשבחור נושא בתולה מתיישבים יחד מבלי פירוד כן יתיישר

בך בניך ולא יתפרדו ממך: ומשום. כמו השמחה שיש להחתן על כלתו כן ישיש וכו': (ו) על חומותיך. על עסק חומותיך:
 הפקדתי שומרים. אלה השומרים כינוי על אבני ציון שאין להם עסק אחר כי אם יתמידו בבכי ואבל כשומרי החומות שאינם
 זזים מן השמירה והוסיף לומר כל היום וכל הלילה כי מנהג שומרי החומות לישן ביום ולא כן המה כי יבכו ויתאבלו ביום
 ובלילה: תמיד לא יחשבו. אינם שותקים בשום זמן וכפל הדבר במ"ש: המזכירים את ה'. כאלו הנביא מזרוז לומר להם אתם
 המתאבלים על ציון להזכיר את המקום על בניינם לא יהא שתיקה לכם אלא התאבלו והזכירו את ה': (ז) ואל תתנו דמי. לא
 תניחו את ה' לשותק מלבנותה אלא תפצירו בו עד יכונו את ירושלים על כנה ובסיסה וישים אותה לפאר ותהלה בקרב הארץ:
 (ח) נשבע ה'. הנביא אומר להם בנחמה הן נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו והוא כפל במ"ש: אם אתן. ענין שבועה הוא וגזם
 ולא אמר והרי הוא כאדם האומר כך וכך יהיה אם אעשה הדבר הזה וכן אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב (תהלים פט):
 אשר יגעת בו. בעבודתו ולאספו אל הבית: (ט) כי מאספיו. המאספים אותו אל הבית הם יאכלו את הדגן: והללו את ה'.
 על השפעת הטובה: ישתוהו. את התירושוך: בחצרות קדשי. ר"ל בבתיהם העומדים בחצרות ירושלים עיר הקודש ולא ישתוהו
 העכו"ם בארצותם:

איוב פרק מב יא-יז

יֵא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו כָּל־אֶחָיו וְכָל־יְדֻעָיו לִפְנִים וַיֹּאכְלוּ עִמּוֹ לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיִּנְדְּרוּ לוֹ וַיִּנְחֲמוּ אוֹתוֹ עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־הֵבִיא יְהוָה עָלָיו וַיִּתְּנוּ־לּוֹ אִישׁ קְשִׁיטָה אַחַת וְאִישׁ גֹּזֶם זָהָב אֶחָד: יב וַיְהִיָּה בֶרֶךְ אֶת־אֲחֵרֵית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיְהִי־לּוֹ אַרְבַּעָה עָשָׂר אֶלֶף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים גְּמָלִים וְאַלְפ־צֶמֶד פָּקָר וְאַלֶּף אֲתוֹנוֹת: יג וַיְהִי־לּוֹ שִׁבְעֶנָה בָּנִים וְשְׁלֹשׁ בָּנוֹת: יד וַיִּקְרָא שְׁם־הָאֶחָת יְמִימָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית קְצִיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קָרֶן הַפּוֹךְ: טו וְלֹא נִמְצָא נָשִׁים יָפוֹת כְּבָנוֹת אִיּוֹב בְּכָל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם: טז וַיְחִי אִיּוֹב אַחֲרֵי־זֹאת מָאָה וָאַרְבָּעִים שָׁנָה (וּיְרָאָה אֶת־כְּבֹנָיו וְאֶת־בָּנָיו כְּנָיו אַרְבַּעָה דָּרוֹת: יז וַיָּמָת אִיּוֹב זָקֵן וְשֹׁבֵעַ יָמִים: (פפפ)

רש"י

קציעה של בשם: קרן הפוך. על שם הקרן שנותנין בו כחול ובורית שנאמר ותקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד): (טו) ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב וגו'. ולא נמצא מעשה של נשים יפות כמעשה יופי של בנות איוב ומקרא זה דוגמת ויהי אנשים אשר היו טמאים (במדבר כ) וכן הרבה: ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם. מתוך חשיבותן ופיין נתן להם נחלה עם האחים: (יז) ושבע ימים. מן שבע יאמר שבע בדבקות:

(יא) לפנים. כל אשר היו אוהביו ומכיריו בטרם הגיעו אליו היסורים: וינודו לו. לשון קונפליינט"א בלע"ז: קשיטה. מעה: ואיש. וכל אחד ואחד (ר"ל שלא תאמר שהכונה שיש שנתנו לו קשיטה ויש שנתן לו גזם לכך כתב רש"י ואיש פירושו כל אחד ואחד מהר"ז): (יב) מראשיתו. יותר מראשית עושרו: (יג) שבענה. הם פעמים שבע שתי שביעיות כמו (ויקרא יב) שבועים שהם שתי שבועות: (יד) ויקרא שם האחת ימימה. ע"ש יופיתן נקראו שמותיהן: ימימה. צחה ומלובנה כיום: קציעה. ריחה נודף ערב ומבושם

מצודת ציון

(יא) לפנים. בימים הקדמונים כמו וזאת לפנים בישראל (רות ד): קשיטה. שם מטבע מעה וכן במאה קשיטה (בראשית לג): גזם. עדי האף כמו ונזמי האף (ישעיה ג): (יב) אחרית. סוף הימים: צמד. זוג כמו ויקח צמד בקר (ש"א י"א): (יד) ימימה. החמה תקרא יום כמ"ש לרוח היום (ברא ג): קציעה. מין בושם וכן מור ואהל' קציעות (תהלים מח): קרן. ענין זוהר והארה כמו קרן עור פניו (שמות לד): הפוך. שם אבן יקר כמו אבני פוך ורקמה (דה"א כ"ט):

מאז וכמ"ש למעלה ויוסף ה' וכו' למשנה: (יג) שבענה. שני פעמים שבעה כפל ממה שהיו בראשונה: (יד) ויקרא. כאומר והבנות הנה נתכפלו בדבר היופי ונקראו בשמות ע"ש יופיים: ימימה. מאירה היתה כאור החמה: קציעה. ריחה היה נודף הקציעה של בושם: קרן הפוך. זוהר היה לה כאבן הפוך: (טו) ולא נמצא וכו'. לא היה נמצא בכל הארץ נשים יפות דומות ביופי כבנות איוב: ויתן. בעבור חשיבתן ופיין נתן להן אביהם ירושת נחלה בתוך אחיהם: (טז) אחרי זאת. אחרי שהלכו ממנו היסורין: ויראה וכו'. ראה בעיניו ארבעה דורות מבניו ולא מת מי מהם בחייו: (יז) ושבע ימים. ר"ל שחי ימים רבים ובהרבה טובה עד שהיה שבע מהם לגודל רכויים ולמרבית הטובה שהיה לו בהם והוא ענין מליצה:

מצודת דוד

(יא) וכל יודעיו לפנים. אוהביו ומכיריו אשר היו לו לפנים טרם בוא עליו היסורין כי בעת שהיה מיוסר חדלו ממנו אוהב וריע כמ"ש ויודעי אך זרו ממני וכו' (לעיל יט): ויאכלו. לשמוח עמו בעת שב שבותו: להם. כל סעודה קרויה ע"ש הלחם: וינדרו לו. היו מנידים עליו בראשם כדרך שמנחמין את האדם אחר שניצל מצרתו: וינחמו אותו. בדברי תנחומין: איש. כל איש ואיש נתן לו לדורון קשיטה וכו' והוא ענין הראות חיבה יתירה: (יב) מראשיתו. יותר מהברכה שברכו מאז בראשית ימיו: ארבעה עשר וכו'. כפל ממה שהיה לו

מאז וכמ"ש למעלה ויוסף ה' וכו' למשנה: (יג) שבענה. שני פעמים שבעה כפל ממה שהיו בראשונה: (יד) ויקרא. כאומר והבנות הנה נתכפלו בדבר היופי ונקראו בשמות ע"ש יופיים: ימימה. מאירה היתה כאור החמה: קציעה. ריחה היה נודף הקציעה של בושם: קרן הפוך. זוהר היה לה כאבן הפוך: (טו) ולא נמצא וכו'. לא היה נמצא בכל הארץ נשים יפות דומות ביופי כבנות איוב: ויתן. בעבור חשיבתן ופיין נתן להן אביהם ירושת נחלה בתוך אחיהם: (טז) אחרי זאת. אחרי שהלכו ממנו היסורין: ויראה וכו'. ראה בעיניו ארבעה דורות מבניו ולא מת מי מהם בחייו: (יז) ושבע ימים. ר"ל שחי ימים רבים ובהרבה טובה עד שהיה שבע מהם לגודל רכויים ולמרבית הטובה שהיה לו בהם והוא ענין מליצה:

תחילה ישנה הבריאה במאמר אחד, בחינת המחשבה והיכולת, שבריאה זו היא באופן שכל הנבראים בטלים במקורם, שזוהי הבריאה שבבחינת 'כלל', שניכר בהם העיקר והעצם הפנימיות, שמציאותם היא אלוקות.

ממאמר שבת פרשת בהרבה חוקותי ה'תשכ"ח

ז המַשְׁלִישׁ מְעוֹת לְבֵתוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: נֶאֱמַן בְּעָלִי עָלִי – יַעֲשֶׂה הַשְּׁלִישׁ מִה שֶׁהִשְׁלֵשׁ בְּיָדוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: וְכִי אֵינָהּ אֵלָּא שָׂדֶה וְהִיא רוֹצֶה לְמַכְרָה – הֲרִי הִיא מְכֻרָה מֵעַכְשָׁיו! בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגִדּוּלָהּ. אֲבָל בְּקִטְנָה – אֵין מַעֲשֶׂה קִטְנָה כָּלוּם.

פ ר ק ש ב י ע י

א הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְהֻנּוֹת לוֹ, עַד שְׁלִשִּׁים יוֹם – יַעֲמִיד פְּרָנָם; יֵתֵר מִכֵּן – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ. רַבִּי יְהוֹדָה

פירוש ברטנורא

ז המַשְׁלִישׁ מְעוֹת לְבֵתוֹ. מסר מעות ביד שלישי לצורך בתו לקנות לה שדה או נדווה לכשתנשא: נאמן בעלי עלי. ותנן לו: יעשה שלישי בר. יקנה השדה. ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: וכי אינה אלא שדה. כלומר אפילו כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה יכולה למכור, הלכך שומעין לה. ופולגתא דרבי יוסי ורבי מאיר דוקא בגדולה מן האירוסין, דאילו לאחר שנישאת דברי הכל שומעין לה. ובקטנה נמי מודה רבי יוסי דאין בבעשה קטנה כלום ואין שומעין לה. והלכה כר"מ:

ז א המדיר את אשתו מלהנות לו. על הנאת תשמיש אין הנדר חל, משום דמשועבד לה ולא כל כמותה להפקיע שעבודו. ועל הנאת מזונות אף על גב דמשועבד לה אישכחן דחל הנדר כגון שנספיקין מעשה ידיו למזונותיה. ובגמרא פריך א"כ למה יעמיד פרנס, ומשני, כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה, ועל זה בלבד יעמיד פרנס שיפרנסנה. ולא שיעמיד שליח לפרנסה, שהרי שלוחו של אדם כמותו, אלא שאומר כל המפרנס אינו מפיסד: יתר מכך יוציא ויתן כתובה. דעד שלשים יום לא שמעי אינשי וליכא זילתא. מפי משלשים יום שמעי אינשי וליכא זילתא: בישראל. אם ישראל

משניות מבוארות – קהתי

למכור, אבל לא בקטנה. ולא נשנתה הסיפא "במה דברים אמורים? בגדולה..." אלא לדעת רבי מאיר, וחסרה במשנתנו עוד פיסקה: במה דברים אמורים (שיעשה שלישי מה שהושלש בידו, לדעת רבי מאיר)? מן האירוסין. אבל מן הנישואין הרושות בידה. במה דברים אמורים (שמן הנישואין הרשות בידה)? בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום. – נמצא בקטנה, בין מן האירוסין בין מן הנישואין – לדברי הכל אין שומעים לה; ובגדולה מן הנישואין – לדברי הכל שומעים לה; לא נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי אלא בגדולה מן האירוסין, שלדעת רבי מאיר אין שומעים לה, ולדעת רבי יוסי שומעים לה. וכבר הזכרנו לעיל שהלכה כרבי מאיר.

באור משנה א

כבר שנינו (לעיל ה, ו) דין "המדיר את אשתו מתשמיש המטה"; והלכה היא, שאין נדר זה חל אלא בכגון שאמר הבעל לאשתו: "תיאסר הנאת תשמישך עלי", שאוסר על עצמו הנאה מתשמישה, אבל אם אמר לה: "תיאסר הנאת תשמישי עליך", אין הנדר חל, שאין הבעל יכול לאסור על אשתו את תשמישו, לפי שהוא משועבד לה משום מצוות עונה. הוא הדין שאין הבעל יכול להדיר את אשתו ממזונות, לפי שאין הוא יכול להפקיע עצמו, על ידי נדרים, משיעבודו לתת לה מזונות. ברם, בגמרא אמרו, שאם הבעל אמר לאשתו: "צאי מעשה ידיך למזונותיך", כלומר לכו והתפרנסו ממעשה ידיך, והיא שתק – אם מעשה ידיה מסיפק למזונותיה, אף על פי שאינו מספיק לדברים קטנים שהיתה רגילה בהם בבית אביה, מכל מקום כשהדירה הבעל מהנאה מנכסיו, חל הנדר (כתובות ע, א–ב).

הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְהֻנּוֹת לוֹ – האוסר על אשתו בנדר הנאה מנכסיו, ומבואר בגמרא, כגון שאמר לה: "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ומעשה ידיה מספיק למזונותיה אבל אינו מספיק לדברים קטנים שהיתה רגילה בהם בבית אביה, שבכגון זה חל הנדר, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, עַד שְׁלִשִּׁים יוֹם, יַעֲמִיד פְּרָנָם – אדם שיפרנסנה, כלומר שישפק לה את הדברים שאין מעשה ידיה מספיק להם. בגמרא מבואר, לא שהבעל יעשה שליח לפרנסה, שהרי שלוחו של אדם כמותו, אלא שיאמר: "כל המפרנס אינו מפיסד". יֵתֵר מִכֵּן – לאחר שלשים יום, אם נדרו קיים, ואשתו אינה מסכימה שיוסיף אחר לפרנסה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ – חייב הבעל לגרשה וליתן לה כסף כתובתה, שלאחר שלשים יום מתפרסם הדבר ויש לה בזיון. בגמרא נחלקו אמוראים. רב אמר: לא שנו (שעד שלשים יום יעמיד פרנס), אלא במפרש (שפירש זמן של שלשים יום לנדרו), אבל בסתם (שנדר סתם ולא פירש זמן), יוציא לאלתו ויתן כתובה. ושמואל אמר: אפילו בסתם לא יוציא (עד שלשים יום), שמא ימצא פתח לנדרו. והלכה כשמואל. שבין שפירש זמן לנדרו בין שנדר סתם, תמתיך שלשים יום, אם נשלמו ימי הנדר או אם התיר את נדרו, מוטב; ואם לאו יוציא ויתן כתובה. מכאן גם בארנו משנתנו כדברי שמואל. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר: בְּיִשְׂרָאֵל – אם הבעל אינו כהן אלא ישראל, שאם יתיר נדרו לאחר שיגרש את אשתו יוכל להחזירה, הַדֵּשׁ אֶתְּךָ, יִקְנִים – את אשתו, יעמיד לה פרנס, אם הדירה מלהנות לו, וְיִשְׁנִים – כלומר משכנס

יוס ראשון

באור משנה ז

לאחר ששנינו במשנה הקודמת דין יתומה שמשאים אותה הירשים, דנה משנתנו ביתומה שאביה השליש בחייו מעות ביד חברו, על מנת לקנות לה נכסים או צרכי נדוניה לנישואיה. ונחלקו תנאים, אם רשאי השליש, לפי רצון הבת, למסור את המעות לידי בעלה, או שהוא חייב לקיים דברי אביה המת.

הַמַּשְׁלִישׁ מְעוֹת לְבֵתוֹ – המוסר מעות ביד שלישי לצורך בתו, לקנות לה שדה או נדוניה לנישואיה, ומת האב, וְהִיא אוֹמֶרֶת – לשליש, לאחר שנתאסרה (תוספות). נֶאֱמַן בְּעָלִי עָלִי – ארוסי נאמן עלי שיעשה מה שציוה אבא, ותן לו את המעות; ויש מפרשים: נאמן בעלי עלי – תן את המעות לבעלי, כל מה שירצה יעשה בהן (רמב"ם). יַעֲשֶׂה הַשְּׁלִישׁ מִה שֶׁהִשְׁלֵשׁ בְּיָדוֹ – יעשה מה שנצטווה על ידי אביה, ואינו רשאי למסור את המעות לבעלה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – טעמו מבואר בגמרא, שצוה לקיים דברי המת, ואפילו ציוה כשהיה בריא (שהרי בחולה קיימא לן: דברי שניב מרע ככתובים וכמסורות הם). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: וְכִי אֵינָהּ אֵלָּא שָׂדֶה – אילו אין עוד לפנינו המעות, אלא השדה שכבר נקנתה בהן על ידי השליש, וְהִיא רוֹצֶה לְמַכְרָה – למכור את השדה וליתן את המעות לבעלה, הֲרִי הִיא מְכֻרָה מֵעַכְשָׁיו! – כלומר הרי מיד יכולה היא למכור, ונמצא שאין תועלת בקניית השדה על ידי השליש, הלכך שומעים לה, ויתן השליש את המעות לבעלה (תוספות יום טוב). ויש מפרשים: וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למכרה – אילו לפנינו השדה שכבר קנה השליש במעות והיא רוצה למכור אותה, כלום אין היא יכולה לעשות כן? הרי היא מכורה מעכשיו – הרי גם מעכשיו אנו רואים כאילו כבר מכורה השדה, והמעות בידה, הלכך שומעים לה, ונותן השליש את המעות לבעלה ("ומלכת שלמה"). בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים – שנחלקו רבי יוסי ורבי מאיר: בְּגִדּוּלָהּ – ובעודה ארוסה, שאילו משנישאה אף רבי מאיר סובר ששומעים לה, לפי שגם האב לא התכוון למסור את המעות בידי שלישי אלא עד שתנישאה, שמשנישאה זכאי הבעל לאכול פירות (גמרא דרש"י ס, א); אֲבָל בְּקִטְנָה – אפילו משנישאה, אֵין מַעֲשֶׂה קִטְנָה כָּלוּם – כלומר שאפילו כבר קנה השליש שדה אין היא יכולה למכרה, הלכך אף לדעת רבי יוסי אין שומעים לה, אלא יעשה השליש כמו שציוה האב. והלכה כרבי מאיר (גמרא: רמב"ם הלי אשוח כ, יד).

בארנו משנתנו כפירושו של הרב מברטנורא; אבל בגמרא מבואר, שלדברי רבי יוסי אין המשנה צריכה להשמיענו, שדווקא בגדולה שומעים לה, אבל לא בקטנה, שהרי רבי יוסי אומר ברישא: "וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למכרה, הרי היא מכורה מעכשיו", ומכאן ברור, שמדבר הוא בגדולה שיכולה

אומר: בִּישְׂרָאֵל, חֲדָשׁ אֶחָד – יָקִים, וְשָׁנִים – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ; וּבִכְהֻנָּה, שָׁנִים – יָקִים, וְשְׁלֹשָׁה – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ.

ב המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל הפרות – יוציא ויתן כתבה. רבי יהודה אומר: בִּישְׂרָאֵל, יום אחד – יָקִים, שָׁנִים – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ. ובכהנא, שָׁנִים – יָקִים, שְׁלֹשָׁה – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ.

ג המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין – יוציא ויתן כתבה. רבי יוסי אומר: בְּעֵנִיּוֹת – שְׁלֹשָׁה יָתֵן קֶצֶבָהּ, וּבְעֵשִׂירוֹת – שְׁלֹשִׁים יוֹם.

ד המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה; בזמן שהוא עמה בעיר, חֲדָשׁ אֶחָד – יָקִים, שָׁנִים – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ; וּבְזֶמֶן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֶרֶת, רִגְלָא אֶחָד – יָקִים, שְׁלֹשָׁה – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ.

פירוש ברטנורא

הוא שיכול להחזיר את גרושתו: ובכהנא, שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יחבו ליה רבנן זימנא טפי. ואין הלכה כר' יהודה:

ב אחד מכל הפירות. כגון שאמרה היא קונם פלוני עלי, והוא קיים לה: ר' יהודה אומר כו'. ולית הלכתא כותיה:

ג שלא תתקשט באחד מכל המינין. [שאמרה היא] קונם כושם פלוני עלי, והוא קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה לדבר. עד מתי אסרו עליה, הוא דיוציא ויתן כתובה. אבל אם נתן קצבה, תמתין עד אותו זמן. וכמה קצבה י"ב חדש: ובעשירות שלשים יום. שכן אשה חשובה נהנית מריח קשותיה שלשים יום, וזאת תהנה מריח הקשומים שנתקשטה לפני הנדר שלשים יום. והלכה כר' יוסי:

ד רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה. הא מתניתין מפרשים לה כגמרא הכי, רגל אחד יקיים, כמה דברים אמורים באשת ישראל, אבל בכהנא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין – כלומר שנדרה אשתו שלא תתקשט באחד ממניי הקישוטים, היינו, שלא תתבשם באחד ממניי הבשמים (וש"י); ובעלה קיים לה את נדרה; בגמרא מבואר שנדר זה הוא בכלל הנדרים שהבעל יכול להפיר, לפי שיש בו משום עינוי נפש בשבילה; או שמדובר כאן בכגון שאמרה: "תיאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט", שנמצא הנדר בדברים שבינו לבינה; יוציא ויתן כתבה – ללא כל שהות, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת. רבי יוסי אומר: בְּעֵנִיּוֹת – בנשים עניות, שאינן מרבות כל כך בקישוטיהן, שלא נתן קצבה – אם לא קצב זמן לקיום נדרה, יוציא ויתן כתובה. אבל אם קצב זמן, תמתין עד אותו זמן; ואמרו בגמרא, שהקיצבה היא עד שנים עשר חודש; ובעשירות – בנשים עשירות, שלששים יום – עד שלושים יום תמתין; ומבואר הטעם בגמרא: "שכן אשה חשובה נהנית מריח קישוטיה שלשים יום", והרי זאת תיהנה מריח הקישוטים שנתקשטה בהם לפני הנדר. יתיר על שלושים יום, יוציא ויתן כתובה. והלכה כרבי יוסי (רמב"ם הל' אישות ג, ח).

כבר הזכרנו, שבמדיר את אשתו הלכה כשמואל, שבין כשפירש זמן לנדרו, בין כשנדר סתם, נותנים לו שהות שלושים יום, כמו ששינונו לעיל (משנה א). מאכן בארנו (צפי הגמרא) שתי המשניות האחרונות לא כפשוטן שהבעל הדיר את אשתו, אלא שהאשה נדרה ובעלה קיים לה את הנדר. ברם, לדעת רב, הסובר שדווקא במפרש את נדרו ממתנים לו, אבל בסתם, יוציא לאלתר ויתן כתובה, מתפרשת משנתנו כפשוטה, שהבעל הדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל הפירות או שלא תתקשט באחד מכל המינים, וכגון שאמר לה: "תיאסר הנאת תשמישך עלי אם תטעמי ממין זה של הפירות או אם תתקשטי ממין זה של הקישוטים", שבכגון זה חל הנדר, אלא שמדובר במשניות אלו כשנדר סתם, ולא פירש זמן לנדרו, הלכך יוציא לאלתר ויתן כתובה.

יום שלישי

באור משנה ד

משנה זו ממשיכה (צפי מפרשים אחרים) באשה שנדרה ובעלה קיים לה את הנדר, כדרך שבארנו בשתי המשניות הקודמות, אלא שמדובר כאן בכגון שפירשה זמן לנדרה.

המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה – אשה שנדרה שלא תלך לבית אביה, כגון שאמרה לבעלה: "תיאסר הנאת תשמישך עלי אם אלך לבית אבי", שבכגון זה יכול הבעל להפיר את נדרה, והוא לא הפיר לה את הנדר; בְּזֶמֶן שֶׁהוּא עִמָּה בְּעִיר – אם אביה דר באותה העיר, שרגילה היא לבקר בביתו תכופות, חֲדָשׁ אֶחָד – אם

יום אחד בחודש השני (המאיר; "תפארת ישראל"). יוציא ויתן כתבה – יש מפרשים בגמרא, שלדעת רבי יהודה "חודש אחד יקיים". בין שהוא חודש מלא בין שהוא חסר, ואילו לתנא קמא עד שלושים יום דווקא; ובכהנא – באשת כהן, אם בעלה הדירה מליהנות לו, שָׁנִים, יָקִים – שני חדשים יקיים אותה, וְשְׁלֹשָׁה – חדשים, כלומר בחודש השלישי, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ – שהואיל ואסור לכהן להחזיר את גרושתו (ויקרא כא, ז) לפיכך נתנו לו שהות יותר, שמא ימצא בינתיים היתר לנדרו ולא יגרשנה.

יום שני

באור משנה ב

דין תורה הוא, שאם האשה נדרה נדרים שיש בהם משום עינוי נפש או בדברים שבינו לבינה, יכול בעלה להפיר את נדריה ביום שמעו, או לקיים אותם; ואם החריש לה ביום שמעו נדרה קיימים (במדבר ל, יא-טו). – לפי מסקנת הגמרא (הואיל והלכה כשמואל. כפי שהזכרנו במשנה הקודמת) עוסקת משנתנו וכן המשנה שלאחריה באשה שנדרה, ובעלה קיים לה את הנדר. ומכאן שונה הדין במשניות אלו מדין המשנה הקודמת, שכן בדין המשנה הקודמת, שהבעל הדיר את אשתו, נותנים לו שהות של שלושים יום, ואילו כשהאשה נדרה ובעלה קיים לה את הנדר, לא נתנו לו חמשים שהות, מהטעם שנבאר במשנה, וכשהאשה תובעת גט הריחה חייב לגרשה וליתן לה כתובתה (הר"ן). – ברם, לדעת הרמב"ם אינו חייב לגרשה, שהואיל והוא נדרה, יכול הוא לומר: לא איכפת לי בנדרה ומי יכופ אותי להוציאה", אלא שאם הוא אומר: איני רוצה באשה נדרנית, יוציא ויתן כתובתה, כלומר שלפי הרמב"ם באה המשנה להשמיענו, שאם הוא מוציאה, חייב הוא ליתן לה את כתובתה, שאחר שהיה בידו להפיר את נדרה, והוא קיים לה את הנדר ברצונו (הל' אישות יב, כד).

המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל הפרות – כלומר שנדרה האשה שלא תטעם מאחד ממניי הפירות, וקיים לה בעלה את נדרה, יוציא ויתן כתבה – יגרשנה ויתן לה כסף כתובה; ולא נתנו לו כאן חמשים כל שהות, מפני שהאשה סבורה, שאם בעלה קיים לה את נדרה הרי הוא ודאי שונא אותה, ואינה יכולה לגור אצלו כלל. ברם, כשהבעל מדיר את אשתו, כמו ששינונו במשנה הקודמת, הרי היא סבורה, שנדר מתוך ריתחת כעסו, וכעבור זמן מה תתישב עליו דעתו; הלכך ממתנים לו שלושים יום (גמרא כתובות עא, ב; הר"ן). רבי יהודה אומר: בִּישְׂרָאֵל – אם בעלה ישראל, יום אחד יָקִים – אותה, שָׁנִים – כלומר לאחר יום, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ – יגרשנה ויתן לה כתובה. ובכהנא – באשת כהן, שָׁנִים – שני ימים, יָקִים – אותה, שְׁלֹשָׁה – ביום השלישי, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ – שנותנים שהות לכהן, הואיל ואסור לו להחזיר גרושתו, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ואין הלכה כרבי יהודה.

ה המדיר את אשתו שלא תלך לבית האב, או לבית המשפחה – יוציא ויתן כתובה, מפני שנועל בפניה, ואם היה טוען: משום דבר אחר – רשאי. אמר לה: על מנת שתאמרי לפלוני, מה שאמרתי לך, אז: שתהא ממלא ומערה לאשפה – יוציא ויתן כתובה.

ו ואילו יוצאות שלא בכתובה: העוברת על דת משה, ויהודית. ואיזו היא דת משה? מאכילתו שאינו מעשר, ומשמשותו נדה, ולא קוצה לה חלה, וגוררת ואינה מקימת. ואיזוהי דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע, וטוהה

פירוש ברטנורא

שנים יקיים, שלשה יוציא ויתן כתובה. ומתניתין ר' יהודה היא המפליג בין ישראל לכתנה, ולית הלכתא כוותיה: **ה שנועל בפניה**, דלת של שמחה והסרת יגון. ולבית האב נועל בפניה, שלמחר היא מות ואין אדם סופדה: **מזמת דבר אחר**. כגון דאתחוק שבני אדם פרוצים מצוין שם: **שתאמרי לפלוני וכו'**. דברים של קלות: **שתהא ממלא ומערה לאשפה**. אית דמפרשי לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תנפצנו כדי שלא יקלוג הורע ותתעבר. ואית דמפרשי שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה, מפני שנראית כשוטה: **ו מאכילתו שאינו מעשר**. ולא נודע לו אלא אחר שאכלו, כגון דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואול שיליה ואשתכח שיקרא: **ומשמשותו נדה**. כגון שהוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה מזהרה אני: **ולא קוצה לה חלה**. דאמרה ליה פלוני תקן לי את העיסה ואול שיליה ואשתכח שיקרא: **וטוהה בשוק**. ומראה זרועותיה לבני אדם: **ומדברת עם בני אדם**. משחקת עם הבחורים: **ומקללת יולדיו בפניה**. מקללת ומחרפת

משניות מבוארות – קהתי

שְׁתֵּהָ מִמֶּלֶא וּמַעְרָה לְאִשָּׁפָה – או שאמר לה: על מנת שתהא ממלאה כדי מים ושופכתם לאשפה, שתהא נראית כשוטה; ויש מפרשים בגמרא: שתהא ממלאה ומערה לאשפה – כלומר שלאחר שתשמש תשחית את הזרע, שלא ייקלט ותתעבר, **יוציא ויתן כתובה** – יגרשנה ויתן לה את כסף כתובתה.

יום רביעי

באור משנה ו

כדינו "המדיר את אשתו" ששנינו במשניות הקודמות, ההלכה היא: "יוציא ויתן כתובה". היינו שיכולה האשה לתבוע מבעלה גט ואינה מפסידה את כתובתה; משנתנו באה ללמד דין אשה שהבעל מגרשה ואינו נותן לה את כתובתה. **ואילו** – הנשים, שמחמת מעשיהן המפורטים להלן, **יוצאות שלא בכתובה** – הבעל מגרשן, והוא פטור מלשלם להן את כסף כתובתן: **העוברת על דת משה** – היינו על תורת משה, כמבואר להלן במשנתנו, כגון שמכשילה את בעלה באיסורי תורה, עד שאינו יכול לסמוך עליה בדברים שדרך איש לסמוך על אשתו, **ויהודית** – וכן העוברת על דת יהודית, כלומר על מה שנהגו בנות ישראל במידת הצניעות, אף שאינו כתוב בתורה. **ואיזו היא דת משה** – איזוהי העוברת על דת משה? **מאכילתו שאינו מעשר** – המאכילה את בעלה מאכל שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. בגמרא מבואר, כגון שאמרה לבעלה: פלוני תיקן לי את הכרי (הפריש תרומות ומעשרות מערימות התבואה והפירות שלנו). ואכל על פיה, ואחר כך הלך ושאל את פלוני, והתברר שהיא שיקרה לו, **ומשמשותו נדה** – ומשמשת את מיטתו כשהיא נידה, כגון שאמרה לבעלה, שהיא טהורה, והוא בא עליה, והתברר לו אחר כך מפי השכנות שהיתה נידה (**גמרא**): **ולא קוצה לה חלה** – ואינה מפרישה חלה מן העיסה (**עין במדבר**

סו, ב), ומאכילה ממנה את בעלה. ואף בזו מבואר בגמרא, כגון שאמרה לבעלה: פלוני תיקן לי את העיסה, ואכל על פיה, ואחר כך הלך ושאל את פלוני ונמצא ששיקרה לו; **וגוררת ואינה מקימת** – שבעוון זה בנינים מתים, כמו שנאמר (**קוחלת ח, ח**): "אל תתן את פִּיךָ לחסיא את בשרך... למה יקצוף האֱלֹהִים עַל קוֹלְךָ וְחָבַל אֶת מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ" – איזה הם מעשי ידיו של אדם? הווי אומר: בנינו ובנותינו (**גמרא כתובות עב, א**). **ואיזוהי דת יהודית** – איזוהי העוברת על דת יהודית? **יוצאה** – לשוק, **וראשה פרוע** – בגמרא שואלים: והרי ראשה פרוע עבירה מן התורה, היא, שנאמר בסוטה (**במדבר כ, יח**): "ופרע את ראש האשה" ותנא דבי רבי ישמעאל: אזהרה מכאן לבנות ישראל שלא יצאו בפירוע הראש? ומתריצים, שמשנתנו מדברת אמנם באשה שמכסה שער ראשה, באופן שאינה עוברת על דת משה, אלא שכפי שנוהגות בנות ישראל, אין כיסוי שער ראשה מספיק כדי לצאת לשוק, ונמצאת עוברת על דת יהודית; **וטוהה בשוק** – ונוהגת תוך מלאכתה שלא בצניעות;

נדרה שלא תלך עד חודש, **יקיים** – אותה ולא יגרשנה, **שנים** – שני חדשים, כלומר שנדרה יתיר על חודש אחד, **יוציא ויתן כתובה** – ללא כל שהות. והוא הדין אם נדרה סתם, שלא נתנה קיצבה לנדרה (**כדעת שמואל בגמרא, שהבאנו לעיל במשנה א בפירוש**); **וכן מן שהוא בעיר אחרת** – ואם אביה דר בעיר אחרת, שדרך הבת לבקר בבית אביה בימי החגים, **רגל אחד** – אם נדרה שלא תלך לבית אביה רגל אחד, **יקיים** – אותה בעלה ולא יגרשנה, **שלשה** – ואם נדרה שלא תלך שלושה רגלים, **יוציא ויתן כתובה** – בגמרא מבואר, שהסיפא מדברת באשת כהן, וכדעת רבי יהודה שמחלק בין ישראל לכתנה (**כמבואר לעיל משנה א**), וכך נישנית משנתנו: **רגל אחד** – יקיים, שניים – יוציא ויתן כתובה; ובכתנה – שניים יקיים, שלושה – יוציא ויתן כתובה.

יש מפרשים משנתנו כמשמעה, שהבעל הדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, וכגון שאמר לאשתו: "תיאסר הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך", שבכגון זה חל הנדר. ואמנם משנתנו מתפרשת כפשוטה גם לדעת רב וגם לדעת שמואל (**שהבאנו לעיל במשנה א**), אלא שלדעת רב, יש לבארה דווקא במפרש לכמה זמן הוא מדירה, שהיא אם הדירה סתם, הדין הוא לדעת רב שיציא מיד ויתן כתובה. וזהו ששנינו: **בזמן שהוא עמה בעיר, חודש אחד** – אם הדירה לחודש אחד, יקיים אותה, שניים – כלומר שהדירה יתיר על חודש אחד, יוציא ויתן כתובה לאלתר. ובזמן שהוא בעיר אחרת, **רגל אחד** – אם הדירה לרגל אחד, יקיים אותה, ואם הדירה לשני רגלים – יוציא ויתן כתובה ולדעת שמואל מתפרשת המשנה אף בסתם, היינו אפילו הדירה סתם ולא פירש לכמה זמן, וכך באור המשנה: **בזמן שהוא עמה בעיר, עד חודש אחד** – יקיים אותה, שניים – כלומר משכנס החודש השני, ועדיין נדרו קיים, יוציא ויתן כתובה וכן בסיפא (**המאירי**; תוספות ר"ד; שיטה מקובצת).

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה ללמד (**לדעת שמואל**) באשה שנדרה ובעלה קיים לה את הנדר; ועוסקת המשנה בנדרים הגורמים לאשה להיות מבודדת מאנשים או להיראות כשוטה.

המדיר את אשתו שלא תלך לבית האב, או לבית המשפחה – שנדרה האשה שלא תלך לבית האב, לנחם את האבילים, או לבית המשתה, כגון למשתה נישואין, ובעלה קיים לה את הנדר, **יוציא ויתן כתובה** – אלאחר, **מפני שנועל בפניה** – דלת של נחמה ודלת של שמחה, שאם לא תשתתף באלבם ובשמחתם של אחרים, אף הם לא ישתתפו בצערה ולא ישמחו בשמחתה. **ואם היה טוען** – אם בעלה היה טוען, שקיים נדרה, **משום דבר אחר** – כגון משום שידוע, שבני אדם פרוצים מצויים שם, **רשאי** – בין לקיים נדרה בין להדירה, ואינו חייב לגרשה. **אמר לה** – הבעל לאשתו: אני מפר לך את נדריך **על מנת שתאמרי לפלוני, מה שאמרתי לך, אז: מה שאמרתי לך** – והם דברים של קלון (**גמרא**); **אז:**

בשוק, ומדברת עם כל אדם. אבא שאול אומר: אף המקללת יולדיו בפניו. רבי טרפון אומר: אף הקולנית; ואיזו היא קולנית? לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין קולה.
ז המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים – אינה מקדשת. כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים – תצא שלא בכחבה. על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין – אינה מקדשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין – תצא שלא בכחבה. כל המומין הפוסלין בכחנים – פוסלין בנשים.
ח היו בה מומין ועודה בבית אביה – האב צריך להביא ראיה, שמשנתארסה נולדו בה מומין הללו, ונסתתפה שדהו; וכןנסה לרשות הבעל – הפעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו, והיה מקחו

פירוש ברטנורא

אבי בעלה בפני בעלה: הקולנית. תובעת תשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה. וכל הני צריכות עדים והתראה להפסידן כתובתן. ואין להן לא כתובה ולא תוספת ואין נוטלות אלא בלאותיהן הקיימים בלבד:
ז שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים. באלו נדרים אמרו, שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקטט בבגדי צבעונים. אבל בשאר נדרים מקודשת: כל המומין הפוסלין בכחנים. בכבורות קא מני להו. והוסיפו עליהן בנשים, זיעה. ורית הפה או ריח רע במקום אחר בנופה. ושומא שיש בה שער, בין קמנה בין גדולה כשהיא כנגד פניה, וכגון שהיא תחת כפה שבראשה דוימנין מתחזיא וזימנין דלא מתחזיא, שאם היא במקום המגולה תמיד הרי ראה ונתפיים, ואם השומא אין בה שער אינה מום עד שתראה גדולה כאיסר. וקולה עבה ומשונה מקול שאר הנשים. ונשכה כלב ונעשה במקום הנשיכה צלקת, כלומר כווצ כמו מכות אש. ורדיה גסים מחבורתיה טפה. ושדדיה רחוקים זה מזה עד שיש טפה בין דד לדד. אלו מומין בנשים, ואע"פ שאינה מומין בכחנים:

ח האב צריך להביא ראיה. אם בא לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה, צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה היו בה מומין הללו. ואף על פי שיש לאשה חזקה דגופה, הואיל ונמצאו המומין ברשות האב ואיכא למימר כאן היו קודם אירוסין, ולפיכך אם לא הביא ראיה, בעל מהומין: נכנסה לרשות הבעל. נשאה, ועתה בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה, עליו להביא ראיה שקודם שנתארסה היו בה מומין הללו. דכיון דלא נמצאו מומין

משניות מבוארות – קהתי

קידושין, לפי שלא נתקיים תנאו. כנסה סתם – נשאה סתם, ולא התנה כלום, ונמצאו בה מומין – וטוען הבעל שמקחו מקח טעות, תצא שלא בכחבה – בין שקידשה סתם ונשאה סתם, בין שקידשה בתנאי שאין בה מומים ואחר כך נשאה סתם, הרי היא צריכה גט, ואינו חייב ליתן לה כסף כתובתה, כמו שבארנו הטעם למעלה בענין נדרים. כל המומין הפוסלין בפניהם – ומנויים הם במסכת בכורות פרק ז; ושם מבואר, שכהנים שיש בהם מומים אלו פסולים לעבודה במקדש, כמו שנאמר (ויקרא כא, יז): "איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב", פוסלין בנשים – שאם נמצאו באשה מומים אלו, ובעלה כנסה סתם, תצא שלא בכחבה; ואם קידשה על מנת שאין בה מומים, ועדיין לא נשאה, או שנשאה וחזר והזכיר תנאו בשעת הנישואין, אפילו גט אינה צריכה, שקידושה קידושי טעות הם.

י ו ס ח ז י ו י

באור משנה ח

משנתנו דנה באשה שנמצאו בה מומים, ואין ידוע מתי לקחה בהם, אם לפני אירוסיה או אחריהם.

היו בה מומין – אם לאחר שנתארסה נמצאו בה מומים, ועודה בבית אביה – שעדיין לא נישאה, והארוס שלה טוען, שקודם שנתארסה היו בה המומים הללו, ומקחו מקח טעות, והוא רוצה לגרשה שלא בכחבה; אבל אביה טוען, שלא היו מומים לבתו לפני האירוסין, ותבוע מבעלה את כתובתה, האב צריך להביא ראיה – לדבריו, שמשנתארסה נולדו בה מומין הללו, ונסתתפה שדהו – כלומר שמזלו של הבעל גרם, שלאחר שקידשה והיתה כבר שלו אירע בה הנזק, שלקחה במומים; ואז יש לה כתובה. אבל אם האב לא הביא ראיה לדבריו, יכול הבעל לגרשה שלא בכחבה; ומבואר הטעם בגמרא, שאנו אומרים: "כאן נמצאו כאן הוי", כלומר: מאחר שכאן בבית אביה נמצאו בה המומים, הרי כאן היו בה גם מקודם, לפני האירוסין. נכנסה לרשות הבעל – שנישאה לו, ואחר כך מצא בה מומים, והוא בא להוציאה בלא כתובה, הבעל צריך להביא ראיה – לטענתו, שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו – שהמומים היו באשתו קודם שנתארסה לו, והיה מקחו

ומדברת עם כל אדם – בגמרא מבואר, שהיא משחקת עם בחורים (כתובות עב, ב). ויש מפרשים, שאין כוונת הגמרא שמשחקת ממש, אלא מטיילת ומדברת עמהם דברי בטלה (הריסביא). אבא שאול אומר: אף המקללת יולדיו בפניו – מקללת את אבותיו של בעלה בפניו. רבי טרפון אומר: אף הקולנית – היא בכלל העוברת על דת יהודית, והיא יוצאת שלא בכחבה. ואיזו היא קולנית? לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין קולה – בגמרא מבואר, שמשמעת קולה על עסקי תשמיש (כשמדבר עמה על עסקי עונה היא מריבה עמו ומשמעת לשכנים, והוא בוש בדבר – רש"י).

באור משנה ז

משנתנו שנויה כולה גם במסכת קידושין (ב, ה), אלא שכאן באה בעיקר, כהמשך למשנה הקודמת, ללמד דיני נשים היוצאות בלא כתובה; והרי היא באה להשמיענו, שאשה שנישאה ונתברר לבעל שיש עליה נדרים או שיש בה מומים, תצא שלא בכחבה.

המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים – בגמרא מבואר: "באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר, ולא תשתה יין, ולא תתקטט בבגדי צבעונים", שנדרים אלה דרכו של בעל להקפיד עליהם, אינה מקדשת – אין קידושה קידושין, שהרי לא נתקיים תנאו. כנסה סתם – נשאה סתם ולא התנה כלום, ונמצאו עליה נדרים – מאותם הנדרים שהזכרנו לעיל, שדרכו של בעל להקפיד עליהם, תצא שלא בכחבה – בגמרא מבואר: אפילו קידשה בתנאי שאין עליה נדרים ואחר כך נשאה סתם, ולא הזכיר תנאו, צריכה הימנו גט, שהואיל ונשאה אנו אומרים: "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות". ובדאי מחל לה על תנאו ובעלה לשם קידושין, ואפילו ימצא עליה נדרים, הלכך אין להתירה לאחר בלא גט; אבל מפסידה היא את כתובתה, שלגבי ממון יכול הבעל לומר, שלא מחל על תנאו, והמוציא מחברו עליו הראיה. הוא הדין אם קידשה סתם וכנסה סתם, ונמצאו עליה נדרים, שתצא בלא כתובה, שיכול הבעל לומר: אי אפשר באשה נדנית, ומקחי מקח טעות; ומכל מקום צריכה היא גט מספק. על מנת שאין בה מומין – וכן המקדש את האשה בתנאי שאין בה מומים, ונמצאו בה מומין – הפוסלים בנשים, כמבואר הלן, אינה מקדשת – אין קידושה

מִקַּח טְעוּת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמוֹמִין שֶׁבִּפְתֵּר, אֲבָל בְּמוֹמִין שֶׁבְּגָלוּ – אֵינּוּ יָכוֹל לְטַעוֹן; וְאִם יֵשׁ מִרְחָץ בְּאוֹתָהּ הָעִיר – אִף מוֹמִין שֶׁבִּפְתֵּר אֵינּוּ יָכוֹל לְטַעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵקָה בְּקִרְבּוֹתָיו.

ט הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בוֹ מוֹמִין – אֵין פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּמוֹמִין הַקְּטָנִים, אֲבָל בְּמוֹמִין הַגְּדוֹלִים – פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא.

י וְאֵלּוּ שֶׁפּוֹפִין אוֹתָן לְהוֹצִיא: מִבֶּה שְׁחִין, וּבַעַל פּוֹלִיפּוֹס, וְהַמְקַמֵּץ, וְהַמְצַרֵּף נַחֲשֶׁת, וְהַבֶּרֶסִי; בֵּין שֶׁהָיוּ בָּם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאוּ, וּבֵין מִשְׁנֵשָׁאוֹ נּוֹלְדוּ. וְעַל כֵּן אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִף עַל פִּי שֶׁהִתְנַה עִמָּהּ, יָכוֹלָה הִיא שְׁתֵּאמֹר: סְבוּרָה הָיִיתִי שְׂאֵנִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל, וְעַכְשִׁיו אֵינִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: מִקְבֵּלָתָהּ הִיא עַל פְּרָחָהּ, חוּץ מִמֶּבֶה שְׁחִין, מִפְּנֵי שֶׁמִּמְקַמְתּוּ. מַעֲשֶׂה בְּצִידוֹן בְּבֶרֶסִי אֶחָד שָׁמַת, וְהָיָה לוֹ אֶחָ בְּרֶסִי – אָמְרוּ חֻכָּמִים: יָכוֹלָה הִיא שְׁתֵּאמֹר: לְאַחִידָה הָיִיתִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל, וְלֶךְ אֵינִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל.

פ ר ק ש מ י נ י

א הָאִשָּׁה שֶׁנִּפְּלָה לָהּ נִכְסִים עַד שֶׁלֹּא תִתְאַרֵם – מוֹדִים בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל שֶׁמוֹכְרֶת וְנוֹתֶנָה, וְקָיָם. נִפְּלוּ פִירוּשׁ בֵּרֶטְנוּרָא

הללו אלא ברשותו, אומרים כאן נמצאו כאן היו ולאחר שנישאת באו לה ונסתחפה שדהו: אינו יכול לטעון. ידוע ונתפס: ט שְׁנוֹלְדוּ בוֹ מוֹמִין. מִשְׁנֵשָׁאוֹ: מוֹמִין גְּדוֹלִים. נִסְמִית עֵינָיו נִקְטְעָה יָדוֹ נִשְׁבְּרָה רִגְלוֹ. וְאִין הִלְכָה כִּרְשָׁב"ג, וְאִפְּלוּ בְּמוֹמִין גְּדוֹלִים אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא: י מוֹכֵה שְׁחִין. מִצּוּרֵ: בַּעַל פּוֹלִיפּוֹס. רִיחַ הַחוֹטֹם: וְהַמְקַמֵּץ. מִקְבֵּץ צוֹאת כֻּלָּבִים: וְהַמְצַרֵּף נַחוּשֶׁת. הַמַּחְתֵּךְ נַחוּשֶׁת מִמְּקוֹם מוֹצֵאוֹ מִן הָאֵרֶץ, וּמִסְרִיחַ הוּא: וְהַבֶּרֶסִי. מַעֲבֵד עוֹרוֹת: מִפְּנֵי שֶׁמִּמְקַמְתּוּ. מִמִּסְמָסְתּוֹ. לִשׁוֹן הַמֶּקֶם בִּשְׂרֹ (זכריה י"ד). וְהַלְכָה כַּחֲכָמִים: ח אֵשׁ הָאִשָּׁה. עַד שֶׁלֹּא תִתְאַרֵם. וְנִתְאַרְסָה: בִּ"שׁ אוֹמְרִים תִּמְכּוֹר. כַּעֲדָה אֲרוּסָה, אֲבָל מִשְׁנֵשָׁאֵת לֹא: הוֹאִיל וְזָכָה בִּאִשָּׁה. שֶׁהִיא אֲרוּסָתוֹ: לֹא יוֹכֵה

משניות מבוארות – קהתי

לגרשה, שיכולה היא לומר: סבורה הייתי שאוכל לקבל אותם ועכשיו איני יכולה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אלא אפילו נולדו בו מומים גדולים, אין כופים אותו להוציא (רמב"ם הל' אישות כה, יא).

י ו ס ש י

באור משנה י

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו במומים שבבעל, שלדברי הכל כופים אותו מחמתם להוציא את אשתו.

וְאֵלּוּ – בעלי המומים, שְׁפּוֹפִין אוֹתָן לְהוֹצִיא – שמחמת מומיהם או אומנותם המאוסה כופים אותם ליתן גט לאשה ולשלם לה כתובתה: מִבֶּה שְׁחִין – מצורע, וּבַעַל פּוֹלִיפּוֹס – מלשון יוֹנִית; והיינו מי שגדלה יתרת בשר בחוטמו המכבידה על נשימתו. ובגמרא מבואר, שריח רע נודף מחוטמו, וְהַמְקַמֵּץ – המקבץ צואת כלבים לעיבוד עורות, וְהַמְצַרֵּף נַחֲשֶׁת – המחתך נחושת ממקום מחצבו, וְהַבֶּרֶסִי – מעבד עורות, שכל אלה נודף מהם ריח רע; בֵּין שֶׁהָיוּ בָּם – המומים הללו, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאוּ – קודם שנישאו, אלא שהאשה לא ידעה עליהם, וּבֵין מִשְׁנֵשָׁאוֹ נּוֹלְדוּ – שנולדו בהם לאחר הנישואין, הוֹאִיל והאשה אינה יכולה לסבול את המומים הללו, כופים את הבעל להוציא. וְעַל כֵּן – על כל המומים שנימנו למעלה, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִף עַל פִּי שֶׁהִתְנַה עִמָּהּ – לפני הנישואין, שיש בו מומים אלו, וְנִתְרַצְתָּה לוֹ, יָכוֹלָה הִיא שְׁתֵּאמֹר – לאחר הנישואין: סְבוּרָה הָיִיתִי שְׂאֵנִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל – לסבול ולהיות עמו; וְעַכְשִׁיו אֵינִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל – ולפיכך זכאית היא לתבוע הימנו גט. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: מִקְבֵּלָתָהּ הִיא עַל פְּרָחָהּ – כלומר כל שהיו בו המומים קודם שנישאה לו, והיא ידעה עליהם, ומכל שכן כשהתנה עמה, הרי היא מוכרחה לסבול, ואין כופים אותה להוציא, חוּץ מִמֶּבֶה שְׁחִין – שכופים אותו לגרשה, מִפְּנֵי שֶׁמִּמְקַמְתּוּ – שעל ידי התשמיש ממססת היא את בשרו, וסכנה היא לו; ואף כשהיא רוצה להיות עמו, אין שומעין לה (גמרא). והלכה כחכמים. מַעֲשֶׂה בְּצִידוֹן בְּבֶרֶסִי אֶחָד שָׁמַת – בלא בנים, וְהָיָה לוֹ אֶחָ בְּרֶסִי – והאלמנה נפלה לפניו לייבום, אָמְרוּ חֻכָּמִים: יָכוֹלָה הִיא שְׁתֵּאמֹר: לְאַחִידָה הָיִיתִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל – ולהיות עמו, וְלֶךְ אֵינִי יָכוֹלָה לְקַבֵּל – ולכן אינו ראוי לייבמה, אלא יחלוץ ויתן לה כתובתה.

מִקַּח טְעוּת – ותצא בלא כתובה. אבל אם אין לו ראייה, אנו אומרים: "כאן נמצאו וכאן היו", הוֹאִיל וכשהיתה כבר ברשות הבעל נמצאו בה המומים, הרי כאן ברשותו נולדו בה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים – שהבעל מוציא את אשתו בלא כתובה על ידי טענתו שמצא בה מומים ומקחו מקח טעות? בְּמוֹמִין שֶׁבִּפְתֵּר – במקום מוצנע שבגופה, שיכול הוא לטעון שלא ידע עליהם, אֲבָל בְּמוֹמִין שֶׁבְּגָלוּ – במקום הנראה לעין, אֵינּוּ יָכוֹל לְטַעוֹן – שמקחו מקח טעות, לפי שידע בודאי שיש בה מומים ונתרצה. וְאִם יֵשׁ מִרְחָץ בְּאוֹתָהּ הָעִיר – שיכול היה להיוודע מפי קרובותיו הרוחצות עמה במרחץ אם יש בה מומים, אִף מוֹמִין שֶׁבִּפְתֵּר – גם לגבי מומים שבמקום מוצנע שבגופה, אֵינּוּ יָכוֹל לְטַעוֹן – שלא ידע עליהם ומקחו מקח טעות, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵקָה בְּקִרְבּוֹתָיו – ששואל הוא את קרובותיו הרוחצות עמה במרחץ, אם מצאו בה מומים. בגמרא מבואר: "חזקה, אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו"; לפיכך אפילו היו בה מומים קודם שנתארסה, אין טענתו טענה, שבודאי בדקה על ידי קרובותיו קודם שנישאה, ונודע לו שיש בה מומים, ונתרצה; ואם הוא בא לגרשה חייב לתת לה כתובתה.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מומים הפוסלים באשה, שאם היו בה קודם שנתארסה ובעלה לא ידע עליהם, תצא בלא כתובה, באה משנתנו ללמד על מומים שנמצאו בבעל, והאשה תובעת גט.

הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בוֹ מוֹמִין – לאחר הנישואין; וכל שכן אם היו בו מלפני כן, שידעה עליהם ונתרצתה; אֵין פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא – אם האשה תובעת להתגרש והבעל אינו רוצה, אין כופים אותו לגרשה. אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים – שאין כופים את הבעל להוציא את אשתו? בְּמוֹמִין הַקְּטָנִים – שיכולה האשה לסבול אותם, אֲבָל בְּמוֹמִין הַגְּדוֹלִים – כגון שננסת עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו (ברייטא בגמרא), שאין האשה יכולה לסבלם, פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא – את אשתו וליתן לה כתובתה. בגמרא מבואר, שרבן שמעון בן גמליאל סובר במומים גדולים, שאפילו היו בו לפני הנישואין ואשתו ידעה עליהם ונתרצתה, כופים אותו

לָהּ מִשְׁנֵאתָרְסָה – בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים: תִּמְכֹּר; וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: לֹא תִמְכֹּר. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים, שְׂאֵם מִכְרָה וְנִתְּנָה – קַיָּם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: הוּאֵיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה, לֹא יִזְכָּה בְּנִכְסִים? אָמַר לָהֶן: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁין, אֲלֵא שְׂאֵתָם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ אֶת הַיִּשְׁנִים. נִפְּלוּ לָהּ מִשְׁנֵשְׁאֵת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים, שְׂאֵם מִכְרָה וְנִתְּנָה – שֶׁהַבֶּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת. עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָת, וְנִשְׂאָת, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – קַיָּם. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִבָּי: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: הוּאֵיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה, לֹא יִזְכָּה בְּנִכְסִים? אָמַר לָהֶם: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁין, אֲלֵא שְׂאֵתָם מְגַלְגְּלִים עָלֵינוּ אֶת הַיִּשְׁנִים.

ב רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק בֵּין נִכְסִים לְנִכְסִים: נִכְסִים הַיְדוּעִים לִבְעַל – לֹא תִמְכֹּר, וְאִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – בְּמַלְ; שְׂאִינִי יְדוּעִים לִבְעַל – לֹא תִמְכֹּר, וְאִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – קַיָּם.

פירוש ברטנורא

בנכסים. בתמיה: על החדשים. שנפלו לה משנישאת אנו בושין מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות, אלא שאתם מגלגלים עלינו נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה לומר שאם מכרה מכרה במל לפי שזכה בהם הבעל:

ב נכסים ידועים לבעל ונכסים שאין ידועים. אית דמפרשים נכסים ידועים, מקרקעי. ושאינ ידועים, מטלטלי. ואית דאמרי, אלו ואלו ידועים הם. ואלו הם שאינם ידועים, כל שהיא יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת חים. ופסק ההלכה, בין נכסים שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה אם מכרה אותם אחר שנישאת הבעל מוציא מיד הלקוחות פירות בחייה וגוף הקרקע לאחר מיתתה. והלכה כר"ש שחולק בין נכסים הידועים לבעל לנכסים שאינם ידועים:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

לֹא יִזְכָּה בְּנִכְסִים – שלה? אָמַר לָהֶם: עַל הַחֲדָשִׁים אָנוּ בּוֹשִׁין – לֹא נראית לנו ההלכה (ששינונו לעיל) בענין הנכסים החדשים, היינו שנפלו לה לאחר הנישואין, שאם מכרה ונתנה, רשאי הבעל להוציא מיד הלקוחות, אֲלֵא שְׂאֵתָם מְגַלְגְּלִים עָלֵינוּ אֶת הַיִּשְׁנִים – ועוד אתם מבקשים לומר גם בנכסים הישנים, היינו שנפלו לה לפני הנישואין, שמכרה בטל.

שבת קודש

באור משנה ב

למדנו במשנה הקודמת, שלאחר הנישואין אין האשה רשאית למכור נכסיה או ליתנם במתנה, שהואיל זוכה בעלה בנכסים אלו, שהם "נכסי מלוג", לאכול פירותיהם, הרי הם בדרשות. ואם מכרה ונתנה, מבדילה המשנה בין נכסים שנפלו לה משנישאת לבין נכסים שנפלו לה קודם שנישאת, שנכסים שנפלו לה משנישאת – הבעל מוציא מיד הלקוחות, ונכסים שנפלו לה קודם שנישאת, אף על פי שמכרה או נתנה אותם לאחר הנישואין – דעת רבן גמליאל, שהמכר או המתן קיים. – ברם, בגמרא מובאת ברייתא: "רבותינו חזרו וניעמו: בין שנפלו לה עד שלא תתארס, ובין שנפלו משנתארס, ונישאת – הבעל מוציא מיד הלקוחות." וכן פוסק הרמב"ם: "אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנישאת, אף על פי שאותם הנכסים נפלו לה קודם שנתארס – הבעל מוציא הפירות מיד הלקוחות כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע, שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות. מתה בחייו, מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים" (הל' אישות כב, ז). – משנתנו מביאה דעת רבי שמעון, שמכל מקום יש להבדיל בין נכסים הידועים לבעל לבין נכסים שאינם ידועים לבעל, כפי שיבואר במשנה.

רבי שמעון חולק – מחלק, בין נכסים לנכסים – יש נכסים, שאם מכרה אותם לאחר הנישואין, מכרה בטל; ויש נכסים, שמכרה קיים: נכסים הידועים לבעל – שידע שנפלו לה; ויש מפרשים, שידע שעתידים הנכסים ליפול לה (הרא"ש), לֹא תִמְכֹּר – אינה רשאית למכרם משנישאת, ואפילו נפלו לה קודם שנישאת; וְאִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – לאחר שידע הבעל על הנכסים הללו, כמו שבארנו לעיל, בְּטָל – המכר או המתן, שיכול הבעל לטעון, שעל מנת אותם נכסים נשאה; שְׂאִינִי יְדוּעִים לִבְעַל – נכסים שנפלו לה, ועדיין לא נודע לבעל עליהם, לֹא תִמְכֹּר, – לכתחילה אינה רשאית אף אלו למכר, מפני שמשועבדים הם לבעל, לאכול מהם פירות, וְאִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – קודם שנודע לבעל עליהם, קַיָּם – המכר או המתן, ואפילו נפלו לה משנישאת. שכיון שלא ידע על הנכסים הללו, לא זכה בהם ('תוספות יום טוב'). והלכה כרבי שמעון (הרי"ף; רמב"ם הל' אישות כב, ח). – בגמרא נחלקו אמוראים: "אלו הן ידועין ואלו הן שאינן ידועין? אמר ר' יוסי ברבי חנינא: ידועין – מקרקעי (קרקעות), שאינן ידועין – מיטלטלין. ור' יוחנן אמר: אלו ואלו ידועין הן. ואילו הן שאינן

הָאִשָּׁה שֶׁנִּפְּלוּ לָהּ נִכְסִים – בירושה או במתנה ('תוספות יום טוב'), עַד שֶׁלֹּא תִתְאַרֵס – קודם שנתארסה, מוֹדִים בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל – כלומר אין מחלוקת ביניהם, וסוברים הם, שְׂמוּכָרָת וְנִתְּנָת – לאחר שנתארסה, רשאית היא, כל זמן שלא נישאה, למכור נכסיה אלו, או ליתנם במתנה, וְקַיָּם – ומעשיה קיימים, שהנכסים הללו ברשותה הם עד לנישואיה, ואין לארוס כל זכות בהם. נִפְּלוּ לָהּ – נכסים, מִשְׁנֵאתָרְסָה – לאחר האירוסין, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים: תִּמְכֹּר – כל זמן שהיא ארוסה רשאית היא למכרם; וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: לֹא תִמְכֹּר – לכתחילה אסור לה למכור נכסים אלו, שהואיל נפלו לה לאחר האירוסין, הרי אירוסין עושים ספק נישואים, ושמא לא יהא עיכוב ותבוא לידי נישואין, ונמצא שכבר זכה בה בעלה ובנכסיה (גמרא ורש"י כתובות עח, א). אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים – בית הלל מודים לבית שמאי, שְׂאֵם מִכְרָה וְנִתְּנָה – בדיעבד, קַיָּם – המכר או המתן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: הוּאֵיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה – שנעשתה ארוסתו, והרי היא כאשתו, לֹא יִזְכָּה בְּנִכְסִים – שלה? ולמה מכרה קיים? אָמַר לָהֶן: רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: עַל הַנִּכְסִים הַחֲדָשִׁים – שנפלו לה לאחר הנישואין, אָנוּ בּוֹשִׁין – כלומר לא נראית לנו ההלכה (הנשנית לקמן), שאם האשה מכרה אותם, הבעל מוציא מיד הלקוחות, שהרי הנכסים שלה הם, אֲלֵא שְׂאֵתָם מְגַלְגְּלִין עָלֵינוּ אֶת הַיִּשְׁנִים – ועוד אתם מבקשים לומר גם בנכסים הישנים, היינו בנכסים שנפלו לה קודם שנישאת, שאם מכרה אותם בעודה ארוסה, שיהא מכרה בטל. נִפְּלוּ לָהּ – נכסים בירושה או במתנה, מִשְׁנֵשְׁאֵת – לאחר הנישואין, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים – לא נחלקו בית שמאי ובית הלל ביניהם, והכל מודים, שְׂאֵם מִכְרָה וְנִתְּנָה – נכסיה אלו, שֶׁהַבֶּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת – שהנכסים שנפלו לה לאחר הנישואין משועבדים הם לבעל, ואם מכרה ונתנה אותם, הבעל יכול להוציאם מיד הלקוחות או מיד מקבלי המתנה. בגמרא מבואר, שהואיל ונכסים אלו "נכסי מלוג" הם, שגופם של הנכסים ברשות האשה, והבעל אוכל פירותיהם, לפיכך בחיי אשתו מוציא הבעל מיד הלקוחות את הפירות בלבד, אבל לא את גוף הנכסים; ואם מתה בחייו, הריהו מוציא מידם אף את גוף הנכסים. עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָת – נפלו לה נכסים לפני הנישואין, וְנִשְׂאָת – ונישאה אחר כך, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אִם מִכְרָה וְנִתְּנָה – לאחר הנישואין, קַיָּם – מעשיה קיימים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִבָּי: אָמְרוּ לִפְנֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: הוּאֵיל וְזָכָה בְּאִשָּׁה – משנישאת,

ג נָפְלוּ לָהּ בְּסָפִים – יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת. פְּרוֹת הַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶקַע – יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת. וְהַמְחַבְרִין בְּקֶרֶקַע – אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שְׁמִין אוֹתָן כְּמָה הֵן יָפִין בְּפִרוֹת, וְכֵמָה הֵן יָפִין בְּלֹא פְּרוֹת, וְהַמּוֹתֵר – יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הַמְחַבְרִין לְקֶרֶקַע – שָׁלוּ, וְהַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶקַע – שָׁלָה, וְיִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת.

פירוש ברטנורא

ג שְׁמִין אוֹתָן. דַּקְסָבֵר מַה שְּׁגִדֵּל בְּרִשּׁוֹתָיו הֵיוּ פִּירוֹת וְמָה שֶׁלֹּא גִדֵּל בְּרִשּׁוֹתָיו הֵיוּ קֶרֶן. וְלִפְיָךְ מַה שְּׁדַמֵּי הַקֶּרֶקַע יִקְרִים עֲכָשׁוּ בִשְׁבִיל תְּבוּאָה זֶה, הוּא קֶרֶן, וְצִדִּיק לִיתֵן לָהּ דְּמִים וְיִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע וְהוּא אוֹכֵל פִּירוֹתֶיהָ: וְחֻכְמִים אוֹמְרִים. אִף אִלוּ שֶׁלֹּא גִדֵּלוּ בְּרִשּׁוֹתָיו תּוֹרַת פִּירוֹת נִתְּנָה בָּהֶם, הוּאִיל וְהַקֶּרֶקַע קִיָּמָא לָהּ. וְהִלְכָה כְּר' יוֹחָנָן (הָרִין; רַמְבַּ"ם שֵׁם).

משניות מבוארות – קהתי

וְכֵמָה הֵן יָפִין בְּלֹא פְּרוֹת – וְכֵמָה הֵם שְׁוִים בְּלֹא הַפִּירוֹת. וְהַמּוֹתֵר – הֵינּוּ דְּמֵי הַהֶפֶרֶשׁ בַּמַּחֲזִיר הַקֶּרֶקַע מִחֲמַת הַפִּירוֹת שֶׁעֲלִיהֶם, יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת – שְׁדִינָם כְּקֶרֶן. רַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר: מַה שְּׁגִדֵּל בְּרִשּׁוֹת הַבַּעַל, הִרִי זֶה פִּירוֹת, וְשֵׁלוּ הֵם; וְמָה שֶׁלֹּא גִדֵּל בְּרִשּׁוֹתָיו, אֵין דִּינוֹ כַּפִּירוֹת אֲלֵא כְּקֶרֶן, שֶׁהִיא שְׁלָה, וְהַבַּעַל אוֹכֵל פִּירוֹתֶיהָ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הַמְחַבְרִין לְקֶרֶקַע – הַפִּירוֹת שֶׁנִּפְלוּ לָהּ כִּשְׁהֵם מַחֲבֻרִים לְקֶרֶקַע, שָׁלוּ – שֶׁל הַבַּעַל הֵם, שֶׁאִף הַפִּירוֹת שֶׁלֹּא גִדֵּלוּ בְּרִשּׁוֹתָיו תּוֹרַת פִּירוֹת נִתְּנָה בָּהֶם, הוּאִיל וְהַקֶּרֶקַע נָפַל לָהּ עִמָּהֶם, וְנִמְצְאוּת הַקֶּרֶן קִיָּמָתָהּ לָהּ בְּקֶרֶקַע. וְהַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶקַע – אֲבָל אִם נִפְלוּ לָהּ פִּירוֹת הַתְּלוּשִׁים מִן הַקֶּרֶקַע, שָׁלָה – הֵם. וְיִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת – שְׁדִינָם כְּקֶרֶן לְדַבְרֵי הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינֵנוּ כְּבֵר בְּרִישָׁא.

בעל "מלאכת שלמה" מְבַאֵר, שֶׁחֻכְמִים חֲזְרוּ עַל הָרִין שֶׁל "פִּירוֹת הַתְּלוּשִׁים מִן הַקֶּרֶקַע", שֶׁכְּבֵר נִישְׁנָה בְּדַבְרֵי תַנָּא קָמָא, כְּדֵי לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שְׁדוּקָא פִּירוֹת הַתְּלוּשִׁים מִמֶּשׁ מִן הַקֶּרֶקַע הֵם שְׁלָה, אֲבָל פִּירוֹת גְּמוּרִים הַעוֹמְדִים לְהִיתָלֵשׁ, נִקְרָאִים לִגְבֵי דִין זֶה פִּירוֹת הַמַּחֲבֻרִים לְקֶרֶקַע, וְהֵם שְׁלוּ (וְעֵינִי "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב" שְׁנוֹת טַעַם אַחֲרֵי עַל הַסִּיפָא הִיתִּירָה שֶׁבְּדַבְרֵי חֻכְמִים).

ידועין? כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים" (כלומר שבכגון זה מן הסתם לא ידע הבעל עליהם; והוא הדין כשנפלו לה נכסים באותה מדינה ולא ידע עליהם – שִׁיסָה מְקוּבָצָת בְּשֵׁם הָרִאשִׁי). וְהִלְכָה כְּר' יוֹחָנָן (הָרִין; רַמְבַּ"ם שֵׁם).

באור משנה ג

למדנו בפרק ו משנה א, שאם אשה נשואה זכתה בדמי בושת ופגם, ילקח בדמים אלו קרקע, והבעל אוכל פירות. משנתנו מוסיפה ללמד בכספים או בפירות שנפלו לאשה, שנוהג בהם אותו דין: "ילקח בהם קרקע, והבעל אוכל פירות". נָפְלוּ לָהּ – לאשה, משנישאה, בְּסָפִים – בירושה או במתנה, יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע – שתאה הקרן שלה נשמרת, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת – והבעל אוכל פירות מהקרקע, כְּדִין קֶרֶקַע שֶׁנִּפְלוּ לָהּ בִּירוּשָׁה. וְכֵן אִם נִפְלוּ לָהּ פְּרוֹת הַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶקַע, יִלְקַח בֶּהֱן קֶרֶקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת – שְׁדִין הַפִּירוֹת הִלְלוּ כְּדִין נִכְסֵי מְלוּג, שֶׁהַקֶּרֶן שֶׁלָּהּ. וְהַמְחַבְרִין בְּקֶרֶקַע – אֲבָל אִם נִפְלוּ לָהּ הַפִּירוֹת, כִּשְׁהֵם מַחֲבֻרִים בְּקֶרֶקַע, כְּלוּמָר שֶׁנִּפְלוּ לָהּ קֶרֶקַע וְגַם פִּירוֹת הַמַּחֲבֻרִים בָּהֶם, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: שְׁמִין אוֹתָן – אֵת הַקֶּרֶקַע, כְּמָה הַקֶּרֶקַע שְׁוִים עֲכָשׁוּ כַּשִּׁפּוּרִיתֵיהֶם עֲלֵיהֶם, יָפִין בְּפִרוֹת – כְּמָה הַקֶּרֶקַע שְׁוִים עֲכָשׁוּ כַּשִּׁפּוּרִיתֵיהֶם עֲלֵיהֶם,

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מו' אייר, ושבע רצון אני שסוף סוף עמד על השאלה, שאפשר יש ענינים בהנהגתו שפעלו העדר קירוב הדעת בינו ובין הבע"ב שלו, ומובן שיש בזה שתי סיבות, מתאים לשני הסוגים הנהגת האדם בינו לבין עצמו, והיחס עם האנשים שבסביבתו. ובנוגע להב' הנה כמדומה שכבר אמרתי לו שצריך הי' להתעניין יותר בהענינים הפרטים של הבע"ב שלו גם אם אינם נוגעים לעניני רבנות ותורה ומצות, וכשהאדם רואה שמקיימים בו הענין של ואהבת לרעך (אף גם אם אינו מדוייק שיהי' כמודך) הרי מתקיים בו הכתוב כמים הפנים לפנים כו'. ובנוגע להסוג הא' הנה פשוט שמה שכותב הוא לא היתה סיבה לריחוק הדעת, היינו ממה שמתנהג הוא ע"פ השו"ע וכו' הן בנוגע לזהירות באכילה בבתי אחרים וכן לענין התספורת בחול המועד וימי הספירה וכו"ב. אלא שהסיבה לזה הוא דוקא בהיפך, כי אנשי ארצוה"ב הנה מבלי שים לב להנהגתם הם בעצמם, רוצים הם לראות בחשני ובפרט באותו שבועות, בו בתור מנהיגם, שלא יהי' שם ענינים של פשרות, אשר בכלל כל ענין של פשרה חשוד שישודא בויתורים ובאי-אמונה באותו הענין שבו עושים פשרה, ובנוגע אליו אם יש מקום לחשש שהנהגתו ביראת שמים פועלת רחוק, הרי אין זה מה שאינו מתגלח בחול המועד ובימי הספירה, אלא מה שמתגלח הוא (אף כי בסם) בשאר ימות השנה, וכן בשאר הענינים: שאם הבע"ב מקפידים, הרי אף גם אם אין אומרים זה בפירוש, הרי נפחת אצלם מעמדו וחדוש ע"י שרואים שמתעסק בפשרות וד"ל. והשי"ת יצליחו להסתדרות טובה בגשמיות וברוחניות גם יחד בשבילו ובשביל כל ב"ב שיחיו.

המשך בעמוד הבא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

רבי אלעזר בן פדת — אמורא היה, והוא הנקרא מרא דארעא דארץ ישראל במסכת נדה (כ,ב). בעל הוראות היה, והוא שימש רבי יוחנן (אחרי מות ריש לקיש, והיה דחוק ועני. **עבד מילתא** — הקיז דם. **כרא דתומא** — בן השום, צלע של שום. **חלש ליביה** — נתעלפה. **צוציתא** — ניצוץ. **מאפותיה** — ממצחו. **כולי האי ואפשר** — בתמיה: כולי האי עבדת, ואכתי הק ספיקא דלמא לא מיתרמינא בשעתא דמוזוני? **דחיי נפישא או דחיינא** — ימי חיי שחייתי כבר הם רבים ממה שאני עתיד לחיות. **אמר דחיות** — מה שכבר חיית מרובים ממה שאתה עתיד לחיות. והיינו דקא בכי כי אמר שכינה הכי. והאי דחייך — משום שלשה עשר נהרוותא לרחוץ בהן, ולטייל בהן מזה לזה. **אי הכי לא בעינא** — דתיחריבא לעלמא. **ותו לא** — וכי אין אתה נותן לי דברים אחרים. **אמר ליה ולחברך מאי קא יחבינא** — אנא מגברא דלית ליה בעינא לא גריס בספר רבי. ובספר שלי כתוב. **כאסקטולא אפותאי** — היינו צוציתא דנפק מיניה, שמדביק אצבע צרדא עם הגודל, ומכה בצפורן האצבע. **איגרו כך גירי** — כלומר: הכיתי בחיצי. לחדווה בעלמא אמר כן. **הא אנא והא בר ליואי** — הוא איש אחד ואני איש אחד, הוא עדיף מינאי. **דתברי** — שוברים. **שינא מטר בשבילנו** — מקבלים אתם עליכם, ומסכימין לדעת אחד. **כמה עזין** — דלא כסין מצבורא.

דף כא ע"א: מעשה נוסף בחכם שחי בעניות גדולה: **רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא** - היה חי בדוחק רב, **עבד מילתא** - הקיז דם, **ולא הוה ליה מירי למטעם** - לא היה לו דבר לטעום לאחר ההקזה להתחזק מחולשתו, **ושקל ברא דתומא** - נטל צלע שום ושייך בפייה - נתנו בפיו כדי להתחזק, וזה גרם לו שחלש לביה וגים - התעלף ונרדם. **אזול רבנן לשיולי ביה** - באו חכמים לשאול בשלומו, ותיידיה דקא בכי ותייך - וראוהו בוכה וצוחק בתוך שנתו, **ונפק צוציתא דנורא מאפותיה** - יצא ניצוץ של אש ממצחו. **כי אתער** - כשהתעורר אמרו ליה, **מאי טעמא קבכית ותייכת** - מדוע בכית וצחקת בשנתך. **אמר להו, דהוה יתיב** - שישב עמי הקדוש ברוך הוא, **ואמרי** [ואמרת] ליה, **עד מתי אצטער ביהאי עלמא** - בעולם הזה שאני חי בדוחק. **ואמר לי, אלעזר בני, ניהא לך דאפכיה לעלמא מרישא** - טוב בעיניך שאהפוך את עולמך מתחילתו, כלומר שתיולד מחדש, ואז אפשר דמתילדת בשעתא דמוזני - יתכן שתיולד בשעה שמזל הפרנסה שולט, והיו מצויים לך מזונותיך. **אמרי לקמיה** - אמרתי לפניו וכי כולי האי - מעשה כל כך גדול תעשה, **ואפשר** - וגם אז רק אפשר שאולד בשעה של מזל פרנסה ואין זה ודאי. ועוד אמרי [אמרת] ליה, **דחיי טפי** - האם השנים שחייתי כבר הן יותר מן השנים שאני עתיד לחיות, או דחיינא - או שהשנים שאחיה בעתיד מרובים יותר מהשנים שחייתי כבר. **אמר לי, דחיות** - השנים שחיית כבר מרובים יותר. **אמרי לקמיה** - אמרתי לפניו, **אם בן, לא בעינא** - אינני רוצה שתהפוך עולמי. **אמר לי, ביהאי אנרא דאמרת לא בעינא** - בשכר זה שאמרת אינני רוצה שתהפוך עולמי, **יהיבנא לך לעלמא דאתי** - אתן לך בעולם הבא תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכין - שלשה עשר נהרות משמן אפרסמון טהור כנהרות פרת ודיגלת [חידקל]. **דמעננת בהו** - שתתענג בהם ברחיצה וטיול מזה לזה. **אמרי לקמיה** - אמרתי לפניו, וכי האי - רק זה אתה נותן לי בעולם הבא ותו לא. **אמר לי, ולחברך מאי יהיבנא** - וכי מה אתה לחברך אם אתן לך דברים נוספים. **אמרי ליה, ואנא מנכרא דלית ליה בעינא** - אני רוצה שתתן לי חלק הרשע שאין לו זכות לקבל את חלקו בעולם הבא. **ומחין באסקטולא אפותאי** - היכני מלאך באצבע על מצחי, **ואמר לי מתוך שמחה ובדיחות, אלעזר ברי, גירי כך גירי** - הכיתי בך בחיצי. חוזרת הגמרא להביא מעשים שגזרו חכמים תענית על הגשמים: **רבי חמא בר חנינא גזר תעניתא על עצירת גשמים, ולא אתא מיטרא** - ועדיין לא ירד גשם. **אמרו ליה, והא רבי יהושע בן לוי גזר תעניתא ואתי מיטרא, ומדוע אצלך לא. אמר להו, הא אנא, והא בר ליואי** - זה אני וזה בן לוי, כלומר אין שנינו באותה מעלה והוא עדיף ממני, **אמרו ליה דנית וניבין דעתין** - שיבוא אלי ונכין דעתנו יחד בתפילה, **איפשר דתברי ציבורא לבייהו** - ואז יתכן שהציבור יכניעו את ליבם, **דאתי מיטרא** - שבזכות זה ירד גשם. **בעזין רחמי** - ביקשו רבי חמא ורבי יהושע רחמים ולא אתי מיטרא - ועדיין לא ירד גשם. **אמר להו רבי חמא לציבור, ניהא לבו** - האם אתם מקבלים ומסכימים שינא מטר רק בשבילנו [בזכותנו] בלא זכות הציבור. **אמרו ליה, הן. אמר, רקיע רקיע, כפי פניך בעבים וירד גשם. ולא איכפי** - עדיין לא התכסה הרקיע בעננים. חזר ואמר, **כמה עזין פני רקיע, שאינם שומעים לגזירת הצדיקים. ואז איכפי** - ואתא מיטרא - התכסה הרקיע בעננים וירד גשם.

המשך ממעמוד הקודם

מוסגי"פ הקונטרס שהו"ל לל"ג בעומר הבע"ל, ובו יראה מבואר ענין השימת לב כו' שדוקא

עיי"ז בא דבר לפועל, וה"ה בעניני לימוד וקיום המצות וכו', כמובן.

בברכה.

1 וְשִׁאֵינוֹ אוֹכֵל קֹדֶשִׁים, אֵינּוּ דִין שָׁאֵם עֲבֹד חִילָּל.
2 מִפְּרִיכָה הַגְּמָרָא: מַה לְּבַעַל מוֹם שְׁחָמוֹר שֶׁבֶן עֶשֶׂה בֹא בַפְּסוּל
3 'מוֹם' הַכְּתוּב קֶרֶב הַקֶּרֶב בְּכֹהֵן הַמִּקְרִיב, שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם פּוֹסֵל מוֹם, מַה
4 שֶׁאֵין כֵּן פְּסוּל 'זִרְוֹת' אֵינוֹ אֵלָּא בַּמִּקְרִיב. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מָמָא
5 יוֹכִיחַ, שֶׁמַּחֲלֵל עֲבוּדָתוֹ, כְּאֹמֹר (וַיִּקְרָא בֶּבֶא) 'וַיִּנְדְּרוּ וְגו' וְלֹא יַחֲלֹל',
6 וּפְסוּל 'טוֹמְאָה' אֵינוֹ אֵלָּא בַּמִּקְרִיב, וְלֹא בַּקֶּרֶב.
7 מִפְּרִיכָה הַגְּמָרָא: מַה לְּטָמֵא שֶׁבֶן מְטַמֵּא פוֹסֵל, מַה שֶׁאֵין כֵּן זֶר.
8 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: בְּעַל מוֹם יוֹכִיחַ, שֶׁאֵינוֹ פוֹסֵל אַחֲרֵים וּמַחֲלֵל
9 עֲבוּדָתוֹ, וְהוּא הַדִּין, כְּלוּמָר, אִם תִּפְרוֹךְ שׁוּב מַה לְּבַעַל מוֹם שֶׁכֵּן
10 עֲשָׂה בּוֹ קֶרֶב בַּמִּקְרִיב, יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִטְּמֵא, וְנִמְצָא דִלָּא רָאִי זֶה בְּרָאִי
11 זֶה וְלֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה – אֵין חוֹמְרָתוֹ שֶׁל בְּעַל מוֹם כְּחוֹמְרָתוֹ שֶׁל
12 טְמֵא, וְאֵין חוֹמְרָתוֹ שֶׁל טְמֵא כְּחוֹמְרָתוֹ שֶׁל בְּעַל מוֹם, שֶׁבְּעַל מוֹם
13 חָמוֹר שֶׁפְּסוּל גַּם בַּקֶּרֶב, וְטֵמֵא חָמוֹר שֶׁמְטַמֵּא, וּבִהְכָּרַח שֶׁלֹּא
14 הַחוֹמְרָא גּוֹרֵמַת שִׁיחֲלּוֹ הַעֲבוּדָה, שֶׁהָרִי אֵין חוֹמְרָתָם שׁוֹה, אֵלָּא
15 הַצֵּד הַשׁוּהוֹ שֶׁבָּהֶם הוּא גּוֹרֵם זֹאת, וְהָיָה הַשָּׁוֶה שֶׁבֶן שְׁמוֹתָהֶן
16 שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד, וְאֵם עֲבָדוֹ חִילָּל, אָף אֵינִי אֹבִיב וְיֵשׁ שְׁשׁוֹה לָהֶם שְׁשׁוֹה
17 מוֹזָהֵר שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד, וְנִשְׁוֹה אוֹתוֹ לָהֶם שָׁאֵם עֲבֹד חִילָּל.
18 מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מִנֶּלְךָ דְּמוֹתָהּ – מִנֵּין לִמַּד תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
19 אַזְהִירָה לִּיר שֶׁלֹּא יַעֲבוֹד, אִי מִיִּנְדְּרוֹ (וַיִּקְרָא בֶּבֶא) כְּמִבּוּאָר לַעֲלִיל (טו)
20 שְׁכוּנָתָא כְּתוּב זֶה בְּהוֹכִירוֹ 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' לֹאֲזַהֲרָה לִזֹּר, קֶשֶׁה שֶׁהָרִי
21 חִילָּל זֶר עֲבוּדָתוֹ בְּגִנְיָה בְּתִיב בִּיה – מְפֹרֵשׁ בְּכַתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא
22 יַחֲלִיל' וּמִשְׁמַע עַבְדֵּי אֱבֹד חִילָּל, וְכַפִּי פִּרְשׁוֹ לַעֲלִיל (שם), וְאֵין צוֹרֵךְ
23 בְּלִימָדוֹ מִקַּל וְחוֹמֵר. אֵלָּא בְּהִכָּרַח שֶׁחֹלֵק עַל הַדְּרָשָׁה הָאֲמוּרָה,
24 וְיֵשׁ לְבַרֵּר מִנֵּין לִמַּד אַזְהִירָה לִזֹּר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא לִמַּד זֹאת
25 מִהָאֲמָרָא לֹאֲהֲרֵן וּבְנֵיו (בְּמִדְּבָר יח ד) 'וְיִזְרָא לֹא יִקְרֶב אֲלֵיכֶם' לְסִייעַ לָכֶם
26 בַּעֲבוּדָה. וּמִבְּעַל מוֹם וְטֵמֵא לִמַּד שֶׁמַּחֲלֵל הַעֲבוּדָה.
27 הַגְּמָרָא מִפְּרִיכָה אֵת הַצֵּד הַשׁוּהוֹ: אֵיכָא לְמִיפְרָךְ, מַה לְּהַצִּיד הַשָּׁוֶה
28 שֶׁבֶן – שֶׁבְּעַל מוֹם וְטֵמֵא, שְׁחָמוֹרִים בְּכָךְ שֶׁבֶן לֹא הוֹתִירוֹ לַעֲבוּדָה
29 בְּכִתְּהָ, מַה שֶׁאֵין כֵּן זֶר שֶׁהוֹתִירָה עֲבוּדָתוֹ בְּכַתוּב קִטְנָה.
30 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת בִּדְּוֹרָשָׁה בִּאֲפוּף אֲחֵרִי. אֵלָּא, כְּשֶׁתִּפְרֹךְ מַה לְּבַעַל
31 מוֹם שֶׁכֵּן עֲשָׂה בּוֹ קֶרֶב בַּמִּקְרִיב, לֹא תִּמָּא מָמָא יוֹכִיחַ, אֵלָּא אֵיכָא
32 אֵינִי יוֹכִיחַ, שֶׁאֵף הוּא אֵין פְּסוּלוֹ אֵלָּא בַּמִּקְרִיב, וּמַחֲלֵל הַעֲבוּדָה.
33 אֵלָּא שִׁישׁ לְפָרוֹךְ מַה לְּאֹנוּן שֶׁבֶן אֲסוּר פְּאִכִּילַת מַעֲשֶׂה שֶׁנִּי, וְלִכֵּן
34 חָמוֹר גַּם לַעֲנִין חִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ, מַה שֶׁאֵין כֵּן זֶר הַמוֹתֵר בִּאֲכִילַת
35 מַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ לְהַשִּׁיב, [בְּעַל מוֹם] יוֹכִיחַ, שְׁמוּתָר בְּמַעֲשֶׂה שֶׁנִּי וּמַחֲלֵל
36 עֲבוּדָתוֹ, וְהוּא הַדִּין, כְּלוּמָר, אִם תִּפְרוֹךְ שׁוּב מַה לְּבַעַל מוֹם שֶׁעֲשָׂה
37 בּוֹ קֶרֶב בַּמִּקְרִיב, יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מֵאֲנוּן שֶׁלֹּא שִׁיךְ פְּסוּלוֹ אֵלָּא
38 בַּמִּקְרִיב, לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה, הַצֵּד הַשָּׁוֶה שֶׁבֶן
39 שְׁמוֹתָהֶן בּוֹ שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד, וְאֵם עֲבָדוֹ חִילָּל, אָף אֵינִי אֹבִיב זֶר
40 שְׁמוּזָהֵר שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד, שֶׁגַּם הוּא אִם עֲבֹד חִילָּל.
41 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָבָא נִמֵּי לְפִרְוֹךְ מַה לְּהַצִּיד הַשָּׁוֶה שֶׁבֶן – שֶׁבְּעַל
42 מוֹם וְאֲנוּן, שֶׁבֶן לֹא הוֹתִירוֹ בְּכִתְּהָ, מַה שֶׁאֵין כֵּן זֶר שֶׁהוֹתִירָה. הַגְּמָרָא
43 מִשִּׁיבָה בְּקוּשִׁיא: מִתְּקִיף לָהּ רַב מָמָא בְּרִיה דְּרָבָא, וְיֵמֵא לִימָא לָן –
44 וְמִי יֵאֱמַר לָנוּ דְּאֲנוּן אֲסוּר בְּכִתְּהָ, דְּלִמָּא שְׁרִי בְּכִתְּהָ. וְאֵם כֵּן אֵין שׁוּם
45 פִּירְכָּה עַל הַצֵּד הַשׁוּהוֹ מִבְּעַל מוֹם וְאֲנוּן לִלְמַד עַל זֶר שֶׁמַּחֲלֵל
46 עֲבוּדָתוֹ.
47 רַב מִשְׁרַשִּׁיא סִבֵּר שְׁכִינִין שֶׁאֵין מְפֹרֵשׁ שְׁאֲנוֹן הוֹתֵר בְּכַתוּב, וְאִפְשֵׁר
48 שֶׁבִּאֲמַת פְּסוּל הוּא, אִם כֵּן יֵשׁ לְפָרוֹךְ עַל הַצֵּד הַשׁוּהוֹ שֶׁל בְּעַל מוֹם
49 וְאֲנוּן, שֶׁלֹּא הוֹתִירוֹ בְּכַתוּב, מַה שֶׁאֵין כֵּן זֶר. וְלִכֵּן לִמַּד חִילּוֹל זֶר בְּקַל
50 וְחוֹמֵר אַחֲרֵי. רַב מִשְׁרַשִּׁיא אֲמַר, חִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ זֶר אֲתִיב בְּקַל וְחִיזֵּר
51 מִכֹּהֵן הַיּוֹשֵׁב בֵּית הַעֲבוּדָה, מַה יּוֹשֵׁב שְׁאֹכֵל קֹדֶשִׁים, שְׁמוּתָר
52 לֹאֲכֹל בִּישׁוּלָהּ, אֵם עֲבֹד חִילָּל, וְיֵשׁ שִׁאֵינוֹ אוֹכֵל קֹדֶשִׁים, אֵינִי דִין
53 שָׁאֵם עֲבֹד חִילָּל.
54 מִפְּרִיכָה הַגְּמָרָא: מַה לְּיוֹשֵׁב שְׁחָמוֹר שֶׁבֶן פְּסוּל לַעֲדוּת, מַה שֶׁאֵין כֵּן
55 זֶר שֶׁכֹּשֶׁר לַעֲדוּת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הָקֵל וְחוֹמֵר הוּא מִיּוֹשֵׁב תִּלְמִיד
56 הַקֶּבֶץ, שְׁבִית דִּין מַכְבִּדִים אוֹתוֹ וְשׁוּמְעִים עֲדוּתוֹ כְּשִׁיּוּשׁ, וְלַעֲנִין
57 עֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ אָף תִּלְמִיד חֹכֵם אִם יֵשׁ וְעַבֵּד חִילָּל. שׁוּב מִפְּרִיכָה
58 הַגְּמָרָא: מַה לְּשֵׁם 'יוֹשֵׁב' שֶׁבֶן פְּסוּל לַעֲדוּת, כְּלוּמָר, אָף שֶׁאֵין תִּלְמִיד
59 חֹכֵם יוֹשֵׁב פְּסוּל לַעֲדוּת, מִכָּל מָקוֹם מִצִּינוֹ פְּסוּל 'יוֹשֵׁב' בַּעֲדוּת,
60 וְהֵינּוּ בִּסְתָם אֲדָם, מַה שֶׁאֵין כֵּן פְּסוּל 'זִרְוֹת' אֵינוֹ כָּלֵל בַּעֲדוּת, וְאֵם
61 כֵּן אֵין לִלְמַד חִילּוֹל זֶר שֶׁל מִיּוֹשֵׁב, שֶׁהָרִי חָמוֹר מוֹר לַעֲנִין עֲדוּת.

62 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְדַבְרֵי רַב מִשְׁרַשִּׁיא שֶׁם יוֹשֵׁב לֹא פָּרִיךְ – הֵתָנָא
63 סִבֵּר שֶׁאֵין לְפָרוֹךְ מִכָּךְ שֶׁבְּכָלֵּל עֲדוּת שִׁיךְ פְּסוּל 'יוֹשֵׁב', כִּיּוֹן
64 שֶׁבְּתִלְמִיד חֹכֵם עֲצֻמוֹ שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְמַד הָקֵל וְחוֹמֵר לֹא שִׁיךְ פְּסוּל זֶה,
65 וְנִמְצָא שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם חוֹמְרָא שֶׁאֵינוֹ בּוֹר.
66 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְאֵם תִּמָּא לִזְמַר דְּפָרִיךְ גַּם מִשֵּׁם יוֹשֵׁב, יֵשׁ לִזְמַר
67 חִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ זֶר אֲתִיב בְּצֵד הַשׁוּהוֹ מִיּוֹשֵׁב, וּמִפְּרָכָה מִתְּנָה – וּמֵאֲחַד
68 מֵאֵלּוֹ הָאֲמוּרִים לַעֲלִיל, אֲנוּן, אִם טְמֵא, אִם כֵּעֵל מוֹם. וְכֹגוֹן,
69 כְּשֶׁתִּפְרֹךְ מַה לְּיוֹשֵׁב שֶׁכֵּן פְּסוּל לַעֲדוּת, יֵשׁ לְהַשִּׁיב, אֲנוּן יוֹכִיחַ,
70 שֶׁכֹּשֶׁר לַעֲדוּת וּמַחֲלֵל עֲבוּדָתוֹ. וְכִשְׁתִּפְרוֹךְ מַה לְּאֲנוּן שֶׁפְּסוּל
71 בְּכַתוּב, יֵשׁ לְהַשִּׁיב, יוֹשֵׁב יוֹכִיחַ, שֶׁהוֹתִיר בְּכַתוּב וּבְמִקְדָּשׁ מַחֲלֵל
72 הַעֲבוּדָה, וְחוֹזֵר הַדִּין וְכו', הַצֵּד הַשׁוּהוֹ וְכו'.
73 כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאָר רַב מִשְׁרַשִּׁיא סִבֵּר שֶׁאֵין לִלְמַד מֵאֲנוּן 'וּמִטְמֵא'
74 וּמִבְּעַל מוֹם' לְפִסּוּל עֲבוּדָתוֹ שֶׁל 'זֶר', כִּיּוֹן שֶׁהוֹזֵר כֹּשֶׁר בְּכַתוּב, מַה
75 שֶׁאֵין כֵּן טְמֵא וְכֵעֵל מוֹם שֶׁפְּסוּלִים בְּכַתוּב, וְגַם אֲנוּן לֹא מִצְאָנוּ
76 בְּפִירוּשׁ מַה לְּיוֹשֵׁב לַעֲבוֹד בְּכַתוּב, וְלִכֵּן פִּירַשׁ שֶׁהָקֵל וְחוֹמֵר נִלְמַד
77 מִיּוֹשֵׁב, וּמִתְבָּאָר מִדְּבָרֵינוּ שֶׁעַל קַל וְחוֹמֵר זֶה אֵין לְפָרוֹךְ פִּירְכָּה זֶה,
78 וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שִׁיּוּשׁ כֹּשֶׁר בְּכַתוּב. מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: וְיוֹשֵׁב דְּכֶשֶׁר בְּכִתְּהָ
79 מִנֶּלְךָ, מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: אֲמַר קָרָא (דְּבָרִים יח ח), 'לְעִמּוּד לְפָנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ',
80 וְיֵשׁ לְדַרְשׁוֹ, דּוּקָא 'לְפָנֵי ה' – בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, צִרִיךְ לַעֲבוֹד
81 בַּעֲמִידָה, וְלֹא לְפָנֵי בְּכִתְּהָ.
82 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה בֵּין הַפּוֹסְלִים קִלְבַּת הַדֶּם, אֵינִן. מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מִנֶּלְךָ
83 שְׁאֲנוּן מַחֲלֵל עֲבוּדָתוֹ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּכִתְּבִי לַעֲנִין כֹּהֵן גָּדוֹל
84 שְׁמוֹתָא אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ, שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּךְ לָהֶם, וּמִמִּשְׁכִּין הַכְּתוּב
85 (וַיִּקְרָא בֶּאֱיִ) 'וְיִזְרָא הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֵת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵינוּ', וְהֵינּוּ
86 שֶׁאֲפִילוֹ בִּאֲנִינוּתוֹ אֵינוֹ מִפְּסִיק עֲבוּדָתוֹ, 'וְלֹא יַחֲלֵל' מִלְּמַד שֶׁאֵין
87 עֲבוּדָתוֹ בִּאֲנִינוּת מַחֲלֵלָה, וְיֵשׁ לְדִיִּיק מִכָּךְ שֶׁהוֹצִירָה הַתּוֹרָה
88 לְכַתּוּב שֶׁכֵּהֵן גָּדוֹל אֲנוּן עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הָאֵת אֲחֵר, וְהֵינּוּ כֹהֵן
89 הַדִּיּוֹט, שְׁלֹא יֵצֵא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּאֲנִינוּתוֹ אֵלָּא הַמִּשְׁכִּין בַּעֲבוּדָה,
90 חִילָּל הַעֲבוּדָה.
91 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוּר נוֹסֵף לְחִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ שֶׁל אֲנוּן: רַבִּי אֶלְעָזָר
92 אֲמַר מִתְּנָה נִלְמַד דְּהִיבֵר, בְּיוֹם חֲנוּכַת הַמִּשְׁכָּן נִאֲמַר (וַיִּקְרָא י טו-כ),
93 שֶׁמֶשֶׁה רַבִּינוּ כֶּסֶס עַל אֶלְעָזָר וְאִיתְמַר בְּנֵי אֲהֲרֹן מְדוּעַ שִׁרְפוּ אֵת
94 שְׁעִיר רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, וְלֹא אֲכִלוּהוּ, וּמִבּוּאָר בְּגִמְרָא (לֶחֶף קא) לְדַעַת
95 רַבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁמִּתְשׁוּבָתוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן יֵשׁ לִלְמַד שֶׁתְּמִידָהּ שֶׁל מֶשֶׁה
96 הִיטָה וְכִי מִשׁוּם שֶׁהִקְרַבְתֶּם אוֹתוֹ בִּאֲנִינוּת נִפְסַל וְשִׁרְפְתֶּם אוֹתוֹ.
97 וְהִשְׁבִּינוּ אֲהֲרֹן בְּתִמְיָה (שם יט) 'הֵן הַיּוֹם הַקִּרְיָבִי' וְגו', כְּלוּמָר, וְכִי בְּנֵי
98 שֶׁהֵם כְּהֵנִים הַדִּיּוֹטִים הִקְרִיבוּהוּ, וְהֵלֵךְ אֵינִי הַקִּרְבָּנִי אוֹתוֹ, וְכֹהֵן
99 גָּדוֹל מוֹתֵר לַעֲבוֹד בִּאֲנִינוּת. אֵלָּא נִשְׂרָף מִחֲמַת שֶׁאֲסוּרִים הֵינּוּ
100 לֹאֲכֹל בִּשְׂרֹו בִּאֲנִינוּת.
101 מִדִּיִּיק רַבִּי אֶלְעָזָר: מִתְּנָה – מִתְשׁוּבָתוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן יֵשׁ לִלְמַד, דָּאִי
102 אֵינִי אֲמַרְיָא שְׁפִיר אִישְׁתְּרִתָּהּ – שֶׁאִילוֹ הָיוּ בְּנֵי מִקְרִיבִים אֵת
103 הַשְּׁעִיר בְּדִין נִשְׂרָף, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁכֵּהֵן הַדִּיּוֹט הַעֲבוֹד בִּאֲנִינוּת פּוֹסֵל
104 הַקֶּרֶב.
105 הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת מְדוּעַ אֲמַר כָּל אֶחָד מֵאֲמוּרָאִים טַעַם אַחֵר.
106 מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֶלְעָזָר מָאִי מְטַמֵּא לֹא אֲמַר שֶׁחִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ
107 אֲנוּן נִלְמַד מִ'מִּן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל', שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכֵּהֵן הַדִּיּוֹט
108 הַעֲבוֹד בִּאֲנִינוּת מַחֲלֵל. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר לָךְ רַבִּי אֶלְעָזָר, מִי
109 בְּתִיב – וְכִי כְּתוּב מְפֹרֵשׁ הָאֵת אֲחֵר (וְהֵינּוּ כֹהֵן הַדִּיּוֹט) שְׁלֹא יֵצֵא
110 חִילָּל, וְהָיָה לֹא נִאֲמַר רַק שֶׁהִכֵּהֵן גָּדוֹל מוֹתֵר לַעֲבוֹד בִּאֲנִינוּת, וְאֵינוֹ
111 מַחֲלֵל הַעֲבוּדָה, וְאִפְשֵׁר שֶׁבִּאֲמַת גַּם בְּכֹהֵן הַדִּיּוֹט הָדִין כֵּן, אֵלָּא
112 שֶׁכְּתִיבָה זֹאת הַתּוֹרָה בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא נִטְעָה לִזְמַר שְׁדוּקָא כֹהֵן
113 הַדִּיּוֹט הוֹתֵר בּוֹה, אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל עֵקֶב חִשְׁבֻּתוֹ וְקִדְּשׁוֹ הִיטָה
114 אֲסוּר לַעֲבוֹד בִּאֲנִינוּת, וְאֵם עַל חִילָּל, לִכֵּן הוֹצִירָךְ רַבִּי אֶלְעָזָר
115 לִלְמַד חִילּוֹל אֲנוּן מִ'הֵן הַיּוֹם הַקִּרְבִּי' וְגו'.
116 מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: וְאֶדְיָךְ – וְהֵאֲמֹרָא הָרִאשׁוֹן, מָאִי מְטַמֵּא לֹא אֲמַר
117 שֶׁחִילּוֹל אֲנוּן נִלְמַד מִ'הֵן הַקִּרְבָּנִי', כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא:
118 קֶסֶר מִפְּנֵי מִיּוֹמָה נִשְׂרָפָה חֲטָאת שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּחִנוּכַת הַמִּשְׁכָּן,
119 וְלֹא מִפְּנֵי אֲנִינוּת, וְלְדַבְרֵינוּ לֹא נִזְכֵּר כָּלֵל פְּסוּל אֲנִינוּת לַעֲבוּדָה
120 בְּפִרְשָׁה זֶה.
121 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוּר נוֹסֵף לְחִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ: רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
122 תִּנָּה, חִילּוֹל עֲבוּדָתוֹ אֲנוּן אֲתִיב בְּקַל וְחִיזֵּר מִבְּעַל מוֹם, וְיֵמֵא

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רז
רש"י

זר שאינו אוכל כו. ואין לומר דטמא בקרבן צבור וכן גדול אונן יזכיר שאינו אוכלין
שפוסל בבקו. טמא יזכיר. שלא עשה בו קרב כמקריב שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים
כשם שהזבח טמא מחיים וכתבי ויגור ולא יחללו אלמא טמא שעבד חילל: שמוהרין.
שלא לעבוד טמא מויגור בעל מום מולא יגש: חיבא מוהר. זר: אי נימא מויגור.
דרשת ליה להאי קרא בני ישראל להודיר דרים
כדאמר לעיל: חילול בגופיה בתיב. וק"ו למא
לך. ה"ג מה לחצד כו' שכן לא הותרה בבמה
בבמת יחיד (בבמה) בשעת היתר הבמות דתנן
כפ' בתרא (לקמן ק"ג). הזמן הותרה והטמא
שוין בזה ובה ובבביתא תניא עלה דברים
ששוותה בבמה קטנה לבמה גדולה דם מתיר
ומפגל ומומין תאמר בור שכשר בבמה קטנה
התם אלו דברים שכן במה גדולה לבמה כדאמר
וקתני התם כיהון ובגדי שרת וקראי נמי מוכחי
בגדיען ומנחם ושמואל שהקריבו בבמה: אינן.
ילפינן לקמן מקראי אם עבד חילל: שכן אמר
במעשר. דכתיב לא אכלתי באוני (דברים כו):
אונן מוהר שלא יעבור. דכתיב בבקו גדול ומן
המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא
חילל: דלמא שרי בבמה. דבגי אונן כתיב לא
המקדש: יושב אם עבד חילל. לקמן ילפינן לה
בפירקין (כג): שכן פסול לעדות. דאמר' במס'
שבועות (דף ל). ועמדו שני האנשים בעדים
הכתוב מדבר: ומשני מיושב תלמיד חכם. הכא
מייית לה דכשר לעדות כדאמר' התם (שם)
שביית דין וחלקים לו כבוד ומשבים אותו: ושם
יושב. מצינו שם יושב בעלמא שפסול לעדות
משום שם יושב תאמר בשם זר שאינו נפסל
לעדות משום שם זרות: שם יושב לא פריך.
הואיל וההוא יושב ת"ח דמייית מנייה לק"ו
כשר לעדות: ופחד מהנך. אונן או טמא או בעל
מום: ויושב דכשר בבמה מנא לך. דלא נפיר שכן
לא הותרה בבמה דהא מדשקביה רב משרשיא
לקל וחומר דלעיל דאונן וטמא ובעל מום ונטק
יושב משום הני פירי שבקיה דלא משכחת
היתר בבמה בהדיא לחד מיינייהו הכא מנליה:
לעמוד לפני ה'. במקדש הוא דבעי עמידה: אונן
מנלן. דפסול כדקתני מתני: וכן המקדש וגו'.
לעיל מנייה כתיב לאביו ולאמו לא יטמא ובבבן
גדול משתעי וסמך ליה ומן המקדש וגו' כלומר
אף ביום שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן
המקדש אלא עומד ומקריב ולא יחלל שאין
הקדשים מתחללין בכך הא הדיט שלא יצא

ועבד חילל: הן הקריבו. הן היום הקריבו וגו' מתשובתו של אהרן אתה לומד מה אמר לו
משה מדוע לא אכלתם כו' שמוא בנין הקריבה באנינות שהיו אוננים על גרב ואביהוא
ופסלתיה לבשר נשרפה אמר לו אחרן וכו' הן הקריבו והלא הדיעות הן ופסולין לעבודה
אני הקרבתו שאמרת לי ועשה את קרבן העם וגו' ואני כהן גדול ומקריב אונן מכלל
דאי איתנה אקריב דשפיר אשתרוף ולא היה משה אומר להם מדוע לא אכלתם: פי
כתיב הא אחר כו'. דלמא אחר נמי לא חילל ובדידה איצטריך ליה למשרשיה ולא
תימא מתוך דחשובו וקדושתו יתירא הוא פסול אונן: קסבר מפני טומאה. שנגע בה
נשרפה ולא הוחר שם אנינות לענין הקרבה והן הקריבו ה"ק הן היום הלא עדיין יום
הוא הדיין אסורין בקדשים לאכול עד הערב ומתוך כך אירע בה טומאה באונס ואיכא
תנאי דפליגי לקמן (דף קא). בהא חד אמר מפני טומאה נשרפה וחד אמר מפני אנינות
נשרפה שלא היו יכולין לאוכלה אפילו לערב דקסבר אנינות לילה נמי אסור ואפילו
נקבר המת ולפי שלא היה לא אוכלין נשרפה וכדו' יוחנן בן ברוקה דאמר בפסחים (דף
פב). בני טמא בעלים של פסח אף זה ישרף מיד שאין לו אוכלין ואין טעון עבור עזרה:
שאינו

זר שאינו אוכל, אינו דין שאם עבד חילל. מה לכפל
מום שכן עשה בו קרב כמקריב, טמא יזכיר. מה
לממא שכן מטמא, בעל מום יזכיר. וחור הדין, לא ראי
זה פראי זה ולא ראי זה פראי זה, הצד השווה שבהן
שמוהרין ואם עבדו חיללו, אף אני אביא זר שהוא
מוהר ואם עבד חילל. מנלן דמוהר, אי מ'יגור,
חילול בגופיה פתיב ביה. אלא מ'חור לא יקרב אליכם,
איכא למיפרך, מה להצד השווה שבהן שכן לא הותרו
בבמה. לא תימא, טמא יזכיר, אלא אימא, אונן יזכיר.
מה לאונן שכן אסור בפעשה, [בעל מום] יזכיר. וחור
הדין, לא ראי זה פראי זה, הצד השווה שבהן שמוהרין
כו'. הכא נמי לפרוך, מה להצד השווה שבהן שכן לא
הותרו בבמה. מתקוף לה רב סמא בריה דרבא, ומאן
לימא לן דאונן שכן אסור בבמה, דלמא שרי בבמה. רב
משרשיא אמר, אתאי בקל וחומר מיושב. מה יושב
שאוכל, אם עבד חילל. זר שאינו אוכל, אינו דין
שאם עבד חילל. מה ליושב, שכן פסול לעדות. מיושב
תלמיד חכם. מה לשם יושב' שכן פסול לעדות,
שם יושב לא פריך. ואם תמצא לומר, פריך אתאי
מיושב, ומחרא מהנה. ויושב דכשר בבמה, מנלן. אמר
קרא לעמוד לפני ה' לשרתו, לפני ה' ולא לפני
במה: אונן: מנלן, דכתיב 'ומן המקדש לא יצא ולא
יחלל', הא אחר, שלא יצא חילל. רבי אלעזר אמר,
מהקא 'הן הקריבו', אני הקרבתו. מפלל דאי אינהו
אקריב, שפיר אישתרוף. ורבי אלעזר, מאי טעמא לא
אמר מ'ומן המקדש לא יצא. אמר לה, מי פתיב, הא
אחר שלא יצא חילל. ואידך, מאי טעמא לא אמר
מ'הן הקריבו'. קסבר, מפני טומאה נשרפה. דבי רבי
ישמעאל תנא, אתאי בקל וחומר מפעל מום, ומה
בעל

זר שאינו אוכל כו. ואין לומר דטמא בקרבן צבור וכן גדול אונן יזכיר שאינו אוכלין
ועובדים דמה להנך שכן אינן מוהרים תאמר בור דמוהר: מה לשמא שכן מטמא.
לא מצי למיפרך שכן עשה בו קריבים כמקריבים וכדפי' בקונטרס: אה' אני אביא
זר שמוהר כו. לכך צריך לטעמא דאודהר משום דלא תימא טמא בקרבן צבור וכן
גדול אונן יזכיר כדפרישית ומתאי טעמא נמי
צריך לקמן בערל הלכתא ממילא לה דלא אמר
בקי' היבן מוהר. תימא נימא מוהרין בני
אהרן דרדשי' (לקמן דף לב). מקבלה ואילך מצות
כהונה מיהו עדיפא משני לאו גמור מוכל זר לא
יקרב: הנה"ה דלמא שרי בבמה. והאי דלא חשיב
אונן לקמן בסוף מכילתין (דף ק"ג). דבברים שבין
במה גדולה לבמה קטנה כדחשיב כיהון ובה
שרת דלמא תנא ושייר דשירי נמי יושב: ומה
יושב שאוכל. כגון במורם מקדשים ובכור: מה
ליושב שכן פסול לעדות. צריך לזהר שלא לדון
ע"פ עדות דמיושב ובגט אשה צריך לזהר יותר
ושמא דיעבר אין לחוש דאמר בירושלמי פרק
ד' מיתות גבי מנכר את השם הדיינין עומדין
על רגליהם עינין לדיינין שקבלו עדות ממנו
שדיין על פי עדותו ושמענו התם ידכ' היכי דאין
עכובא בשיבת הדיינין אע"פ שיש להם לישב
מן התורה ה"נ אין עכובא בעמידת העדים אע"פ
שיש להם לעמוד מן התורה הקשה ה"ר אפרים
כהן גולן יתא פסול לעבודה קל וחומר מבעל
מום שכשר לעדות ואם עבד חילל ולייתי מבעל
מום ומנחם מהנך ולא קשיא היא דכיון דגולן
אינו מוהר לא אתי מיינייהו כדפרישית לעיל:
מיושב תלמיד חכם. א"כ הא דאמר' (שבועות
דף ל.) דתלמיד חכם לא יחלל אסוריה לקמיה
דוור מנייה לאו משום דצריך לעמוד אלא משום
זילותא דהא אי אויל לאסוריה (מנפשיה) מעיד
מיושב ותו דאמרין בפרק שבוטע העדות (שם)
הני מילי לממונא אבל לאסורא ילך להעיד אין
חכמה ואין תבונה לנגד ה' ותימא בסנהדרין (טז).
דאמר לו לינאי עמוד על רגליך ויעידו בך והא
מלך עדיף מתלמיד חכם דמלך אין יכול למחול
על כבודו ותלמיד חכם יכול למחול ויל דלא
דמי דטעמא דמחול תלמיד חכם משום דתורה
דידיה היא אבל מלך כתיב שתתא אימתו עליך
אין זה שלו אלא של אחרים ואין יכול למחול
זה ולגבי מצות יכול למחול דאם מחול על כבודו
בשביל כך לא יניח שלא התא אימתו עליך
ועוד יש לומר דעובדא דינאי דיני נפשות הוה
ובדיני נפשות אפילו תלמיד חכם עומד ואם תאמר היכי גמור מיושב תלמיד חכם
מה ליושב תלמיד חכם שכן פסול לחליצה דחליצה בעי מעמוד כדאמר שילהי מצות
חליצה (יבמות קו.). בתי עמודי וטעמא משום דכתיב ועמד ואמר ויהיו טעמא על כרחין
דחליצה מעמוד לאו משום ועמד ואמר דמי כתיב ויעמוד ואמר כדדיק' פ' בתרא דמועד
קטן (דף כא.) גבי קריעה אלמא טעמא משום דהוי כמו דין ויכול תלמיד חכם לישוב
ובדיעבד אם חלצה מיושב כשרה תדע דהא תניא חליצה בין עומד בין יושב בין מטה
כשרה ואי מקרא דועמד ואמר בעינן מעמוד אם כן ליהוי עכובא מקרא דכבה אלא
מטעם דין הן כדפרישית ובספרי דרדשי עומד מקרא דועמד ואמר אסמכתא הוא:
הנה"ה ואם תאמר מה ליושב שכן אסור בעורה כדאמר (ימא דף בה.) אין ישיבה
בעורה אלא למלכי בית דוד ושמוא אינו מן התורה תדע דאי דאורייתא אמאי צריך
קרא לקמן (דף כג.) ליושב למצה תיפוק ליה דאפילו בלאו עבודה אין ישיבה ומיהו
איצטריך קרא לעבוד בשתחואה: קסבר מפני טומאה נשרפה. הוה מצי למימר
כדיסמוך לתנא דבי רבי ישמעאל דקסבר מפני אנינות נשרפה והן הקריבו אתי לאודהר
שאמר

עיקר ואמיתת עניין הבחירה, שכן ועונש, שייך רק בנבראים דלמטה, בעולם שנברא בעשרה מאמרות דווקא.

ממאמר שבת פרשת בהר-בחוקותי ה'תשכ"ח

שומר להם משה שמא עברתם על איסור הקרבת אגניות וטעיתם מחמת כך לשורפו ומיהו לא יחול כדפי' בקונטרס בסמוך וסוגיא זו לא כחד מהנך תנאי דפי' טבול יום (לקמן קא.) ואין לחמה על זה ודעתו תנאי דרשי קרא דהתם לפי האמת דקרי' דאונן מחול עבודה מקרא אחרתא אבל אי לאו דנפקא לן מקרא אחרתא מהתם לא הוה שמעין

דהוה דרישנא לקרא כי הבא וכדמפרש ליה
והיבן מוזהר בו' אלא מן הקרבו
וקסבר מפני אגניות נשרפה. שלא היו אוכלין
כל היום ולילה שאחריהן ולמחרתו יהיה (ונותר)
ונשרף בו ביום בלא עובר צורה דקסבר אגניות
לילה נמי אסור ואפי' נקבר המת וכשאמר לו
אחרן מפני אגניות נשרפה טעה משה שלא
הבין מפני אגניות דקאמר אחרן שזוהו שלא
היו ראויין לאכול מחמת אגניותא אלא קסבר
שהקריבו אוננים ואמר להו משה שמא באגניות
הקרבתה ומיהו חילול לא יליף ר' ישמעאל
מניה דאי לאו קרא אחרתא הוה אמנא דכי
נמי דאמר להם באגניות אקרבתה לא למימר
דאי עבד הכי שפיר אשתרוף אלא כשאמר לו
מפני אגניות נשרפה אמר להם שמא עברתם
על אזהרה הקרבתם אוננים ואמר אחרן וכי
הן הקריבו כר פי' בקונט' וקצת צריך להוסיף
על פירושו דכשאמר להם שמא עברתם על
אזהרה והקרבתם אוננים רוצה לומר וטעיתם
לשורפה על כך דאי לאו הכי נמי ענין זה אצל
(זה) שריפה ועל זה השיב אחרן הן הקריבו
אני הקרבתי ומפני אגניות שאמרת לא מפני
הקרבתם באגניות אלא מפני שלא יכלנו לאכול
מפני אגניות ואי' בפ' כיצד צולין (פסחים פב.)
ולקמן בפרק התערבות (דף פג.) דדרשנין חטאת
שנכנס דמה לפנים פסולה מן לא הובא את
דמה היכי דריש ליה דלמא הכי קאמר ליה
שמא טעית לשורפה מפני שנכנס דמה לפנים
ויל דלא דמי דלמא היה לו להוכיח למשה הך
פסולין דייצא ונכנס דמה לפנים דבשלמא גבי
אגניות היה סבור שמא טעה לפי שאמר לו אחרן
מפני אגניות נשרפה ודרי' חיים תירץ דאגניות
לא אמר לו משה בפירוש אלא מתוך תשובתו
כפ' אהרן אבל הוה לא הובא את דמה אמר משה
בפי' שמענו בהדיא דאם הובא שפיר אישטורח:
שכן לא הותרו מכללן. פירש בקונטרס דהוה
דדותר בבמה אין זה הותר מכללו שדרי' לא
נאסר שם מעולם אפילו דפשיטא אצל כהן הדיוט
רבה (מנחות כה.) קרי עון יוצא הותר מכללו
בבמה ותיירץ דשאני גבי ציץ דכתיב לרצון להם
בכל מקום שמרצה ועוד י"ל דאפילו מיקרי הותר
מכללו מימ פריכה דאם הובא שפיר שכן לא הותרו
מכללן במקום שנאסרו: **שם** טומאה מיהא
אישטרא. ואי' מה לדתך וז' בעל מום טמא
שכן במיתה תאמר באונן וכו' וי"ל דסבר לה
כרבנן דאמרי (סנהדרין פג.) בעל מום ששימש
באזהרה לא כרבי ודאמרן במיתה ואי' מה
לדתך שכן פסולין בפרה בעל מום וז' אגניות
תאמר באונן (לקמן דף יז.) וי"ל טבול יום יוכיח:
אתיא בקי' מיושב. תימה מה ליושב שכן לא

בעל מום שאוכל, אם עבד חילול, אונן שאין אוכל, אינו
דין שאם עבד חילול. מה לבעל מום שכן עשה בו
קריבין ממקריבין, ור' יוכיח. מה לזר שכן אין לו תקנה,
בעל מום יוכיח. וזהו הדין, לא ראי זה פראי זה ולא
ראי זה פראי זה, הצד השונה שבהן שהן מוזהרין ואם
עבדו חילול, אף אני אביא אונן שמוזהר ואם עבד
חילול. היכן מוזהר, אילימא מ'ומן המקדש לא יצא,
חילול בגופיה כתיב ביה. אלא מ'יהן הקריבו, וקסבר
מפני אגניות נשרפה. איכא למפרך, מה להצד השונה
שבהן שכן לא הותרה מכללו, מ'מא יוכיח. מה למ'מא
שכן מ'מ'מא, הנך יוכיחו. וזהו הדין כו', הצד השונה
שבהן שמוזהרין כו'. ולפרוך, מה להצד השונה שבהן,
שכן לא הותרו מכללן אצל כהן גדול בקרבן יחיד. שם
'טומאה' מיהא אישטרא. רב מ'ש'ש'א אמר, אתיא
בקר וחומר מיושב, ומה יושב שאוכל, אם עבד חילול.
אונן שאינו אוכל, אינו דין שאם עבד חילול. מה ליושב,
שכן פסול לעדות. מיושב תלמיד חכם. מה לשם
'יושב' שכן פסול לעדות, שם יושב לא פריך. ואם
תימצי לומר, פריך אתיא מיושב, ומקדא מ'הנך: אונן
פסול: אמר רבא, לא שנו אלא בקרבן יחיד, אבל
בקרבן צבור, מ'רצה, קל וחומר מ'טומאה, מה טומאה
שלא הותרה מכללה אצל כהן גדול בקרבן יחיד,
הותרה אצל הדיוט בקרבן צבור. אגניות שהותרה
מכללה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, אינו דין שהותרה
אצל כהן הדיוט בקרבן צבור. מתקיף לה רבא בר
אחילאי, לא הותר אגניות אצל כהן גדול בקרבן יחיד,
מקל וחומר. ומה טומאה שהותרה אצל כהן הדיוט
בצבור, לא הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, אגניות
שלא הותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור, אינו דין
שלא הותר אצל כהן גדול בקרבן יחיד. וזהו טומאה
אצל כהן גדול בקרבן יחיד, מקל וחומר. ומה אגניות
שלא הותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור, הותרה
אצל כהן גדול בקרבן יחיד, טומאה שהותרה אצל כהן
הדיוט בקרבן צבור, אינו דין שהותרה אצל כהן גדול
בקרבן יחיד. ולא הותר טומאה אצל כהן הדיוט בקרבן

צבור, מקל וחומר. ומה אגניות שהותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, לא הותרה אצל כהן
הדיוט בקרבן צבור, טומאה שלא הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, אינו דין שלא הותר ככהן
הדיוט בקרבן צבור. (ולא הותר ולא הותר, אגניות וטומאה. טומאה, יחיד, ויחיד ציבור, סימן.)
אלא

שאינו אוכל. דכתיב לא אכלתי באוני: ואין לו תקנה. ואונן יש לו תקנה למחר: בעל מום.
יש לו תקנה כשיעבור מומו: חילול בגופיה כתיב. כיון דרייתא דא אחר שלא יצא ק"ו תו
למה לך: וקסבר מפני אגניות נשרפה. שלא היו לו אוכלין וכדפרשית וכשאמר לו מפני
אגניות שרפנה טעה כסבור שהקריבו אוננים ואמר להם שמא באגניות הקריבו ומיהו
חילול לא יליף ר' ישמעאל מניה דאי לאו (קרא
אחרתא) הוה אמנא דאי דאמר להו שמא
באגניות הקרבתם אוננים לאו דלמימרא דאי עבד
הכי שפיר אשתרוף אלא כשאמר לו מפני
אגניות שרפנה אמר להם שמא עברתם על
האזהרה והקרבתם אוננים ואמר לו אחרן וכי הן
הקריבו דאסורים להקריב אוננים אני הקרבתי
שאין אגניות פוסל בו: לא הותרו מכללן. וז'
ובעל מום מכללן איסורן שנסארו במקדש
הותרו אצל שום קרבן ולא אצל שום אדם
תאמר באונן שדותר מכללו אצל כהן גדול:
ממא יוכיח. שהותר מכללו אצל קרבן צבור
דכתיב במעודו ואפילו בטומאה ואם עבד בקרבן
יחיד חילול. ולפרוך מה להצד השונה. שבשלשתן
שכן לא הותרו בקרבן יחיד אפי' אצל כ"ג אבל
אונן הותר: שם טומאה מיהא הא אישטרא. כגון
בצבור הלכך לאו פירכא היא ואי קשיא למה לי
למימר טמא יוכיח בור נמי משכחת לה דהותר
שם זרות בבמה אין זה הותר מכללו שדרי' לא
נאסר שם מעולם אבל אונן הותר מכללו שדרי'
נאסר במקדש אצל כהן (הדיוט): מתקיף לה רבא
בר אחילאי. אדרבא פריך דפשיטא ליה דטומאה
לא הותרה לכהן גדול בקרבן יחיד מדלא
אשכחן דאישטרא אלא בצבור ופשיטא ליה
דהותרה בצבור אפילו אצל כהן הדיוט
מדאישטראי סתמא ופשיטא ליה דאגניות
הותרה אפילו בקרבן יחיד אצל כהן גדול
מדאישטראי סתמא ובאיסור אגניות אצל כהן
הדיוט בא חלק על ידי ק"ו ולומר לא נאסר
אלא ביחיד ולא אמרי' סתמא איתסר אם במה
שלא חלקו הכותבים אתה בא לחלק על ידי קל
וחומר אמאי פשיטא לך בחנך לדלעיל יש לך
לדרוש קל וחומר חילוף ולהחליף את כולן: לא
הותר אגניות אצל כהן גדול ביחיד. וכי שרייה
בצבור שרייה מק"ו ומה טומאה שהותרה בו.
דהא סתמא אישטרי: לא הותרה בו. דהא לא
אשכחן דאישטראי ביחיד דלא כתיב במעודו
אלא בצבור אגניות בו: וזהו טומאה בו.
כלומר אי נמי דריש הכי ותותר טומאה אצל כ"ג
ביחיד ואוקי' איסורא בבחן הדיוט. ולא הותר
טומאה אצל כהן הדיוט בו. כלומר אי' החליף
ודרוש לו מנצח מוטל מכלול ולא תדע מה
תדרוש אלא אל תחלק במה שלא פירשו לך
הכותבים:

ראיבא

צבור, מקל וחומר. ומה אגניות שהותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, לא הותרה אצל כהן
הדיוט בקרבן צבור, טומאה שלא הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, אינו דין שלא הותר ככהן
הדיוט בקרבן צבור. (ולא הותר ולא הותר, אגניות וטומאה. טומאה, יחיד, ויחיד ציבור, סימן.)
אלא

הותר מכללו: **אבל** בקרבן צבור מרצה. תימה הרי חטאת דאחרן דהיינו שעיר ד"ח דקיימא לן פרק טבול יום (לקמן קא.) ובשמעתין דאם הקריבוהו באגניות פסולה וי"ל כיון דלא
ילפינן אלא טומאה דינו טומאה דאני מרצה אלא באמוריין אבל הקרבן אינו נאכל ועוד דבלאו הכי סתר ליה שפיר להאי ק"ו: **ומה** טומאה. תימה אי אגניות לילה דאדירתא
איכא למפרך מה לטומאה שכן הותרה בפסח הבא בטומאה באכילה תאמר באגניות שלא הותר: **ולא** תותר אגניות בו. תימה מה לטמא שכן מטמא ויש לומר דאני ק"ו גמור אלא
סותר דברים: **כל** חרא וזדא תיקום בדוכתיה. צ"ע פ"ק דחולין (דף כב.) גבי ק"ו כדשר בתורים פסול בבני יונה וגבי כשר שכפרה פסול בעגלה (שם כב.) וגבי ויחיו כל הכלים מקבלין
טומאה מאוירין מק"ו (שם כה.) ובפ"ר ואלו מנחות (מנחות עה.) גבי חלות ורקיעין וכן פ"ר כל המנחות (שם דכ.) גבי שלמי יחיד שטעונין ממיכה (בג.) השוכר את הפועלים (ב"מ
פח.) גבי שור אוכל במחזור ובפרק כיצד הרגל (ב"כ כה.) דקאמר ותהא שן חיבת ברשות הרבים מקי' ובפ"ק דקדושין (דף יד.) ותהא יבמה יוצאה בגט מקל וחומר ובגור פרק שלשה
מינין (דף מר.) גבי טמא כמיטמא ובסוף יש מותרות (יבמות פז.) דנעשה מתים כחיים מקי' צריך לדרקדק בכולן אמאי לא אמר כל חרא וזדא תיקום בדוכתיה ושמא שאני הכא משום
דדני

שבו מפריכה הגמרא: מה לשם יושב שכן פסול לעדות, מה שאין
 כן פסול אנינות' אינו בעדות כלל. משיבה הגמרא: שם יושב לא
 פריך, כיון שבתלמיד חכם שממנו נלמד הקל וחומר לא שייך פסול
 זה, ונמצא שאין בו שום חומרא שאינה באונן. מוסיפה הגמרא:
 ואם תימצי לומר שהתנא פריך גם מ'שם יושב', יש לומר, חילול
 אונן איתא בצד השוה מ'יושב', ומ'חומרא מ'הנה' – ומאחד מאלו
 האמורים לעיל, בעל מום, או זר, או טמא. וכגון, כשתפרוך מה
 ליושב שכן פסול לעדות. יש להשיב, בעל מום יוכיח, שכשר
 לעדות ומחלל עבודתו. וכשתפרוך מה לבעל מום שכן עשה בו
 קרבין כמקריבין. יש להשיב, יושב יוכיח, שאינו פסול אלא
 במקריב, וחזר הדין וכו', הצד השוה וכו'.

שנינו במשנה: אונן שקיבל את הדם, פסול. אמר רבא, לא שנינו
 שפסולה עבודתו של אונן, אלא בקרבן יחיד, אבל בקרבן צבור, כגון
 קרבן התמיד, אף אם נתקבל הדם על ידי אונן מרצה הקרבן.
 שנלמד בקל וחומר מפסול טומאה, מה טומאה שלא הותרה מכללה
 אצל בהן גדול בקרבן יחיד, מכל מקום הותרה הטומאה אפילו אצל
 בהן הדיוט בקרבן צבור, אנינות הקלה מטומאה, שהותרה מכללה
 אצל בהן גדול אפילו בקרבן יחיד, אינו דין שהותרה אף אצל בהן
 הדיוט בקרבן צבור.

מתקין לה רבא בר אהילאי על רבא, הלא הקל וחומר שאמרת בנוי
 גול. ב. בקרבן ציבור הותרה טומאה אפילו לכהן הדיוט. ג.
 אנינות הותרה לכהן גדול אפילו בקרבן יחיד. ובאמת לכון הדיוט. אלו
 אינם מפורשים בתורה, אלא נלמדים מסתימת הכתובים, שכיון
 שנאסרה עבודה בטומאה בקרבן יחיד בסתם, וכן הותרה בציבור
 בסתם, אין אנו מחלקים מעצמנו בין כהן הדיוט לכהן גדול, וכן
 כיון שהותרה עבודת כהן גדול באנינות בסתם, אין אנו מחלקים
 בין קרבן יחיד לקרבן ציבור. ואם כן מאותו טעם עלינו לנקוט
 שכהן הדיוט אונן מחלל עבודתו אף בקרבן ציבור, שהרי בסתם
 נאמר הכתוב. ולדברך שעל ידי קל וחומר יש לחלק חילוק שלא
 נתפרש בכתוב, ולומר שאיסור אנינות בכהן הדיוט לא נאמר אלא
 בקרבן יחיד, אם כן גם בשלשת הדינים שמהם למדת את הקל
 וחומר יש לחלק על ידי קל וחומר, ומדוע פשוט לך בזה יותר
 מבוה, ומפרט רבא בר אהילאי את הקל וחומר שיש לומר בכל
 אחד מהם:

א. לא הותרה אנינות אצל בהן גדול בקרבן יחיד, ונפרש שהכתוב
 המתיר עבודתו באנינות אינו מדבר אלא בקרבן ציבור, ונלמד
 זאת מקל וחומר, ומה טומאה שיש בה קולא שהותרה אצל בהן
 הדיוט בצבור, מכל מקום לא הותרה אצל בהן גדול בקרבן יחיד, שהרי
 לא חילק הכתוב באיסור טומאה בקרבן יחיד ובהיתרה
 בקרבן ציבור בין כהן הדיוט לכהן גדול, אנינות החמורה שלא
 הותרה אצל בהן הדיוט אפילו בקרבן צבור, אינו דין שלא הותרה
 אצל בהן גדול בקרבן יחיד.

ב. ויתר טומאה אצל בהן גדול בקרבן יחיד, ונפרש שהאזהרה
 שלא יעבדו הכהנים בטומאה לא נאמרה אלא לכהן הדיוט, ונלמד
 זאת מקל וחומר, ומה אנינות החמורה בכך שלא הותרה אצל בהן
 הדיוט בקרבן צבור, מכל מקום הותרה אצל בהן גדול אפילו בקרבן
 יחיד, טומאה הקלה שהותרה אצל בהן הדיוט בקרבן צבור, אינו דין
 שהותרה אצל בהן גדול אף בקרבן יחיד.

ג. ולא הותרה טומאה אצל בהן הדיוט בקרבן צבור, ונפרש שלא
 הותרה טומאה בציבור אלא לכהן גדול, ונלמד זאת מקל וחומר,
 ומה אנינות שיש בה קולא שהותרה אצל בהן גדול אפילו בקרבן
 יחיד, מכל מקום לא הותרה אצל בהן הדיוט בקרבן צבור, ומה
 טומאה החמורה שלא הותרה אצל בהן גדול בקרבן יחיד, אינו דין
 שלא הותרה בכהן הדיוט אפילו בקרבן צבור.

(סימן לשלשת הקל וחומר שהציע רבא בר אהילאי ולא הותרה
 [הותרה] ולא הותרה, אנינות וטומאה טומאה, יחיד ויחיד ציבור, סימן.)

כהן בעל מום שאוכל קדשי קדשים, אם עבד חילל העבודה, אונן
 שאין אוכל קדשים, אינו דין שאם עבד חילל הקרבן.

הגמרא מפריכה את הקל וחומר: מה לבעל מום שכן עשה בו קריבין
 כמקריבין, שבין בכהן המקריב ובין בבהמה הקריבה פוסל מום, מה
 שאין כן פסול 'אנינות' אינו אלא במקריב, ואם כן אין ללמוד
 חילול עבודה מבעל מום החמור לאונן הקל. משיבה הגמרא: וך
 יוכיח, שאין פסולו אלא במקריב, ואף על פי כן מחלל עבודתו, וכך
 יש לומר גם באונן.

הגמרא מפריכה את ההוכחה: מה לך שכן אין לו תקנה, מה שאין
 כן אונן למחרת עוברת אנינותו וכשר לעבודה. משיבה הגמרא:
 בעל מום עובר יוכיח, שגם הוא יש לו תקנה כשיעבור מומו, אך כל
 זמן שבעל מום הוא עבודתו פסולה. ויתר הדין, כלומר, אם תפרוך
 שוב מה לבעל מום שכן עשה בו קרב במקריב, יש להוכיח מזה
 שאינו פסול אלא במקריב, ונמצא דלא ראי זה כראי זה ולא ראי
 זה כראי זה – אין חומרתו של בעל מום כחומרתו של זר, ואין
 חומרתו של זר כחומרתו של בעל מום, ובהכרח שלא החומרא
 שיש לכל אחד גורמת לכך שיחללו את העבודה, שהרי אין
 חומרתם שוה, אלא הצד השוה שבהם הוא הגורם את הדין
 שיחללו את העבודה, והצד השוה שבהן שנתן מותרין שלא לעבד,
 ואם עבדו חיללו, אף אני אביא אונן שמוזהר שלא לעבד, ואם עבד
 חילל.

מבררת הגמרא: היכן מוזהר האונן שלא יעבד במקדש, לדברי
 תנא דבי רבי ישמעאל, אילמא מ'אין מקדש לא יצא', האמור
 לגבי כהן גדול אונן, וכפי שדרשה הגמרא לעיל (ע"א) שיש לדרוש
 שכהן הדיוט אסור לעבד באנינות, קשה, שהרי חילול בגופיה
 בתיב ביה – הדין שכהן הדיוט אונן שעבד חילל מפורש בכתוב,
 שהרי נאמר לגבי כהן גדול 'ולא יחלל', ודרשו לעיל (ע"א) 'הא אחר
 שלא יצא חילל', ואם מודה התנא לדרשה זו שוב אין צריך ללמוד
 חילול בקל וחומר. אלא בהכרח שהוא חולק על הדרשה
 האמורה, ושוב יש לברר מנין למד אזהרה לזר. משיבה הגמרא:
 אלא התנא סובר כרבי אלעזר (לעיל ע"א) שאזהרתו של אונן נלמדת
 מ'הן הקריבו', וקצת מ'אנינות נשפחה' החטאת, כלומר, שאהרן
 ובניו היו אוננים ולא יכלו לאכול את בשרה ולכן נשרפה, ומהצד
 השוה מזה ובעל מום דורש שאונן מחלל עבודתו.

הגמרא מפריכה את הצד השוה: אימא למפרך, מה להצד השוה
 שבהן שכן לא הותרה מכללו – זר ובעל מום לעולם לא יצאו מכלל
 איסורם, שלא הותרו לעבד בשום קרבן, וכן לא הותרו פסולים
 אלו בשום אדם, מה שאין כן פסול 'אנינות' הותר מכללה, שהרי
 כהן גדול עובד באנינות. משיבה הגמרא: מ'אין יוכיח, שהותר
 מכללו בקרבן ציבור, ומכל מקום בקרבן יחיד אם עבד חילל.

הגמרא מפריכה את ההוכחה מטמא: מה למ'אין שחמור שכן מ'אין
 אחרים בנגיעתו בהם, תאמר באונן שאין פוסל אחרים. משיבה
 הגמרא: הנה' – זר ובעל מום יוכיחו, שגם הם אין פוסלים אחרים,
 ומכל מקום מחללים עבודתם, ויתר הדין בו' לא ראי זה כראי זה,
 הצד השוה שבהן [זר ובעל מום טמא] שמוזהרין בו' שלא לעבד
 ואם עבדו חיללו, אף אני אביא אונן שמוזהר שלא לעבד ואם עבד
 חילל.

מקשה הגמרא: ולפרוך, מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרו
 מכללן אצל בהן גדול בקרבן יחיד, מה שאין כן אונן שהותר בכהן
 גדול בקרבן יחיד. משיבה הגמרא: אין זו פירכא, כיון ששם
 'טומאה' מ'אין אישטרא' – על כל פנים הותרה, והיינו בקרבן
 ציבור.

מקור נוסף שעבודת אונן מחוללת: רב מ'שרשאי אמר, איתא בקל
 וחומר מ'יושב, ומה יושב שאוכל בקדשים, אם עבד, חילל, אונן
 שאינו אוכל קדשים, אינו דין שאם עבד חילל.

מפריכה הגמרא: מה ל'יושב' שחמור מאונן שכן פסול לעדות.
 משיבה הגמרא: הקל וחומר הוא מ'יושב' תלמיד חכם, שכשר
 לעדות, ומכל מקום אם עבד חילל.

חילול' ללמוד את עונשו של הפסול המזכר בפסוק זה אם עבד,
מעונשו של האוכל תרומה בטומאה, מסתבר להעמיד את הפסוק
במי שפסול לאכילת תרומה, ועליו מלמדת הגזירה שזה מתרומה
שעונשו במיתה, ולכן דפסיל בתרומה – הפסול לאכילת תרומה,
והיינו טבול יום, מחיל עבודה, ודלא פסיל בתרומה, כגון קורח
קרחא ומשחית זקנו, שמוותרים באכילת תרומה, לא מחיל עבודה,
שלא נכללו בפסוק 'קדושים יהיו'.
בברייתא שהובאה התבאר המקור בתורה לחילול עבודתם של
טמא ושל טבול יום, ולהלן (שם) דרשה הגמרא מפסוק את חילול
עבודתו של מחוסר כיפורים. רבה מבאר מדוע הוצרכה התורה
לפרש חילול בשלשתם: אמר רבה, למה לי דכתב רחמנא חילול
עבודתם של טמא וטבול יום ומחוסר כפורים, והלא היה די לכתוב
אחד מהם ונלמד ממנו האחרים במה מצינו. מבאר רבה, צריכי,
דאי כתב רחמנא רק חילולו של טמא, אין ללמוד ממנו טבול יום
ומחוסר כיפורים, שמה לטמא שכן מטמא אחרים, ולכן חמור גם
לענין חילול עבודתו, מה שאין כן הם אינם מטמאים אחרים.
ואילו נכתב חילול רק בטבול יום, מחוסר כפורים לא אתי מיניה,
שמה לטבול יום שחמור שכן פסול בתרומה, מה שאין כן מחוסר
כפורים מותר בתרומה.
ואילו נכתב חילול רק במחוסר כפורים, טבול יום לא אתי מיניה,
שמה למחוסר כיפורים שכן מחוסר מעשה לטהרתו, והיינו הבאת
הקרבנות, מה שאין כן טבול יום אין מחוסר אלא שקיעת החמה,
הבאה מאליה.
מקשה הגמרא: אכן מהך לא אתי – מפסול אחד אין ללמוד את
השני, אמנם קשה, תיתי חדא מתרת – שיהיו כתובים רק שנים
מהפסולים, ונלמד חילולו של הנותר משנים האחרים.
הגמרא מבררת את הקושיא: בתי – באיזה מהם לא לכתוב רחמנא,
אם הכוונה היא שלא לכתוב חילול במחוסר כפורים, ותיתי מהך
– מטמא וטבול יום. הלא מה להך שכן פסולים בתרומה –
שאיסורים באכילת תרומה, ולכן החמירה בהם התורה שיחללו
עבודתם, מה שאין כן מחוסר כיפורים מותר בתרומה.
אלא הקושיא היא, לא לכתוב רחמנא חילול עבודה בטבול יום,
ותיתי מהך – מטמא ומחוסר כיפורים, דמאי פרכת צד השוה זה,
מה להך שכן מחוסר מעשה, שהטמא מחוסר טבילה, ומחוסר
כפורים מחוסר הבאת הקרבנות, אין זו פירכא, שסוף סוף קלישא
לה (בומאתן) [בומאתן] – סוף סוף טומאתו של מחוסר כיפורים
כבר הוחלשה, שכבר טבל והעריב שמשו, ונחשב כאינו מחוסר
מעשה לטהרתו, אף שעדיין אסור בקדשים עד שיביא כפרתו. ואם
כן מדוע הוצרכה התורה לכתוב חילולו של טבול יום, והלא
אפשר ללמוד זאת מטמא ומחוסר כיפורים.

אלא אימא למיפדך הכי ואימא למיפדך הכי, כלומר, יש לדון קל
וחומר אחד ולהניח שאר הדינים כסתימת הכתובים, וכמו כן יש
לדון קל וחומר אחר ולהניח שאר הדינים כסתימת הכתובים, ואין
אנו יודעים איזה קל וחומר לדרוש, ולכן כל חדא וחדא תיקו
בדוקתיה – כל אחד מהדינים ישאר במקומו כסתימתו, וכשהותרה
אנינות לכהן גדול בין בקרבן יחיד ובין בקרבן ציבור הותרה,
וכשנאסרה להדיט בין בקרבן יחיד ובין בקרבן ציבור נאסרה,
וכשהותרה טומאה בקרבן ציבור אף לכהן הדיט הותרה,
וכשנאסרה בקרבן יחיד אף לכהן גדול נאסרה, ולא נלמד קל
וחומר כלל לשנות דינו של אחד מהם.
שינו במשנה בין הפוסלים קבלת הדם: טבול יום – טמא שטבל
ועדיין לא העריב שמשו.
מבררת הגמרא: מנלן. משיבה הגמרא: דתניא, רבי סימאי אומר,
רמז לטבול יום שאם עבד חילול מנלן, תלמוד לומר בפרשה העוסקת
באזהרה לכהנים שלא יטמאו למת שאינו קרובם (ויקרא כא ו),
קדושים יהיו לאלהיהם' וממשיך הכתוב 'ולא יחללו', והיינו שאם
לא ישמרו על קדושתם אלא יטמאו ויקריבו קרבנות בטומאה, הרי
הם מחללים את הקרבן. ואחת מהמידות שהתורה נדרשת בהם
היא, שפסוק שאינו נצרך לענין שנכתב בו, דורשים אותו לענין
אחר, וגם כאן אם אינו ענין לטמא גמור שעבד שחילל, דנפיק
מהכתוב (שם כב ו) 'דבר אל אהרן ואל בניו, וינזרו מקדשי בני
ישראל' המזהיר את הכהנים שלא יעבדו בטומאה, ומסיים הכתוב
'ולא יחללו את שם קדשי' וגו', והיינו שאם לא ינזרו הרי הם
מחללים הקרבן, הנהו ענין לטבול יום, שבא הכתוב ללמד שדינו
כטמא לענין עבודה, ומוזהר שלא לעבוד, ואם עבד חילל.
מקשה הגמרא: אימא אם אינו ענין לטמא הנהו ענין לכהן הקורח
קרחה – התולש שיער ראשו מחמת צערו על המת, וכן יש לומר
הנהו ענין למשחית פאת זקן – לכהן המגלח זקנו בתער, ששני
איסורים אלו מוזכרים בפסוק שלפניו (שם כא ה), ונדרוש שהפסוק
שלאחריו בא לומר שאם עבד הכהן וקרח קרחא, או השחית זקנו
פסול לעבודה, ואם עבד חילל.
מתרצת הגמרא: טבול יום דאם עבר ועבד בעבודת הקרבנות עונשו
במיתה בידי שמים מנא לן, הלא נתבאר במסכת סנהדרין (פג)
שהמקור הוא דנמר 'חילול חילול' בתרומה – שלמדנו גזירה שזה
'חילול' האמור בפסוק 'קדושים יהיו' שאנו עוסקים בו, מ'חילול'
האמור בטמא וטבול יום שאכלו תרומה, שכשם שטמא וטבול יום
שאכלו תרומה עונשם במיתה בידי שמים, כך טבול יום שעבד
במקדש (שפסולו לעבודה נזכר בפסוק 'קדושים יהיו') עונשו
במיתה בידי שמים. ולכן אף שלא מפורש בכתוב 'קדושים יהיו'
באיזה פסול לעבודה עוסק, כיון שנתקבלה גזירה שזה 'חילול'

אגרות קודש

ב"ה, חי אייר, תשי"ג

ברוקלין.

מחות' הרה"ג והרה"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ כו' מוה"ר גרשון שי'

וזוגתו הרבנית מרת געסיה תחי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבם משבוע העבר, ולקריות בו אשר גם הם רואים בעיני בשר רוב הטבה
במצבם, והשי"ת יזכה את כל אחד ואחד לבשר איש לרעהו אך טוב תכח"י.

ב) זה מכבר העירותי שימת לב כל אלו הלומדים שיעורים ברבים (ואפ"י גם ביחיד) שבין
השיעורים יהי ג"כ שיעור לימוד הלכות המצויות ורגילות בחיי היום יומי, שרובם נמצאים בשו"ע
או"ח. ואם מפני קוצר הזמן אי אפשר אחרת, יש ללמדם בקיצור שו"ע או בהלכות שנדפסו בסידורים
שונים, אם דרך החיים להחיות דעת וכיו"ב, ובלבד שידעו את המעשה אשר יעשו כפשוטו ממש היינו
בברכות הנהנין, הפסק בתפלה וכו' וכו'.

המשך בעמוד ר"ג

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"א רש"י

דאיכא למיפך הכי' כי יש לדון בו ויש להחליף ולא נדע איזה נדרשו הלכך כל חזא תיקו בדוכתה כתיבתה סתם כשהותרה אנינות לכ"ג סתם בין ביחיד בין בצבור הותרה וכשנאסרה להדיוט בין ביחיד בין בצבור נאסרה וכשהותרה טומאה בצבור הותרה אף לכהן הדיוט וכשנאסרה בקרבן יחיד נאסרה אף לכ"ג: קדושים יחיו. גבי טומאה כתיב

באמור ולא יחללו וגו' כי את אשׁי ה' לחם וגו' בחילול קדשים הכתוב מדובר: דנפקא ליה מיוניור. דכתיב ביה חילול: ונימא תנחו ענין וכו'. דמיניחו סליק לא יקדחו קרחה וסמך ליה קדושים יהיו אלא לא גרס: כבול יום דאם עבד במיתה. שנינו הוא כלומר לא מצית למינחי תנחו ענין לקדוח קרחה דמיתה גבי טבול יום שעבד ילפינן לה בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף גז) וגמר חילול חילול מתרומה ומחילול דהאי קרא יליף לה נאמר כאן חילול ונאמר בטמא וטבול יום שאכלו תרומה חילול ומתו בו כי יחללוהו מה להלן במיתה כו' והלכך הואיל והאי קרא לג"ש מתרומה אתא ולא מפרש ביה במאי קאי לא תנחו ענין אלא לפסולין לתרומה דלפ"י מנייה דפסול בתרומה מחיל עבודה כו'. למה לי דכתב דחטא שטא בטבול יום כו'. אטמא לא קמביעיא ליה דאי לאו כתב טמא לא היה אתי לן חד מנייהו שחילל עבודה דהא טבול יום באם אינו ענין לטמא ילפינן ואי לא היה כתב טמא ביוניור היה אוקימנא לקדושים יהיו בטמא וכן מחוסר כפורים נמי לא כתב בה חילול אלא מדיאיקרי טמא ילפינן ליה לקמן וכי מיבעי ליה לרבה טבול יום ומחוסר כפורים קמביעיא: במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה שכן מחוסר מעשה. הבאת קרבן תאמר בטבול יום שאינו מחוסר הבאת קרבן

ושימשא ממילא ערבא בטמא ליכא למימר דלא אתיא מיני' דהא אידו נמי מחוסר טבילה ועוד דטמא לא קמביעיא ליה מדרלא קאמר בסיפא דמילתא לא לכתוב טמא ותיני מהנך דתו לא היה ליה לשנוי' עלה מיד: קלישא' ליה **טומאתו**. דמחוסר כפורים שהרי העריב שמשו ותו ליכא פירכא דמה הצד דהוה ליה חד מנייהו נמי שאינו מחוסר מעשה: **קסבר**

קדשים בדתן ריש כל הפסולין אי"כ שייך בה חילול עבודה ותימה דגבי זב וזבה ובעל וקרי שכתב זרע כתיבי כמה פעמים ורחץ במים וטמא עד הערב אלטא טבול יום איקרי טמא בין לעבודה בין לקדשים דקראי סתמא כתיבי ואיקרי טמא לכל מילי ועוד קשה דבפ' שלשה מינין (נוזר מה). ובפ' אלו הן הגולין (מכות דף ח) אמרינן טמא יהיה לרבות טבול יום עד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים לענין ביאת מקדש והשתא ל"ל קרא הא איקרי טמא לענין עבודה ולאבילת קדשים וכי תימא דלא נילף ביאת מקדש מנייהו (ועוד) קשה שהרי קרא דורחץ במים וטבול עד הערב סתמא כתיב דטבול יום איקרי טמא לכל מילי ואפי' לביאת מקדש ועוד תימה בין דרש"י טבול יום טמא יהיה למה איצטריך הן עוד טומאתו למחוסר כפורים תיפוק ל' מוכפר עליה הבהן וטהרה כדררשינן לקמן בפירקין מכלל שהיא טמאה לענין עבודה ובפ' הערל (יבמות דף עד): לענין אבילת קדשים נדרשו נמי לענין ביאת מקדש דקרא בכל מילי מיירי שהיא טמאה קודם כפרה ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חזר רביא היה מוקמינא ליה במחוסר כפורים משום דמחוסר מעשה ולא בטבול יום משום דשמשא ממילא ערבא דאם כן היה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפורים עד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה לתרץ דלענין ביאת מקדש לא היה דרישנא מחוסר כפורים מותרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב איש אשר טמא ולא יתחטא דמיירי בטומאת מת אבל מחוסר כפרה דלא שייך במת לא ליהוי בכרת ועוד י"ל דצריך קרא לרבות טבול יום (ומשום דבכרת דטומאת מקדש כתיב ולא יתחטא) דמשמע אבל נתחטא שהוא ושנה וטבול דלאו מחוסר מעשה הוא כגון טבול יום לא הוי בכרת ומהני טעמי אתי שפיר דליכא למימר למה לי קרא הא איתקש קיש למקדש דהא קרא דביאת מקדש מישתעי לפטורא וקרא ובא השמש וטהר איצטריך משום דכתיב בשרך דקיל טפי מנדה ושכתב זרע: **הג"ה** וטמא: דפרישית דמותרה מכלל שהיא טמאה לא היה מרבינן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דרבי סימאי קצת קשה הא דקאמר בסמוך דאי כתב רחמנא במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתי לן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחנא קרא בטבול יום וי"ל שרוצה לומר אי כתב רחמנא מחוסר כפורים בפירוש וכי האי גזנא בפרק כיצד (יבמות דף כג). גבי שפחה ונכרית ומיהו קשה אי לאו אתיא אי"כ ניתבות רחמנא טבול יום ומחוסר כפורים בהדיא ולא ליכתוב טמא וי"ל דכיון דלא משכחת צריכותא בתני לא חש לדקדק: **רמז** לטבול יום שאם עבד חילל מנין. היה מצי למילף מיושב או מבעל מום חז מהנך: **רמז** חילול חילול מתרומה. הקשה ה"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה יתא במיתה ובפ' הנשרפין (סנהדרין פג). לא חשיב טבול יום ושמא הוא הדין אי"כ כי היכי דממעטי התם (דף פז). רבנן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא בעל מום היה ומתו בו דכתיב בתרומה בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלכאיהו גז"ש דחילול חילול וכן טבול יום ששימש נמי הוי במיתה כדאייתא הכא והתם הדיינו טעמא דדמי לטמא טפי מבעל מום ונראה דהיה לתרומה דלא מנמיטין טבול יום כן פירש בקנטרס בהדיא דטבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשיב ליה התם משום דטמא וטבול יום מחז קרא נפקי דהכי כתיבי קראי בפרשת אמור אל הכהנים ובא השמש וטהר ואזי יאכל מן הקדשים וגו' חזר כתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו וקצת תימה יליף יחיה התם בסנהדרין מחוסר כפורים ששימש במיתה משום דאיקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה ודלא פסול בתרומה לא כדאמרין הכא דפסול בתרומה מחיל עבודה כו' ויש לומר כיון דמחיל עבודה מטעמא דנפקא לן מיוניור ולא יחללו כל דאיקרי טמא (וסברא היא דגמרינן) במיתה שוה דחילול חילול מתרומה פרק הנשרפין דהיי במיתה אע"ג דטהור לתרומה: **קסבר**

דחגי ק"ו סתרי אהדידי מה שאין כן בתנחו והטעם כמו שפירש בקונ' משום דנכתבו הכתובים סתם דכשהותרה אנינות לכ"ג סתם בין ביחיד בין בצבור הותרה וכשנאסרה להדיוט בין ביחיד בין בצבור נאסרה וכשהותרה טומאה בצבור הותרה אף לכהן הדיוט וכשנאסרה בקרבן יחיד נאסרה אף לכ"ג: ואם במה שלא חלקן הכתובים נדון לחלק על ידי

ק"ו אמאי פשיטא בהאי טפי מבהאי דיש לדרוש חלקו ולהחליף את כולו הלכך אמרינן כל חזא חזא תיקום בדוכתה: **מבול** יום מנא לן. תימה תיפוק לי מדכתיב גבי טבול יום ובא השמש וטהר מכלל שהוא טמא כדררשינן לקמן מחוסר כפורים מדכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה ותירץ ה"ר חיים דגבי טבול יום איכא למידרש וטהר טהר יוםא כדררשינן בשמעטא קמייאת דברכות (דף כז) אבל וטהרה לא שייך למיירש הכי ואע"ג דבפ' הערל (יבמות עד): וטהרה לטבולת יום ארוך ההיא מחוסרת כפרה היא ועל ידי מכלל שהיא טמאה לא אתי מנייה טבול יום גרידא ומיהו קשה דאיכא קרא אחרינא בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר דמוקמינן בפרק הערל (שם) בוב בעל שתי ראיות דלאו בא קרבן רוא למענין תרומה ונימא מכלל שהוא טמא ויש לומר דרבי סימאי דררשינן הכא טבול יום מקרא אחרינא סבר לה כתנא (ודפליג התם אתנא) דבי רבי ישמעאל דמוק ליה התם בוב בעל שלש ראיות ומאי עד אשר יטהר עד דמייתי כפרה ומיהו קשה דגבי נגיעת כלי כתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר (מכלל שהוא טמא) וצריך לומר דאי לאו קרא דר' סימאי דהכא דררשינן טבול יום מולא יחללו לא היה דררשינן מחוסר כפרה מותרה מכלל שהיא טמאה ולא טבול יום מותרה מכלל שהיא טמא משום דקלישא טומאתיהו אבל

מכיון דאשכחן קרא בהדיא לטבול יום ואע"ג דקלישא טומאתיהו תו דרשינן שפיר מותרה מחוסר כפרה ותימה במים יובא וטמא אלא מפרש בהדיא לטבול יום דאיקרי טמא וי"ל דצריך קרא גבי עבודה דלא יחללו דשמעתין וגבי אבילת תרומה וקדשים קרא אחרינא בפרק הערל (שם) ולא ילפינן מהדדי אבל וטהרה דכתיב גבי זולת דרשינן מיניה מחוסר כפורים דאסור בקדשים פרק הערל וגבי דמחיל עבודה לקמן בפרקין דאשה כשרה לשחוט קדשים ורע כתיבי כמה פעמים ורחץ במים וטמא עד הערב אלטא טבול יום איקרי טמא בין לעבודה בין לקדשים דקראי סתמא כתיבי ואיקרי טמא לכל מילי ועוד קשה דבפ' שלשה מינין (נוזר מה). ובפ' אלו הן הגולין (מכות דף ח) אמרינן טמא יהיה לרבות טבול יום עד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים לענין ביאת מקדש והשתא ל"ל קרא הא איקרי טמא לענין עבודה ולאבילת קדשים וכי תימא דלא נילף ביאת מקדש מנייהו (ועוד) קשה שהרי קרא דורחץ במים וטבול עד הערב סתמא כתיב דטבול יום איקרי טמא לכל מילי ואפי' לביאת מקדש ועוד תימה בין דרש"י טבול יום טמא יהיה למה איצטריך הן עוד טומאתו למחוסר כפורים תיפוק ל' מוכפר עליה הבהן וטהרה כדררשינן לקמן בפירקין מכלל שהיא טמאה לענין עבודה ובפ' הערל (יבמות דף עד): לענין אבילת קדשים נדרשו נמי לענין ביאת מקדש דקרא בכל מילי מיירי שהיא טמאה קודם כפרה ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חזר רביא היה מוקמינא ליה במחוסר כפורים משום דמחוסר מעשה ולא בטבול יום משום דשמשא ממילא ערבא דאם כן היה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפורים עד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה לתרץ דלענין ביאת מקדש לא היה דרישנא מחוסר כפורים מותרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב איש אשר טמא ולא יתחטא דמיירי בטומאת מת אבל מחוסר כפרה דלא שייך במת לא ליהוי בכרת ועוד י"ל דצריך קרא לרבות טבול יום (ומשום דבכרת דטומאת מקדש כתיב ולא יתחטא) דמשמע אבל נתחטא שהוא ושנה וטבול דלאו מחוסר מעשה הוא כגון טבול יום לא הוי בכרת ומהני טעמי אתי שפיר דליכא למימר למה לי קרא הא איתקש קיש למקדש דהא קרא דביאת מקדש מישתעי לפטורא וקרא ובא השמש וטהר איצטריך משום דכתיב בשרך דקיל טפי מנדה ושכתב זרע: **הג"ה** וטמא: דפרישית דמותרה מכלל שהיא טמאה לא היה מרבינן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דרבי סימאי קצת קשה הא דקאמר בסמוך דאי כתב רחמנא במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתי לן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחנא קרא בטבול יום וי"ל שרוצה לומר אי כתב רחמנא מחוסר כפורים בפירוש וכי האי גזנא בפרק כיצד (יבמות דף כג). גבי שפחה ונכרית ומיהו קשה אי לאו אתיא אי"כ ניתבות רחמנא טבול יום ומחוסר כפורים בהדיא ולא ליכתוב טמא וי"ל דכיון דלא משכחת צריכותא בתני לא חש לדקדק: **רמז** לטבול יום שאם עבד חילל מנין. היה מצי למילף מיושב או מבעל מום חז מהנך: **רמז** חילול חילול מתרומה. הקשה ה"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה יתא במיתה ובפ' הנשרפין (סנהדרין פג). לא חשיב טבול יום ושמא הוא הדין אי"כ כי היכי דממעטי התם (דף פז). רבנן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא בעל מום היה ומתו בו דכתיב בתרומה בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלכאיהו גז"ש דחילול חילול וכן טבול יום ששימש נמי הוי במיתה כדאייתא הכא והתם הדיינו טעמא דדמי לטמא טפי מבעל מום ונראה דהיה לתרומה דלא מנמיטין טבול יום כן פירש בקנטרס בהדיא דטבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשיב ליה התם משום דטמא וטבול יום מחז קרא נפקי דהכי כתיבי קראי בפרשת אמור אל הכהנים ובא השמש וטהר ואזי יאכל מן הקדשים וגו' חזר כתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו וקצת תימה יליף יחיה התם בסנהדרין מחוסר כפורים ששימש במיתה משום דאיקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה ודלא פסול בתרומה לא כדאמרין הכא דפסול בתרומה מחיל עבודה כו' ויש לומר כיון דמחיל עבודה מטעמא דנפקא לן מיוניור ולא יחללו כל דאיקרי טמא (וסברא היא דגמרינן) במיתה שוה דחילול חילול מתרומה פרק הנשרפין דהיי במיתה אע"ג דטהור לתרומה: **קסבר**

רק על ידי זיהו שהבריאה היא בעשרה מאמרות, נעשה העולם מציאות יש ודבר נפרד, עד שיש בו אפשרות לבחור בטוב או להיפך כו'. ממאמר שבת פורשת בהריבחותי ה'תשכ"ח

רִיב זִבְחִים. פֶּרֶק שְׁנִי – כָּל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבְלוּ דָּמָן דָּף יז עֲמוּד ב – מִתּוֹךְ מַהֲדוּרַת "אֲבֹן יִשְׂרָאֵל – (שְׁטִינְזוֹלֶץ)"
תּוֹסֵפוֹת

קֶסֶבֶר רַבָּה מִחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי. חֲבִי נָמִי אֵית לִיה פֶּרֶק שְׁנִי דְכִרְיִיתוֹ (דָּף י.) וּפִרְשֵׁי
בְּקוּנֵט לַעֲנִין קִדְשֵׁי שְׁלֵא הוֹתֵר אֶצְלָן הוּא לִיה כֹּאִילֹא לֹא טַבֵּל וְאֵם אֲבָלָן חֵיִיב
כֵּרֵת אוֹ אֵם נִגַּע בָּהּן טִמְאָן לַמִּנְתָּה בָּהּן רֶאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְקִשָּׁה לְפִירוּשׁוֹ דָּאֵם כֵּן לִמְד' לֹאֹא כּוֹב
דָּמִי לִית בִּיה כֵּרֵת וּבִרְשָׁה מִסַּכֵּת כִּלִּים תָּנָן בְּהִידֵּא דִּמְחוּסֵר כְּפוּרִים שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ חֵיִיב דַּחֲנָן

קֶסֶבֶר, מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי. (וּמְחוּסֵר).
[לִימָא, מְחוּסֵר] כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי, תִּנְצֵא
הִיא. דְּתִנְצֵא, שְׂרָפָה אוֹנִין וּמְחוּסֵר כְּפוּרִים, בְּשִׁרְהָ.
יוֹסֵף הַכֹּהֵלִי אוֹמֵר, אוֹנִין, בְּשִׁרְהָ. מְחוּסֵר כְּפוּרִים,
פְּסוּלָה. מֵאִי לֹאֹא בְּהָא קְמִיפְלָגִי, מִרְ כֶּבֶר, מְחוּסֵר
כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי. וּמִר כֶּבֶר, לֹאֹא כּוֹב דָּמִי.
לֹא, דְּכֹלִי עֲלֵמָא כּוֹב דָּמִי, וְהִכָּא בְּהָא קְמִיפְלָגִי,
דְּכִתְבִּי 'וְהָא הַתְּהִיר', מִכְּלָל שְׁהוּא טָמֵא. לִימָד
עַל טַבֵּל יוֹם, שְׂפִישֵׁר בְּפִרְהָ. מִר כֶּבֶר, טוֹמָאָה
דְּכָל הַתּוֹרָה פְּוִלָה. וּמִר כֶּבֶר, טוֹמָאָה דְּתֵּךְ פְּרִישָׁה.
הַלְכָּהּ (אוֹנִין וּטַבֵּל יוֹם דְּטָמֵא) [טַבֵּל יוֹם דְּנִבְלָה,
וְטָמֵא] שְׂרָיָה, דְּקִילִי, אֲתוּ כָּקֵל חֲזוֹמֵר מִטַּבֵּל יוֹם
דָּמִית. אֲבָל מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב, דְּחִמְרִי, שְׂכָן
טוֹמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מְגוּפֹה, לֹאֹא: מְחוּסֵר בְּגָדִים:
מִנְלֵה, אֲמִיר רַבִּי אֲבָהוּ אֲמִיר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמְטוֹ בַּה
מְשִׁמִּיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאֲמִיר קָרָא
'וְהוֹנִתָּ אֹתָם אֲבָנִים אֲהֲרֵן וּבְנָיו, וְהִכַּשְׁתָּ לָהֶם
מִגְבָּעִת, וְהִיתָה לָהֶם כִּהְנֶה לַחֲשֶׁת עוֹלָם, בְּזִמְנָן
שְׂבִיגֵיהֶם עֲלֵיהֶם כִּהְנֹתָם עֲלֵיהֶם, אֵין בְּגִידֵיהֶם
עֲלֵיהֶם אֵין כִּהְנֹתָם עֲלֵיהֶם. וְהָא מִהִכָּא נִפְקָא,
מִהִתָּם נִפְקָא. דְּתִנְצֵא, מִנְנָן לְשִׁתְּיָא יוֹן שְׁאֵם עֲבֵד
חִילָל, תִּלְמִיד לּוֹמֵר 'יוֹן וְשִׁכֵּר אֵל תִּשְׁתֵּי' וְגו'
'וְלַהֲבָדִיל בֵּין הַקִּדְשׁ וּבֵין הַחֹל' מְחוּסֵר בְּגָדִים,

קֶסֶבֶר. רַבָּה דִּדְרִישָׁה לֵהֲאִי שְׁמַעְתָּא לְמִימֵר דְּכּוֹלֵהוּ צְרִיבִי: מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב. הִיא
לְמַצּוֹרָה אֵלֹא חֹד מִעִידֵיהּ נִקֵּט מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי לַעֲנִין קִדְשֵׁי שְׁלֵא הוֹתֵר אֶצְלָן
הוּא לִיה כֹּאִילֹא לֹא טַבֵּל וְאֵם אֲבָלָן חֵיִיב כֵּרֵת אוֹ אֵם נִגַּע בָּהּן טִמְאָן לַמִּנְתָּה בָּהּן רֶאשׁוֹן
וְשֵׁנִי לִכְךָ לֹא קִלְשָׁה טוֹמָאָה אֶצְלָן קִדְשֵׁי כָּלִל: שְׂרָפָה אוֹנִין בּוֹ, בְּפִרְה אֲדוּמָה קָאִי: כְּשִׁרְהָ.
דְּקִדְשֵׁי בִדֵּק הִבִּית הִיא וְאֵין אוֹנִין אֲסוּר בַּה דִּלֹא
חִתְיִיבִי הֵךְ קָרָאִי אֵלֹא בְּקִדְשֵׁי מוֹבֵת כּוֹב דָּמִי.
וְהוּא לִיה טָמֵא וְקָרָא חֲתִיב אִישׁ טַהוֹר: לֹאֹא כּוֹב
דָּמִי. וְהִל כְּטַבֵּל יוֹם דְּקִדְמָא וְלֹאֹן דְּכִשֵּׁר בְּפִרְה:
לֹאֹא דְכִכְ' כּוֹב דָּמִי. וְלַעֲנִין שָׂאֵר קִדְשֵׁי שְׁטַבֵּל
יוֹם אֲסוּר בְּהוּ הוּא מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב חֲמוּר
מִטַּבֵּל יוֹם דְּשָׂאֵר טוֹמָאוֹת שְׁאֵין טַעֲנוֹת כְּפִרְהָ:
וְהִכָּא. גְבִי פִרְה בְּהָאִי קָרָא קְמִיפְלָגִי וְהוּא הַתְּהִיר
עַל הַטָּמֵא טַהוֹר כֵּל דְּרוּחָא שְׁמַעוֹת דְּהָא קָרָא
יִתְרֵאִי הוּא דְּכִתְבִּי לַעֲלִיל מִינֵיהּ וּלְקַח אֲזוּב וּטַבֵּל
בְּמִים אִישׁ טַהוֹר וְהוּא לִיה לְמַכְתֵּב וְהוּא עַל
הַטָּמֵא לִימָד עַל טַבֵּל יוֹם שֶׁכֶּשֶׁר בְּפִרְה דֹּאשְׁכּוֹן
טַבֵּל יוֹם דִּאיִקְרִי טַהוֹר לְמַעֲשֵׁר דְּכִתְבִּי וְרוּחָן
בְּמִים וְטַהוֹר: מִר כֶּבֶר טוֹמָאָה דְּכָל הַתּוֹרָה. תִּק
סִבֵּר הֵאֱמִיר טַבֵּל יוֹם דֹּאשְׁכֵּר בַּה קָרָא אֲטַבֵּל יוֹם
דְּכָל הַטָּמָאוֹת שְׁכַתְּהוֹרָא קָאִי טַבֵּל יוֹם דּוּב
שְׁהוּא מְחוּסֵר כְּפוּרִים: טוֹמָאָה דְּרוּחָא פְּרִישָׁה.
וְהִינֵנוּ דְּמַת טַבֵּל יוֹם דְּטוֹמָאָה מֵת אֲכִשֵּׁר בַּה
הַלְכָּהּ טַבֵּל יוֹם שֶׁל שָׂאֵר טוֹמָאוֹת דְּמַנְעָה וּמִשָּׂא
כְּגוֹן שְׂרָץ וּנְבִילָה וּמִנְעָה (וּב) אֲתִי לְהַכְשִׁירָא
מִטַּבֵּל יוֹם דְּמַת מְקִי' וְמָה טַבֵּל יוֹם (וְדַמְתוּ)
דְּטוֹמָאָה שְׁבַעֲהָ כֶּשֶׁר טַבֵּל יוֹם דְּטוֹמָאָה עֵרֵב לֹא
כִּ"ש אֲבָל מְחוּסֵר כְּפוּרִים וְכו': וְהִיתָה לָהֶם.
הַלְבִּישָׁה הֵאֱמִיר לְכַהֲנָה אֲלֵמָא כְּהוֹנֵתָן תְּלִיָּה
בְּגִידֵיהֶן וְאִי לֹא הוּא לְהוּ וְזִים וְכוּר אֲשַׁכּוֹן
דְּמַחִיל עֲבֹדָה: וּבֵין חֲחֹל. עֲבֹדָה שְׁאֵתָה עוֹבֵד
בְּשִׁכְרוֹת חֲחֹל:

בְּשִׁכְרוֹת חֲחֹל:
חֻקָּה
וְשִׁלָּא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים, מִנְיָן.
תִּלְמוּד

רַבִּיעִי חֲמִישִׁי בְּקוּדֵשׁ מְקִי' וּמִיָּהוּ יֵשׁ לּוֹמֵר בְּהוּ דְּחִמְשִׁי אֵין לְלַמּוֹד דָּמָן הָדִין הוּא לְמִימֵר דִּי בְּתַרְמוּמָה אִי לֹאֹא מִשּׁוּם דְּמַפְרֵךְ קִי' וְדִי לֵנוּ מַבְעֵלָה אַחַת יוֹתֵר מִתְּרומָה שִׁיעִישָׁה רַבִּיעִי וּמִיָּהוּ עוֹד
קִשָּׁה מֵהָא דַּחֲנָן בִּפ' בְּתַרֵּא דְנִדָּה (דָּף ע"א): הִישָׁבֵת עַל דָּם טוֹהֵר (וְהִיתָה) מַעֲרָה מִיָּם לְפַסֵּחַ חֲזוֹר לּוֹמֵר הִרִי הִיא בְּמַנְעָה טָמֵא מֵת לְקִדְשֵׁי וּמוֹקִי לֹאֹא בְּגִי' כִּאֲבָא שְׁאוּל דֹּאמֵר טַבֵּל יוֹם תַּחֲלָה
לְקוּדֵשׁ מִשְׁמַע אֲבָל לְרַבֵּן לֹאֹא וְרוּחָן לּוֹמֵר דְּכּוֹלֵהוּ הִידֵּא דְּמַעֲלֵה דְּרוּסוּתָה וְרַבָּנָן דֹּאבָא שְׁאוּל סִבֵּר בְּכַד' מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב לֹאֹא כּוֹב דָּמִי וּמִפְרֵשׁ הֵר' ר' חִיִּים דְּנִפְקָא מִינֵיהּ לַעֲנִין פִּסַּח הָבָא
בְּטוֹמָאָה דַּחֲנָן (פְּסוּלִים דָּף צ"ח): לֹאֹא יִכְבֹּל מִמֶּנּוּ זְכִין בְּחֹת דְּלִמְד' מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי אֵין שׁוֹחֲטִין וְרוּחָן עָלָיו וְלֹא אִישְׁרֵיתִי בְּצַבּוֹר אֵלֹא טָמֵא מֵת וְהִיא טָמֵא דִּאיִן טוֹמָאָה
יוֹצֵאָה מְגוּפֹה בְּקִי' מִמֵּת כְּדִאֲתִיא לְקַמֵּן וּמִד' לֹאֹא כּוֹב דָּמִי שׁוֹחֲטִין וְחֵבִי מוֹכֵחַ בְּהִידֵּא בְּפֶרֶק שְׁנִי דְכִרְיִיתוֹ (דָּף י.) וְעוֹד דְּנִפְקָא מִינֵיהּ לַעֲנִין טוֹמָאָה דְּחִיִּיָּה בְּצַבּוֹר (לְקַמֵּן דָּף ל"ב):

שְׂרָפָה אוֹנִין מְחוּסֵר כְּפוּרִים כְּשִׁרְהָ. פִּי' בְּקוּנֵט' דְּפִרְה קִדְשֵׁי בִדֵּק הִבִּית הִיא וְקִשָּׁה דְּמִי' אֵית בַּה כֵּל פְּסוּלִין שְׁבִקְרֵבן כְּגוֹן שְׁלֵא לְשַׁמָּה דֹּאמֵר בַּהֲקוּמֵץ רַבָּה (מִנְחוֹת כו'): וְשַׁבַּע הָאוֹת
שְׁבַפְרָה שֶׁנִּשְׁאָן שְׁלֵא לְשַׁמֵּן פְּסוּלוֹת וּנְפָקָא לָן בְּסִפְרֵי מִשּׁוּם דְּחִטָּא קְרִיִּיה דְּחִטָּא וּמֵהָאִי טַעֲמָא נָמִי אֲמַרְיִין בִּפ"ק דְּחוּלִין (דָּף י"א). דְּטַרְפוֹת פּוֹסֵל בַּה וְנִרְאִי הִידֵּינוּ טַעֲמָא הָכָא מִשּׁוּם דְּטַבֵּל
יוֹם כֶּשֶׁר בְּפִרְה וְאֵתִי אוֹנִין מְחוּסֵר כְּפוּרִים בְּקִי' מִטַּבֵּל יוֹם שְׁאֲסוֹר בְּנִינֵית תְּרומָה וּמוֹתֵר בְּפִרְה וְלִמְד' מְחוּסֵר כְּפוּרִים דּוּב כּוֹב דָּמִי לֹאֹא אֵתִי בְּקִי' דְּמָה לְטַבֵּל יוֹם דְּמַת שְׁמוּתֵר לֹאֲכוֹל בְּפִסַּח
הָבָא בְּטוֹמָאָה מָה שְׁאֵין כֵּן בְּמִחוּסֵר כְּפוּרִים וְהִיא דְּטַבֵּל יוֹם כִּישׁ מִן הַתּוֹרָה אֲפִשֵׁר דְּמִדְרַבָּנָן פְּסוּל דְּהָא אֲמַרְיִין דֹּאפִי' בְּגִידִי אוֹכֵלִי קוּדֵשׁ מִדְרַס לְחִטָּא כֵּל שְׁכֵן טַבֵּל יוֹם הָאִי וְדֹאמֵר'
מִסַּכֵּת פִּרְה (פ"ג) מִטַּעֲמָאִין הִיוּ כֵּהָן הַשּׁוֹרֵף אֵת הַפֶּהֶר לְהוֹצִיא מִלִּבָּן שֶׁל צִדְקוּסִים שְׁאֲמַרוּן בְּמַעֲרֵבִי שֶׁמֶשׁ הִיתָה נַעֲשִׂית לֹאֹא הִינֵנוּ טַבֵּל יוֹם מִנְשׁ אֵלֹא אֲחִיוֹ הַכְּהֹנִים הִיוּ מִנְחִין יִדִּיעֵם עַל
רֶאשִׁית וְאִתּוֹת נִגְעָה הִיא טַבֵּל יוֹם כְּהִנֵּנִי בְּתוֹסֵפֶתָא וְאִכָּא בְּהוּ הִיכְרָא לְצִדְקוּסִים וְעוֹד יֵשׁ לְפִרֵשׁ דְּטַבֵּל יוֹם מִנְשׁ הִיא כֶּשֶׁר בַּה וְהָא דְּבִגְדֵי אוֹכֵלִי קוּדֵשׁ מִדְרַס לְחִטָּא מִשּׁוּם הִיסָח הָרַעַת
דְּשָׂאֵר טוֹמָאוֹת: וְהוּא. וְאֵף עַל גִּב דְּהוֹאֵת מִי חִטָּא כְּשִׁרְהָ בּוֹר וְשִׁרְפָה פְּסוּל מִכָּל מְקוֹם יִלְיָף שְׂרָפָה מִחוּצָא: אוֹנִין וְטַבֵּל יוֹם שֶׁל טָמֵא שְׂרָץ דְּקִילִי אֲתוּ מְקִי' מִטַּבֵּל יוֹם דְּמַת.
וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מָה לְטַבֵּל יוֹם שְׁכֵן מוֹתֵר בְּמַעֲשֵׁר מָה שְׁאֵין כֵּן בְּאוֹנִין דְּמַנְגִּיעִיהּ יִלְפִין כְּדֹאמֵר בִּפ' הֶעֱרֵל (יְבֻמוֹת ע"ב): עֵרֵל שְׁהוּא הָאוֹתוֹ כְּשִׁרְהָ מִיָּד דְּהוּא אֲטַבֵּל יוֹם שְׁאֵעִיפ' שְׁאֲסוֹר בְּתַרְמוּמָה
כֶּשֶׁר בְּפִרְה וּפִרְךָ מָה לְטַבֵּל יוֹם שְׁכֵן מוֹתֵר בְּמַעֲשֵׁר וּמִשְׁנֵי אֲטוֹ אֵין לֹאֲבִיחָה קְאֲמַרְיִין לְנִגְיעָה קְאֲמַרְיִין וְמָה טַבֵּל יוֹם שְׁאֲסוֹר בְּנִינֵית דְּתַרְמוּמָה מוֹתֵר בְּפִרְה עֵרֵל שְׁמוּתֵר בְּנִינֵית דְּתַרְמוּמָה
אֵינוֹ דִּין שְׁמוּתֵר בְּפִרְה וְהִנ' יִלְפִין אוֹנִין וְאֵת' מְחוּסֵר כְּפוּרִים וּבַעַל מוֹם יוֹכִיחוּ שְׁמוּתֵרִין בְּתַרְמוּמָה וְאֲסוּרִין בְּפִרְה אֵף אֵינוֹ אֲבִיא עֵרֵל וְאוֹנִין וּמִיָּהוּ אֲאוּנֵן לֹאֹא קִשִּׁיא דְּמָה לְחֵךְ שְׁכֵן לֹאֹא הוֹתֵר
מִכְּלָלִין תֹּאמֵר בְּאוֹנִין שְׁהוֹת מִכְּלָלִין אֵלֹא כִּי' אֲבָל אֶעֱרֵל קִשָּׁה וְנִרְאִי לִי דְּמָה לְמַחוּסֵר כְּפוּרִים שְׁאֲסוֹר לִיגַע בְּקִדְשֵׁי אֲבָל עֵרֵל וְאוֹנִין מוֹתֵרִין אֲבָל מִבְּעַל מוֹם קִשָּׁה. בְּרִיךְ. וְעוֹד מָה לְטַבֵּל
יוֹם שְׁכֵן אֵינוֹ מְחוּסֵר מִשְׁמַע הָתַּם: אֵין בְּגִידֵים עֲלֵיהֶן אֵין כְּהוֹנֵתָן עֲלֵיהֶם. מֵהָאִי יִלְפִין מִיתָה בְּפֶרֶק הַנִּשְׂרָפִין (טַהוֹרִין דָּף מ"ג) דְּקֹאמֵר אֵין בְּגִידֵים עֲלֵיהֶם הוּא לְהוּ וְזִים וְאֲמִיר מִר
זוֹ שְׁכִישֵׁת בְּמִיתָה וְהִקְשָׁה הֵרֵב רַבִּי יַעֲקֹב מֵאוּרִילִישׁ וְהָא מִיתָה כְּתִיבָא בְּהִידֵּא בְּפִרְשָׁתָא וְאֵתִי תַצִּה וְתִירֵץ דָּאֵף עַל גִּב דְּכּוֹלֵהוּ בְּגִידִים כְּתִיבִי הֵתֵם מִכָּל מְקוֹם מִיתָה אֲמַכְנִסֵיהּ דּוּקָא כְּתִיבָא
כְּרַמְשִׁמַּע פִּשְׁטָא דְּקָרָא וְקָרָא דְּחֹגֶרֶת דְּכִתְבִּי בְּפִרְשָׁה שְׁאֲחִירָה דִּדְרִישֵׁנָן מִינֵיהּ דֹּאֵין בְּגִידֵים עֲלֵיהֶם אֵין כְּהוֹנֵתָן עֲלֵיהֶם אֵינְטֵרֵךְ לְשָׂאֵר בְּגִידִים וּמִינֵיהּ לֹאֹא הוּא יִלְפִין מְכַנְסִים דְּמַכְנְסִים לֹאֹא

כְּתִיבִי הֵתֵם וְעוֹד יֵשׁ לּוֹמֵר דְּקָרָא דְּחֹגֶרֶת צְרִיךְ לְחִלּוּל עֲבֹדָה דְּמִקְרִי זוֹ. בְּרִיךְ:

תִּלְמוּד

אֵלֹא הִייתָה הִבְרִיאָה בְּמֵאמֵר אֶחָד בְּלִבָּד, הִיוּ כָּל הַנִּבְרָאִים בְּטִלִּים בְּתַכְלִית, וְלֹא הִיָּה מְקוֹם לַעֲנִיין הַבְּחִירָה, שֶׁכֵּר וְעוֹנֵשׁ כּו'.
מִמֵּאמֵר שֶׁבַת פִּרְשֵׁת בַּהֲ"בַחוּקוֹתִי הִתְשַׁכַּח

משיבה הגמרא: רבה שפירש מדוע נצרכה התורה לפרש חילול בשלשתם קָבֵר מְחוּסֵר בְּפוּרִים דָּוָב כָּזָב דְּמִי – זב שטבל והעריב שמשו, אלא שעדיין לא הקריב כפרתו, לא הוקלשה טומאתו כלל לענין קדשים, והרי הוא לעניינים כזב גמור, וכאילו לא טבל. ולכן אי אפשר ללמוד חילולו של טבול יום במה הצד מטמא ומחוסר כיפורים, שיש לפרוק, מה לשניהם שמחוסרים מעשה לטהרתם, מה שאין כן טבול יום, שאינו חסר אלא שקיעת השמש הבאה מאלה.

הגמרא מבררת האם נחלקו תנאים במהות פסולו של מחוסר כיפורים לקדשים: (ומחוסר) [לִימָא – האם נאמר, שהנידון האם מְחוּסֵר] בְּפוּרִים דָּוָב כָּזָב דְּמִי, תִּנְיָא הִיא, דְּתִנְיָא, פרה אדומה שֶׁשָּׂרְפָה אוֹנֵן – מי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם, וכן אם שרפה מְחוּסֵר בְּפוּרִים, כְּשֶׁרָה, יוֹסֵף הַכְּבִלִי חולק ואומר, אכן אם שרפה אוֹנֵן, כְּשֶׁרָה, אבל אם שרפה מְחוּסֵר בְּפוּרִים, פְּסוּלָה.

הגמרא מנסה לתלות המחלוקת בנידון האמור: מֵאֵי לֹא בָּהָא קָמִיפְלִגִי, מֵר – ויוסף הבבלין קָבֵר, מְחוּסֵר בְּפוּרִים דָּוָב כָּזָב דְּמִי, וכיון שדינו כטמא גמור לענין קדשים, לכן פוסל את הפרה כשם שטמא גמור פוסלה, ואינו דומה לטבול יום שכשר לפרה. וְרַב – ונתנא קמא] קָבֵר, מחוסר כיפורים לֹא כָּזָב דְּמִי אף לענין קדשים, ולכן כשר לעבודת פרה אדומה, כשם שטבול יום הותר.

דוחה הגמרא: לֹא בכך נחלקו, אלא דְּבִנְיָא עֲלִמָא סוברים מחוסר כיפורים כָּזָב דְּמִי, וחמור לענין קדשים יותר מטבול יום שהיה טמא בטומאה שניתנה מחייבת בכפרה, וְהָאָה עֲלֵינוּ אֲדוּמָה בָּהָא קָמִיפְלִגִי, דְּהִתִּיב בהזאת מי החטאת ואפר הפרה המעורב במים [חיים] על טמא מת (במדבר יט ט), וְהִנֵּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַרְבִּיעִי וגו', ותיבת 'טהור' מיותרת, שהרי כבר נאמר בפסוק שלפניו וְלִקַּח אוֹזֹב וְטָבַל בְּמִים אִישׁ טָהוֹר וְהָזָה, הרי ש'איש טהור' הוא המזה, והיה די לכתוב בפסוק שלאחריו 'והזה על הטמא', ומה שחזר הכתוב לכתוב 'טהור', פירשו חכמים, מְכַלֵּל – הכתוב בא להשמיע שדי בכך שהמזה טהור במקצת, אף שְׁעֵדִיין הוּא טָמֵא במקצת, וְלִימָד עַל מְכַלֵּל יוֹם, שנקרא 'טהור' והיינו לענין חולין ומעשר שני, שְׂכָשֶׁר בְּפָרָה, אף שלענין שאר קדשים עדיין נחשב כטמא ואסור בהם. ונחלקו התנאים בברייתא, דנ"ל איזה טבול יום הוכשר בכתוב זה, מֵר – ונתנא קמא] קָבֵר,

מְחוּסָא במקצת דְּכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה הותרה בפסוק זה, ואף טומאת זב, ולכן זב טבול יום כשר לעבודת פרה אדומה, אף שהוא מחוסר כיפורים, וכל שכן שכשר אחר הערב שמש קודם הבאת קרבנותיו. וְרַב – ויוסף הבבלין קָבֵר, רק מְחוּסָא דְּהָרַךְ פָּרָשָׁה – טומאה שפרשה זו עוסקת בה, הותרה, והיינו טבול יום מטומאת מת, הַלָּכָהּ (אוֹנֵן) וטבול יום (דְּטָמֵא) [טבול יום מטומאת נבלה, וטבול יום דְּטָמֵא] שְׂרָיָה, דְּקִילִי – שקלים מטבול יום של טמא מת, ודומים לו בכך שאין הטומאה יוצאת מגופם, אלא טומאה חיצונית היא, אֵתוּ – נלמדת כשרותם לעבודת פרה אדומה, כָּלָל וְחוּמָר מְכַבּוּל יוֹם דְּמֵת, אֵכָל מְחוּסֵר בְּפוּרִים דָּוָב, דְּחִמּוּר מטמא מת שֶׁכֵּן מְחוּסָא יוֹצֵאָה עֲלֵיו מְנוּפֵל, מה שאין כן טמא מת, טומאתו חיצונית על ידי מגעו במת, לֹא הוכשר לעבודת הפרה.

שנינו במשנה בין הפוסלים קבלת הדם: מְחוּסֵר בְּנִדְּיָם. מבררת הגמרא: מְנָלָן. משיבה הגמרא: אִמָּר רַבִּי אֶבְהוֹ אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, וְקָטְנוּ כָּה מְשֻׁמָּה – ויש שמביאים שמועה זו משמו דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאִמָּר קָרָא במצות בגדי הכהונה (שמות כט ח-ט) וְאֵת בְּנָיו תְּקַרֵּב וְהִלַּבְשָׂתָם כְּתֹנֶת, וְהִנְחָתָם אֹתָם אֲבִנֵּי אֶהָרָן וּבְנָיו, וְהִכְשִׁיתָ לָהֶם מִנְעוּת, וְהִיָּיתָ לָהֶם כְּתֹנֶת לְחִטָּה עוֹלָם, ויש לפרש כוונת הכתוב 'והייתה להם כהונה' שלבשת הבגדים היא הגורמת כהונתם, ולכן מְנָלָן שְׁבִנְדִּיהֶם עֲלֵיהֶם כְּתֹנֶתָם עֲלֵיהֶם, אֵין בְּנִדְּיָהֶם עֲלֵיהֶם אֵין כְּתֹנֶתָם עֲלֵיהֶם, אלא זרים הם, וזר מחלל עבודתו, כפי שנתבאר לעיל (טו).

מקשה הגמרא: וְהָא מְהֵבָא נִפְקָא – וכי חילול עבודתו של מחוסר בגדים נלמד מפסוק זה, והלא מְהֵבָא נִפְקָא – מלימוד אחר נלמד, דְּתִנְיָא, מְנָן לְשִׁתּוּי יוֹן – כהנים ששתו רביעית יין שאסורים בעבודה, שָׂאם עֲבַד חִילָל, תִּלְמוּד לומר באזהרת ה' לאהרן הכהן (ויקרא יט ט), וְאֵין וְשָׂכַר אֵל תִּשָּׁת' וגו' אֵתָהּ וּבְנִיךָ אֵתָהּ בְּבָאָכֶם אֵל אֵהָל מוֹעֵד, וְלֹא תָמוּת, חָקָת עוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם. ונאמר בפסוק שלאחריו, וְלִהְיֶה לָּךְ בֵּין הָרֶכֶשׁ וּבֵין הַחֵל, וכוונת הכתוב היא, שעבודה שאתה עובד בשכרות הרי היא 'חול', ויש להבדיל בינה לבין עבודה כשרה שהיא 'קודש'.

ממשיכה הברייתא: כהן מְחוּסֵר בְּנִדְּיָם, וכן כהן שֶׁלֹא רָחוּץ יָדִים וְיָגִילִים קודם עבודתו, מְנָן שמחללים עבודתם,

המשך מעמוד ר

וגודל הזכות בזה שמעמידים את האדם על תכליתו אשר זה כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, מבואר בכ"מ ואינו דורש ביאור נוסף, ובפרט כשהלומד השיעור הוא רב שבמילא נותנים לו כחות מיוחדים להצליח בהשפעתו ובהביטתו.

ג) במענה להתאור דעסקנות הצבורית וביחוד בשדה החינוך, הרי גודל ערך עבודה זו, אין לשער. ובמילא לדעתי אין מקום כלל למחשבות לעזבה. אלא שכבר באה העת להכיר בההכרח הגמור לעזוב את דרך הפשרות, ואם בשנים מקודם ה"י מקום לשקו"ט אם כדאי לוותר על חלק מהעיקר בשביל להציל את החלק השני של העיקר (וכותב אני בדיוק מקום לשקו"ט, כי המסקנה גם אז היתה שאם יתחילו בויתור על חלק מהעיקר הרי סו"ס מוותרים על כולו), הרי עתה ברור הדבר לאחר הנסיון של עשירות בשנים.

ורואים שדרך הפשרות שונות ומשונות הביא לתוצאות נוראות, ופשיטא שצריך לעמוד חזק על הבסיס של חינוך תורני מבלי כל פשרות, אשר אז רק אז יש לקוות שיצילו את הדור הצעיר ובמילא גם את הבינונים והזקנים. ועוד זאת הראה הנסיון בדור האחרון, שהנוער בעצמו לועג לאלו החולכים בדרך הפשרה, באמנם שאלו המפשרים לו היו מאמינים בעצמם באותם הדיעות שהם מלמדים אותם, לא ה"י אצלם מקום לפשרה, ובפרט בדברים הקשורים עם תורת ה', שמוכן אשר אין לבשר וגם יפוי כח לעשות פשרות בעניניו של הקב"ה.

ברכה לבריאות הנכונה ולבשו"ט תכה"י.

נ.ב. מוסיג"פ הקונטרס שהו"ל ל"ג בעומר הבע"ל שבטח יזכה בו את הרבים.

לפני הקהל, מזמן שאכל סעודת היום ביום טוב, ועד למחרת, ונהג
 כן, משום חשש שְׂכָרוֹת מחמת היין ששתה בסעודתו, ואסור
 להורות הלכות בשכרות, שמא יטעה, ואיסור זה נלמד מהפסוק
 האמור, שאחר האזהרה שלא יעבדו הכהנים בשכרות ממשיך
 הכתוב 'וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל', והיינו, שגם בשעה
 שהחכם בא להבדיל ולהורות בין דבר קדושה לדבר חול אסור לו
 להיות בשכרות.
 הגמרא חוזרת לעסוק במקור לחילול עבודתו של מחוסר בגדים,
 ומביאה שיש מקור נוסף לכך, ומקשה מדוע נצרך. מקשה הגמרא:
אֲבָתִי, מִהָּכָּא – מהפסוק 'והיתה להם' נִפְקָא חילול מחוסר בגדים
 הוא, והלא מִהָּכָּא נִפְקָא, שנאמר במצות הצתת אש על המזבח,
 לצורך הקטרת הקרבנות (ויקרא א ט) 'וַיִּתְּנוּ בָּנֵי אֶהֱרֹן כִּהְיוּ
 הַמִּזְבֵּחַ, וְתִיבַת 'הכֹּהֵן' מִיִּתְרַת ללמד שצריך להיות אהרן כִּהְיוּ
 – לבוש בבגדי הראויים לו, בעת הצתת האש, ורק אז נקרא
 'אהרן הכֹּהֵן' וכשר לעבודה, לִימַד עַל כֵּהֵן גָּדוֹל שְׁלֹשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן
 הַדְּיוּט וְעָבַד, שְׁעָבֹדְתָּ פְסוּלָה. וקשה מדוע צריכים שני הלימודים
 להיכתב.
 מיישבת הגמרא: שני הלימודים נצרכים, אִי מִהָּכָּא – אילו למדנו
 החילול רק מ'והיתה להם', הָיָה אֲמִנָּא, הֵיכָּן מִיָּלֵי עֲבֹדָה חֲשׁוּבָה
 דְּמַעֲבָא בְּפָרָה – שמעכת כפרת הקרבן, וכגון זריקה, אֲכָל עֲבֹדָה
 דְּלֹא מַעֲבָא בְּפָרָה, כגון הצתת האש שאינה מעכבת, שהרי אפשר
 להקטיר את הקרבנות באש שירדה מהשמים על המזבח, לֹא – אין
 צריך לעבודה בבגדי הכהונה, לכן נצרך הלימוד מ'ונתנו בני אהרן
 הכֹּהֵן', שאף עבודה כזו לכתחילה צריך לעשותה בבגדי הכהונה
 הראויים לכהן העובד.
 שוב מקשה הגמרא: וְאֲבָתִי, מִהָּכָּא – מ'והיתה להם' נִפְקָא חילול
 מחוסר בגדים, והלא מִהָּכָּא נִפְקָא, שנאמר במצות הקטרת אברי
 עולת נדבה (שם א ח) 'וַיַּעֲבֹדוּ בָנֵי אֶהֱרֹן כִּהְיוּ אֵת הַנִּתְחִים וְגו' אֵת
 הָרֹאשׁ וְאֵת הַפֶּדֶר עַל הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ,
 וְתִיבַת 'הַכֹּהֲנִים' מִיִּתְרַת ללמד שצריכים בני אהרן להיות כִּהְיוּ
 – לבושים בבגדי הכהונה הראויים, שבהם תלויה כהונתם, וּמִכָּאֵן
 לְבִתְּן הַדְּיוּט שְׁלֹשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וְעָבַד, עֲבֹדְתָּ פְסוּלָה. וקשה,
 מדוע צריכים שני הלימודים להיכתב.
 מיישבת הגמרא: שני הלימודים נצרכים, אִי מִהָּכָּא – אילו למדנו
 החילול רק מ'והיתה להם', הָיָה אֲמִנָּא, הֵיכָּן מִיָּלֵי שמעכת את
 העבודה דווקא תיפסור בגדים, כגון כהן גדול המשמש בבגדי כהן
 הדיוט, אֲכָל יִתְרֹד בגדים לֹא, קָא מִשְׁמַע לֵן הלימוד 'הכהנים'
 'בכיהונן' שגם באופן זה מחלל עבודתו.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת פרטי דינים בבגדי הכהונה: תָּנוּ
 רַבֵּנּוּ, הָיוּ בְּגָדֵי הַכֹּהֲנִים מְרוֹשְׁלִין – נגררים על הקרקע, מחמת שהיו
 ארוכים ממידתו של הכהן הלוּבֶשֶׁם, או שהיו מְסוּלָּקִין מהקרקע,
 מחמת שהיו קצרים מדי, או שהיו מְשׁוּחָקִים – יְשָׁנִים, וְעָבַד בהם,
 עֲבֹדְתָּ בְּשִׁירָה.
 ממשיכה הברייתא: לְבִשׁ שְׁנֵי מִכְנָסִים, או שְׁנֵי אֲבָנִים, או שהיה
 חֶסֶר אֶחָת מבגדי הכהונה, או שלבש יָתֵר אֶחָת, והיינו שהוסיף
 ללבוש בגד שלא מבגדי הכהונה, או שְׁתִּיתָה לוֹ רִמְיָה – תחבושת
 עַל מַפֵּת בְּשָׂרוֹ, תחת בְּגָדוֹ, וחוצצת בין הבגד לבשרו, או שְׁתִּי
 עַל מַפֵּת בְּשָׂרוֹ, או שְׁתִּי

תלמוד לומר 'חוקה חוקה' לְגִזְרָה שְׁנָה – נאמר בענין שתויי יין (ויקרא
 י ט) 'חוקת עולם', ולמדים גזירה שוה מתיבת 'חוקת' למחוסר
 בגדים ולמי שלא קידש ידיו ורגליו שגם בהם נאמר לשון 'חוקה',
 שכשם שתויי יין שעבד חילל, כך גם אלו. ומבואר בברייתא
 שהמקור לחילול עבודתו של מחוסר בגדים הוא מגזירה שוה
 משתויי יין, ומדוע אמר רבי אבהו מקור אחר.
 מתרצת הגמרא: אִי הִיָּה נלמד החילול רק מִהָּכָּא – מהגזירה שוה,
 הָיָה אֲמִנָּא, הֵיכָּן מִיָּלֵי שמחלל העבודה דווקא עֲבֹדָה דְּיָדֵי תִיב עֲלֶיהָ
 מִיָּתֵה אִם עוֹשֶׂה אותה, וכן שאר הפסולים לעבודה אין חייבים
 מיתה אלא בעבודות אלו, שהרי פרשת שתויי יין מדברת בעבודות
 שחייב עליהם מיתה, שנאמר (ויקרא י ט) 'יֵין וְשִׁכָר אֵל תִּשֶׁת וְגו' וְלֹא
 תִּתְּנוּ. אֲכָל בְּעֹבְדָה דְּיָדֵין וְדֵי תִיב עֲלֶיהָ מִיָּתֵה, אִימָא לֹא מִחֲלָל
 העבודה, קָא מִשְׁמַע לֵן הלימוד שדרש רבי אבהו מ'והיתה להם'
 שבלא הבגדים הרי הוא זה, ומחלל כל העבודות כשם שזר
 מחללם, ורק לענין מיתה יש חילוק בין ארבע עבודות לשאר
 העבודות כמו בזר.
 שואלת הגמרא: אֲשֶׁכְּחֵן חילול מחוסר בגדים בכל העבודות, אבל
 חילול שְׁתוּי יֵין בעבודות שאין זר חייב עליהם מיתה מִיָּתֵה, שהרי
 חילולם נלמד מ'להבדיל', וכפי שנתבאר פרשה זו אינה עוסקת
 אלא בעבודות שחייב עליהם מיתה, שנאמר 'וְלֹא תִתְּנוּ'.
 משיבה הגמרא: אֲתִיב מגזירה שוה 'חוקה חוקה' מִמְּחוֹסֵר בְּגָדִים,
 ומחוסר בגדים מחלל כל העבודות, כפי שדרש רבי אבהו מ'והיתה
 להם' שדינו כזר.
 מקשה הגמרא: וְהָא תָּנָא 'וְלֹהֲבָדִיל בֵּין' וְגו' קָא נִסִּיב לָהּ – והלא
 התנא בברייתא נקט שהמקור לחילול עבודת שתויי יין הוא
 מהכתוב 'וְלֹהֲבָדִיל'. ואין נחלוק על התנא ונאמר שהמקור
 לחילול עבודת שתויי יין הוא גזירה שוה ממחוסר בגדים.
 מתרצת הגמרא: מִקְּמֵי דְלִיקוּם גִּזְרָה שְׁנָה – בתחילת דבריו עדיין
 לא זכר התנא את הגזירה שוה למחוסר בגדים, ולכן למד חילול
 שתויי יין מ'להבדיל', אבל אחר שנזכר בה, כפי ששנה בהמשך
 הברייתא, חזר בו ולמד החילול מהגזירה שוה.
 שוב מקשה הגמרא: וְהָא תָּנָא מִמְּחוֹסֵר בְּגָדִים הוּא דְקָא יִלִּיף מִשְׁתוּי
 יֵין – והלא גם בהמשך דברי התנא כשהזכיר את הגזירה שוה לא
 הביאה כדי ללמוד חילול שתויי יין ממחוסר בגדים, אלא אדרבה,
 דרש אותה כדי ללמוד חילול מחוסר בגדים משתויי יין.
 מיישבת הגמרא: באמת כוונת התנא לדרוש הגזירה שוה כפי
 שתירצנו, וְהָיָה קִאֲמֵר התנא, בתחילת דבריו למד חילול שתויי יין
 מהכתוב 'וְלֹהֲבָדִיל', ואחר כך המשיך ואמר, אמנם למדנו מכך
 חילול עבודות שיש בהם חיוב מיתה, אך מִנֵּן שְׁלֹא (נחלקו)
 [נחלקו] בֵּין מִמְּחוֹסֵר בְּגָדִים לְשְׁתוּי יֵין וְשְׁלֹא רְחוּץ יָדֵים וְרַגְלֵים,
 שכשם שמחוסר בגדים מחלל כל העבודות, כך גם הם, תלמוד
 לומר 'חוקה חוקה' לְגִזְרָה שְׁנָה, ללמד שכשם שמחוסר בגדים
 שנאמר בו 'חוקה' מחלל כל העבודות, כך גם שתויי יין ומי שלא
 קידש ידיו ורגליו שנאמר בהם 'חוקה' מחללים כל העבודות.
 מבררת הגמרא: אֲמָא הכתוב בשתויי יין 'וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
 הַחֹל' לָמָּה לִי. משיבה הגמרא: הכתוב נצרך לְבָדֵר – ללמד
 הלכה שנהג בה רב, דָּרָב לֹא מוֹקִים אֲמוּרָא עֲלֶיהָ מִיִּמָּא מִכָּא
 לְהַבְרִיָּה – שמנהגו של רב היה שלא להעמיד מתורגמן לדרוש

החילוק שבין מחשבה לדיבור הוא, שהדיבור נעשה נפרד מן האדם, מהשאינ'כן המחשבה שהיא מאוחדת עימו.

ממאמר שבת פרשת בהריבחוותי ה'תשכ"ח

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רטו רש"י

חוקה חוקה. בשתיי יין [כתיב] חוקת עולם [ובמחוסר] בגדים כתיב כהונה לחוקת עולם
וברחיצת יד ורגל כתיב והיתה להם לחוקת עולם: **אי** מהתם. משתוי יין הוא אמנא דמי
דמחלי עבודה [במחוסר בגדים] בעבודה שחור חייב עליה מיתה כדכתיב בהווא קרא
בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו בעבודתו שיש בה חוב מיתה לפסולים הכתוב מדבר
ואינו אלא ארבע עבודות וזיקה והקטרה וניסוך
המים והיין דליפנין בפ"ב בסדר יומא [דף כד.]
מועבדתם עבודת מיתה וגו' והור הקרב וימת
עבודת מיתה ולא עבודת סילוק ועבדתם עבודה
תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה כגון קבלה
והולכה וקמיצה וכל חוב מיתת פסולי עבודה
מזרות גמירין כדתנן בפ' בתרא [לקמן קוב:]
הקומץ והבולל והיוצק והמקבל דמים וכו' ואין
בהם לא משום זרות ולא משום טומאה ולא
משום מחוסר בגדים ולא משום שלא רחץ ידים
ורגלים אלא מאור גמירין: **אבל** עבודה שאין יד
חייב עליה מיתה **אימא** לא. מחלי לה מחוסר
בגדים להכי כתב והיתה להם לכהונת עולם
לשניה זרים כשאין בגדיהם עליהם ובור
אשכחן חילול ולא חלק בין עבודה שיש בה
מיתה לעבודה שאין בה מיתה: **אשכחן** מחוסר
בגדים. בכל העבודות: שתיי יין מנלן. דפסלי
עבודה שאין חור חייב עליה מיתה: והא **תנא**
מלהבדיל קנסיב לה. לשתיי יין ולא גמר מגזירה
שהו ואנן ניקו וניפלוג עלה למילף מקרא
אחרנא: הני מילי פקמי דתיקו ליה גזירה שהו.
לא הוה ליה למילף שתיי יין אלא מלהבדיל
ובמסקנא אידבר ליה גזירה שהו ותנא [ליה]
שבקיה לאורחיה קמייתא ונקט גזירה שהו
למילף משתיי יין מחוסר בגדים: והא **תנא**.
נקטיה לגזירה שהו מחוסר בגדים הוא דילף בה
משתיי יין ולא שבקיה לאורחיה: והכי **קאמר**
מנין שלא נחלקו בו. לעולם לא למילף מחוסר
בגדים משתיי יין אתא אלא למילף שתיי יין
ממחוסר בגדים והכי קאמר למדנו לעבודות של
מיתה שמתחללות בשיכרות מנין שלא נחלקו
בין מחוסר בגדים לשתיי יין דכי היכי דמחוסר
בגדים כל עבודותיו פסולות אף שתיי יין ושלא
רחץ כן תלמוד לומר חוקה חוקה: **אלא** בין החול

למה לי. והואיל ולא ילפינן מיתה חילול לעבודה: **לא** מוקים **אמורא** עליה. למיידרש
בפירקין: **מיומא טבא** לחבריה. משעה שאכל ושתה ועשה יום טוב עד למחר דהכי משמע
קרא יין ושובר אל תשת בבואכם וגו' וכן בשעה שאתה בא להבדיל ולהורות בין דבר
קדושא לדבר חול אל תהי שכרות: **מחבא נפקא**. מחוסר בגדים: מהתם **נפקא**. אבתי קרא
אחרנא כתיב ולמאי איצטרך הכהן הכא גבי ותנו בני אהרן הכהן אש לאשמועינן
מחוסר בגדים: כביהונו. בשעה שהוא מלוכב בגדיו נקרא אהרן הכהן ולא כשהוא לבוש
גדי הדיוט: **אי** מהתם. מהייתה להם כהונה הוי מוקמינא ליה ההיא בעבודה המעכבת
כפרה אבל תנית אש של הדיוט דמצוה בעלמא היא שהי יש שם אש שירדה מן
השמים אימא לא תיבעי בגדים קא משמע לן ותנו בני אהרן הכהן אש להכי כתב הכא
חסרון בגדים למילף [ודאף בעבודה שאינה מחוסר כפרה] דאי עבד אהרן בבגדי הדיוט
לאו שפיר עבד והא ליכא למפירך לימא האי ולא תיבעי ההוא דהכא לאו בגדים כתיבי
ואי לאו דכתב והיתה להם כהונה ואצל וחגרת אותם אבטנן דשמעינן כהונה תליה

בבגדים לא הוה ידעינן הכהן בכיהונו מאי היא: הכתנים. אבני קאי דהוי הדיוטים: כביהונו. בראיין להן שנתלית כהונתן בהן: **אי** מהתם. מהייתה להם כהונה: [חיסור]. כגון כה"ג בבגדי
כהן הדיוט: **אבל** ייתור. כגון כהן הדיוט בבגדי כה"ג: מיושלין. נגדרין בקרקע: מסולקין. מן הקרקע מתוך שהם קצרים: משוחקים. ישנים: כשרין. ואנ"ג דכתיב מזו בד שנתא מברות
מיצה בעלמא היא ולא לעכב: חיסר אחת. מכל הבגדים: ייתר אחת. הוסיף עליהם שום בגד בעולם: רשיית. איפלשטר"א שחוצץ בין בשרו לבגד דבעינן ילכש על בשרו:

מבטוששין

תלמוד לומר חוקה חוקה לגזירה שהו. מכאן אומר ר"ת דהא דאמרין במנחות (דף טו.)
כל מקום שנאמר תורה חוקה אינו אלא לעכב לאו חר טעמא ניהו דחוקה
מגזירה שהו ותורה ממשמעות: **אתנא** חוקה חוקה מחוסר בגדים. בפ' הנשרפין (טנהרין
דף פד.) אמרין דאונן באחרה דכתיב וכן הוהקדש לא ינא ולא יחלל הא אחר שלא ינא

תלמוד לומר 'חוקה חוקה' לגזירה שהו. אי מהתם,
הוה אמנא, הני מילי עבודה דור חייב עליה מיתה.
אבל עבודה דאין זר חייב עליה מיתה, אימא לא,
קא משמע לן. אשכחן מחוסר בגדים, שתיי יין
מנלן. אתנא 'חוקה חוקה' מחוסר בגדים. והא תנא
להבדיל בין' וגו', קא נסיב לה. מקמי דליקום
גזירה שהו. והא תנא, מחוסר בגדים הוא דקא
ילף משתיי יין. הכי קאמר, מנין שלא (נחלקו)
[נחלקו] בין מחוסר בגדים לשתיי יין ושלא רחוצ
ידים ורגלים, תלמוד לומר 'חוקה חוקה' לגזירה
שהו. אלא להבדיל' למה לי. לכדרב, דרב לא
מוקים אמורא עליה מיומא טבא לחבריה, משום
שכרות. אפתי, מהכא נפקא, מהתם נפקא ונתנו
בני אהרן תפוח' כביהונו, לימד על כהן גדול שלכש
בגדי כהן הדיוט ועבד, עבודתו פסולה. אי מהתם,
הוה אמנא, הני מילי עבודה דמעפא כפרה, אבל
עבודה דלא מעפא כפרה, לא. ואפתי, מהכא
נפקא, מהתם נפקא ונערכו בני אהרן תפוחים את
התפוחים' וגו', 'תפוחים' כביהונו, מנא לכהן הדיוט
שלכש בגדי כהן גדול, ועבד, עבודתו פסולה. אי
מהתם, הוה אמנא, הני מילי חיסור, אבל ייתור
לא, קא משמע לן: תנו רבנן, הוי מיושלין, מסולקין,
משוחקים, ועבד, עבודתו פשוטה. לכש שני מכנסים,
שני אבנים, חסר אחת, יתר אחת, או שהיתה
לו רטיה על מפת בשרו, תחת בגדו, או שהיו
מבטוששין

גדול שלכש בגדי כהן הדיוט ועבד עבודתו פסולה. ואם תאמר דאמר רבי יוסי (יומא דף
יב.) שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כהן גדול משום איבה כהן הדיוט משום
מעלין בקודש ולא מורידין מדקאמר משום איבה משמע דמן הדיוט כהן גדול הוא וא"כ כהן
הדיוט תיפוק ליה משום מחוסר בגדים ואין לפרש דלארז מיתה הראשון קאמר דלא הוי כהן
גדול משום איבה דהא מודה ר' יוסי (שם יג.) דאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו ויש לומר
דכהן גדול נתמנה לעבודתו בפה ומסתכל בפה (ובפ' קמא דיומא (דף יב.) דריש ליה מקרא
ובירושלמי) ומסתברא שדבר תלי במלך ואזוי הכהני' כמו שמצינו בפ' הבא על יבמות
(יבמות סא.) בירושה בן גמלא דאוקמיא ינאי מלכא ואמרין בירושלמי ובפ' קמא דיומא (דף יב.)
ובתוספתא (דיומא פ"א) ביסוק בן אלם מצפורי שאירע פסול ככה"ג ושימש תחתיו וכשיצא
אמר למלך ארזי המלך פר ושעיר שקרבו דיומ משל מי ומשלי או משל כה"ג א"ל המלך
לא דיך ששימשת שעה א' לפני מי שאמר והיה העולם כו' וידע שהזכר מן הכהונה:

מסולקין

בבגדי
כהן הדיוט: **אבל** ייתור. כגון כהן הדיוט בבגדי כה"ג: מיושלין. נגדרין בקרקע: מסולקין. מן הקרקע מתוך שהם קצרים: משוחקים. ישנים: כשרין. ואנ"ג דכתיב מזו בד שנתא מברות
מיצה בעלמא היא ולא לעכב: חיסר אחת. מכל הבגדים: ייתר אחת. הוסיף עליהם שום בגד בעולם: רשיית. איפלשטר"א שחוצץ בין בשרו לבגד דבעינן ילכש על בשרו:
מבטוששין

עלידי הדיבור – מתהווים נבראים שהם בבחינת יש ודבר נפרד. עלידי המושבה – מתהווים נבראים שהם בטלים במקורם.
ממאמר שבת פרשת בהר בחוקותי ה'תשכ"ח

רטז זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף יח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

תוספות

מסולקין כשרין. הא דתניא ב' תמיד נשחט (פסחים סה) מדר בד כבודתו פ' הקונטרס
היינו למצוה ולא לעכב: **ואידך** אשר לא דריש. משמע הכא דאיכא
דמרבא כסות דסומא ולא מרבא בעלת חמש ומקשה ר"ת דב' התכלת (מנחות דף מג.) גבי
פלוגתא דר' שמעון מרבי החם רבי שמעון כסות סומא מאשר תבסה ובעלת חמש מאשר
ולאו פירכא היא דההיא סוגיא כמאן דמריבא הכא
בעלת חמש ומידו קשה אהדיא דמנחות ולקמן
בפ' בית שמאי (דף מ.) אמרין דר"ש אשר לא
דריש ויש לומר דהכי אמרין אשר כי האי לא
דריש וטובא איכא כי האי גזנא בפ' קמא
דבבורות (דף ו.) דדריש ר"ש את הגמל ובפ' ק
דמנחות (דף יא.) לא דריש את: **והתניא**
משוחקין כשרין. תימא דביטומא (דף יב.) דרשין
מה תיל ילבש לרבות את השחקין ואמאי פריך
רבי: **ואימא** עמרא. ה"ר אפרים ה"ה מדקדק
דקבוס דתנן שילדי בלאים שמותר עם צמר אין
זה מה שאנו קורין קנב"א בלע"ז מולא פריך
ואימא קבוס שעולה בד בבד והיא אמור דקבוס
הוא פשתן ואסור עם הצמר משום בלאים והשיב
לו רבינו חיים כהן דהאי דלא פריך ואימא קבוס
משום דבגדי בחונה אי אפשר להיות אלא מצמר
ופשתים דכל בגדים האמורים בתורה סתם היינו
צמר ופשתים ועוד דכל קבוס אינו עולה בד בבד
דפריש בקונטרס בד בבד קנה יחידי מכל גרעין
ואין שני קנים עולים מגרעין אחד ואפשר דקבוס
אינו כן אלא כמו חטין שכמה שבלין עולין
מחיתה אחת:

בורך

מְבוֹשְׁשִׁין או **מְקוֹרְעִין**, וְעַבְדוֹתָּ פְסוּלָה. **אָמַר**
רַב יְהוּדָה **אָמַר שְׂמוּאֵל**, **מְרוֹשְׁלִין כְּשָׂרִין**, **מְסוּלְקִין**
פְּסוּלִין. **וְהַתְנִיא**, **מְסוּלְקִין כְּשָׂרִין**. **אָמַר רַמִּי בַר חֲמָא**,
לֹא כְּשָׂאִי, **כָּאֵן שְׁפִילְקֹן עַל יְדֵי אֲבָנִת**, **כָּאֵן דְּלִיתְנִיהוּ**
מַעֲיָקָא כְּלָל. **רַב אָמַר**, **אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה פְּסוּלִין**: **רַב**
הוּנָא אִיקְלַע לְאַרְגִּינָא, **רָמָא לִיה** **בַּר אִישְׁפָּזִיכְנִיה**, **מִי**
אָמַר שְׂמוּאֵל, **מְרוֹשְׁלִין כְּשָׂרִין** ו**מְסוּלְקִין פְּסוּלִין**,
וְהַתְנִיא, **מְסוּלְקִין כְּשָׂרִין**. **אָמַר לִיה**, **בַּר מִינָה דְּהוּיָא**,
דְּשִׁנְיָה רַמִּי בַר חֲמָא. **אָלָא לָרַב**, **כְּשָׂאִי**. **וְכִי תִימָא**, **מָאִי**
מְרוֹשְׁלִין, **מְסוּלְקִין עַל יְדֵי אֲבָנִת**, **וְאֲבָנִת מִינָה אִינִי**. **אָלָא**
מְסוּלְקִין כְּשָׂאִי. **אָמַר רַבִּי זִירָא**, **רַב**, **חָדָא תְּנִי**, **מְרוֹשְׁלִין**
שְׁפִילְקֹן עַל יְדֵי אֲבָנִת, **כְּשָׂרִין**. **אָמַר רַב יְרֵמְיָה מִדִּישְׁפָּתִי**,
מְרוֹשְׁלִין שְׁלֹא סִילְקֹן, **תְּנָאִי הִיא**, **דְּתַנְיָא**, **עַל אֲרִבְעָ**
כְּנָפּוֹת כְּסוּתָא, **אֲרִבְעָ וְלֹא שְׁלֹשׁ**. **אִי אִינוּ**, **אָלָא אֲרִבְעָ**
וְלֹא חֲמִשׁ. **כְּשֻׁהוּא אוֹמֵר** **אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ**, **הִרִי בַּעֲלַת**
חֲמִשׁ אָמֹר, **הָא מָה אֲנִי מְקַיִם** **אֲרִבְעָ**, **אֲרִבְעָ וְלֹא**
שְׁלֹשׁ. **וְמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת בַּעֲלַת חֲמִשׁ**, **וְלַהּצִיאָ בַּעֲלַת**
שְׁלֹשׁ. **מִרְבָּה אֲנִי בַּעֲלַת חֲמִשׁ**, **שִׁישׁ בְּכֻלָּל חֲמִשׁ**,

אֲרִבְעָ. **וּמוֹצִיא אֲנִי בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ**, **שָׂאֵן בְּכֻלָּל שְׁלֹשׁ**, **שָׂאֵן בְּכֻלָּל שְׁלֹשׁ**, **אֲרִבְעָ**. **וְתַנְיָא אִידָךְ**, **עַל אֲרִבְעָ כְּנָפּוֹת**
כְּסוּתָא, **אֲרִבְעָ וְלֹא שְׁלֹשׁ**, **אֲרִבְעָ**. **וְלֹא חֲמִשׁ**. **מָאִי לָאו בְּהָא קְמִיפְלָנִי**, **דְּמַר סָבַר**, **יִתֵּר כְּמָאֵן**
דְּאִיתִיה דְּמִי. **וְיִמַר סָבַר**, **כְּמָאֵן דְּלִיתִיה דְּמִי**. **לֹא**, **דְּכּוּלִי עֲלִמָא כְּמָאֵן דְּאִיתִיה דְּמִי**, **וְשָׂאֲנִי הֵכָא**
דְּרַבִּי רַחֲמָנָא **אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ**. **וְאִידָךְ**, **הִיא אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ**. **מָאִי עֵבִיד לִיה**. **מִיפְעִי לִיה**
לְכַדְתִּנְיָא, **וְרָאִיתָם אוֹתָהּ**, **פֶּרֶט לְכִסּוֹת לִילָה**. **אִי אִינוּ**, **אָלָא פֶּרֶט לְכִסּוֹת סוּמָא**. **כְּשֻׁהוּא אוֹמֵר**
אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ, **הִרִי כְּסוֹת סוּמָא אָמֹר**, **הָא מָה אֲנִי מְקַיִם** **וְרָאִיתָם אוֹתָהּ**, **פֶּרֶט לְכִסּוֹת**
לִילָה. **וְמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת כְּסוֹת סוּמָא**, **וְלַהּצִיאָ כְּסוֹת לִילָה**. **מִרְבָּה אֲנִי כְּסוֹת סוּמָא שִׁשְׁנָה**
בְּרָאִיה אֲצֶל אַחֲרִים, **וּמוֹצִיא אֲנִי כְּסוֹת לִילָה שְׁאִינָה בְּרָאִיה אֲצֶל אַחֲרִים**. **וְאִידָךְ**, **נִפְקָא לִיה**
מֵאִשְׁרִי. **וְאִידָךְ**, **אֲשֶׁר** **לֹא דְרִישׁ**: **תְּנִי רַבָּנִי**, **בְּדִ' שִׁיְהוּ שֶׁל בּוּץ**. **בְּדִ' שִׁיְהוּ חֲדָשִׁים**. **בְּדִ' שִׁיְהוּ שְׂוָרִים**. **בְּדִ' שִׁיְהוּ חוּטָן כְּפּוֹל שִׁשְׁה**. **בְּדִ' שִׁלָּא יִלְבֹּשׁ שֶׁל חוּל עֲמֻקָּן**. **אָמַר לִיה אֲבִי**
לָרַב יוֹסֵף, **בְּשִׁלְמָא שִׁיְהוּ שֶׁל בּוּץ**, **הָא קָא מְשַׁמַּע לָךְ**, **בּוּץ אֵין**, **מִיִּדִי אַחֲרִינָא**. **לֹא**. **אָלָא בְּדִ' שִׁיְהוּ חֲדָשִׁים**, **חֲדָשִׁים אֵין**, **שִׁחְקִין לֹא**. **וְהַתְנִיא**, **מְשׁוּחָקִין כְּשָׂרִים**. **אָמַר לִיה**, **וְלִטְעֻמִּיד בְּדִ' שִׁיְהוּ חוּטָן כְּפּוֹל שִׁשְׁה**, **בְּדִ' חַד חַד לַחֲזוּדִיה מְשַׁמַּע**. **אָלָא הִכִּי קָאֵמַר**, **בְּגָדִים שְׁנָאֵמַר בְּהֵן בְּדִ' שִׁיְהוּ חוּטָן כְּפּוֹל שִׁשְׁה**, **שְׂוָרִין**, **חֲדָשִׁים**, **שְׂוָרִין**, **שִׁיְהוּ חוּטָן כְּפּוֹל שִׁשְׁה**, **יֵשׁ מִהֵן לְמַצוֹת**, **יֵשׁ מִהֵן לְעֵכָב**.
כְּמָאִי דְּהָאִי בַר, **כְּתַנָּא הוּא**. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי חֲנִינָא**, **דְּבַר הַעוֹלָה מִן הַקֶּרֶק עַד כְּבַד**.
אִמָּא, **עֲמָרָא**. **עֲמָרָא**, **מִיפְצָל**. **כִּיתָנָא נְמִי מִיפְצָל**. **עַל יְדִי לְקוּתָא מִיפְצָל**. **רַבִּינָא אָמַר**, **מִהֵכָא**
פְּאִירִי פְּשֻׁתִּים יְהוּ עַל רֵאשִׁים **וּמוֹכְנִסִי פְּשֻׁתִּים יְהוּ עַל מְתַנְהִים**, **לֹא יַחְגְּרוּ בִּיעֵז**. **אָמַר לִיה**
רַב אִשִּׁי לְרַבִּינָא, **וְהָא**, **עַד דְּאִתָּא יַחְזָקָל מַגְלָן**. **וְלִטְעֻמִּיד**, **הָא דְּאָמַר רַב חֲסֵדָא**, **דְּבַר זֶה מִתּוֹרַת**
מֹשֶׁה רַבִּינוּ לֹא לְמַדְנוּ, **מִדְּבַרִי יַחְזָקָל בֵּן בּוּזִי לְמַדְנוּ**, **כֹּל בֵּן בְּכַר עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא**
אֶל מִקְדָּשִׁי **(לְשִׁתְּנִי)**, **עַד שֶׁבֶא יַחְזָקָל מַגְלָן**. **אָלָא גְּמָרָא גְּמִירִי לָהּ**, **וְאִתָּא יַחְזָקָל וְאִסְמִכִּיה**
אֲקָרָא. **הָכָא נְמִי גְּמָרָא גְּמִירִי לָהּ כִּי**. **מָאִי** **לֹא יַחְגְּרוּ בִּיעֵז**, **אָמַר אֲבִי**, **לֹא יַחְגְּרוּ בְּמָקוֹם שְׂמוּעִין**,
כְּתַנְיָא, **כְּשֶׁהֱם חוֹגְרִין**, **אֵין חוֹגְרִין לֹא לְכִפְשָׁה מְתַנְיָהִן**, **וְלֹא לְמַעְלָה מְאִצִּילִיהֶן** **אָלָא**
כַּנְגַר

מְבוֹשְׁשִׁין. **בְּטִיט**: **מְקוֹרְעִין**. **וְאִפְּלוּ** **חֵן** **חֲדָשִׁים** **דְּלָאוּ** **בְּגַד** **הוּא** **הָרָאִי** **לְעַבְדָּה דְּבַעֲיָן**
לְכַבּוֹד **וּלְתַפָּאֵרַת**: **כָּאֵן שְׁפִילְקֹן ע"י אֲבָנִת**. **מְשֻׁקְצִיִּיר** **בְּלַע"ז** **בְּדִיר** **שְׁהַנְשִׁים** **עֲשׂוֹת**
כְּשָׂרִין **דְּהָא אִיתְּנָהּ**: **אֲחֵר** **זֶה** **וְאֲחֵר** **זֶה**. **אֶחָד מְרוֹשְׁלִין** **וְאֶחָד מְסוּלְקִין** **יִתֵּר מִדָּאִי** **שְׁלֹא** **עַל**
יְדִי אֲבָנִת: **וְהַתְנִיא**. **בְּרִייתָא** **דְּלַעֲלִי**: **אָלָא לָרַב קְשִׂאִי**. **מְרוֹשְׁלִין**: **וְכִ"ת מָאִי מְרוֹשְׁלִין**.
דְּמַכְשַׁר **תָּנָא** **כְּגֹן שְׁפִילְקֹן** **עַד לְמַדְתּוּ** **עַל יְדִי**
אֲבָנִת **וּמַכְשַׁר לִיה** **תָּנָא** **דְּקַסְבַּר** **אֲבָנִת** **מִינּוּ אִינוּ**
כְּלומָר **כֵּל** **סִלּוֹק** **זֶהוּ** **כּוּלְהוּ כְּקִצְרִים** **מַעֲיָקָא**:
וְנוֹטֵל **הִיתֵר** **שְׁבָהִן** **וּמַכְשִׁירָה**: **אָלָא מְסוּלְקִין**
קְשִׂאִי. **דְּקַתְנִי** **כְּשָׂרִין** **וְסַתָּם** **מְסוּלְקִין** **גְּבוּדִין** **מִן**
הַקֶּרֶק **לְמַעַל** **מְרוּגְלִיו** **מְשַׁמַּע** **וְלָרַב** **לִיכָא**
לְאוּקוּמָא **כְּגֹן שְׁפִילְקֹן ע"י אֲבָנִת** **כְּדַתְרַצָּה**
שְׂמוּאֵל **דְּדָא** **עַל כְּרַחֲךָ** **לָרַב** **דְּשִׁנִי** **דְּסִילּוֹק** **אֲבָנִת**
מִינּוּ אִינוּ **וְהַשְׁתָּא** **זֶהוּ** **כּוּלְהוּ כְּקִצְרִים** **מַעֲיָקָא**:
רַב חֲדָא **תְּנִי**. **לְהַנָּךְ מְרוֹשְׁלִין** **וּמְסוּלְקִין** **דְּבִרִייתָא**
בְּחָדָא **מִלְתָּא** **תְּנִי** **לְהוּ מְרוֹשְׁלִין** **שְׁפִילְקֹן** **רִישׁוֹלָן**
ע"י אֲבָנִת **עַד** **כִּדִּי** **מַדְתּוּ** **כְּשָׂרִין** **אֲבַל** **מְסוּלְקִין**
יִתֵּר מִדָּאִי **פְּסוּלִין** **אֲפִילוּ ע"י אֲבָנִת**. **וְלֹא שְׁלֹשׁ**.
לִימַד **עַל טְלִית** **שֶׁל** **בַּת** **שְׁלֹשׁ** **כְּנָפּוֹת** **שְׂטֵרָה** **מִן**
הַצִּיצִית **וְהִכִּי** **דְּמִי** **כְּגֹן** **שֶׁעִיגַל** **אֲחַת מִדְ' כְּנָפֶיהָ**
בַּת **הַכֹּהֵן**. **כְּגֹן** **שַׁחֲרָן** **מַעַת** **מִן** **הַכֹּהֵן** **וְלֹא** **עֵיגַל**
שְׁנֵי מוֹרְשֵׁי **קִרְתָּא** **מִמָּקוֹם** **חֲתָךְ** **דְּנַעֲשָׁה** **כַּשְׁתִּי**
כְּנָפּוֹת. **הִרִי** **בַּעֲלַת חֲמִשׁ אָמֹר**. **לְחִיבֵי דְרִיבּוּיָא**
הוּא: **מִרְ סָבַר**. **מָאֵן** **דְּפִטֵר** **בַּעֲלַת חֲמִשׁ** **סָבַר** **לֹא**
אֲמַרִין **יִתֵּר** **כְּמָאֵן** **דְּלִיתִיה** **דְּמִי** **אֲלָא** **כְּמָאֵן**
דְּאִיתִיה **הוּא** **וְלֹא** **קִרְיָן** **לָהּ** **בַּת** **אֲרִבְעָ** **וּמָאֵן**
דְּמַחֲבִיב **ס'ל** **יִתֵּר** **כְּמָאֵן** **דְּלִיתִיה** **דְּמִי** **לְהָאִי**
חֲמִישִׁי **וְגַבִּי מְרוֹשְׁלִין** **נְמִי** **לֹא** **הוּי** **יִתֵּרֵר** **בְּגָדִים**:
פֶּרֶט **לְכִסּוֹת** **לִילָה**. **טְלִית**. **הַעֲשִׂיָה** **לְכִסּוֹת** **לִילָה**
פְּטוּרָה **מִן** **הַצִּיצִית**. **שִׁשְׁנָה** **בְּרָאִיה** **כִּי**. **וְקִרְיָן**
בִּיה **וְרָאִיתָם** **אוֹתָהּ**. **בַּד**. **שְׁהוּא** **מִן** **בּוּץ** **כְּדַמְפֶּרֶשׁ**
לְקַנָּן **מִמְשַׁמְעוּתָא**: **חֲדָשִׁים**. **כַּשְׁעַת** **שְׁהוּ** **בְּבַדִּי**
פִּשְׁתָּנָה. **שִׁיְהוּ** **שְׂוָרִים** **וְחוּטָן** **כְּפּוֹל** **שִׁשְׁה**. **וְלַקְמָן**
פִּרְיָךְ **הוּא** **בַּד** **לְחֻדְיָה** **מְשַׁמַּע** **כְּמוּ** **לְבַדִּי**. **לְהָאִי**
יִלְבֹּשׁ **שֶׁל** **חוּל** **עֲמָה**. **דְּמַשְׁמַע** **לְבַדִּי** **יִלְבֹּשׁ**:
וְלִישְׁעֻמִּיד. **דִּילַפְתָּ** **לָהּ** **מִמְשַׁמְעוּתָא** **מִקְרָאִי** **חוּטָן**
כְּפּוֹל **שִׁשְׁה** **מִנָּא** **לִיה**: **דְּבִרִים** **שְׁנָאֵמַר** **בְּהֵן** **בַּד**
צִירִיבִין **כִּי** **יֵשׁ** **מִהֵן** **לְמַצוֹה**. **חֲדָשִׁים** **לְנִי** **דְּלָאוּ**
מִמְשַׁמְעוּתָא **אֲתִי** **וְיֵשׁ** **מִהֵן** **לְעֵכָב** **בּוּץ** **וְשְׂוָרִים**
וְחוּטָן **כְּפּוֹל** **שִׁשְׁה** **בּוּץ** **כְּדַמְפֶּרֶשׁ** **אִינִי** **דְּבַר**
הַעוֹלָה **מִן** **הַקֶּרֶק** **עַד** **כְּבַד** **שְׂוָרִים** **כִּי** **רַבִּי**
הִינִי **בּוּץ** **וּבַעֲלֵמָא** **קִרִי** **לְהוּ** **שֶׁשׁ** **מִשּׁוֹר** **וְחוּטָן**
כְּפּוֹל **שִׁשְׁה** **כְּדַאמְרִינִן** **בְּסַדֵּר** **יִמָּא** **(דף עא)**:
וְלַפִּינִן **בְּסַדֵּר** **יִמָּא** **מִקְרָאִי** **דְּבִרִים** **שְׁנָאֵמַר** **בְּהֵן**
שֶׁשׁ **חוּטָן** **כְּפּוֹל** **שִׁשְׁה** **וְלִפָּךְ** **לִיה** **לְעִיבּוֹבָא**: **הַעוֹלָה**
מִן **הַקֶּרֶק** **עַד** **כְּבַד**. **קֵנָה** **יְחִידִי** **מִכָּל** **גִּזְעִי** **וְאֵין** **כִּי**
קִנְיִם **עוֹלִים** **גִּזְעִי** **אֲחֵר**: **וְאִמָּא** **וְאִמָּא** **שְׁנָאֵמַר**
הַצִּמֹר **עוֹלָה** **מִן** **הַבְּהֵמָה** **בַּד** **בְּבַד** **נִימָא** **נִימָא**
לְבַדִּי: **מִיפְצָל**. **הִנִּימָא** **מִתְפַּצֵּלָת** **וּמִתְחַלֶּקָת**
לְשִׁנִּים **עַל** **גְּבִי** **בְּהֵמָה** **מֵאִלִּיה**: **כִּיתָנָא** **נְמִי**
מִיפְצָל. **לְפָנֵי** **טוּוִיתִי** **כּוּתִישִׁים** **הַגְּבִעוֹל** **הוּא**
נִחְלַק **לְנִימִין** **הַרְבֵּה**: **אֲנִי** **לְקוּתָא**. **שְׂמִכִין** **אוֹתוֹ**
וְחוֹבִטִים **אוֹתוֹ** **בְּעֵץ** **אוּ** **בַּגִּלְגָּל** **הוּא** **נִכְתַּת** **וְחִתְלָק**
וּמַכְנִסִי **פְּשֻׁתִּים** **יְהוּ** **וְלִ' וּבַעֲלֵמָא** **חֲדָא** **הִרִי** **אוֹתוֹ**
אָמַר **וּמַכְנִסִי** **בַּד** **שִׁי"מ** **בַּד** **הִינִי** **פְּשֻׁתִּים**: **דְּבַר** **זֶה**.
קָאֵמַר **לָהּ** **לְקַמָּן** **(דף כב)**. **אֲמַתְנִי**. **דְּקַתְנִי** **עַרְל**
מִחֲלַל **עַבְדָּה**: **כֵּן** **נִכְרִי**. **שְׁתַּנְכְּרוּ** **מַעֲשֵׂי** **מַחֲמַת**
עַרְלָת **לְבוֹ** **שְׁהוּא** **עַרְל** **לְבִי** **רַשְׁעִי**: **וְעַרְל** **בִּשְׂרִי**.

שמחו אחיו מחמת מילה לא יבא אל מקדשי ולקמן (דף כב) לִפָּךְ בַּח חִלּוּל בְּהִדְּיָא: בְּמָקוֹם שְׂמוּעִין. בְּמָקוֹם שְׁהַבְשַׁר נִכְפַּל עַל הַבְשַׁר וּמִתְחַמֵּם וּמוֹדֵעַ: כְּשֶׁהֱן חוֹגְרִין. אֲבַנְתִּיהֶם שְׁבַעַת
עַבְדָּה: לִמְשָׁה מְתַנְיָה

בגדי הכהונה מְטוֹשְׁשִׁין – מלובכלים בטיט, או מְקוֹרְעִין, וְעָבַד
בבגדים אלו, עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה.
הגמרא מביאה מאמרו של שמואל בניהן זה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
שְׁמוּאֵל, בגדי כהונה מְרוֹשְׁלִין בְּשֵׁרֵין, מְסוּלְקִין פְּסוּלִין.
מקשה הגמרא: וְהִתְנֵא בגדי כהונה מְסוּלְקִין בְּשֵׁרֵין.
מיישבת הגמרא: אָמַר רַבִּי בַר הֵמָּא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – בברייתא
מדובר באופן שהם כמיתדתו של הכהן, אלא שסילקו על ידי אבנט
– שהגביהו וקשר עליהם את האבנט, ולכן מסולקים הם מהארץ,
כָּאֵן – ומה שאמר שמואל שפסולים, היינו בְּדִלְתֵינְהוּ מְעִיקְרָא כָּל־
– שחסרים הבגדים מתחילתם את האורך הנצרך למיתדתו, ולכן
פסולים הם.
למדנו בדברי הברייתא ובדברי שמואל שבגדים מרושלים בשרים,
הגמרא מביאה דעה החולקת: רַב אָמַר, אָחֵד זֶה וְאָחֵד זֶה – בין
מרושלים, ובין מסולקים, פְּסוּלִין.
הגמרא מביאה מעשה בניהן זה: רַב הוּנָא אִיקְלַע לְאַרְיֵא – וְשֵׁם
מקום, רָמָא לִיה בַּר אוֹשִׁיָּבְכִינָה – הקשה לו בנו של בעל הבית
שרב הונא התאכסן אצלו, מִי אָמַר שְׁמוּאֵל בגדי כהונה מְרוֹשְׁלִין
בְּשֵׁרֵין וּמְסוּלְקִין פְּסוּלִין, וְהִתְנֵא, מְסוּלְקִין בְּשֵׁרֵין. אָמַר לִיה רַב הוּנָא,
בַּר מִינָּה דְהָהִיא – חרץ מקושיא זו, כלומר, אין זו קושיא, דְשִׁנְיָה –
שכבר תירצה רַבִּי בַר הֵמָּא, ששמואל דיבר באופן שהבגד חסר
מעיקרו, והברייתא מדברת באופן שהגביה הבגד על ידי אבנט,
אָלֵא אִם יֵשׁ לַהֲקֻשׁוֹת מִבְּרִיתָא זו, לָרַב קָשְׁיָא, שפסל בגדים
מרושלים, והברייתא הכשירה אותם, וְכִי תִּקְמָא לַתְּרֵין, מִאי
מְרוֹשְׁלִין שהכשירה הברייתא, היינו שאכן הבגדים עצמם ארוכים
ממיתדתו של הכהן, אֲמַנְם מְסוּלְקִין עַל יְדֵי אֲבֻנְתָּם לְמִידָתָם הָרְאוּיָה,
וְסוּבַר הִתְנָא אֲבֻנְתָּ מִינֵי אֲנִי – האבנט הרי הוא כחותך את החלק
המיותר בבגד, ולכן נחשבים הבגדים כעשויים בממיתדתם הראויה,
ומה שפסל רב מרושלים היינו באופן שלא סילקם אלא נגזרים על
הארץ. אָלֵא אִם תֵּאמַר כֵּן, אִם כֵּן מַה שֶּׁהַכְשִׁירָה הַבְּרִיתָא בַּגְדִּים
מְסוּלְקִין קָשְׁיָא, שאין לתרץ כפי שתירצנו לפי שמואל, שמדובר
באופן שעשויים כמיתדתם אלא שמסולקים על ידי אבנט, שהרי
תירצנו לפי רב שהתנא סובר שסילוק על ידי אבנט דינו כאילו
נחתך החלק המסולק מהבגד, ולפי זה אם סילק הבגד והגביהו
ממיתדתו הראויה הרי זה כנחתך חלק זה, וכיצד הכשירה אותו
הברייתא.
מתרצה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה, אֲכַן לְשִׁיטַת רַב דַּעַת הִתְנָא
בברייתא שאבנט מיגז אגיו, וְכִי תִקְמָא תֵּנִי – ורב שנה את מה
ששינו בברייתא 'מרושלין' ומסולקין כדין אחד, ולא בשני דינים
נפרדים, וכך פירש את דברי הברייתא, בגדי כהונה מְרוֹשְׁלִין,
שְׁסִילְקוּן עַל יְדֵי אֲבֻנְתָּ לְמִידָתָם הָרְאוּיָה, בְּשֵׁרֵין. אבל דין בגדים
שסילקם יותר ממיתדת הכהן לא הוזכרו בברייתא, ובאמת פסולים
הם, כיון שסילוק על ידי אבנט הרי הוא כמו שנחתך הבגד.
רב ירמיה תולה מחלוקת רב ושמואל בדין בגדים מרושלים
במחלוקת תנאים לענין ציצית: אָמַר רַב יוֹרְמִיָּה מְדִיפְתִּי וְשֵׁם
מקום, דין בגדי כהונה מְרוֹשְׁלִין שִׁילְקוּן עַל יְדֵי אֲבֻנְתָּ, אלא
נגזרים אלו מהארץ, תִּנְיָא הִיא, דְתִנְיָא, נאמר בתורה במצות ציצית
(דברים כ"ב) 'גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אֲרֻבֶּנּוּ בְּנִפְּחוֹת בְּסוּתָךְ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה
בָּהּ; דורשת הברייתא, תִּיבַת 'ארבע' באה ללמד שמצות ציצית
נאמרה רק בטלית בעלת אֲרֻבֶּנּוּ כנפות, ולא בבעלת שְׁלֹשׁ כנפות.
מבשרת הברייתא: אִי שֵׁמָא דַּפְסוּק אִינוּ בֹא לְלַמַּד אֵלֵּא שְׁדוּקָא
טלית בעלת אֲרֻבֶּנּוּ כנפות חייבת בציצית, ולא בעלת חֶמֶשׁ כנפות.
משיבה הברייתא: כְּשֶׁהוּא אֹמְרָ בְּסוּמֵי דַּפְסוּק אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ,
דבריהם אלו מותרים לרבות בגד נוסף, הֲרִי בְּעֵלַת חֶמֶשׁ אֲמוּר
ברבינו זה, לחייבה בציצית, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם לְמַעַת מְתִיבַת
'אֲרֻבֶּנּוּ', בהכרח אֲרֻבֶּנּוּ וְלֹא שְׁלֹשׁ.
ממשיכה הברייתא ושואלת: וְכָה רֵאִיתָ לְרַבּוֹת מֵאֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ;
בְּעֵלַת חֶמֶשׁ, וְלֹהוּצִיא מֵאֲרֻבֶּנּוּ בְּעֵלַת שְׁלֹשׁ, והלא אפשר לדרוש
לחיפך, מֵאֲרֻבֶּנּוּ נִמְעַט בַּעֲלַת חֶמֶשׁ, ומֵאֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ נִרְבָּה
בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ. משיבה הברייתא: מְרַבָּה אֲנִי בְּעֵלַת חֶמֶשׁ, שֵׁשׁ בְּכָל־

חֶמֶשׁ כנפות גם אֲרֻבֶּנּוּ כנפות, וּמוֹצִיא אֲנִי בְּעֵלַת שְׁלֹשׁ, שֵׁשׁ בְּכָל־
שְׁלֹשׁ אֲרֻבֶּנּוּ. כלומר, סברה היא לרבות בעלת חמש שהרי יש לה
ארבע כנפות, ואין הריבוי סותר מה שנאמר 'ארבע כנפות כסותך',
מה שאין כן בעלת שש אין לה ארבע כנפות, לכן מסתבר
להעמיד את המיעוט בטלית זו.
וְתִנְיָא אֵיךְ – ושנינו בברייתא אחרת, נאמר 'גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל
אֲרֻבֶּנּוּ בְּנִפְּחוֹת בְּסוּתָךְ', דורשת הברייתא: 'אֲרֻבֶּנּוּ' ולא טלית בעלת
שְׁלֹשׁ כנפות, וכן באה ללמד 'אֲרֻבֶּנּוּ' ולא בעלת חֶמֶשׁ כנפות.
נמצא שנחלקו הברייתות בדין טלית בעלת חמש כנפות, רב ירמיה
מדיפתי רצה לתלות דין בגדים מרושלים במחלוקת זו: מֵאִי לֹא
בָּהּ מְסִילְקִי, דְּמִי סָבַר וְתֵרַב כָּמָן דְּאֵיתִיהּ דְּמִי – שהברייתא
שפטרה טלית בעלת חמש כנפות מציצית סברה שכל דבר
המיותר מחשיבים אותו כנמצא, ולכן בעלת חמש פטורה, שכיון
שהכנה החמישי נחשב כנמצא, הרי אינה בת ארבע, ולא חייבה
התורה אלא בעלת ארבע כנפות. וְכִי סָבַר כָּמָן דְּלִיתִיהּ דְּמִי –
והברייתא שחייבה סברה שכל דבר המיותר נחשב כמי שאינו,
וכיון שכן אין נחשב הכנה החמישי (המיותר למצות ציצית) כחלק
מהטלית, ונחשבת כבעלת ארבע כנפות, וחייבת בציצית. וכמו כן
לענין בגדי כהונה מרושלים, לדעת הסובר שכל המיותר כמי
שאינו, כשירה עבודת הכהן בבגדים אלו, שהחלק המיותר בבגד
כמי שאינו, ואין הכהן נחשב למיותר בגדים, אבל לדעת הסובר
שהמיותר נחשב כנמצא, פסולה עבודת הכהן, שהרי לבוש הוא גם
בחלק המיותר, ודינו כמיותר בגדים.
דוחה הגמרא: לֹא, בְּכּוּלֵּי עֲלִמָא כֹל דְּבַר הַמִּיּוֹתֵר כָּמָן דְּאֵיתִיהּ דְּמִי,
ולפי זה יש לפטור טלית בעל חמש כנפות, והטעם שחייבה
הברייתא הראשונה טלית זו הוא מפני דְשִׁאֲנִי הֵמָּא דְרַבִּי רְחִמָנָא
בכתוב 'אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ', שאף שיש לה כנף נוסף הרי היא חייבת
בציצית.
מבשרת הגמרא: וְהִתְנָא בברייתא השניה הסובר שטלית זו
פטורה מציצית, הֵיא 'אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ' מֵאִי עָבִיד לִיה.
משיבה הגמרא: מִיָּעֵי לִיה לְכַתְּנֵיָא, נאמר במצות ציצית (במדבר
טו לט) 'וְיֹרְאִיתֶם אוֹתוֹ', וכוונת הפסוק ללמד שדווקא בבגדים
הלובשים אותם ביום, שאז אפשר באור יום לראות את הציצית,
יש להטיל בהם ציצית, פָּרַט לְכַסּוֹת לִילָה. מבשרת הברייתא: אִי
אִינוּ אֵלֵּא פָּרַט לְכַסּוֹת סוּמָא – עיור, שאינו יכול לראות הציצית.
משיבה הברייתא: כְּשֶׁהוּא אֹמְרָ 'אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ' ומרבה בגד נוסף,
הֲרִי כְּסוֹת סוּמָא אֲמוּר לְחִיּוּב, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם הַמִּיעוּט 'וְיֹרְאִיתֶם
אוֹתוֹ', פָּרַט לְכַסּוֹת לִילָה.
שואלת הברייתא: וְכָה רֵאִיתָ לְרַבּוֹת מֵאֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ לְחִיּוּב כְּסוֹת
סוּמָא, וְלֹהוּצִיא מֵיֹרְאִיתֶם אוֹתוֹ כְּסוֹת לִילָה, והלא אפשר לדרוש
לחיפך, מֵאֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ נִרְבָּה כְּסוֹת לִילָה, ומֵיֹרְאִיתֶם אוֹתוֹ
נִמְעַט כְּסוֹת סוּמָא. משיבה הברייתא: מְרַבָּה אֲנִי כְּסוֹת סוּמָא שִׁנְיָה
בְּרִאָה אֲצֵל אֲחֵרִים, וּמוֹצִיא אֲנִי כְּסוֹת לִילָה שִׁנְיָה בְּרִאָה אֲצֵל
אֲחֵרִים, כלומר, מסתבר יותר למעט מֵיֹרְאִיתֶם אוֹתוֹ כְּסוֹת לִילָה,
שהרי לכל העולם אין הציצית נראית בלילה, מה שאין כן כסות
סומא אף שהלבושה אין רואה הציצית, מכל מקום אחרים רואים
אותה, ומתקיים 'יֹרְאִיתֶם אוֹתוֹ' בראיית אחרים.
[מבשרת הגמרא: וְאֵיךְ – והתנא בברייתא האחרת הסובר לרבות
מֵאֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ לְחִיּוּב בציצית טלית בעלת חמש כנפות, מִנֵּין
הוא דורש חיוב כסות סומא בציצית. משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה
מֵאֲשֶׁר, שֶׁלְרַבּוֹת טלית בעלת חמש כנפות די בכתוב 'תִּכְסֶּה בָּהּ'.
מבשרת הגמרא: וְאֵיךְ הסובר שטלית בעלת חמש כנפות פטורה
מציצית מה דורש מֵאֲשֶׁר. משיבה הגמרא: תֵּנָא זֶה תִּיבַת 'אֲשֶׁר'
לֹא דְרִישׁ, שסובר שאינה מיותרת].
הגמרא מביאה ברייתא נוספת המבארת פרטי דינים בבגדי
הכהונה: תֵּנִי רַבְּנֵי, נאמר בתורה כמה פעמים לענין בגדי הכהונה
שיזו עשויים מ'בד', הגמרא דורשת מתיבה זו כמה פרטים
בצורתם הראויה של הבגדים:
א. 'בַּד', שִׁיבּוֹי שֶׁל בּוּץ – עשויים מפתן.

חוגרים אותו על הצלעות כְּגֵד אֶצְלֵי יָדָיו – כנגד המרפקים.
הגמרא מביאה מעשה בענין מקום חגירת האבנט: אָמַר רַב אִשִּׁי,
אָמַר לִי הוֹנָא בַר נָתַן, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קָאִימָנָא קְמִיָּה דְאִיגְדָּר מִלְכָּא
– פעם אחת עמדתי לפני מלך פרס ששמו איגדר, והוֹה מִלְכָּא לִי
הַמִּינְיָא – והיה אבנטי חגור גבוה מדאי, למעלה מכנגד המרפק,
וְתִיתִינָה נִיחָלִיה – והורידו המלך למקומו הראוי, כנגד המרפק, כדי
שִׁיחָא לְבוּשֵׁי נָאָה, וְאָמַר לִי, הֲלָא מְמַלְכֶּת בְּהִנְיָם וְגו' קְרוֹשׁ (שמות
טו) כְּתִיב כְּבוֹד – בבני ישראל, וצריכים אתם להנהיג כתפארתם של
כהנים, שנאמר בהם 'לֹא יִחַגְרוּ בִיזַע', ממשיך הונא בר נתן ומספר:
כִּי אָתָּא קְמִיָּה דְאִימְסָר וְסִיפְרִיתָ לוֹ זָאת, אָמַר לִי, אֶקְיִין כֶּה הַכְּתוּב
בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה לִזְמַן הַגְּאוּלָּה (ישעיה מט כג) 'וְהָיוּ מַלְכִּים אִוְמִינָד'
– בני ישראל יהיו ברום המעלה, ומלכי אומות העולם ישרתו
כאומן המגדל את התינוק, שהמלך שירת אותו וסידר אבנטו.
בברייתא שהובאה לעיל (דף טז) שנינו שאסור לכהן להוסיף בגד על
לבוש הכהונה. הגמרא מביאה משנה בעירובין (קט) ומימרא
שנאמרה עליה בירידת 'יתור בגדים': תָּנִן הָתָּם, בְּהֵן שִׁלְקָה בְּאֶצְבָּעוֹ
בִּדְרֵךְ עָלֶיהָ גְּמִי בְּמִקְדָּשָׁא אִף בִּשְׁבֹּת, שאין זה כבוד שתראה מכתו
בעת עבודתו, ואף שאסור חכמים לעשות רפואה בשבת, שבות
– גזירת חכמים – במקדש הותרה לצורך עבודה, אֲכָל לֹא יַעֲשֶׂה כֵן
בְּמִדְיָנָה – מחוץ למקדש, שחכמים אסרו רפואה בשבת. וְאִם
מִתְּכוּיִן בְּכִרְיַת הַגְּמִי כִּדִּי הַלּוֹצִיא מִמֶּנָּה – מהמכה דָּם, כָּאֵן וְכָאֵן
– בין במקדש ובין במדינה אִסּוּר, שחבלה בהוצאת דם אסורה מן
התורה, ולא הותרה במקדש.
הגמרא מביאה דברי האמוראים על משנה זו: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיהַ
דְּרַבִּי חִיָּיא, לֹא שָׁנוּ אֱלָא כְּרִיכַת גְּמִי, שאינו בגד, אֲכָל צִילְצוּל קָטָן
– הגורה קטנה, אם יכרכנה הכהן הָיוּ יְתוּר בְּגָדִים, ועבודתו פסולה.
וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא אָמְרוּ דִּין יְתוּר בְּגָדִים אֱלָא בְּהוֹסַפְתָּ בְּגַד בְּמִקְדָּשָׁא
לְבִישַׁת בְּגָדִים, אֲכָל שִׁלְא בְּמִקְדָּשָׁא בְּגָדִים, כְּגוֹן עַל הָאֶצְבָּע, הוֹסַפְתָּ
בְּגַד לֹא הָיוּ יְתוּר, ולכן יכול לכרוך אף צילצול.
מקשה הגמרא על רבי יוחנן: וְתִיפּוּק לִיה – גם בלא פסול יתור
בגדים יש לאסור כריכת בגד מִשּׁוּם הַצִּיצָה בִּין יָד הַכֹּהֵן לְכָלִי שֶׁרַת.
משיבה הגמרא: מדובר שהמכה היא בִּיד שְׂמָאל, שאינה כשרה
לעבודה. אִי גְּמִי, מדובר שהמכה ביד ימין אבל שִׁלְא בְּמִקְדָּשָׁא עֲבוּדָה
– לא על כף היד (שבה מחזיק הכהן את כלי השרת), אלא על גב
היד.
כפי שנתבאר לדעת רבי יוחנן 'יתור בגדים' נאמר רק במקום
בגדים, הגמרא מביאה דעה חולקת: וּפְלִיגָא דְרַבָּא, דְאָמַר רַבָּא אָמַר
רַב חֲסִדָּא, כְּהֵן שִׁישׁ לֹא חֲצִיצָה עַל בִּשְׂרוֹ, אם היא בְּמִקְדָּשָׁא בְּגָדִים
וחוצצת בין בשרו לבגדו, אֲפִילוּ נִימָא – שעררה אֶתְּ חוּצְצָתָא,
ועבודתו פסולה. אבל אם היא שִׁלְא בְּמִקְדָּשָׁא בְּגָדִים, שִׁלְשׁ אֶצְבָּעוֹת
עַל שִׁלְשׁ אֶצְבָּעוֹת (שהוא שיעור בגד) חוּצְצָתָא, כלומר, הרי הכהן
מיותר בגדים, אבל פָּחוֹת מִקָּאֵן – משלש על שלש אינן חוּצְצָתוֹ.
הגמרא מבררת האם רבא חולק גם על רב יהודה שאסר לכרוך
צילצול קטן על המכה: אֲדָרְבֵּי יוֹחָנָן וְרַבָּא פְּלִיגָא, שהרי לדעת רבי
יוחנן שלא במקום בגדים אין דין יתור בגדים, ומשמע אף בשלש
על שלש, ולדברי רבא שלש על שלש פוסל אף במקום זה, אך יש
לברר אֲדָרְבֵּי יְהוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא שאסר לכרוך צילצול קטן על
המכה אף שאין בו שלש על שלש, מִי לִימָא דְּפְלִיגָא רַבָּא עֲלֵיו, או
לא.
משיבה הגמרא: שְׂאֵנִי צִילְצוּל קָטָן דְּחָשִׁיב – שונה צילצול שאף
שאינו בו שיעור בגד, מחמת חשיבותו שעשוי לנוי נחשב לבגד,
ומודה רבא שכריכתו נחשבת ליתור בגדים.
הגמרא מביאה גירסא אחרת במחלוקת רב יהודה ורבי יוחנן:
לִישְׁנָא אֲחֵרִינָא אָמְרוּ לָהּ, אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא, לֹא שָׁנוּ
אֱלָא כְּרִיכַת גְּמִי, אֲכָל צִילְצוּל קָטָן חוּצִין וְאִסּוּר לְכַרְכּוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר לֹא אָמְרוּ פִּסּוּל חֲצִיצָה בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שִׁלְשׁ אֱלָא בְּמִקְדָּשָׁא
בְּגָדִים, שאז אף שאין בו שיעור בגד פוסל משום חציצה בין בשרו
של הכהן לבגדו, אֲכָל שִׁלְא בְּמִקְדָּשָׁא בְּגָדִים, שִׁלְשׁ עַל שִׁלְשׁ וְשִׁהוּ
שיעור בגד) חוּצְצָתָא, כלומר הרי הכהן מיותר בגדים, אבל פָּחוֹת

מִיָּין אֵינָה חוּצְצָתָא.

אומרת הגמרא: וְתִינָן דְּרַבָּא אָמַר רַב חֲסִדָּא – לפי הלשון השני
דברי רבי יוחנן הם כדברי רבא בשם רב חסדא, שדין יתור בגדים
נאמר גם שלא במקום בגדים, אמנם דווקא ביש בו שלש על שלש.
מבררת הגמרא: לִימָא דְּרַבָּא פְּלִיגָא אֲדָרְבֵּי יְהוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּיא,
שהלא רב יהודה אמר שאף צילצול קטן שאין בו שלש על שלש
פוסל משום יתור בגדים, ולרבא דווקא אם יש בו שלש על שלש
פוסל, ויחכן שאפילו בצילצול אמר כן.
משיבה הגמרא: שְׂאֵנִי צִילְצוּל קָטָן דְּחָשִׁיב, ומודה רבא שאף שאין
בו שלש על שלש יש בלבישתו משום יתור בגדים.
מקשה הגמרא: וְלְרַבִּי יוֹחָנָן שהתיר לכרוך על המכה אפילו
צילצול, מֵאִי אִיזִיָּא – מדוע נטק התנא שכורך 'גְּמִי', לְשׁוּמְעִין
שכורך אפילו צילצול קָטָן, וישמענו שאין בזה משום יתור בגדים
כיון שאינו במקום בגדים, וכל שכן שיכול לכרוך גְּמִי.
מתרצת הגמרא: התנא נטק 'גְּמִי' דְּמִלְּתָא אֲנָב אֲוִרְחִיהָ קָא מְשַׁמְעָא
לָן דְּגְּמִי מִפִּי – השמיענו בזה שגְּמִי מרפא המכה, ואף על פי כן
כורכו הכהן בשבת, ששבות במקדש הותרה.
הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין חציצה בין בשרו של הכהן
לבגדו הכהונה: כְּעִי רַבָּא, נִכְנַסְתָּ לוֹ רוּחַ בְּכַנְיָו וּמִבְדִּילָהּ אֶת בְּגָדוֹ
מִבִּשְׂרוֹ, מֵהוּ, האם 'עַל בְּשָׂרוֹ' פְּעִינָן וְהָא לִיכָא, שהרוח מפסיקה בין
בשרו לבגדו, ועבודתו פסולה, או דְּלִמָּא דְּרַבִּי לְבִישַׁת בְּגָדָא, ועבודתו
כשרה.
ספק נוסף: כִּינָה הַמוֹנַחַת עַל בִּשְׂרוֹ תַּחַת לְבַגְדוֹ, מֵהוּ שְׁתַּחְוִין. מֵבָאָר
רַבָּא: בְּכִינָה מֵתָה לֹא תִבְעִי לָהּ, דְּרַבָּא חִיָּיא, אלא בכינה תָּהּ מֵאִי,
מִי אֲמַרְיִין בִּין דְּאֵתָא וְאֵלָא רְבִיתָא הִיא – כיון שהכינה באה
והולכת אל הגוף וממנו כל זמן חיותה, וכך היא דרך גידולה, והרי
היא כבשרו של הכהן וְלֹא חִיָּיא, או דְּלִמָּא, בִּין דְּקַפִּי עָלֶיהָ הַכֹּהֵן,
וברצונו שלא תהא שם, חִיָּיא.
ספק נוסף: עֶפְרָא מֵהוּ שְׁתַּחְוִין בִּין בִּשְׂרוֹ לְבַגְדוֹ. תַּמְהָה הַגְּמָרָא: עֶפְרָא,
וְדִאי חִיָּין, הגמרא מתקנת בן נוסח הספק: אֱלָא, אֲכָב עֶפְרָא – עפר
דק שאין הכהן מרגיש בו מֵהוּ – האם נחשב לחציצה.
ספק נוסף: אוֹיֵר בֵּית הַשְּׁחִי – שהיו בתי הזורע של הכתונת רחבים,
ואין צמודים לבית השחין מֵהוּ שְׁתַּחְוִין, האם 'עַל בְּשָׂרוֹ' פְּעִינָן וְהָא
לִיכָא, אלא צריך שהיו בתי הזורע דחוקים ומנוחים על בשרו
מִמֶּשׁ, או דְּלִמָּא דְּרַבִּי לְבִישַׁת בְּגָדָא, ועבודתו כשרה.
ספק נוסף: הַכְּנִים יָדוֹ לְתוֹךְ תִּיקוֹ תַּחַת לְבַגְדוֹ מֵהוּ, יָדוֹ שְׁהִיא גּוֹפּוֹ
של הכהן מִי חִיָּין, או לא.
ספק נוסף: נִימָא – שעררה, או חוט וכדומה, מֵהוּ שְׁתַּחְוִין,
בפשוטו 'נימא' היינו שעררה שהגיעה מבחוץ, ולכן תַּמְהָה
הַגְּמָרָא: נִימָא, וְדִאי חִיָּיא. מֵבָאָרָה הַגְּמָרָא: אֱלָא, נִימָא
מְדוּלְלָת – חוט מבגד הכהונה עצמו שניתק ממקומו, ועדיין
תחוב בבגד, מֵהוּ, האם כיון שהתנתק ממקומו הרי הוא כסתם
חוט וחוצץ, או שמא כיון שעדיין תחוב בבגד נחשב כחלק
מהבגד ואינו חוצץ.
ספק נוסף: כְּעִי מִרְ רַב אִשִּׁי, אם תפשוט שידו אינה חוצצת יש
להסתפק, יִצָּא שְׁעָרוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַכֹּהֵן לְמַטָּה עַד שֶׁנִּכְנַס בְּכַנְיָו – בין
כותנתו לבשרו, מֵהוּ, האם שְׁעָרוֹ כְּגוֹפּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן דְּמִי ואינו חוצץ
כשם שידו אינה חוצצת, או לֹא כְּגוֹפּוֹ דְּמִי וחוצץ.
הגמרא מביאה ספק בדיו הַנַּחַת תְּפִילִין לְכַהֲנִים בעת עבודתם: כְּעִי
רַבִּי יוֹדָא, תְּפִילִין מֵהוּ שְׁתַּחְוִי, כלומר, האם מותר לכהנים להניח
תְּפִילִין בעת עבודתם במקדש, וצדדי הספק, שמא התְּפִילִין הֵרִי
הם כבגד, והנחתם נחשבת ליתור בגדים, או שמא חֲבִיבוֹת
הַמַּצוֹה גורמת שיהיו כגופו ולא כבגד. מוֹסִיף רַבִּי זִירָא:
אֲלִיכָא דְּמָאן דְּאָמַר לִילָה לֹא זָמַן הַנַּחַת תְּפִילִין הוּא, לֹא תִבְעִי לָהּ,
שִׁבְיָן דְּעִבְבוּדוֹת לִילָה חִיָּיא תְּפִילִין, שהרי אז אין להניחם
ובודאי אין בטלים לגופו, אם כן בעבודות יום החמורות מעבודות
לילה גְּמִי חִיָּיא, כִּי תִבְעִי לָהּ לְמָאן דְּאָמַר לִילָה זָמַן תְּפִילִין, מֵאִי
מִצְוָה דְּגוֹפִיהָ חִיָּין, או לא חִיָּין.
אֲיִנְלִיל מִלְּתָא – התלגלג ספיקו של רבי זירא וְנִמָּא – (ובא) לְקִמְיָה

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריט רש"י

בנגד אצילי ידויה. על צלעותיהן בנגד המרפק. איגודר מלכא. כך שמו ומלך פרס היה: והוא מידלי המיינאי ותיתיה ניהליה. אבנטו היה גבוה חגור מלמעלה מכנגד אצילי ידיו והפשטו למטה כדי לנאותו. אמר מלכות כהנים כתיב ככו. וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים דכתיב בהו לא חגורו ביזע: בורך עליה גמי. בשעת עבודה שגנאי הוא שתראה שם מכתו ואע"ג דגמי מסי מכה

וכל דבר שיש בו משום פרואה אסור משום שבות גזירה שמא שיהיו סמנים ה"מ במדינה אבל במקדש לא גזרו משום שבות ואם להוציא דם. שמתכוין לכך: כאן וכאן אסור. דחבורה הוא ואיסור דאורייתא: צילצול. בנדייל. אבל שלא במקום בגדים. כגון אצבע ותיפוק לי. משום דחוצין. בין ידו לעבודה ואסור דבעינן ולקח הכהן שתראה קבלה בעצמו של כהן וחידי שרי ר' יוחנן: בשמאל. שאינה כשרה לעבודה: שלא במקום עבודה. כגון על גב היה: ופליגא דרבא. אדרבי יוחנן: שלש על שלש חוצצות. כלומר הוא ייתור בגדים ואידי דנקט גימטא אחת במקום בגדים לישנא דחוציצה דשייכא בה נקט גמי במסקנא לישנא דחוציצה: ודאי פליגא. דהא אמר ושלאל במקום בגדים לא הוי ייתור בגדים ואפי' שלש על שלש במשמע: מי לימא דפליגא. דאידיה אמר צילצול קטן חוצץ ורבא אמר פחות משלש לא חוצץ: דחשיב. לפי שעשוי לנו והוי בגד: ל"א אמרי לה כו'. בדר' יהודה בר' חייא לא פליגי לישני דחוצץ גמי דקאמר משום ייתור בגדים הוא דלא שייכא למימר חוציצה שיתור במקום בגדים ושלאל במקום עבודה דאי במקום עבודה אפי' נימא חיצא ובר' יוחנן הוא דפליגי לישנא: לימא פליג. דרבא אדר' יהודה דאילו רבי יוחנן פשיטא לן דפליגי עליה ואפילו צילצול קטן מכשר דהא עלה קמהדר ופליגי אלא דרבא דאימור (עלה) בעלמא מי לימא פליגי אדרבי יהודה דנימא דלא שייכא למימר חוציצה קטן מכשר שלא במקום בגדים: ולר' יוחנן. דקאמר אפי' צילצול לא חייץ מאי אידיא דנקט תנא דמתני' גמי לשמועין צילצול לא הוי ייתור וכל שכן גמי דגמי מסי. רופא המכה ואפי' מותר דאין שבות במקדש בדולה מסכתא באיסור שבת איירי ועיקר משום שבות נקט לה ומשנהו ב' בעירובין וכן כולה דך סוגיא התם ודאי: נכנסה לו רוח כבגדו. והבדילתו מכשרו בשעת עבודה: רביא הוא. הרי היא כבשרו: כיון דקפיד עליה. דברצונו לא תתא בבשרו: אבך עפר. דק ואינו מרגיש בה בית השחי מהו שחיוץ. אידי בית השחי כגון בתי זרועותיו של חלוק שיהא רחב ואינו נוגע בבית השחי מהו שחיוץ וצריך שיהו בתי זרועותיו דחוקים ונוגעין בבשר: גופו. ידו שהיא גופה: נימא. משמע דאתאי מעלמא: נימא מדיולת. מן הבגד מנוררין ותחובה בו קצת אלא שנתקא מעיקרא: יצא שעריו. מראשו למטה עד שנכנס בין כתנות לבשרו מהו את"ל ידו לא חיצא שער מלא: מהו שחיוצו. למיחוץ ייתור בגדים: אלכא. דמ"ה. בפרק בתרא דעירובין (דף צו.) ובהקדמין רבה (מנחות לו.): לא תבעי לך. דודאי חיצוי כדמפרש טעמא כיון דבעבודת לילה חייצין דהא לא מצוה היה

כורך עליה גמי במקדש אבל לא במדינה. פ"י בקונט' גמי מרפא ואסור משום שחוקת סמנים ונראה לפרש גזירה אטו להוציא וכן בכל הנדו (דעירובין דף קג.) יש לפרש טעמא) דאסירי במדינה משום איסורא דקתני בתר הכי כאן וכאן אסור ומיחו בירושלמי משמע דטעמא משום שחוקת סמנים דמסיק פרק כל כתיב הקדוש גבי רבי שלקה באצבעו בשבת ונתן עליה ספוג יבש וקשר עליה גמי מבחוץ וקאמר התם דלמדנו דספוג אינו מרפא אלא משמר גמי לפי שהוא מן המוכן ובסמוך גמי קאמר קא משמע לן דגבי מסי משמע דהיינו טעמא דאבל לא במדינה: מאי איריא גמי לשמועין צילצול קטן. תימא הא איצטרך לאשמועין גמי משום אבל לא במדינה דטעמא דשחוקת סמנים לא שייך בצילצול דהא לא מסי וייל דאמ' הוה לא מסינן לאשמועין צילצול דהוי חידוש גדול יותר דלא הוי ייתור בגדים מלאשמועין איסור של גמי במדינה ומשני דקמיל דגמי מסי משום לשון חכמים מרפא: תפלין מהו שחיוצו. פירש בקונטרס למיחוץ ייתור בגדים ואי אפשר לומר כן דהא קאמר לימוד ערוך דתפלין חוצצות ובשל יד איירי דבשל דאמ' הוא אמרינן בסמוך דאין צילצול דהוי משום ייתור בגדים אפי' דראש גמי ומיחו למאן דאמר לעיל לא אמרו ייתור בגדים אלא במקום בגדים אבל שלא במקום בגדים לא ניהא דשל יד הוי במקום בגדים ולא של ראש ומשום חוציצה ממש נראה טפי כדרדשו בסמוך על בשור שלא יהא דבר חוצץ מיחו דהא דתניא אינן חוצצות ואוקמינן לה בשל ראש לא הוי שום חידוש שלא יתא חוציצה כי אם שאינן [משום] ייתור בגדים אם לא דתאמר דקמיל דשערו היה נראה א"נ קמיל דלא חוציצה תחת פתילי החיצין: וחוקה

על שלש חוצצות, פחות מיפן, אינה חוצצת. והיינו דרבא אמר רב חסדא. לימא פליגא אדרבי יהודה ברבי חייא, שאני צילצול קטן דחשיב. ורבי יוחנן, מאי איריא גמי, לשמועין צילצול קטן. מילתא אנב אורחיה קא משמע לן, דגמי מסי. פגי רבא, נכנסה לו רוח כבגדו, מהו. 'על בשור' בעינו והא ליפא, או דלמא דרך לבישה בך. פינה, מהו שתחוצין. מתה לא תבעי לך, דודאי חייצא. היה מאי, מי אמרינן פיון דאתא ואולא, רביא הוא ולא חייצא, או דלמא, פיון דקפיד עליה חייצא. עפר, מהו שחיוץ. עפר, ודאי חייץ. אלא, אבך עפר מהו. בית השחי, מהו שחיוץ. 'על בשור' בעינו והא ליפא, או דלמא דרך לבישה בך. הכנים ידו לתוך חיקו, מהו. גופו מי חייץ, או לא. נימא, מהו שתחוצין. נימא, ודאי חייצא. אלא, נימא מדולדלת, מהו. פגי מר בר רב אשי, יצא שערו כבגדו, מהו. שערו כגופו דמי, או לאו כגופו דמי. פגי רבי זורא, תפילין, מהו שחיוצו. אליפא דמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין הוא, לא תבעי לך. פיון דלילה חייצי, וזם גמי חייצי. פי תבעי לך, למאן דאמר לילה זמן תפילין, מאי, מצוה דגופיה חייץ, או לא חייץ. אינלגל מילתא, ומטא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה, תלמוד ערוך הוא ביריגו, תפילין חוצצות. מיתבי, כהנים בעבודתו, ולוים בריקנו, וישראל במעמדן, פטורין מן התפילה, וזמן התפילין. מאי לאו, אם הניחון אינן חוצצות. לא, אם הניחון חוצצות. אי הכי, 'פטורים', 'אסורים' מיפעי ליה. פיון דאיפא לוים וישראל דלא מתנו ליה אסור, משום הכי תנא 'פטורין'. והתניא, אם הניחון אינן חוצצות. לא קשיא, הא דר', הא דראש. מאי שנא דר', דכתיב 'לפש על בשור' שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו. דראש גמי, כתיב 'שמת המצנפת על ראשו'. תנא, שער' היה נראה בין ציץ למצנפת ששם

דניחוי כגופיה משום חביבותא דמצות: דיום גמי חייצי. דאל"כ מצינו עבודת לילה חמיר מעבודות יום והן קלים מוח: ולוים בירוקנו. לשיר: ישראל במעמדן. על כל משמר ומשמר היה מעמד של ישראל בירושלים שבאין ועומדין בעורה בשעת התמיד והן שלוחי כל ישראל לעמוד על קרבן דכתיב תשמרו להקריב לי במועדו שתהא שמירתכם עליו בשעת הקרבנות במסכת תענית (דף קו.) פטורין מן התפלה. (שאין יכולין לבוין.) וזמן התפילין. דקרימא לן (סוכה דף כה.) העוסק במצוה פטור מן המצוה: דלא מיתני ליה אסורין. שאין יכול לשנות בהן איסור: דיר. חוצצות דהוא בין בגד לבשר: דראש. אין חוצצות כדמפרש ואזיל: שעריו. של כהן גדול שהיה נראה בין ציץ שעל מצחו למצנפת שבגופו ראשה: ששם

רכ זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף יט עמוד ב – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

וחוקה כתיב בהו ליעבבו. אפי' למאן דאמר (יומא דף ט.) דלא כתיבא חוקה אלא (בדברים הנעשים) בבגדי לבן בפנים לכל הפחות קידוש דהוי בין בגדי זהב לבגדי לבן ליעבב דצורך פנים כפנים כדאמר שילהי הוציאו לו (שם דף ט.) דקטרת שחפנה קודם שחיתת דפר פסולה דצורך פנים כפנים דמי. **א**י הכי דצפרא נמי. תימנה מאי קושיא כיון דהוי במיתה אתי בקל וחומר מיושב שאינו במיתה ואם עבר חילול ובי תימא מה ליושב כו' ונילף מיושב חזו מזהך ועוד דשם יושב לא פריך ואמאי חשיב ליה וי"ו אאופתא: **וחכיריו** מסייעו במסכת תמיד (דף כה. פרק א מ"ד) משמע דאדנו' (שהיה הולך לתרומת הדשן) היה מהלך יחיד וההיא פליגא אז היה שם דבר שהיה מסייעו: **עמידה** מן הצד איכא בינייהו. לרבנן לא שמה עמידה מן הצד ונראה כשקורין בתורה שלא לסמוך משום דאמר (רבי) במגילה פרק הקורא את המגילה עומד (דף כא.) דבתורה בעי עמידה ובידושלמי נמי אמרין דאסור לסמוך משום דכשם שניתנה באימה כך נזהגין אותה באימה: **וליתב** מתיב וליקדש. לא ישיבה ממש קאמר דאין ישיבה בעורה אלא כסמיכה: **אלא** האני בגשתם מיבעי ליה לכדרב אחא בר יעקב. אף על גב דביומא משמע דרבי נמי אית ליה דרב אחא בר יעקב דקסבר דתרתני שמינ מיתה: מיתיבי

ששם מניחין תפילין: מחוּסֵר בַּפּוּרִים: מְנִלָּה, אָמֵר רַב הוּנָא, אָמֵר קָרָא 'וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהָרָה', 'מָהֲרָה' מְכַלָּל שֶׁהִיא מְמַאֵה: וְשָׁלָא רַחוּץ יָדִים וְרַגְלִים: אֲתֵינָא 'חֻקָּה חֻקָּה' מִמְּחוּסֵר בַּגָּדִים: תְּנִי רַבְּנָן, כִּהֵן גָּדוֹל שָׁלָא סָבָל וְשָׁלָא קִדְשָׁהּ, בֵּין בֶּגֶד לְבָגֵד וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה, וְעָבֵד, עֲבוּדָתָה בְּשֶׁרָה. וְאַחֲרַי כִּהֵן גָּדוֹל וְאַחֲרַי כִּהֵן הַדְּיוֹט, שָׁלָא קִדְשָׁהּ יָדָיו וְרַגְלָיו שְׁחָרִית, וְעָבֵד, עֲבוּדָתָה פְּסוּלָה. אָמֵר לִיה רַב אֲסִי לְרַבִּי יוֹחָנָן, מְכַדִּי חֲמֹשׁ מְבִילוֹת וְעֶשְׂרָה קִדְוִשִׁין דְּאוֹרֵייתָא, וְחֻקָּה פְתִיב כִּהֵן, לְעֶעְבְּו. אָמֵר לִיה, אָמֵר קָרָא 'וְלִבְשֶׁם', לְבִישָׁה מְעַפְּרָה, וְאִין דְּבַר אַחֵר מְעַפֵּב. צָהֲבוּ פִנְיָ, אָמֵר לִיה, וְי"ו אֲוֹפֶתָא פְתִיב לָךְ. אִי הָכִי, דְּצִפְרָא נָמִי. אָמֵר חֻקָּה, אָמֵר קָרָא 'וְהִיטָה לָהֶם חֹק עוֹלָם לוֹ וְיִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם', דְּבַר הַמְעַפֵּב בּוֹרְעוֹ, מְעַפֵּב בּוֹ. דְּבַר שְׂאִינוֹ מְעַפֵּב בּוֹרְעוֹ, אִין מְעַפֵּב בּוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן אָמֵר, מִהֲכָא 'וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַחֲרָן וְכִנְיָו', דְּבַר הַמְעַפֵּב בְּכִנְיָו,

דְּבַר שְׂאִינוֹ מְעַפֵּב בְּכִנְיָו, אִין מְעַפֵּב בּוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן, מָאִי טַעְמָא לֹא אָמֵר מִדְּחֻקָּה. אָמֵר לָךְ, הֵהוּא לְדֹרוֹת הוּא דְכֶתִיב. וְאִידָךְ, מָאִי טַעְמָא לֹא אָמֵר מִהָאִי. מִיפְּעִי לִיה לְכַדְרֵי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמֵר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל כִּיּוֹר שְׂאִין בּוֹ כִּדִּי לְקַדְשָׁה אֲרַבְּעָה כִּהֲנִים מִמֶּנּוּ, אִין מְקַדְשִׁין בּוֹ, שְׁנָאֵמֵר 'וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַחֲרָן וְכִנְיָו'. תְּנִי רַבְּנָן, פִּיצַד מִצֹּת קִדְוִשָׁה מִנִּיחַ דִּי הִמְנִיתָ עַל גְּבִי רַגְלֵי הִמְנִיתָ, וְיָדוֹ הִשְׁמַאלִית עַל גְּבִי רַגְלֵי הִשְׁמַאלִית, וּמְקַדְשָׁהּ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמֵר, מִנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו זו עַל גְּבִי זו, וְעַל גְּבִי שְׁתֵּי רַגְלָיו, זו עַל גְּבִי זו, וּמְקַדְשָׁהּ. אָמֵר לּוֹ, הַפְּלִגְתָּהּ, אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן. שְׁפִיר קָאֵמֵר לִיה. אָמֵר רַב יוֹסֵף, וְחִבְרִי מִסִּיעוֹ. מָאִי בִּינְיָהּ. אָמֵר אֲבִי, עֲמִידָה מִן הַצֵּד, אִיכָא בִּינְיָהּ. אָמֵר לִיה רַב סָמָא בְּרִיה דְּרַב אֲשִׁי לְרַבִּינָא, וְלִיתִיב מִיתָב וּלְקַדְשָׁהּ. אָמֵר קָרָא 'לְשֶׁרָה', וְשִׁירוֹת מְעוּמָד הוּא: תְּנִי רַבְּנָן, קִדְשָׁהּ יָדָיו וְרַגְלָיו בְּיוֹם, אִין צִרְיָה לְקַדְשָׁה בְּלִילָה. בְּלִילָה, צִרְיָה לְקַדְשָׁה בְּיוֹם, דְּבַרִּי רַבִּי, שְׁהִיָּה רַבִּי אֹמֵר, לִינָה מוֹעֵלָת בְּקִדְוִשָׁה יָדִים וְרַגְלִים. תֵּינָא אִידָךְ, הִיָּה עוֹמֵד וּמִקְרִיב עַל גְּבִי מִזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה, לְאוֹרָה טַעוֹן קִדְוִשָׁה יָדִים וְרַגְלִים, דְּבַרִּי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמֵר, כִּיּוֹן שְׁקִידְשָׁהּ יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְחִילָת עֲבוּדָה, אֶפְלוּ מִיכָן וְעַד עֶשְׂרָה יָמִים, אִינוּ צִרְיָה לְקַדְשָׁהּ. וְצִרְיָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין קְמִיתָא, כִּהֵּינָא קָאֵמֵר רַבִּי, דְּפֶסֶק לִיה מְעוּבָדָה לְעֲבוּדָה. אָבֵל כִּהֵּא דְּלֹא פֶסֶק לִיה, אִיכָא מוֹדִי לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְאִי אֲשַׁמְעִין כִּהֵּא, כִּהֵּא קָאֵמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. אָבֵל כִּהֵּא, אִיכָא מוֹדִי לִיה לְרַבִּי, צִרְיָא. מָאִי טַעְמָא דְּרַבִּי, דְּכֶתִיב 'בְּגִשְׁתֶּם'. מָאִי טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּכֶתִיב 'בְּבֹאֲם'. וְאִידָךְ נָמִי, הָא פְתִיב 'בְּבֹאֲם', וְלֹא פְתִיב 'בְּבֹאֲם', הִיָּה אֲמִינוּ עַל כָּל גִּישָׁה וְגִישָׁה, כֶּתֶב רַחֲמָנָא 'בְּבֹאֲם'. וְאִידָךְ נָמִי, הָא פְתִיב 'בְּגִשְׁתֶּם'. אִי פְתִיב 'בְּבֹאֲם', וְלֹא פְתִיב בְּגִשְׁתֶּם, הִיָּה אֲמִינוּ אֶפְלוּ אֲבִיָּה רִיקְנִית. אֲבִיָּה רִיקְנִית, הָא פְתִיב 'לְשֶׁרָה'. אֵלָּא, 'בְּגִשְׁתֶּם' מִיפְּעִי לִיה לְכַדְרֵי אָחָא בְּרַ עֲקֵב, דְּאָמֵר רַב אָחָא בְּרַ עֲקֵב, הַכֵּל מוֹדִים בְּקִדְוִשָׁה שְׁנֵי כִּשְׁהוּא לְבוֹשׁ, מְקַדְשָׁהּ. מָאִי טַעְמָא, דְּאָמֵר קָרָא 'אוֹ בְּגִשְׁתֶּם'. מִי שְׂאִינוּ מְחוּסֵר אֵלָּא גִישָׁה בְּלָבָד, יֵצֵא זֶה שְׁמֹחוּסֵר לְבִישָׁה וְגִישָׁה. לְהַקְטִיר אִשָּׁה, לְמָה לִי.

מור

ששם מניח תפילין. הלכך ליכא חציצה ותנא דאיצטריך לאשמועינן אם הניחין אין חוצצות משום יתור בגדים הוא דאיצטריך לאשמועינן דלאו בגד הוא: **מכלל שהיא טמאה.** עד עכשיו וטמא כתיב היה וינורו ולא חיללו: **אתאי** חוקה חוקה. מה להלן אם עבר חילול אף כאן אם עבר חילול: כהן גדול כו'. כגון בחנוש עבודתו של יום הכפורים דילפינן בסדר יומא (דף לב.) שהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב וצריך לכל חילוף טבילה ושני קידושין מן המזבחה אם לא טבל ולא קידש עבודתו כשרה: שחרית. בין ביום הכפורים בין בכל השנה עבודתו פסולה כדילפינן חוקה חוקה ממחוסר בגדים: **דאורייתא.** דכתיב ורחץ את בשרו במים ולבשם והתם וילף לכולה מילתא: וחוקה כתיב בהו. לאחר שנגמר כל הפרשה כתיב והיתה להם חוקה לומר קידוש עולם בחוש השבעי בשעור וגו': **אמר קרא ולבשם.** שינה החבוט בלבשה לעבב דכתיב ילבש ולבשם ולכתיב כתיב הכא עכובא למעושי עכובא דחוקה דלא קימנא אתאי קרא דאריירי ברחיצה ולבישה אלא אשאר (שני) דברים האמורים בפרשה: ואין דבר אחר. בפסוק זה מעכב: צהבו פניו. של ר' אסי מפני שמחה כסבור טעם הדין שמוע' וי"ו **אאופתא כתיבי** לך. כתבתי לך וי"ו על הבקעת אות שאין ניכרת בה מפני שורות הבקעת שנפסקות בה הפסקות הרבה לשון אחר השורות עצמו קרי ליה וי"ו שדומין לה כלומר אין זה טעם דאיכא לאקשויי א"כ אפילו דדא של שחרית ושל יוה"כ נמי לא לעכב בה קידוש ארבעה ביום הכפורים מלכשה: והיתה להם לחק עולם. בקידוש כתיב: בוער. בכהנים הדיוטים דהיינו קידוש שבשעת כניסה שנוגה בכל הכהנים מעכבא באחרין ביום הכפורים דהא חוקה כתיב: לדורות הוא דכתיב. אזהרה לנהוג חוקה זו לזרעו אחריו ולא להקשא אתא: שאין בו. שאין מחזיק מים כשעומר ארבע קידושין: משה ואהרן. תרין ובניו תרין שאף משה כהן היה בשבעת ימי המלוכה ואע"ג דלא כהנו בבת אחת מדור קרא להבי מדרש. מניח ידיו כו'. דבעינן ידיו ורגליו כאחד ירחצו כדכתיב קרא: הפלגתה. דברים ממדת כל אדם דאי אפשר לו שלא יפול: **אמר רבי יוסף.** דרבי יוסי ברכי יהודה כשחבירו מסייעו מחזיק בו שלא יפול: **מאי בינייהו.** במאי פליגי: **עמידה** מן הצד. כגון זו שאינו בלא סיוע לרבנן לא הויא עמידה ואנן עמידה בעינן כדמפרש לקמן: **אמר קרא לשרת.** או בגשתם אל המזבח לשרת איתקש קידוש לשרת: אינו צריך לקדש בלילה. אם לא יצא ולא הסח דעתה: צריך לקדש ביום. כדמסיים מילתיה שחלילה פוסלת בקידוש ועמוד השחר הוא העושה לינה לקמן בפרק המזבח מקדש (דף פו.) מתחילת עבודה. כשהתחיל לעבוד עבודת הללו ולא הסח שוב דעתו ועד עשרה ימים ובלבד שיהא עומד ועובד: **דפסק** ליה מן העבודה. אלא שלא הסח דעתו דלא תני בה היה עומד ומקריב בו: **כאן דכתיב בגשתם.** וגושה דשחרית וגושה אחרית היא שחורי יש כאן מערכה חדשה: **דכתיב בבואם.** והרי (זה) לא יצא: **אבל** גושה וגושה.

ואפי' שתיתן בו ביום: **אביא** ריקנית. נכנס שלא לעבוד. דרב אחא בר יעקב. בסדר יומא: **הכל** מודים. ר"מ ורבנן דפליגי בקידוש שלפני כל טבילה של טבילות וכו' רבנן אמרין קידוש ידיו ורגליו ופשט רבי מאיר אומר פשט קידש ידיו ורגליו מודים הם בקידוש של אחר טבילה שלוש הבגדים שהוא מחליף ואחר כך מקדש ואינו מקדש כשהוא ערום דכתיב בגשתם ירחצו מן שאינו מחוסר אחר קידוש אלא גושה: **להקטיר** אשה. דכתיב גבי קידוש למה לי פשיטא דבעאי קידוש דהא גושה מובח היא:

ובחים דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רכא

שאינם שייכים אצל כהן הדיוט, אין מעבב בו – בבחן גדול, ואם
עבד בלא קידוש בין עבודה לעבודה ואן קידש בשחרית, אין זה
מעבב ועבודתו כשרה בדיעבד.
מקור נוסף: רבי יונתן אומר מהבא – מהפסוק דלהלן, נאמר בפסוק
(שמות מ לא) 'וַיִּחַצּוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת־רֹגְלֵיהֶם',
והקיש הפסוק אהרן לבניו, ויש לדרוש מכך שדבר המעבב בבניו
מעבב בו, דבר שאינו מעבב בבניו אין מעבב בו.
הגמרא מבארת מדוע לא הסכימו חזקיה ורבי יונתן לאותו לימוד.
מבררת הגמרא: רבי יונתן שדרש דין זה מ'אהרן ובניו', מאי מעבב
לא אומר מהפסוק דחזקיה? לו ולזרעו'. משיבה הגמרא: אומר לך רבי
יונתן, הלאו א-אותו פסוק שדרש ממנו חזקיה, לדורות הוא דבתיב,
כדי ללמדנו את עיקר הדין, שגם זרעו של אהרן צריך לנהוג
כאמור שם ולקדש ידים ורגלים קודם העבודה במקדש. וכיון
שלכך הוא נאמר, שוב אין הוא פנוי להקיש.
מבררת הגמרא: ואידך – חזקיה, מאי מעבב לא אומר מהאי – מדוע
לא דרש מ'אהרן ובניו', משיבה הגמרא: מיבעי ליה – פסוק זה
נצרך לדרשה אחרת כדברי יוסי ברבי חנינא ואין הוא פנוי ללמוד
ממנו. דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, כל כיוור שאין בו כמות של מים
כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו, אין מקדשין בו. שנאמר ובפסוק זה
שדרשונו לעיל 'וַיִּחַצּוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־אֱלֹהֵיהֶם', הרי ארבעה,
משה, אהרן, ושני בניו. ודרש רבי יוסי ברבי חנינא מפסוק זה,
שצריך הכיור להיות מחזיק שיעור מים המספיקים לקידוש של
ארבעה כהנים.
הגמרא מביאה ברייתא כיצד מקדשים ידים ורגלים: תנו רבנן,
כיצד מצות קידוש ידים ורגלים, מניח הכהן את ידו המניח על גבי
רגלו המניח, ואת ידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש.
רבי יוסי ברבי יהודה אומר, מניח שתי ידיו זו על גב זו, ואת שתי
ידיו המונחות כן זו על גב זו, מניח על גבי שתי רגליו, שגם הן זו
על גבי זו, ומקדש – שופך מן המיין על הכיור על כולו יחד.
אמרי לו, תחדיו לרבי יוסי ברבי יהודה, הפלגתה – הוספת יותר
ממה שאדם יכול, שהרי אי אפשר לעשות בן בלא שיפול. שואלת
הגמרא: שפיר קאמרי ליה – טענה נכונה היא זו, וכיצד יתכן לקדש
כן. משיבה הגמרא: אומר רבי יוסף, וחכמיו של הכהן המקדש
מסייעו בזמן הקידוש, וסומכו שלא יפול.
מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מדוע נחלקו חכמים על רבי יוסי
ברבי יהודה ואמרו שאי אפשר לעשות כן, הרי אפשר על ידי
סיוע, וכפי שתיירץ רבי יוסף. משיבה הגמרא: אומר אביי, עמידה על
ידי סיוע מן הצד איכא בינייהו, שלחכמים עמידה על ידי סמיכה
אינה נקראת 'עמידה', ויש לקדש כשהוא מעומד.
אמר ליה רב סמא בריה דרב אשי לרבינא, וליתיה מיתב ולקדש –
מדוע באמת לא יקדש ידיו ורגליו כשהוא נסמך, ואז יוכל לקדש
בבת אחת. משיבה הגמרא: אומר קרא – נאמר בפסוק 'בבאם אל
אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת
להקטיר' (שמות ל ט), שהקישא התורה בפסוק זה את הקידוש
לשירות, ושירות מעומד הוא.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים אם יש פסול לינה בקידוש ידים
ורגלים: תנו רבנן, קידש ידיו ורגליו ביום, אין צריך לשוב ולקדש
בלילה, ויכול הוא להמשיך לעבוד את העבודות הכשרות בלילה
וכגון הקטרתו וגם אחר שקיעת החמה על סמך הקידוש שקידש
קודם לכן. אבל אם קידש בלילה, צריך לשוב ולקדש ביום, אם הוא
חפץ להמשיך ולעבוד, דברי רבי, שהיה רבי אומר, לינה מועלת –
פוסלת בקידוש ידים ורגלים, וכיון שעבר עמוד השחר שהוא זמן
פסול לינה, על ידיו ורגליו, נפסלו בלינה, וצריך לקדש בשנית.
רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים,
ולפיכך אפילו אם קידש בלילה ועבר עליו עמוד השחר, אינו צריך
לשוב ולקדש, כיון שהקידוש הקודם לא נפסל.
תנאי אידך – שנינו מחלוקת זו בברייתא נוספת, היה הכהן עומד
ומקריב חלבים ואיברים על גבי מזבח כל הלילה, לאורה – כיון
שהגיע עמוד השחר מעט קידוש ידים ורגלים בשנית, דברי רבי,

ששם מניחין הכהנים הגדולים תפילין של ראש.
שנינו במשנה: מחוסר כיפורים שעבד, עבודתו מחוללת.
הגמרא מביאה מקור לדין זה. מבררת הגמרא: מנלן שעבודתו
מחוללת. משיבה הגמרא: אומר רב הונא, אומר קרא לגבי יולדת
(ויקרא יב ח), ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תרים או שני
בני וינה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה חבתן ומהרה, ומכך
שאמר הכתוב 'מהרה' מכלל שהיא א-שהיתהו טמאה עד עתה
שהביאה קרבנותיה. שאף שכבר טהרה מטומאתה קודם לכן, ולא
היתה מחוסרת אלא הבאת קרבנותיה ומחוסרת כיפורים, נקראת
טמאה. וכן הוא גם בבחן 'מחוסר כיפורים' שהוא כטמא, ומחלל
את העבודה.
שנינו במשנה: ושלא רחין ידים ורגלים – כהן שלא קידש ידיו
ורגליו, ועבד, עבודתו מחוללת.
הגמרא מביאה מקור לדין זה. מבארת הגמרא: איתא – למדים
זאת בגירה שוה 'חוקה חוקה' במחוסר פגדים, שנאמר במחוסר
בגדים (שמות כט ט) 'וְחִגְרְתָּ אֹתָם וּגְוִי וְהִיָּתָה לָהֶם בְּהֵנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם',
ונאמר לגבי קידוש ידים ורגלים (שם ל כא) 'וַיִּחַצּוּ יְדֵיהֶם וְרֹגְלֵיהֶם'
ולא ימתו והייתה להם חק עולם, וכשם ש'חוקה' האמורה במחוסר
בגדים מעכבת, שאם עבד בלא בגדים עבודתו מחוללת, כך גם
'חוקה' האמורה בקידוש ידים ורגלים מעכבת, שאם עבד בלא
קידוש ידים ורגלים עבודתו מחוללת.
הגמרא מביאה ברייתא שטבילות וקידושים של יום הכיפורים בין
בגד לבגד אינם מעכבים: תנו רבנן, כהן גדול שלא מכלל ושלא קידש
ביום הכיפורים בין בגד לבגד – כשהחליף מבגדי זהב לבגדי לבן
ולחיצה, ובין עבודה לעבודה, ועבד, עבודתו כשרה, שאין הטבילות
והקידושים מעכבים לפסול את העבודה. ואחד כהן גדול ואחד כהן
הקטן שלא קידש ידיו ורגליו בכל ימות השנה וגם ביום הכיפורים
שחרית, שזהו קידוש ראשון לנכנס לעבוד, ועבד, עבודתו פסולה,
שקידוש זה מעבב, והעובד בלא שקידש מחלל את העבודה.
והטעם שקידוש של שחרית מעבב, הוא כאמור לעיל שנלמד
'חוקה חוקה' ממחוסר בגדים.
הגמרא מבארת מדוע הטבילות והקידושים של יום הכיפורים
אינם מעכבים: אומר ליה רב אסי לרבי יוחנן, מכדי א-הרי' חמש
טבילות ועשרה קידושים אלו דאורייתא הם, שנכתבו בתורה, וגם
חוקה בתיב בהו, שנאמר בסוף הפרשה (ויקרא טז כט) 'וְהִיָּתָה לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם' ומשמע שכל האמור בפרשה הוא 'חוקה', ואם כן
לעצמה את העבודה, שתיפסל כאשר הכהן לא טבל ולא קידש.
אמר ליה רבי יוחנן לרב אסי, אומר קרא (שם טז ד) 'וְרָחַץ בַּמִּיין אֶת
בְּשָׂרוֹ וְלִבְשֵׁם', ושנה הכתוב לומר 'ולבשם' אף שכבר נאמר
בתחילת הפסוק 'בתנת בד קדש ולבש', כדי ללמדנו שדווקא
לבישה ששנה בה הכתוב מעבבת, ואין דבר אחר מעבב, שרדיצה
שהיא הדבר השני שהוכר בפרשה, אינה מעכבת.
צבחו בניו של רב אסי, ששמח על טעם טוב ששמע. אומר ליה רבי
יוחנן, וי' ואופתא בתיב לך – הרי זה כאילו כתבתי את האות ו'
על בקעת עץ מלאה סדקים, שאי אפשר לקרואה, כלומר טעם
שאינו נכון אמרתי לך. משום דאי קבי – אם כדברי, קידוש דצפרא
א-של שחרית נמי לא יעבב, ואף שקידוש של שחרית בכל השנה
מעבב, ביום הכיפורים לא יעבב משום המיעוט מ'ולבשם'. והרי
שנינו בברייתא זו שקידוש של שחרית מעבב אפילו ביום
הכיפורים. ומוכח שאין למעט מ'ולבשם' שקידוש ביום הכיפורים
אינו מעבב.
הגמרא מביאה מקור אחר לכך: אומר חזקיה, אומר קרא (שמות ל כא)
לגבי קידוש, ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והייתה להם חק
עולם לו ולזרעו לדורות, ויש ללמוד ממה שכתבה התורה 'לו
ולזרעו' שהקשו הכהן הגדול וזרעו (הכהנים ההדיוטים) זה לזה,
שדווקא דבר המעבב בורעו – בשאר הכהנים, הוא מעבב גם בו –
בבהן גדול. והיינו קידוש של שחרית בשאר ימות השנה, שנוהג גם
בבהן הדיוט, לכן קידוש זה מעבב גם בבחן גדול ביום הכיפורים.
אבל דבר שאינו מעבב בורעו, שאר קידושים של יום הכיפורים,

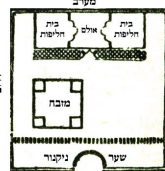
הוא עשה מוכני – גלגל לכיור כדי שלא יהיו מימינו של הכיור
נפסלין בלינה. מבואר במשנה שהמוכני נעשה כדי שלא יפסלו
המים בלינה, ולולי המוכני היו המים נפסלים בלינה. מאי לאו –
לכאורה משנה זו כרבי אלעזר ברבי שמעון היא, ודרי שגם לדעתו
מי הכיור נפסלים בלינה, אף שקידוש לא נפסל בלינה. דוחה
הגמרא: לא, משנה זו כרבי היא, הסובר שמים נפסלים בלינה, ואי
אפשר לפשוט את הספק ממשנה זו, שהרי אפשר שלדעת רבי
אלעזר ברבי שמעון גם המים אינם נפסלים בלינה, כשם שהקידוש
אינו נפסל.
מבררת הגמרא: והא ברירישא – מכך שתחילת המשנה היא כרבי
אלעזר ברבי שמעון, יש להוכיח שהסיפא נמי כרבי אלעזר ברבי
שמעון, ולא רק כדעת רבי. וההוכחה שהרישא היא כרבי אלעזר
ברבי שמעון, מדרקתה רישא בעבודת יום הכיפורים בא לו הכהן
הגדול אצל פרו ופר כהן גדול לסמוך עליו ולהתוודות, ופר היה
עומד בין האולם ולמזבח, ראשו של הפר פונה לדרום וחזנו לצפון,
ופניו של הפר מופנות ומעוקמות למזרח והיינו לכיוונו של האולם,
והכהן עומד במזרח ופניו למערב – לכיוון האולם וראה איור א.
ופר זה הוא קרבן חטאת שדינו להישחט בצפון, והוא נשחט בין
האולם ולמזבח. ומעתה מוכח שמשנה זו היא כרבי אלעזר ברבי
שמעון, שהרי מאן שמעת ליה – מיהו בעל השמועה דאמר שביין
האולם ולמזבח דינו כצפון, רבי אלעזר ברבי שמעון. דתניא – שהרי
שנינו בברייתא, איחור צפון – מזהיב ועד היכן בעורה נקרא שם
המקום 'צפון' לגבי שחיטת קדשי קדשים, שאינם נשחטים אלא
בצפון, כאמור בפסוק (ויקרא א יא), ונחש אתו על ירך המזבח צפנה
לפני ה'. מקור מזה צפוני ועד ה' בולת צורה צפוני הוא רוחב המקום
הנקרא 'צפון', וכנגד כל המזבח בולו הוא אורך הצפון וראה איור
ב, אבל לא ישחוט בצפון העזרה שלא כנגד המזבח, לא לפניו מן
המזבח במזרח הצפון, ולא מחוץ למזבח, במערב הצפון, אלא
כנגד המזבח עצמו בלבד, דברי רבי יוסי ברבי יהודה.
רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף על המקום שאמר רבי יוסי ברבי
יהודה, ואמר שלא רק המקום ההוא נקרא 'צפון', אלא אף בין
האולם ולמזבח דהיינו שלא כנגד המזבח אלא מערבה ממנו קרוי
'צפון'.
רבי מוסיף ואומר שלא רק המקום ההוא נקרא 'צפון', אלא אף
מקום דריסת רגלי הכהנים – עזרת כהנים, ומקום דריסת רגלי
ישיראל – עזרת ישראל, בחלקה הצפוני של העזרה נקרא 'צפון'.
אבל מן בית החלליה שביצד האולם ולפניהם לכיוון מערב, אף
בצד הצפוני של העזרה, הכל מוסיף שאין מקום זה נקרא 'צפון'
ופסול לשחיטת קדשי קדשים, שכיון שאין רואים משם את
המזבח, אין זה ירך המזבח.
כיון ששנינו בברייתא זו שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר שביין
האולם ולמזבח נקרא 'צפון' לענין שחיטת קדשי קדשים. מוכיחה
הגמרא שגם המשנה בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם
למזבח היא כשיתתה, שהרי פר כהן גדול הוא חטאת, ודינו
להישחט בצפון, ואם הוא עומד בין האולם ולמזבח, הרי שמקום
זה הוא 'צפון', רק לשיתת רבי אלעזר ברבי שמעון. ומכך שהרישא
כרבי אלעזר ברבי שמעון יש לומר שהסיפא בה נשנה בן קטין, גם
היא כרבי אלעזר ברבי שמעון, ומוכח אם כן שגם לרבי אלעזר
מים נפסלים בלינה, ולכך עשה בן קטין את המוכני שלא יהיו
מימינו נפסלין בלינה.
הגמרא דוחה הוכחה זו: ותפסר – האם אתה סובר שמשנה זו של
בא לו אצל פרו' רק כרבי אלעזר ברבי שמעון היא נשנית, ולא
כרבי רבי' בין האולם ולמזבח' אינו 'צפון'. לא כן הוא, אלא
גם לרבי 'בין האולם ולמזבח' הוא צפון ואפשר לשחוט שם, ואם
כן אפשר להעמיד את המשנה כשיתתו. ומה ששנינו בברייתא
'רבי מוסיף אף מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי
ישראל' [השתא – וכי סבור אתה שרבי] רק אדרבי יוסי ברבי יהודה
מוסיף, שעל מה שאמר רבי יוסי ברבי יהודה 'כנגד המזבח' הוסיף
רבי את עזרת כהנים ועזרת ישראל, ואדרבי אלעזר ברבי שמעון

מהו דתיקא – הייתי אומר הני מילי שצריך לקדש בשחרית קודם
העבודה, הוא בעבודה דמקבא בפרה – בעבודה שמעכת את
הכפרה, כגון זריקה וקמיצה, אבל עבודה דלא מעבא בפרה כגון
הקטרת אימורין, לא – אין צריך קידוש. קא משמע לן הפסוק
'להקטיר אשה' שאף קודם עבודת הקטרה, שהיא עבודה שאינה
מעכבת כפרה, צריך לקדש. וכך גם בכל עבודה שאינה מעכבת
כפרה. ואין הדבר תלוי בעבודה המעכבת כפרה.
הגמרא דנה אם מי הכיור עצמם נפסלים בלינה: בי תתא –
כשהגיע רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי יוחנן, בעי –
נסתפק אילפא, לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון האומר (לעיל יט)
שאין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים, וכהן שקידש בלינה אינו
צריך לשוב ולקדש ביום, אף שעבר עליו עלות השחר. יש
להסתפק במי הכיור עצמם, מהו שישפלו בלינה, אם לא שיקע את
הכיור. מי אמרינן – האם אומרים, הני – מים אלו, למאי הם
עומדים לקידוש ידים ורגלים, ואם כן יש לומר שלא יפסלו בלינה,
שהרי קידוש ידים ורגלים גופיהו – קידוש עצמו לא פסיל בהו לינה
לדעה זו, ואם כן גם מי הכיור שנועדו לקידוש, יהא דינם כקידוש
עצמו ולא יפסלו בלינה. ואף שכלי שרת קידש את המים, והכלל
הוא שדבר שהתקדש בכלי שרת נפסל בלינה. מכל מקום כיון
שהמים עומדים לקידוש ידים ורגלים, ובקידוש אין לינה פוסלת,
לפיכך אף הם עצמם אינם נפסלים. או דלמא, דינן דקדוש להו –
כיון שמי הכיור התקדשו בכלי שרת, לפיכך מיפסלי – נפסלים הם
בלינה, ככל דבר שהתקדש בכלי שרת.
בי תתא רבין מארץ ישראל אמר בשם רבי ירמיה שאמר בשם רבי
אמי שכך אמר רבי יוחנן, הדר פשיט אילפא את הספק שנסתפק בו
ואמר, בפחולוקת בוז – ככהן שקידש מאתמול כך פחולוקת בוז –
במי כיור שנתקדשו אמש בכלי שרת. והיינו שכשם שנתקדשו (לעיל
יט) רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון אם הקידוש נפסל בלינה, כך
נחלקו גם לגבי מי הכיור אם הם נפסלים בלינה. רבי אלעזר ברבי
שמעון סובר שהקידוש עצמו אינו נפסל בלינה, וכהן שקידש
אמש יכול להמשיך ולעבוד היום ואינו צריך לשוב ולקדש, סובר
שגם מי הכיור אינם נפסלים בלינה. ואילו רבי שסובר שהקידוש
עצמו נפסל בלינה, סובר שגם על מי הכיור שנתקדשו אמש חל
פסול לינה ואם לא שיקעו. אמר לפני רבי ירמיה בר בוןא ולפני
ר' אמי, רבי, וכי אתה אומר בן בשם ר' יוחנן שנפשת הספק, אלא
– הרי הכי אמר רבי אמי שאמר רבי יוחנן (משמיה דאילפא), כיור
שלא שיקעו מפערה – שלא שיקעו בבור קודם שקיעת החמה,
כשהיה הכהן מניח לעבודת יללה – לעבודה שעובד בלינה, ולפני
– כשעלה השחר שוב אינו מקדש. ויהוין בה – כשאמר ר' אסי
מימרא זו לשיתת רבי אלעזר ברבי שמעון, נסתפקנו לפניו איך
לפרשה. האם מה שאמר רבי יוחנן 'למחר אינו מקדש' כוונתו דלא
צריך הכהן לקדש, משום שלא נפסלו ידיו כיון שלינה אינה
פוסלת את הקידוש ולפי צד זה שלינה אינה פוסלת את הקידוש,
גם המים אינם נפסלים, כשיטת אילפא לעיל ש'כמחלוקת בוז' כך
מחלוקת בוז, ולדעת רבי אלעזר אין לינה פוסלת לא את הקידוש
ולא את המים. או דלמא – או שאין כוונת רבי יוחנן 'למחר אינו
מקדש' שאינו צריך לקדש, אלא שאף אם ירצה, אינו יכול לקדש
מן הכיור למחרת, משום שאיפסלו המים בלינה ושללא כשיטת
אילפא, שהמחלוקת בקידוש ובמים תלויה זו בזו, אלא גם לרבי
אלעזר שאין הקידוש נפסל, נפסלים המים. ואף שנסתפקנו לפני
ר' אסי בפירוש מימרא זו, מכל מקום לא פשיט לן – לא פשט לנו
ר' אסי את הספק, אם מוכח מכאן שלרבי אלעזר אין המים נפסלים
בלינה, כאילפא לעיל שכמחלוקת בוז כך מחלוקת בוז, או שמוכח
ממנה שלא כאילפא, שהמים נפסלים בלינה גם לרבי אלעזר. ופר
קא פשיט ליה מופשיט – בתמיה, כיצד אתה אומר בשם רבי יוחנן
שנפשת הספק, ולרבי אלעזר אין המים נפסלים בלינה, כשם
שהקידוש אינו נפסל בלינה.
הגמרא מביאה ראייה ממשנה שגם לרבי אלעזר מי הכיור נפסלים
בלינה: תא שמע, בן קטין עשה שנים עשר דד – ברוזים לבית, אף

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י

מחו דתיבא ח"פ. דבעינן קידוש שחרית בעבודה דמעכבת כפרה כגון דם ומקצמה אבל כל הקטרת אימורין דלא מעכבא אימא לא תיבעי קידוש: מהו שישפלו. בלינה אם לא שקעה בבור (בני הגולה) דאמרי' בסדר יומא (דף לו.) דמשקע לה: או דילמא כיון דקידוש בבלי שרת איפסלו. דלא דמי לקידוש ידים שהמים ניגבו ואין לינה על מי לחול: ה"ג כי אתא

רבינא אמר כו' ולי"ג ת"ש: אמר לפניו רבי יצחק בר ביסנא. לפני ר' אמי וכולהו רבין אמר לה: שלא שקעו. בבני. לעבודת לילה. להקטר חלבים: והוינן בה. קמיה דרבי אסי ולא פשט לן: דלא צריך לקדוש. וכרבי אלעזר בר' שמעון דלא פסל לינה בקידוש או דילמא אין ראיות לקדש דאיפסלו להו בלינה ואפי' לר' אלעזר דאי לרבי ליכא למבעי אין צריך דהא אפילו בקידוש פסל: ולא פשט. ר' אסי הך בעיא למימר דאין צריך לקדש קאמר ולא לפסלה בלינה כדקאמרת במחלוקת בוז כך מחלוקת בוז ומר פשיט מיפשט דלר' אלעזר לא פסלה בלינה: שנים עשר דה. שמוציאין מימיו ואמרינן בסדר יומא שיהו שנים עשר כהנים העוסקים בתמיד מקדשים בבת אחת: מוכינן. מפרש התם לגלגלים שמעלין אותו בגלגלין מן הבור שחרית שלא ידא מימיו נפסלים בלינה לפיכך משקעין אותו ערבית בבור שיהו מימיו מחוברים למי המעין ובטלה לינתו: מאי לא. אפילו ר' אלעזר קאמר לה דאף על גב דפליגי בקידוש שניגב מודה במים: בא לו. כהן אצל פרו להתוודות עליו ביום הכיפורים דכתבי' וכפר בעדו וגו' (ויקרא טו:) ראשו לדרום ופניו למערב. מצפון לדרום היה עומד ופניו למערב והתם מפרש לה בעוקם את ראשו והתם פריך לוקמיה להדיא ממזרח למערב ומשנינן לה: והכתן קושר. אחוריו למזרח המזבח ופניו למערב כלפי ההיכל: ואמרינן טעמא התם:

מאן שמעת ליה [דאמר] כו'. דקתני בפירקא דברתיה (דף מג.) שחטו וקיבל במזרח את דמו סמוך לזיודו מיד אלמא בין האולם ולמזבח צפון הוא לשחיטת קדש קדשים דהא פר חטאת הוא: כנגד כל המזבח. כנגד צפוניו ולא מן המזבח והאלה לא לצד מזרח ולא לצד מערב ואע"פ שהוא בחצי חלק עזרה הצפונית לאו כשר הוא לשחיטת חטאת דבעינן על ירך המזבח ולכ"א: ר' אלעזר מוסיף אף בין האולם ולמזבח. שהוא מערבו של מזבח ובלבד שהוא (כל) חלק צפוני של עזרה אבל מזרחו של מזבח לצד שער נגדו שבו נכנסין לעזרה לא מכשר אפי' חלק צפוני דקולא קדושתיה דהוא מקום דריסת ישראל ובהנים י"א אמה מקום דריסת ישראל מן השער ולפנים י"א אמה עד לצד המזבח מקום של דריסת רגלי הכהנים: רבי מוסיף. אף צפון שבאותו עשרים ושנים אמה של צד מזרח שהן דריסת ישראל ובהנים: ה"ג אבל מן החליפות ולפנים הכל מוסיף שפסול. ומזהו בית חליפות האולם עודף רחבו על רוחב ההיכל ט"ו אמה לצפון וט"ו לדרום והוא נקרא בית החליפות שהיה בכותל האולם מאחורי חלונות שהכהנים מצענין שם את סכניניהם וסוכין קרי חילוף בלשון ערביי הכי תנן לה במסכת מדות ואשמועי' דמאחורי האולם לאו צפון הוא לשחיטת קדש קדשים דכיון דלא מתחזי מזבח התם לא קרינן על ירך אע"ג דמכשרינן ליה לקמן (דף כו.) לשחיטת קדשים קלים לקדש קדשים: וחסברא ר' אלעזר הוא ולא רבי. דלא מודה רבי בין האולם ולמזבח דליהוי צפון: השתא כו'. ה"ג אלמא מוסיף דקתני אדר' יוסי קאי אדר' אלעזר לא קאי והא [ע"כ] אדר' אלעזר נמי! אמרנה למילתיה דהו' ברוך בן כרדך ביון דמכשר מקום קדושה קלה לשחוט שם מקום קדושה מבורה לב"ש: ה"ג אמר. אדר' אלעזר קהילי ליה מרבי לא משום דרבי לא מכשר בין האולם ולמזבח לשחיטת חטאת אלא הכי קשיא לן כיון דרבי נמי מכשר (צפון) לצפון שבמזרח למא לו לשחוטו אצל האולם לוקמיה בצפון המזרחי סמוך לכניסתו לעזרה דהא לאו אורח ארעא לאקרוי להיכל: אלא מאי ר"א היא. ומשום דלא מכשר מקום דריסת ישראל ובהנים ושחיטת חטאת ממטי ליה להחם אבתי תקשה לך דהוה מצי לאוקמי מקי' מזבח צפוני עד כותל עזרה צפוני דהוי צפון לדברי הכל: אלא מאי אית לך ל"מיה. עליה. פשום חולשה דכ"ג. שכל עבודות (פנים) של יום הכיפורים עליו ותש כחו להכי ממטנין ליה להחם לפי שהוא צריך להכניס דמו להיכל ולחולתו ולא יכבד עליו משה המזרח והדרום: ה"ג כי מוקמת ליה רביה הא טעמא איכא: תרופת הרשן. דכתבי' הדרים את הרשן בכל בקר היה נוטל מחתה מן הגחלים המאובלות הפנימיות ויורד ונותנה במזרחו של כבש בדרומו של מזבח דכתבי' ושמו אצל המזבח ושם היה נבלע במקומו והיא היתה בכל יום ראשונה לכל העבודות: מתחילת עבודה. שזו תחילת עבודת יום הוא: הא אמרת פסלה לינה. ולינה בעמוד השחר תליא דכתבי' עד בקר: הא אמר מבאן ועד י' ימים. ואת תלית טעמא משום דכל תחלת עבודת יום: הו' לינה זו ונתעולת בקידוש שאין זמנים בפנינו מדרבנן הוא דגורו בה שלא תולול בלינה ומוודה בדי שכתשעלו לכיור מן הבור מקרות הגבר שהוא זמן תרומת הרשן כדאמרינן בפרק קמא דיומא (דף כ.) דמשום האי פורתא לא פסלה לינה בקידוש דלא מסקי אינשי אדעתייהו דדמי כמה שקידש ביום: ורמא רבי יוחנן דבריו. של ר' אלעזר נכונים במקדש ידיו בתחלת עבודת היום דלא פסל בה לינה ולא במי שקידש בלילה להקטיר חלבים שהוא סוף עבודת יום אמתול: דאחיו אחיו שיירי. משנה היא במסכת תמיד (פרק ב' מ"א) בתורם את הרשן שירד מן המזבח והמתחת של תרומת הרשן בידו: מיהו וקידשו כו'. להוציא את הרשן שבמקום המערבה או לסלק לתפוח שבאמצע המזבח והכי תנן בה התם החלו מעלין באפר על גבי התפוח וקא סלקא דעתך בכהנים שעבדו כל הלילה קאי ומקדשי ידים ורגליהם היו וצריכין לחזור ולקדש עכשיו שתמשך עבודה זו עד היום ויפסל קידוש הלילה בלינת עמוד השחר ויעיל להם קדוש זה של אחר קרות הגבר:

מיתבי ראוהו אחיו ובהנים כו'. למאי דס"ד דלא מיירי בבחי' חרתי יש תימה דלא פריך מרישא דתני קידוש בתורם את הרשן ויש לומר דפשיטא דהואו דתרומת הרשן הוי בבחי' חרתי וקצת קשה דאמאי ס"ד דלא הוה חרתי דבמחנותיך דתמיד (דף לג.) משמע דכולהו הוה חרתי שהעזרה היתה נעללת והם היו באין ממקום שהיו ישנים שם בבית המוקד והג"ה ויש לומר דסלקא דעתיה דמאן דלא פסיל בלינה לא פסיל בהאי חרתי ופני כותני הוה לוו ומאן דפסיל בהאי חרתי פסיל בהאי חרתי ופני כותני הוה לוו היסח הדעת שהיו ישנים בבית המוקד. ע"כ ה"ה:

יצאיה

קידוש ידים ורגלים גופייהו, לא פסיל בהו לינה. או דלמא, כיון דקדוש' להו בכלי שרת, מיפסלי. כי אתא רבין, אמר רבי ירמיה אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, הדר פשיטא איילא, כמחלוקת בוז קד מחלוקת בוז. אמר לפניו רבי יצחק בר ביסנא, רבי, אתה אומר כן. אלא הכי אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [משמיה דאיילא], כיור שלא שיקעו מבערב, מקדש מפניו לעבודת לילה, ולמחר אינו מקדש. והוינן בה למחר אינו מקדש' דלא צריך לקדושי, או דלמא איפסלו בלינה. ולא פשיט לן. ומר, קא פשיט ליה מיפשיט. הא שמע, בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור. אף הוא עשה מוכני לכיור, שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה. מאי לאו, רבי אלעזר ברבי שמעון היא. לא, רבי היא. והא מדרישא רבי אלעזר ברבי שמעון, סיפא נמי רבי אלעזר ברבי שמעון. דקתני רישא, בא לו אצל פרו, ופר היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב, והכתן עומד במזרח ופניו למערב. מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח צפון, רבי אלעזר ברבי שמעון. דתניא, איחור צפון, מקור מזבח צפוני ועד כותל עזרה צפוני, וכנגד כל המזבח כולו צפון, דברי רבי יוסי בברי יהודה. רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף, אף בין האולם ולמזבח. רבי מוסיף, אף מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל, אבל מן החליפות ולפנים, הכל מוסיף שפסול. והסברא, רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי. [השתא רבי] אדרבי יוסי בברי יהודה מוסיף, אדרבי אלעזר ברבי שמעון לא מוסיף. אן הכי קאמרינן, אי סלקא דעתך רבי היא, לוקמיה במקום דריסת רגלי כהנים ובמקום דריסת רגלי ישראל. אלא מאי, רבי אלעזר ברבי שמעון היא, לוקמיה מקור מזבח צפוני עד כותל עזרה צפוני. אלא מאי אית לך למימר, משום חולשא דכתן גדול. הכא נמי, משום חולשא דכתן גדול: אמר רבי יוחנן, קידש ידיו ורגליו לתרומת תדשן, למחר אינו צריך לקדש, שפכר קידש מתחילת עבודה. למאן, אי לרבי, האמר פסלה לינה. אי לרבי אלעזר ברבי שמעון, האמר אין צריך לקדש אפילו מיכן ועד עשרה ימים. אמר אביי, לעולם לרבי, ולינה דרבנן היא, ומזדי דמקרות הגבר ועד צפרא, לא פסלה לינה. רבא אמר, לעולם רבי אלעזר ברבי שמעון [היא], ורמא רבי יוחנן דבריו] בתחילת עבודה ולא בסוף עבודה. מיתבי, ראוהו אחיו הכהנים שירד. והן רצו וכאן, מהירו וקידשו ידיהם ורגליהם מן הפיור. בשלמא

הוא: כנגד כל המזבח. כנגד צפוניו ולא מן המזבח והאלה לא לצד מזרח ולא לצד מערב ואע"פ שהוא בחצי חלק עזרה הצפונית לאו כשר הוא לשחיטת חטאת דבעינן על ירך המזבח ולכ"א: ר' אלעזר מוסיף אף בין האולם ולמזבח. שהוא מערבו של מזבח ובלבד שהוא (כל) חלק צפוני של עזרה אבל מזרחו של מזבח לצד שער נגדו שבו נכנסין לעזרה לא מכשר אפי' חלק צפוני דקולא קדושתיה דהוא מקום דריסת ישראל ובהנים י"א אמה מקום דריסת ישראל מן השער ולפנים י"א אמה עד לצד המזבח מקום של דריסת רגלי הכהנים: רבי מוסיף. אף צפון שבאותו עשרים ושנים אמה של צד מזרח שהן דריסת ישראל ובהנים: ה"ג אבל מן החליפות ולפנים הכל מוסיף שפסול. ומזהו בית חליפות האולם עודף רחבו על רוחב ההיכל ט"ו אמה לצפון וט"ו לדרום והוא נקרא בית החליפות שהיה בכותל האולם מאחורי חלונות שהכהנים מצענין שם את סכניניהם וסוכין קרי חילוף בלשון ערביי הכי תנן לה במסכת מדות ואשמועי' דמאחורי האולם לאו צפון הוא לשחיטת קדש קדשים דכיון דלא מתחזי מזבח התם לא קרינן על ירך אע"ג דמכשרינן ליה לקמן (דף כו.) לשחיטת קדשים קלים לקדש קדשים: וחסברא ר' אלעזר הוא ולא רבי. דלא מודה רבי בין האולם ולמזבח דליהוי צפון: השתא כו'. ה"ג אלמא מוסיף דקתני אדר' יוסי קאי אדר' אלעזר לא קאי והא [ע"כ] אדר' אלעזר נמי! אמרנה למילתיה דהו' ברוך בן כרדך ביון דמכשר מקום קדושה קלה לשחוט שם מקום קדושה מבורה לב"ש: ה"ג אמר. אדר' אלעזר קהילי ליה מרבי לא משום דרבי לא מכשר בין האולם ולמזבח לשחיטת חטאת אלא הכי קשיא לן כיון דרבי נמי מכשר (צפון) לצפון שבמזרח למא לו לשחוטו אצל האולם לוקמיה בצפון המזרחי סמוך לכניסתו לעזרה דהא לאו אורח ארעא לאקרוי להיכל: אלא מאי ר"א היא. ומשום דלא מכשר מקום דריסת ישראל ובהנים ושחיטת חטאת ממטי ליה להחם אבתי תקשה לך דהוה מצי לאוקמי מקי' מזבח צפוני עד כותל עזרה צפוני דהוי צפון לדברי הכל: אלא מאי אית לך ל"מיה. עליה. פשום חולשה דכ"ג. שכל עבודות (פנים) של יום הכיפורים עליו ותש כחו להכי ממטנין ליה להחם לפי שהוא צריך להכניס דמו להיכל ולחולתו ולא יכבד עליו משה המזרח והדרום: ה"ג כי מוקמת ליה רביה הא טעמא איכא: תרופת הרשן. דכתבי' הדרים את הרשן בכל בקר היה נוטל מחתה מן הגחלים המאובלות הפנימיות ויורד ונותנה במזרחו של כבש בדרומו של מזבח דכתבי' ושמו אצל המזבח ושם היה נבלע במקומו והיא היתה בכל יום ראשונה לכל העבודות: מתחילת עבודה. שזו תחילת עבודת יום הוא: הא אמרת פסלה לינה. ולינה בעמוד השחר תליא דכתבי' עד בקר: הא אמר מבאן ועד י' ימים. ואת תלית טעמא משום דכל תחלת עבודת יום: הו' לינה זו ונתעולת בקידוש שאין זמנים בפנינו מדרבנן הוא דגורו בה שלא תולול בלינה ומוודה בדי שכתשעלו לכיור מן הבור מקרות הגבר שהוא זמן תרומת הרשן כדאמרינן בפרק קמא דיומא (דף כ.) דמשום האי פורתא לא פסלה לינה בקידוש דלא מסקי אינשי אדעתייהו דדמי כמה שקידש ביום: ורמא רבי יוחנן דבריו. של ר' אלעזר נכונים במקדש ידיו בתחלת עבודת היום דלא פסל בה לינה ולא במי שקידש בלילה להקטיר חלבים שהוא סוף עבודת יום אמתול: דאחיו אחיו שיירי. משנה היא במסכת תמיד (פרק ב' מ"א) בתורם את הרשן שירד מן המזבח והמתחת של תרומת הרשן בידו: מיהו וקידשו כו'. להוציא את הרשן שבמקום המערבה או לסלק לתפוח שבאמצע המזבח והכי תנן בה התם החלו מעלין באפר על גבי התפוח וקא סלקא דעתך בכהנים שעבדו כל הלילה קאי ומקדשי ידים ורגליהם היו וצריכין לחזור ולקדש עכשיו שתמשך עבודה זו עד היום ויפסל קידוש הלילה בלינת עמוד השחר ויעיל להם קדוש זה של אחר קרות הגבר:

רכד זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

יציאה מהו שתועיל בקידוש ידים ורגלים. פירש בקונטרס בדרך שפוסלת בכל הקדשים שקדשו בכלי שאם יצאו נפסלין ביוצא ואי אפשר לומר כן אלא כדמפרש טעמא משום דכיון דפריש אסחוי מסח דעתיה מיניה דמשום קידוש כלי לא מיפסל ביוצא במידי שלא נעשה בו עבודה עדין כדמובא בפ"ק דמנחות (דף ט.) ובפ' התורה (שם דף עח.) דאמר

בללה חוץ לחומת העזרה רבי יוחנן אמר פסולה וריש לקיש אמר כשרה אלמא לרבי יוחנן לא פסיל אלא משום (רס"ז) דמאן דלא פסיל בלינה לא פסיל בה הסח הדעת ומאן דפסיל פסיל בהאי והני כהני הוו להו הסח הדעת שהיו שנים בבית המוקד. (ג'ה) עבודה בחוץ אבל משום יציאה לא (וכן משמע) בפרק התכלת (שם מז.) גבי שתי הלחם דלא קדשו ליפסל ביוצא אלא בשחיטת חובב אע"ג דכבר נתקדש בכלי דרבי ססריא ליה דתנור מקדש בפרק רבי ישמעאל (שם עב.) ומדיו יש לדחות דבאין עם חובב שאני דהא נסכים הבאין עם חובב לא מיפסלי בלינה כי אם בשחיטת חובב כדאמר גערי בפרק התורה (שם עט.) ואילו באין בפני עצמן תנן קדשו בכלי נפסלין בלינה ויש עוד ראיא מהא דתנן במעילה פרק ב' (דף ט.) גבי מנחות ושתי הלחם קדמו בתנור הוכשרו ליפסל במחוטר כיפורים ובלינה אבל יוצא לא קתני ואע"ג דגבי עופות חזבנים הוה מצי למיתני יוצא אגב אחרים לא תני אגב שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות והא דאמר בפרק כל שעה (פסחים לו.) גבי לישא דמנחות נהי דבוריזין ליתא במקום זריזין איתא אורחא דמילתא נקט שודך לעשותם במקום זריזין וכן דאמר פרק המזבח מקדש (לקמן פה.) כלי שרת אין מקדשין לקרב אבל מקדשין ליפסל היינו בטבול יום ובמחוטר כיפורים ובלינה אבל לא ביוצא ור"ע מה שפירש בקונטרס פ' שתי מדות (מנחות פו.) גבי שלחן אבל מקדשין ליפסל בלינה וביוצא ולקמן בסוף המזבח מקדש (דף פה.) פירש בקונט' אבל מקדשין ליפסל ביוצא אם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום והא דאמר פרק שתי הלחם (מנחות צה.) 'א' שתי הלחם וא' לחם הפנים לישחן ועריכתן בחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה וכן בסוף כל המנחות באות מצה (שם סג.) דריש ר"ש תנור תנור שתי פעמים שתהא אפיתון בתנור והיא הקדשן בתנור ופרקי והתנן ר"ש אומר לעולם לא רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעורה וכשירות בבית פאני לאו משום דאי נתקדשה הוה מיפסל ביוצא אלא משום דבבר מכובר להוציא לחוץ לאחר שנתקדשה ואם תאמר וכיון דבקרדושת כלי לא מיפסל ביוצא מנחת כהנים וחביתיו כלי דלית בהו קמיעה אימתי מיפסלי ביוצא ושמן באותן מועיל קידוש כלי ומהאי טעמא יתכן פ' הקונט' דהבא: **קידש** בכלי שרת בחוץ כו'. תימה דמשמע הא הבנים בכלי שרת בפנים וקידש עבודתו כשרה אלמא לא מיפסל ביוצא המים וי"ל דלא שייך הסח הדעת במים כמו בידים ועוד דאין כלי מקדש ליפסל ביוצא אלא בפנים כדמשמע בהדיא דסוכה (דף נ.) דפרקי ונייתי במקדושת ועוד כדפירשנו דאין כלי מקדש ליפסל ביוצא עד שנעשית מצוותו והיינו הקידוש כמו מנחה עד שעת קמיעה ולכן מביעיא ליה בקידוש ידים ורגלים טפי מבמים: **כל** המטיל מים בעי קידוש ידים ורגלים. תימה דתיפשוט מחבא דאין יציאה מועלת דמשמע הא בחנם לא פסלה יציאה וי"ל דהוא אי נפק בשעת עבודה לא מיפסל בהכי כיון דאין שהוא אלא מעט:

בשלמא לאביי דמוקי לה. לזה דר' יוחנן כרבי ומודה רבי דמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה בקידוש הא מני נמי דקתני קידוש זה לא יפסל בעמוד השחר אבל קידוש הלילה יפסל רבי היא: **אלא לרבא כו' הא מני.** שמצריכין קידוש על קידוש ומתיר קידוש השני בקרות הגבר: **אי רבי הא אפר פסלה לינה.** אף בזה שבקרות הגבר: **ואי ר' אלעזר.** אף הראשון לא יפסל ושני זה למה: **בבהני חתני.** שלא שימשו בלילה ולא היו חרוצי ידים ורגלים: **יציאה.** חוץ לעזרה מזה שתועיל בדרך שפוסל בכל הקדשים שקדשו בכלי שרת שאם יצאו נפסלין ביוצא: **דלא פריש.** לא נבדל מעבודה: **ונטמא.** הדיים בדבר שאין נטמאין מן התורה שיטמא גופו אלא בפיגול או בנותר ששנינו

בפסחי' (דף קכ.) שנטמאין את הדיים: **מפבילין.** את הדיים לבדן: **יצאו ידיו.** שחששין לחוץ: **מקדש בכלי שרת.** או כיוור או כלי שרת אחר דמרבין לקמן בשמעתין כל כלי שרת לקידוש: **בפנים.** שהיו דוקבעו לו מקום בעורה דכתיב ונתת את הכיור וגו' והתם כתיב ורחצו ממנה בכלי חול פסול. דרחצו ממנה כתיב וכי איתרבו שאר כלים לקמן דומיא ידידה איתרבו: **או שפסל בנמי מפרה.** שהן כשרין טבילות וד"ה למים חיים אלא שרוב טבילות במים מכתסין: **עבודתו פסולה.** ולא אמר' טבילה דבר חשוב הוא ומתני' ליה במקום קידוש: **הא קידש בפנים ויצא כשרין.** דאי ס"ד פסולה השתא קידש בפנים ויצא פסולה קידש בחוץ מביעיא וכי יש יציאה גדולה מזה ומשני דילמא קידש בחוץ. דאיצטרך ליה לתנא למיתני דפסולה: **בנון דאפיק ידיו לבר.** וגופיה בפנים וקידש דאילו קידש בפנים והוציא ידיו תניא לעיל דהי הן בקדושתן אבל יצא גופו לא תידוק מיניה: **אם להשחות מעון פבילה.** קס"ד משום היסח הדעת: **הבא במאי עסקינן.** דקתני אם להשחות טעון טבילה: **שיצא להכפר רגליו.** לגדולים ודכוותיה סיפא דקתני אם לפי שעה טעון קידוש שיצא להטיל מים דאמרבין בסדר יומא (דף ל.) מצוה לשפשף בידו ניצוצות שעל גבי רגליו שלא יראה כבדות שפכה לפיכך צריך לקדש ידיו ורגליו: **בהדיא קתני לה.** בסיפא דהדיא: **פרה.** בעבודת פרה אדומה שהיה חוץ לירושלים בחר המשחה: **ויוצא.** אלא פסל יציאה בקידוש ידים ורגלים: **בעין עבודה.** שנינו: **הוא: טומאה.** קס"ד נטמאו ידיו ולא גופו קמביעיא ליה: **אח"ל יציאה לא פסלה.** התם הוא משום דגברא חוי לחזור ולכנס לא מסח דעתיה ולא מיפסל קידוש בהיסח הדעת: **או דלמא כיון דהדר חוי.** על ידי הטבילה דק ליה מדרק בקדושתו ונזהר מליגע ידיו בדבר טעון ולא מסח דעתיה: **והא**

לא חוי. אפוחי מסח דעתיה. **או דלמא.** כיון דהדר חוי, [דק ליה] **לא מסח דעתיה.** **תא שמע,** קידש ידיו ורגליו ונטמאו, מטבילין ואין צריך לקדש. **נטמאו ידיו.** לא מביעיא לן. [כי מביעיא לן] **נטמא כל גופו.** כל גופו, תיפוק לי כיון דכעי למעבר הערב שמע, אפוחי מסח דעתיה. **גגון דאיטמי סמוך לשקיעת החמה.** **תא שמע,** פרה, רבי חייא ברבי יוסף אמר, **מקדש בכלי שרת בפנים ויוצא.** ורבי יוחנן אמר, **אפילו בחוץ, ואפילו בכלי חול, ואפילו במקדשה של חרם.** **והא**

המטיל מים בעי קידוש ידים ורגלים. תימה דתיפשוט מחבא דאין יציאה מועלת דמשמע הא בחנם לא פסלה יציאה וי"ל דהוא אי נפק בשעת עבודה לא מיפסל בהכי כיון דאין שהוא אלא מעט:

בפנים ויצא דאפיך ידיו לבר כשיטה. אבל אם יצא כל גופו
אחר הקידוש בפנים, עדיין תיכף לה.
רוצה הגמרא לפשוט ממקום אחר הספק: אמר ליה רב זביד לרב
פפא, תא שמיך, יצא חוץ למחיצת חומת הקושר, אם יצא לשהות
זמן רב בחוץ, כשחזר טעון סבילה, וסברה הגמרא עתה שהוא
משום שהסיח דעתו, שכל הנכנס לעזרה טעון טבילה. אבל אם
יצא רק לפי שעה – לזמן קצר, טעון קידוש ידים ורגלים ולא טבילה.
הרי שיציאה מחייבת קידוש ידים ורגלים, ונפשט הספק.
אמר ליה רב פפא לרב זביד, אין לפשוט מכאן, משום דהבא
במאי עסקינן – הברייתא ברישא ב'אם לשהות' עוסקת בגון
שיצא להסד רגליו – לנקבים גדולים, ומה ששנינו בסופא יצא
לפי שעה' היינו להפיל מים, ולפיכך בסיפא טעון קידוש, אך
יציאה בלבד אינה טעונה קידוש. מקשה הגמרא: הא דין זה של
מיסך רגליו ומטיל מים פהדיא קתני לה במסכת יומא (כח), כל
המיסך רגליו – נקבים גדולים טעון סבילה, וכל המטיל מים טעון
קידוש ידים ורגלים, ואם כן לא יתכן לומר שהברייתא באה לומר
את מה שכבר שנינו במשנה. מתרצת הגמרא: קתני לה במשנה,
והדר פשר לה בברייתא. ואכן כוונת הברייתא היא למיסך
רגליו ומטיל מים.
הגמרא רוצה לפשוט הספק ממקום אחר: תא שמיך, כיצד הכהן
העוסק בעבודת פרה אדומה מקדש ידיו ורגליו, והלא מעשיה
בהר המושחה, חוץ לירושלים. רבי חייא, רבי יוחנן, רבי
בבלי שרת פנים – בעזרה, ואחר כך יצא להר המושחה. ורבי
יוחנן אמר, יכול לקדש אפילו בחוץ, ואפילו בכלי חול שאינו
כלי שרת, ואפילו במקדשה של חרם שהוא כלי פחות ומגונה,
הרי שהציאה אינה פוסלת הקידוש. דוחה הגמרא: אמר רב
פפא, שאני פרה – קידוש פרה חלוק משאר קידושים, שהואיל
וכל מצויה בחוץ בהר המושחה, לא פסלה בה יציאה, אבל
בשאר קידושים אפשר שיציאה תפסול. מקשה הגמרא: אי הכי
שקידוש למעשר פרה אינו נפסל ביציאה משום שכל מעשיה
בחוץ, למה לי דמקדש – מדוע לרבי חייא בר יוסף צריך לקדש
בפנים ואחר כך לצאת, ואינו מקדש מתחילה בחוץ. מתרצת
הגמרא: כדי שיהיה הקידוש כעין עבודה פנים – כמו קידוש
לעבודת פנים.
הגמרא מסתפקת ספק נוסף, האם טומאה פוסלת הקידוש: איבעיא
לה, טומאה – כהן שקידש ונטמא ידיו, כגון שנגע בדברים
המטמאים את הידים, מהו שתועיל הטומאה לפסול את קידוש הידים
ורגליו. מבארת הגמרא: ספק זה הוא אפילו אם תימצי לפשוט את
הספק הקודם לגבי יציאה, ולומר שיציאה לא פסלה את הקידוש,
משום דנברא חוץ – שהכהן שיצא מהעזרה ראוי לעבודה, ויכול
לחזור ולעבוד, ולפיכך אינו מסיח דעתו מהקידוש, ואינו נפסל. אבל
הבא בטומאה, דנברא לא חוץ – שאין הכהן כשר לעבודה עתה
כשידיו טמאות, שמא אפסתי משה דעתיה מהקידוש, ונפסל בהיסח
הדעת. ואף כשיטביל ידיו לא יוכל לעבוד עד שיקדש. או דלמא – או
שמא אף אם נטמא ידיו לא נפסל הקידוש בהיסח הדעת, דכיון
דהדר חוץ – כיון שהוא יכול להטביל ידיו ולשוב לעבוד, [דק ליה –
נוהר] לא משה דעתיה – לא מסיח דעתו, ולכן אין הקידוש נפסל.
הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שמיך, קידש את ידיו ורגליו
ונטמא ידיו, מטיבילן את ידיו ומטהרן, ויכול לשוב ולעבוד, ואין
צריך לקדש. הרי שטומאת ידים אינה פוסלת את הקידוש,
ונפשט הספק. דוחה הגמרא: נטמא ידיו לבדן לא מבעיא לן –
לא הסתפקנו בזה כלל, ואכן מפורש שאין טומאת ידים פוסלת
הקידוש. [כי מבעיא לן – מה שהסתפקנו בו הוא [בנטמא כל
גופו, האם טומאה זו פוסלת הקידוש, ואחר שיטבול ויטהר ידיו
צריך לשוב ולקדש. או שמא אינה פוסלת הקידוש. שואלת
הגמרא: איך אפשר לומר שהספק הוא בנטמא כל גופו, תיפוק
לי – הרי גם בלי שנטמא גופו חייב לשוב ולקדש אחר שיטהר.
דכיון דכתיב ו-שצריך] למקדש – להמתין להערב שמש – לשקיעת
החמה כדי להיות כשר לעבודה, שטבול יום שלא העריב שמשו

הגמרא מבררת כדעת מי הולכת המשנה בתמיד. אומרת
הגמרא: בשלמא לאבין, דמוקים – שמעמיד לה לדברי רבי יוחנן
שמקדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן ואינו צריך לקדש למחר
בשיטת רבי, הסובר שלינה פוסלת את הקידוש. ומכל מקום
מוזרי רבי דמקרות הגבר עד צפרא – שאם קידש בין קרות הגבר
לעלות השחר לא פסלה לינה את הקידוש, שכיון שפסול לינה
בקידוש הוא מדרבנן, לא גזרו רבנן באופן זה, משום שנראה
כאילו קידש ביום. אם כן הא – משנה זו בתמיד מני רבי היא,
ולפיכך היו מקדשים לאחר קרות הגבר. שקודם לכן, יפסל
הקידוש בלינה, כשיטת רבי. אלא לרבא, דמוקים לה ברבי
אלעזר ברבי שמעון, הסובר שלינה אינה פוסלת את הקידוש.
אבל לרבי הסובר שלינה פוסלת, גם אם קידש מקרות הגבר עד
צפרא פסלה לינה, כיון שלאחר קרות הגבר הוא לילה. אם כן
הא – משנה זו בתמיד מני – כשיטת מי היא, אי ברבי, הרי
לדבריו בעלות השחר פסלה לינה את הקידוש. ואי ברבי אלעזר
ברבי שמעון, למה הוצרכו לקדש ידיהם לתרומת הדשן לאחר
קרות הגבר, הא אמר, שכהן שקידש פעם אחת ידיו ורגליו,
אפילו מיין ועד עשרה ימים אינו צריך לקדש, כיון שהלינה אינה
פוסלת, ואם כן אין צורך בקידוש חדש.
הגמרא מבארת את המשנה בתמיד לשיטת רבא: לעולם המשנה
בתמיד ברבי אלעזר ברבי שמעון היא הסובר שלינה אינה פוסלת.
והטעם שהיו מקדשים ידיהם, כי הבא במאי עסקינן, דתני
מדובר בבניהם חדישים, שלא עבדו מאתמול ולא קידשו ידיהם
ורגליהם, ובאו עתה לעבוד, ולפיכך צריכים עתה לקדש.
הגמרא מסתפקת האם יציאה מהעזרה פוסלת הקידוש: איבעיא
לה, יציאה מהעזרה מהו שתועיל לחייב את הכהן היוצא בקידוש
ידים ורגליו כשיצאה להכנס ולעבוד, שיש לומר שהידיים
המקודשות נפסלות בפסול 'יוצא', כשם שכל קדשים שנתקדשו
בכלי שרת, ויצאו מהעזרה נפסלו ביוצא.
הגמרא מוסיפה צד נוסף בספק זה: גם אם תימצי לומר שכשם
שרבי אלעזר ברבי שמעון (ט) סובר שלינה לא פסלה את הידים,
כך לא יפסלו בפסול 'יוצא'. עדיין יש לומר שכהן שיצא
מהעזרה, יפסלו ידיו משום 'היסח הדעת'. ולענין זה אין ללמוד
יוצא מלינה, כי לינה אינה פוסלת מצד 'היסח הדעת', כיון דלא
פריש – לא הניח העבודה, שהרי הוא במקדש ומוכן לעבודה,
ולא הסיח דעתו. אבל יציאה מהעזרה, דפריש מהעבודה, שהרי
יצא ואינו יכול לעבוד שם, אפסתי משה דעתיה מהעבודה, ועליו
לשוב ולקדש. או דלמא גם ביציאה אין היסח הדעת, דכיון
דהדר לזוז ולעבוד בכל רגע, לא משה דעתיה מהעבודה, ולא
נפסל הקידוש.
הגמרא רוצה לפשוט מברייתא שיציאה אינה פוסלת: תא שמיך,
קידש ידיו ורגליו ואחר כך נטמא בטומאה דרבנן שאינה מטמאה
אלא את הידים, מטיבילן לידיים בלבד, שטבילה זו מטמאה את הידים
מטומאתן, ואין צריך לשוב ולקדש, שהקידוש לא נפסל בטומאה זו.
יצא הידים מהעזרה, הרי הן בקידושן ואין צריך לשוב ולקדשם.
ומבואר שיציאה אינה פוסלת, ונפשט הספק. דוחה הגמרא: יצא
ידיו לבדן לא מבעיא לן – לא הסתפקנו. כי מבעיא לן ביצא כל
גופו, מאי, וזה אי אפשר לפשוט מן הברייתא.
מביאה הגמרא ברייתא נוספת לפשוט הספק: תא שמיך, כהן
שלא רחוי ידים ורגלים וחפץ לעבוד, מקדש בכלי שרת בפנים
– בעזרה, ואם קידש בכלי שרת בחוץ, או בכלי חול בפנים, או
שסבל במי מערה הכשרים לטבילה ועבר, עובדתו פסולה, כיון
שעבר בלא קידוש כשר. מדייקת הגמרא: מעקא דעבודתו
פסולה, משום דקידש בכלי שרת בחוץ, ואין זה קידוש במקום
הראוי לקידוש. הא קידש בפנים ואחר כך יצא לחוץ, עובדתו
בשיטה. הרי שהציאה אינה פוסלת. דוחה הגמרא: דלמא כוונת
הברייתא 'קידש בכלי שרת בחוץ' היכי דמי, כגון דאפיך ידיו
לבר – שעמד בפנים והוציא ידיו לחוץ וקידש שם, ובהו חידשה
הברייתא שקידוש זה פסול, אף שאין כאן יציאה. (הא קידש

הגמרא מביאה כמה דעות לגבי הזמן שמי כיוור נפסלין. דעה
ראשונה: **אמר רבי חייא בר יוסף, מי כיוור נפסלין, למתירין בפתירין**
– אם בא לקדש לצורך הדברים שהם 'מתירין' כגון דם וקומץ,
שעבודתם ביום ונפסלים בשקיעת החמה, גם מי כיוור נפסלים
בשקיעת החמה ואם לא שיקע את הכיוור בבור כל הלילה, אבל
אם שיקע אין המים נפסלים כלל. ואילו **לאברים באברים** – ואם
בא לקדש לצורך עבודת הקטרת איברים שהיא עבודה הנעשית
גם בלילה, ואינה נפסלת אלא בעלות השחר, גם מי הכיוור נפסלים
רק בעלות השחר.
דעה שנייה: **רב חסדא אמר, אף למתירין** – לעבודת דם וקומץ אין
המים נפסלין בשקיעת החמה **אלא בעמוד השחר באברים** – כפי
שהם נפסלין לאיברים.
דעה שלישית: **ורבי יוחנן אמר, כיוור כיוון ששקעו בבור קודם**
שקיעת החמה, כדי שלא יפסלו מימיו בשקיעת החמה, שוב אין
מעלהו באמצע הלילה, אלא אחר עלות השחר, ומבואר לבאורה
שסבר רבי יוחנן שאם יעלה את הכיוור בלילה, יפסלו מימיו לגמרי,
הן לעבודת מתירין והן לעבודת איברים. משום ששקיעת החמה
ורגע אחד בלילה היא הפוסלת לדעת רבי יוחנן, הן למתירין והן
לאיברים.
הגמרא מקשה על דעת רבי יוחנן: **למיכרא** – וכי אתה רוצה
לומר **לעבודת לילה נמי לא חיי** – שמי הכיוור נפסלים לדעת
רבי יוחנן בשקיעת החמה לגמרי, ואפילו לעבודת לילה שהיא
עבודת הקטרת איברים, **והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משמיה**
דאילפא, כיוור שלא שקעו בבור מפערב – קודם שקיעת החמה,
מקדש ממנו לעבודת לילה – יכול לקדש ממנו לעבודת לילה.
ולמחר – אחר עלות השחר, אם חפץ הכהן לעבוד עבודת יום
אינו מקדש ממנו, כיון שנפסלו המים לעבודת יום כשהיה הכיוור
מחוץ לבור בזמן שקיעת החמה. הרי שסובר רבי יוחנן שהמים
נפסלים בשקיעת החמה רק למתירין שהם עבודות יום, ולא
לאיברים שהם עבודות לילה, שלום לא נפסל אלא בעלות
השחר, וכשיטת רבי חייא בר יוסף. ולא כפי שנתבאר דעת
רבי יוחנן לעיל, שהמים נפסלים בשקיעת החמה הן למתירין
הן לאיברים.
מתרצת הגמרא: באמת סובר רבי יוחנן שהמים נפסלים בשקיעת
החמה רק לעבודת מתירין, כפי שמבואר במימרא של רבי אסי,
ומאי אינו מעלהו נמי דקאמר רבי יוחנן, כלומר, מה שאמר רבי
יוחנן שכיוור כיון ששקעו קודם שקיעת החמה, שוב אין מעלהו
בלילה, אינו אלא כדי שלא יפסלו מימיו לעבודת יום, שכיון
שיהיה הכיוור רגע אחד בלילה חוץ לבור, יפסלו מימיו לעבודת
יום. אבל לעבודת לילה חיי, שלעבודת לילה אין המים נפסלים
בשקיעת החמה או בלילה, אלא בעלות השחר. ונמצא שמשום
עבודת לילה, גם רבי יוחנן מודה שאפשר להעלות את הכיוור
ולקדש הימנו, ואין המים נפסלים. אלא שאמר שלא יעלה את
הכיוור בלילה, כיון שאם יעלוהו יפסלו המים לעבודת יום, ולא
יוכלו לקדש הימנו למחר. ולפיכך משאירים אותו משוקע עד
אחר עלות השחר.
מקשה הגמרא: **[אי הכי] – אם כן הוא, שרבי יוחנן סובר שמים**
נפסלים בשקיעת החמה לעבודת יום, ובעלות השחר לעבודת
לילה, היינו דרבי חייא בר יוסף, ואין זו דעה שלישית, ומה בא רבי
יוחנן להוסיף על מה שנאמר כבר.

והא – והרי הכהן השורף את הפרה, **דממנו כממנו ליה** – שמשמאים
אותו קודם שריפת הפרה, **הנני, כממנו היו את הכהן השורף את**
הפרה, וממנו ליה אותו לאחר מכן, קודם שריפת הפרה, כך שיהא
טהור בזמן שריפת הפרה, ואף שהוא טהור יום, כשר הוא לשריפת
הפרה. ועושים כן כדי להוציא מלפניו של צדוקין – להוכיח שלא
כדברי הצדוקים, שהיו **אומרים, במעורב שמש** – בכהנים שטבלו
והעריב שמשן היתה הפרה נעשית. וכדי להוכיח שאין צורך
במעורב שמש, היו מטמאים אותו תחילה ומטבילין אותו, והיה
שורף את הפרה כשהוא טהור יום. וכיון שהיו מטמאים את הכהן
בהר המשחה, אחר שכבר קידש ידיו ורגליו, **שמש מנה שלא פסלה**
בה בקידוש (מחשבת) מומחה, ונפשט הספק שטומאה אינה פוסלת
את הקידוש.
דוחה הגמרא את הראיה: **שאני הדין בפרה, ואין להוכיח ממנה**
לשאר קומות, הואיל דמבול יום לא פסיל בה, כמו שנתבאר לעיל
שהיא כשרה בטובל יום. שמה יש בה גם קולא זו שהקידוש אינו
נפסל. אבל בקידוש לשאר עבודות, אפשר שהוא נפסל בטומאה.
שואלת הגמרא: אי הכי שאין קידוש זה כשאר קידושים, שהרי אין
טומאה פוסלת בו, למה לי דמקדש – מדוע הוא בכלל מקדש.
משיבה הגמרא: קעין עבודה [בענין], כלומר צריך שיעשה בפרה
כמו שנעשה בשאר עבודות.
הגמרא מסתפקת האם אפשר לקדש בתוך הכיוור: **איכא ליה** –
הסתפקו בני הישיבה, מהו לקדש ידיו ורגליו בכיוור – שמכניס ידיו
ורגליו לתוך הכיוור, ולא באופן שיהיו המים מקלחים מן הכיוור על
ידיו ורגליו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, שמה אי אפשר כך
לקדש, שהרי **ורחצו אחרון ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם**
(שמות ל ט) **אמר רחמנא, ומשמע 'ממנו' ולא בתוכו, שהמים יבואו**
מהכיוור על ידיו ורגליו ולא שהקידוש יעשה בתוך הכיוור. או
דלמא – או שמה אין כוונת התורה דווקא 'ממנו', אלא אפילו
בתוכו אפשר לקדש.
הגמרא רוצה לפשוט את הספק מברייתא: **אמר רב נחמן בר יצחק,**
הא שמש – בוא ושמע ראייה מן הברייתא לפשוט את הספק. לעיל
(ב) הובאה ברייתא ששינוי בה, שלא רחוף ידיים ורגלים מקדש
בכלי שרת בפנים, קידש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים, או
ששכל במי מערה שהם כשרים לטבילה ועבר, עבודתו פסולה. ויש
לדייק מהברייתא ולומר שדווקא הטובל במי מערה ועובר,
עבודתו פסולה. הא – אבל מי כיוור דומא דמי מערה, והיינו שטבל
ידיו ורגליו בתוך הכיוור, שהוא כמו הטובל בתוך מי מערה
שעסקה מן הברייתא, ועבר, עבודתו כשרה. ואם כן יש לפשוט את
הספק ולהוכיח מהברייתא שטבילה בתוך מי הכיוור מועילה כמו
קידוש, ואף הטובל 'בתוכו' עבודתו כשרה.
דוחה הגמרא: **לא – אי אפשר לדייק מהברייתא שאפשר לקדש**
על ידי טבילה בתוך הכיוור, משום שיש לומר שמי מערה
איכא ריבא ליה – שהיתה הברייתא צריכה לפרש את הדין במי
מערה עצמם, כדי שלא תאמר שהטובל במי מערה עבודתו כשרה
מקל וחומר, אם כל גופו מובל בהן – אם מי מערה מטהרים את
כל גופו שנטמא, ידיו ורגליו לבד, לא כל שכן שתועיל לו טבילה
זו להיות כקידוש ידיים ורגלים. וכדי שלא תטעה לומר כן, הוכרחה
הברייתא לפרש שאף הטובל במי מערה הראויים לטבילה כל
גופו, אין מועיל לו במקום קידוש, ועבודתו פסולה. אבל לעולם גם
הטובל ידיו ורגליו במי כיוור, אין כאן לא טבילה שהרי הן שאובין,
ולא קידוש ועבודתו פסולה, ולא נפשט הספק.

אפילו כשיחשוב האדם כל היום לא יתהווה כלום, כי אם עליידי מעשה דווקא, או כל-כלי פנים דיבור, כמו בדבר מלך שלטון, שכאשר
המלך מצווה לעבדיו שיעשו הדבר, הרי הם עושים.

ממאמר שבת פרשת בהר-בחוקותי ה'תשכ"ח

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף בא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י תוספות

והא פרה דטמיו' טמא'אין ליה. אחר קידוש זה כרתנן כו' וטבילוהו בחר המשהה היתה
והכי תנן לה במסכת פרה (פ"ג מ"ו) ואחר טבילתו מיד הוא מסדר מערכתה ושורפה
אלמא אחר הקידוש הוזה היתה וש"מ לא פסלה לה טומאה יש חסרון בספרים ונראה
לי הגירסא הכי שאני פרה הוואיל וטבול יום כשר בה טומאה לא פסלה בקידושין שלה:

1 אֵל הָכִי לִמּוֹה לִי דַמְקַרְשׁ. הוּאֵל וְאֵן קִדְוֹשׁ
 2 כִּשְׁאֵר קִדְוֹשׁ עֲבֹדָה: בְּכִיֹּר. שִׁיכְנוֹס דִּיֹּר וְרַגְלֵי
 3 בְּתוֹכָהּ: אֵל כִּיֹּר דּוּמִיא דַמְעָה: דְּחִיבִי דְמִי כְּגֹן
 4 שְׁנַכְס לְתוֹכָהּ: מִי מַעְרָה אֵיצְמִירְךָ לִיָּהּ. כְּלֹמֵר
 5 לְעֹלָם דְּבוֹתֶיהָ: וְגַם פִּסְלוּ אֵלֶיהָ וְנִטְקָמַי
 6 מַעְרָה אֵיצְמִירְךָ סִדְרָא הוּאֵל וְטְבִילָה מַעְלִיתָא
 7 הִיא עֲרִיסָא הִיא מְכִיֹּר שְׁחָן שְׁאוּבִין וְקִדְוֹשׁ אֵין
 8 כְּאֵן וְטְבִילָה אֵין כְּאֵן אַבְל דְּהַב טְבִילָה אֵיכָא
 9 קַמְשַׁמְעֵל לָךְ: ה"ג אִמֹר רִבִּי אֵיִךְ בִּר יוֹסֵף מִי כִיֹּר
 10 נַפְסְלִין לְמַתִּירִין כְּמַתִּירִין אֵין נַפְסְלִין כְּאִבְרִים עֹבְדִי
 11 חֲסִידָא אִמֹר אֵף לְמַתִּירִין אֵין נַפְסְלִין אֲלָא בְּעַמְלָא
 12 הַשְׁחֵר כְּאִבְרִים: מִי כִיֹּר. לְפִי זִמֵּן עֲבֹדָה
 13 שְׁהִקְדֹּשׁ צִירִין לָהּ הוּי זִמֵּן מִימִי לִפְסַל אִם
 14 עֲבֹדָה וְמִתִּיר הוּא כְּגֹן עֲבֹדָתוֹ דֵּס אֵין קַמְצִים
 15 שְׁנַפְסְלִים בְּבֹא הַלִּילָה עֲלֵיהֶם כְּדֹאמִיר: בִּיאִידוֹ
 16 מִקְדָּשָׁא (לִקְדָּשׁ דָּף ג.) מִנָּן לְשֵׁם שְׁנַפְסַל בִּשְׁקִיעַת
 17 הַחֹמֶם וְכֹן מִיֹּר נַפְסְלִין בִּשְׁקִיעַת הַחֹמֶם אִם
 18 לֹא נִשְׁקַע הַכִּיֹּר בְּבֹר לְפָנֵי שְׁקִיעַת הַחֹמֶם
 19 נַפְסְלִים מִימִיֹּי לְקַדֵּשׁ עוֹד מֵהֶם לְצוּרֵךְ עֲבֹדָת
 20 יוֹם מִחֹר אִפִּי: שִׁיקְעוּ קוֹדֵם עֲמוּד הַשְּׁחֵר הָעוֹשָׂה
 21 לִיָּהּ כְּבֹל מְקוֹם אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ שְׁלֹפֵי עֲבֹדָתוֹ
 22 הַעֲלִיבָה שְׁחֵר וְכֹן אֵשְׁקֵנוּ שְׁקִיעַת הַחֹמֶם
 23 וְהַעֲלִיבָה חֲלִיבִין שְׂמֻצָא וְלִילָה שַׁעַת אַחַת
 24 חוּץ לְבֹר פִּסְלוּ מִימִיֹּי לְעֲבֹדָתָא דִּיהוּ: לְאִבְרִים
 25 כְּאִבְרִים. לְקַדֵּשׁ מִהוֹן לְעֲבֹדָתָא הַקְטֵר חֲלִיבִים
 26 נַפְסְלִין בְּעַמְדוֹ הַשְּׁחֵר כְּמוֹ שְׁאִבְרִים נַפְסְלִין
 27 בְּלִית עֲמוּד הַשְּׁחֵר דְּרַבְתִּינִי עַד בִּקֵּר אַבְל כֹּל
 28 הַלִּילָה כְּשֵׁרִין לְקַדֵּשׁ מִהוֹן לְעֲבֹדָתָא לִילָה וְאִם
 29 שִׁיקְעוּ קוֹדֵם עֲמוּד הַשְּׁחֵר מִכּוֹן כְּשֵׁרִין מִימִיֹּי
 30 לְקַדֵּשׁ עֲבֹדָתָא דִּיהוּ: אֵין לְמַתִּירִין כֹּ' כְּאִבְרִים.

כשם שאין האברים נפסלין אלא בעמוד השחר אף כל ליתות אין פוסלות בשום קדושה אלא בעמוד השחר: ור' יוחנן אמר כיוור כיוון ששקעו. בבור דרך מצותו סמוך לשקיעת החמה: שוב אין מעלהו. כל הלילה וקס"ד דאפי' לעבודת הלילה קאמר ר' יוחנן דמיפסל בה העלאתו ואתרווייהו פליגי: לעבודת לילה. הקטר תלבים: ולמחר אינו מקדש. קס"ד דאסור לקדש הימנו קאמר שפסל בשקיעת החמה לעבודת יום אלמא כלה רביי חייא סבירא ליה: מאי אינו מעלהו נמי דקאמר. רבי יוחנן לעיל לעבודת יום משום פסול עבודת יום קאמר לה שלא יפסלו מימיו לעבודת יום וקא טלקא דעתך השתא שהעלאת הלילה תפסלם לעבודת מתיר בר' חייא: אי הכי היינו דרבי חייא. מאי אינו מעלהו דקאמר רבי יוחנן עלה דר' חייא ודרב הסדא מאי אתא למימר הא רבי חייא נמי היק:

איב

לפי שהוא זמן פסול מתירים שם דם קומצין קבעו זמנו בערב ולד' יוחנן א"ע' שער ברכין קידוש זה שזכה לפייס של תרומת הדרשן ולגזירת שיקוע ליבא למחשז דכין שמנאז שקטו בלילה שמונציו לקדש כהנים הבאין תמיד להקטיר ואתי למיפשע וא"ח ויפסול מימיו ומה ד' למתיצין דברר ויפסלו ולא מהני לזו וריעה אלא לאברים היה יכול לקדש וימי הוא שטותה אלא לאברים ויכל דכין קידוש לזו המים בכלי שרת מצפה לשומרן כשאר קדשים שהם ובשומעלן את הכיור ביום היו מערין ומקדשין שרת דפמינן שומרין ודבריה כהנים בלא ומקשרין בבת אחת מן הכיור לצורך התמיד אף על פי שזדה פייס של מקדש ע"ה כ"ה מימיו בכלי שרת וממלאין אותו מים חדשים ומקדשים מהם שדרי היה זורק דם התמיד ונ' כרבי ולא כרבי אלעזר ב"ש למאי דפישט אליפא לעיל במחלוקת בון כ' מחלוקת בון ונ' דאמר אביי לעיל במקרות הגבר עד צפרא לא פסלא לזו היינו קידוש אבל במים פוסל דחבל ואחרו דאמר למקרות בון כ' מחלוקת בון וריעי פ' בענין אתר הז' לשונות ודש' היו כסורים העולם בשמקטנין אותו בשקיעת החמה של יפסלו המים למתיצין וקדש

לֵהָ, דָּתָנוּ, מִמִּמּוֹאֵין הָיוּ
וּמִמִּבְלִיִּין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא
וּמִזִּמְרִים, בְּמַעֲוָרְבֵי שְׁמֹשׁ
לֹא פָסְלָה בָּהּ (מִחֲשֶׁבֶת)
דְּמַבּוּל יוֹם, לֹא פָסִיל
יֵשׁ פְּעִין עֲבוּדָה [פְּעִינָן].
וְיִרְגְּלוּ [וְיִרְגְּלוּ] בְּפִיזֹר. 'מִמִּנּוּ'
אֵל דְּלִמָּא, אִפִּילוּ בְּתוֹכֹ.
תֵּא שְׁמֹעַ, אִל שְׁמַבֵּל
פְּסוּלָה. הָא, מִי כִיזֹר
עֲבוּדָתוֹ בְּשֶׁרָה, לֹא, מִי
תֵּאמַר, כֹּל גּוֹפֹ מַזְבֵּל
יִפְּן. אֲמַר רַבִּי חֲזִיָּא בֵּר
לְמַתְרִין פְּמַתְרִין. לְאֲקָרִים
אֲפֵּל לְמַתְרִין אֵין נִפְסִלִין
וְרַבִּי יוֹחֲנָן אֲמַר, כִּיזֹר
לְמִימָרָא דְּלַעֲבֹדָתָא
יִפִּי אִסִּי אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן
שֶׁקֶן מִבְּעָרָה, מְקַדֵּשׁ
אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. מֵאִי אֵינוֹ
דָּת יוֹם. אֲבָל לְעֹבֹדָתָא
דְּרַבִּי חֲזִיָּא בֵּר יוֹסֵף.

תרומת הרשן: **מֵאֵה** אֵין מעלדו ררן
לו קידוש לעברתו יום כנון קומץ ו
דר' הייא בר' יוסף ומשני איכא ברי
שנאזא פישע ולא יחזור וישקענו ררן
דאם שקעו לא יעלה עד תרומת ה
מקדש ומשע ור' יוחנן בר' יוסף לא ג
מקדש פשע וא"ת ולמה דין משעין
החטור כין שהיו כולין (לעלותו) ו
זמן שיקועו עד סמוך לזמן פסול ד
ויכולו לקבוע זמן שיקוע בחתילי הד
לחלולותן לתרומת הרשן לא א
עלה ועבשיו הגיעו מן הסמוך לפס
הוא השתא נכ' משקטשעו בעמוד
ל לקדש ביום קידוש גמור שיעול
של בדפ' בקונטרס בהך דשמעתין
דין ומי שיש לו קדש לאברים מ
בה במסכת תמיד (פ"א) מ"מ לא היו
זמינו למתירין לא מהני להו חר
אמוראי דנעל מרדו לכלב חרית
תאי דפסלתי נמי לינה במים אינו א
זמינו מעלדו דקאמרו משום חשש
שורר שלא יפסלו לאברים ויבא לקד

כיון נפסלן למתירין במתירין. פי' לרם קומצן נפסלים מימיו בשקיעת (והחמה) כמו שהמתירין נפסלין בשקיעת החמה כדאמר באיזה מקומן (לקמן דף נו.) **כיון** כיון ששקעו אין מעלה. למאי ס"ד? השתא דהעלאת לילה פוסלן לכל עבודות יש תימנה תישיק לילה כמה משניות דמסתב תמיד (דף כח.) שהיה מקדש לתרומת הדשן ואיזה הכהנים שהיו מקדישים כמו כן בלילה ומידה ואיזה לאוקמינהו כר' אלעזר ב"ר ששון דפשיט לעיל במלכות ב"ר כח מחלוקת בזה הוא דכרבי אבל קשה אבתי היאך היו עושין תרומת הדשן לרבי וי"ל בבהנים ישנים שניעורו כל הלילה ואין צריכין לקדש ומתני' דיומא (דף כב.) דמוכחא שהיה קדש הדשן בבחי' חדרה דקאמר לעיל דלכך לא היה פוסל בתחלת התרומה הדשן משום אונס שיהא כר' אלעזר ב"ר ש"א אין נמי י"ל שהיה להם מים בבלי שרת אחר כיון שיש קידוש של תרומת הדשן ועוד יש לומר דמקדוש תרומת הדשן לא קשיא מדי דפסול עבודת לילה דרבנן ויש עוד טעם להבשיר בתרומת הדשן טפי ממכבולא לילה כדפירש בגמרא שסמך עד שי קדוש נתיאח לא למיפרך מדר' זונת אורי' טפי ממנתינא דתמיד משום דאיכא לדחוי' דסבירא ליה למתני' דמקורת הגבר עד צפרא לא פסלה לינה אפי' במים אע"ג דסוגיא דשמעתין ודאי לאו הכי סבירא ולתאי פירוש ניהא השתא דלא מצי לאקשויי מברייחא דלעיל דפלגינהו ב"ר רובי אלעזר ב"ר ש"א דקתני קידש בלילה חזר לקדש ביום דמשמע דלא בלילה מיחזי חזי: **כיון** כיון שנים פירוש חזר דמנתינא שיקע למים היינו קודם שנפסלו דלאחר שנפסלו אמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף לד.) דאין וריעה להקדש: **כיון** שלא שקע. השתא ס"ד ללא דוקא אלא אפילו שקע מעלהו (ומקדש) לעבודת לילה אלא רבנאן קדש אלא אפי"נ שלא היה משוקע בשקיעת החמה כשר לעבודת לילה אבל לבסוף נאמר ומוסיק דאיכא בינייהו גזירת שיקוע ניהא דנקט שלא שקעו דאם איתא דשקעו אין מעלה עד תרומת הדשן: **מאי** אין מעלה דקאמר לעבודת היום. פי' שיהא כשר לקדש לענין שיעורל לו קידוש לעבודת יום כגון קומצ' ודם אבל לעבודת לילה כגון לאיברים חזי ופריך היינו דר' חייא בר' יוסף ומשני איכא בינייהו גזרת שיקוע כלומר לר"י אסור להעלותו גזירה שמא יפגע ואל יחזור וישקענו דר' יוחנן אית ליה גזירת שיקוע ולחכי נקט שלא שקעו אלא שקעו לא יעלה עד תרומת הדשן ולמא פשע אלא אם לא שקעו לא שקע והעלה מקדש ממנו ור' חייא בר' יוסף לא גזר וסבירא ליה דמעלה כל שעה שירצה לא חיישין דלמא פשע וא"ת ולמא היו משקעין אותו כלל בערב היה להם להתמקן עד סמוך לעמוד השחר כיון שהיו יכולין (להעלות) כל הלילה לקדש לאברים וי"ל (דלמא) לא רצו להמתין זמן שיקועו עד סמוך לזמן פסולו דלמא פשע ולא משקע ליה בעמוד השחר ודחיה שהיו יכולין לקבוע זמן שיקועו בתחלת הלילה לא באמצעות דכר' שיהא וזור בעמוד השחר אלא לעיל להעלותו לתרומת הדשן לא דמי כרפי' בקונטרס (שילה) ולא סמיא ליה בלא ודחיה ועבשי וגיגע זמן הסמוך לפסולו לא פשע ליה ודחיה משקע ליה ולא דמי למעלה ודחיה השתא נמי כשמשקעו בעמוד השחר וחזרו ומעלהו ביום לא היה יכול לקדש במימיו ל לקדש ביום קידוש גמור שיעורל לכל העבודות הוא עומד ומקדש קידוש שאינו מותל עליו כרפי' בקונטרס בזה דשמעתין אי נמי כדי שלא יבואו לידו נותר ויטמאו את הידים ודין ומי שיש לו לקדש לאברים מקדש כן המים שבבלי שרת ושנים עשר בהנים שהיו נחת במסכת תמיד (פ"א) מ"מ לא היו מקדשין בלילה עד שהיה חז' מעליהו החיור והתנים היו מימיו למתירין ולא מנתי להו וריעה והוא דפסלה להו לינה במים בבליה משעתין היה אומרא' דלעיל מודו דלכל הפחות ספיקא הוי חזכא מפשט פשט ועוד צריך לומר דהא תאי דפסלה נמי לינה במים אינו אלא מדרבנן דכיון דלא פסיל בקידוש לא פסיל במים אינו מעלהו דקאמר משום חשש עבודת היום שאם יעלה לעבודת לילה קודם תרומת הדשן שלא יפסלו לאברים ויבא לקדש ממנו למחר למתירין אף על פי שלא היה משוקע

גם פרטי הנבראים דצבא הארץ, דומם צומח חי ומדבר, הם במעמד ומצב שרוצים לעשות רצון קוים.

לומר שלדעת רבי יוחנן לא נפסלו המים כלל בלילה, והם ראויים
אפילו לעבודת יום שהיא עבודת מתיירין. הרי אם כן הִינֵנו דָּרְבִּי
חֲסִידָא, שכן סובר רב חסדא (לעיל ע"א) שאין שקיעת החמה עושה
לינה כלל, ורק עמוד השחר פוסל הן לאיברים הן למתיירין, ומה
הוסיף רבי יוחנן במימרא של כיוור, מאחר שזו היא דעת רב חסדא.
משיבה הגמרא: אִיכָא פְּיִיחָהּ – יש חילוק בין דעת רב חסדא
לדעת רבי יוחנן, והוא מִצְוַת שִׁיקוּעַ, שלרב חסדא אין מצוה לשקוע
את הכיור בלילה, שלא יפסלו מימיו בעלות השחר, ורק סמוך
לעלות השחר היו משקעין אותו. ואילו לרבי יוחנן יש מצוה לשקוע
את הכיור מבערב, כדי שכשיבוא לקדש הימנו לתרומת הדרשן,
קודם עלות השחר, ימצאהו משוקע, ולא ישכח לשקוע בשנית
מיד אחר הקידוש. וזה מה שבא רבי יוחנן להוסיף ולחדש על דעת
רב חסדא.
הגמרא מקשה איך יתכן שלרב חסדא אין מצוה שיקוע: מִיִּתְבִּי,
שנינו במשנה בתמיד (פ"א מ"ד) לגבי סדר העבודה בבוקר, לא הָיוּ
הכהנים רואִין אותֹ – את הכהן שזכה בפייס לתרום את הדרשן,
וְלֹא שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ כשהוא הולך בעזרה לקדש ידיו ורגליו, עַד
שְׁשׁוּמָעִים קוֹל שֶׁל עֵין שְׁעָשָׂה בֵּן קָמִין מוֹכֵנִי לְכִיּוֹר, ואז הם יודעים
שהגיע לכיור והוא מקדש ידיו ורגליו. וְהָן אֲמִירָם, הַיֵּנִי [עַתָּה]
קִידוּשׁ דָּהֵם וְרַגְלָם מִן הַכִּיּוֹר. מבררת הגמרא: מזה הקול שהיו
שומעים מן המוכני, מֵאֵי לֹא שְׁהוּא הַקּוֹל דְּמִסְלָק לֵיהּ – קול
הסילוק והעלאת הכיור מן הבור, אֲלֵכָא דְּמִשְׁקַע לֵיהּ – הרי שהיה
הכיור משוקע כל הלילה, וקשה על תירוץ הגמרא לעיל, שלרב
חסדא אין מצוה לשקוע.
מתרצת הגמרא: לֹא, הַקּוֹל שְׁהוּ שׁוֹמְעִים אִינוּ קוֹל הַעֲלָאת הַכִּיּוֹר
מִן הַבּוֹר קוֹדֵם הַקִּידוּשׁ, אלא דְּמִשְׁקַע לֵיהּ – אלא הוא קול שיקוע
הכיור בבור אחר הקידוש. שאחר שהיה התורם את הדרשן מקדש
ידיו ורגליו, היה משקע את הכיור בבור, כדי שישמעו אחיו
הכהנים את הקול וידעו שהגיע זמן קידוש ידם ורגלם. אבל עד
שבא התורם לשם, לא היה הכיור משוקע, אלא היה מחוץ לבור,
וכדעת רב חסדא שאין משקעים את הכיור אלא סמוך לעלות
השחר.
מקשה הגמרא: אֵי דְּמִשְׁקַע לֵיהּ – אם נאמר שהוא משקע את
הכיור בבור רק לאחר הקידוש, ואינו מעלהו כלל, אלא מתחילה
שהוא בא לשם הכיור מחוץ לבור, אם כן מִי מִשְׁתַּמֵּעַ קִלְיָהּ, הרי
השיקוע הוא שלשול הכיור לבור, וזה אינו משמיע קול. מתרצת
הגמרא: דְּמִשְׁקַע לֵיהּ בְּגִילְיָא – שהוא משקע את הכיור על ידי
גלגל, וגלגל זה משמיע קול. לִישָׁנָא אֲחֵרָנָא, דְּמִשְׁקַע לֵיהּ
בְּחֻמְרָתָהּ עַל יְדֵי גִלְגַּל, בִּי הִכִּי דְּלִישְׁתַּמֵּעַ קִלְיָהּ, ששיקוע זה על
ידי גלגל עושה קול, וְלִשְׁמָעִיָּה – הכהנים שומעים את הקול וְלִיתִי
– והם יודעי שהגיע זמן לקדש, ובאים.
מקשה הגמרא: וְהָאֵל הָיוּ נִכְיִי בְּרוֹז – הרי היה מכריז ששמו 'גביני',
שהוא היה מכריז 'עמדו כהנים לעבודתכם וליום לדוכנכם'
וישראל למעמדכם, ומדוע יש צורך בהשמעת קול זה לכהנים.
מתרצת הגמרא: בִּי תָרִי הִיבְרִי הָיוּ עֲבָדֵי – שתי היכריות היו
עושים, גם קול הגלגל של הכיור וגם הכרזתו של גביני, דְּמִשְׁקַע
מֵהָאֵי אֲתֵי – מי ששמע מזה היה בא, וְשָׁמַע מֵהָאֵי אֲתֵי – ומי שלא
שמע מזה, שמע את השני ובא.
גוֹפֵא – נשוב לעצם דברי רבי יוסי ברבי חנינא ונבארם, אֲמַר רַבִּי
יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא כֹּל בִּיּוֹר שָׂאִין בּוֹ כְּמוֹת שֶׁל מִים בְּרִי לְקִדְשׁ אֲרֵבְעָה
בְּהֵנִים מִפְּנֵי אֵין מִקְדָּשֵׁין בּוֹ, שְׁנַנְמַר (שמות מ"א) וְיִרְחָצוּ מִפְּנֵי מִשְׁחָה
וְאֶהְיֶה וְנִכְיִי וְגו'. הרי ארבעה, משה, אהרן, ושני בניו.
הגמרא מקשה על רבי יוסי ברבי חנינא מברייתא: מִיִּתְבִּי – הקשו
בני הישיבה, שנינו בברייתא, כֹּל הַכִּלִּים מִקְדָּשֵׁין אֶת הַמִּים שֶׁבָּהֶם
לחכשירים לקידוש ידים ורגלים, בִּין שֵׁשׁ בִּתְּנִין רִבְעִיתִי

מתרצת הגמרא: אִיכָא פְּיִיחָהּ – יש חילוק בין שיטת רבי
חייא בר יוסף לשיטת רבי יוחנן לגבי נְזִירִת שִׁיקוּעַ, שרבי
יוחנן סובר שמן התורה אין המים נפסלים בלילה בין למתיירין
ובין לאיברים וכו' וכו' רב חסדא, אבל גזרו חכמים שכל
הלילה יהא הכיור משוקע בבור, ולא יעלהו בלילה שמה
ישכח לשקוע לאחר מכן, והמים יפסלו בעלות השחר. והמים
קדושים הם, ומוזהר עליהם לשמור כדי שלא יפסלו. אבל
אם העלה את הכיור בלילה וחזר ושיקעו קודם לעלות
השחר, לא נפסלו המים כלל. ורבי חייא בר יוסף סובר, שמן
התורה מי כיוור נפסלין בלילה למתיירין, ולפיכך אין האיסור
לעלות את הכיור בלילה משום גזירה, אלא משום שאם
יעלהו בלילה, יפסלו המים למתיירין.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר שלרבי יוחנן יש להשהותו משוקע
כל הלילה, מדבריו במימרא על תרומת הדרשן: וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
קִידְשׁ יְדֵיו בְּסוּף הַלֵּילָה קוֹדֵם עֲלוֹת הַשַּׁחַר לְתְּרִימַת הָדָרְשָׁן – כדי
לתרום את הדרשן, לְמַחֵר כְּשִׁיאִיר הַיּוֹם ויִרְצָה לְהַמְשִׁיךְ לַעֲבוֹד
עֲבוֹדוֹת נֹסְפוֹת, אֵין צְרִיךְ לְקַדֵּשׁ פַּעַם נֹסֶפֶת, כִּיּוֹן שֶׁכֶּבֶר קִידְשׁ
מִתְחִילָת עֲבוֹדָהּ, שהקידוש בסוף הלילה לעבודת תרומת הדרשן,
מועיל גם לעבודת היום, כִּיּוֹן שְׁהוּא קִידוּשׁ שֶׁל תְּחִילַת עֲבוֹדַת
הַיּוֹם. ואם היה רבי יוחנן סובר שגזרו חכמים להשהות את הכיור
כל הלילה, היה צריך לומר שאחר שמקדש לתרומת הדרשן יש לו
לשקע את הכיור, ומה שלא אמר כן, מוכח שלא סבר מגזירת
שיקוע, וקשה על דברי הגמרא, שלרבי יוחנן יש גזירת שיקוע.
הגמרא ממשיכה לברר שקושיא זו לא קשה לפי כולם: בְּשִׁלְמָא
לְשִׁיטַת רַבָּא, דְּמוֹקִים (–שמעמיד) (לעיל ב.) לְהֵאֵי מִימְרָא דְּרַבִּי
יוֹחָנָן לְגַבִּי תְּרִימַת הָדָרְשָׁן בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שֶׁקִּידוּשׁ
אִינוּ נִפְסַל בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר כֹּלָּל. ונבא לומר דָּהָא – מימרא זו של רבי
יוחנן לגבי כיור ששקעו שוב אין מעלהו, היא בְּרַבִּי, שלשיטתו
הקידוש נפסל וכן המים נפסלים, ולפיכך אמר בה רבי יוחנן שיש
גזירת שיקוע. אבל המימרא של תרומת הדרשן נאמרה לשיטת
רבא כרבי אלעזר ברבי שמעון, שאין הקידוש והמים נפסלים,
ולכן לא היו משקעין את הכיור. אֲלֵא לְשִׁיטַת אֲמַי (שם ב.) דְּמוֹקִים
לָהּ לְמִימְרָא זו של תרומת הדרשן בְּרַבִּי, ומה שאינו צריך לקדש
למחר אחר שקידש לתרומת הדרשן הוא רק משום שלינה דרבנן,
ומקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה. הרי במים שנפסלים
מדאורייתא ודאי אין לומר סברא זו של 'מקרות הגבר ועד צפרא
לא פסלה לינה', ונפסלים בעלות השחר. ואם כן קִשְׁיָא דְּרַבִּי
אֲדִרְבַּי, מֵאֵי שָׂנֵא הָתָם – במימרא של כיור דְּמִשְׁקַע לֵיהּ, כדי שלא
יפסלו המים בלינה, וְמֵאֵי שָׂנֵא הָבָא במימרא של תרומת הדרשן
דְּלֹא מִשְׁקַע לֵיהּ, שהרי לא הזכיר רבי יוחנן שיקוע אחר הקידוש
לתרומת הדרשן.
מתרצת הגמרא: דְּמִסְלָק לֵיהּ – שתחילה מעלה את הכיור מן הבור
כדי לקדש ממנו לצורך עבודת תרומת הדרשן, וְהָדָר מִשְׁקַע לֵיהּ
לאחר תרומת הדרשן. ולכן לא הזכיר שיש לשקע את הכיור אחר
הקידוש, משום שלא עסק באן בתקנת מי כיוור, אלא בהלכות
קידוש.
שואלת הגמרא: אֵי הָכִי שְׂרָבִי יוֹחָנָן סוֹבֵר שְׁהֵמִים אִינֵם נִפְסָלִים
כֹּלָּל בְּשִׁקְיעַת הַחֲמָה, אם כן כשאמר רבי יוחנן 'כיור שלא שקעו
מבערב, מקדש ממנו לעבודת לילה וְלִמְחָר אִינוּ [מִקְדָּשִׁי] – אינו
יכול לקדש משום שנפסלו המים, אֲמַאי – מדוע למחר אינו יכול
לקדש מהם, והרי נתבאר שסובר רבי יוחנן שלא נפסלו המים.
משיבה הגמרא: אֵין צְרִיךְ לְקַדֵּשׁ – כוונת המימרא 'למחר אינו
מקדש' אינה שאינו יכול לקדש, אלא שאינו צריך לקדש כיוון
שלא נפסל קידושו הראשון, וכרבי אלעזר ברבי שמעון.
שואלת הגמרא: לְמִימְרָא דְּלְמַתִּירִין מִיִּתְבִּי הָיוּ – וכי אתה סבור

לטיבילה, וכן אמר רב יצחק בר אבדימי מטיבילין בעינו של דג – מטבילים בתוך חור העין של דג גדול שנימוק שומן עינו ונעשה כמים. ואם כן אי אפשר לפרש דברי ריש לקיש על דבר זה, שהרי דבריו נאמרו על 'זמשים' למי מקוה, ומיבחושים אדומים מותר לעשות את כל המקוה.

מבאר הגמרא את דברי ריש לקיש באופן אחר: אמר רב פפא כוונת ריש לקיש למעושי מים היוצאים מפירות ושאר משקים שאינם מים, שהם משלימים את שיעור המקוה באופן שנתן פפא ממשקים אלו לתוך מקוה של ארבעים סאה מים, וחזר ונטל פפא ממי המקוה המעורבים במשקים אלו. דתנן לגבי משקים אלו, מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות – שיש בו בדיוק ארבעים סאה, אם נתן פפא מהם לתוך המקוה, ונטל פפא מהמים המעורבים במשקים אלו, הרי זה מקוה כשר, ואף שכעת יש בו ארבעים סאה בדיוק, ובתוכם משקים שאינם מים, המקוה כשר, מפני שכשנתן משקים אלו במקוה השלם, נתבטלו המשקים במים. ואמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, דין זה שאם עירב שאר משקים באופן שנתן סאה ונטל סאה המקוה כשר, נאמר כששאר המשקים הם עד רובו – פחות מרובו של המקוה, אבל אם על ידי שנתן סאה ונטל סאה, נהפכו רוב מי המקוה למי פירות, המקוה פסול.

ועל זה אמר ריש לקיש, שמשקים אלו אינם משלימים לרביעית מים לנטילת ידים. כלומר, שאם נתן משקים אלו שיעור מועט של רבע רביעית לתוך רביעית מים, ולאחר מכן נטל כנגדם רבע רביעית מהמים המעורבים, מאחר שכעת בתוך הרביעית מעורבים משקים שאינם מים, פסולה היא לנטילת ידים.

רב פפא מחדש שיש אופן שנתן סאה ונטל סאה כשר אפילו ברביעית: אמר רב פפא, אם במקוה זה שרובו מים ומיעוטו מי פירות קנה בו – חפר בדופנו מקום שמחזיק רביעית מים, ונתמלא מקום החפירה במי המקוה שנמשכו לשם, אף אם אין מי המקוה מחוברים למים שבחפירה, מטיבילין לו – (במקום זהו) מטיבילין וצניציות ו-כעין מזלגות קטנות של טווי זהב, שהם כלים קטנים וראוי להטבילם ברביעית. וטעם הכשר מים אלו, הואיל ומהכשרא דמקנה אתא – הואיל ובאו ממים שהוכשרו במקוה.

הגמרא מוסיפה לדון איזה מים כשרים לכיור: אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש, מי מקנה – מי גשמים שנאספו ומכונסים בקרקע, כשרים למי כיור לקדש בהם ידי ורגלי הכהנים. תמדה הגמרא: למקנה – האם בהדר לומר דלא מים תיים ניקהו – שמי כיור אינם מים מעין הנובעים מן הארץ. והתנא בברייתא, נאמר אצל קרבן עולה (ויקרא א ג) 'והקדש והכרעים ירחץ במים', ולמדנו מזה שצריך לרחוץ את קרבי העולה וכרעיה דווקא 'במים' ולא ביון, וכן שירחצם במים ולא בפיוז – יין ומים המעורבים זה בזה, שני שליש מים ושליש יין. ועוד למדנו מתיבת 'במים' לרבות שאר מים, שאפילו מים מכונסים כשרים להדחת הקרב והכרעים. וקל וחומר למי כיור שכשרים לרחיצה זו.

מבאר הגמרא: פאי קל וחומר למי כיור – מהו הקל וחומר המכשר מי כיור לרחיצת הקרב והכרעים, לא משום דמי כיור מים תיים ניקהו, ואם הוכשרו מים מכונסים, קל וחומר שיוכשרו מים חיים הראויים לכיור. ומבואר שמי כיור מים חיים הם, וקשה על ריש לקיש שהכשיר מים מכונסים לכיור. משיבה הגמרא: לא – אין צריך מים חיים לכיור, והקל וחומר לא בא להכשיר מים חיים, אלא להכשיר לרחוץ את הקרבים במי הכיור עצמו, ומעלת מי הכיור היא (לקדוש) לקדש – שהם מים קדושים, שהכיור כלי שרת ונתקדשו בהמה, ואם מי חולץ כשרים לרחיצה, כל שכן שמי הכיור שקדושים הם שכשרים לרחיצה.

הגמרא דוחה שאין לפרש כן את הקל וחומר. תמדה הגמרא: וקדשי מעלייתא היא – וכי מה שמי הכיור קדושים מעלה היא לגביהם, שמפני כך נכשירים להדחת הקרבים, והא תנא דבי שמואל, שכל מקום שכתוב 'מים' הכוונה למים שאין להם שם לוי – שאין להם שם נוסף אלא נקראים 'מים' סתם,

בין שאין בן רביעית – בין כלים המחזיקים שיעור רביעית לוג מים, ובין שאינם מחזיקים שיעור זה, וכלבד שיהו כלי שרת. ומבואר שלגבי קידוש ידים ורגלים אף פחות מרביעית כשר, וקשה על רבי יוסי ברבי תינא שהצריך שיהא בו כדי לקדש ארבעה כהנים. מתרצת הגמרא: אמר רב אבא בר אבהו, הברייתא שהכשירה אפילו כלי שאין בו רביעית, עוסקת בקודש בתוכו – שקדח חור בדופן הכיור, ותחת שם כלי קטן מקצתו בתוך הכיור ומקצתו לחוץ, ומי הכיור יוצאים דרך אותו הכלי, וראוי הוא לקדוש אף שאין בו שיעור רביעית, כיון שהמים באין מן הכיור שיש בו כדי לקדש ארבעה כהנים. אבל כלי העומד בפני עצמו ואינו מחזיק כדי לקדש ארבעה כהנים, פסול לקידוש.

הגמרא מקשה על הברייתא שהכשירה כלי שרת לקידוש: והא 'ממנו' אמר רחמנא, כלומר, שהרחיצה תהיה מהכיור שהוזכר בפסוק, ואין שנינו שכלי שרת כשרים. מתרצת הגמרא: שמתיתב 'לקדש' שנאמר פעמיים למדנו לרבות כלי שרת שכשרים לקדוש. הגמרא מבררת הטעם שמרבים מדרשה זו רק כלי שרת: אי הכי כלי חול נמי נרבה שיוכשר לקידוש. אומרת הגמרא: אמר אביי כלי חול לא מצית אמרת שיוכשר לקידוש, שיש לפסלו מקל וחומר כפנו – בסמי הכיור, ומה כנו שנקמט עמו – עם הכיור, בשמן המשחה, ונתקדש במשיחתו להיות כמזוה, אינו מקדש, כלי חול שאינו נקמט עמו ולא נתקדש, אינו דין שאינו מקדש.

מבררת הגמרא: וכנו מניין שאין מקדשים בו. משיבה הגמרא: דתנא, רבי יהודה אומר וכולו כנו מקדש כדורה שהכשיר מקדש, תלמוד לומר (שמות ל ד) 'וְעִשְׂתִּי כִיֹּר נְחֹשֶׁת וְכֹנֹן נְחֹשֶׁת', אמרה תורה, לנחשת הקשתי ולא לדבר אחר – דימיתי את כנו לכיור, בכך ששניהם נחושות, אבל לא שדיני הכיור ינהוג גם בכנו.

הגמרא מקשה על הקל וחומר שממנו למדנו לפסול כלי חול לקידוש: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, איך אמרו שכלי חול פסול לקידוש מקל וחומר מכנו, הלא כלי חול, מה לרבינא שאין עשוי לתוכו – שלא נעשה להשתמש בתוכו, ולכן אינו ראוי לקידוש, תאמר בכלי חול שעשוי לתוכו, שאף שאין הוא קדוש יוכשר לקידוש. אלא צריך לומר שמתיתב 'ממנו' למדנו שרק מהכיור מקדשים, ולמעושי כלי חול שאינו ראוי לקידוש.

שואלת הגמרא: אי הכי כלי שרת נמי נמנע שיהיו פסולים לקידוש. משיבה הגמרא: הא רבי רחמנא 'לקדש', להכשיר שאר כלי שרת, ולפיכך אין למעט מתיתב 'ממנו' אלא כלי חול. מוסיפה הגמרא ושואלת: ומה ראות לרבות כלי שרת ולמעט כלי חול, משיבה הגמרא: זה – כלי שרת מעין משיחה כמזוה – ככיור, ולכן ראוי לרבותו שיהיה דינו ככיור גם לגבי קידוש. וזה – כלי חול אין מעין משיחה כמזוה, ולפיכך נתמעט מלקדש.

הגמרא דנה איזה מים ראויים לכיור: אמר ריש לקיש כל דבר המשלים למי מקנה – שראוי להשלים את שיעור המקוה לארבעים סאה, משלים לשיעור מי כיור, ששיעורם כדי שירחצו מהם ארבעה כהנים, אבל לרביעית אינו משלים – אינו משלים לרביעית הלוך שהוא השיעור של נטילת ידים לסעודה. מבררת הגמרא: למעושי פאי – מהו הדבר שבא ריש לקיש למעט, שאין הוא משלים לרביעית, אילימא למעושי מים הנדק – למעט טיט דק שראוי להריקו מכלי אל כלי, שמשלים לשיעור מקוה וכיור, ואינו משלים לרביעית, עדיין נהיה צריכים לבאר היכי דמי – באיזה טיט אמר ריש לקיש כן, אי דפרה שוקה ושוטה כמנו – (מהטיט), אם כן אפילו לרביעית נמי – (גם) ישלים טיט זה. ואי אין פרה שוקה ושוטה כמנו מפני עובי, אפילו לשיעור מקנה נמי אין משלים, שכל דבר שנכסל משתית בהמה, פסול למקוה.

אלא כוונת ריש לקיש, למעושי ונחושין אדומין שנבראו מן המים, שמשלימים לשיעור ארבעים סאה במקוה, ולא לרביעית. מקשה הגמרא: אם כן אפילו בעיניהו נמי – אפילו כשהם בפני עצמם וכל המקוה עשוי מהם, ראוי לטבול בו, דהא תנא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שתחילת ברייתו מן המים מטיבילין בו – כל דבר שתחילת יצירתו מן המים, הרי הוא כמים ומקוה העשוי ממנו ראוי

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלא רש"י

בין שאין בהן רביעית. הלז מים ואע"ג דליבא שיעורא גבי נטילת ידים לגבי קידוש לא בעינן שיעור: בקודש בתוכו. קודש דופנו של כיוור ותוחב בתוכו כלי קטן ומקצתו לחוץ ויוק ממי הכיור ומוציא אבל באפי' נפשיה בעינן שיעור ארבעה כהנים: והא פטנו בתיב. אמתני' פריך דאמר כל כלי שרת ראויין הם לקדש: יחצו. ובקרבנם אל המזבח ירחצו קרא יתירא הוא האי ירחצו דלא תיב ליעל מינה ורחצו ממנו וסמך ליה בבואם אל אהל מועד ובקרבנם אל המזבח לא לכתוב ירחצו דהא אורחצו הסמוך קאי: שנמשח עמו. ונתקדש במשיחתו כמותו אינו מקדש ידים ורגליו: לנחשת הקשתיו. לא בהקשא ילף לה אלא כלומר ודימיתיו לכיור: להזית של נחשת דכן כמו הכיור (דימיתיו לכיור): ולא לדבר אחר. האן דיקשתיו נזידים פקדוק אחד ללמוד שיהיה דברים ולומר שכן מקדש כמותו דמאציצטרך למיתב נחשת גבי כנו ויזנא אחריתי שמע מינה לאו לאקשינהו בעי דאי איתקוש נחשת נמי נתי בהקשא אלא שזמ מינה למאי דדמאי פריש בהדיא ולמאי דלא פריש לא דמאי: לנחשת. לענין נחשת הקשתיו: הקשתיו. דימיתיו: כל המשלים למקוה. במסכת מקואות פ"ו (מ"א) תנן יש מעלין ולא פוסלין מעלין משלימין לארבעים סאה וחתם מפרש לה: משלים למי כיור. לשיעור ד' כהנים: לרביעית. של נטילת ידים אינו משלים: למעוטי מ"א. אתא דאין משלים לרביעית: אילימא למעוטי ש"ס הנדוק. שהוא מן המעלין את המקוה כדקתני דהם: נדוק. דק שראוי להדקוק מכלי אל כלי: א' דפרה שוחה ושוחה פטנו. שאינו עב ליפסל משתיית בהמה: א"ל לרביעית נמי. דכל זמן שנפסלו משתיית בהמה בין בבלי בין בקרקע פסולין הא לא נפסלו כשרין: א"ל למקוה נמי לא. דלא נדוק דהא: יבחושין אדומין. כמין יתרושין בלא כנפים כדקדק שגדל בשולי הבית של יין שלטו מבחוץ יבחושים דקין אף הן נבראים מן המים: א"ל בעיניהו נמי. אם כל המקוה נעשה מדן כשר וריש לקיש נקט לישנא דהשלמה בעיניו של דג דג גדול שנימוק שומן עינו בחור: למעוטי נתן א"ל ונטל סאה. למעוטי הנך מינים דתנן בהן לגבי מקוה פסלים מעלין ופעמים אין מעלין מן פירות וכל מקום ששמי שמי מים ותמד משחמץ וקתני חתם פעמים מעלין פעמים אין מעלין כיצד מקוה שיש בו ל"ט סאין ונפלה סאה מהן לחוב: לא העלתו פירוש לא השלימתו ואף לא פסלתו פעמים דמעלין כיצד היו בתוכו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה מאלו המינים ונטל סאה אחר התינה כשר דנטלו לתוך קמאי במקוה השלם הילכך כי חזר ונטל לא מייפסל נמצא שהמקוה הזה נשלם על ידיהם לכשנטל סאה ודכוותיה בנטילת ידים לא משלמי שאם

היתה בו רביעית מים ונתן ממינים הללו לתוכו רובע רביעית ונטל כנגדם פסולה דלא חשיבא שיעור וזטרא רביעית לנטילתה: עד רובו. אם עירב בו ממינים הללו עד רובו של מקוה ורובו בכלל ע"י נתינת נטילת סאה כשר: אם קדח רביעית. בדופן המקוה ודמים נמשכין שם ואף על פי שנתמעטו המים ואין מעורבין מי המקוה באותה קדיחה: מטבילין בו מחשין בו. צינוריות מזולות קטנות של טווי זהב: פי פקוה. אף על פי שאין חיון: כשרים. להשאוב הכיור בתוכו למלאות מהן ולתת לתוכו: לפיכך. דלא בעי מים חיים: והתניא. בתיב והקרב והכרעים ירחץ במים ולא במוזג מים ויין מוזגים יחד שני חלקי מים ואחד יין: שאר מים. ואפילו מכותסין: מאי קל וחומר למי כיור לאו ולמימרא דמים חיים נינהו. וה"ק ק"ו למים חיים הראיין לכיור שכשרין להדחת קרבי קדשים: לא יקדש. ומי כיור ממש קא יליף בק"ו שרוחצין במימי קרבים וק"ו שלחן קדשי הוא: והא תנא דבי שמואל. לא ידענא אהיבא קאי ומיהו שמעינן מינה דהיבא דכתיב מים סתמא אין מי כיור כשרין לה:

בין שאין בהן רביעית, ובכלל שיהיו כלי שרת. אמר רב אדא בר אבא, פקודת בתוכו. והא, 'ממנו' אמר רחמנא. 'ירחצו' לרבות כלי שרת. אי הכי, כלי חול נמי. אמר אביי, כלי חול לא מצית אמרת, קמל וחומר מפנו. ומה פנו שגממח עמו, אינו מקדש. כלי חול שאינו נמשח עמו, אינו דין שאינו מקדש. וכנו מנל, דתניא, רבי יהודה אומר, וכול יהא פנו מקדש פירך שהכפיר מקדש, תלמוד לומר, 'ועשית פיור נחשת' וכנו נחשת, לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, מה לכנו שאין עשוי לתוכו, האמר בכלי חול שעשוי לתוכו. אלא, 'ממנו' למעוטי כלי חול. אי הכי, כלי שרת נמי. הא רבי רחמנא 'ירחצו'. ומה ראית, זה טעון משיחה כמותו וזה אין טעון משיחה כמותו: אמר ריש לקיש, כל המשלים למי מקוה, משלים למי כיור. לרביעית, אינו משלים. למעוטי מאי, אילימא למעוטי טיט הנדוק, היכי דמי, אי דפרה שוחה ושוחה מפנו, אפילו לרביעית נמי. ואי אין פרה שוחה ושוחה מפנו, אפילו למקנה נמי אין משלים. אלא למעוטי יבחושין אדומין, אפילו בעיניהו נמי, דהא תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שתחילת ברייתו מן המים, מטבילין בו. ואמר רב יצחק בר אבדימי, מטבילין בעינו של דג. אמר רב פפא, למעוטי נתן סאה ונטל סאה. דתנן, מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות, נתן סאה ונטל סאה, הרי זה פשר. ואמר רב יהודה בר שילא, אמר רבי אפי אמר רבי יוחנן, עד רובו. אמר רב פפא, אם קדח בו רביעית, מטבילין בו מחשין וצינוריות, הואיל ומהכשריא דמקוה אתיא. אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש, מי מקוה כשרים למי כיור. למימרא דלא מים חיים נינהו, והתניא, 'במים' ולא ביין. 'במים' ולא במוזג. 'במים' לרבות שאר מים, וקל וחומר למי כיור. מאי קל וחומר למי כיור, לאו דמים חיים נינהו. לא, (לקדוש) דקדוש, וקדשי מעלייתא היא. והא תנא דבי שמואל, 'מים' שאין להם שם לווי,

יצאו

בין שאין בהן רביעית. למאי דקס"ד בלא קודח יש תימה דגרע מנטילת ידים ויש לומר דנטילת ידים נמי כשיש בו רביעית נטילין אפילו לנשים והבא ברהוה ביה רביעית מעיקרא: והא ממנו אמר רחמנא. פי' בקונטרס דאמתניתין (פריך) דאמר כל כלי שרת ראויין לקדש פריך וקשה תיקשה ליה מחניתין (דיומא) (דף מג.) דקתני דבזון גדול מקדש בקתנן של זהב ונראה דקאי אהא דשני בקודח מתוכו ופוריין והא ממנו אמר רחמנא דאין לקדש אלא אם כן יהא כמותו שיהא בו כשיעור: קודח מתוכו. פי' שנטל ממנו בכלי קטן וכשיהא לקדש כיון דבאין מכלי גדול ובה"ג לקמן אם קדח בו רביעית מטבילין בו מחשין וצינוריות דמהכשריות דמקוה אתו ובקונטרס לא פירש כן: ק"ו. משמע שיש לו תוך ועשוי כמין תיבה פרוצה למעלה הכיור יושב עליו ורבי' פי' כעין יורה כפוייה על פיה ונפתחו שוליה: לרביעית אינו משלים. פי' בקונטרס לרביעית לנטילת ידים וקצת תימה והיה נראה לפרש לרביעית דיינו להטביל מחשין וצינוריות דבכחי מיירי בסוף שמעתא ומיהו נראה כפירוש הקונט' דבימי ר'ל כבר בטלו רביעית דמקוה כדמוכח בבזיר בפרק שלשה מינים (דף לז.). למעוטי טיט הנדוק. אע"ג דמשלים למי מקוה אין מטבילין בו דאמר בפרק קמא דסוכה (דף יט.) גבי איר מצטרף ואין שנינים תחתיו ופריך אי איבא מירי דאדיו לא חזי ומצטרף וקאמר טיט הנדוק יוכיח ולא כמו שפירש שם בקונטרס דאע"ג דמשלים כדנחן במסכת מקואות פ"ו אלו מעלין ולא פוסלין מי השלג והברד וטיט הנדוק מכל מקום אם עשה מקוה שלם מטיט הנדוק לא עלתה לו נטילה דלפירושו אין זה יוכיח דטיט הנדוק בשעה שהוא משלים חזי לטבילה ולא דמי (ולארי) דאין שנינים תחתיו אפי' בשעה שהוא משלים לפיכך נראה (ודטיט הנדוק נמי) אפי' בשעה שמצטרף אין מטבילין בו והכי תנן במסכת מקואות פ"ב (מ"ז) מקוה שיש בו מ' סאה וטיט רבי אלעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט רבי יוחנן אומר בטיט ובמים באחי טיט אמר בטיט שהמים צפין על גביו ואם היו המים מצד אחד מודה רבי יוחנן דהיטעו שמתבטלין במים ואין מטבילין בטיט באחי טיט אמרו בטיט שהקנה יורד מאיליו בתוכו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מקום שאין קנה המדה עומד אבא אלעזר וכן דילאי' אומר מקום שהמשקולת יורדת רבי אלעזר אומר היורד בפי חבית רבי שמעון אומר היורד בשפופרת הנוד רבי אלעזר ברי ברי צדוק אומר הנמדד בלוג ודיינו טיט הנדוק דסוכה (דף יט.) דאמר יוכיח ודכשטיט מצד א' מצטרף לכ"ע ואין מטבילין בו: אפילו

לרביעית. כאן פי' בקונטרס דאמרין פרק כל הבשר (חולין ק"ד.) מים שנפסלו משתיית בהמה בין בכלים בין בקרקע פסולין הא לא נפסלו כשרים ואינו כן דהתם תניא בהדיא בקרקע כשרים ופולגי דהם באפסאק בבת בירתא אבל במקומן כשרין לכולי עלמא ואפי' מקוה הוא דקאמר הבא אי אין פרה שוחה ושוחה ממנו אפילו למקוה נמי אינו משלים לא קשיא מיירי דהתם במים צלולים מיירי בלא טיט אלא שהם סרוחים ונפסלו משתיית בהמה והבא מיירי במים עבים שנפסלו על ידי טיט המעורב בהן ויש תימה מנא ליה האי שיעורא דכל הני תנאי דמסכת מקואות (פ"ב) לא מיירי בשתיית פרה: נתן סאה כשר. במי פירות מיירי כדפי' פרק הערל (יבמות דף פב.) אבל מים שאובין אפי' כל היום כולו (וכשר דראשון ראשון) בטל ויש תימה דגבי קרב ורבי' דרשינן במים ולא במוזג והבא גבי כיור כתיב במים ומכשרין במוזג: והא רבנן שמואל. פי' בקונטרס לא ידענא אהיבא קאי ומיהו בתורת כהנים תניא וזהקרב והכרעים ירחץ במים ולא ביין ולא במוזג במים לרבות שאר מים יכול שאני מרבה אף מי תותין תלמוד לומר מים מים שאין להם שם לווי יצאו מי תותים שיש להם שם לווי:

רלב זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

יצאו מי כיוור שיש להם שם לווי. הא דאמרין בסוכה (דף יג.) ובחולין (דף סב:) כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאה תורה והקפידה עליו זהו שם לווי לא קשיא מידי דבך שמו מי כיוור בשעת מתן תורה: **עירל**. מפרש רבינו שלמה בכל מקום שמתו אחיו מחמת מילה ור"ת מפרש דמורר לערלות וקרי ליה לבו לשמים לפי שאינו עושה

יצאו מי כיוור שיש להם שם לווי. **אלא לאו**, דראוין למי כיוור, אלמא מים חיים נינהו. תנאי היא, דאמר רבי יוחנן, מי כיוור, רבי ישמעאל אומר מי מעין הן, וחכמים אומרים שאר מימות הן: עירל: מנלן, אמר רב חסדא, דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדרבי יוחנאל בן בוזי למדנו, כל בן נכר עירל לב ועירל בשר לא יבא אל מקדש' (לשרתני). ומנלן דמחלי עבודה, דכתוב 'בהביאכם (את) בני נכר עירלי לב ועירלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי': תנו רבנן, 'בן נכר', יכול 'בן נכר' ממש, תלמוד לומר 'עירל לב', אם בן מה תלמוד לומר 'בן נכר', שנחבדו מעשיו לאביו שבשמים. ואין לי אלא עירל לב, עירל בשר מנלן, תלמוד לומר 'ועירל בשר'. וצריכי, דאי קתב רחמנא עירל בשר, משום דמאים. אבל עירל לב דלא מאים, אימא לא. ואי אשמעין עירל לב, משום דאין לבו לשמים, אבל עירל בשר דלבו לשמים, אימא לא. צריכי: ממה פסול: אמר וקני דרום, לא שנו אלא ממה שרין, אבל ממה מה, מתוך שמרצה בציבור מרצה נמי ביחיד. אי הכי, ממה שרין נמי, ליתי בקל וחומר ממה מה, מה ממה מה שפעון הוצא שלישי ושביעי, מרצה. ממה שרין שאינו מעון הוצא שלישי ושביעי, אינו דין שמרצה. קסברי זקני דרום, מכפרין במתכפרים. מה מתכפרים, ממה מה אין, ממה שרין לא. אף מכפרין, ממה מה אין, ממה שרין לא. מאי קסברי, אי קסברי אין שוחטין וזורקין על ממה שרין, אמאי לא עבדי ציבור בטומאה, הא כל שביחיד נדחה צבור עבדי בטומאה. דאיש ולא ציבור קאמר רחמנא: אלא סברי לן כפי' התם שוחטין וזורקין על ממה שרין. והאיל חזי לאוראתה הילכך צבור טמאי שרין אף הן לא חותר להן ליכנס לעזרה טמאין אלא שילחו קרבנותיהם לעזרה ויקריבוהו כהנים טהורין ויטבילו ויאכלו לערב דלא חותרה להם טומאה אלא במקום שאילו לא חותרה היו נדחין והילכך טמא מה שאינו מותר לאכול לערב חותר להן אבל טומאת שרין לא ואין כאן ק"ו שהרי יכולין לעשותו בטוהרה: תקע להן. צעק להם קול גדול: איזה כח מרובה. לדחות את הטומאה: הוי אוסר כה מתכפרין. כדמפרש ואזיל שהיחיד טמא שרין משלח קרבנו לעזרה כדקאמרין שוחטין וזורקין על טמא שרין והבחן המרצה בו אם נטמא בשרץ פסול לו כדמוקמיהו מתנ' דקתני טמא פסול בטמא שרין: מקום שאם נטמא בעלים כו'. יחיד שננטמא במת אין משלח פסול לעזרה לשחוט עליו ואלא נדחה לפסח שני כדכתבי' איש איש כי יהיה וגו' ואע"ג דכחו מרובה משל בהן אצל שרין: בהן שננטמא במת אינו דין שאינו מרצה. שהרי כחו רע משל

בעלים אצל שרין ואמאי אמרי זקני דרום מרצה ביחיד מנו דמרצה בצבור: ממה מה נמי יחיד טמא מה נמי משלח קרבנותיו כלומר אם שילח פסול לעזרה ושחטו וזרקו עליו פסול מלעשות פסח שני ואף על פי שלא יאכל ממנו דקסברי אבילת פסחים לא מעכבת ומיהו לכתחילה אמר רחמנא נדחה לפסח שני וצבור עבדי בטומאה הילכך בהן המכפר בקרבן יחיד מתוך שמרצה ובצבור לכתחילה מרצה ביחיד דיעבד: והכתוב איש איש וגו' ועשה פסח בחדש השני. אלמא מידה:

לפי

יחיד טמא מה נמי משלח קרבנותיו כלומר אם שילח פסול לעזרה ושחטו וזרקו עליו פסול מלעשות פסח שני ואף על פי שלא יאכל ממנו דקסברי אבילת פסחים לא מעכבת ומיהו לכתחילה אמר רחמנא נדחה לפסח שני וצבור עבדי בטומאה הילכך בהן המכפר בקרבן יחיד מתוך שמרצה ובצבור לכתחילה מרצה ביחיד דיעבד: והכתוב איש איש וגו' ועשה פסח בחדש השני. אלמא מידה:

הכא

יכול בן נכר ממש. גוי תלמוד לומר עירל לב. אינו נפסל אלא מחמת ערלות לבו אלמא בבחן קאמר: שנחבדו מעשיו. נחשבים לנכרים למקום: עירל בשר. והוא צדיק מנין: ממה פסול. אמרנו: קאי דתנן במתני' טמא מחלל עבודה ועל ברחין בקרבן יחיד קאמר דאילו קרבן צבור קרב בטומאה: מתוך שמרצה בצבור. לכתחילה: מרצה ביחיד. דיעבד על ידי שהצין מרצה עליו חזי דאילו דבטומאת מת פשיטא לן דכתבי' במועדו ואפי' בטומאה משמע בין שחון (נמל) טמא בין שהצבור טמאין ומדגלי בדוכתא אחריני גבי טומאת בעלים דכי אישטריא טומאה בצבור במת אישטריא דכתבי' איש כי יהיה טמא נפשל לפינן מנה איש נדחה ואין צבור נדחין אף גבי כהן המרצה נמי במת אישטריא: אי הכי ל"ג: ממה שרין נמי ליתי בקל וחומר. דמרצה שרין אף נדחה לכתחילה בקי טמא מת: קסברי זקני דרום. דאמרי מת דחוקא מכפרין במתכפרין. כשהותרה טומאה בצבור שניהם היו במשמע הכהן והצבור דהא ממועד נפקא לן (פסחים דף עו.) הילכך כהן כציבור מה כשהותרה טומאה אצל רוב צבור שננטמו טמא מת חותר ולא טמא שרין אף כשהותר לבו בקרבן צבור מת חותר ולא שרין: מאי קסברי. זקני דרום דפשיטא להו דלא חותרה טומאת שרין אצל רוב צבור ויתני בקל וחומר: אי קסברי אין שוחטין וזורקין. את הפסח על יחיד טמא שרין ואף ע"ג דיכול לטבול ולאכול לערב איכא למיד בפסחים (דף צ') ודליל הכי וילף לה מאיש איש כי יהיה טמא נפשל ואפילו חל שביעי שלו ערב הפסח במשמע דהוה ליה טמא שרין: אמאי לא עבדי ציבור בטומאה הא כל שביחיד נדחה צבור עבדי בטומאה. דאיש ולא ציבור קאמר רחמנא: אלא סברי לן כפי' התם שוחטין וזורקין על ממה שרין. והאיל חזי לאוראתה הילכך צבור טמאי שרין אף הן לא חותר להן ליכנס לעזרה טמאין אלא שילחו קרבנותיהם לעזרה ויקריבוהו כהנים טהורין ויטבילו ויאכלו לערב דלא חותרה להם טומאה אלא במקום שאילו לא חותרה היו נדחין והילכך טמא מה שאינו מותר לאכול לערב חותר להן אבל טומאת שרין לא ואין כאן ק"ו שהרי יכולין לעשותו בטוהרה: תקע להן. צעק להם קול גדול: איזה כח מרובה. לדחות את הטומאה: הוי אוסר כה מתכפרין. כדמפרש ואזיל שהיחיד טמא שרין משלח קרבנו לעזרה כדקאמרין שוחטין וזורקין על טמא שרין והבחן המרצה בו אם נטמא בשרץ פסול לו כדמוקמיהו מתנ' דקתני טמא פסול בטמא שרין: מקום שאם נטמא בעלים כו'. יחיד שננטמא במת אין משלח פסול לעזרה לשחוט עליו ואלא נדחה לפסח שני כדכתבי' איש איש כי יהיה וגו' ואע"ג דכחו מרובה משל בהן אצל שרין: בהן שננטמא במת אינו דין שאינו מרצה. שהרי כחו רע משל

אלא מדאנת צער המילה וברשי הערל (יבמות דף ע.) פירשת: משום דאין לבו לשמים. אפילו שבו בשעת עבודה אמרין סוף מנחות (דף קט.) דאין קרבנו ריח נידוח ואע"ג דהשתא לבו לשמים מתחילה לא היה לבו לשמים: אבל טמא מת. פירוש קודם שביעי מרצה אפי' בקרבן יחיד על ידי ציץ מתוך שמרצה בלא ציץ דאמר עון הקדשים ולא עון מקדשים מוקמינן להו בטומאת שרין וכן כל טומאת מת דשמעתין היינו קודם שביעי שלו אבל בשביעי היינו כמו טמא שרין דאינו מרצה ביחיד לפי ששוחטין וזורקין עליו וגם אינו מרצה בצבור טמא מת בשביעי (ונמי) לפי שיכולין לעשות ע"י שלוחין טהורים לאורחא מצו אבלי הפסח בטהרה: ברוך: אי הכי טמא שרין נמי בקונטרס לא גרס אי הכי דאפי' לית לן מתוך שמרצה כו' מצי לאקשויי דף פירכא טמא שרין לירצי בצבור מקל וחומר מטמא מת ויש ליישב אי הכי דקאמרת מתוך שמרצה וכו' וילפת יחיד בדיעבד מצבור לכתחילה איכ טמא שרין נמי לירצי ביחיד דהא מרצה הוא בציבור מקי' דטמא מת אבל אי לאו מתוך לא היה קשיא מידי דאמינא דמתנ' דפסלה טמא מיירי בין בטמא מת בין בטמא שרין ועוד יש לפרש כי נמי אמרין מתוך הוה לבו לאוקמי מתנ' בוב ומצורע מי שטומאה יצאת מטופא אבל טמא מת ושרץ לא דמורצו ביחיד בדיעבד הואיל ומורצו בצבור לכתחילה ושרץ מקל וחומר ומשני טמא שרין אינו מרצה בציבור לכתחילה שכן מכפרין במתכפרין ובמתכפרין טמאי שרין אינן עושים פסח בטומאה שהרי שוחטין וזורקין על טמא שרין וכל שאין היחיד נדחה אין צבור עושה בטומאה אלא שלוחין שלוחין וטהורים ועושים פסחיהן בשבילם וא"כ איכא למיפרך מה לעומת מה שכן מרצה בצבור מה שאין כן בטמא שרין: והגדה: ורבינו תם גרס אי הכי ומפרש דבמועדו אפי' בטומאה היינו בין במת בין בשרץ בין דפסח בין דחמדי והא דקאמרי זקני דרום לא שנו אלא טמא שרין אבל טמא מת מתוך שמרצה בצבור מיירי בריצי של איכילה בטומאה כלומר מתוך שמרצה ריצי גדול שנאכל בטומאת בעלים במת מרצה נמי ביחיד ששימש בטומאת מת אבל טמא שרין נמי דיש לו ריצי בצבור כגון היכא דנטמא הכהנים או הסככים בשרץ דיעבד בטומאה דבמועדו אמר רחמנא ואפילו בטומאה וכל שביחיד נדחה בצבור עבדי בטומאה מ"מ אין לו ריצי גדול כמו מת ואילו נטמא צבור שרין אין להם לאכול בטומאה כמו שחטין ופירך אי הכי טמא שרין נמי כיון דאמרין דבטומאת מת מרצה ביחיד מטעם דמרצה בצבור דאבלי בטומאת מת איכ טמא שרין נמי בקרבן יחיד לירצי מקל וחומר מטמא מת יחיד ומשני קסברי זקני דרום מכפרין פירוש יחיד במתכפרין דטמא מת אין טמא שרין לא ואם תאמר ומנל' דבמועדו איירי אף בטומאת שרין אי משמעותה דמועדו אם כן אפילו זב ומצורע אי מקל וחומר דמת שטעון שלישי ושביעי מה לטומאת מת שכן אישטריא לאכול בטומאת בעלים תאמר בשרץ דאם ננטמא בעלים בשרץ לא אבלי ויש לומר דהאי דלא אבלי לאו משום חומר דשרץ אלא משום דשוחטין וזורקין עליו ואלא איפטר ליה מוספס וכה"ג במת בשביעי שלו אם היה רוב צבור טמאים בשביעי שיכולים ליטור לערב לא הוה אבלי בטומאה וקשה לפירוש ר"ת כי היכי דאמר מפרין במתכפרים ולמעט טומאת שרין דלא לירצי ביחיד: וכי נמי נימא בציבור

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60

לֹא – מותרים להקריב בטומאה קרבנות ציבור רק כשנטמאו במת
 ולא כשנטמאו בשרץ, אף המִּכְפָּרִין – כשרוב הכהנים טמאים,
 לטָמֵא מֵאֵין – הותרה הקרבת קרבנות הציבור, אבל לטָמֵא שָׂרִין
 – כשהכהנים טמאים בשרץ, לא הותרה, ותידחה ההקרבה מפני
 הטומאה.
 מבואר בתירוצו בדעת זקני דרום, שפשוט להם שכשרוב הבעלים
 נטמאו בשרץ אינם מקריבים בטומאה. הוקשה לגמרא מנין להם
 דבר זה, והלא ניתן ללמוד להכשיר טומאת שרץ בציבור בקל
 וחומר מטמאי מת. וכדי ליישב זאת, הגמרא מבררת דעתם בענין
 אחר: מֵאֵי קִסְפָּרִי זקני דרום בענין הקרבת קרבן פסח על טמא
 שרץ, אִי קִסְפָּרִי שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין את הפסח וְזוֹרְקִין את דמו עַל יחיד
 טָמֵא שָׂרִין עד שיטבול, ואם לא טבל נדחה לפסח שני, אם כן
 אִמָּאי לֹא עֲבָדִי ו-עושים) צִיּוּר בְּטוֹמָאָה כשנטמאו רובם בשרץ,
 הלא כלל בדינו בדין טומאה הותרה בציבור, בִּלְשׁוֹנֵהוּ נִדְחָה –
 כל טומאה המדחה את היחיד לפסח שני, כשהצִיּוּר טמאים אינם
 נדחים, אלא עֲבָדִי בְּטוֹמָאָה, וכיון שיחיד טמא שרץ נדחה לפסח
 שני, על ציבור טמאי שרץ להיות מותרים להביאו בטומאה.
 ואילו לזקני דרום היה פשוט שטומאת שרץ לא הותרה בציבור.
 מסיקה הגמרא: אִלָּא ודאי קִסְפָּרִי זקני דרום ששֹׂחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל
 יחיד טָמֵא שָׂרִין אף קודם שיטבול, וכיון שאין היחיד נדחה אף
 הציבור אינם נכנסים לעזרה להקריב בטומאה, אלא משלחים
 קרבנותיהם ויקריבו כהנים טהורים, ואחר כך יטבול ויאכלו את
 הפסח בערב בטהרה. ומטעם זה גם אין ללמוד שציבור טמאי
 שרץ יעשו בטומאה מקל וחומר מטמאי מת, שיש לדחות ולומר
 שרק טומאת מת הותרה בציבור לפי שאי אפשר לעשותו
 בטהרה, אך בציבור טמאי שרץ שיכולים לעשותו בטהרה על ידי
 כהנים טהורים, לא התירה התורה להקריב בטומאה.
 מקשה הגמרא: אִמָּר עוֹלָא, תָּקַע לְהוּ רִישׁ לְקִישׁ לְדְרוֹמָא – צעק
 ריש לקיש בקול גדול לזקני דרום, וְכִי אִזְוָה בְּחַ מְרֻכָּה לדחות את
 הטומאה, בַּח הַמִּכְפָּרִין או בַּח הַמִּתְכַּפְּרִין, הוּא אוֹמֵר – מתוך
 דבריכם עולה שבה המִּתְכַּפְּרִין גדול יותר, שהרי לדעתכם
 שוחטים וזורקים על בעלים טמא שרץ ואילו כהן טמא שרץ מחלל
 עבודתו, ומעתה יש לדון קל וחומר להפריך את חידושכם
 שהכשרתם עבודת כהן טמא מת, ומה במקום שֶׁנִּטְמָא בְּעָלִים
 בְּשָׂרִין הקל, שֶׁמְשַׁלְחִין קִרְבָּנֵיהֶן ו-את פסחם לעזרה ושוחטים
 וזורקים עליהם, אף על פי כן בִּלְחַן שֶׁנִּטְמָא בְּשָׂרִין אֵינוּ מְרַצָּה, מָקוֹם
 שֶׁנִּטְמָא בְּעָלִים בְּמַת החמור שֶׁאֵף שבעלים קלים לדחות את
 הטומאה מכל מקום אֵין מְשַׁלְחִין קִרְבָּנֵיהֶן, ובעלים יחיד נדחה
 לפסח שני, בִּלְחַן החמור שֶׁנִּטְמָא בְּמַת החמור, שחומרנו כפולה,
 אֵינוּ דִּין שְׂאֵינוּ מְרַצָּה, וכיצד אמרתם שמרצה בדיעבד. מתרצת
 הגמרא: קִסְפָּרִי זקני דרום, שבעלים יחיד טָמֵא מֵאֵין [נְמִי] מְשַׁלַּח
 קִרְבָּנֵיהֶן לעזרה להקרבה בכהנים טהורים, ואם כן מה שכהן טמא
 מת מרצה, אין זו קולא יותר מאשר בבעלים, שהרי גם בעלים
 טמא מת משלח קרבנותיו.
 מקשה הגמרא על התירוצו: וְהִכְתִּיב – והרי כתוב בפרשת פסח שני
 (במדבר ט ז, יא) אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לנפש וגו' וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ.
 בְּחִישׁ הַשְּׂנִי וגו' יעשו אתו, אם כן מפורש בתורה שבעלים טמא
 מת נדחה לפסח שני, ומוכח שאינו משלח את פסחו בפסח ראשון.
 מתרצת הגמרא: לזקני דרום פרשת פסח שני נאמרה לְמַצְוָה,
 שלכתחילה על טמא מת להדחות לפסח שני, אך אם עבר ושלח
 את פסחו והכהנים שחטו וזרקו עליו, יצא ידי חובתו בדיעבד
 ופטור מפסח שני. מקשה עוד הגמרא: וְהָא בְּתִיב בפרשת קרבן
 פסח (שמות יב יד) אִישׁ

יֵצֵאוּ מכלל זה כִּי כִיּוֹר שֶׁשֵּׁשׁ לָהֶם שֵׁם לָוִי – שאין נקראים מים סתם
 אלא מִי כִיּוֹר, ולפיכך אין להכשיר מי כיוור לרחיצת הקרבים.
 אִלָּא לֹא – אלא ודאי שצריך לפרש דְּמֵים הָרְאוּיִין לְמִי כִיּוֹר הם
 שנתרבו לרחיצת הקרב, ולא מי הכיוור עצמו שיש לו שם לווי.
 והקל וחומר הוא שאם מים מכונסים כשרים לרחיצה כל שכן
 שכשרים לכך מים הראויים לכיוור שהם מים חיים, אִלָּמָּה שמי
 כיוור מֵים חַיִּים נִינְהוּ ו-הם). וקשה על ריש לקיש שהכשיר לקידוש
 גם מי מקוה שאינם מים חיים.
 הגמרא מתרצת שנחלקו תנאים בדין זה: תַּנְאִי הוּא, דְּאָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, מִי כִיּוֹר, רַבִּי יִשְׁמְעֵאל אוֹמֵר מִי מַעֲיָן הוּא, אבל מי מקוה
 מכונסים לא הוכשרו לכיוור, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים שְׂאָר מֵימֹת הוּא, ואף
 מי מקוה ראויים לכך, וריש לקיש אמר כדבריהם.
 שנינו במשנה: כהן עָרַל מחלל עבודתו. מבררת הגמרא: מִנָּחֵל דִּין
 זה. משיבה הגמרא: אִמָּר רַב חֲסֵדָא, אמנם דָּבָר זֶה מְתוּרָה מִשָּׁה
 רַבִּינוּ לֹא לְמַדְנָה, שאינו מפורש בתורה, אך מְדַבְּרִי הַנְּבִיא יִחְזָקְאֵל
 בֶּן בּוּזִי לְמַדְנָה אותה, שנאמר (יחזקאל מד ט) כָּל בֶּן נָכָר עָרַל לִבּוֹ וְעָרַל
 בְּשָׂרוֹ לֹא יָבֵא אֶל מִקְדָּשִׁי (לְשׁוֹנֵהוּ), וְעָרַל בְּשָׂרִי הוּא כהן שאינו
 מהול, הרי שכהן עָרַל אסור בעבודה. שואלת הגמרא: וּמִנָּחֵל
 דְּמַחְלֵי עֲבוּדָה – מנין לנו שלא רק שאסור לעבוד, אלא שאם עבד
 חילל עבודתו. משיבה הגמרא: דְּתִיב (שם מד ו) בתוכחת ה' לעם
 יִשְׂרָאֵל בְּהִבְיָאֵכֶם (את) בְּנֵי נָכָר עָרְלֵי לִבּוֹ וְעָרְלֵי בְּשָׂרִי לְהִיּוֹת
 בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלֵּל אֶת בֵּיתִי.
 הגמרא מבארת את הפסוק ביחזקאל: תָּנוּ רַבְּנָן, נאמר בפסוק (שם
 מד ט) שֶׁנֶּן נָכָר, פסול לעבודה, יָבֹול שכונת הפסוק רק לִבָּן נָכָר
 מִשָּׁה, דהיינו גוי, תִּלְמוּד לזֹמֶר עָרַל לִבּוֹ, כלומר רשע, וגוי פסול
 לעבודה בלאו הכי. שואלת הברייתא: אִם בֶּן שכונת הפסוק
 לרשע, מַה תִּלְמוּד לזֹמֶר לִבָּן נָכָר. משיבה הברייתא: שְׁנַתְנַבְּרוּ
 מַעֲשֵׂיו לְאִבּוֹ שְׁשָׁשִׁים – שמעשיו נחשבים כנכרים לקדוש ברוך
 הוא, שאסר לעשותם. ממשיכה הברייתא לשאול: וְעֵדִין אֵין לִי
 לַפְסוּל אִלָּא עָרַל לִבּוֹ, כלומר רשע, אבל עָרַל בְּשָׂרִי – כהן צדיק שלא
 מל, מִנָּחֵל, תִּלְמוּד לזֹמֶר וְעָרַל בְּשָׂרִי. וצָרִיכִי – והוצרכו שניהם
 להכתב בנביא, דִּאי בְּתִב רַחֲמָנָא רק עָרַל בְּשָׂרִי, לא היינו יודעים
 שערל לב פסול, מִשּׁוֹם דְּמָאִים – שהיינו סבורים שערל בשר הוא
 שנפסל משום שערלתו מאוסה, אֲבָל בְּעָרַל לִבּוֹ דְּלֹא מָאִים, אִמָּא
 לֹא נפסל. וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ רק עָרַל לִבּוֹ, היינו סבורים שטעם פסולו
 מִשּׁוֹם דְּאֵין לָבוֹ לְשָׁמַיִם, שרשע הוא, אֲבָל עָרַל בְּשָׂרִי דְּלָבוֹ לְשָׁמַיִם,
 אִמָּא לֹא יפסל, ולפיכך צָרִיכִי שניהם להכתב.
 שנינו במשנה: כהן טָמֵא פָּסוּל לעבודה. הגמרא דנה באיזו טומאה:
 אִמָּרוּ זקני דרום, לֹא שָׁנו שעבודת כהן טמא בקרבן יחיד פסולה
 אפילו בדיעבד, אִלָּא בְּטָמֵא שָׂרִין, אֲבָל טָמֵא מֵת שעבר ועבד
 בקרבן יחיד, עבודתו כשרה, שְׁמִתוֹף שְׁמִרְצָה בְּצִיּוּר לכתחילה
 משום שטומאה הותרה בציבור, מְרַצָּה נִמִּי בְּיָחִיד בדיעבד, שהצִיץ
 מרצה עליו.
 מדבריהם של זקני דרום מבואר, שטומאת הכהנים הותרה בציבור
 רק כשנטמאו במת, ולא כשנטמאו בשרץ. הגמרא מבררת את
 טעם הדבר. מקשה הגמרא: (אי הָכִי), טָמֵא שָׂרִין נִמִּי – גם את דין
 הקרבת קרבן ציבור כשנטמאו הכהנים בשרץ, לִיתִי – נלמד
 שירצה לכתחילה בְּקָל וְחוֹמֶר מִטָּמֵא מֵת, שְׁמָה טָמֵא מֵת החמור
 שְׂכָרִי להסתר מַעֲיָן הוּאָה של מי חטאת ביום השְׁלִישִׁי וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 לטומאתו, מְרַצָּה בקרבן ציבור בעודו טמא, טָמֵא שָׂרִין הקל שְׂאֵינוּ
 מַעֲיָן הוּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי אלא טובל בו ביום ונטהר לערב, אֵינוּ
 דִּין שְׁמִרְצָה. מתרצת הגמרא: קִסְפָּרִי זקני דרום, שדין הכהנים
 המִּכְפָּרִין בדין הבעלים המִּתְכַּפְּרִין, שהוקשו זה לזה, ולפיכך מה
 מְתַכַּפְּרִין – כשם שכרוב בעלים שנטמאו, טָמֵא מֵת אֵין טָמֵא שָׂרִין

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 **בג.** וְכָל זֶה בְּתַכְשִׁיט שֶׁהוּא דְבַר הַמֶּתֶר לְצֵאת בּוֹ וְאֵין צָרִיד שֶׁיִּהְיֶה מִחֲבֵר לְפָסוּת אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזִירָה שְׂמָא
2 יִפְסַק וְיִפֹּל אֲבָל אִם חֵבֵר לְפָסוּתוֹ דְּבַר שְׂאִינוּ עָשׂוּי לְתַכְשִׁיט אֶלָּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שֶׁהוּא דְבַר הָאָסוּר
3 לְצֵאת בּוֹ אֵין חֲבוּרוֹ לְפָסוּת מִתִּירוֹ לְצֵאת בּוֹ וְהָרִי הוּא כְּתָלוּשׁ וּמִפְסַק מִהֶפְסוּת דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
4 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְאִינוּ מִשְׁמֵשׁ כְּלוֹם לְאוֹתוֹ מִלְבוּשׁ שֶׁהוּא אֵינוּ כְּמֹל לְגַבִּי אוֹתוֹ מִלְבוּשׁ אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַמְלָבוּשׁ
5 חָשׁוּב הִרְבֵּה מִמֶּנּוּ כִּמּוֹ שֶׁפְּתוּב לְמַעֲלָה²¹⁶.

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, תחילת סעיף כג

ציונים והוספות

(216) סעיף ח, לעניין מפתח של ברזל או נחושת, ועד"ז להלן סמ"ה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות סוכה – לפי לוח "רב יומי"

30 הרי הן בטלים לגבי הדופן אע"פ שאינן מחוברין לדופן וחל
31 עליהם קדושת הסוכה כמו על הדופן עצמו:

32 *

33 **ה** ואפילו עצי הסכך והדפנות עצמן אינן אסורים אלא
34 להסתפק מהן דהיינו שלא יטול מהן שום דבר אפילו
35 קיסם לחצוץ בו שיניו שהרי כשמפריד הקיסם מהסוכה
36 מפקיע הוא מעליו קדושת הסוכה אבל מותר ליהנות מהן
37 הנאה להשתמש בהם כל תשמיש כל שאינו מפקיע מעליהם
38 קדושת הסוכה כגון להניח עליהם חפציו ולהריח בהם אם
39 הם עצי בשמים וכל כיוצא בזה:

40 **ו** נויי הסוכה דהיינו מיני פירות ומיני מגדים שתולים
41 בסוכה כדי לנאותה בין שהן תחת הסכך בין שהן סביב
42 הדפנות אסור להסתפק מהם כל ימי החג ואפילו אם נפלו
43 מהסוכה מפני שהוא ביזוי למצוה כשמסתפק מנויה וכיון
44 שהן אסורין באכילה אסורין גם בטלטול בשבת ויו"ט שהרי
45 אינן ראויים לכולם כל ימי החג ואפילו מפני הגנבים או מפני
46 הגשמים אסורים לטלטלם:

47 **ז** ואם התנה עליהם מערב יו"ט קודם כניסת יו"ט דהיינו
48 קודם בין השמשות ואמר אין אני בודל מלהסתפק מהם
49 כל שהות אורך בין השמשות של כל שמונת הימים ונמצא
50 בשעה שהיתה הקדושה צריכה לחול עליהם דהיינו בבין
51 השמשות שהיא תחלת כניסת היום בשעה זו לא חלה
52 עליהם כלל שהרי התנה עליהם שיהיה כחו וזכותו בהם
53 וא"כ לא הוקצו כלל למצוה ולפיכך מותר להסתפק מהם
54 בכל החג אימתי שירצה ואע"פ שהן תלויים בסוכה אין בזה
55 משום ביזוי מצוה כיון שלא הוקצו כלל למצוה:

56 **ח** אבל אם אינו מתנה עליהם בלשון זה שביארנו רק אומר
57 אני מתנה עליהם שאהא מותר להסתפק מהם כשיפלו
58 מהסוכה אין תנאי זה מועיל כלום שהרי לא התנה אלא על

1 **ב** ומדברי סופרים אסור להסתפק אפילו מעצי הדפנות כל
2 שבעת ימי החג אפילו אם נפלה הסוכה ואע"פ
3 שהדפנות אינן עיקר הסוכה מכל מקום הואיל והוקצו
4 למצות סוכה חל עליהם קדושת הסוכה להאסר בהנאה
5 כמותה ואפילו הדפנות שאין צריך להכשר סוכה כגון
6 שעשה ארבע דפנות שלימות אם עשה ארבעתן בסתם שלא
7 פירש על איזה דופן כוונתו להכשר סוכה ועל איזה דופן
8 כוונתו לעשותו דופן רביעי למצוה מן המובחר בעלמא הרי
9 כל הדפנות מוקצות למצות הסוכה וחל עליהם קדושת
10 הסוכה אבל אם לאחר שעשה מן הדפנות שיעור הצריך
11 להכשר סוכה הוסיף עוד דופן שנראה מכוונתו בעשיית זה
12 הדופן שאינו אלא למצוה מן המובחר בעלמא לא נאסר כלל
13 זה הדופן ולא חלה עליו קדושת הסוכה מעולם *:

14 **י** * הג"ה: ועיין בס"י תרס"ז שם נתבאר דבין עצי הסכך ובין
15 עצי הדפנות ובין נוי הסוכה אסורין גם בשמיני עצרת בארץ
16 ישראל ובחוץ לארץ אסורים אף בתשיעי עיין שם הטעם
17 (עד כאן הג"ה):

18 **ג** אם לאחר שסייך כל סכך הצריך לסוכתו הוסיף עליו
19 עוד קנים בעובי הסכך הרי קנים אלו שהוסיף הן בטלים
20 לגבי הסכך וחל עליהן קדושת הסוכה אבל אם הניח על
21 הסכך חבילות של קנים מקושרים כיון שלא התיר אגדן ניכר
22 הדבר שאינו מתכוין עליהם לסייכוך שהרי דרך העולם שכל
23 המסכך בקנים הוא מתיר אגדן וזה שלא התיר ניכר הדבר
24 שאינו מתכוין בהן להוסיף בעובי הסכך ולפיכך אינן בטלים
25 לגבי הסכך ולא חלה עליהם קדושת הסוכה:

26 **ד** אבל אם הוסיף קנים בעובי הדפנות דהיינו שזקף קנים
27 אצל הדופן סמוך לדופן בין שהקנים הן אגודים יחד
28 כעין חבילה בין שהן מפורדין זה מזה אם נתכוין בסמיכת
29 הקנים לדופן כדי לחזק את הדופן או כדי להוסיף בעביו

הואיל והוקצו למצות סוכה חלה עליהם קדושת הסוכה
אעפ"כ אין מועיל להם התנאי להסתפק מהן אפילו
לכשתפול הסוכה בתוך החג שהרי כל שאינו מתנה שאינו
בודל מהן כל שהות של בין השמשות אינו תנאי כלל כמו
שנתבאר ומעצי הדפנות על כרחו הוא צריך להיות מובדל
מהן כל שהות בין השמשות של יום הראשון שהוא יו"ט
ואי אפשר לו ליטול שום דבר מעצי הדפנות עצמן משום
סתירת אהל ביו"ט וא"כ בעל כרחו חלה עליהם הקדושה
מיום הראשון ושוב אינה נפקעת כל ימי החג אפילו אם
נפלה הסוכה בתוך החג:

יג אבל אם לאחר שגמר עשיית הדופן הוסיף בעביו קנים
זקופים סמוכים לדופן כדי לחזקו ואינן מחוברין עם
הדופן בענין שמותר ליטול קנים אלו מהדופן ביו"ט ואין
בזה משום סתירת אהל כיון שאינן מחוברין להדופן וכמו
שנתבאר בס' תקי"ח והתנה על קנים אלו תנאי המועיל
להסתפק בכל עת שירצה ועל דרך שנתבאר הרי זה מסתפק
מהן בכל עת שירצה שהרי בבין השמשות הראשון היה יכול
להסתפק מהן ונמצא שלא חלה עליהם קדושת הסוכה
מעולם:

יד ואם עשה סוכה בחול המועד והתנה על עצי הדפנות
בתנאי המועיל להסתפק מהן בכל עת שירצה הרי זה
מסתפק מהן בכל עת שירצה אפילו בשעה שהסוכה קיימת
ויושב בה לשם מצוה ואין בזה משום ביוזי מצוה כיון
שהדפנות לא הוקצו כלל למצוה שהרי התנה עליהם
מתחלה שיהא רשאי להסתפק מהן ונמצא שלא חלה עליהם
קדושת הסוכה מעולם:

טו וכל איסורים האלו שביארנו בסימן זה נוהגין אפילו
בסוכה שלא נעשית לשם מצוה ואפילו לא חידש בה
דבר והוא שישב בה פעם אחת לשם מצות סוכה אבל קודם
שישב בה לשם מצות סוכה אין עליה קדושה כלל אפילו
עשאה לשם מצות סוכה ומותר להסתפק אפילו מעצי הסכך
ואין צריך לומר מעצי הדפנות ומנויי הסוכה שכל מצוה
שעדיין לא נשתמשו בה לשם מצוה אין עליה קדושה כלל
כמו שנתבאר בס' מ"ב:

*

טז ואפילו מי שיש לו סוכה בנויה משנה לשנה אעפ"כ
שישב בה בשנה שעברה אעפ"כ אינה אסורה עד
שישב בה בחג של שנה זו דכיון שעבר החג של שנה
שעברה בטלה קדושת הסוכה ואין הקדושה חלה עליה עד
שישב בה פעם אחת לשם מצוה:

יז מי שרוצה להסיר נויי הסוכה ביום טוב מפני הגשמים
והגנבים יזהר שלא יקשר הנויין בסוכה בקשר גמור
שהרי אסור להתיר ביו"ט אלא יענבם:

יח אף מי שאין דעתו להסיר הנויין מהסוכה כל ימי החג
מכל מקום אם יודע שהילדים יאכלו מהנויין בתוך
החג יתנה עליהם מערב יו"ט:

יט עצי הסכך אחר שעברו ימי החג אעפ"כ שאין צריך
לגונזן ומותר להסתפק מהן ולהשתמש בהן לכל מה
שירצה מכל מקום נכון ליזהר שלא להשתמש בהן תשמיש

שעה שלא יהיו תלויים בסוכה וא"כ בבין השמשות שהיו
תלויים בסוכה חלה עליהן קדושת הסוכה וכיון שחלה שוב
אינה נפקעת ע"י מה שהתנה מתחלה שאין תנאי מועיל אלא
לשלא תחול הקדושה אבל כיון שחלה שוב אינה נפקעת
ולפיכך אפילו אם נפלה מהסוכה אסור להסתפק מהם:

*

ט וכן אם אמר אני בודל מהם כל שהות אורך בין
השמשות של יום הראשון בלבד ולא התנה על בין
השמשות של שאר הימים אסור להסתפק מהם מיום שני
ואילך לפי שכל יום ויום נחשב לקדושה בפני עצמה וחלה
עליהם הקדושה בתחלת כניסת כל יום שלא התנה עליו.

ואם התנה עליהם שאינו בודל מהם כל שהות בין השמשות
שמיום שני ואילך ולא התנה על בין השמשות של יום
הראשון אסור להסתפק מהם אפילו מיום שני ואילך שכיון
שחלה עליהם הקדושה בבין השמשות הראשון שוב אינה
נפקעת כל ימי החג לפי שהן יום אחד אורך לענין זה
להחמיר אבל לא להקל.

אבל אם התנה ואמר אני בודל מהן כל בין השמשות בסתם
דהיינו שלא הזכיר בפירוש ליום הראשון ולא לשאר ימים
היתה כוונתו על בין השמשות של כל ימי החג והרי זה
מותר להסתפק מהן אימתי שירצה בין ביום הראשון בין
בשאר ימים:

י וכן אם לא הזכיר כלל בין השמשות אלא אמר אני בודל
את עצמי מלהסתפק מהם בכל עת שארצה הרי זה
מסתפק מהן אימתי שירצה שכיון שהתנה להסתפק מהן
בכל עת שירצה הרי גם בין השמשות הוא בכלל התנאי
ונמצא שלא חלה עליהם הקדושה מעולם:

יא ונהגו העולם שכל דבר חשוב תולין בסוכה לנוי כגון
סדינין המצויירין וכיצא בהן ומסירין אותן מן הסוכה
בכל עת שירצו כגון [מ]פני הגשמים או [מ]פני הגנבים
אפילו אם לא התנה עליהם מערב יו"ט ויש שנתנו טעם
למנהג דכיון שמנהג העולם להסיר מהסוכה מחמת חשש
הגנבים או [מ]פני הגשמים א"כ כל אדם שתולה דברים
חשובים בסוכה לנוי ודאי אין דעתו אלא על דרך המנהג
דהיינו להסיר משם בעת הצורך והרי זה כאלו התנה עליהם
בפירוש תנאי המועיל להסיר משם כשיצטרך דהיינו שאינו
בודל מהם כל שהות בין השמשות של כל ימי החג ולפיכך
מותר להסיר משם אימתי שירצה ואפילו שלא בשעת
הגשם ואפילו אין שם חשש מהגנבים שהרי לא חלה עליהם
קדושת הסוכה מעולם.

ומכל מקום לכתחלה נכון הדבר להתנות עליהם מערב
יו"ט:

*

יב וכל זה בנויי הסוכה אבל עצי הסכך עצמם אין מועיל
להם שום תנאי להסתפק מהן אפילו לכשתפול הסוכה
בתוך שמונת ימי החג שהרי איסורן הוא מן התורה כמו
שנתבאר למעלה.

ואפילו עצי הדפנות שאיסורן אינו אלא מדברי סופרים

מיושבת עליו שרוחב האויר יפה לו להרחיב דעתו.
ומכל מקום הכל לפי הענין שאם יש לו מנוחה בסוכה צריך
ללמוד בסוכה ואם צריך ללמוד מתוך ספרים הרבה אם
אפשר לו להכין להם מקום בסוכתו בענין שלא יצטרך
לפנות מסוכתו בעת האכילה והשינה ולחזור ולהכניס
בעת הלימוד צריך ללמוד בתוך הסוכה אבל אם אי אפשר
לו להכין להם מקום בקל בלא טורח רב ויש לו טורח רב
לפנות ולחזור ולהכניסם יכול ללמוד חוץ לסוכה לפי שכל
טרחא יתירה שאין האדם מצטער ומונע את עצמו מטרחא
זו כדי לישב בביתו בקביעות אין מחויב לטרוח כדי לישב
בסוכתו בקביעות:

*

ה המתפלל אם יש לו מנוחה בסוכה שיוכל להתפלל שם
בכוונה צריך לכוון לסוכה ולהתפלל שהרי בשאר ימות
השנה כשאנו מתפלל בבית הכנסת הוא נכנס לביתו
ומתפלל במה דברים אמורים במקום שאין שם בית הכנסת
או שאי אפשר לו לילך לבית הכנסת אבל אם אפשר לו
לילך לבית הכנסת ילך ואינו צריך להתפלל בסוכה:

ו המבדיל על הכוס צריך לכוון לסוכה להבדיל שם שהרי
בשאר ימות השנה נכנס לביתו להבדיל שם:

ז אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה אבל אסור לישן אפילו
שינת עראי חוץ לסוכה לפי שבשינה אין לחלק בין עראי
לקבע שלפעמים שאינו מנמנם אלא מעט ודיו בכך לפיכך
זו היא שינת קבע שלו שחייב ליכנס לסוכה בשבילה:

ח במקומות הקרים שיש צער לישן בסוכה מחמת הקור
ואין לו כרים וכסתות כראוי אין צריך לישן בסוכה
ואפילו יש לו כרים אלא שאי אפשר לו להכין להם מקום
בסוכה לכל שבעת ימי החג בענין שיצטרך לטרוח להוציאן
מהסוכה בשעת האכילה ולחזור ולהכניסן בעת השינה והיא
טרחא יתירה ומצטער בטרחא זו בענין שאם היה לו טרחא
כזו לישן בביתו לא היה יושן בביתו אינו צריך לישן בסוכה
שכל המצטער בישיבת הסוכה פטור משיבתה כמו שיתבאר
בסי' תר"מ:

ט ועכשיו נהגו העולם להקל בשינה שאין ישינים בסוכה
רק המדקדקים במצות ויש שלמדו עליהם זכות למי
שנשוי אשה שחייב לשמח את אשתו ברגל ונשים פטורות
מן הסוכה א"כ אם אינו רוצה לפרוש מאשתו מקרי דבר
מצוה וכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת כמו שיתבאר
בסימן תר"מ ועל כן הוא פטור משינה בסוכה בלילה ואפילו
אם אשתו אינה טהורה מכל מקום שייך שמחה כשבעלה
מתייחד עמה בחדר אחד כמ"ש.

ומכל מקום טוב להחמיר שיהיה לו סוכה מיוחדת שיוכל
לישן שם עם אשתו ויקיים שתי המצות:

חלק ד סימן תרל"ט דיני ישיבת סוכה:

בזיון שאינה כבוד למצוה שעברה ואין צריך לומר שאין
לפסוע עליהם שלא ינהוג בהם מנהג בזיון:

כ אותן אנשים שחוקקים פסוק בסכת תשבו כו' על
הדלעת ותולים בסוכה לנוי צריך למחות בידם לפי
שאסור לכתוב פסוקים מן התורה אלא אם כן יש בהם ספר
שלם כמו שנתבאר ביו"ד סי' רפ"ג וחקיקה היא ככתיבה
לענין זה:

כא אין לתלות שעטנו סביב הדפנות של הסוכה לנוי אלא
אם כן הוא למעלה מראשותיו של אדם מטעם
שנתבאר ביו"ד סי' ש"א:

חלק ד סימן תרל"ח סוכה ונויה אסורין כל שבעה:

א בסכות תשבו שבעת ימים ולמדו מפי השמועה תשבו
כעין תדורו כלומר כדרך שהוא דר כל השנה בביתו
הזיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו
ומצעותיו וכלי תשמישו מכאן אמרו חכמים כל שבעת
הימים אדם עושה ביתו עראי וסוכתו קבע כיצד היה לו
מצעות נאות וכלים נאים מעלן לסוכה וכן כל כלי שתיה
הצריכים לו יהיו עמו בסוכה כדרך שהן עמו בביתו בכל
השנה אבל כלים שמשתיין בהן קמח והעריבות וכלים של
מים אינן צריכין להיות בסוכה שאף בכל השנה אין דברים
אלו רגילים להיות עמו בבית דירתו אלא בית יש להם
בלבדם:

*

ב כלי אכילה לאחר אכילה כגון קדירות וקערות שאחר
האכילה הן מאוסין צריך להוציאן מן הסוכה וכן דלי
או כד ששואבין בו מים לא יכניסם לתוך הסוכה וכן לא
יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כגון שטיפת קדירות וקערות
כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו אבל מותר לשטוף כלי
השתיה כגון כוסות וצנצניות בסוכה:

ג המנורה בשעה שהיא דולקת צריכה להיות בתוך הסוכה
ואם הסוכה קטנה בענין שיש לחוש שמא יתקרב הנר
לדופני הסוכה או להסכך ותאחז בהן האור ותשרף סוכתו
צריך להניחה חוץ לסוכה אפילו היא של זהב.

ונוהגין שלא להכניס נר של חרס אפילו לסוכה גדולה:

ד כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה וישן
ויטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה
כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה ואם הוא צריך
לספר עם חבריו יספר עמו בסוכה כללו של דבר לעולם
ידמה עליו סוכתו כאלו היא ביתו וכל דבר שלא היה עושה
חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו.

לפיכך כל שבעת הימים צריך לקרות וללמוד בתוך הסוכה
(אלא אם כן קורא ולומד בבית המדרש) ואם הוא מבין
ומדקדק כשלומד יכול ללמוד חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו

'לקוטי תורה' פרשת בהר – הפרשה החסידית

את שבתותי

ללמדך שאין מקום פנוי בלא שכינה, אפילו סנה. ואם כן, מהו לשון עליות העולמות?
וכן בפסוק נאמר: "עלת שבת" – דמשמע שעולים למעלה דוקא.

ויוכן בהקדים ענין ירידת הנשמות בגוף בעולם הזה, שהיא 'ירידה צורך עליה'.

והנה ידוע, דגם קודם ירידתן הם גבוהים מאד במדרגה, במאמר: "ישראל עלו במחשבה", מה שאין כן אפילו במלאכים, דכתיב (תהלים לג, ו): "וברוח פיו כל צבאם". וכמו שעל דרך משל באדם, האותיות והדיבורים שמדבר הם כלא חשיב לגבי כללות נפש המדברת, ולא נעשה שינוי וגרעון בה מחמת הדיבורים, ויכולה היא לדבר דיבורים אין קץ; כך כל העולמות והמלאכים והחיות שבהם הוא רק הארה, וכלא חשיב אצלו יתברך, ואין תופס מקום נגדו כו'.

ואמנם נשמות ישראל "עלו במחשבה". ואף על גב דגם המחשבה היא כלא חשיב אצלו יתברך, וכמו למשל מחשבות האדם שנמשכים מנפשו ונשמתו, שאין תופסים מקום כלל, ולא שינוי ולא גרעון בנפשו מחמת המחשבות, ויכולה היא לחשוב מחשבות אין קץ; וכך על דרך משל למעלה, המחשבה אחת היא כלא חשיב כו'. וכמו שכתוב (מלאכי ג, ו): "אני הויה לא שניתי כו'";

מכל מקום המחשבה הוא למעלה מן הדבור. שהדבור נקרא 'לבוש החיצון', כמו על דרך משל בגשמיות – לבוש, שאינו לובשו תמיד רק לפעמים, והיינו כשהולך לחוץ, כך הוא הדבור. שהרי לא תמיד הוא מדבר, אלא כשצריך לגלות לוולתו, ויש מעצור לרוחו⁴ שלא לדבר. מה שאין כן המחשבה היא 'לבוש הפנימי' – שלובשו תמיד גם כשהוא בפני עצמו, שאי אפשר להיות בלא מחשבה, ולכן לא תנוח המחשבה לעולם. והיא גם כן נצחית כמו שהנפש עצמה נצחית⁵.

ולכן העולמות והנבראים שהתהווותן מבחינת דבור, נתחדשו ונתהוו בששת ימי בראשית, שאז היה 'עת

1 "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו וגו'" (ויקרא יט, ל):
2 הנה פירוש "שבתתי" הם שתי שבתות, שאמרו רז"ל
3 (שבת ק"ח ב'): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:
4 אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד
5 נגאלין".

6 והיינו ב' בחינת שבת שיש בכל שבת. וכמו שכתוב
7 (במדבר כה, י): "עלת שבת בשבתו"². והיינו כמו שכתוב
8 בזהר בראשית, דף ה', עמוד ב': שיש שבת תתאה ושבת
9 עילאה בכל שבת, ועל זה נאמר: "את שבתתי תשמרו".

10 וזהו שבירושלמי (פסוק קמא דתענית, סוף הלכה א') אמרו:
11 "אלו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקונה מיד היה
12 בן דוד בא", דאינו סותר למאמר "אלמלי משמרין
13 ישראל שתי שבתות", כי פירוש "שתי שבתות" היינו גם
14 בן שבת אחת על דרך הנזכר.

15 ולהבין זה, צריך להבין ענין שבת.

16 כי הנה נודע, דשבת הוא בחינת עליות העולמות,
17 והתורה ומעשים טובים של כל ימי החול מתעלים
18 למעלה בשבת. ואמנם לא שמתכללים בשבת ממש, כי
19 אי אפשר למהות העבודה שבחול שתוכלל בשבת, אלא
20 שיש בכל יום הארת שבת, וכמו שכתוב (שמות כ, י): "זכור
21 את יום השבת".

22 והוא התפלה, שבה נכללים ועולים התורה ומעשים
23 טובים של כל היום. כי התפלה נקראת "עולת תמיד",
24 על שם עליות העולמות שעולים למעלה מעלה בזמן
25 התפלה³, כמו שהשבת נקראת "עולת שבת" על שם
26 עליות העולמות שבשבת. ואחר כך התפלות של כל ימי
27 החול, עם כל התורה ומעשים טובים שנכללו בהן,
28 נכללים בשבת ממש.

29 וצריך להבין ענין עליות אלו מהו – דהא 'מלא כל
30 הארץ כבודו' (ישעיהו ו, ג), וכתיב (דברים ד, לט): "כי ה' הוא
31 האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", וכמו שכתוב
32 בזהר: "דלית אתר פנוי מיניה". (וכמו שכתוב גם כן במדרש
33 רבה, פרשה שמות, פרשה ב': למה "מתוך הסנה" (שמות ג, ב)?

4. (על פי לשון הכתוב משלי כה, כח: "אין מעצר לרוחו").

5. (וענין מה שנתבאר בדבור המותחיל "אני ישנה", גבי "דעיתי" (לקמן שיר השירים לד, ג). ובדבור המותחיל "ראיתי והנה מנוחת זקב" (ראה לקמן בהעלותך לד, ב)).

1. (נאמר תקע"א).

2. (וענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "והיה מדי חדש בחדשו", גבי "מדי שבת בשבתו" (לקמן פרשת ברכה צו, א)).

3. (ענין בזהר פרשת פנחס, דף רמ"ז, עמוד ב'. ופרשת פקודי, דף ר"ס, סוף עמוד ב').

קיצור (ענין "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות". ענין "עולת
תמיד", ו"עולת שבת". מהו פירוש "עלייה"? ויובן בהקדים ענין
ירידת הנשמה לגוף שהיא גם כן צורך עלייה):

ב וענין העלייה יובן על פי מאמר: "בורא קדושים
ישתבח שמך לעד". כי הנשמות נקראים "קדושים", וכמו
שאומרים בשמונה עשרה: "וקדושים בכל יום יהללוך
סלה" דקאי על הנשמות; שמתחלה אומרים סדר
קדושה של המלאכים, איך שאומרים "קדוש" ו"ברוך"
ו"ימלוך", ואחר כך אומרים עוד: "וקדושים בכל יום"
על הנשמות.

ואומרים בסדר מלמטה למעלה:
תחלה קדושת המלאכים, שהמלאכים יש להם גוף,
וכמו שכתוב בדניאל סימן י' (ו): "וגויתו כתרשיש", וכתוב
(תהלים קד, ד): "עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לוהט".
ולכן המלאכים תופסים מקום, שיש מלאך גדול "מהלך
ת"ק שנה", ויש מלאך "בשליש עולם כו", והיינו הגוף
שלם גדול כל כך שהוא בבחינת מקום.

ומאחר שהם בבחינת מקום, הרי הם גם כן בבחינת
זמן, שהמקום והזמן שניהם הם נבראים בבחינה אחת,
ולכן יש להם עת קבוע לומר שירה.

מה שאין בן הנשמות, אין להם בחינת זמן ומקום, לפי
שהם בבחינת "קדושים". קדש היינו מובדל, שהנשמה
כמו שהיא למעלה הם מובדלים מבחינת גוף לגמרי,
ואינן בבחינת מקום, ולכן אינן גם כן בבחינת זמן, ועל
כן שירה שלהם הוא בכל יום תמיד, וזהו "וקדושים בכל
יום יהללוך" וגם "סלה" – בלי הפסק, כמאמר (תהלים פד,
ח): "ילכו מחיל אל חיל", וכל הילוך ועלייה הוא על ידי
שיר דוקא¹⁰.

וגם, כי הנה "וקדושים" – לשון רבים, שיש בחינת
קדושים רבים – "גבוה מעל גבוה" (קהלת ה, ז) עד רום
המעלות. וזהו "יהללוך סלה"; כי הנה ההילול הוא
מחמת ההשגה והתענוג באלקותו יתברך, וזהו הגן עדן,
שהוא תענוג הנשמות בהשגתם מזיו השכינה, על דרך
שאמרו רז"ל (חגיגה טו, ב): "מוטב דלידייניה ויליתיה
לעלמא דאתי", שכדאי כל יסורי גיהנם אף גם בשביל

לדבר" (קהלת ג, ז). וגם יחזרו לאין ואפס אחר הזמן משך
עמידת העולם "שית אלפי שני דהוי עלמא כו" (ראש השנה
לא, א),

(ובמדרש רבה סדר נח, פרשה ל"ד, מבואר ראיה מהתורה
שיש גבול לעמידת העולם – מדכתיב (נח ח, כב): "כל ימי
הארץ"),

והיינו לפי שהתהוותם הוא מבחינת הדיבור, אשר יש
"עת לחשות" (קהלת שם) כמו שיש "עת לדבר".

מה שאין בן הנשמות, לפי ש"עלו במחשבה" היו גם
קודם ששת ימי בראשית. וכמאמר רז"ל בבראשית רבה
פרשה ח', על פסוק "עם המלך במלאתו ישבו שם"
(בדברי הימים א' סימן ד', וכו):

עם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, ישבו
נפשות של צדיקים, שבהן נמלך הקדוש ברוך
הוא וברא את העולם.

וגם לכן הם נצחיים, כי המחשבה היא גם כן תמידית,
והשכל והמחשבה הם "תרין רעין דלא מתפרשין",
ו"כהדין קמצא דלבושא מיניה וביה"⁶.

אף הנשמות הם מחולקים במעלה ומדרגה זה מזה:
כי יש ס' רבוא נשמות שרשיים, (וכל שרש מתחלק לענפים,
וענפים לניצוצות אין קץ כו), כנגד ס' רבוא אותיות
שבתורה. אף שבתורה אין נמצא ס' רבוא אותיות, היינו
מפני "אותיות המשך", שהם אותיות אהו", שבכלל
הנקודות, שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה, שהקמץ
הוא א', והחירק – י' כו, (וכדפירש רש"י סוף פרק ו' דכתובות
גבי איוב כט, כה): "נחם" כתיב, כאילו כתיב "נאחם", אף איזו
מתקדירות הם – אינו ידוע כו⁸.

ואם כן יפלא, למה ירדו הנשמות כל כך למטה?
וכנודע בפירוש מה שאנו אומרים בכל יום:
"המתנשא מימות עולם כו, ברחמיך הרבים רחם עלינו",
שרחמנות גדולה היא על הנשמות שירדו מאיגרא רמה,
היינו מחשבתו יתברך "המתנשא מימות עולם", למטה
מאד – בעולם הזה, בגוף ונפש הבהמית. אף הענין נודע
דירידה זו צורך עלייה היא:.

הרי שהנקודה שתחתיה באה במקום אות, כאלו כתוב אל"ף או ה"א וכן ברי"ו
ויר"ו. ולכן עם חשבון אותיות אלו שהיו צריך להיות, רק שנקודות באו במקומן,
יש ששים רבוא אותיות בתורה, ואיזו מתקדירות הוא? – אינו ידוע לנו.

9. (ישעיהו ה, ג: "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש". והקאל ג, יב: "ברוך
כבוד ה' ממקומו". תהלים קמו, י: "ימלך ה' לעולם").

10. (וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "מזמור שיר תנופת הבית"
(לקמן ברכה צח, א)).

6. (בראשית רבה כא, ה. פאות חגב (או חלון), או צב) שלבושו הוא ממנו
עצמו).

7. (ראה בניצוצי זחר וזהר חדש עד, א) שהביא ממקום ספרים שמספר האותיות
בתורה בדיוק הוא: 304,805 – לקוטי שיחות חלק כ' ע' 419).

8. (לקמן בבניאור: פירוש: שהוא על דרך דאיתא בגמרא בכתובות דף ס"ט, עמוד
ב: "נחם" כתיב, ופירש רש"י: "אין לך לומר פת"ח בשום אות, אלא אם כן אל"ף
או ה"א סמוכין לו, או על פי הנקודה שתחתיה, והיא באה במקום אות כאלו
כתוב "נאחם". עד כאן לשונו.

אדם הראשון: "ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו, וכל
אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו" (בראשית ב', י"ט),
הרי יש שייכות ממש להשם אל עצם הדבר, ואינו
הסבמה בעלמא¹².

והיינו, שהוא על דרך מה שנתבאר ב"ספר של
בינונים", "שער היחוד והאמונה", סוף פרק א':
וזה שמו אשר יקראו לו בלשון הקדש, הוא כלי
לחיות המצומצם באותיות שם זה, שנסתלשל
מעשרה מאמרות כו'. עיין שם.

ועל דרך זה בשם האדם, הנה הנשמה עצמה קודם
בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל¹³, נמצא השם אינו
לבחנית הנשמה עצמה. והרי גם לגוף עצמו אין השם
מועיל, אף השם מקשר הנשמה בגוף, והחיות הנמשך
מהנשמה ומחיה הגוף – הוא נשרש בהשם.

דהיינו: 'ראובן' חיות שלו באותיות 'ריש' 'אלף', כי
הוא מבחינת ראיה. וכמו שכתוב ברבות פרשה שמות¹⁴:
"ראובן" – שנאמר (שמות ג, ז): "ראה ראיתי כו"¹⁵. ולא
מחמת שראתה המעשה – "ראו מה בין בני כו"¹⁶, ידעה
ששרש נשמתו באותיות שמו ראובן.

דהנה, כל דבר הגדול הצריך לצמצם את עצמו
להחיות שלמטה ממנו, הוא רק בבחינת 'שמו', שלעצמו
אינו צריך שום שם, רק בכדי להתגלות לאחרים צריך
שם. והנה כשמתגלה לאחרים אינו מתגלה לו בעצמיות
שכלו רק שמו כו'.

והנה נראה, שאותיות השם הם חומריים ואינם כלום,
רק שבו יש חיות מעט שמחיה את הגוף. דהיינו, כנודע
שהאור והחיות המתפשט מהנשמה בהגוף, דהיינו
החיות המתפשט בכל רמ"ח איברי הגוף, אין זה מהות
ועצמות הנשמה ממש, אלא רק בחינת גילוי והארה
ממנו¹⁷, והמשכת הארה זו נשרש באותיות השם.

לכן השם שייך דוקא בהתלבשות הנשמה בגוף, שאז
נמשך הארה מהנשמה להתפשט בגוף, וזהו על ידי
בחינת השם. מה שאין כן קודם ירידתה בגוף הנה הארה
זו כלולה במהותה ועצמותה בבחינת ביטול ממש, על
כן אין נקראת בשם, כי השם הוא רק בחינת הארה כו',
מה שאין כן מהותה ועצמותה כו'.

תענוג גן עדן התחתון, ועל דרך זה יש ריבוי מדרגות
בעילוי אחר עילוי. הגם שבספרים לא נזכר רק ב'
מדרגות דרך כלל – גן עדן העליון וגן עדן התחתון,
היינו שלא נתגלו אלינו. וזהו "הללוך סלה" – בלי
הפסק.

ומכל מקום נאמר עליהם "בורא קדושים ישתבח
שמו", היינו שעם כל השבח הזה של בחינת הנשמות,
וכל בחינות הקדושים עד רום המעלות, אינן מקבילים
ומשיגים אלא מבחינת 'שמו' יתברך בלבד, שבבחינה זו
הם מהללים "סלה", וכמאמר רז"ל (ברכות יז, א): "נהנים
מזיו השכינה", ובזה נקרא בלשון 'אור', וכמו שכתב
ב'עץ חיים' "אור אין-סוף".

פירוש:

על דרך משל אור השמש "המאיר לארץ ולדרים",
שהוא זיו והארה ממנו, ונחשב לאין ואפס לגבי עצם
השמש שהוא מקור האור והזיו, עד שאין שום שינוי
בעצם השמש, אם מאיר אורו על הארץ, או אם יחשיכו
העבים, או שיתטירו חלוני הבית ולא יומשך שם האור
– אין מכל זה שום שינוי כלל במאור השמש,

כך פירוש 'אור אין-סוף' הוא רק בחינת הארה
המתפשט ונמשך ממנו יתברך. והנה הארה מבחינה זו
על ידי צמצומים רבים נמשך להיות מושג ל"קדושים"
הנ"ל.

וזהו פירוש "ישתבח שמו": כי הנה בחינה זו שנקרא
בלשון הזהר אור, נקרא גם כן "שם". כמו שכתוב
ב"פרקי דרבי אליעזר" פרק ג': "עד שלא נברא העולם
היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד". והכל הולך
אל מקום אחד וכוונה אחת – להבין ענין חיות אלקות
המחיה את כל העולמות, אף שאינו נוגע כלל
לעצמיות. רק שכל מדרש מדבר בלשון אחר ומשל
אחר, וכמו שכתוב (מלכים א' ה, יב): "וידבר שלשת אלפים
משל". וכן בלשון מקרא הוא נקרא גם כן בלשון 'שם'¹¹.

דכמו השם אשר יקראו לו על דרך משל 'אברהם',
הרי אין ערוף השם לגבי עצמותו ומהותו של האדם,
ואינו נוגע לו כלל, שבפני עצמו אינו צריך להשם. ועם
כל זה מתלבש החיות באותיות השם. וכמו שכתוב גבי

11. (ראה שמות ג יג-טו. ובבבא מקומות).

12. (ועיין ברבות בראשית פרשה י"ז מזה – עד: "אני ה' הוא
שמי" (ישעיהו מב, ח) – "שקרא לי אדם הראשון").

13. כמו שנתבאר בפרשת בלק, על פסוק "מי מנה", ובפירוש* "ולאדם
לא מצא עזר כו'", והוא מהרמב"ן שם. (לקמן בלק סו, ג. *לכאורה צריך
להיות: בפירוש).

14. (ושם: "ואלה שמות בני ישראל", על שם גאלת ישראל נזכרו כאן, ראובן,

שנאמר: "ראה ראיתי את עני עמי").

15. ועיין שם מענין שמות. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "יהוה
אתה כו'". (תורה אור מה, א – נתבאר טעם השמות בעבודה – כתב יד
1099).

16. (ברכות ז, ב: אמרה לאה: ראו מה בין בני לבן חמי... בני... אפלו הכי...
(בראשית לו, כא) "וישמע ראובן ויצאהו מידם").

17. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים", פרק נ"א.

והנה השם אינו כלום כנגד העצמיות, וכאפס נחשב
 כו. וזהו "לכו חזו מפעלות הויה", היא הפליאה הגדולה
 שהוא אין-סוף ברוך-הוא המהות כל העולמות תמיד
 מאין ליש בדבורו, "אשר שם שמות בארץ" – לשון
 "שממה", שבאמת אפילו כל העולמות מ"ריש כל דרגין
 כו", הוא רק שממה נגד עצמותו יתברך¹⁸. והיינו לפי
 שחיתם הוא רק מבחינת שמות; "כי ביה הויה צור
 עולמים" (ישעיהו ב, ד), "ביו"ד נברא העולם הבא כו"¹⁹.
 וזהו "בורא קדושים ישתבח שמך": שכל העליות של
 בחינות "וקדושים בכל יום יהללוך סלה" אינו אלא
 בבחינת "שמך כו", ולכן אמר "בורא קדושים" – שהם
 בחינת בריאה מאין ליש.
 כי הנה כתיב (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא" –
 פירושו: כי התהוות החכמה שהוא ראשית ההשתלשלות
 מאין-סוף ברוך-הוא, אינו כמו השתלשלות שמחה-חכמה
 למטה, שהוא דרך עילה ועלול, כמשל באדם, שיש בו
 שכל, ומדות, ומחשבה, ודבור ומעשה שמשתלשלים זה
 מזה; הנה השכל עצמו נמשך ומתלבש בהמחשבה, וכן
 המחשבה בהדבור, וכן השכל ומדות כו. וזהו הנקרא
 'השתלשלות עילה ועלול', שהוא בחינת יש מיש ולא
 יש מאין, כי העילה עצמה נתפסת ומתלבשת בהעלול.
 וכך הוא ענין השתלשלות עילה ועלול שבאצילות –
 מהחכמה ולמטה, כמו שכתוב בזהר בראשית. וכמו
 שכתוב (תהלים קד, כד): "כולם בחכמה עשית", שכל
 ההתהוות נמשכו מהעלם לגילוי מבחינת חכמה,
 שבתחלה היו כלולים יחד בבחינת חכמה, והוא בחינת
 המאמר האחד שבו יכול להבראות, דהיינו שהוא
 הכולל לכל ט' מאמרות.
 וכן הוא למטה גם כן. כשעלה ברצונו לברוא
 העולם, במחשבה אחת נבראו כל העולמות בדרך כלל.
 והוא מה שכתוב (בראשית א, א): "בראשית ברא", ותרגם
 יונתן: "בחיכמתא". ונפרטו אחר כך בט' מאמרות,
 בששת ימים כו.
 אבל התהוות החכמה מאין-סוף ברוך-הוא הוא יש
 מאין ממש, להיות כי אין-סוף ברוך-הוא הוא למעלה
 מעלה אין קץ מבחינת ומדרגת חכמה, ולכן, כדי שיהיה
 התהוות בחינת חכמה זהו בריאה יש מאין²⁰.

נמצא מובן גם כן, דענין השם הוא גם כן על דרך
 משל דבחינת הארה כו, מה שאינו נוגע לעצמיות כלל;
 שכשהנשמה למעלה אינה צריכה לשם, רק כשהיא
 ממלאה את הגוף שהוא בחינת הארה המתפשט ממנה,
 הוא על ידי השם.
 וכך יובן למעלה: מה שהוא יתברך מחיה וממהות
 העולמות עליונים ותחתונים הוא רק בבחינת שמו ולא
 בעצמותו ממש. כי העצמות לא היו יכולים לסבול. וגם
 בבחינת שמו כתיב (תהלים קמח, יג): "כי נשגב שמו לבדו".
 דהיינו: ש"שמו" גם כן, אינו בגדר מהות ומחיה כלל,
 אלא הוא לבדו. ו"נשגב" מורה על הפלגה יתירה, שהוא
 מופלג הרבה מעולמות הנאצלים כו. רק כי "הודו על
 ארץ ושמים" (שם), פירושו: שנמשך הוד וזיו משמו לחיות
 ארץ ושמים כו,
 וזהו "ושמך קדוש כו", שגם בחינת "שמך" הוא
 "קדוש" ומובדל. ומה שנמשך בבחינת 'ממלא כל
 עלמין', כמו שהנשמה ממלא את הגוף, זהו רק הארה
 דהארה כו.
 וזהו "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ" –
 בתהלים (סין מ"ו, ט) ואמרו רז"ל פרק קמא דברכות (דף
 ד', עמוד ב'): "אל תקרי שמות אלא שמות".
 כי הנה יש כמה שמות לו יתברך. והיינו מחמת
 שהעולמות לא יכלו לסבול ולהבין האור והחיות
 הנמשך ומתפשט משמו הגדול ברוך-הוא רק על ידי
 אמצעות כמה מיני מדרגות, וכל מדרגה הגבוהה המחיה
 את שלמטה ממנה, הוא רק בבחינת שם, וכולם ממנו
 יתברך,
 (הוא על דרך מה שנתבאר ב"אגרת הקדש" "איהו וחיה")
 (סין כ: ענין הקו, והארת הקו, והארה דהארה, והארה דהארה
 דהארה כו),
 ולכן יש כמה שינויים בעולמות.
 (ועיין ב"פרדס" שער השמות פרק א', שיש שני שמות
 שאותיותיהם שוים, ועם כל זה אחד מורה למעלה מעלה
 בבחינה ומדרגה יותר גבוהה כו. עיין שם הטעם.
 ומזה יובן גם כן על דרך זה, מה שיש למטה ב' בני אדם
 ששמותיהן שוין, ואף על פי כן אינן שוין במעלתן).

לעילה... כי הוא רם ונשא... אל בריאת העולמות הוא על ידי בחינת 'בטובו
 מחדש'... וכמו שכתוב: 'והחכמה מאין תמצא' – כתב יד 1099.

ובפרשת ויבא – בדבור המתחיל "פתח אליהו כו" (תורה אור יד, א: כי
 התהוות חכמה מהבחינה היא מאין ממש).

ועיין בהרמב"ן בפירושו החומש ריש פרשת בראשית, כמה
 שכתב: 'ועתה שמע פירוש המקרא כו', שכתבו כן בגשמיות

18. וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "במדבר סיני" 'לקמן במדבר
 א, א).

19. (ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "ובבואה לפני המלך כו" (תורה
 אור צ, א). ועיין זהר חלק א', ריש פרשת נח, דף ס', עמוד א').

20. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ואתחנן" (לקמן ואתחנן ב,
 ב. "ואי אפשר להיות בריאות העולמות כלל בדרך ההשתלשלות מעילה

המלובש ברמ"ח איברי הגוף, שהן חיים מן הנשמה – כח
הראיה בעין, וכח השמיעה באוזן כו', אין זה חלק
מעצמות הנשמה ממש, אלא שהוא בחינת גילוי והארה
מהנשמה.

כי לפי שהיא בעצמה "נשמת רוח חיים" (בראשית ז, כב),
על כן בהתלבשותה בגוף היא מחיה את הגוף, וחיות זה
שהגוף חי ממנה הוא כמו בחינת הארה ממנה ואין
מעצמותה ממש²². אלא שהנשמה מתלבשת, על כל
פנים עצמותה, גם כן תוך הגוף, ואז נמשך הארה וחיות
ממנה להחיות רמ"ח איברי הגוף, ולכן מתפעלת
בעצמותה גם כן ממקרי הגוף.

אבל בהנמשל למעלה אינו כן, שאינו מתפעל
מהעולמות, ו"אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה
הוא משנברא העולם כו'", הכל בהשוואה אחת, וכמו
שכתוב: "אני הרי לא שנית". והיינו לפי שהוא יתברך
קדוש ומובדל ואינו מתלבש ונתפס בהעולמות. ואפילו
בהאור לא שייך בחינת התלבשות אלא אחר כמה
צמצומים כו'. ואם כן, כל שכן שיוכן, שהחיות שכל
העולמות עליונים ותחתונים חיים ומתהווים ממנו יתברך
אינו עצמותו חס ושלום, רק גילוי הארה לבד. ולכן הוא
יתברך נקרא "מחיה החיים", "מכלכל חיים", כו'.

(ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ונקדשתי בתוך בני
ישראל" (לקמן אמור לא, א). ובדבור המתחיל "אחרי ה' אלקים תלכו"
(לקמן ראה יט, ג), בפירוש "כי עמך מקור חיים" (תהלים לו, י), שגם
בחינת ה"מקור חיים" הוא רק "עמך" – טפל ובטל לה, ולכן לא
נאמר: "כי אתה כו'", כי גם בחינת חיי החיים הוא בחינת אור
אינסוף. והוא על דרך "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו
לבד", שבחינת האור כלול במאור כו').

והנה בחינת אור וגילוי והמשכה זו נקרא 'אור
אינסוף', כי אין קץ וגבול להארה זו, מאחר שהוא על
כל פנים אור וזיו, על דרך משל, ממנו יתברך הבלתי
בעל גבול כו'. (ונקרא גם כן "שמו הגדול"²³).

ומה שאף על פי כן נתהוו העולמות בבחינת גבול
ותכלית, היינו מחמת כמה מיני צמצומים שהיה בהאור,
שלא להיות בגילוי בחינת אינסוף אלא בגבול ומדה²⁴.
וזהו בחינת 'ממלא', שהוא מה שנמשך בבחינת גילוי

וזהו "בורא קדושים", פירוש: שהנשמות ש"עלו
במשכבה", שלכן נקראו "קדושים", שכללותן ומקורן
הוא מבחינת חכמה-עילאה שנקרא "קדש", וכמו הבן
שהתהוותו הוא מבחינת מוח האב; הנה הם בחינת
בריאה יש מאין, והיינו מבחינת "שמך", וזהו "ישותב
שמך", ולכן ירדו ונתלבשו בגוף – שהיא צורך עלייה:

קיצור. (כי הנה "בורא קדושים" שהם הנשמות, והיינו
ו"קדושים בכל יום יהללך סלה", עם כל זה התהוותם רק
מבחינת "שמך", שהוא ענין הארה בעלמא, שנחשב לאין ואפס
לגבי עצמותו יתברך, כמו שם האדם שאינו ערוך לעצמותו.
וזהו "אשר שם שמות בארץ", ואמרו רז"ל: "אל תקרי שמות
אלא שמות".

וכמו כן גם "החכמה" – מקור בחינת הנשמות – מאין
תמצא, מבחינה שנקרא אין, הוא בחינת "שמך", משם נתהווה
בבחינת בריאה יש מאין).

ג. אף ענין העלייה מהו?

וגם להבין דהנה נודע, דעיקר קבול השכר הוא בזמן
תחיית המתים, וכמאמר רז"ל: "ודע, מתן שכרן של
צדיקים – לעתיד-לבא", שאם הפירוש על הגן-עדן –
מהו לשון "לעתיד", הלא הגן-עדן ישנו גם עתה
לנשמות בצאתם מן הגוף?

אלא בודאי קאי על תחיית המתים, לפי שזהו עיקר
השכר ועליית הנשמות, וגן-עדן אינו אלא לפי שעה עד
התחייה; וגם זה צריך להבין: למה קיבול שכר העיקרי
הוא להנשמות כשיהיו בגופים דווקא?

אף הענין, על פי מה שכתוב בזהר, דאין-סוף ברוך-
הוא הוא 'סובב כל עלמין' ו'ממלא כל עלמין' – פירוש:
כי הנה עצמותו יתברך אינו בגדר השפעה כללי²⁵.
ולכן פירוש "אור אינסוף" היינו על החיות המאיר
ונמשך ממנו יתברך להחיות העולמות, שהוא כמו זיו
והארה לבד, כמו זיו השמש לגבי השמש. אלא שזהו
משל גשמי, ופירוש המשל: היינו, כי לפי שעצמותו
יתברך הוא "מחיה החיים", ו"מכלכל חיים", על כן
בחינת איזה גילוי ממנו – דוגמת זיו והארה לבד, הוא
מחיה את העולמות ומהיה אותן.

על דרך משל, מה שהנשמה מחיה את הגוף, שהחיות

בהתהוות עולם-הזה, כללות הבריאה יש מאין, הוא נתהווה
על ידי מאמר ד"בראשית כו'", אלא שנפרטו אחר כך על ידי
ט' מאמרות כנ"ל. וכמו שנתבאר במקום אחר – ב"סידור" על פסוק
"הקל קול יעקב".

ועיין מה שנתבאר מזה גם כן בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו
ישראל נעשה לנשמות" (לקמן במדבר יב, ד), גבי ענין "בראשית נמי
מאמר הוא", והיינו מטעם הנ"ל, שכמו כן למעלה באצילות
"החכמה מאין תמצא".

21. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "אתם נצבים" (לקמן נצבים מד, א).

22. (וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים", פרק נ"א).

23. ועיין מה שנתבאר מענין "יהא שמייה רבא מברך" – סוף פרשת
שלח, בדבור המתחיל "אני הנה כו' להיות לך ולכם לאלקים" (לקמן
מה, ב).

24. (כמו שנתבאר בבאור על פסוק "ביאו לבוש מלכות" (תורה אור
צב, א ואילך)).

ואין שייך בו מעלה ומטה כי, לכן יהיה הגילוי גם
בעשייה ממש.

והנה, עלייה זו וגילוי זה נמשך דוקא על ידי קיום
מעשה המצות בעולם הזה, (ולכן מהאי טעמא גם כן הוא
שלעתידי לבא יהיה הגילוי בעשייה דוקא לנשמות בגופים כי),
שבשביל זה ירדה הנשמה בגוף – כדי לקיים מצות
מעשיות דוקא, כמו שכתוב (דברים י, יא): "היום לעשותם".
ולכן הנשמה באה בגלגול כמה פעמים עד שתשלים
קיום כל התרי"ג מצות, לפי שעל ידי קיום המצות דוקא,
יהיה זה הגילוי דלעתידי לבוא.

והענין, כי "שכר מצוה – מצוה" – פירוש: שהמצוה
עצמה היא השכר, על דרך שיתבאר.

כי הנה תכלית ויסוד כל המצות הוא להפוך היש
לאין. דהיינו שיהיה ביטול היש. וזהו שאמרו רז"ל:
"הוקשה כל התורה לתפילין": כי בתפילין כותבין "אחד"
על קלף גשמי, ששרשו מקליפת נוגה, שהוא יש נפרד,
ונכלל בבחינת אין – שנעשה בלי לאלקות השורה עליו,
בחינת "אחד" כי. וכך הוא ענין כל מצות התורה.

ומה גם בקרבנות היו רואים ביטול זה בפועל ממש,
שעיקר הקרבן הוא, שיוכלל בהמה או העוף בבחינת
אש שלמעלה שהיה יורד בגילוי ממש, הרי זה ביטול
היש לאין בפועל ממש.

וכן גם כן ענין מצות הצדקה, שהממון שייגע עליו
בכל רמ"ח איבריו עד שהרויחו – נותנו לעני דלית ליה
מגרמיה כלום, הרי זה ביטול היש לאין.

(וזהו בחינת "חסד לאברהם" (מביא ג, ב), שנמשך מצד
הביטול, כמו שכתוב (בראשית יח, כז): "ואנכי עפר ואפר"²⁸).

וכן הוא גם כן מצות תלמוד-תורה, הגם שהוא
המשכת אלקות למטה, אבל ההמשכה הוא על ידי
ביטול היש. וכמו שכתוב (דברים י, יז): "ודברת בם כי" סמוך
ל"בכל נפשך" (שם, ה).

כי הנה צריך להבין פירוש "ובכל נפשך", שהוא
"אפילו נוטל את נפשך", ואם כן הוה ליה למימר "ובכל
גופך"²⁹?

את(").

26. (וכמו שנתבאר כל זה ב"ספר של בינונים", פרק מ"ח).

27. כמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המותחיל "מראיהם ומעשיהם"
(תורה אור טט, א).

28. וכמו שנתבאר בדבור המותחיל "ארץ הרים ובקעות" (לקמן עקב יז,
ג. "באברהם אבינו עליו השלום אנכי עפר ואפר", דהנה עיקר החסד –
להשפיע מחייו ולא ממותרתו שלו . . . שבחירתו פרע הקפותיו, שלא לומר
שחייך קודמין, מפני ששמים עצמו כשיריים" – כתב יד 1099).

29. (ועיין בתיקוני זוהר, דף י', עמוד א').

בגבול ומדה על דרך משל, ומאיר בכל עולם לפי ערכו
כי, וראשית הגילוי הוא בחכמה כי. וכללות בחינה זו
אינו אפילו כערך טפה לגבי אוקיינוס לגבי האור אין
סוף ממש, שאינו מאיר בבחינת גילוי והתלבשות
העולמות, כי אם בבחינת 'סובב כל עלמין'.

ואין פירוש 'סובב' – שמקיף מלמעלה, כי "לית אתר
פנוי מיניה", רק שאינו מושג ונתפס כי. ולא כמו
שהנשמה מתלבשת בגוף כי. ונקרא 'סובב' על דרך מה
שכתוב (חזקאל א, טו): "כאשר יהיה האופן בתוך האופן",
פירוש: כמו עיגול קטן שבתוך עיגול גדול המקיפו מכל
צדדים, שלא יתכן לומר שמה שמקיף למעלה הוא
מעולה יותר ממה שמקיף למטה בתחתית האופן הקטן,
כי האופן הגדול שוה הוא ממש מלמעלה ולמטה. וכך
אור אין-סוף ברוך-הוא, הוא "שוה ומשוה קטן וגדול".
וזהו שכתוב (דברים לג, כז): "מעונה אלהי קדם, ומתחת
זרועות עולם", שהוא למטה כמו למעלה²⁵.

ולכן, ההארה המתלבשת בעולמות להיות 'ממלא
כל עלמין', היא בלא חשיבא לגבי ערך אור הגנוז ונעלם
שאינו מתלבש, ונקרא 'סובב כל עלמין'.

וכנודע פירוש מלת 'ערך' במספרים, שאחד במספר
יש לו ערך לגבי מספר אלה אחרים כי, אבל לגבי דבר
שהוא בבחינת בלי גבול ומספר, אין כנגדו שום ערך
במספרים כי. וכך אין ערוך אור הנמשך ומתלבש
בעולמות לגבי עיקר האור מה שאינו נתפס ומתלבש
בעולמות²⁶.

וזהו ענין עליית הנשמות על ידי ירידתן בגוף בעולם-
הזה, כי אף על גב ד'עלו במחשבה', היינו בחינת
'ממלא כל עלמין' שמקורן מבחינת חכמה-עילאה,
(וגם פירוש "בורא קדושים ישתבח שמך": ששרשם
מבחינת "שמך", ו"שבעה שמות שאינן נמחקין" הם התפשטות
בבחינת 'ממלא כל עלמין'²⁷).

והעלייה הוא ההתגלות אור ה'סובב כל עלמין'
שיהיה לעתידי לבא בזמן התחייה. ולכן יהיה גילוי זה
לנשמות – בגופים דייקא, כי לפי שהוא "שוה ומשוה כי",

25. (ועיין על פסוק זה ברבות ריש פרשה ויצא: "הוא מקומו
של עולם", וחסם: "מפני מה מכניז שמו של הקדוש ברוך הוא וקוראין אותו
'מקום' שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, מן מה דכתיב (שמות לג,
כא): 'זהו מקום אתי', הוי: הקדוש ברוך הוא מקומו של עולם ואין עולמו
מקומו").

עיין שם גבי 'ויפגע במקום'. וחסם: כתיב: 'מענה אלקי קדם', אין אנו
יודעים אם הקדוש ברוך הוא מענו של עולמו ואם עולמו מענו, מן מה דכתיב
(תהלים א, א): 'ה' מעון אתה', הוי: הקדוש ברוך-הוא מענו של עולמו ואין
עולמו מענו.

ועיין ב"לקוטי תורה" (להאריז"ל), פרשה כי תשא, על פסוק "הנה מקום

הוֹדִיָּה וּבִיטוּל כָּלֵל, אָמְרוּ רַז"ל דְּ"לֹא יָקוּם בַּתְחִיית
הַמֵּתִים" כו.⁴¹
קִיצוּר. (וְהֵנָּה, אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הוּא 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'
וּמְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין. שְׂבָחִינָה 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, עִם הִיּוּתוֹ גַּם כֵּן
בַּחֲנִינֵת 'אֹרֶךְ וּ'שְׁמוֹ' לְבָד, עִם כָּל זֶה הוּא אֵין־סוֹף מִמֶּשׁ, וְלִכְּנֵן
נִקְרָא "שְׁמוֹ הַגָּדוֹל". אֲבָל בַּחֲנִינֵת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' הַמְתַּלְבֵּשׁ
בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, הוּא רַק הָאֶרֶץ מִצְוּמָצוּמֹת. וְשֶׁרֶשׁ הַנִּשְׁמוֹת –
מִבַּחֲנִינֵת "יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ", הֵינּוּ מִבַּחֲנִינֵת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין',
מִבַּחֲנִינֵת חֲכָמָה. וְהַעֲלִיָּה הוּא גִילּוֹ 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'.
וְגִילּוֹ זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת. שְׂכָלְלוּתָן – תּוֹרָה,
וְעִבּוּדָה, וְגִמְלוּת־חֲסִידִים, שְׂתַּכְלִית יִסּוּדָתָם – בִּיטוּל הַיֵּשׁ. וְעַל
יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַשֹּׁכֵר מִצְוָה – גִּילּוֹ בַּחֲנִינֵת אֵין שְׁלִמְעָלָה
מִהַחֲכָמָה, מִזֶּה שֶׁהַחֲכָמָה תִּמְצָא מִבַּחֲנִינָה זֶה, דֶּרֶךְ יֵשׁ מֵאֵין.)⁴²
ד וְהֵנָּה, מַעֲתָה יוֹבֵן גַּם כֵּן עֵינֵן "שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת בְּהַלְכָתָן":
כִּי הֵנָּה הַשְּׁבָת הוּא עֲלִיית הָעוֹלָמוֹת. וְהַעֲלִיָּה הֵינּוּ
גַּם כֵּן בַּחֲנִינֵת בִּיטוּל, וְכִמּוֹ עֵינֵן עֲלִיָּה דְלַעֲתִיד־לְבָא,
שֶׁהוּא גַּם כֵּן בַּחֲנִינֵת בִּיטוּל הַנֶּל." ⁴³
וְהַעֲנִין:
כִּי הֵנָּה פִּירוּשׁ "וַיֵּשְׁבֶת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בְּרֵאשִׁית ב, ב), הוּא
עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל מֵאֲדָם שֶׁעָשָׂה אֵיזָה מְלָאכָה, כִּמּוֹ שְׂכּוֹתָב
אֵיזָה שְׂכָל, הֵנָּה צָרִיךְ שְׂכָלוֹ לִירֵד עַד שִׁתְּלַבֵּשׁ בַּהֲמָדוּת
וְהַמְחַשְּׁבָה, וְאַחֲרֵי כֵן יוֹרְדִים כּוֹלֵם וּמִתְלַבָּשִׁים בְּכַח
הַמַּעֲשֵׂה. וְאַחֲרֵי שֶׁנֶּחַ מִמְּלָאכָתוֹ, חוֹזְרִים כָּל הַבָּחוֹת
וּמִתְעַלִּים וְנִכְלָלִים בְּכַח הַשֹּׁכֵל וּבַעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ כו.⁴⁴
וְכֵן עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל (שְׁמוֹת ב, י): "שִׁשִּׁת יָמִים עָשָׂה ה'",
הֵינּוּ יִרִידַת הַחֲכָמָה וְהַמְדוּת עַל יְדֵי כְּמָה צְמוּמִים
לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת כו, וְלִכְּנֵן נִזְכָּר הַכָּל שֵׁם
'אֱלֹקִים' בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת צְמוּמִים כו,
וּבְשִׁבְתָּ בְּתִיב (בְּרֵאשִׁית ב, ב): "וַיִּכַּל אֱלֹקִים", הֵינּוּ שְׂכָלוֹ
וּפְסָקוֹ הַצְּמוּמִים, וְעוֹלָה וְנִכְלָל בְּשֵׁם הוֹיָה שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת
'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. וְכִמּוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל הַנֶּל, עֲלִיית
הַשֹּׁכֵל וְהַמְדוּת שֶׁנִּשְׁפָּלוּ, שְׁחוּזָרִים וּמִתְעַלִּים לְשִׁרְשֵׁן.
וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ב, ט): "שְׁבַת לַהוֹיָה".
וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב (יִרְמְיָהוּ יז, י): "אֲנִי הוֹיָה חוֹקֵר לֵב בּוֹחֵן
בְּלִיּוֹת", שְׁלֹפִי שְׁ"אֲנִי הוֹיָה" – בַּחֲנִינֵת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'
שֶׁהוּא לְמִטָּה כִּמּוֹ לְמַעְלָה, "הַמְשִׁפִּיל לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ" (תְּהִלִּים קיג, ו) – שְׁמַיִם וָאָרֶץ שְׁוִים, לִכְּנֵן "אֲנִי [...] ⁴⁵
חוֹקֵר לֵב וּבְלִיּוֹת", שְׁאֵין שׁוֹם דָּבָר מִסְתִּיר לִפְנֵי וְיִתְבָּרֵךְ,
וְ"כַחֲשָׁכָה כְּאוֹרָה כו" (תְּהִלִּים קלט, יב). ⁴⁶

אֶךְ הָעֵנִין, דְּקָאֵי גַם כֵּן עַל "וְדַבַּרְתָּ בָם" דְּכִתִּיב
בְּתִרְיָה, שְׂכָל מִזֶּה שִׁיקָרָא וַיִּשְׁנָה, מִקְרָא וּמִשְׁנָה, לֹא יִהְיֶה
נִפְשׁוֹ מִסָּךְ מִבְּדִיל בְּאֵלוֹ עוֹשֶׂה וְקוֹרָא וְשׁוֹנָה, אֲלֵא כִּמּוֹ
שְׂכָתוֹב (יִשְׁעִיָּהוּ נט, כא): "וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׁמִתִּי בְּפִיךָ כו", "אֲנִי
הַמִּשְׁנָה הַמְדַּבַּרְתָּ בְּפִיךָ כו"; בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל – "אֵלוֹ
וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים כו".
וְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ הֵם כְּלָלוֹת כָּל הַמִּצְוֹת, כְּמֵאֲמָר
רַז"ל: "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַתּוֹרָה, וְעַל
הָעִבּוּדָה" שֶׁהוּא קְרִבּוּת, וְעַל גִּמְלוּת־חֲסִידִים". וְכִמּוֹ כֵּן
כָּל פְּרָטֵי הַמִּצְוֹת – שְׂתַּכְלִיתָם וְיִסּוּדָם הוּא בִּיטוּל הַיֵּשׁ
לְאֵין. (וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב (דְּבָרִים ו, כד): "וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִּירְאָה אֵת ה' כו", הֵרִי שְׂתַּכְלִית הַמִּצְוֹת הוּא
בַּחֲנִינֵת יִרְאָה).
אֲמָנָם בִּיטוּל זֶה אֵינוֹ אֲמִיתִי, שֶׁהִרִי מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ
הוּא, אֲלֵא שְׂמִבְטֵל אֵת עֲצָמוֹ. אֶךְ מִכָּל מְקוֹם הוּא
אֲתַעֲרוּת־אֲדִלְתָּתָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה אַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה בַּחֲנִינֵת
אֵין מִמֶּשׁ, עַל דֶּרֶךְ יְחִיד עוֹלָם הַאֲצִילוּת בְּאֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא, דְּ"אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד", שֶׁהַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הֵם
בְּבַחֲנִינֵת בִּיטוּל אֲמִיתִי לְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלוּבָשׁ
בָּהֶם כו,⁴⁷
וְכֵן יִהְיֶה גִילּוֹ זֶה – "חֶסֶד – דְּרוּעָא יְמִינָא" – לְמִטָּה,
בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה מִמֶּשׁ יִהְיֶה הַגּוֹף וְדְרוּעָא יְמִינָא" כְּלִי
לְמִטָּה גַּם כֵּן בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה לְהַשְׂרָאֵת אֹרֶךְ אֵין־סוֹף כִּמּוֹ
בַּחֲנִינֵת "חֶסֶד – דְּרוּעָא יְמִינָא כו".
(וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַז"ל, כָּבֵא בְּתָרָא ע"ה, ב': "עֲתִידִים צְדִיקִים
שִׁיקָרָאוּ בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא"⁴⁸).
וְהֵינּוּ עַל יְדֵי אֲתַעֲרוּת־אֲדִלְתָּתָא דְּבִיטוּל הַיֵּשׁ: שְׁנֵת
צְדָקָה בִּידוֹ כו, וְחֲכָמָה וּמוֹחַ הָאָדָם יִהְיֶה כְּלִי לְבַחֲנִינֵת
חֲכָמָה־עִלְאָה מִמֶּשׁ, שְׁאוֹר אֵין־סוֹף מְלוּבָשׁ בָּהּ, וְהֵינּוּ
עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה עַל דֶּרֶךְ הַנֶּל כו, וְהֵינּוּ עַל יְדֵי גִילּוֹ
אֹרֶךְ הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, דְּקָמִיָּה בְּאֵמַת כּוֹלָא כָּלֵא
חֲשִׁיבִי, וְאֲצִילוּת עִם עֲשִׂיָּה שְׁוִין.
וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב מִצְוָה הִיא הַמִּצְוָה בַּעֲצָמָה: כִּי עֵיקַר
הַמִּצְוָה הוּא בִּיטוּל הַיֵּשׁ לְאֵין, וְזֶהוּ עֲצָמוֹ הוּא הַשֹּׁכֵר שֶׁל
הַמִּצְוָה. אֲלֵא שֶׁהַשֹּׁכֵר הוּא גִילּוֹ אֵין אֲמִיתִי מִמְּקוֹרָא
דְּכוֹלָא, וְשֶׁהַבִּיטוּל עַל יְדֵי גִילּוֹ אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא.
וּבִיטוּל זֶה יִשְׁנֵן בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהִרִי כָּל אֶחָד
מִבְטֵל אֵת עֲצָמוֹ מִעַט לְפִי עֶרְבּוֹ, אִם עַל יְדֵי אֲתַכְפֵּיָא אוֹ
עַל יְדֵי אֲתַהֲפָכָא, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם־הַבָּא.
וְלִכְּנֵן "מֵאֵן דְּלֹא כָּרַע בְּמוֹדִים" – שְׁאֵין לוֹ בַּחֲנִינֵת ⁴⁹

יחזק: ג' נקרא על שמו של הקדוש ברוך־הוא. ומפרש רש"י: "נקראו על שמו" – שיהא שמם ה'.

30. וענין שם בפירוש רש"י. ונפש: אמר רבי יוחנן: עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך־הוא. שנאמר (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". (ואמר רבי) שמואל בר נחמני, אמר רבי

והנה מבואר למעלה, שיש ב' מדרגות בבחינת
הביטול: הא', בחינת ביטול היש לאין, והוא אתערוטא'
דלתתא לבחינת גילוי ביטול האמיתי. דהיינו שיהיה
גילוי בחינת אין ממש, היינו אור אין-סוף ברוך-הוא מה
שהוא בבחינת 'סובב כל עלמין' ואינו מושג כלל, ולכן
נקרא אין. (ופירוש "אין" – כמו שכתוב בארץ זוטא דף רפ"ח,
עמוד ב': "ובגין כך עתיקא קדישא אקרי 'אין' כו" 34).
ועל ידי גילוי זה יהיה הביטול אמיתי;
וכך יובן שיש ב' בחינות אלו בשבת. והוה ענין "שתי
שבתות כהלכתן" שיש בכל שבת, דהיינו שבת-תתאה
ושבת-עילאה.
והנה להבין ענין שבת-תתאה צריך להקדים תחלה
ענין מצות שביעית הכתוב בסדרה זאת. שנקרא גם כן
'שבת' כמו שכתוב (ויקרא כה, ב): "ושבתה הארץ שבת
לה", שהוא גם כן בחינת שבת ועלייה, שהיש בטל
לאין.
כי "שש שנים" שזורע וחורש וקוצר לעצמו הוא
בחינת יש ודבר, והארץ ופירותיה הן שלו דוקא. נמצא
הוא בחינת יש ודבר. "ושביעית" הוא בחינת ביטול-
היש, ולכן נעשה הפירות הפקר. (וגם "ארעא – אפקרא
רחמנא" לצורך אכילת הפירות. (בנדרים, דף מ"ב, עמוד ב' 35)).
רק שיוכל לזכות מן ההפקר באדם אחר הזוכה מן
ההפקר כו'. ולכן פתיב (ויקרא כה, ז): "ולביתך ולחיה כו" 36
– "שכל זמן שחיה אוכלת בשדה כו" 37, והוה מצות ביעור
בשביעית, שמוכרח להוציאם מן הבית. והוה ביטול-היש
בפועל ממש.
וגם מה שתלה הכתוב אכילת אדם באכילת חיה,
שכשכלה לחיה מן השדה אסור לו לאכול וחיוב לבער.
היינו מפני שהוא ביטול-היש עד שאדם ובהמה שוים.

דאיבא דארעא יתיר, ומשניא מכל אתר דעלמא, תנדעון דהא מעתיקא קדישא
קא נגיד ואתמשך, והוא שניא עלאה מכל אתרי דעלמא, ובדא תנדעון 'היש
בה עץ אם אין'.

והרמ"ז שם כתב, שעיקר השפע הוא מושך מהדעת, וב' דעות הם העיקרים
של זעיר, שבו ב' יסודי – אבא ואימא ושל ארץ הנעלם, דהיינו רישא תניינא
דג' רישין, והוא הנקרא אין. – כתב ד' 1099.

35. (על המשנה ד' הנודר הנאה מןכירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו
ואינו אוכל מן הנוטות ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו אכל אוכל הוא מן
הנוטות. ופריך בגמרא: מאי שנא דאוכל מן הנוטות דפרי דהפקרא אינו,
ארעא נמי אפקרא כו'. כתב ד' 1099).

36. ("אשר בארץ תהיה כל תבואתה לאכל". ויקרא כה, ז).

37. (תענית ו, ב: עד מתי נהנין ושוּרפין בתבן ובקש של שביעית? עד שתרד
רביעה שניה. מאי טעמא? דכתיב 'ולביתך ולחיה אשר בארץ': כל זמן שהיה
אוכלת בשדה – האכל לביתך בבית. כלה לחיה מן השדה – כלה לביתך
מן הבית).

ולכן בשבת שנאמר "שבת להויה", היינו עליות
בחינת 'ממלא כל עלמין' ב'סובב כל עלמין' 31, ולכן הוא
עליות העולמות, שגם העולמות יש להם עלייה. והיינו
גם כן בחינת ביטול שמתבטלים מיש לאין.

והוה פירוש "ויבולו השמים והארץ כו" (בראשית ב, א);
"ויבולו" – לשון כלות הנפש וביטול כו', שבשבת הם
בבחינת עלייה וביטול וכדלקמן, (וכן לשון שבת – גם כן
ה'שבתה', שהוא ענין ביטול), והיינו מחמת גילוי בחינת
'סובב כל עלמין', שעל ידי זה נמשך הביטול, כנ"ל בענין
"שכר מצוה – מצוה".

(והנה מה שנקרא בחינה זו עלייה – והלא "לית אתר פנוי
מיניה", ונמצא למטה כמו למעלה?

אף הענין, כמו שנתבאר במקום אחר בענין "כורע ב'ברוך'
וזוקף ב'שם", כי 'כורע' היינו המשכה, 'וזוקף' היינו העלאה.
כי יש ב' בחינות בגילוי אלקות:

הא', כמו שכתוב (בראשית יא, ה ועוד): "וירד הויה", שהירידה
הוא ענין המשכה למטה, ופירוש 'למטה', רוצה לומר למטה
במדרגה, שגראה העולם למטה כמו שהוא בבחינתו ומדרגתו,
רק שנמשך בו גילוי אלקות, כי הוא יתברך כל יכול.

אכל הבחינה הב' הוא מה שנאמר לעתיד-לבא (ישעיהו נב,
ח): "עין בעין יראו", שהוא בבחינת עלייה ממש-למעלה,
ו"מלאה הארץ דעה" (ישעיהו יא, ט), שגם הארץ תשתנה
ממהותה ותודבק עד שתמלא הארץ "דעה את ה'".

והוא כמשל ב' בני אדם: שהא' עומד במקום גבוה והב'
במקום נמוך, וכדי שיתחברו יש ב' אופנים כו' 32. והוה ענין
"כורע ב'ברוך וזוקף ב'שם", שהם ב' בחינות הנ"ל.

ולכן בשבת שנאמר "שבת להויה" והוה בחינת עליות
העולמות – בענין "וזוקף בשם כו'").

31. (ועיין מה שנתבאר בפרשת בשלח, סוף דבור המתחיל "להבין ענין
לחם מןשנה" (תורה אור סו, א).

32. (ואו שהתחתון יעלה למעלה או שהעליון יורד למטה". "ואופן התגלות
ההשפעה מעליון לתחתון אין הפרש בין שהתחתון עולה למעלה ומקבל בין
בשהעליון יורד אליו למטה ומשפיעו לו". ראה ספר המאמרים תקס"ג חלק ב'
עמוד תרס"ו. הובא באור התורה ואתתן עמוד ס"ו. נעוד).

33. (וחקתמא דא סתימא... עתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין... ולא ידע,
ולא אתידע... ובגין כך עתיקא קדישא אקרי אין. דביה תליא אין).

34. ועיין מה שנתבאר על זה ב"מבוא שערין", שער שלישי, חלק ב'
פרק י'. ועיין בזהר שלח, דף קנ"ח, ב', על פסוק "היש בה עץ אם
אין". ובפירוש הרמ"ז שם, במה שקתב: "והוא הנקרא אין כו'". עיין
שם.

(רמז להם על מה דשאילו בקדמיתא דכתיב "היש ה' בקרבנו אם אין", אמר:
תמן תחמין אי היא אתחזקא להאי או להאי, אמר לון: אי דאיבא דארעא בשאר
ארעי דעלמא, יש בה עץ, אילנא דחיי, ולא מאתר עילאה יתיר. ואי תחמין

40 "אימא מקננא בבורסייא", ועליית עולמות על ידי
41 הביטול, היינו ליכלל באצילות, אשר שם גילוי חכמה
42 עילאה שבו מלוכבש אור אין-סוף. ועל זה נאמר: "וישבת
43 [...] מכל [...] אשר עשה". שהרי גם בחכמה כתיב (איוב כח,
44 יב): "והחכמה מאין תמצא", שנקרא בריאה יש מאין לגבי
45 אור אין-סוף ברוך-הוא. והוא בחינת שבת-תתאה, והוא
46 ענין ביטול היש לאין. וכן הוא בענין שביעית.

47 והנה, כן הוא גם כן ענין המצות, שהם גם כן ביטול
48 היש לאין. אמנם השכר שהיה על ידי זה לעתיד, היינו
49 בחינת גילוי עצמות אור אין-סוף ה'סובב כל עלמין',
50 הוא בחינת אין שממנו תמצא החכמה-עילאה. והוא
51 בחינת ומדרגת שבת-עילאה, והוא מה שכתוב "כי בו
52 שבת מכל מלאכתו, אשר ברא", שהחכמה נקרא בריאה
53 בנ"ל.

54 והנה, חיות והתהוות החכמה הוא רק מבחינת שמו'
55 וזיו בלבד, וכמבואר למעלה בפירוש "בזרא קדושים
56 ישתבח שמך כו". ו'שמו' בגימטריא 'רצון'. אבל עצמותו
57 יתברך הנקרא 'בעל הרצון', ונקרא 'מאור', פירוש: מקור
58 האור – הוא למעלה מעלה מהיות מקור לחכמה.
59 ובשבת יש בחינת עליית העולמות כל כך, עד שהחכמה
60 עולה ונכלל במאצילה ה'סובב כל עלמין', והוא בחינת
61 שבת-עילאה.

62 ובחינת ביטול זה, זהו ענין כתר שהוא לשון שתיקה:
63 "כתר לי זעיר", (באיוב י"ט סימן לו), דפירושו: המתן לי
64 מעט, ו"דום" – שהוא ענין שתיקה. והוא ענין "סייג
65 לחכמה שתיקה": סייג הוא גדר ומקיף שלמעלה
66 מהחכמה, הוא השתיקה והביטול. וכענין "משתאה לה,
67 מחריש" (בראשית כד, כא), וכמו שנתבאר במקום אחר, בענין
68 "כבד פה וכבד לשון" (שמות ד, י) דמשה כו,

69 והוא שאמרו רז"ל בירושלמי:

70 כתיב (שמות כ, ט): "שבת לה אלקיך" – שבות כה'.
71 מה הוא שבת ממאמר אף אתה שבות ממאמר.
72 אמר רבי חנינא: בדוק התירו שאלת שלום
73 בשבת:

74 קיצור. (וזהו ענין "שתי שבתות בהלכתן". כי שבת –
75 העלייה מבחינת 'ממלא כל עלמין' ב'סובב כל עלמין', ועל ידי
76 זה נמשך בחינת הביטול. ויש עוד שני בחינות: שבת-תתאה,
77 הוא ענין ביטול היש לאין, בבחינת חכמה – כחמה. ושבת'
78 עילאה – בחינה שלמעלה מהחכמה).

1 וזהו מפני שהוא "שבת הארץ" (ויקרא כה, ו), ועלייה
2 בבחינת 'סובב כל עלמין'.

3 כי הנה, התחלקות המדרגות דומם צומח חי מדבר,
4 זהו מצד בחינת 'ממלא כל עלמין'. שבאדם מתגלה
5 בחינת חכמה שלא נתגלה ונמשך בחינה זו בבחינה
6 וחדה, שנתגלה בהם רק בחינת החיות בלבד כו³⁸,

7 אבל כשמתבטלים לגבי בחינת 'סובב כל עלמין',
8 שמקיף על כולן בהשוואה אחת, הרי כולן שוין. כי
9 בבחינת 'סובב' נאמר (תהלים לו, ז): "אדם ובהמה תושיע
10 ה'" – בהשוואה אחת. והיינו בחינת "בהמה רבה כו"³⁹ (וינה
11 ד, יא), ולכן באכילת שביעית אדם ובהמה שוין. והיינו על
12 ידי התגלות 'סובב כל עלמין'.

13 ואמנם כל זה הוא ענין ביטול היש לאין, והיינו בענין
14 בחינת ומדרגת שבת-תתאה, אבל שבת-עילאה הוא
15 למעלה מבחינה זו.

16 וביאור הענין הוא, דהנה מצינו שנאמר בתורה גבי
17 שבת ב' לשונות:

18 הא, כמו שכתוב (בראשית ב, ב): "וישבת ביום השביעי
19 מכל מלאכתו אשר עשה", שהוא השבת והעלייה "מכל
20 אשר עשה", דהיינו מבחינת עשייה.

21 הב, מה שכתוב אחר כך (שם, ג): "כי בו שבת מכל
22 מלאכתו, אשר ברא". שהוא בחינת שבת ועלייה גם
23 מבחינת בריאה, עם היותו למעלה מבחינת עשייה, וכמו
24 שכתוב (שם): "אשר ברא אלקים, לעשות", שהבריאה
25 הוא רק מקור להיות מזה אחר כך בחינת עשייה. ובשבת
26 שבת גם כן מבחינת "מלאכתו אשר ברא כו". והן הן
27 בחינת – שבת-תתאה ושבת-עילאה:

28 כי הנה "וישבת" מבחינת "אשר עשה", היינו עליות
29 עולמות התחתונים, שנקראו בכלל בחינת עשייה אצלו
30 יתברך, ובשבת הם מתעלים למעלה מבחינת עשייה,
31 וזהו (בראשית א, לא-ב, א): "והנה טוב מאד [...] ויכולו השמים
32 כו", פירוש: שהוטב והוכשר בעיניו סדר ההשתלשלות,
33 שנעשו על אופן "ויכולו" – לשון 'כלות הנפש', שנעשו
34 בענין שיוכלו להיות בבחינת כלות הנפש מלמשה
35 למעלה, בבחינת רצוא ושוב.

36 וכל בחינות העליות הללו הוא עד עלייתם בבחינת
37 חכמה, שהיא ראשית ההשתלשלות. כי "אבא מקנן
38 באצילות", שהוא בחינת ביטול, חכמה היא כחמ"ה,
39 מה שאין כן בבי"ע אין מתגלה בחינת חכמה, וכמאמר:

38. (ועיין ב"ספר של בינונים", פרק מ"ח).

39. (עיין מה שנתבאר לעיל לו, א) בדבור המתחיל "והניף הכהן" (מענין

ביטול). ובפרשת עקב בדבור המתחיל "ויאכלך" (לקמן עקב יג, א: שיש
עוד בחינת חכמה, שלמעלה מבחינת אדם ונקראת בשם "בהמה רבה").

אותו, אָבֵל התורה היא מְקֻדָּשׁוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוא
מִמֶּשׁ. וּבִמְאֻמָּר רז"ל: "אֵין לוֹ לַהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוא
בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אֲמוֹת שֶׁל הַלֵּכָה".
(ועיין ב"ספר של בינונים" פרק נ"ב, שֶׁהַתְּלֻמִּיד וְהַמְשָׁנָה
נִמְשָׁכִים מִהֵיכַל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים דְּבִרְיָאָה, יצירה כו', נמצא, ד' ש'
אֲמוֹת שֶׁל הַלֵּכָה" הֵם בַּחֲנִינֵי "מְקֻדָּשִׁי" מִמֶּשׁ.
ועיין ב"עץ חיים", שַׁעַר כֶּסֶף הַקְּבוֹד, פֶּרֶק ה', דִּשְׁרָשׁ הֵיכַל
קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים שֶׁרָשׁוּ מֵאֲדָר נֶעֱלָה⁴²).
וְהַעֲנִין:
כִּי הַתּוֹרָה הוּא הַמְשַׁכֵּת אֶלְקוֹת בְּבַחֲנִינֵי פְּנִימִית, כְּמוֹ
שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה גִּילּוֹי הַשְּׂכִינָה, וְהוּא בַּחֲנִינֵי מִמֶּלֶא
כָּל עֲלָמִין. וְשֶׁבֶת הוּא הַעֲלִיּוֹת בְּבַחֲנִינֵי סוֹבֵב כָּל
עֲלָמִין. וְלָכֵן אָמַר: עִם הַיּוֹת ד' שְׁבֻתוֹתֵי תַשְׁמֵרוֹ, שֶׁהוּא
עֲלִיּוֹת בְּבַחֲנִינֵי סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, עִם כָּל זֶה "וּמְקֻדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי הַיּוֹהָ", פִּירוּשׁ: "אֲנִי" הוּא עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ,
הוּא מִמֶּשׁ "הַיּוֹהָ", שֶׁהוּא מֵהַ שְׁמִשְׁשָׁה לַהֲיּוֹת מִמֶּלֶא כָּל
עֲלָמִין, "בִּיּוֹד נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא כו'", וְכוּלָּא חֹד.
וְזֶהוּ "אוֹרֵייתָא מִחֻכְמָה נִפְקֵת" – פִּירוּשׁ: "נִפְקֵת" הֵיִינוּ
הַתְּגֻלוֹתָהּ, הִיא מִחֻכְמָה, אָבֵל מְקוֹר חוֹצְבָה הוּא לְמַעֲלָה
מִן הַחֻכְמָה. כִּי הַתּוֹרָה הִיא פִּירוּשׁ וּבִיאוֹר הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם
רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן; תְּרִי"ג מִצְוֹת דְּאוֹרֵייתָא עִם ז' מִצְוֹת דְּרַבְּנָן
– גִּימְטְרִיא "תְּרִי"ג – פֶּתֶר.
וְהֵנָּה, גַּבִּי "מְקֻדָּשִׁי" נֶאֱמָר: "תִּירָאוּ"⁴³. וְהַטָּעַם: כִּי לְפִי
שְׁבֻחֵינֵי "מְקֻדָּשִׁי" הוּא הַהִמְשָׁכָה בְּבַחֲנִינֵי גִילּוֹי וְאוֹר
פְּנִימִי, לְכַף נִמְשָׁךְ מִזֶּה הִירָאָה, מִצַּד הַגִּילּוֹי⁴⁴.

ה וְזֶהוּ "אֵת שְׁבֻתוֹתֵי תַשְׁמֵרוֹ":
פִּירוּשׁ "שְׁבֻתוֹתֵי" הֵיִינוּ: בַּחֲנִינֵי שְׁבֻת־תַּתְּאָה שֶׁהוּא
בִּיטוּל הַיֵּשׁ לְאֵין, וְשְׁבֻת־עֵילָאָה שֶׁהוּא בִּיטוּל הָאֲמִיתִי,
שֶׁב' שְׁבֻתוֹת אֵלוֹ יִשְׁנֶן בְּכָל שַׁבָּת כִּכ"ל⁴⁰,
וּפִירוּשׁ "תַשְׁמֵרוֹ": שְׁבָאָמַת שַׁבָּת הוּא בַּחֲנִינֵי מִתְּנָה
שְׁנוֹתָנִים אוֹתָהּ לָנוּ מֵה', רַק שְׂאֵנוּ צְרִיכִים לְשִׁמּוֹר שֶׁלֹּא
יִפְסִידוּ אוֹתָהּ חֹס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי אִיזָה קִלְקוּל וְגִרְמָא
בְּנִזְקִין הַמוֹנֵעַ גִּילּוֹי זֶה. כְּמוֹ אֲפִילוֹ דְּבָרִים שְׂאֵדָם דִּשׁ
בְּעַקְבֵּי – שֶׁקָּר וְגִסּוֹת, וְכְמוֹ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קא, ז): "דוֹבֵר
שֶׁקָּרִים לֹא יִכּוֹן לִנְגַד עֵינָי", וּבְגִסּוֹת – "אֵין אֲנִי וְהוּא
יִכּוֹלִים לְדוֹר בְּעוֹלָם אַחֵד".
וְהֵנָּה הֶרְבוּתָא הִיא עַל שְׁבֻת־תַּתְּאָה, שֶׁהוּא בִּיטוּל־
הַיֵּשׁ, שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בַּחֲנִינֵי "תַשְׁמֵרוֹ", דִּהֵיִינוּ שְׁצָרִיק
לַהֲיּוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּיטוּל זֶה גּוֹפָא בְּבַחֲנִינֵי יֵשׁ, שֶׁהוּא
בִּיטוּל עֲצֻמוֹ עַל יְדֵי כָחוֹ, (וְכְמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּרָאשִׁית כב, כד):
"וּפִילְגָשׁוּ וְשִׁמְיָה רֹאֲמִ"ה", שְׁעוּשָׁה יֵשׁ וְדָבָר מִהִבְיטוּל. וְהוּא
שֶׁרֶשׁ הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת וְהַתְּהוּוֹת הַיֵּשׁ גִּשְׁמִי דִּסְטְרָא־אֲחֵרָא כו'),
אֶלָּא הַכֹּל מֵאֵת ה'. כִּי הֵגַם שֶׁהַבְּחִירָה נִיתְּנָה בְּיָדֵי
הָאָדָם, עִם כָּל זֶה "אֶלְמֶלֶא עוֹזְרוֹ, אֵין יִכּוֹל לוֹ". וְגַם
אֲמָרוּ רז"ל (נדה ל, ב): "הִיָּה בְּעֵינֶיךָ כְּרִשָּׁע כו'". (וְכְמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר הַפִּירוּשׁ ב"ספר של בינונים", פֶּרֶק כ"ז⁴¹).
וְזֶהוּ "אֵת שְׁבֻתוֹתֵי" – שֶׁב' הַשְּׁבֻתוֹת הֵם שְׁלִי כו'.
וּמְקֻדָּשִׁי תִירָאוּ":
פִּירוּשׁ: "מְקֻדָּשִׁי" קָאִי עַל הַתּוֹרָה. כִּי הַמְקֻדָּשׁ
שְׁלֻמָּטָה הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאָדָם – שְׁלֻמָּה הַמְּלֶכֶךְ בְּנָה

הַקִּינֵי, פֶּרֶשֶׁת בְּרָאשִׁית (לְקַמֵּן דְּרוּשִׁים לְיוֹם הַכַּפּוּרִים עֵא, א).

43. (ועיין מִזֶּה בְּרִבּוּת, בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּפִסּוּק ור, ד) "כִּמְגִדֵּל דְּוִיד".
וּבִסְדֵּר בְּשִׁלַּח פֶּרֶשֶׁת כ"ט, עַל פִּסּוּק (תְּהִלִּים סח, לו) "נוֹרָא אֶלְקִים
מִמְקֻדָּשֶׁךָ". וּבְזֻבְחִים קט"ו, ב'. וּבִסְדֵּר וַיֵּצֵא סוֹף פֶּרֶשֶׁה ס"ט, עַל פִּסּוּק
(בְּרָאשִׁית כח, יז): "מֵה נּוֹרָא הַמְּקוֹם הַזֶּה". וּבִזֶּה חֶלֶק ב', ע"ט, א'.

44. (ועיין מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל כו', וַיִּירָאוּ הָעַם
כו'". וְכ"סֶפֶר שֶׁל בִּינוּנִים, סוֹף פֶּרֶק כ"ג).

40. (ועיין מִעֲנִין "אֵת שְׁבֻתוֹתֵי תַשְׁמֵרוֹ" בִּזְהַר: חֶלֶק א', ה', ב'. חֶלֶק ג',
פ"ב, א'. תְּקוּנֵי זֶהר, רִישׁ תְּקוּן כ"ד).

41. (וְשֶׁם: וְעַל זֶה אָמַר אִיבֹב (בְּבָא בְּתָרָא טז, א): 'בְּרָאתָ רִשְׁעִים, וְלֹא יִשְׁתַּיֵּהוּ
רִשְׁעִים בְּאֲמַת חֹס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שִׁינְיָע אֵלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַרִשְׁעִים בְּמַחֲשַׁבְתָּם
וְהַחֲרוֹקם לְבָד, וְהֵם יִהְיוּ נִלְחָמִים תָּמִיד לַחֲסִידֵי דַעֲתָם מִהֶם, כְּדִי לֹאכְפִּיָּא
לְסִטְרָא אֲחֵרָא וְלֹא יִכְלּוּ לְבִטְלָה מִכָּל וְכָל).

42. (ועיין מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּבִיאוֹר עַל פִּסּוּק "שְׁבֻת שְׁבֻתוֹן", בִּשְׁם "זֶהר

ב.

הוֹד כ"ק אַדמו"ר מֵרְנָא וּרְבִנָּא דוֹבְעֵר – אַדמו"ר הָאֲמַצְעִי

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

הנ"ל באריכות. הנה ודאי מובן ממילא שעלי אופני
נשמות של זרעא דאברהם ויצחק בבחי' השתחווה
שלהם להשתאב בגופא דמלכא המה עולין בניגונים
שונים ומחולקים זה מזה דהיינו מחדוה למרירות כו'
דהנה אנו רואים בחוש טבע בני אדום בהתפעלותם

1 (כב) והנה בזמן הגלות דזרעא דאברהם בגלותא
2 דאדום כו' דבר בהיפוכו שהשתחווה
3 דאברהם בבחי' הריחוק אחר הקירוב בא מצד המנגד
4 דאדום דוקא כנ"ל והשתחווה דיצחק בבחי' הקירוב
5 אחר הריחוק בא מצד המנגד דישמעאל דוקא מטעם

יבא עיקר התענוג בזרעא דאברהם להתענג על ה' 43
במתיקות ידירות כו' עד שיבא לבחי' השתחווה 44
וביטול האמיתי כנ"ל וענין היפך דאדום מובן ע"פ 45
הנ"ל בהיות שכל העליות נשמו' ממהות למהות כמו 46
להשתאב בגופא דמלכא הוא ע"י הניגונים דוקא כנ"ל 47
וטבע בני אדום להתפעל בניגונים של שמחה וחדוה 48
דוקא כנ"ל ונפשות בני' הנולדים תחת ממשלת שר של 49
אדום שהן מבחי' אברהם בגלות זה שהוא מבחי' 50
החסדים הרי המה בהיפוך שטבעם להתפעל בנפשם 51
מניגונים של עוצב ומרירות בתפלה ואמנם עיקר 52
הבירור הוא בא בדבר היפוכו דוקא כפי אופן המתברר 53
כנ"ל ע"כ זרעא דאברהם בגלותא דאדום בחי' הבירור 54
בא באופן של בני אדום ג"כ שהוא בחי' התפעלו' 55
שמחה וחדוה אשר לא יתפעלו מזה זרעא דאברהם 56
מצד טבעם אך לבררם מתלבשים באופן זה מפני שכל 57
עליות נשמותיהם באה מצד המנגד דוקא כנ"ל וא"כ 58
עליות נשמות דאברהם בגלותא דאדום הוא ע"י ניגונים 59
של שמחה וחדוה אמנם הוא להיפוך משמחה וחדוה 60
דהתפעלות אדום כי הקליפות מנגדות לקדושה גם 61
בהיות הדבר בבחי' ומדריגה א' אם חסדים או גבור' 62
כו' וידוע בענין קליפות דאדום שהוא כח התאוה 63
לעצמו ולגרמי' דוקא הנה ודאי שכל התפעלות 64
שמחתם הגדולה והנפלאה אינו רק בדבר שהוא טוב 65
לעצמו כמו שמחת השגת הכבוד והממון וכה"ג והכל 66
כאשר באים הדברים הטובים בעצמותו דוקא שנמצא 67
שמה לבו רק מעצמו כאשר כל טוב השיג בעצמו שמה 68
הוא מטוב חלקו ומשתעשע ומתענג מעצמו ולא מדבר 69
זולתו כלל שאין בטבעו כלל לשמוח בשמחת זולתו כי 70
אינו מרגיש רק א"ע כו' אבל בחי' שמחה וחדוה 71
דזרעא דאברהם בגלותא דאדום הוא להיפך ששמחי' 72
בה' אחד דוקא שהוא ע"י הדביקות והתשוקה בעוצ' 73
הקירוב לפני ה' בדביקה חשיקה נפלאה לצאת 74
מעצמותו וליכלל כללו' נפשו בה' אחד עד שבא לבחי' 75
השתחווה אחר הקירוב שהוא בחי' הביטול במציאות 76
לגמרי' כנ"ל במשל שנכנס חדר לפניו מחדר להיכל 77
המלך ומשתחוה לפני רגליו כו' וזהו כל עיקר תענוגיו 78
וחיותו נמצא זהו היפך שמחה דאדום ממש וזהו עיקר 79
ענין הבירור דהיינו שיוכלו הנשמות לעלו' ולהשתחו' 80
בשמחה דוקא וד"ל. אך הנה זהו דוקא בזרעא דאברהם 81
השתחווה' שלהם באה מצד הקירוב שהוא בא 82
בתענוג ושמה' נפלא' לפני ה' עד שהשתחווה' באה 83
מצד עוצם הקירוב כנ"ל: 84

במנגנים ניגונים של שמחה וחדוה דוקא וטבע בני 1
ישמעאל בהתפעלותם שמנגנים ניגונים של עצבון 2
ומרירות וזהו עיקר תענוג הפשוט העצמי שבנפש 3
ועיקר תענוג הפשוט העצמי דנפשות אדום להיפך 4
בניגונים של שמחה וחדוה ולכאורה הי' צריך להיות 5
להיפך שהרי ישמעאל מבחי' החסדים ואדום מבחי' 6
הגבור' כו' אך הענין הוא דכמו דתענוג תמידי אינו 7
תענוג כך תענוג עצמי אינו תענוג רק מדבר היפוכו שם 8
נמצא עיקר התענוג כמו מים קרים על נפש עייפה 9
שהקרירות המנגד תענוג נפלא לתוקף החום דנפש 10
עייפה וכן להיפוך למי שנתקרר ביותר הרי הוא מתענג 11
בהיפוכו שהוא החום כמו ברחיצה בחמין או בחום 12
התנור וכידוע שכל ב' הפכים מנגדים כמו שיש 13
מלחמה ונצוח שנאה וריחוק עצום ביניהם שלא יסבלו 14
זא"ז כלל וכלל כך ימצא בהם להפוך שיחשוק ויאהב 15
כל א' בהיפוכו לידבק בו וזהו עיקר תענוג וחיותו ממש 16
כשידבק בהיפוכו דוקא וכמו מי שהוא מבחי' הגבור' 17
שהוא המושך כח העצבון והרוגז והמרירות ימצא בו 18
ב' ענינים הפכים א' שלא יאהוב רק כפי טבעו לשמוע 19
דברי עוצב ומרירות וישנא דברי המשמחים וכל חדוה 20
כו' והב' להיפך שלפעמים הי' עיקר תענוג בהיפוך 21
מטבעו דוקא דהיינו שיאהוב ויחשוק בדברי שמחה 22
וחדוה וראי' לזה מן הניגונים שמי שטבעו בעוצב 23
ומריר' יתפעל דוקא מניגונים של חדוה ומי שטבעו 24
בחדוה ושמחה יתפעל דוקא מניגונים של מרירות 25
ועוצב וכמו אוה"ע שמשונים בטבעם כמו בני אדום 26
ובני ישמעאל הנה ידוע בטבע בני אדום שמתענגים 27
ומתפעלים מניגונים של שמחה וחדוה וטבע בני 28
ישמעאל להיפך שמתפעלי' ומתענגים מניגונים 29
שמעוררים העצבון והמרירות והיינו לפי ששרש בני 30
אדום מבחי' הגבור' ע"כ יאהבו ויתענגו מניגונים של 31
חדוה היפוכם כמשל הקור וחום הנ"ל ומפני ששרש 32
בני ישמעאל מבחי' החסדים יאהבו ויתענגו מניגונים 33
של עוצב ומרירות היפוכם דוקא (וכך הוא בתאוות 34
ותענוג הזווג דזכר ונקבה דתיאובתא דדכורא לנוקבא 35
מפני שהיא היפוכו דוקא וכן תיאובתא דנוקבא לדכורא 36
מפני שהיא היפוכה דוקא וכידוע דטבע הזכר מבחי' 37
החסדים וטבע הנוקבא מבחי' הגבור' וביחודם הוא 38
בחי' התכללות חו"ג וכל עיקר התענוגי' של כ"א הוא 39
בא מהיפוכו דוקא כמשל קור וחום הנ"ל והנה כמו 40
כן בענין עליות הנשמו' דזרעא דאברהם בגלותא 41
דאדום היפוכו דוקא כנ"ל הנה מן ההיפוך דאדום דוקא 42

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

ושם אלקים מסתיר על שם הוי' כמו נרתק השמש על
השמש, וכח המהוה העולמות מאין ליש זהו רק זיו
והארה ובהארה זו אפשר להתבונן ולהשיג, וזהו נודע
לשון ידיעה, וגם נודע לשון התקשרות שהוא מקשר
מחשבתו בהתבוננות והשגה אזי נולד מזה הרצון
באלקות וכמ"ש בזהר לפום מה דאתידע ואתדבק
בליבי', שזהו לפי עומק העמקת הדעת אזי הוא נמשך
ההתפעלות והרצון בלב, וזהו בחי' רצון התחתון הנולד
מן השגה והטעם.
ויש בזה מ"ט שערים כי שבעה מדות וכאו"א כלול
משבעה הם מ"ט וזהו מ"ט שערי בינה כמו מ"ט
ימי הספירה, כי לפעמי' הוא משער ההתבוננו' באופן
זה ולפעמים באופן אחר ויש בזה מ"ט שיעורים, וגם
שער לשון פתח מחמת שבא ע"י ההתבוננו' הרצון
ממוח ללב בכמה אופנים שונים והכל הוא הרצון
באלקות, וזהו נק' רצון התחתון שבלב מההתבוננו'
שבמוח בהשתלשלות עולמות בחי' ממכ"ע, אבל
בבחי' סובב כ"ע לית מח' תפיסא בי' היינו ההתבוננו'
רק ביטול השגה היינו שהוא בטל לעצמו' אא"ס מצד
עצם הנשמה, וזהו הרצון שלמעלה מהטעם והדעת
רצון עצמי בעצמות אא"ס בבחי' סובב שאינו מאיר
בבחי' פנימי' רק בבחי' מקיף בהשוואה א' בכל
ההשתלשלות וכמ"ש אני הוי' לא שניתי וכמ"ש המלך
הקדוש בשמים וארץ שהוא קדוש בשמים ובארץ
בהשוואה א' שהוא מובדל מכל ההשתלשלות עולמות
וא"א להשיג בבחי' השגה בבחי' פנימי' רק בבחי'
ביטול רצון שזהו רצון עצמי מצד עצמו' הנפש, וזהו
ענין גלגלתא דחפא על מוחא הרצון שלמעלה מן
הטעם. וכן הוא בנמשל למעלה הרצון שלמעלה
מהחכ', וכמשארז"ל הקב"ה מנענע בראשו שזהו
המשכת הרצון שלמעלה מהחכ'.

וידבר גו' במדבר סיני

וידבר ה' אל משה במדבר סיני שאו את ראש בני'
לגולגלתם ופי' לגולגלתם הוא גלגלתא דחפא
על מוחא היינו הגולגולת החופה על המוח ולמעלה
הוא נק' רצון וחכ', וכמו שאנו רואים למטה שיש
באדם רצון ושכל והרצון הוא החופה על השכל כי
אינו נראה רק הרצון שהוא רוצה והטעם שמחמת זה
הוא רוצה הוא בהעלם וכך למעלה יש ג"כ רצון וחכ'
היינו רצונו וחכמתו ית'. אבל באמת אין המשל דומה
לנמשל כי למעלה הוא מתחילה הרצון ואח"כ חכ'
כידוע שבחי' הרצון הוא למעלה מן החכ', אבל למטה
הוא מתחילה הטעם והשכל ומחמת הטעם נמשך
הרצון והוא רוצה כך, אך באמת אית רצון ואית רצון
שיש ב' בחי' רצון.
ולהבין זה צריך להקדים הקושי' שהקשו רז"ל כתי'
ועמדו זרים ורעו צאנכם וכתי' ואספת דגנך
ול"ק כאן בזמן שישראל עושי' רצונו של מקום וכאן
בזמן שאין עושי' רש"מ, ולכאורה זהו פלא כי בפ'
שני' של ק"ש והי' א"ש תשמעו אל מצותי זהו אין
עושי' רש"מ, ותירץ הה"מ שבפ' ראשונה כתי' בכל
מאודך זהו עושי' רש"מ ובפ' שני' לא כתי' בכל
מאודך זהו אין עושי' רש"מ.
ולהבין זה הנה כתי' נודע בשערים בעלה ואיתא
[בזהר] כל חד לפום מה דמשער בליבי', כי
שערים הוא מ"ט שערי בינה לשון שער ופתח, וגם
לשון שיעור שהוא משער הוא ענין ההתבוננות כמ"ש
שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה שהוא משיג
בהשגה איך שהוא מהוה ומחי' העולמות מאין ליש,
הגם שלית מח' תפיסא בי', היינו בי' בעצמותו אבל
בזיו והארה יש השגה, וכמו שבעצם השמש א"א
לראות אבל ע"י נרתק של השמש אפשר לראות בזיו
השמש כמו"כ למעלה כתי' כי שמש ומגן הוי' אלקי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

דמעשה המצות יכולי' לראות מרחוק ג"כ. וזהו ההפרש
בין מרע"ה לכל הנביאי' שארז"ל כל הנביאי' נתנבאו
בכה משה נתנבא בזה, פי' זה הוא לי' גילוי כמו כי הוא

וז"ע האספקלריא שע"י יכולי' לראות מרחוק דרך
או"י, שאין לך ריחוק היותר גדול מן הנבא
לגבי השגת א"ס ב"ה, וע"י אספקלריא המאירה

15 דבר קלוש והוא הציפוי מכסף הידוע, ואז כשרואי
16 דרך אספקלריא זו נמשך ממנה אור חוזר לראות דמות
17 ותבנית דבר המחזיקי' כנגדה, אבל אין יכולי' לראות
18 דרך הזכוכי' באו"י, וא"א לראות דרך בה מהות
19 ועצמיות הדבר כמו ע"י אספקלריא המאירה, כ"א רק
20 דמות הדבר נראה ע"י בחי' אספקלריא שאינה מאירה
21 שהוא בחי' או"ח, ואמנם הנה יש מעלה באספקלריא
22 שאינה מאירה שבוה היא גבוה מבחי' אספקלריא
23 המאירה שיכולי' לראות על ידה את עצמו וגם לראות
24 מאחוריו מה שע"י אספקלריא המאירה אין יכולי'
25 לראות זה כלל, ועד"ז תירצו בגמ' ביבמות ספ"ד
26 דישעי' שאמר ואראה את ה' היינו באספקלריא שאינה
27 מאירה שבה יוכל לראות דמות כבוד הוי' משא"כ
28 באספקלריא המאירה נא' למשה כי לא יראני כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"ס פקודי, ל"ב).

1 זה, והוא בחי' אספקלריא המאירה אשר ע"י רואי' אף
2 מה שרוחק מהאדם דרך אור ישר, וכמו ע"י מעשה
3 המצות שנעשי' לבושי' להנשמה בג"ע, שע"י לבוש זה
4 דמעשה המצות יכולה הנשמה ליהנות מזיו השכינה
5 וליהנות מאורו ית', כמו באספקלריא המאירה אור ישר
6 אשר נמשך ונתגלה מאוא"ס ב"ה ממעלה למטה בג"ע,
7 ומרע"ה ג"כ לא הי' רואה בלתי אספקלריא וכמ"ש
8 ומראה ולא בחידות והיינו בחי' אספקלריא המאירה
9 שנק' מראה אשר בלא אספקלריא לא הי' יכול להשיג
10 השגת אא"ס, אבל כל הנביאי' נתנבאו בכה הוא בחי'
11 אספקלריא דלא נהרא, וכמ"ש וביד הנביאי' אדמה הנה
12 ל' דמות אינו עצם הדבר כ"א בחי' דמות מהדבר, והוא
13 עד"מ הראי' בזכוכי' הנק' שפיגיל שהוא מה שמשימי'
14 מסך וכיסוי על הזכוכי', אבל המסך אינו דבר עב רק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

15 אור, ומאצילות לבריאה האור מאיר דרך מסך בוי'. עד
16 כאן דברי העץ חיים.
17 דהפרש בזה הוא דבמדריגות דאצילות הכל הוא בחינת
18 אותו מהות אור רק שהוא בבחינת מיעוט בוי', כלומר
19 למרות שיש הבדלים בגילוי האור בספירות השונות,
20 קירוב וריחוק, דרך חלון או דרך נקב, אבל זה עדיין
21 הכל אותה מהות, רק ההבדל בריבוי ובמיעוט, ועל כן
22 גם בבחינת מלכות שהאור בדרך נקב לבד ובבחינת
23 מיעוט הרבה, מכל מקום מאחר שהוא אותו מהות האור
24 הרי ביכולת להרחיב הנקב ויהיה האור בריבוי כמו דרך
25 חלון בוי'. כיון שהאור שמאיר דרך הנקב הוא אותו אור
26 בדיוק שמאיר דרך החלון, רק שהפתח של האור קטן
27 יותר, ניתן להרחיבו שיהיה כמו החלון, כי במהות הם
28 שווים ואין ביניהם הבדלי איכות ממש. וכמו במשל

1 פא. תוכן הפרק: באצילות יכולה להיות ההתרחבות של
2 המיעוט כמו הריבוי, והוא בחיצוניות השכל ובמידות
3 ביחס למוחין. המיעוט באור הפנימי הוא בחלישותו.
4 בסוף הפרק הקודם נתבאר העיקרון, כי כאשר ההבדלים
5 הם בריבוי ומיעוט בלבד יכולה להיות התרחבות
6 במיעוט כמו בריבוי, ואילו כאשר ההבדלים הם הבדלי
7 מהות, לעולם לא תוכל להיות המדריגה התחתונה כמו
8 המדריגה העליונה.
9 וזהו דאיתא בעץ חיים²¹ בהפרש באופני הגילויים של
10 האור כפי שהוא באצילות והגילוי שמאצילות לבריאה
11 יצירה עשית, דאור אין סוף מאיר ככתר וחכמה בקירוב
12 מקום בוי' ובויעיר אנפין (המידות העליונות) דרך חלון
13 ובמלכות דרך נקב אך כל זה הוא עדיין אותו מהות

נמשך לה האור דרך נקב וחלון כמו הו"א אך שהוא בהרחקה הרי הם ד'
בחינת אשר בהם יובדלו פרטי האצילות מיניה וביה אבל כולם הם בלתי
מסך כלל ועיקר לכן נקרא עולם האצילות כי האור האין סוף עצמו נתפשט
בכולו בלתי מסך ואמנם משם ולמטה אין אין סוף עצמו מתפשט רק הארה
לוצאה ממנו דרך מסך והוא כי המסך ופרגוד המבדיל בין אצילות
לבריאה כנוצר לעיל.

21. שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק א'. וזה לשונו שם: והנה
הכתר שבאצילות מאיר בו האין סוף בלתי שום מסך ושום הרחקה כלל
לכן הכתר נקרא אין סוף (פי' כתר דמ"ה סוד עתיק) וחכמה מקבל ע"י כתר
אך בינה קבלה אור האין סוף ע"י הרחקה כי עתה האין סוף רחוק ממנה
ויכולה לקבלו והו"א אינו מקבל האור כ"א דרך חלון ונקב צר אשר בתוך
החלון הוא עובר האור בלתי שום מסך כלל אלא שאין דרך רחב רק צר מאד
אבל הוא קרוב כי מן הבינה אל הו"א אינו רחוק אבל נקבא דועיר אנפין

37 שאין הכוונה שלא ישפיע לו את אור השכל בשלימות
38 אלא רק חלקים ממנו כי אם שיהיה בבחינת מועט
39 המחזיק את המרובה, שזהו דיוק הלשון "דרך קצרה"
40 (ולא שכל קצר)²⁴, ועל דרך המשנה שכתובה בדרך
41 קצרה, אך טמונים בה כל הפרטים, הטעמים והשקלא
42 וטריא המופיע אחר כך באריכות בגמרא, והוא שבהעלם
43 יש בזה כל הפנימיות, רק מה שננלה אל המקבל הוא
44 החיצוניות לבד בו,
45 וזהו שאמרו חכמים²⁵ דקאים אינש אדעתיה דרביה
46 (שעומד אדם על דעת רבו) לאחר מ' שנים (ארבעים
47 שנה), ומכאן הוכחה שגם בעת השפעת הרב, היה טמון
48 בהעלם כל העומק והפנימיות, שהרי באם אינו נמצא
49 שם, כיצד יכול להגיע לדעת רבו לאחר ארבעים שנה?
50 אלא שעל ידי היגיעה אחר כך בהשכל הנשפע לו הרי
51 הוא בא על הפנימיות הטמונה שבוה בו'.
52 וכמו כן הוא נמשל בעולם האצילות בבחינת הריבוי
53 ומיעוט למעלה שבכתר ובחכמה מאיר האור בקירוב
54 ובכינה בריחוק, בזעיר אנפין דרך החלון ובמלכות דרך
55 הנקב, שהאור הוא באותו מהות בכל הדרגות, שבחינת
56 מיעוט האור הוא שבגילוי מאיר רק בחינת החיצוניות
57 ובבחינת צמצום בו', אבל בהעלם יש בזה גם בחינת
58 הפנימיות בו'.
59 הרבי נ"ע מדגיש כאן בביאור המושג "ריבוי ומיעוט":
60 עד עתה יכלנו לפרש הכוונה שהם אותה מהות אלא
61 שכאן זה באופן של ריבוי וכאן הוא באופן של מיעוט,
62 וכמו ההבדל בין אדם שלומד הלכה אחת בשולחן ערוך
63 לאדם שלומד עשר הלכות, הרי המהות היא אותה
64 מהות, אלא שזה למד הרבה וזה למד מעט.
65 אבל כאן מוסיף הרבי נ"ע, שבעצם בתוך המיעוט טמון
66 בהעלם כל הריבוי, וכמשל הרב המשפיע לתלמידו
67 בדרך קצרה, שאף שבגילוי משפיע לו רק את החיצוניות,
68 וחיצוניות ופנימיות הם לכאורה שני מימדים שונים, הרי
69 בעצם הפנימיות טמונה בהעלם בתוך בחיצוניות, ורק
70 צריך את הרחבת הכלי כדי להגיע לריבוי, כשם שהקדן
71 אור שעוברת דרך הנקב, צריכה הרחבת הנקב בשביל
72 לקבל את עוצמת האור כפי שמאירה דרך החלון.

בסוכות תשכב

1 הגשמי של אור השמש המאיר דרך נקב מאחר שהוא
2 מהות אור השמש שמאיר דרך הנקב יכולים להרחיבו
3 להיות כמו חלון בו'.
4 אבל כאשר ההמשכה של האור היא דרך מסך (וילון)
5 שהוא במעבר מעולם האצילות לעולם הבריאה הרי גם
6 כשירבה האור מעבר למסך מכל מקום זה לא ישנה את
7 העובדה שיש הבדל מהותי, שגם אז יהיה הגילוי שאחר
8 המסך בבחינת אור של תולדה לבד בו'. כלומר לא ימשך
9 אור ישיר, אלא אור שכבר עבר שינוי איכותי על ידי
10 המסך שאותו צריך לחדור.
11 והענין הוא - הסיבה האמיתית שבעולם האצילות
12 כשמאיר האור דרך הנקב בספירת המלכות ניתן להרחיב
13 את הנקב ולהגדילו לעוצמת האור שנמשך דרך חלון,
14 משום דגם בבחינת מיעוט האור יש בו בהעלם בחינת
15 ריבוי האור רק שבגילוי הוא בבחינת מיעוט האור שזה
16 יכול התחתון לקבל בו'. - גם בתוך מיעוט האור בהעלם
17 נמצא האור כפי שהוא בריבוי, אלא שאופן הימצאותו
18 שם הוא באופן של העלם, על מנת שהמקבל יכול
19 לקבלו.
20 ומביא לזה הרבי נ"ע משל - וכמו בהשפעת השכל מן
21 המשפיע אל המקבל הרי מה שבא בגילוי אל המקבל
22 הוא רק חיצוניות השכל והפנימיות אינו יכול לקבל, -
23 כאשר רב משפיע לתלמיד הוא משפיע לו רק את
24 החיצוניות לבד של ההשכלה שהרי התלמיד לא מסוגל
25 להשיג את העומק והפנימיות, ובאמת הרי יש בזה
26 פנימיות השכל גם כן - בתוך החיצוניות שזה החלק
27 הגלוי שנשפע לתלמיד, טמון העומק והפנימיות גם כן.
28 שזהו ענין שאמרו חכמים²² לעולם ישנה אדם לתלמידו
29 בדרך קצרה, "כי באם ישפיע לו (בתחילה) כל הפרטים
30 בגילוי, יתבלבלו חושי התלמיד, וגם אפשר שמצד ריבוי
31 ההתפשטות ילך בדרך עקלתון, ולכן צריך ללמדו בדרך
32 קצרה דוקא, שעל ידי זה בא השכל בציור מוגבל (שהוא
33 יודע את הענין בכללותו), ועל ידי זה, הנה גם לאחר
34 שמענין בהפרטים, בריבוי סברות, תהיה ההתפשטות
35 לפי אופן הציור של הדיבורים הקצרים ולא ילך בדרך
36 עקלתון"²³.

24. שם.

25. ע"ז ה, ב.

22. פסחים ג, ב.

23. לשון המאמר יום ב' דחג השבועות תשכ"ח (מאמרים

מלוקטים), פ"ג. וראה הנסמן שם.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[סיון ה'תש"ב]

הדין. שתחילה היה גזר דין ועל-ידי אחד מארבעת
הדברים גזר הדין התבטל.
צדקה מבטלת את גזר הדין כמו שכתוב⁷ "צדקה תציל
ממות".
צעקה מבטלת את גזר הדין כמו שכתוב⁸ "ויצעקו אל
ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם".
שינוי השם. אודות שרה אמנו נאמר⁹ "ותהי שרי עקרה
אין לה ולד", היא היתה מחוסרת רחם¹⁰, והודות לעצה
של שינוי השם, כמו שכתוב¹¹ "שרי אשתך לא תקרא
את שמה שרי (ביוד), כי שרה (בהא) שמה – וברכתי
אותה וגם נתתי לך ממנה בן".
שינוי מעשה – כאשר ה' יתברך שלח את יונה הנביא
לנינוה¹², לומר לתושבי העיר שבגלל חטאיהם
והנהגתם הרעה העיר תחרב בעוד ארבעים יום, שבו
אנשי העיר בתשובה, המלך ועמו כל שרי המלוכה
צמו, וגם דרשו מכל תושבי העיר לצום וללבוש בגדי
אבל, ולא לתת אוכל אפילו לבעלי החיים.
ה' יתברך ראה את הנהגתם הטובה, שהם חזרו בהם
מדרכם הרעה, והוא חזר בו מגזר הדין ולא קיים אותו.
בדברי הכיבושין של תענית ציבור אומרת המשנה¹³:
"אחינו, לא נאמר באנשי נינוה 'וירא אלקים את שקם
ואת תעניתם', אלא 'וירא האלקים את מעשיהם, כי
שבו מדרכם הרעה'".
קיצור. ארבעה דברים, שהם ארבעה אופנים בעבודה
בקיום המצוות ותשובה. ארבעת הדברים הם: לתת
צדקה, להתפלל בזעקה לבבית, לשנות (א) את
ההתנהגות, (ב) את השם. ארבעה דברים אלו מבטלים
את גזר הדין. שינוי השם לומדים משרה ושינוי מעשה
מאנשי נינוה.

1 "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת"¹.
2 מכך מובן שישנם שני סוגים של קריאה אל ה' יתברך:
3 [א] שכולם קוראים. [ב] אלה שקוראים באמת.
4 אמת היא תורה, כמו שכתוב במדרש² "אין אמת אלא
5 תורה". בספרי³ נאמר שהכתוב קרוב ה' לכל קוראיו
6 הוא קודם שחש-ושלום נחתם גזר הדין.
7 לפי זה יש להבין, שלאחר שכבר נחתם גזר הדין, אזי
8 בהכרח שתהיה הקריאה לה' יתברך על-ידי תורה.
9 שכוח התורה יכול להסיר אפילו את חותם גזר הדין.
10 הרי גזר הדין הוא בשביל כוונה רוחנית. ה' יתברך כולו
11 רחמים, וגם הדין חס-ושלום מכון לשם ענין רוחני,
12 כמו היסורים הגדולים והעצומים בשעה זו, שהם חבלי
13 משיח.
14 כעת הוא סוף זמן הגלות וזוהי עת ביאת המשיח, ו"אין
15 ישראל נגאלין אלא בתשובה"⁴.
16 היסורים הם התעוררות לעשות תשובה, כי העיקר הוא
17 שעתה הוא באמת זמן המשיח, ועל-ידי קריאה באמת,
18 ניתן להקל את חבלי המשיח.
19 להבין הענין:
20 הגמרא⁵ אומרת בשם ר' יצחק שארבעה דברים קורעים
21 את גזר הדין שחש-ושלום נגזר על אדם.
22 ארבעת הדברים הם: [א] לתת צדקה, [ב] להתפלל
23 בקול – וזה נקרא צעקה, קריאה וזעקה מעומק הלב.
24 שלכן כתוב בספרים⁶ שבחודש אלול, בראש השנה,
25 בעשרת ימי תשובה וביום הכפורים יש להתפלל בקול,
26 מלבד תפילת שמונה-עשרה שלא צריך לומר בקול
27 כל-כך, [ג] שינוי השם [ד] ושינוי מעשה – לשנות את
28 השם ולשנות את ההתנהגות לטוב.
29 הגמרא מביאה ראיות מפסוקים ומדברים שהתרחשו
30 בפועל, שבכוחם של ארבעה דברים אלו לבטל את גזר

חיים סימן קא.

(7) משלי י, ב. יא, ד.

(8) תהלים קז, כח.

(9) נח יא, ל.

(10) ראה יבמות סד, ב.

(11) לך יז, טו.

(12) ראה ספר יונה.

(13) תענית פרק ב, משנה א.

(1) תהלים קמה, יח.

(2) ירושלמי, ראש השנה פרק ג, הלכה ח. איכה רבה, פתיחתא

ב. ילקוט שמעוני, דניאל רמז תתרטו. תיקוני זוהר, תיקון כא (נ).

(א). וראה ברכות ה, ב.

(3) פרשת נשא.

(4) רמב"ם, הלכות תשובה פרק ז, הלכה ה. ראה לקמן ע' 197

ובהערה 6.

(5) ראש השנה טז, ע"ב.

(6) ראה אגרות-קודש חלק ו, ע' תכט. וראה גם שו"ע, אורח

ב.

1

לזולת במה שהוא יכול.
 צעקה, כאשר אדם עורך חשבון נפש שכל מה שנעשה
 אתו הוא בהשגחה פרטית וה' יתברך נותן לו בריאות
 ופרנסה יותר מכפי שראוי לו, ואם הוא חס-ושלום לא
 בריא או שאין לו פרנסה, הרי רק הוא עצמו אשם בכך,
 כפי שאומרת המשנה¹⁶ "הרעותי את מעשי וקפחתי את
 פרנסתי";
 כאשר אדם עושה חשבון-צדק ומתבונן בכך היטב,
 נשבר לבו, ומעומק נקודת לבו הוא נושא תפילה אל
 ה' יתברך, כמו שכתוב¹⁷ "אליך הוי' אקרא ואל הוי'
 אתחנן. מה בצע בדמי ברדתי אל שחת, היודך עפר
 היגיד אמתך". איזו טובה תצמח מכך שאני אפול
 לתהום, וכי המטרה היא שהארץ תשבח את ה' יתברך
 ותאמר את האמת של האלקות?
 למרות שאכן הארץ אומרת שירה, אבל הרי המטרה
 שלשמה ברא ה' יתברך את האדם, היא לשם כך
 שהאדם יבין אלקות, אשר לכן נתן ה' יתברך לאדם
 שכל וחכמה. אך לכך מוכרח האדם מנוחה מסוימת,
 שיהיה לו את המצטרך. ועל-ידי לב נשבר, הצעקה
 הופכת להיות זעקה מעומק הלב עם בקשה לה' יתברך.
 קיצור. המשתתף בתחושות חיי העוני הקשים ובסבל
 הזולת, ועורך חשבון נפש, שאף אחד, גם העשירים
 מאוד, אינם – הם עצמם, בניהם או נכדיהם – מוגנים
 מפני עוני וסבל, נעשה אצלו לב נשבר והוא מתפלל
 אל ה' יתברך בזעקה וקריאה מעומק הלב.

ארבעת הדברים – צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי
 מעשה – המבטלים את גזר הדין, הם דרכי התשובה
 והמעשים הטובים הבאים על-ידי העבודה של לב
 נשבר ונדכה.
 זה שיש לו את הרגש לחוש את הזולת, ומביט בעין
 טובה אל מצבו הקשה של הזולת, הן בבריאות והן
 בפרנסה, איך הלה הוא עני וסובל יחד עם בני ביתו
 רעב וקור, ובגדיהם בלויים, הוא מעריך בשיקול דעת
 ברור את עצם מהותו של הסובל, שבאמת הוא אכן
 נעלה ממנו במעלה. שכן אף אדם, אפילו העשיר
 ביותר, אינו מחוסן מפני אסון המביא לידי עניות.
 הגמרא¹⁴ אומרת שלעולם צריך אדם לבקש מה' יתברך
 שלא יגיע לעניות ודוחק, כי גלגל הוא הסובב בעולם.
 גם אם ה' יתברך שומר על האדם מדוחק ועניות, עדיין
 לא בטוח שבנו לא יעני ולא יסבול מדוחק. וגם אם ה'
 יתברך יתן גם לבנו עשירות, עדיין לא בטוחים שבן
 בנו לא יעני ולא יסבול דחקות.
 העצה לכך היא לתת צדקה. כפי שהגמרא מספרת¹⁵,
 שמונכו המלך חילק את אוצרות המלוכה לעניים.
 כאשר שאלו אותו מדוע הוא מחלק את האוצרות
 הגדולים שאבותיו אספו במשך דורות רבים, ענה
 שאבותיו החביאו את האוצרות שלהם במרתפים, אבל
 הוא מוסר אותם לשמירה לקב"ה, כי צדקה היא בטחון
 מפני הזדקקות.
 כאשר האדם מתבונן בזה, לבו נשבר והוא מסייע

ג.

52

שישבו בבית הסוהר בסכנת-חיים. בישועה מסכנת-
 מדבר כתוב הלשון "יצילים". בישועה מבית הסוהר
 ומסכנת מחלה כתוב "יושעים". ובישועה מסכנת הים
 כתוב "יוציאים".
 כתוב בספרים²⁰ שאומרים מזמור זה במנחה של יום
 שישי, כי זוהי ברכת הודאה לה' יתברך על כל ימי
 השבוע (ששת ימי המעשה) בהם האדם טרוד בדאגות
 הפרנסה ועובר את כל ארבעת סוגי היסורים עד
 שמרויח את פרנסתו, כמו שכתוב²¹ "בזעת אפך תאכל
 לחם".
 כאשר מגיעה השבת שהיא יום המנוחה לאחר ששת

הפסוק "ויצעקו אל הוי' בצר להם וממצוקותיהם
 יוציאים", כתוב במזמור קז בתהלים ארבע¹⁸ פעמים
 (בשינוי הלשון: "ויצעקו" – "ויציקו"), אבל באופן
 של ישועת הוי' כתובים שלוש לשונות: [א] "יצילים"
 [ב] "יושעים" [ג] "יוציאים".
 כל אחת משלוש הלשונות יש לה משמעות נפרדת,
 כלומר ישועה מסוג אחר, כי ארבע הפעמים של
 "ויצעקו" הם ארבעה סוגי יסורים וארבע סוגי ישועות.
 מזמור קז הוא ברכת הודאה של ה"ארבעה צריכים
 להודות"¹⁹ – אלו שעברו את הים, אלו שטעו במדבר
 שמם והגיעו לשוב, אלו שהיו חולים והבריאו ואלו

(18) בפסוקים ו. יג. יט. כח.

(19) ברכות נד, ע"ב. שו"ע, אורח חיים סימן ריט, סעיף א.

(20) ראה ספר המנהגים – חב"ד ע' 25.

(21) בראשית ג, יט.

(14) שבת קנא, ע"ב.

(15) בבא בתרא יא, ע"א.

(16) קידושין פב, ע"א.

(17) תהלים ל, ט-י. וראה שער הכולל פרק ה אות ג.

בארבעת עניני התשובה: צדקה, צעקה, שינוי השם
ושינוי מעשה, שעל כך כתוב¹ "קרוב הוי' לכל
קוראיו". כל אחד שקורא אל ה' יתברך באחד מארבעת
הדברים הללו, ה' יתברך עונה לו.
כל זה הוא קודם שנחתם גזר הדין, אבל כאשר כבר
נחתם גזר הדין – ש"אין ישראל נגאלין אלא
בתשובה"²⁴, אז לא די בארבעת אופני התשובה, וצריך
להיות "אשר יקראוהו באמת". קריאה על-ידי התורה,
להאמין באמונה פשוטה בכל הכתוב בתורה על-פי
פירוש חז"ל.
בכל שנות זמן הגולה, היו ארבעת אופני התשובה דבר
המספיק לרבים, אבל כעת, בזמן ביאת המשיח, לא די
בכך.
כל יהודי צריך ומוכרח לדעת שזהו זמן ביאת המשיח.
וכימי צאתנו מארץ מצרים, שאז בא החצוף, עמלק,
לקרר את בני ישראל לתורה ומצוות ואלקות²⁵, כך גם
כעת ישנם אלו המקררים מאמונה ביעודי ה' יתברך
בתורה על-ידי הנביאים וחז"ל.
בעת מתן-תורה נתן ה' יתברך את כוח האמונה בתורה,
ואת הכוח לתשובה באמת, כדי להקל את חבלי משיח,
ושיזכו לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש בחסד
וברחמים.
קיצור. בברכת הודאה ישנם שלושה ביטויי הצלה:
יצילם, יושיעם ויוציאם – כנגד ארבעת הקשיים
בטרדות הפרנסה בששת ימי החול, על האדם להזהר
מ: א) להטבע במסחר. ב) הלוך בטל ודברים בטלים.
ג) חסרונות של חולי הנפש. ד) מלהאסר על-ידי היצר
הרע. כעת, בזמן המשיח, מוכרחת להיות הקריאה
באמת.

קרוב ה' לכל קוראיו

ימי העבודה הקשים, הרי זה כפי שהמדרש²² אומר
"בא שבת בא מנוחה", כאשר מגיעה השבת באים
המנוחה והעונג.
זהו החילוק בין השבת והחגים. החגים נקראים
"מועדים לשמחה", ימי שמחה, והשבת נקראת "יום
מנוחה", יום של מנוחה ועונג. לכן בערב שבת אומרים
את המזמור של ברכת ההודאה.
ארבעה דברים אלו – יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה
שנתרפא ויוצא מבית האסורים – ישנם בעבודת ה'
יתברך, והם ארבעת החסרונות הכלליים שקיימים אצל
האדם:
יורדי הים בעבודה, היינו שהאדם שוקע וטובע בכל
הענינים הגשמיים, ויש בזה כמה אופנים.
יש השקועים בתאוות ועניני הנאה, ויש כאלה
השקועים בעניני העולם, שבנוסף לכך שהם שקועים
במסחר ומשא ומתן באופן שאין להם זמן ללימוד
ולתפילה בציבור, מלבד זאת פריקת העול בדברים
בטלים לוקחת מהם יותר זמן מאשר העסק והם
שוקעים בדברים בטלים.
יש הנקראים הולכי מדבריות, מקום שממה בו לא
צומח דבר. בעבודה אלו הולכי בטל, השקועים
בדברים שאין בהם ממש.
ישנם כאלה שנקראים חולים רחמנא-ליצלן בחולי
הנפש, כפי שהרמב"ם²³ ז"ל אומר, אשר כשם שישנם
חולי הגוף, כך ישנם גם חולי הנפש, הן במוחין והן
במידות.
ישנם כאלה שהם חס-ושלום בבית האסורים אצל היצר
הרע והנפש הבהמית.
לכל ארבעת החסרונות הכלליים הללו ישנה הרפואה

(24) רמב"ם הלכות תשובה פרק ז, הלכה ה.
(25) תנחומא, תצא ט. רש"י תצא כה, יח.

(22) מדרש רבה, סוף פרשה י (בשינוי). הובא בפירוש רש"י
על הפסוק, בראשית ב, ב.
(23) שמונה פרקים, פ"ג [הערת כ"ק אדמו"ר].

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

גאונותו וצדקתו, וכאשר רצונו היה לדעת את האמת,
ומה שאינו אמת לא רצה לקבל, החליט לנסוע לשם
להתראות אתו, והתפעל ממנו, ובשובו נסע
לדבורמיסלא להתראות עם נכדו ר' שמריה ואמר לו
שה"אמת" נמצאת שם. אך כיוון שהוא עדיין צעיר
לימים, הריהו מצווה עליו שלא יתראה אתו עד
לאחרי עשר שנים. לאחר מכן נעשה ר' שמריה

א. פתח ואמר: עיקר המעלה בחסידים, מה
שהיתה להם אוזן שומעת.
- היה ר' יצחק מיאנוביץ' ולו היה בן בשם ר'
שמריה מזשוקאווע - כפר קטן ליד דוברומיסלא -
אביו זקנו היה ר' חיים שמעון, שהיה אז בשנות
הששים שלו, ושמע שבויטבסק ישנו אברך בן שש
עשרה וכל גאוני העיר מעריצים את כבודו מרוב

18 אצל חסידים לא היה הבדל אם שומעים אימרה
19 מרבי או מחסיד, לא היתה פרסא המפסקת בין רבי
20 לחסיד, אלא על דרך³ והבדילה הפרוכת לכם בין
21 הקודש ובין קודש הקדשים, שכן הם חיפשו חיות,
22 וכאשר שמעו אימרה מחסיד הם חיו בה.
23 ב. ציווה לנגן ניגון, ואחרי הניגון אמר: יש לנגן
24 ניגון שיש בו תוכן, ניגון של שמחה או של מרירות,
25 אך בלבד שיהיה לו תוכן, באם לאו זה ריקוד סתם.
26 הסימן שיש בו תוכן הוא, כאשר "מתפלל" באותו
27 ניגון, גם לפעמים כשמתעסקים לשרש איזה סוג רע,
28 הרי כשמנגנים ניגון - זה עוזר, לפעמים "מתפלל"
29 כמו שמתנגן, או לפעמים מתנגן כמו ש"מתפלל", אך
30 הכל עם תוכן, עם הניגון צריך להתווסף בהשגה או
31 בהתעוררות המדה, לכן צריכים לנגן ניגונים עתיקים
32 או אפילו חדשים אבל כאלה שיש בהם תוכן. וציווה
33 לנגן את ניגון ה"בינוני".

פסוק שני

1 לחסיד של רבנו הזקן, והצליח ב"ה בעשירות ועשה
2 עסקים גדולים בפטרבורג, וכאשר נאסר רבנו הזקן
3 היה הוא אז גם כן מהחשובים בפטרבורג, ועשה
4 הרבה טובות עבורו, והאריך ימים מברכתו של רבנו
5 הזקן. כשאדמו"ר האמצעי נסע לקרלסבאד בשנת
6 תקע"ה להתראות עם הגאון ר' עקיבא איגר, היה גם
7 ר' שמריה אתו.
8 כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר על ר' שמריה:
9 על מלה שלו אפשר לסמוך, שכן הוא מקובל איש
10 מאיש. והוסיף שמעלתם של חסידים היא שיש להם
11 און שומעת.
12 ופירש: און שומעת משמעה שמה ששומעים -
13 ירגישו בו, שזה הענין של און מילין תבחן¹, עד לעקב
14 שברגל, כמו שכתוב² והיה עקב תשמעון, וידוע
15 הפירוש בזה שגם העקב ירגיש, לא רק הראש וגם
16 לא רק הלב, ולפעמים גם פועל טוב, אלא שגם העקב
17 ירגיש, וזה הענין של און שומעת.

(3) שמות כו, לג.

(1) איוב לד, ג.

(2) דברים ז, יב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג כסלו תרצ"ב

ריגא

כבוד ידידי עוז ש"ב וכו' מוהר"ר

שיל"א שיחי

שלום וברכה!

14 חפצו מאד בטובת הענין, אבל מצד חלישותו אין בכחו
15 לפעול מאומה, והדבר נעזב מאד, והנני חושב אי"ה בימים
16 אלו לשלח להתם איש מיוחד לאסוף מהקופסאות ולראות
17 לחזק הדבר, וכן הדבר במקומות שונים שנעזב מאד
18 הדבר, ודרושה עבודה גדולה לחדש ולחזק ענין ההכנסה.

19 אולי אפשר הדבר אשר מבלי הבט על זה אם יחדשו
20 ענין המשולחים מאה"ק ת"ו, אוכל לבחור איש ולשלחו
21 בתור משולח במדינות הבלטיות הקרובות לפה.

22 בודאי ידוע להם המצב באיזה מדינות שאסור להוציא
23 מעות משם לחו"ל, ובטח קבלו מפריז סך 081 דאללאר
24 ששלחתי להם תמורת שהיו צריכים לשלוח להם מכאן,
25 ובודאי קבלו גם המכתב אשר הם צריכים להיות זהירים
26 בשלוח קבלות, ולשלוח רק רשימה כללית שלא יהי ניכר
27 הדבר, וימים אלו אראה שנתקבצו, וגם דבר זה שא"א
28 לשלח מעות וקבלות גורם הפסד גדול לההכנסה, והיו
29 צריכים להשתדל לחזק הדבר לכה"פ במכתבים מיוחדים.

30 והנני ש"ב ידי"ע הדו"ש מכבדו ומברכו בגו"ר.

2 הנני מצרף בזה מכתב אל הכולל יצ"ו בנדון ידידנו
3 הרה"ג הנודע המפורסם לשם תהלה ותפארת וו"ח אי"א
4 מוה"ר יצחק יואל ש"י ראפאלאוויטש, והנני מקוה אשר
5 ישתדלו למלא בקשתי ולהביא הדבר אל הפועל, והנני
6 חושב אשר בודאי ישנם ענינים אשר התערבותו והתיעצות
7 עמו הי' מביא תועלת בהכנסה.

8 והנני מדגיש עוד הפעם אשר בעניני הכנסה עבודת
9 ההנהלת הכולל יצ"ו חלושה מאד, וגם נחוץ במקומות
10 ידועים לחדש ענין המשולחים, כפי שכבר כתבתי איזה
11 פעמים.

12 לפני זמן קצר נודע לי ממדינת עס[ט]לאנד הקרובה
13 לפה, אשר בעיר רעוועל הגבאי הוא השו"ב הזקן, אשר

פרק ד' משנה ב'

בן עזאי אומר, הו' רץ למצוה קלה, ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה:

נקודות משיחות קודש

שההרגל לרוץ לקיום המצוה בחיות ובשמחה, זה עצמו יסייע לו ויקרבו אל הדרגה שבה ה"ריצה" היא במשמעותה האמיתית - חיות ושמחה בלתי מוגבלת בעבודת ה'!

(לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 371)

גירסת רבינו הזקן היא: "הו' רץ למצוה קלה" ללא הסיוס "כלחמורה", ויש להבין: הרי מצד תוכן הדברים מתאים סיוס זה, וכפי שמצאנו במשנה קודמת⁵ "והו' זהיר במצוה קלה כבחמורה"?

ומן ההכרח לומר, שאף כי לענין זהירות במצוה כל המצוות שוות, קלות כחמורות, הנה לענין ריצה למצוה - מצוה קלה אינה דומה למצוה חמורה: בן עזאי משיענו שיש לרוץ אף למצוה קלה, ומכך נבין שלמצוה חמורה צריך לרוץ ביתר שאת.

הסבר הדברים הוא:

"ריצה" לדבר מצוה מבטאת את ההתעוררות לקיום המצוה מתוך חיות ושמחה. ומצאנו שני אופני "ריצה": א. "יהודה בן תימא אומר הו'.. רץ כצב.. לעשות רצון אביך שבשמים". ב. בן עזאי אומר הו' רץ למצוה קלה.

הוראתו של יהודה בן תימא ענינה היא הכנה כללית לעבודת ה': "ריצה" זו מהווה התמסרות לקיום המצוות שבמשך היום, ולענין זה כל המצוות שוות, כאשר המשותף לכולן הוא, שהן רצון ה'⁶ ("רצון אביך שבשמים").

על כך מוסיף בן עזאי הוראה פרטית ומיוחדת לכל מצוה: "הו' רץ למצוה קלה" - יש להדגיש בעת קיום המצוה את ענינה הפרטי, ה"נעימות" וה"מתקנות"⁷ המיוחדת שבמצוה, עד שזו תעורר אותו ל"ריצה". והחידוש הוא שבכל מצוה, אף במצוה "קלה", ישנה ה"נעימות" המביאה לידי חיות ושמחה ("ריצה").

לכן לא נקט בן עזאי בלשון "הו' רץ למצוה קלה כלחמורה", כי הוא רצה להדגיש את ענין ה"ריצה", שהיא תוצאה מההכרה ב"נעימות" המיוחדת של המצוה - ומוכן, שאינה דומה ה"נעימות" שבמצוה קלה לזו שבמצוה חמורה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 371)

יש להבין: הלוא הלכה פסוקה היא בשולחן-ערוך¹ - "מצוה לרוץ כשהולך לבית-הכנסת וכן לכל דבר מצוה" ומה שייכותו לפרקי אבות שענינו "מילי דחסידותא"?

בביאור הענין יש לומר:

ענין הזריזות בכלל לקיום מצוה, מבטא שמחה וחפץ לב "למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו"². וכאשר לא מסתפקים בזריזות אלא קיום המצוה נעשה אף בריצה, הרי זו הוכחה שהשמחה והחיות אצל מקיים המצוה הן למעלה מכל מדידה והגבלה אין הוא מסתפק בהליכה רגילה, אפילו לא הליכה בזריזות, אלא הוא מתאמץ ורץ מעל ומעבר לכוחותיו הרגילים.

שמחה וחיות זו, המתבטאת (כאמור) בריצה לדבר מצוה - מאפיינות יהודי שהביא את עצמו לדרגת ביטול גמור לקב"ה, עד שאינו מרגיש את מציאותו שלו. כי אם עדיין הוא מרגיש את ישותו ומציאותו - הרי אף אם יעשה את המצוה בשמחה, תהיה שמחתו מוגבלת - לפי הבנתו והשגתו האישית - ולא תהיה כאן "ריצה" ו"יצאה מן הכלים". רק כאשר הוא רץ לקיים את המצוה, יש בכך הוכחה ששמחתו פורצת גבולות עד לביטולו העצמי (באשר הוא גם "משפיל עצמו ומקל גופו"³).

לפי זה נבין את ההבדל בין ההלכה שנפסקה בשולחן-ערוך ולפיה "מצוה לרוץ לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה", ובין הוראת בן עזאי במשנתנו - "הו' רץ למצוה":

בשולחן-ערוך מדובר על ריצה כפשוטה, כלומר אף מי שאינו בדרגה של יציאה מהגבלותיו ושל ביטול מציאותו, מכל-מקום עליו לרוץ בפועל לכל דבר-מצוה בהתאם לחביבות המצוה מצד האמת.

הוראת בן עזאי, לעומת זאת, היא ממידת חסידות והיא איננה שווה לכל נפש⁴. הוראה זו מכוונת לא רק לריצה כפשוטה, אלא בעיקר לתוכנה הפנימי של ה"ריצה", שהיא החיות והשמחה שבקיום המצוה; לא סתם חיות, אלא חיות ושמחה בלתי מוגבלות המתאפשרות רק מתוך ביטול נעלה ביותר לקב"ה.

והסיבה לכך שעל כל אחד מוטל החיוב לרוץ לדבר מצוה - אף שאין הוא בדרגה זו של "יצאה מן הכלים": כיון

(1) אורח-חיים סימן צ, סעיף יב. שולחן-ערוך רבינו הזקן שם סעיף יג. על-פי ברכות ו, ב. (2) איגרת-הקודש סימן כא. (3) לשון הרמב"ם (הלכות לולב, פרק ח הלכה טו) במעלת עבודת ה' בשמחה. (4) ולכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב שם) על עבודת ה' בשמחה, שזו היא "עבודה גדולה". (5) פרק ב משנה א. (6) ראה שו"ע אורח-חיים סי' צ. (7) ראה אורח-חיים תחילת פרשת אחרי.

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל־משה בהר סיני לאמר:
ד דבר אל־בני ישראל ואמרת אל־הם כי תבאו
 אל־הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: **ה** שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמור פרמך ואספת את־תבואתה: **ו** ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור: **ז** את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת־ענבי גידך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: **ח** והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: **ט** ולבהמתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל־תבואתה לאכל: **ס** (ישעאל)
ה וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: **ט** והעברת שופר תרועה בתוך
 השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו
 שופר בכל־ארצכם: **י** וקדשתם את שנת
 החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל־ישיביה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל־אחוזתו
 ואיש אל־משפחתו תשבו: **יא** יובל הוא שנת
 החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את־ספיחיה ולא תבצרו את־גידיה: **יב** כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן־השדה תאכלו
 את־תבואתה: **יג** בשנת היובל הזאת תשבו איש
 אל־אחוזתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 273)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כה, א) מה שמטה .
 אף בלן (רש"י)

דוקא שמטה מלמדת עקרון זה, כי היא מסמלת את כל
 התורה. דהנה, במצוה זו יש קדשה גדולה, בדומה לקדשת
 שבת; אף אין בה פרישות מן החלין (מותר לעשות בה
 מלאכה שאינה עבודת אדמה). ואף בכל מצוה כף: יש
 לקנימה מתוך דבקות רוחנית, ויחד עם זאת חובה להקפיד
 על הפרטים הגשמיים השונים.

שני י' וכי־תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד
 עמיתך אל־תונו איש את־אחיו: **יב** במספר
 שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר
 שני־תבואת ימכר־לך: **יג** לפי א רב השנים
 תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו
 כי מספר תבואת הוא מכר לך: **יד** ולא תונו איש
 את־עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יהוה
 אלהיכם: **טו** ועשיתם את־חקתי ואת־משפטי
 תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על־הארץ
 לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוודעויות תשמ"ח ח"ג ע'

(345)

וידבר ה' אל משה בהר סיני (א, כה)

מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף בלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני (רש"י)
 בזמן מת־תורה קיימה של מצות שמטה היה רחוק
 ביותר - לאחר הפניסה לארץ, לאחר כבוש וחלוקת הארץ,
 ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום
 מצות שמטה. לכן דוקא במצוה זו מדגישים שגאמרה בהר
 סיני על כל כללותיה, ופרטותיה, אף שנגזע לקיימה יעבר
 זמן רב. וממנה לומדים קל־וחמר לשאר המצוות, שקיימן
 נגזע למעשה מיד.

שלישי י' ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: **כ** וכי תאמרו מה־נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את־
 תבואתנו: **כא** וצויתי את־ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את־התבואה לשלש השנים:
כב וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן־
 התבואה ישן עד א השנה התשיעית עד־בוא
 תבואתה תאכלו ישן: **כג** והארץ לא תמכר
 לצמיתת בִּרְלִי הארץ פִּי־גרים ותושבים אתם
 עמדי: **כד** ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו
 לארץ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 744)

ונתנה הארץ פריה (כה, יט)

יש לפרש, שהארץ תתן את הפרות שלה דוקא - כפי

תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיו וחי
אחיד עמו: ^א את־פספס לא־תתן לו בגשך
ובמרבית לא־תתן אכלך: ^ב אני יהוה אלהיכם
אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם
את־ארץ כנען להיות לכם לאלהים: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 97)

שנה תמימה (כה, ל) להביא חדש העבור (ערכין ט, ג) והיגו,
שבתימות לש שני ענינים. א. תמימות בפשוטה, שלמות
בלי חסרון; תמים כנגוד לבעל מום. ב. תמימות המוסיפה
מעלה בדבר, אף שאין הדבר חסר גם בלי מעלה זו. וזהו
התמימות של 'שנה תמימה': גם בלי החדש הנוסף היא
נקראת 'שנה', אבל חדש העבור מוסיף בה 'תמימות'.

שישי ^א וכי־ימוך אחיד עמו ונמכר־לך לא־
תעבד בו עבדת עבד: ^ב כשכיר כתושב יהיה
עמו עד־שנת היכל יעבד עמו: ^ג ויצא מעמו
הוא ובניו עמו ושב אל־משפחתו ואל־אחות
אבתיו ישוב: ^ד כי־עבדי הם אשר־הוצאתי
אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד:
^ה לא־תרדה בו בפרך ויראת מאלהיו:
^ו ועבדך ואמתך אשר יהיו־לך מאת הגוים
אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: ^ז וגם
מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
בארצכם והיו לכם לאחוז: ^ח והתנחלתם
אתם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעלם
בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו
לא־תרדה בו בפרך: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 238)

פי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (כה, מב)
בני ישראל נקראו 'בנים' לפני יציאת מצרים, ואלו הבנוי
'עבד' נתחדש בהם רק ביציאת מצרים. ואיכא בינייהו:
כאשר העבודה היא מתוך אהבה, כגון הממלא את רצון
אביו, מערכת בה הרגשת מציאותו. אף כאשר העבודה היא
מתוך קבלת על, כעבד המשרת את רבו, אין כאן הרגשת
מציאותו, פי עבד אינו מציאות בפני עצמו, וכל מהותו הוא
כ'פס' ורכושו של האדון..

כחה בתחלת הבריאה, לפני שנתקלקלה. וכפי שדרשו חז"ל
על הפסוק "ונתנה הארץ יבולה" (היבול שלה): "לא כדרך
שהיא עושה עכשו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון
.. נרצת ועושה פרות כן יומה".

רבי ^א כי־ימוך אחיד ומכר מאחוזו ובא גאלו
הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: ^ב ואיש פי
לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא פרי
גאלתו: ^ג וחשב את־שני ממכרו והשיב את־
העדף לאיש אשר מכרו־לו ושב לאחוזו:
^ד ואם לא־מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו
ביד הקנה אותו עד שנת היבול ויצא ביהל ושב
לאחוזו: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

במצות השמיטה יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר
על האדם לעסוק בכל עניני חל, האדם נמצא במצב נעלה
ולמעלה מן העולם, אבל הוא מנתק לגמרי מעניני העולם.
לעומת זאת במצות שמיטה, לא נאסרו לגמרי עניני חל,
האדם יכול להמשיך לעסוק בעניני העולם, ויחד עם זה
העולם נמצא במצב של "שבת לה'", האדם על ידי עבודתו
ממשיך בעולם שם "הרג'".

חמישי ^א ואיש כי־ימכר בית־מושב עיר חומה
והיתה גאלתו עד־הם שנת ממכרו ימים תהיה
גאלתו: ^ב ואם לא־יגאל עד־מלאת לו שנה
תמימה וקם הבית אשר־בעיר כתיב אשר־לא
קרי אשר־לו חמה לצמיתת לקנה אותו לדרתיו
לא יצא ביהל: ^ג ובתי החצרים אשר אין־להם
חמה סביב על־שדה הארץ יחשב גאלה תהיה־
לו וביהל יצא: ^ד וערי הלויים בתי ערי אחוזתם
גאלת עולם תהיה ללויים: ^ה ואשר יגאל מן
הלויים ויצא ממכר־בית ועיר אחוזתו ביהל פי
בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל:
^ו ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחוזת
עולם הוא להם: ^ז וכי־ימוך אחיד ומטה ידו
עמו והחזקת בו גר ותושב וחי עמו: ^ח ואל־

כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בתיכון ובזימכון ובחני דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך לט עמ' 435)

לא תעשו לכם אילים (כו, א) הואיל ורבי עובד עבודת
אילים, אף אני כמותו (רש"י) העבד סבור שמתר לו לחקות
את רבו במעשה, ללא אמונה, שבאפן כזה אין פאן
עבודה-זרה (אלא שבית-דין מענישים על כך משום
ש"האדם יראה לעינים"). מלמדנו הכתוב, שאין לרבו
שליטה עליו אפלו בתחום המעשה. וכמבאר בתנ"א, שיהודי
מוסר נפשו "שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת
ה' אחד, גזון להשתחוות לעבודה-זרה, אף שאינו מאמין
בה כלל בלבד".

מפטיר ^{נח} פירי בני-ישראל עבדים עבדי הים
אשר-הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה
אלהיכם: כו * לא-תעשו לכם אילים ופסל
ומצבה לא-תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו
בארצכם להשתחוות עליה פי אני יהוה
אלהיכם: ד את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו
אני יהוה: פפפ

נ"ו פסוקים, חמ"ל סימן. לאחוז"ה סימן.

שביעי כו וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומקד אחד
עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת
גר: מה אחרי נמכר גאלה תהיה-לו אחד מאחיו
וגאלנו: כו או-ידדו או בן-ידדו וגאלנו או-משאר
בשרו ממשפחתו וגאלנו או-השיגה ידו וגאל:
והושב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת
היכל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי
שכיר יהיה עמו: כו אם-עוד רבות בשנים
לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: כו ואם-מעט
נשאר בשנים עד-שנת היכל והושב-לו כפי
שניו ישיב את-גאלתו: כו בשכיר שנה בשנה
יהיה עמו לא-ירדנו בפרך לעיניך: כו ואם-לא
וגאל גאלה ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו:
נח פירי בני-ישראל עבדים עבדי הים אשר-
הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה
אלהיכם: כו * לא-תעשו לכם אילים ופסל
ומצבה לא-תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו
בארצכם להשתחוות עליה פי אני יהוה
אלהיכם: ד את-שבתתי תשמרו ומקדשי
תיראו אני יהוה: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא לפחזקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֹׁלֹם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגָּאֻלָּה אִם מִכֶּרְתִּי לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפַּט הַגָּאֻלָּה לְקִנְיָנוֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי בְּדֶבֶר יְהוָה לִירְמְיָהוּ אֶל־חֲצֵר הַמְּטָרָה בֵּית הָאֲסוּרִים וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֻתוֹת אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי בְנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיִּרְשָׁה כִּי אֵין לִי קֵרוֹב מִמֶּךָ וּלְךָ הַגָּאֻלָּה קִנְיָה לְךָ כִּי יִשְׂאֵר שְׂדֵי לְעוֹלָם וְלֹא תָשׁוּב בְּיָבֵל אֶל הַיִּזְרָשִׁים וְאַדְעַ כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְיָה אֶת־הַשְּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ מִסֶּרְתִּי לוֹ בַּמִּשְׁקָל אֶת־הַכֶּסֶף שֶׁבַע שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר בְּחוֹתָם וְאַעֲדָה עֵדִים שְׂמוֹנִתִּי, וְהָיוּ חוֹתָמִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה וַאֲשַׁקֵּל הַכֶּסֶף שְׁנֵית לִפְנֵי הָעֵדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וַאֲקַח אֶת־כֶּסֶף הַמִּקְנָה שֹׁמֵר הַקִּנְיָן אֶת־הַחֲתוּם מִדָּ בַעַל הַשְּׂדֶה תַּעֲשֶׂה כְּכִי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שְׁתֵּי נְהוּגִים בְּיָמֵינוּ הָאֵלֶּה וְאֵת שֹׁמֵר הַגְּלוּי שֶׁתִּכּוּב בּוֹ שֶׁתִּכְבֶּה נַעֲשֶׂה בְּגִלּוֹי וּבְכַסּוּם: יב וְאַתָּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה עִם

שי למורא

(ז) חֲנַמְאֵל בֶּן שֹׁלֹם דִּדְךָ, שֹׁלֹם הָיָה דודו שֶׁל יְרֵמְיָהוּ, אָחִי אָבִיו. בָּא אֵלַיךְ, הוֹלֵךְ לְבֹא אֵלַיךְ. (ח) כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיִּרְשָׁה וְלְךָ הַגָּאֻלָּה, כְּלוּמַר, הוֹאֵל וְאֵין לִי קֵרוֹב מִמֶּךָ וְאַתָּה רָאִיתָ לְרִשְׁתָּ אוֹתָהּ, לָכֵן גָּאֵל אוֹתָהּ בְּקִנְיָה עֲכָשִׁיו, כִּדִּי שְׂלֵא תִבָּא לִידֵי אַחֲרִים שִׁקְנוּ אוֹתָהּ. וְאַדְעַ וגו', כְּלוּמַר, הַשְׁכַּלְתִּי בְּרַעְיִי שְׂדֵה כִּי הוּא לְקִנְיָנוֹת בַּפֶּעַל אֵת הַשְּׂדֶה, וְעַל כֵּן הוֹדִיעַ לִי שִׁבּוֹא חֲנַמְאֵל אֵלַי. ט) שְׂבַעֲהָ שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף, שְׂבַעֲהָ מִנִּים (מֵאוֹת) שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה סֻלְמִים שֶׁל כֶּסֶף. יא) אֵת סֶפֶר הַמִּקְנָה, שֹׁמֵר הַקִּנְיָן. אֵת הַחֲתוּם, עִם הַחֲתוּמָה שֶׁבּוֹ. הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים, כְּכִי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שְׁתֵּי נְהוּגִים אֵין וְאֵת הַגְּלוּי, קִיּוֹם הַשֹּׁמֵר בְּבִית־דִּין עַל פִּי עֲדָיו, וְתִכְבּוּ וְתִכְמוּ הַדִּנִּים אֲשׁוּר, לַעֲשׂוֹת הַדֶּבֶר גְּלוּי וּמִפְרָסֵם, כֵּן יִמּוּתוּ הָעֵדִים. יב) לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי, נִקְרָא כָּאֵן דודו, אֲבֵל הָיָה כֵּן דודו, כְּאִמּוֹר לְעֵיל. וְכֵן נֹאמַר "אֵת לוֹט אָחִיו" (בראשית י"ז, 15) וְהָיָה כֵּן אָחִיו. אוֹ שֶׁחֲנַמְאֵל זֶה הָיָה אָדָם אַחֵר שֶׁהָיָה דודו שֶׁל יְרֵמְיָהוּ, וְאֵינוֹ חֲנַמְאֵל שֶׁכָּבַר לוֹ אֵת הַשְּׂדֶה. בְּחֲצֵר הַמְּטָרָה, בֵּית כֹּלָא שֶׁהָיָה יְרֵמְיָהוּ כְּלוּא שָׁם, כְּתִיב בְּכָרֶךְ זֶה לְעֵיל בַּסּוּק ב'. וְנִקְרָא "מִטָּרָה" מִלְשׁוֹן מִטָּרָה וּמִשְׁמֵר, שֶׁשְׂמוּרִים שָׁם עַל

הפטרה לפרשת בהר לשנים מקרא ואחד

תרגום ולקריאה בציבור בירמיה פרק לב

לב וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֹׁלֹם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגָּאֻלָּה לְקִנְיָנוֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי בְּדֶבֶר יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמְּטָרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֻתוֹת אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי בְנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיִּרְשָׁה וְלְךָ הַגָּאֻלָּה קִנְיָה לְךָ וְאַדְעַ כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְיָה אֶת־הַשְּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שֶׁבַע שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר בְּחוֹתָם וְאַעֲדָה עֵדִים שְׂמוֹנִתִּי, וְהָיוּ חוֹתָמִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה וַאֲשַׁקֵּל הַכֶּסֶף שְׁנֵית לִפְנֵי הָעֵדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וַאֲקַח אֶת־כֶּסֶף הַמִּקְנָה שֹׁמֵר הַקִּנְיָן אֶת־הַחֲתוּם מִדָּ בַעַל הַשְּׂדֶה תַּעֲשֶׂה כְּכִי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שְׁתֵּי נְהוּגִים בְּיָמֵינוּ הָאֵלֶּה וְאֵת שֹׁמֵר הַגְּלוּי שֶׁתִּכּוּב בּוֹ שֶׁתִּכְבֶּה נַעֲשֶׂה בְּגִלּוֹי וּבְכַסּוּם: יב וְאַתָּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה עִם

וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שֶׁבַע שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר בְּחוֹתָם וְאַעֲדָה עֵדִים וַאֲשַׁקֵּל הַכֶּסֶף בְּמֵאוֹנִים: יא וַאֲקַח אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי: יב וְאַתָּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה

עטרת מרים

שי למורא

ספר הגלוי אל־ברוך בן־גריה בן־מחסי' לעיני חנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה שחמנו בו שמם לעדות לעיני כל־היהודים הישבים בחצר המטרה: יג ואצוה את־ברוך לעיניהם לאמר: יד כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את־הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום עם החתימה שבו ואת ספר הגלוי הזה ונתתם הספרים האלה בכל־חרש למען יעמדו יתקמו ימים רבים עד שוב הגולה שאו תתקם נבואת עוד יקנו: טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת ולא תהיה הארץ ביד הפשדים כי יחזרו וישבו הנה: טז ואתפלל אל־יהוה אחרי תתל את־ספר המקנה עם ספר הגלוי אל־ברוך בן־גריה לאמר: יז אהה צעקת וללה אדני יהוה הנה | אתה עשית את־השמים ואת־הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא־יפלא אינו מכוסה מן־ך כל שום דבר יודע אתה שסופנו לגלות ולמה אמרת לי לקנות שדה: יח עשה חסד לא־לפים ומשלם עון אבות אל־חיק בניהם אחריהם כשאוהיו מעשה אבותיהם בידים האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה עצת גדולה וחשובה ורב העלילה המעשה, כלומר: מעשיו מרובים, כי כל אשר יחפץ יעשה אשר־עיניך פקחות פתוחות להשגיח על־כל־דרכי בני אדם כדי לתת לאיש בדרךיו וכפרי מעלליו הדברים הרעים הנמשכים ממעשיו גם על זה יבוא במשפט: כ אשר שמת אותם ומפתים בארץ מצרים עד־היום הזה הם ידועים בבני אדם, וב־ישראל שמת אותם ובאדם בשאר אומות בעבור

אל־ברוך בן־גריה בן־מחסי' לעיני חנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה לעיני כל־היהודים

האסירים. יג ואצוה את ברוך, הוא היה הממשיך ללמוד תורה אחרי ידמיהו הנביא. יד) למען יעמדו ימים רבים, כי כלי חרס משמר דבר הנתון בו. יז) אהה, צעקת וללה וצער. יט) ורב העלילה, ארון כל המעשים. וכפרי מעלליו, הם הדברים הנמשכים ממעשיו, מה שלא היה פונתו ביחוד עליהם, כי גם עליהם יבוא במשפט. כ) ובאדם, ובשאר בני אדם. שם, פרסום שם לשבת. כא) ובאזרוע, כמו "ובזרוע", והאל"ף נוספת.

הישבים בחצר המטרה: יג ואצוה את־ברוך לעיניהם לאמר: יד כה־אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את־הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכל־חרש למען יעמדו ימים רבים: טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת: טז ואתפלל אל־יהוה אחרי תתל את־ספר המקנה אל־ברוך בן־גריה לאמר: יז אהה אדני יהוה הנה | אתה עשית את־השמים ואת־הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא־יפלא ממך כל־דבר: יח עשה חסד לא־לפים ומשלם עון אבות אל־חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה ורב העלילה אשר־עיניך פקחות על־כל־דרכי בני אדם לתת לאיש בדרךיו וכפרי מעלליו: כ אשר שמת אותם ומפתים בארץ מצרים עד־היום הזה וב־ישראל ובאדם ותעשה־לך שם כיום הזה: כא ותצא את־עמך את־ישראל מארץ מצרים באותות ובמופתים וכיד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את־הארץ הזאת אשר־נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש:

ישראל ותעשה־לך שם פרסום לשבח כיום הזה שאתה תפוצא ותפוצץ ותרצון: כא ותצא את־עמך את־ישראל מארץ מצרים באותות ובמופתים וכיד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את־הארץ הזאת אשר־נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש אשר החלב נטף מדדי תהמות כי ירעו כרעה שמן וחלבם רב וידבש ומהתקרים נטף דבש:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב: ופגיתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם: (וישראל) ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו: ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם: וזה תלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: יי אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהות להם עבדים ואשפול מות עלכם ואולך אתכם קוממיות: פ

קריאת התורה למנחת שבת קודש
גאם־בחקתי תלכו ואת־מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרו: והישיג לכם דישל את־בציר ובציר ישיג את־זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: (לוי) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן־הארץ וחרב לא־תעבר בארצכם: וירדפתם את־איביכם ונפלו לפניכם לחרב: וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:58	5:53	8:40	8:36	9:16	9:13	10:25	10:23	19:19	19:23	19:46	19:50	19:02	20:02
חיפה (ק)	5:55	5:49	8:37	8:33	9:14	9:11	10:23	10:21	19:23	19:28	19:48	19:53	18:57	20:04
ירושלים (ק)	5:56	5:50	8:37	8:33	9:14	9:11	10:23	10:21	19:23	19:27	19:45	19:50	18:46	20:01
תל אביב (ק)	5:57	5:51	8:39	8:35	9:16	9:13	10:25	10:22	19:20	19:24	19:48	19:52	19:03	20:03
נוסטריה, וינה (ק)	5:40	5:30	8:21	8:13	9:14	9:09	10:28	10:24	20:05	20:14	20:42	20:52	19:54	21:08
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:59	7:04	8:59	9:01	9:36	9:38	10:31	10:33	17:37	17:30	18:05	17:58	17:13	18:10
אוקראינה, אודסה (ק)	5:46	5:37	8:28	8:21	9:19	9:14	10:32	10:29	20:03	20:11	20:39	20:48	19:52	21:03
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:14	5:05	7:56	7:48	8:49	8:43	10:03	9:59	19:39	19:47	20:16	20:25	19:28	20:41
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:24	5:14	8:05	7:57	8:59	8:54	10:13	10:09	19:51	20:00	20:28	20:38	19:40	20:54
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:45	5:34	8:25	8:16	9:22	9:16	10:37	10:33	20:21	20:31	21:01	21:11	20:11	21:28
אוקראינה, קייב (ק)	5:37	5:26	8:17	8:08	9:14	9:09	10:30	10:26	20:15	20:24	20:54	21:05	20:04	21:22
איטליה, מילאנו (ק)	6:15	6:06	8:57	8:50	9:46	9:41	10:59	10:56	20:30	20:37	21:02	21:10	20:18	21:25
אקוודור, קיטו (ח)	6:08	6:07	8:38	8:37	9:08	9:07	10:10	10:10	18:15	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:28	7:33	9:32	9:33	10:07	10:09	11:03	11:04	18:15	18:09	18:41	18:36	17:52	18:47
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:30	8:36	10:25	10:27	11:04	11:07	11:58	12:00	18:54	18:47	19:25	19:18	18:30	19:30
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:10	6:03	8:53	8:48	9:35	9:31	10:46	10:43	19:58	20:04	20:29	20:35	19:45	20:48
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:57	5:50	8:40	8:34	9:23	9:19	10:35	10:32	19:50	19:56	20:21	20:28	19:37	20:41
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:57	5:50	8:40	8:35	9:24	9:20	10:35	10:32	19:50	19:57	20:22	20:29	19:38	20:42
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:30	6:22	9:13	9:07	9:58	9:54	11:10	11:07	20:30	20:36	21:02	21:09	20:17	21:23
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:41	6:35	9:22	9:18	9:58	9:55	11:06	11:04	19:58	20:02	20:24	20:28	19:43	20:39
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:05	5:59	8:47	8:43	9:25	9:22	10:35	10:32	19:34	19:39	20:02	20:08	19:20	20:19
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:46	6:41	9:26	9:23	10:00	9:57	11:07	11:06	19:51	19:54	20:17	20:20	19:36	20:31
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:52	5:44	8:34	8:29	9:19	9:14	10:30	10:27	19:47	19:53	20:19	20:26	19:34	20:39
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:22	6:14	9:04	8:59	9:48	9:44	10:59	10:56	20:14	20:20	20:45	20:52	20:01	21:05
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:49	5:42	8:32	8:26	9:17	9:13	10:29	10:26	19:47	19:53	20:19	20:26	19:34	20:40
בוליביה, לה פס (ח)	6:44	6:46	9:04	9:05	9:35	9:35	10:34	10:35	18:16	18:13	18:39	18:37	17:55	18:46
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:19	6:08	8:58	8:49	9:58	9:52	11:13	11:09	21:01	21:11	21:42	21:53	20:51	22:10
בלגיה, בריסל (ק)	6:20	6:10	9:00	8:51	9:58	9:53	11:14	11:10	21:00	21:10	21:40	21:51	20:50	22:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:26	6:29	8:41	8:42	9:13	9:14	10:11	10:12	17:46	17:42	18:06	18:03	17:25	18:12
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:13	6:16	8:29	8:30	9:01	9:02	9:59	9:59	17:30	17:27	17:55	17:52	17:09	18:01
בריטניה, לונדון (ק)	5:36	5:25	8:15	8:06	9:15	9:09	10:31	10:27	20:22	20:32	21:01	21:12	20:15	21:30
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:39	5:27	8:15	8:03	9:21	9:14	10:37	10:33	20:35	20:46	21:18	21:31	20:29	21:50
גרמניה, ברלין (ק)	5:39	5:28	8:17	8:07	9:20	9:14	10:36	10:32	20:31	20:41	21:11	21:23	20:21	21:41
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:05	5:55	8:45	8:37	9:42	9:37	10:57	10:53	20:41	20:50	21:20	21:31	20:31	21:47
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:30	6:33	8:43	8:44	9:15	9:17	10:13	10:14	17:46	17:41	18:04	18:00	17:24	18:10
הודו, מומבאי (ח)	6:12	6:09	8:50	8:48	9:22	9:20	10:28	10:26	19:00	19:02	19:24	19:27	18:44	19:37
הודו, פונה (ח)	6:09	6:05	8:47	8:44	9:18	9:16	10:24	10:23	18:56	18:58	19:20	19:22	18:39	19:32
הונגריה, בודפשט (ק)	5:31	5:21	8:12	8:05	9:04	8:59	10:18	10:14	19:52	20:01	20:29	20:38	19:41	20:54
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:01	4:54	7:44	7:38	8:28	8:24	9:39	9:36	18:55	19:01	19:26	19:33	18:42	19:47
יוון, אתונה (ק)	6:32	6:25	9:14	9:09	9:55	9:51	11:06	11:03	20:14	20:19	20:44	20:50	20:00	21:02
מולדובה, קישינב (ק)	5:53	5:43	8:34	8:27	9:26	9:21	10:39	10:36	20:12	20:20	20:48	20:57	20:01	21:13

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:08	6:05	8:47	8:44	9:19	9:17	10:25	10:23	18:58	19:00	19:22	19:25	18:42	19:35
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	7:22	7:30	9:10	9:13	9:52	9:56	10:45	10:47	17:31	17:22	18:04	17:56	17:06	18:08
נפאל, קטמנדו (ח)	5:26	5:21	8:07	8:03	8:42	8:39	9:50	9:48	18:36	18:40	19:03	19:06	18:21	19:17
סין, בייג'ין (ח)	5:18	5:10	8:00	7:55	8:43	8:39	9:54	9:51	19:06	19:12	19:37	19:44	18:51	19:57
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:56	9:28	9:27	9:58	9:57	11:00	11:00	19:07	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:10	4:58	7:48	7:38	8:50	8:44	10:06	10:02	19:58	20:08	20:40	20:51	19:48	21:09
פרו, לימה (ח)	6:15	6:16	8:38	8:38	9:08	9:08	10:09	10:08	17:56	17:54	18:19	18:17	17:36	18:27
צרפת, ליאון (ק)	6:32	6:23	9:14	9:07	10:03	9:58	11:16	11:13	20:45	20:53	21:20	21:29	20:34	21:44
צרפת, פריז (ק)	6:34	6:24	9:15	9:07	10:09	10:04	11:24	11:20	21:05	21:13	21:41	21:51	20:54	22:07
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:44	8:18	8:17	8:48	8:47	9:51	9:50	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:13	6:04	8:55	8:49	9:42	9:37	10:54	10:51	20:20	20:28	20:51	20:59	20:08	21:13
קנדה, מונטריאול (ק)	5:45	5:36	8:28	8:21	9:17	9:12	10:30	10:26	20:00	20:07	20:33	20:42	19:48	20:56
קפריסין, לרנקה (ק)	5:57	5:51	8:39	8:35	9:18	9:15	10:28	10:25	19:29	19:34	19:58	20:03	19:15	20:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:22	5:09	7:55	7:42	9:06	8:59	10:23	10:19	20:27	20:38	21:12	21:25	20:18	21:46
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:52	4:38	7:23	7:07	8:38	8:31	9:56	9:51	20:07	20:19	20:50	21:04	19:59	21:26
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:09	4:59	7:50	7:43	8:42	8:37	9:56	9:52	19:29	19:37	20:05	20:14	19:18	20:30
שווייץ, ציריך (ק)	6:13	6:03	8:54	8:47	9:46	9:41	11:00	10:56	20:39	20:47	21:11	21:20	20:28	21:35
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:58	5:55	8:34	8:32	9:05	9:03	10:10	10:08	18:34	18:35	18:57	18:59	18:17	19:08

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלמה, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00626
29/04/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

